EROL TOY

roman

AZAP ORTAKLARI

EROL TOY 1 AZAP ORTAKLARI

AZAP ORTAKLARI

ROMAN

MAY YAYINLARI

Babıâli Caddesi 19, Cağaloğlu,
İstanbul - Telefon : 27 71 61

EROL TOY

AZAP ORTAKLARI

Cilt : I

15.11.1973

AZAP ORTAKLARI • Yazan: Erol Toy • Kapak : Can Sümer • Dizildiği basıldığı yer: Sümer Matbaası • Mayıs 1973 • May Yayınları: Babıâli Caddesi 19, Cağaloğlu, İstanbul Telefon: 27 71 61

EROL TOY

AZAP ORTAKLARI

Cilt : I

may yayınları
Babıâli Caddesi 19,
Cağaloğlu, İstanbul

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Evrenos Bey, Kayser sarayının geniş sayvanında, ipek yüzlü, kuş tüyü içli minderlere bağdaş kurmuş. Kızıla çalan sarı sakallarını sıvazlıyordu.

Geniş, küt gövdesi, kurulu bir yay gibi, fırladı, fırlayacak etkisi uyandırıyordu kişinin üstünde. Abdal Boga'yla, Cavlak Toga tam annacına dikilmişlerdi.

İşaret etti Evrenos...

Cavlak Toga bir adım attı... Bekledi...

— Anlat...

Biran, duvarların köşelerinde yankılanan Evrenos'-un buyruğunu yakalamak istermiş gibi bakındı. Sonra;

— Buyruğun üzere, İsrail Gazi'nin ardında düştük yola, Beyim, - diye anlatmaya başladı - Dimetoka sancağını ardımızda bırakaraktan, kamçıladık atlarımızı. Gecenin karanlığı inceldi incelecek. Belli belirsiz gölgeler elle tutulur hale gelecek ve dahi alacakaranlık nerdeyse kendini gösterecekti. Ama, yolun iki başındaki ağaçların üstünde, bir yorgan gibiydi gece. Hafiften esen yel, ağaçlardaki hışırtıyla, nal seslerimize eşlik ediyordu. Bundan öte öyle bir susku sarmış ki çevreyi, anlatılabilemez. Biz bu suskunun göbeğinde, alevli oklar örneği vınlayıp deliyoruz karanlığı. Bu senin has bir kulun Cavlak Toga'n, kendisini, yeryü-

zünde yeni bir gelişim sağlama kavgasındaki Türkmen Şamanı sanmakta. Yelin sesine, nalın yankısına ve dahi nefeslerimizin hırıltısına kaptırmışım, ben beni... Birden İsrail Gazi'nin dizgin kastığını sezinleyende afalladım. Biz ki, vuruşmanın göbeğinde köçekliğe soyunmuş ademler. Biz ki, nerde ne yapmak gerektiğini sezgileriyle bulup, uygulayan savaş erleri, şaşkınlığımızdan attan düşeyazdık. Gayri bu senin Abdal miskinini hiç sorma. Bire ne olmaktadır demeye kalmadan, atlarımızın ustalığına sığındık ki, bebeler gibi gülünç olmaktan sıyrılalım. Bereket atlarımız yaman. Kendiliğinden duruveriyorlar. Birlikte vuruşmuş olmanın alışkanlığı bu. Ayrılmaz bir tüm olmuşuz hayvanlarımızla. Ne etmek gerektiğini çok zaman bizden iyi biliyorlar... Sorardım, kendim kendime her zaman, neden, «At, avrat, pusat,» denilmiştir alpler için? Çözümleyemezdim... Gecenin karanlığı ve dahi suskusu içinde aydınlanıverdi kafam. Anladım ki, bunlar bir yiğitte birleştiğinde, sırtının yere gelebilmesi mümkünsüzdür. Eskilerimizin ustalığını bir kez daha beğendim. Ol zaman anladım ki, İsrail oğulluğun, babası Abdülâziz gaziden kalır değil. Nasıl ki, Orhan Gazimiz, toprağı bol olsun Alaeddin Paşamız, Cennetmekân Osman gazimizden kalır değilse... Ve dahi nasıl siz gazilerimiz, alplerimiz eskiden artıksanız... Oğul babayı aşmakta, Beyim... Aşmakta ki, kolbaşı dediğin işte böyle olur. Ben, ardından seyreyliyorum, Evrenos Gazi Beyimin kolbaşı atadığı yiğiti... Gözlerini kısmış... Ensesinden belli ki, dişleri birbirine kenetli. Karanlıkta görür benim gözlerim... Bu yüzden takılmaz mısın aradabir, Cavlak kuluna; «Yarasa mısın, nesin be kötü derviş,» deyi... Evrenos Beyimiz ağzından övgüdür bu söz, bilmez miyim... İşte öyleyim yine... Açtım gözpınarlarımı... Tutum ve durumunu bir iyice seyrey-

lemek için... Gözlerinde, çelik grisi bir balkıma var. Vuruş erinin kararını kesinler bu balkıma... Yiğitin ağırlığını, bakışından sezmek gerek, demişler. Seninki de, öyle... Sanırsın ki, önünü aydınlatmakta bakışları. Kıtız ensesi, uzanmış öne doğru. Börkünün sivrisi, atının kulaklarına değecek nerdeyse. Bir binici, kendini böyle hafifledi mi, uçar o at... Uçuyoruz biz de... Suskunluğu yarıp geçen ak sünüler gibi... Mavi çakşırı terkisinde uçuşuyor... Çıplak dizleri, atın sağrısını demirci mengenesi gibi sıkmakta... Atlarımızın ustalığından olsa gerek, dönemeçlerde hız kesmiyoruz. Ardımızda yel, başımızda buyruğunun hızı türküleşmiş... Kulaklarım zonkluyor beyim... Acı zonklaması sanma... Şölen kıvanması... İçimde bir koşma dilleniyor; öyle ki, nah bu Abdal Boga zıpırının yırları, bülbül ceh cehi yanında, karga gaklaması kalsın... İki yanımız bir ağaç denizi gibi... Ağaçlar, atlarımızın her uzanışında geriye doğru akmakta... Topağaçlar bitti, bitecek, diyordum. Zınkladı senin İsrail Gazi... Biz de uyduk ona. Sıçrayıp, yaylandı parmaklarının ucunda. Gözaçıp kapayıncaya keçeledi atının ayaklarını. Şaştım da kaldım Evrenos Gazim... Abdal Boga kulun azbiraz hımhımcadır... Ama, Cavlak yoldaşını bilirsin bir iyice .At keçelemede üstüne adem yok sanırdı... Yanılmış ki, hem de nice yanılmış... Daha ben, keçenin birini çekiyordum atımın ayağına, İsrail yeniden zıpladı, eğerine... Bire, dedim Abdal Boga'ya... Bu ne mene iştir ki, gencecik yiğit, bizden tez davranabilsin? Senin Abdal miksinin, «El elden üstündür, yiğit yiğide cirit çalar,» diye hırlamaz mı? Bire bu sözü ezberden bilemezdi bu fışkın, nerden uydurdu ki, diye dalanda da, «Davran avanak Cavlak, kolbaşı atını hınçtı,» diyerekten zırlamaz mı? Aklım hörleyecekti... Hemen debelendim... Ne var ki, zıplayıp bindiğimde, kol-

başı on at boyu öndeydi. Tepikledim kara gözlümü... Hınçtım biriki... Yetişmek ne mümkün... «Yiğit atından, at binicisinden belli olur,» savlamış eskilerimiz. Doğru da savlamışlar... İşte örneği... Almış başını gitmekte... Dur oğul... Azbiraz olanak tanı... Kocamışlığımızı ademin yüzüne böylesi vurmak da, neyin nesi, diye mırıldanmaktayım. Her zaman kulağı it kulağından keskin olan sersem Abdal'ın bile duymazlanır beni... Olan oldu düşüncesiyle, top ağaçların sonuna geldik ki, buyurduğun hisar, gerdeklik gelin gibi önümüzde mayşıdı... Bire, dedim kendim kendime... Evrenos Beyimin, isterim, dediğince var... Gökyüzüne ağmış ince burçları, kunt kalın surlarıyla, bir sağlamca yer ki, bizim kol neden seçilmiş, anlayıveriyor kişi... Beyim, kusura kalma ama, ilkin İsrail Gazi kolunu takımından ayırıp, varın Simavna üstüne dediğinde, kızmıştım sana... Demiştim ki, kendim kendime, Evrenos Gazimiz de aklını şaştı, kocadı, kelekleşti... Bir küçümencik hisar için, yedi elvan adamlık kol ayırır... Yolla Abdal Boga kulunla, Cavlak Toga oğlunu, içindekileri tutsakladığınleyin dizçöktürsün önünde... Ol görüp anladım ki, hangi hisarın ne mene olduğunu bilmek için, adamın kafası seninkileyin kocaman olmak gerek... durdu... Yutkundu biriki... Kendi kendini azarladı hafif eğilerek. - Op, akılsız Cavlak... Koskoca Evrenos Beye söylenecek söz mü bu şimdi? Ama, ucuzlamak için demedim... Tersine yüreğine uygun bir görkemli kellenin övgüsünü düzmek istedim, bağışla... Topağaçların altında, ağzımızın suyu şorlayarak dalmışız hisara. Karanlığın içinde, ne de güzel görünüyor. Bir yar dudağının ince, ıslak açılmışlığı vardır hani... Nice koçyiğit olsan, nice tez işin olsa, alakoyup, şerbetinden içiren... Bu hisar da tam öyle işte... Kıvancım tepemin cavlağına vurup, göbe-

ğimin düğümünde seğridi... Bire, dedim... Bire, sağolsun Evrenos Beyimiz... Böyle bir güzel hisarın alınmasını bize bağışladı... Hemen atlarımızı torbalayıp eğittik ki; susolun... Bizden haber gelinceye kıçınızdaki sineği kovmak yok... Anladı garipler... Burunlarını torbalarının derinlerine gömüp, öyle soluklanıyorlar... İsrail oğulluğun, terkisinden kancalı ipi kapıp, bir iki tarttı. Daha başlıyor muyuz, demeden, üç baykuş çığlığını bekleyin, deyip yürüdü karanlığa... Bire gencecik oğlan, bir halt karıştırır, yüzümüzü eğri eder koca Evrenos'un annacında demeye bırakmadı... Bir döndü dört ayak üstünde surun çevresini. Bir taradı usta bakışlarla her bir yanı... İki burç arasında bir yer kestirdiğinleyin, kolunu değirmen pervanesi gibi döndermeye başladı. Sonra, ancak bencileyin dinleyenin sezeceği ince bir vınıltı ağdı gökyüzüne, hemen ardından da, mumlu kancanın belirsiz tokurtusu geldi. Bir-iki tarttı ipi... Sonra ucundan tuttuğunleyin, sağılıverdi ayaklarının ucunda gidercesine... Bir baktım, surun tepesinde nefesini düzenlemekte. Daha bir titizlendi gözlerim. Ayrıntıları saptayıp, sen takımbaşıma gerekli bilgiyi verebilmek amacıyla, hiç bir eylemini kaçırmamaya debeleniyorum. İki burçta, iki tolga beliriyor. İlkin dikiliyor titreyerek, sonra bir eğri çizip, yitiyorlar... Besbelli ki, bizi umursamıyor bu akılsızlar... Urumeli, Orhan Gazi yiğitlerinin önünde titremekteyken, bunlar kendilerini uykunun sevdasına daldırırlar... Eh, neylersiniz... Çağımız gözünü açma ve dahi sıkıca durma çağıdır... Uyuyan dalar ki, bir dahi uyanamaya... İsrail yiğitimiz de bunu kolayca sağlamak amacıyla, dikildi dizlerinin üstünde. Sıçrayıp aştı burcu... Açmasıyla, tolganın titremeleri, seğrime halini aldı... Sonunda duruverdi... - Yeniden duraksadı... Evrenos'u süzdü, sıkılıyor mu kuşkusuyla... Tatlı bir öykü dinleme-

nin gevşemesiyle, dalgın dalgın gülümsediğini görende, sürdürdü sözünü. - Azbiraz sonra bir de baktık ki, tolga bir iyice dikildi... Besbelli, bukez dikilen İsrail oğlumuzun kellesi. Demeye kalmadı, bir baykuş çığlığı yırttı gecenin karanlığını... Ardından bir, bir dahi... Tamam... Seğirttik burcun altına. İlkin Şahne Davut oğulluğumuz ağdı ipten... Burcun taşına elini vururken, ben sıvandım yukarı... Abdal Boga itin, sıraya dizilmiş beklemekte... Burca vardım ki, Şahne, yan burçtaki nöbetçiyi çoktan alaşağı etmiş. Tolgasını başına geçirip, nöbete girmiş yağının yerine. Ben İsrail Gazi'den buyruk beklemekteyken, nah bu Abdal tırmandı hırıldayarak. Gövdesini soğuk taşın üstüne atarak, davlumbaz körüğü gibi nefeslendi biriki... Sonra, yan burçtaki nöbetçiyi gösterip: «İndireyim mi?» Demez mi? Kendimi gücile tutup; Hadi bir dene köşek Abdal, dedim. Bir dene ki, hisar burcundan kıçüstü düşmek nice bir iştir ve dahi kıçının kırıklığını miskin Baba Tonus onarabilmekte midir, bir görelim... O zaman, dikkatle bir süzdü burçtakini... Şahne Davut'umu görende, aklı başına geldi ki, eli sezinlemeden budunu okşamaya durdu... Daha kaşıntısını bitirmemişti ki, Lenkoğlu yetiştirmenle, İnce Samsa'mız ulaştı kervana... Biz dönenirken, asker koğuşunun yerini saptamış olan İsrail, yol gösterdi. Samsa ile Lenkoğlunu burçta bırakıp; koğuşun üstünde biriktik. Camlı hava deliğini açaraktan, süzülmeye başladık. Tavan döverlerine, usta doğan örneği dizelendikten sonra, işaret verdik kapağın başında dikilmekte olan Abdal'a... Bu senin akılcığı altında olan Abdal'ın, işareti alır almaz, kapağı kapatıp, zıpladı. Ayaklarını altına alıp, salıverdi kendini aşağıya... Bir gümbürtü koptu Gazi babam... Biz bekleyip durmaktayken sangı bengi olduk. Uykunun derininde düşe dalmış olanları sen düşün gayrı... Kimi zıplayıp

kalktı yatağından, kimi töperlenip, düştü. Biz döverlerden sallanırken, Abdal oğlun doğrulmaya debelenirdi. Bunu punt sanan yağı askerinin çavuşbaşısı, hörleyeyim demez mi? Hay anan öle akılsız gâvur... Gidip Abdala doğranmanın anlamı ne şimdi, demeye kalmadı. Seninki kubar çekmiş gibi keyiflenip, nacağını bir saldı çavuşbaşıya... Kellesiz bir gövde dikildi ilkin... Sonra gevşedi, pörsüdü ve dahi çiğnenmiş sakız gibi sıvaştı yere. Başlarındakinin sıvanmasından güç alan biriki sersem dahi kılıçlarıyla, mızraklarına seyirtmeye yekindi... Eh, hep Abdal'ı sevindirecek değil ya bu akılsız uykulular... Birer dahi bizim kısmetimize düştü... Kelleler uçuverince, aklı şaştı kalanların. İsrail oğlum, onların dilinden patlatınca; deprenmeyin, komutunu, ellerini başlarının üstüne kenetleyip, Şahne'nin bağlamasını beklemeye durdular. Onlar bağlanınca, kapı burcundakilerin üstüne hörledik tümümüz birden... Ve dahi sonunda, nice yağı leşkeri var ise, tutsak eyledik... Öylesine sessiz olup bitti ki bu işler, ben dahi şaşkolozluğumdan, çenemi açmayı unutmuşum. İsrail Gazi yiğiti, tezden toparlanıp, bizim Abdal'ı şaplakladı. «Hadi bakalım,» diye buyurdu... «Naralan da, hisar içinde kendini güvenlikte sanıp, uykunun derinine dalmışları dök alana...» O bunu deyende, durur mu Cavlak koldaşın... Bir şaplak dahi ben yapıştırdım Abdal'ın akıl küpüne... Beri bak Tonus baba uşağı, dedim. Narana kurt kuş titreyip, ödleri ağızlarına tırmanaraktan, kedi köpek dahi seğirtmezse, keyif anında babanın kubarına pislerim... Daha ben sözümü bitirmemiştim ki, senin bu kubar sarhoşu oğlun, bir debelendi... Biriki çırpınıp horozlanaraktan bir böğürmeye başladı ki, he he hey!.. Zaten bu Abdal tayfasının, annacına geç Gazi babam... Saçından tırnağına sıvan, gülüp geçer, kem söz sahibine bulaşır, diyerekten de,

babasının sakalına ak düşmüş desen, delilenmeye oturur... İşte yine öyle olup, ellerini ağzının kıyısına koymak gereğini bile duymaksızın bir başladı... Ben kulaklarımı tıkamak zorunda kaldım... «Hey, Kayser uşağı, Sırp Kırması, Urum Kâfiri Simavna ahalisi!.. Kalkın bire hey!.. Orhan Gazi alplerinden, Süleyman Paşa yiğitlerinden, Evrenos Bey kolbaşılarından, Tonus Baba canlarından Koca İsrail Gazi geldi... Titreyin Hey!.. İne Bey aslanlarından, Yahşi Bey yamanlarından, Tonus Baba kulu Abdal Boga bile geldi... Dikilin hey!.. Köse Mihal zıpırlarından, Kalenderi kötülerinden, İsrail çopurlarından, Cavlak Toga bile geldi... Zıplayın hey!.. Akçakoca kaplanlarından, Karamürsel toramanlarından, baş kesen, gövde biçen Lenkoğlu Döne bile geldi...» Bire sus, diyoruz... Yeter olsun, kötü cazgır... Hisar ahalisi çoktan ayaklanıp, korkudan helânın yolunu şaşıraraktan yatağının ortalık yerine pisledi... A'a... Bilirsin Abdal zevzeğini... Birkez başladı mı hönkürmeye, zembereği boşalıp, ezberindeki tükeninceye sen olsan susturamazsın... «Balaban Bey tımarından, Bozüyük hımarından, Burçlardan güzel baktıran, palasına kelle yıktıran Şahne Davut bile geldi... Korkun hey!.. İsrail Gazinin göz bebeği, Abdal Boga'nın bilgi emeği, Kötü Cavlak'ın en güvenilir desteği, İnce Samsa bile geldi, hey!..» diyor da, başka birşey demiyor... Samsa yakarır bir yandan, ben şamarlarım öte yandan... Dinletebilen beri gelsin... Belli ki atkoşturduğumuz suskunlukta kurmuş bunları. Bir iyice ezberlemiş. Şimdi sırası, yeridir diye, dehliyor gemsiz at örneği. Sonunda, aklındakiler tükenmiş olmalı ki, ağzı açık kalakaldı. Biz, bir baktığımızleyin ne görelim; Hisar ahalisi, yarı cıbıl fırlamış ortalığa. Alan, insan korkusunun kümesi, adem yığınının harmanı olup, taşmış. Gelen ilkin, babalının açılmış ağzına öykünerek

bir seyreyliyor bizi. Sonra ne olup bittiğini anlamak amacıyla, bakınıyor sersem sersem... İsrail oğlumuz, söz anlatacak bir yetkili aramakta kalabalığın ortasında. Sonunda iki kişiyi çekti beri yana; «Varın, banınızı çağırın,» buyurdu. Buyurdu ya, kimsede yerinden kıpırdanacak hal kalmamış. Ben Abdal'ın gerdanına bir şaplak süstüm. Bire hınzır, dedim. Bak şu insancıkların haline... Dilini bilmedikleri bir dev bağırtısından depere tutularaktan, nice salkım saçak oldular. Yeter böğürdüğün. Hele ağzını kapa da, hangisi ban, hangisi ihvan bir anlayalım... Abdalın pek hoşuna gitti bu öneri... İnsan kalabalığının içine, kümese dalmış sansar örneği bir girdi, dağıtıverdi... İki kişiyi dahi bu yakaladı ensesinden. «Banınız nerde?» Diye debelenmekte ki, fare avkan kedi sanırsın. Sonunda zavallıcıkların boyunlarının burulmasını ben engelledim. Yetiştim ardından bu adem ejderhasının; Beri bak, dedim. Böğürüp durma boşuna... Bunlar gâvur... Nerden bilecekler ne istediğini de, seyirtip iletecekler... Bırak, birkaç tutsaktan edeceksin bizi... O zaman bir iyice şaşkına döndü seninki... Bırakıverdi elindekileri... Ademcikler, kamçı yemiş keno gibi sepelendiler yere... Bu tekke artığı, bu durumu görende, öfkeyle döndü bana... «Beri bak,» dedi. «İkide bir, dilbilmezliğimi ortaya atıp, beni gâvurun önünde utandırıp durma, kızdıracaksın abdalımı, İsrail Gazi'nin himmeti, Tonus babamızın inayeti ile ben de bu gâvur dillerini bülbül gibi şakıyıp, ne köşek olduğunu cümle cihana açıklayacağım. »Anla şaşkınlığını seninkinin. Sanki dil öğrenecek aklı, haşhaş kesesinde taşıyormuş gibi, yiğitleniyor. Neyse, Abdalı bırakıp bi yanda, ben başladım kendi dilleriyle, banınızın konağını gösterin, diye dönenmeye... Yabancılık ve dahi avanaklık işte... Kaldır kelleni, bir gözat yörene... En görkemli konak

hangisiyse, dal içeri, yapış içindekilerin paçasına, değil mi? Akıncıyız dedikse bey değiliz ki, bu düşünceleri kotaralım aklımızda... İki kişi önüme düştü. Hemen sağımızdaki eyvandan içeri daldık. Vardık ki, karı kızan toplaşmış. Kimi zırlar siyim siyim, kimi aygın baykın höpürdemekte... Köşeğin biri ise, dört dönmekte... Belli ki, pundunu bulsa savuşacak... Hemen yakasını toparlayaraktan, sen ban mısın, dedim... Korkuyla gerildi yüzü... Gözleri fır fır etti yuvalarında... Ne onayladı sorumu bir sözcük söyleyip, ne yadsıdı eylemiyle... Ensesinden tutup sürükleyerekten, bizim babalının önüne fırlatıverdim, ban bu olsa gerektir, diye... Babalı durur mu, hemen nacağa hamle eyledi. Belinden tutup, yana yatırdı ki, tavuk örneği boğazlaya... O anda, Gazi İsrail'in ayakları dibine bir can yumağı töperlendi. Sarı saçları, oyluklarının çukurunu yepeşlemekte, ipek kuşaklar gibi... Acısı, sırtındaki bürümcekte titreşiyor... Duruşu yapısıyla bir melek beyim... Davranışı tutumuyla bir peri... Tümümüz ağzı açık bakakalmışız... Tanıksınızdır ki, her zaman nacak kullanmakta bir eşi daha bulunmayan Abdal Boga bile, eli havada taşlaşmış... Ben o an, ne düşündüm biliyor musun? Bu cariye öyle bir yere gönderilmeli ki, değeri biline... - Durdu... Evrenos'un kaşlarını çatarak, pot kırdığını belirtmesini gözledi. Hemen sürdürdü sözünü. - Op op, akılsız Cavlak... Ahırda tımar düzmeyip, bey annacında olay anlattığını unutmayasın... Kendine gel ve dahi aklını başına al... Koca beyimizin keli kızarsa, cavlağını şaplaklayıverir ki, boynunu yerinden koparır...- Evrenos'un kaşlarının açıldığını görende, düşündü... Sonra anımsamış gibi sallanarak, konuştu. - Ne demekteydim? Hah, demekteydim ki, bir bulunmaz elmas parçası ki, yere düştüğü anda, ellerim kendiliğinden uzandı kaldırmaklığa... Ne

var ki, ilkin yumuşak, ağlamalı bir ses durdurdu bizi... «Babamı bağışlayınız,» dedi... Ardından da, «Orhangazi akıncılarının, karşı durmayanlara dokunmadıklarını duyardık. Haksızlıktan sakındıklarını işitirdik... Yanıldık mı?» Diye hörleyivermez mi? Dikildik kaldık... Ve dahi nefeslenen İsrail Gazi'nin işaretiyle, Abdal Boga, korkudan yarı ölmüş ademi salıverdi. Sonra eğildi İsrail Gazimiz... O ipek yumağını incitmekten sakınarak, omuzlarından tutup kaldırmak istedi. N'olduysa, o an oldu... Kız, omuzlarının yumuşaklığında savaşçı elinin nasırını alazlayıp, doğruldu. «Teşekkür ederim komutan,» deyip, tutmaya komadan sarıldı boynuna İsrail'in. Ahalinin ve dahi bizlerin gözü önünde, şappadanak, öpüverdi. Baktım Abdal kulun, ağzını şapırdataraktan beni dürtüklemekte. Hemen şaplağı yetiştirdim. Gayri bundan öteye, töremiz gereği bu kızı yağma payından silmek gerek... Madem ortaklık yerde, kolbaşımızın kızlığını devşirmiştir, gayrısını yapabilemeyiz, dediğimde, bir sevinsin Abdal akılsızı... «Töre işleyende, biz yağma payının çoğunu alıp, göneneceğiz, desene... Kendimizi naza çekersek, İsrail Gazı'nin elini boş bırakırız,» demez mi? Anla gayrı sen nasıl akılsızlara güvenip kol kuruyorsun Koca Evranos... Unutuyor ki, töre işlediğinde, koldaşlar ve dahi yoldaşlar, elleri boş kalır... Bu arada biz hörledik ahalinin üstüne. Değerli gömülerin tümünü çıkarın ortaya dedik. Biz ararsak, evleriniz yıkılır, biryerleriniz kırılır. Kendiliğinizden getirin. İsrail oğlumuz da, hisar banına azatlık vermekle oyalanmakta. Ahali, dağıldı evlerine. Değerli bildiklerini taşımaya başladılar. Ban, Boga'nın böğürtüsünü duyunca, tüm değerli eşyasını bir çıkın etmiş. Elleri dert görmesin. Kolaycacık aldım, yağma yığınının göbeğine bıraktım. O gidip gelme, seyirtip koşma arasında kulak kabarttık ki İsrail Gazimi-

zin dediklerine, akıl alası değil... Topla eşyanı, al oğulunu, çık git hisardan diyor... Eh, bir adamı, kalabalığın önünde öylesi bir kız öperse, şaşkınlığından düz duvara ağsa, akıllıca davrandı denir. Ben kendini toparlamasına zaman bırakmadan atıldım... «Beri bak kolbaşım,» dedim. «Hisar baskınla düştü. Canlıdan olsun, cansızdan olsun herşey, yağmaya girer. Ve dahi yağmada, sağ kalan akıncının tümü pay sahibidir. Üstelik salt akıncılar değil. İlkin Orhan Gazi ulumuz, ardından Çandaroğlu Ali Paşa kocamız, onun ardından Evrenos Gazi babamız ve dahi artandan bir fazlayla, kolbaşı yiğitimiz... İyi hoş... Ama, tutsak olsun, altın olsun, mal olsun, belirlenip sayılmadıkca, kimsenin payı açığa çıkmaz... Hele bir görelim yağma ne tutar, pay nicedir. Ondan sonra, ban ve dahi ailesi senin olursa, dilediğin gibi davranmakta özgürsün,» dedim. Azönce şaşırmış olan Gazi İsrail'imiz, tümden afalladı. Ve dahi, bu oyuna Abdal kulun bakakaldı. İsrail, «payıma düşmezse üstünü veririm. Bu verdiğim sözün size danışmadan uygulanmasının bir karşılığı olur,» dedi. Ben tınmadım... «Yağma belli olmadan, hiçbir ayırım yapamayız,» diye direttim. Üstelik, gavurcayla söylüyorum bunları. Ban kızı anlasın ki bir iyice, töremiz yerini bulsun. Kız anlamış olmalı. Bana bir baktı Beyim... İnan olsun yüreğimin derinlerinde birşeyler koptu sanıp, titredim. İki alaz şimşeklenmiş ki gözlerinde, bizim Şaman potası, yağsız kandil gibi kalır yanında. Sonra, ta derinliklerinden bir gülücük belirdi. Öyle İsrail gaziye bakıp, sordu. «Bir yolu olmalı sözünüzü yerine getirmenin?» İsrailimiz genç... Yüreğinde salt yiğitlik özlemi tutuşmuş. Alplerin törelerini uygulamaktan sakınıyor... Kolbaşılığın gereğini düşünüyor, olmalı. Ben atıldım söze... Dedim ki, «beri bak Ban Kızı... Bir yolu var kolbaşımızın sözünü yerine getir-

mesi için. Ama, ola ki, bu yol sana dikenli gele...» Yeniden ışıladı gözleri kızın. İsrail Gazimiz de toparlandı az biraz... «Nedir?» Dedi... «Töre ve dahi yasadır ki, vurulan hisarların Müslüman ahalisi yağmalanmaz ve dahi tutsak edilmez... Üstelik bu ahaliden biri, kolbaşımız gazilerden biriyle evlenecek olursa, yağmaya hiç girmez,» dememle kızın gülücükleri bayram veletlerinin zıplamalarına dönmesin mi? Abdal oğlun, «Ne ediyorsun? En değerli yağmalar elden gidiyor,» diye dürtüklemekte beni. Bense, Gazi Evrenos beyim böyle öğretti, bunu belletti diyerekten direnmekteyim... Kız dedi ki, «Kişi hakkına böylesine önem veren bir dine girmeyi çok isterim. Evlenmeye gelince, özgür bir insan olarak seçmek ülküsündeyim. İlkin, isteyenin ortaya çıkması gerek...» Ben eğittim bu kez... «İsteyecek olan seni görende, aklının tavanına kandil asmış, gözleri ıssı kesmiş bulunduğundan, yerine sözetmek, koldaşı olaraktan bana düşmektedir. Adın ne ilkin bağışla bize,» dedim... «Ancel,» dedi... Siz de iyi bilirsiniz ki, adı kendine böylesi denk düşen zor bulunur yeryüzünde. «Tamam Melek, hatun,» dedim... «Yeni adın bu... Seni isteyene gelince, kolbaşımız ve dahi yiğit yoldaşımız Gazi İsrail talibindir, ver cevabını bakalım,» diye eğittim. Gazi İsrail'e baktı yeniden kız... Gazi oğulluğun, titremekte ki, eli ayağı kesilmekte. Sanırsın ki, kız olmaz dese, göğsünü tepiklemekte olan serçe kuşu benzeri yürekciği fırlayıp çıkacak... Kızın bakışlarında öyle bir anlam balkıyor ki, sanırsın bahar muştusu... Ben bile, bunca yaşım, kocamış başım ve dahi geçmiş içimle, titriyorum, gözlerini gözlerimde sezdikçe... Bire akılsız Cavlak, sağlamca tut sen, seni. Yoksa devirdin belle ortası kovuk ağaç gibi koca gövdeni, diyorum... Gencecik oğlan, tuvana yiğit neylesin? Birden ışıdı ki ıssı aklım, sevincimden kendimi

bıraktım. İyi ki, dedim, genç koldaşlar burda değil. Yoksa aralarında bir kapışma olurdu ki, bu kız yüzünden, ayırabilmek ne benim, ve dahi ne de Abdal yoldaşımın haddine düşebilmeye... İyi ki, biz iki koca bir dahi İsrail kolbaşımız çözümleyeceğiz bu işi... Neden dersen, kız değil karşımızdaki... Oğuz Hanın su kıyısına indiğinde gördüğü peri, bunun yanına yaklaşsa, kamagan köşeri gibi öcü kalır... Deli Dumrul yumruğu yemiş gibi oluyor kişi Gazi Beyim... Bir peri kızının gülüşü nasıl düşe salar ademi... Nasıl kendinden geçirterek, bilinmez bir dünyanın cennetine yollar. Bu dahi öyle... Bakmaya doyamazsın, öpmeye kıyamazsın, diye bir koşması vardır bu senin akılsız Abdal Boga'nın... Ondan bile daha bir güzel, daha bir anlatılması mümkünsüz... Sonunda ağzını açtı kız... İnci dişlerinin, ak parlak ışıltısı düştü ateş kızılı dudaklarının üstüne... Gazi İsrail, olumsuz bir yanıt gelirse nişlerim diye düşünmekte ki, üzüncü benim yüreğimi titretmekte... «Eğer özgür bir kişi olarak yanıt vermemi istiyorsanız, ilkin törenin gerektirdiğini uygulayınız,» dedi... Besbelli o'nun da Gazi İsrail'imize vurulduğu. Ne olsa, kız yüreği... Karşısındaki öyle bir savaş eri ki... Hani ben, kız olsam, hisar vururum gönlüne girmek için. Adamın ayağına gelmiş kısmeti. Kaçırmak olabilemez değil mi? Ben kulun, çektim köşeye, tanıklık getirtip, Tanrı'ya inancını açıklattım. Ardından babası Kara Andon nam kâfir atılmaz mı?. «Kızım bilgili bir insandır. Kötü yere gitmez... Ben de dininize giriyorum,» diye... Bire iyi ki, hisar ahalisi tam anlamadı söylediklerimizi diye seviniyorum. Hani nerdeyse, tümü Müslüman kesilecek ve dahi biz yağmadan tümden eliboş kalacağız... Ardından Kara Andon'u da Abdal Boga'nın nacağıyla sünnetleyip, azbiraz bağırttıraraktan, Kara Aydın ettik. Kız dikildi bukez... «Bir

Müslüman kadını ve dahi özgür bir insan olarak, ben başınız, koldaşınız İsrail Gaziyle evlenmeyi onur sayarım,» dedi. Ben anlarım ademden sayende Beyim... Senden öğrendim... Hani derim ki, bu kız tam Bacıyan-ı Rum tümeninde komutan olacak cinsinden. Ne yazık ki, kaçırdık elden. Bir gazimize kaptırdık döğüşçülük defterine yazacağımıza... İsrail Gazi'ye bir göz attım, sevincinden zıplamakta ki, başı göğe erecek sanırsın... Gayrı hazır müslüman olup, ve dahi erini seçince Melek'imiz, bir de çeyiz olaraktan babasının dinimize katılmasını getirince diyebilecek hiç sözümüz kalmadı. Siz, bulunmaz bir cariyeden oldunuz benim yiğit beyim... Bize gelende...- Düşündü... Aklındakileri nasıl tartıp biçeceğini kurdu yutkunarak... Akın töresini, çapul yasasını çok iyi biliyordu... Üstelik şimdi bu yasayı koyanlardan birinin annacında duruyor. Evrenos sesin kesildiğini sezinler sezinlemez sorgu dolu bakışlarını dikti gözlerine... Aceleyle sürdürdü sözünü. - Alanın ortasına yığılmış yağma malını üleştirmek bana düşüyordu. Neden dersen, biz nikâhı kıyıp ve dahi İsrail oğulluğunla, Melek gelinliğini tıkadık Ban konağının en bir güzel odasına. İstedik ki, murad alıp, murad versinler. Ve dahi Evrenos beyimize bir kol yetiştirsinler ki, İsrail oğlumuz gibi yigitbaşılar olsun... Bundan siz babamız dahi pek kıvanç duyarsınız diye düşündük. Çöktük, mal yığının annacına... Bir, Beyimiz, Tanrı, gücünü artırsın, Orhan Gazi için, dedik... Bir dahi Urumeli Fatihi Paşamız Süleyman Han için, dedik... Şu bir dahi, takımbaşımız, komutanımız Evrenos Gazi ulumuzundur, dedik... Geri kalanı biz gaziler aramızda payettik. Tutsakları buyruğuna ulaştırmak için, dizeledik iplerinen yola... Sonunda, bu senin Abdal oğlun, «akıncı yasası, bey töresi bildirmektedir ki, bir gazi, böyle gözönünde düğün dernek gerdeğe

gırende, öteki gaziler hatırını hoşetmek zorundadır,» eğitti... Düşündük biz kol olarak. Hak verdik akılsız Boga'ya... Hakkın var yerden göğe diyende, seninki bir oturdu küçümencik curasının başına Gazi yiğitim... Bir döktürmeye başladı ki, ahali yağma taşımayı unuta... Zaten arada hırsızı hayını çıkmış... Şahne Davut kulun, biriki ev basıp, biriki can yakmış gömüdekileri bularak. Bunun üstüne ne varsa getirmeye debelenmiş insancıklar. Kendilerini yataktan uğratan uğrunun sesinin şimdi bir başka, yanık ve dahi kişiye şadlık, şadanlık veren bir biçimde çınladığını görende, akılları şaştı. Toplandılar yöresine... Dinlemeye, dinlemekten öte, oynamaya koyuldular Bey babam. Koyuldular ki, az önce canın yongası olan malı, aralarından sekiz onunu kıyama vermiş olmanın acısını unuttular tümden. Bir düğün dernek gitmede. Bir türkü oyun sarmaşmakta ki... Anlatılabilemez. Nice geveze olsa da, Cavlak takımdaşın dahi dillendiremedikten öte, anla olupbiteni... Sanki biz hisarı vurmamışız. Gerçekten gelin almaya gitmişiz. Sanki onlar, bayrak dikip, at koşturmuşlar gitmemiz için... Baktık ki, böyle pek bir iyi kaynaşılmakta... Ben başta olmak üzere, yağma payımızı ödül olarak bıraktık oğulluğunla, gelinine... Sonradan dedik ki, tutsakları götürsek ve dahi durumu baştan sona bir bir anlatsak, Evrenos Gazi Beyimiz de kendi payından ve dahi öteki beylerimizin payından geçer, üstüne üstlük armağan dahi verir... Bu yüzden, sana, Simavna hisarının fethedildiği ve dahi Al Osman beyliğinin hasbir malı olduğunu onurla duyururuz. Ne var ki, hiç yağma alınmadığını, hisardan salt askerlerin tutsak edildiğini de bilgine sunarız...

Daha sözünü bitirmeden, zıpladı Evrenos Gazi...

— Bire ettiğin nice iştir? Beylik payını kim bağış-

layabilmiş ki, biz vazgelelim?.. Tez sıçra git. Tez getir beylik payını. Yoksa olacakları kendin bilirsin...

Abdal Boga hiç söze karışmamıştı. Evrenos öfkelenince, bir adım attı.

— Baka Bey karındaşımız... Töreleri yasaları birlikte koduk biz. Alnımızın teri, nacağımızın hakkı olaraktan... Hiçbir yasamızı, hiçbir töremizi bozabilemeyiz... Baştan buyruldu ki, güzellikle elde edilen yerden yağma tutulmayacak, çapul aranmayacaktır. Toprağı bol olsun Osman Gazi yoldaşımız dahi, bunu böylece belirtmedi mi? Şimdi sen nice Beybaşı olasın ki vazgelinmiş yağmadan pay isteyesin?..

— Bire köşek Abdal, vazgelinmiş yağmadan pay isteyen mi var? İşte bu Cavlak yoldaşının belirttiğine göre, yağmayı toplamışsınız. Sonra paylaşmışsınız. Bey payını, alp hakkını gözetmişsiniz. Ondan öte, bir kişiye armağanlamak neyin nesidir? Bu töreyi yıkmaktır ve dahi cezalandırılması gerekli bir suçtur...

— Biz sandık ki, Koca Evrenos, bizim hatırımıza, hileyle alınmış bir kalenin, yağmasız vireyle teslim olduğunu yazacaktır deftere. Adına öyle davrandık ve dahi istedik ki, İsrail karındaşımıza, bir buyruk yazıp, bir sancak göndere. Ve dahi diye ki, Kolbaşılarımdan İsrail Gazi, Simavna kalesi kadılığına, Şahne Davut ise yasavulluğuna atanmıştır. Samsa, Lenkoğlu, Cavlak Toga ile Abdal Boga kullarım da, yeni hisarlar almak üzere görevlendirilmişlerdir ...

Evrenos Gazi yeniden oturdu... Sakallarını sığazlayarak anılara döndü. Toga ve Boga'yla, çıktığı Anadolu akınları. Bilecik, İznik, Bursa kavgaları geçti aklından. O zaman nasıllarsa, yine değişmeden sürdürüyorlar uğraşı... Kocamadan, yılmadan... Kendisi gibi... İsteseler şimdi onlar da, kendi durumunda olur, buyruk verir, bey atarlardı... Yeryüzünde savaşmak-

tan başka işlev olmadığı düşüncesiyle, hiçbir Beylik ödevini yükümlenmezlerdi nedense... Bu yüzden, bunları kırmak mümkün değil...

Akıncılık yasası adına ne yazılmışsa söğüt Beyliğinde, tümünde imzaları vardı... Şimdi kırarsa onları, bir daha birlikte vuruşmazlar. Kararlı oldukları belli. Şimdiye değin kaçkez takım başı değiştirdiler. Akıllarına eserse, çekip giderler, kimseden buyruk almadan. Keyifleri dilerse, doğru Bey yanına varıp, dilediklerini söyler, kendi başlarının buyruğunu kendileri verirler.

Tanınmış iki alp, saygı uyandıran iki yoldaştılar... Koldan kola, takımdan takıma aktarırlar kendi dileklerince. Şimdi bir ters söz etse, küserler... Alttan aldı, yiğitliklerine saygı duymanın bilinciyle...

— Biz burda, Orhan Bey adına görev yapıp, beyliğin çıkarını korumakla yükümlüyüz. Ettiğiniz iş, bizi zora koşar gibime gelmektedir yoldaşlar. Hani alınmayın, kırılmayın ama, bildiğim bir işi söylemekten vazgelmem, zarar verir beyliğimize.

Cavlak Toga'nın tepesi atıyordu. Evrenos Gazi iyi bilir bunu. Çıplak kafası kızarmaya, etsiz yüzü seğrimeye başladı. Abdal, yoldaşını böyle gördü mü, edepsizlenir ki, gayrı ağzından çıkanı bilmeyesiye... Bunu da çok görmüştür Evrenos Bey... Hatta, bırakınız karşısında bir akıncı beyinin bulunmasını, doğrudan Orhan Gazi olsa, sayıp döker içindekini. Beymiş, başbuğmuş dinlemeksizin...

Bu yüzden, daha Cavlak, sesini çıkarmadan sürdürdü sözünü.

— Ne varki, bukez karşımda töreyi uyguladıkları ve dahi hisarın kendiliğinden teslim olduğunu, hatta beyinin, beykızının Müslüman olup, kolbaşımız İsrail Gazi'nin haremine girdiğini belirleyen iki yoldaşım bulunmaktadır. Bu yüzden, ben de Beye gidecek na-

meme yazarım ki, Simavna hisarından yağma payı alınmamıştır...

Yüzü güldü Cavlak'ın... Keyifle eğildi Evrenos Gazi'nin önünde.

— Ben de, bir yanlış iş yaptık; Gazi koldaşımızı kırdık ki, keyfini kaçırdık demekteydim kendim kendime...

Abdal Boga arada olupbiteni hiç sezinlememiş gibi üsteledi:

— Bir noksanlık kaldı sanırsam Gazi yoldaş...

Evrenos, şaşkınlıkla baktı Boga'ya.

— Hiçbir noksanlık kaldığını sanmam. Ne söyledinizse, nameye onu yazacağımı belirttim. Dedim ki, Beylik ve dahi takımbaşılık paylarından vazgeline. Çapul ve yağmadan Simavna hisarı bağışık bırakıla...

Abdal, bacaklarını ayırdı. Anlamsız anlamsız baktı Evrenos Gazinin yüzüne. Ağzını açtı. Yutkundu hemen ardından. Başını sallayarak, yeniden dikildi.

— İyi bire... Ben de derim ki, asıl noksanlık burdadır işte... Cavlak yoldaşım buyurmuştur ki azönce, biz senin adına İsrail Gazi kolbaşımızı, Simavna'ya kadı olarak atadık ve dahi beratını mübarek elinden almaklığa, kendimiz geldik.

Evrenos kaşlarını çattı bir an. Düşünmeye daldı. «Kendi başlarına iş yapılır yapılmaya. Hem de yapanı Cavlak Toga'yla, Abdal Boga olursa alkışlanır bile... Ama beylik hakkına, adam görevlendirme yetkisine karışılmamak gerekmez mi? Ne var ki, şimdiye ne yapmışlarsa, doğruluğu anlaşılmış bu iki koca'nın bukez yaptığı da doğrudur. Nasılsa birini atamıyacak mı? Üstelik nasılsa, hisar alındığında kadılık için İsrail'i düşünmedi mi? Niye bir ayrı kol kurup, başına geçirdi o'nu?.. Bunlar kendinden önce davrandığı için mi, kızıyor? Kızmaması gerek. Ne var ki, Abdal öfkelenme-

ye başladı. Azbiraz daha kızdırıp, beratı ondan sonra vermeli...

Ah, İne, Karaoğlan, Timurtaş, Karamürsel ve Samsa beyler burda olmalılar. Abdal Boga'nın öfkelenmesini seyreylemelilerdi ki...»

Cavlak, Evrenos Gazi'nin aklından geçenleri sezmişti... Savaşçılığın verdiği bir içgüdüyle, yıllar boyu yoldaşlık ettiği kişinin, canyoldaşıyla biraz oynaşacağını anlayarak, keyiflendi.

Evrenos, söylenenleri hiç duymamış gibi değiştirdi tartışmayı.

— Uzak yoldan geldiniz. Bize bir hisar kazandırdınız. Yorgun olmalısınız. Hele oturun. Bir doyunup serinleyin. Sen de akılsız Abdal yoldaşım, azbiraz nefeslen kubarını. Azbiraz ıslat şarabla dudaklarını...

Abdal, sorunun büsbütün unutulacağından kuşkuya düştü.

— Beri bak Evrenos Kocası... Bizim sözümüz bey sözü değildir ki, altımızdan çıka. Ve dahi gerektiğinde değiştirilip, döndürüle... Cavlak Toga yoldaşımla, İsrail'e kadılığı, Davut'a yasavulluğu vermiş gelmişiz, Evrenos Bey denilen köşek adına... Şimdi burda söz döndürüldü, berat unutuldu mu, biz bir dahi gaziler arasına giremez, hisarlar önünde dolanabilemeziz...

— Bire sözü veren sizsiniz. Bana danışmadan söz vermek haddiniz midir ki, şimdi gelmiş bana çıkışmaktasınız.

— İyi bire... Biz derdik ki her zaman, bu beyler arasında ağzı suratının ortasında olan birtek Evrenos Gazi yoldaşımız kalmıştır. Güveneceğimiz, bizi anlayacak ve dahi yaptığımız işi değerlendirecek bir o vardır... Yanıldık mı? Seninki de onlarınki gibi, yelledikçe şaşkalozlaşıyor mu?

— Ben de derim ki, siz benim adıma nasıl atamada bulunursunuz?

— Bire bulunduksa n'olmuş? Yeri gelmiştir ki, biz Osman ve dahi Orhan gazi adına atamada bulunmuşuzdur da, berat istediğimizde böyle umducu gibi yakartmamıştır bizi. Yazıyı yazıp, mührünü basaraktan yollamıştır kendi ulaklarıyla. Şimdi sen mi yetkiden, görevden söz edip, geri döndereceksin bizi kötü Evrenos... Bil ki, şarap ve dahi kubar da çekmem bir lokma ekmeğini de yemem. Konağın önünde alırım curamı elime, tüm Urumeline seni rüsvay edinceye, taşlama düzerim...

— Dur bire kötü ozan... Siz ne istediniz de yapmadım ben? Hadi çıkarın atama belgesini. Nasılsa gelmeden onu da hazırlamışsınızdır. Basayım mührü de, uğursuz ağzınızdan kurtarayım yakamı.

Yüzleri gülüverdi. Cavlak, kuşağının arasından atama belgesini çıkardı. Uzattı...

2

Cavlak Toga, atının dizginini koyuverip, kendini curasına kaptırmış Abdal Boga'nın sırtına bir şaplak attı. Boga, birden irkilip ters ters baktı Toga'ya... Sonra sürdürdü işlevini... Toga, aldırışsızlığını önemsemeden, söze girdi.

— Bakıyorum, kubarı çekende yine bıraktın sen seni... Bir bak bakalım yörene, biz buralardan geçmiş miydik?

— Zora koşma beni kötü köçek... Bilirsin ki, sencileyin tarih düşürmeye hevesim olmadığı gibi, kafamın cavlağından, kıçımın eğer vuruğuna şeytanla pazarlık

kurmaya da isteğim yoktur... Neyse aklındaki, bildir hele...

— Derim ki, Abdal yoldaş, biz burda yıllar önce bir iş etmiştik. Etmiştik de, hep kıvanmıştık yaptığımızdan. Anımsadın mı?

Abdal yöresine bakındı görmezcesine. Sonra birden atıldı:

— Bildim bildim... İsrail oğlumuzu gâvur dilberinin eline teslim eyleyip...

Cavlak elini kaldırarak kesti sözünü.

— Op derim sana köşek Abdal... Op derim ki, ağzından yel ala sözünü... Gâvur kızı mı kaldı bire akılsız... Kendimiz dine dönderip, senin kötü curanın şıngırtısında gerdeğe göndermedik mi?

— Eh, gönderip de ne olmuş... Başta Evrenos Gazi, tümümüzü oyuna getirip, yağma payından yoksun bırakmıştın bizi? Gene aklına bir şeytanlık gelmesin...

— Hiç bişey geldiği yok da, Edirne havasını nefeslenende, aklıma düştü. Bir yoklayalım istedim koyup gittiklerimizi... Neden dersen, Bir daldık yıllardır Tuna ötelerine... Bir dahi kendimizi alabilirsek alalım Sırp ve dahi Macar dilberlerinin cıvıltılarından. Özledim koldaşlarımı bire...

— İyi ya... İşte o yoldayız. Varalım da, haberleyelim ödlek sandığımız Kara Andon nam kefere banının, Kara Aydın olanda nice yiğit çıktığını. Kızı Melek hatun ile damadı İsrail Gazi sevinirler mi, yerinirler mi bir görelim.

— Kaç sefere birlikte gittik... Hiç birinde de gerilemedi.

— Dobruca olsun, Nikebolu olsun, bizden önde seyirtirdi.

— Kefere iken ödlek olan nice adem, dine dönende bizden yiğit olmakta he mi?

— Eh, boşuna dememişler, dönme yobazdan beterdir, diye...

— Op... Ölmüşe de sıvanmaya başladın.

— Sıvansam ne, sıvanmasam ne, yalan mı yiğitliği?

— Doğrudur ki, hem de nasıl... Bacağını bir yerde bulduk çakşırından tanıyıp, kellesini, kolunu başka yerde... Dahası var mı bunun?

— Olabilemez... Ve dahi yiğitlik böylesi ölüme denir.

— Eh, umalım da senin için de öyle ola...

— Op op, Horasan artığı. Paydaşının kötülüğünü isteyen, payını ele kaptırır, demiş atalarımız.

— Demiş de, hemen olmuş mu? Biz pay derdini unuttuk gayri. Gördük ki, azı da çoğu da anlamsızdır, değersizdir. Urumelinin havası öyle hoş, geliri öyle bol ki, paydaş ölümü beklemeye değmez...

— Alırsın atını vurursun eğerini. Dalarsın gâvur içre. İnersin bir hisarın tepesine. İstediğinden artığını, umduğundan alâsını çeker sökersin.

— Amma alıp gittik başımızı be yahu... Evrenos Gazi, sakallarını avuçlayaraktan, «Varın hele şu nameyi Çandaroğlu'na iletin. O dahi Orhan Beye ulaştırsın.» diye buyruğu patlatmasa, Tuna'yı aşıp, öte yanda sözü edilip duran deryadan suvaracaktık atlarımızı...

— Ne var ki, Evrenos kocamız, Hacı İl ve İne Beyimizle oturum kurup, Mihaloğlu, Karaoğlan, Akçakoca ve dahi Yahşi ve Ece beyleri de yanına alaraktan, Sırp Mirçesi üstüne varmak dilermiş. Bu haberi bizim iletmemiz gerekmiş. Böylelikle azbiraz dinlenmiş olurmuşuz...

— Sanki biz eteğine varıp, mola istemişiz gibi...

Ne edersin ki, Evrenos'un ağzından söz, bir kez çıkar. İkinciye kalmadan çeker palasını, önünde döndürür ki kişiyi, bizim babalı köçeklerinin samahı, acemi molla dönenmesi gibi kala yanında... Az dahi unutuyordum. de hele: Şimdi biz Simavna'ya uğrarsak, gecikmez miyiz?

— Neden gecikelim? Kalacak değiliz ki... Sabaha düşeriz yola...

— İyi iyi... Nasılsa birkez uyduk aklına...

— Öyleyse dırlanıp durma. Varalım hele Simavna'ya... Görelim Kadı Kolbaşımızla, Şahnemizi...

— Dehle uyuz katırını bakalım. Nice gidermiş...

— Benim küheylana söz edecek adem, altındakinin hızına güvenmelidir her şeyden önce...

— Ben güvencimden, ilk yağma payını ortaya korum. Eh diyorsan, çal kamçıyı, derim.

— Kim bir yerine iki pay almaktan vazgelebilirmiş. Hadi üçle de tezden gelsin yağma hakkı...

— Üçlüyorum... Allah, Muhammed, Ali...

Abdal sözünü bitirmeden kamçıyı salladı Cavlak... At fırlarken, tamamladı.

— Sonrası ve evveli, Kalenderiyi Veli, Cavlak Toga hüneri, Abdal Boga kucakladı semeri. Deh, küheylanım, şundan önce varalım...

Abdal sesinin tüm gücüyle naralandı. Atı, bir iki sallandı olduğu yerde. Sonra alabildiğine hızlandı altında. Varıp yetmek, vurup almak istercesine yattılar hayvanların boyunlarına. Dizlerini birer mengene gibi sıkıp, kendilerini yeğnileştirdiler bir iyice. Sonra hayvanların yelelerini okşayıp, birbirlerini gözleyerek yarışmaya başladılar.

Çevre nöbetcilerini denetlemeye çıkan Şahne Davut, görevlilerin naralardan ürkerek, kapıları kapamaya uğraştıklarını görünce bakındı. Sonra oklamaya ha-

zırlanan burç gözcülerine gözattı. Hemen ardından da, gelenlere baktı. Bakar bakmaz da haykırdı tüm sesiyle.

— Açın bire... Tez olun... Beni bir kapıdan edeceksiniz... Sonra kendi kendine söylenerek merdivenlerden giriş alanına indi. - Hay ananız öle, deli dervişler. Kimbilir nesine tutuştular yine. N'ola, ne bite demeden salıvermişler kendilerini. Yağı sanılıp oklanmak, yad bilinip yoklanmak umarını bile bir yana atmışlar.

Daha alana adımını atarken, yel gibi girip, atlarını şahlandırarak zınkladılar oldukları yere. İnmeden bağırdı Cavlak:

— Bire Şahnem, canyoldaşım.

— Hoş gelip, hoş getirdin Cavlak koldaşım, buyur.

— Selâm yiğit Şahne. Nasılsın?

— Selâm babalım. Sayenizde, sağ eseniz. Sen nasılsın?

— Söyle bire gözünü sevdiğimin Şahnesi... Benim düldül, şu kötü Cavlak'ın katırını depere tutulmuş yoz aygır gibi gerilerde bıraktı he mi?

— Op op... Atıma söz söyleyen, yanıtını tepiğinden alır. Sen geride kaldın.

Şahne, zıplayıp gelirken, dalaşmayı sürdüren iki eski koldaşına baktı.

— Hiç değişmemişsiniz yoldaşlarım. Beş yıl önce, beni burda koyup gittiğinizden bu yana, adınızı, ününüzü çok duydum. Akıncılar derlermiş ki, Cavlak Toga ile Abdal Boga bizimle bile geldi mi, hisar alınmıştır. Yel olur eser,, sel olur taşar, kuş olur uçar ve dahi nacak olur biçer, yine de alırlar kaleyi...

İki koca adam da, suç işlemiş bebeler gibi kıza-

rıp, başlarını yere eğdiler. Cavlak, mırıldanır gibi yanıtladı Şahne'yi:

— Yok bire Şahnem... Biz ne ediyorsak, kavganın tadını almış erler olarak, keyfimizden ediyoruz. Gençler, nedense büyütüyorlar gözlerinde cengimizi... O yüzden, bil ki sana aktaran yalan yanlış uydurmuş... Belli ki, senin bizi nice sevdiğini bilmekte...

— Hadi hadi... Ben yoldaşlarımı bilmez miyim? Ne ki söylenmiştir sizin için, az bile söylenmiştir. -Sonra aklına yeni bir şey gelmiş gibi gülüp, kışkırtmak isteğiyle, sürdürdü sözünü.- Hatta, Evrenos Gazi'nin, ikinize de birer sancak vermekte ayak dir項ttiğini; sizin de, biz tımar istemeyiz, hele adem tımarına hiç gelemeyiz diye yadsıdığınızda, Evrenos Beyin, buyruğum dağa taşa, kurda kuşa geçmektedir de, siz nice bir adem olasınız, ona uymayasınız, diye çıkışması üzerine, Akçakoca'yla Balaban koca'nın ayaklarına düşüp, bu buyruktan size sığınırız, dediğinizi duymayan mı kaldı...

Abdal, Şahne'nin soluksuz bir övgüyle başlamasından keyiflenmiş, ağzını açıp dinlemekteyken, sığınma sözcüğünü duyar duymaz, irkildi bir. Sonra taşları oynatırcasına debelendi.

— Tanrı, Tonus babamız ve dahi o dediğin kocalar tanıktır ki, biz kimseden kimseye sığınmış değiliz. Demişizdir ki, kocalar oturumunda Evrenos Gaziye; Beri bak yiğitbaşı... Biz, Urumeline koldaşın olaraktan geldikse, Tanrı aşkıyla vuruşup, hak yolunda kelle vermek içindir. Bir hisarın gölgesinde yan gelip, göbek büyütmek için değil... Önerini tezden geri al, yoksa biz hangi hisarı almaya sıvanacağımızı iyi bilmekteyiz...

Sözünün burasında şamarladı Boga'yı Cavlak. Şamarladı ya, Abdal birkez açmıştı ağzını. Beş yıldır bir hisarın gölgesinde bulunan Şahne'yle konuşmakta ol-

duklarını çoktan unutmuştu. O yine ne yaptım gibilerden bakıp, biran susunca, söze girdi.

— Hani bizim sersem Abdal'ımızın demesi, öyle olanlar içindir.

Şahne, Cavlak'ın sözü döndürme çabalamasıyla birlikte, Abdal'ın pot kırdığını sezip, kıvranmasını görünce, kahkahayı bastı.

— Abdal Boga'nın sözüne gücenecek adam mı kalmadı yeryüzünde ki, beni avutmak istersin Cavlak kocası... - Sarıldı her birine. - Gelmenizle, kıvancımız taşıp, yalnızlığımız uçup gitmiştir.

— Yalnızlık?!.. İsrail Gazimiz nerde?

— Şimdi Edirne'de Kadılık etmekte.

— Melek kızımız?

— Çoktan ana oldu? Burdan giderken, ikincisi geldi gelecek idi. Şimdi üç oğlan olmuş ki, her biri ötekini aşa, bilgide, yiğitlikte, demektelerdi... Demek siz de Evrenos'la çatıştınız? Kimbilir nice köpürmüştür koca kurt... Nice dönenmiştir topuklarına basaraktan.

— Sorar mısın? Ne zamandır gaziler ve dahi alpler buyruğumuzdan çıkar oldu deyende, bu senin Abdal yoldaşın bir köpürsün. Bire Evrenos Kocası, biz ne gaziyiz ne de alp senin kapı itin olacak. Biz Urum erenleri ve dahi abdallarıyız ki, buyruğu bir Tanrıdan, bir babalarımızdan bir de Hünkârdan alırız andımız üzre... Akıncı beyleri yol gösterir, eyvallah... Amaç belirtir, evelallah... Ama ondan ötesine karışabilemez, hadi yallah, demesin mi...

— Evrenos Gazi ne etti bunun üzerine...

— Ne etsin? Kocalara yakınıp, bize bakınaraktan dedi ki: Ben de bir daha buyruğu Handan çıkartmazsam, sakalım önüme gelsin kötü Abdal.

— Neyse ki, iyi kurtarmışsınız paçayı. Evrenos

Gazi'nin sakalı nasılsa önünde olduğuna göre, buyruğunu yinelemeye hiç niyeti yok demektir.

— Belli olmaz ki bu eski kurtlar Şahne yoldaşım...

— Ya, Belli olmaz.

Ban konağının bakımlı sayvanından geçip, merdiveni çıkmışlardı ki, üç yaşlarında bir çocuk, ayaklarına tırmandı Davut'un. Şalvarının çöküne tombul elleriyle yapıştı.

Abdal Boga, kocaman eliyle başını okşadı küçüğün. Cavlak kucakladı hemen.

— Senin mi?

— Tanrı bağışlarsa.

— Bağışlamış Davut karındaş. Hem de tam akıncı yiğitine yakışacak bir delikanlı.

— Ya, demek seni de yitirdik bizim defterden.

Boga'nın acılı acılı bakındığını gören Toga, çocuğu zıplattı kucağında.

— Türkmene yiğit gerek, yoldaş. Bizim yerimizi kim dolduracak? Bunlar... Bizden geçmiş, evlenip bir yere bağlanmak. Kimimiz abdallığa, kimimiz cavlaklığa soyunmuşuz hüppedek. Unutmuşuz bir ayal, ev, çocuk sıcaklığını. Şahne koldaşımız, İsrail yoldaşımız gibiler olmasa, kuruyup gideceğiz savaş alanlarında. Kâfir bizim kırmamızla tükenecek değil a... Gelip, yetecek yeniden. İyi ediyorsunuz. Çok bir iyi ediyorsunuz hem de...

Abdal, yeniden başını okşadı çocuğun.

— Adın ne senin?

Çocuk, yumuk ellerini yüzünde, ağzında gezdirdi bir süre. Düşündü. Gözlerini kırpıştırdı sevimli sevimli...

— Botog...

— Botog mu? Hiç duymadım...

Şahne, açıklamak zorunda kaldı. Bir cenkdaşlarına baktı sevecenlikle, bir oğlunun yüzünde gezdirdi gözlerini.

— Düşündüm ki, oğluma en sevdiklerimin adını vereyim. Ama, sizi birbirinizden ayırmak ne mümkün. Babalarınız, şeyhleriniz, gazilerimiz, Alplerimiz ayıramıyor. Kısalttım ben de adlarınızı. Birinizin Bo'sunu aldım, ötekinizin, Tog'unu... Bizim yiğitin adı çıkıverdi ortaya...

Bu açıklama ikisinin de gözlerini yaşarttı bir anda... Cavlak, gözünün yaşardığını sezinleyince burnunu çekti sesli sesli. Zıplattı oğlanı.

— Sağol Şahne karındaş... Oğlun, oğlumuzdur bundan öte...

Abdal, kuşağına sıvandı birden. Cavlak koluna yapıştı. Ve sürdürdü sözünü.

— Şimdi, Abdal emmisi bir koçaklama der. Botok oğlumuza. Öder sevgimizi, yır koşarak.

Abdal, çöktü konağın eyvanına...

— Bir vururuz, bin ses gelir kâfirden, -Bir ekilir, yüzbin biteriz yerden, - Nice şeyhler, babamız erenlerden, -Bir armağan bize Botog oğlumuz... Düşman ezer kılıcımız kirmânî, - Olduğumuz yerde kavga harmanı, - Kavga günü, koldaş, eren sarmanı, - Bize candan ödül Botog oğlumuz... Abdal Boga, bunu size söyledi, - Çok yoldaşlık, çok candaşlık eyledi, - Yaşam boyu birkez boyun eğmedi, - Eğiliben öptü Botog oğlumuz...

Cavlak, dediğini yaptı koldaşının. Eğilip öptü oğlanı. Sonra uzattı, Abdal'ın kocaman başına doğru. Deminden beri sessiz dinleyen Botog, kollarını uzattı Abdal'a...

— Çalsana emmi...

— Çalayım... Sen iste yeter ki...

Yeniden vurdu curanın tellerine. Bir coşkunun,

unutulmamanın borcunu ödeme kıvancının yücelerinde kendinden geçti Abdal...

Cavlak'la Davut, hazırlanmış sofranın başına geçtiler. Abdal, bir süre daha vurdu curasına. Küçümencik oğlanla, güreş tuttu, boğuştu.

*
* *

Kadı İsrail'i ilk soruşta buldular. Akşam karanlığı çökerken, kapısına dayandılar. İsrail, beklenmedik konuklarının gelişiyle, kutlandı birden.

— Hele hele, gelenlere... Yanılmıyorum değil mi? - Sonra içeri seslendi. - Hatun... Yetiş bir... Bak, kimler geldi...

Melek, eteklerini uçuşturarak seyirtti sayvana doğru. Gelenleri görünce, yarım Türkçesiyle dönenmeye başladı yörelerinde.

— Bakındı kimler gelmiş... Mutluluk borcumun alacaklıları. Cavlak Toga efendimizle, Abdal Boga Sultanımız... Nasıl anımsamışlar bizi? Nerden bulmuşlar yolumuzu?..

— Siz, unutulur musunuz?

— Doğrusu ya, beş-altı yıldır gölgenizi evimizin önünde görmeyende, öyle sanmıştık

— Bire bizim Kadı İsrail'in paçasından yapışınca, öyle sıkı tutmuşsun ki, akında raslamaz olduk gayri... Evrenos Gazi Eren, Edirne'ye görevle göndermese, birbirimizi göreceğimiz yoktu. Biz sanırdık ki, İsrail'imiz, koyduğumuz yerdedir. Simavna Kadısını görmeye gittik, annacımızda Şahne Davut'un iğri gagasını bulduk. Bire, İsrail'imiz ne oldu dedik ki, sangılığımızdan bengılığimiz tavana vura.

Abdal, Cavlak'ın nefeslenmesinden yararlanarak, söze girdi.

— Meğer, Kolbaşımız, Tuna dolaylarını, Sırbis-

tan dilberleriyle, Macaristan piliçlerini hepten yoldaşlarına terkeyleyip...

Cavlak, şaplağı yapıştırdı.

— Bire densiz... Melek kızımızın dizimiz dibinde, ağzımızın şahnişine baktığını görmez misin? Kolbaşımızın hali mi kalmıştır dilber içre hayallensin de, senin gibi dumanaltına gelsin.

Melek, kahkahalarını koyuverdi Abdal'ın şaşkın bakışlarına.

— Siz aldırmayınız Cavlak efendimize Abdal Sultanımız. Buyurunuz düşündüklerinizi.

— Hah, gördün mü kötü Cavlak. Bir günden bir güne bana da hak veren, benden yana da çıkan oldu. Aldın mı, eğri boyunun ölçüsünü şimdi. Yaşa be kızımız. Sağol bire gelinimiz. Şadettin bizi ki, yır koşturmacasına...

— Hah... Sen bırak salakcasına çuvallamayı da, vur curanın teline, koş koşabildiğince yırını. Bakarsın senden sonrakiler, bir işe yararını bulup gönenmişler birinden...

İsrail, ağzını açmaksızın, birbirine, bir ötekine kaydırıyor gözlerini. Sevinçli... Onları, ilk Rumeliye çıktıkları günün kıvancında görmenin coşkusu içinde.

Tutkuyla kucakladı ikisini de... Kalın gövdelerinde, birer çomak gibi kaldı kolları. Ama, eski gücünden bişey yitirmemiş olduğunu kanıtlamanın çabasıyla sıktı.

— Hey bire Süleyman Paşa aslanları, Akıncı pişdarları koçyiğitlerim benim. Umarım doğru bana geldiniz.

Cavlak, koldaşının nasıl sevindiğini bu davranışından kavradı. Sevgiyle sarıldı.

— Elbet... Evrenos Gazi, Hünkâra name yazmış. Bizden başkasını bulamamış ulaklık için. Çandaroğlu-

nun kara yüzünü görmeden, Kadı İsrail'imizin aydınlığında bir nefeslenelim, dedik. Hem bu arada Melek kızımızın bir ayranını içer, bir hatırını sorarız.

Abdal öfkeyle tartakladı Cavlak'ı...

— Bunca yolu bir ayran için mi teptik... Pöh...

— Daha ne istersin bire koca Abdal... Kadı evinde misket şarabı yudumlayacak değilsin a...

— Helbet misket şarabı yudumlayacağım. Kadılık mahkemede ve dahi camide... Abdal ereninin gönlündeyse, şarabın türabı yatmaktadır ki, gözü kalmasın meyhanede...

İsrail, şarap sözcüğü geçince, belli belirsiz irkildi. Melek, atıldı keyifle.

— Merak buyurmayınız Abdal Sultanım... Mahzende tam istediğiniz gibi yudumluğumuz bulunur. Kadı evidir diye üst kata pek çıkarmayız. Ama, siz buyurdunuz madem. Konuğumuzsunuz...

Abdal, kubarını curasına vurdurarak debelendi.

— Yok Melek gelinimiz. Sen hiç töreni bozmayasın. Bize mahzenin yolunu göster. Kadı katına şarap çıkmamış olsun.

— Beri bak Boga Abdal'ı, kadı evi dedikse, İsrail Koldaşınızın evidir aynı zamanda. Ne demekmiş sen gibi konuğumuz geldiğinde, yalancı töre. Buyur ki, sofranda istediğini önünde bulasın...

Abdal bir Cavlak'a, bir İsrail'e baktı...

— Baka Cavlak yoldaş, bizim kolbaşı, kadı olalı elisıkılığa mı girdi dersin?

— Elbet... Sofraya gelen şarabın kokusu çıkmaz... Neden dersen, sen tümünü mideye indireceksin. Ne varki, mahzene inersen, nice şarap olsa, tüketmeye andiçeceğinden, kadı evinin mahzenine giren, şarap sızgını oluyor, diye Edirne içinde rüsvay edersin kolbaşımızı. Korkusu bundandır benim bildiğim. Git meyha-

neye, fıçının içine gir, ama, kadı evinde, kokusunu almış olmak yeterlidir.

— Bire vazgel sen bu kadılıktan. Nedir? Topluma örnek olacağım diye, gönlünün çektiğinden sakınıp çekineceksin. Nasılsa Melek kızımız bakar yiğitlerimize. Biz gidelim yine gâvur içlerine. Basalım kaleleri. İçelim fıçı dolusu şarapları tepemizden akmacasına. Çekelim dilberleri... -Durdu, yutkundu. Cavlak'ın şamarı dikilmişti yeniden.- Çevremizde dönenip, tasımıza şarap doldursun için...

— Oh... Özledim bunların tümünü biliyor musunuz. Üç yıl önce, Edirne vurgununa katıldım bir. O günden bu yana, tam kalem adamı olup çıktım. Bazen yokluyorum kendimi yoldaşlar. Sarığımı, kaftanımı attığımleyin, seğirtip geleyim yanınıza diyorum. Sonra bir düşünüyorum ki, kent içinde dert çoğalmakta. Beyliğimiz gelişip, genişlemekte. Salt akıncılık yeterli gelmemekte gayrı... Alınan yerleri yönetecek, kılıç yerine kalem oynatacak efendiler gerek. Bunları biz yetiştirirsek, bizim yolumuzdan, başkaları yetiştirdi mi, onların yolundan giderler. Çığırından çıkabilir gelecek. O yüzden bir fiske vuruyorum sarığıma, biraz daha yerleşiyor başıma. Kaftana daha bir sıkı sarılıyorum. Neden derseniz, o sırada siz geliyorsunuz aklıma. Ben bunca hamlamadan sonra, onların bir kollarının yaptığı işi beceremem nasılsa, diyorum. Cavlak'la, Abdal, benim yerime de kılıç üşürür, kelle düşürür. Benim ödevim burda... Medrese'de...

Abdal, acıyarak baktı İsrail'e.

— Vay, demek kalem efendiliği sıvaştı bir iyicene herbir yanına he mi? Üstelik medreseli oldun, Beyliğe efendi yetiştirmek üzere... Yandım İsrail Gazi...

Cavlak düzeltti Abdal'ın alayını;

— Gene delilendin sersem Abdal... İsrail Gazimi-

zın bu kararı, bizi vuruşmada kavi kılar. Bir düşünsene, kent yönetecek, kale tutacak adam yetişmezse, fermanı kuşağına soktuğunleyin kadılık koltuğuna sen ya da ben oturacağız. Eli, belleği dert görmesin ki kolbaşımızın. Biz, palamızın nacağımızın parıltısına tutsak edelim kâfiri. Yoksa zor alırsın sen, seni Evrenos Beyimizin elinden.

Konağın büyük odasına girdiler. Köşe minderlerine kuruldular keyiflice. Abdal, kalın, küt bacaklarını altına alarak, bağdaş kurdu. Kubarını, curasını çıkarıp, yanıbaşına kodu. Başını salladı Cavlak'ın sözlerine:

— Öyle ya... Okur yazar takımı yetişip, yönetimden haberli olmadı mı, iş başa kalacak. Akınlar duracak ki, yeniden hız almak güçleşecek.

— Salt o da değil. Biz yönetimi, palayla kurup, nacakla yürütürüz. Oysa, bilgi sövgüyü de, dövgüyü de yasaklar. Bilgili yönetim, insanlarına hoşlukla, yön verir. Hoşlukla yön verildi mi, toplumlar ilerler, gelişir... Vurup kırmak insanı pıstırır bir süre. Pıstırır ya, bir gün gelir dikilir yöneticiye. Öyle bir gündür ki bu, sen pörsümüşsündür. Nacağın parıltısını yitirmiştir. Zorun doğurduğu zor, senden güçlüdür üstelik. Deviriverir. Bilgi, bilim bunu engeller. O yüzden bizim vuruşmamızdan daha gereklidir kalem. Gerekli olduğundan da, İsrail Gazimizin işlevi bizimkinden yüce ve dahi değerlidir. Bir dahi kem söz çıkardığını duyarsam ağzından, kulağınadek yırtarım o kalın dudaklarını bilmiş ol...

— Biz görevimizi yaparız Cavlak karındaş. Hani Abdalımızın da hakkı yok değil. Kişi giderek kol gücünü yitiriyor. Palamızın ağırlığı, bileğimizi ağrıtır oldu. Oysa nasıl oynaşırdık onunla, bir sevdalı gibi. Şimdi sardırdık kitaplara. Okudukça, yepyeni evrenlerin, evrimini anlıyor kişi. Öğrettikçe, öğrenme isteği çiçekle-

nip gelişiyor içinde. Görüyorsun ki, ardında bir pala, alınmış birkaç kale bırakmaktan yeğdir, biriki okumuş bırakmak...

— Ve dahi yazılmış bir yapıt bırakmak... Pala küflenir durunca. Kale el değiştirir güce göre. Ama, edinilmiş bilgi, bir de kâğıt üstünde belleklere sunulmuşsa, kalır yüzyıllar boyunca. Sen bizim kolbaşımızdın. Görmekteyim ki, en bir doğru ve de geçerli yolu seçmişsin. Abdal'la ben nasılsa salmışız kendimizi. Kafamız keçelenmiş, gözümüz peçelenmiş bilimden yana. - Durdu. Nefeslenerek baktı...- Hatta, Abdal bile benden koşuklu bu bakımdan. İyi kötü, birkaç yır koşmuş. Urumeli vurgunlarından, Anadolu yangınlarınadek söylenip çalınan. Bakarsın bellekten belleğe geçer. Ulaşır gelecek kuşaklara. Bire, derler. Vuruşurken, yırlaşan ademler varmış zamanın birinde. Benimki büsbütün yoksulluk... Tümden yoksulluk...

Abdal, daldı Cavlak'ın anlattıklarına. Böylesi içten yandığını görmemişti bunca yıllık yoldaşının. İsrail Gazinin evindeki ağır hava mı neden oluyordu buna... Düşündü, derin derin, soluklandı...

— Tasalanma bire kötü derviş. Senin için de bir yır koşarım. Hem de koştuklarımın en güzelini... Eğer dediğin çıkar, gelecek kuşaklar anımsarsa birgün bizi, Abdal Boga'yı, Cavlak Toga'dan ayıramazlar. Derler ki: İki yoldaş varmış Urumeli erenlerinin içinde. Hiç yakınmamışlar zamanlarından. Hiç kaçınmamışlar amanlarından. Yaşamışlar ve dahi, yaşamın gerektirdiği her koşulu yerine getirmişler. Sevmişler, sevişmişler. Vurmuşlar, vuruşmuşlar... Yeryüzüne gelmenin anlamını bilerek, bir fidanın boy atmasını görüp, bir naranın yankılanmasını işiterek. Sanmışlarki, yankılanan kendi naralarıdır. Vuruşmaktan başka iş gelmezmiş ellerinden.

Gelmezmiş ya, yine de iyi ademlermiş... Vuruşmaları da, duruşmaları da yiğitce gelip, geçmiş...

İsrail, içtenlikle baktı onlara. Üzünçleri gerçekti. Kıvançları gibi. Yaşamak... Kavganın ortasında harmanlanmak nice geliştiriyor kişiyi? Ayıplamaları, düşüncelerinden ötürü kınamaları gerekirdi. Oysa, Cavlakla Abdal, bir düzenin ancak bilim yoluyla tutunup, gelişebileceğini bilmenin coşkusuyla, yereceklerine, övüyorlar onu. Durumu onlar bile doğruladığına göre, oğulları da kendi yerini doldurmalı. Hiç olmazsa, biri... En küçüğü...

Cavlak, üçünün de dalıp gitmesinden kaygılanmış gibi, sözü değiştirdi.

— Duyduğumuza göre, oğlanları üçlemişsin.

— Ya... Melek kızın ardardına üç oğul bağışladı bana. En küçüğü üç yaşında. Adını Mahmud koydum. Ötekiler de, İshak'la İsmail...

— Hangi yoldaşın otağına varsak, hep oğul sıralanıyor. Bunca oğula bir kız gerekmez mi?

— Eh, verenin işi belli mi olur? Bakarsınız bu kez kız gelmiş.

Melek, cariyelerin seyirtmesiyle sofrayı kurdurmuş, mahzenden kendi eliyle testiyi doldurmuştu. İçerdekileri çağrılamak amacıyla kapıyı açtığında, Mahmut, eteğinin arasından fırladı.

— Baba, emmilerimiz gelmiş... Anamın emmileriymiş, öyle mi?

— İşte bu Mahmud, - dedi kollarını açarak İsrail. Sonra Mahmud'u kucaklarken, - Geldiler ya oğlum. Hani ananın sana anlattığı iki yiğit vardı... Kale kapılarını kıran, surları yerle bir eden... İşte onlar... Bu, Toga, bu da Boga emmin...

Abdal kucakladı Mahmud'u. Sarı, ipek saçlarını okşadı.

— Anlat bakalım, Melek anan sana neler söylüyordu, bizim için?

— Siz, Cavlak emmimle ikiniz, en yüce akıncılarımızmışsınız. Kale vurmakta, yağma almakta bir eşiniz daha bulunmazmış? Hele sen Abdal emmi... Curanı alırmışsın kucağına... Dağların yelini, derelerin selini, kuşların dilini, ve de yamaçların belini anlatırmışsın ki, ağzından bal akar, gözlerin sevgi döker, sesin dinleyeni yakarmış. Birkez de, tepeniz attı, naralandınız mı, dağlar inlermiş. İnsancıklar korkudan kaçacak delik ararmış. Doğa sizi yeryüzüne korkuyu da sevgiyi de simgelemek için salmış...

— Bire, bire bu benden ozan, - diye sarmaladı Mahmud'u Abdal. Zıplattı. - Senden de çok bir akıllı kötü derviş... Şuncacık bebe, günlerce belletsen ardarda dizeleyemez bunca sözü. Vay ki, Abdal başım, uzamış saçım ve dahi kocamış yaşım, vay... Bire yeğenim kim belletti bunları sana?

— Anam... Akşam olup, ekelerimle uzandık mı yatağımıza, hep sizi anlatır bize.

Gözleri yaşardı Abdal'ın. Başını göğsüne doğru eğdi. Gürültüyle burnunu çekti. Mahmud ürktü bu gürültüden. Gözlerini kırpıştırırken Cavlak atıldı.

— Op op, yorgun at örneği koyuverme kendini. Bebeyi zıplatıyorsun...

— Yemek hazırmış yiğitler, - dedi İsrail. - Buyrun da karnımızı doyuralım.

— Benim istediğim var mı sofrada?

Melek kapı ağzında bekliyordu. Abdal'ın sözlerini hemen yanıtladı.

— Hazır istediğiniz Boga Sultan. Kendi elimle bir testi doldurdum size.

— Hay bire... Gelinimiz gibisi yoktur şu yeryüzünde. Baka uğursuz Cavlak, bunca diyar gezdim, bun-

ca hile sezdim... Dede Korkutdan Tapduk'a, Koca Yunus'tan, Baba Tonus'a bunca yır belledim, yine de senin gücüne bir türlü ulaşamadım. Bir bakışta sezinliyorsun insanın içindeki cevheri. Şimdi düşünüyorum da, o günkü şaplaklamalarında ne denli haklı olduğunu anlıyorum bir iyice.

— Sus bire nekre Boga... Bir tas şarap için bunca yağcılık edilir mi? Şunu iyice yerleştir ki akılsız kafacığına, ben seni ne zaman ki şaplaklıyorumdur, büyük bir hayır işliyorumdur. Yoksa uzun boyundan artık koca kafan, bin naneyi bir herzeye karıştırıp, ne haltlar döktürür.

Onlar sofraya otururlarken, Melek Mahmud'u kaptı. Tüm debelenmelerini boşa çıkararak, odasına kapattı. Bir süre, kendi başlarına oturdular. Sessizlikten, çocukların odada bulunmadığını sezinleyen Cavlak, durmaksızın dönene Melek'e seslendi.

— Bey kızı, hani yeğenlerimiz? Bizi yoksun mu kılacaksın onlardan?

— Hele yemeğinizi rahatlıkla yiyin.

— Biz yemeğimizi rahatlıkla yeriz gelinim. Yeğenlerimiz dönenmeli ki yöremizde, her lokmamızda, sağlam bir yuvanın mutluluğunu yudumlayalım.

Melek kapıyı açar açmaz, Mahmud, top gibi daldı içeri. Hem seyirtiyor, hem ekelerine bağırıyordu:

— Gelin gelin... Emmilerimiz babamla birlik.

Çocukların koşuşması arasında yemeklerini yediler. Boga, ikisi üçüyle birden sarılıp boğuşmaya, top gibi tutup, Toga'ya atmaya başladı. Arada bir İsrail, baba sertliğine sığınmayı deniyorsa da, görmezlikten gelmenin daha iyi olacağını anlayarak, köşesine kaykılıyordu iyice...

3

Murad Hüdavendigâr, kendi istediğince bir saray yaptırınca, Edirne Kayser sarayını okul olarak Kadı İsrail'in buyruğuna verdi. Kısa zamanda düzeltilip, açılan medresenin içi kaynaşıyordu. Öğle namazında, vazederken topluluğun tümünü ağzına baktıran Molla Matufî, öğleden sonra okula gelecekmiş. Dediklerine göre, öğretmenleriyle tartışıp, kendisine bir yer açılmasını isteyecekmiş İsrail Gazi'den...

Haber okulun içine yayılınca, öğrenciler dersleri unuttular... Bakalım hangi sınıfa girecek? Bakalım tartışma nasıl geçecek? Molla Yusuf, Molla Turhan ve İsrail Kadı, bir Acem mollasının hakkından gelebilecekler mi?

Uzayıp giden sorular... Durmaksızın artan gerilim... Sonuçta, Molla Matufî'nin, karaya çalan koyu yeşil, kaftanı uçuştu, okulun avlusunda. Gözler dikildi adımlarına... Kapıdan geçti. Koridorlarda mestlerinin sessiz tıpırtısını dinlediler yürekleri kütleyerek. Sonunda bir kapı açılıp kapandı... Ve Molla Matufî, Molla Turhan'ın, dersliğine girdi.

Molla Turhan, yaşamı boyu, Kur'anın okunma ve yazılma biçimleri üzerinde durmuş, bilimin öteki dallarına bulaşmamıştı. Matufî, kendisinin yorum ustası olduğunu belirtiyordu. Daha çok Kadı İsrail'in alanına giren bu dalda, Acemden bu yana bilgisini yüceltip geldiğinden söz ediyor. Üstüne kimsenin bulunmayacağını söylüyordu.

Mahmud, Molla Turhan'ın dersini izlemekteydi. Adamın gelip, Hoca'dan, izin aldıktan sonra, kendisini övmeye başlamasından canı sıkıldı. Kendi kendine,

«Bir atımlık barutu var bunun. Belki o da yok... Bilgin, bilgisini kamunun yararına sunar. Bildiğiyle öğünmez. Bir kişi ki, bir şeyle öğünür. O onda yoktur...» diye düşündü.

Bilinciyle bu karara vardıktan sonra, öğrencinin gözünde giderek devleşen adam, Mahmud'un gözünde pörsüdü, döküldü. Hele döksün bakalım incilerini de, sonu nereye varacak diye daldı...

Matufî, Fatiha suresini okudu ilkin. Çetrefil Arapçasıyla, güç anlaşılır bir biçimde belirtti kelimeleri. Sonra, arada bol bol Farsça sözcük kullanarak, ayetleri açıklamaya başladı. «Uzyın Rabbine şükürler olsun kı...» «Bu birinci Ayet, yeryüzü düzleminin ve güneşin ve yıldızların yaratıcısı olan Tanrıya insanın teşekkürüyle başlar,» diye girdi söze...

Mahmud, yüzünü buruşturdu. Daha birinci ayetin açıklanmasında, nice ham bilgin olduğu ortaya çıkıveriyordu. Molla Turhan bile, açıklama bilimiyle uğraşmadığı halde, karşı çıktı bu görüşe...

— Molla efendi, bizim bildiğimizce, buyurduğunuz âyet, uzayların Tanrı'sı olan, yüce varlıktan söz etmektedir. Ve yine bildiğimizce, yeryüzü düz değil, yuvarlaktır...

— Efendim, bu buyurduklarınız, Batinîlerin, cahiliyye dönemi bilgisiz filozoflardan aktarmalar yaparak, gerçek inanmışları aldatma amacını gütmektedir. Doğrusu budur ki, yeryüzü gerçekten düzdür. Dağlar, tepeler dışında bir tepsi gibidir... Ben Acem'den bu yana geliyorum. Hiçbir yuvarlaklık görmedim... Okuduğum kitaplarda da, tek uzaydan söz edildi hep... Dine fesat karıştırıp, saf inançları çürütmek çabasındakiler, birçok dinsiz filozofun yapıtını çevirip, ordan aktarmalar yaparak, insanları aldatacaklarını sanmaktadırlar. Şükürler olsun ki, Kur'an apaçıktır. Bunu anlayıp, an-

latmayı kendisine görev edinmiş bizim gibi bilginler çıkmaktadır.

Mahmut daha çok buruşturdu yüzünü. Matufi, çevresine bakındı aldırışsız. Tümünü kapsamıştı işte. Turhan Molla, adamla tartışmaya girmenin güçlüğünü anladı. Ama, öğrencilerinin önünde hiçbirşey bilmiyor duruma düşmesi de doğru değildi. Yine bir çıkış yaptı.

— Ama, buyurduğunuz gibi olması mümkün değil bence. Çünkü, dediniz ki, birtek uzay vardır. Oysa, Tanrı, kendi kitabında demektedir kı, «Rabbülalemin,» bu sonuna gelen«in» eki, çoğul anlamındadır. Öyleyse, uzaylardan söz edilmektedir.

— Demek Edirne Medresesinecek uzandı elleri ol zındıkların. Yazık... Üzüldüm Molla karındaşım. Başka anlamlar vermeye hiç gerek yok. Nereye gittimse, o Sokretes imansızının fikirleriyle savaşmayı kendime borç bildim... Her gittiğim yerde, Aristo, Demosten gibi Hristiyanlıktan bile önce, insanları kendilerinin Tanrılığına inandırmak istemiş birkaç fersudeye dayandıklarını gördüm... Anlattım onlara ki, bu bilimler, Kur'an yeryüzüne indirildikten sonra geçmiştir. Hiçbir değeri kalmamıştır...

Molla Turhan, belki de hocanın saydığı adları ilk duyuyordu. Kendi dalından başkasıyla ilgilenmemiş olduğuna öyle yandı ki... Bu adamlar kimdi? Neler demişlerdi? Hiç bilmiyor...

Öteki sınıflardaki öğrenciler, Matufi'nin vaazında bulunmuş olanlardan dinledikleri çetrefil ama, ağzından cehennem alevleri çıkıyor, öykülerinden etkilenerek izin aldılar öğretmenlerinden. Kadı İsrail, yağma payından medrese hakkını almak için Çandaroğlunun yanına, yeni saraya gitmişti. Matufi'nin geleceğinden haberi yoktu... Molla Yusuf, öğrencilerinin izin istemesinden yararlanarak, hafiften kestirmeye başladı. Molla Tur-

han'ın sınıfı, doldu taştı okuldaki öğrencilerle... Nefessiz dinliyorlardı. Matufî, kalabalığın arttığını gördükçe coşuyor, daldan dala atlayarak, veryansın ediyordu.

Molla Turhan, gözlerini duvarlarda, tavan köşelerinde bir süre gezdirip, Matufî'ye cevap veremez duruma düşünce, Mahmud'dan imdat istedi... Mahmud, bir süre daha dinledi Matufi'yi...

Sonunda Molla Turhan'a doğru çevirdi başını.

— İzin verirseniz Hocam, Molla Matufî'ye soracaklarım vardır ...

Matufî, Turhan Molla'yı Hocam deyip, kendisini adıyla çağıran öğrenciyi bir süzdü. Turhan'dan önce atıldı...

— Efendi! İlkin bilginlerin nasıl çağrılacağını bilmeniz gerekir... Görüyorum ki, bu medresede öğrencilere yanlış şeyler belletilmekte ve de öğrenci niteliğiyle bağdaşmıyacak davranışlar öğretilmektedir. Hüdavendigâr efendimize durumu sunup, düzeltilmesi görevini isteyeceğim...

Mahmud hiç aldırmadı adamın dediklerine. Yineledi sorusunu.

— Hocam izin verirseniz Matufî Molla'ya soracaklarım vardır...

Öğrenciler kulak kesilmişlerdi... İyi bir tartışma olacaktı... Mahmud, kolay girmez tartışmaya. Ama, birkez de girerse, sonunacak götürür. Ve karşısındakini bir iyice zorlar. Kaç bilim adamı, karşısında zırıl zırıl ter dökmüştür. Sevinçle ellerini oğuşturdular. Turhan Molla, başını salladı... Ama, Matufî, etkisini yitirmekte olduğunun ikirciklenmesine düşerek, yeniden bağırmaya başladı.

— Efendi efendi, ben yanlışını düzeltip, seni doğru yola çağırıyorum. Bir bilgine nasıl davranılacağını öğretiyorum. Sen, hiç duymamış gibi yineliyorsun aynı

yanlışı. Benden yanıt almak istiyorsan, önce sormanın kurallarını bilmen gerekir...

Adam giderek yükseltiyordu sesini. Molla Turhan, ikirciklenmişti olduğu yerde. Mahmud, hiç böylesiyle tartışmadı. Şimdi bir yanlışlık ederse, tüm okulun adını pisler. Arayı düzeltmek için adamın susmasını bekledi. Tam ağzını açacağında, Mahmud söze girdi. Sesi dingin, bakışları kararlı ve duruydu...

— Efendi burası Medresedir ...Karşınızdakiler birer bilgin adayı. Ve ilk öğrendikleri, gerçek bilginin öğrendiğini kamuya sunması, kendine bundan pay çıkarmamasıdır. Siz bana soru sormanın kurallarını öğretmek istiyorsunuz. Kendinizce doğru olabilir bu. Ama biz, bilgisini saptamadığımız, kesinlikle inanmadığımız kişilere, bilginlik saygısını kolaycacık sunuvermeyiz. İnsan olarak size saygımız büyüktür. Hele bilginizden de güven duyalım, o zaman saygılarımızın tümü üstünüze olsun...

Matufi, yerinde kıpırdandı. Gözlerinin tüm ürkünçlüğüyle Mahmud'un gözlerine baktı. O, gencecik, daha sakalları belirmemiş beyaz yüzde, çekincenin çiziğini bile göremedi. Biran ikirciklendi. Yeniden başladı bağırmaya...

— Bu dahi büyük bir yanlıştır efendi. İlkin gerekli saygıyı göstereceksiniz. Sonra kendinizi yetiştirdiğinizde saygı isteyeceksiniz. Siz bize, soru soracağınızı belirtiyorsunuz. Oysa söylediklerinizle sınamak ister gibi bir havanız vardır. Herkes haddini bilip aklının ermediği konularda cirit atmaya heveslenmemelidir.

Mahmud, adamın yine de saygılı olmaya çabaladığını, «sen» derken, «siz» demeye başladığını hemen anladı. Ama, gürültüsünden hiç birşey yitirmemişti... Aynı dingin sesle, yanıtladı...

— Ben de aynı şeyi söyleyecektim efendi... Ak-

lımın ermediği sorunları öğrenmeye çalışan bir insanım... Tümümüz öyleyiz... Hocalarımızın bellettiğine inanırız, aksi ispatlanıncaya, ya da isbatlayıncaya. O yüzden, size sormak istiyorum. Öğrenmek için...

— Ben bunca yer gezdim. Bunca bilim edindim... Bir kendini bilmez öğrencinin böyle konuşması için mi?

Bukez sözünü kesti Mahmud...

— Kervancılar da çok yer gezer efendi... Kör'er de bazen başlarını kaldırıp, güneşe bakarlar. Bu onların ne çok bildiğini ispatlar, ne de gördüklerini...

Matufî birden toplandı... Şaşkınlıkla baktı Mahmud'a... Şimdiyedek, biri çıkıp, karşısında söz edememişti. Bu üstelik, öyle vuruyor ki sözü, altından kalkılası değil... Yeniden gürültüye vursa, sözünü kesiyor. En iyisi, tartışmayı açmak. Ama, yenildi derler. Etkisi tümden yiter... Yine de debelendi...

— Güzel söylüyorsunuz. Ama, bu, öğrencilerin bilginler karşısında böylesine edepsizlenmesine yine de gerekce olamaz...

— Edepsizlik, kişiye göre değişir. Bilgi eğer verimli bir ürün olarak kabullenilirse, bunu edinen ve de çevresine dağıtmak isteyen, ne denli saygıdeğerse, üründe zehir olduğunu öğrenen birinin, yiyenlerin elinden kapıp yere atması da o denli saygıdeğerdir. Ve edepsizlik sayılmamak gerekir...

— Ne demek istiyorsunuz?

— Demek istiyorum ki, biz bilgin adayları olarak, her bilginim diyene kul köle olamayız. Eğer olursak, öğrenmenin kurallarını yoketmiş sayılırız. Her bilgiyi eleştirmek, incelemek ve doğrusunu eğrisinden ayıklamak zorunluğundayız. Bilgi, ancak bunu yapabilenin elinde bir değerdir. Ve ancak o zaman insanlığın gelişmesine yararlı olur. Yoksa, donmuş bilginin, anlamsız saygının

kimseye bir yararı olmaz... Ama, yararsız bilgi kamuya öyle zarar verir ki, kimse açılan yarayı kapatamaz...

— Bu sözleriniz, benim bilgin olmadığımı mı sezdirmek ister...

— Bilginizi isbatlayıp bize kabûl ettirinceye değin öyle efendi...

— Ya sizinle tartışmazsam...

— Büyük gürültülerle buraya tartışmaya geldiğinizi duyurdunuz. Tartışıp tartışmamak sizin bileceğiniz iştir. Her insanın kendi bilisine saygı duyarız biz... Ama, o zaman, burda bulunanların tümünün bilginizden kuşkulanmasını da bağışlamak zorundasınız.

Salonun tavanında mırıltılar yankılandı. Matufî, sıkıştırılmış gibi bakındı yöresine. Molla Turhan'a gözattı. Az önce, sesinin tüm gücüyle yüklendiği adamdan, bir yardım umdu... Molla Turhan, gözlerini kapamış, hiç ilgisiz, dinliyordu sözleri..

— Ben sizinle değil, hocalarınızla tartışmak istedim...

— Bilginin derecesi, rütbesi, makamı yoktur benim bildiğim. Hocamız, soru sormama izin vererek, sizinle tartışmayı hoşkarşılamıştır. Okuma yazma dalında, yetişmiş ustaların en büyüklerinden biridir, kendileri... Eğer izin vermeselerdi, ben susup oturur, dinlerdim sizin yanlışlıklarınızı. İzin verildiğine göre, konuşmam bir zorunluluktur.

— Benim yanlışlıklarımı mı?

— Evet... Yanlışlıklarınızı. Daha Kur'anın birinci ayetinde, öylesine bağnaz, öylesine yanlış yorumlara ve sonuçlara vardınız ki, hangibirini düzeltmek gerektiğine karar veremiyorum...

— Siz çizmeyi aşıyorsunuz...

— Hiçbişeyi aştığım yok. Bilimsel bir tartışma mı yapacağız? Yoksa birbirimizi mi suçlayacağız? İsterse-

nız ilkin buna karar verelim. Ondan sonra, söze girelim...

Matufî, Mahmud'un dinginliğinden iyice kuşkulanmaya başladı... Bir kişinin böylesine kendine güven duyabilmesi için, tartışacağı konuyu çok iyi bilmesi gerekirdi. Üstelik hiç yılgınlık göstermiyor. Yaş saygısı filân da duymuyordu... Kısa süre gittiği ve aklı almadığı için hemen bıraktığı Bağdat Medresesi'nde, bilginler böyle demişlerdi. «Bilginin yaşı yoktur. Kim ki doğruyu bilir, hiç sakınmadan, eğri söyleyene anlatmalıdır. Ne rütbe, ne yaş bilgiyi bağlamamalı...»

Yeniden kıpırdandı... Yeniden başladığı yere dönmek istedi:

— Bilgilerin başı saygıdır benim bildiğim...

— Evet. Saygıdır. İnsana, bilgiye saygı... Ve sizin anladığınızdan çok başka şeydir. Değerlendirmeye, değer vermeye dayanır. Saygı gösteren için, saygı gösterilenin aynı hakkı olduğunu bilmiyorum ben... O yüzden size derim ki, efendi, konumuza dönelim... Kişiliklerimizin ne denli saygıdeğer olduğunu bırakalım başkaları kararlaştırsın...

Derin derin soludu Matufî... Ayaklarına lânet etti. Nerden girmişti bu sınıfa... Nerden gelmişti Medreseye... Bir parmaklık çocuk kuyruğundan tutmuş, alayla yerden yere çalıyor... Hiç başına gelmedi ki böyle bişey... Burda öğretmen olsa, hemen tutar kulağından atar dışır. Hadi edepsizlerle benim işim yok, der... Değil ki...

İster istemez sürdürecek konuşmayı. Saygı üstüne kaydırabilseydi, biraz altından kalkardı. Ama, hiç oyuna da gelmiyor ki...

— Bana soracaklarınız olduğunu belirttiniz. Sonra, birden bilgisizliğimi öne sürdünüz. Ya sizin yanlışlarınız...

— Öyle yaptımsa, gerçekten yanlış davrandım... Ben sanıyorum ki, sizin bilgisizliğinizi öne sürmedim. Tam tersine, öğrenmek istediğimi belirttim. Siz kişiliğinizden alarak, öfkeye kapıldınız. Bilginin en büyük düşmanı öfkedir, diyorum ben. İstiyorum ki, sorayım. Sizden yanıt alayım...

— Buyrun sorun...

— Ayeti yorumlarken dediniz ki: «Yeryüzü düzlemi... Ay, güneş ve yıldızlar...»

— Evet...

— Gökbilim konusunda ben bir iki bilgin okudum. Acaba siz İbni Salt'ın **İktisar**'ını gördünüz mü?

— Hayır, görmedim...

— Peki dönenceler konusunda uzun araştırmalar yapan İbn Benna'nın **Mainhac**'ını?

— Gökbilimle hiç uğraşmadım? Benim konum, yorumdur.

— Ya, pek güzel... O zaman Tabarî yorumunu görmüş olacaksınız.

— Tabarî... - Düşündü biran...- Ha evet. Bir bakmıştım... Pek değerli sayılmaz...

Öğrenciler ilkkez alaylı bir nefeslenme salıverdiler. Matufî giderek, kuşkusunu bastıramaz duruma geliyordu. Öğrencilerin tümünün dediklerine karşı çıkması, boşlukta bırakıvermişti o'nu...

Aceleyle atıldı;

— Hatta bir risaleyle yadsıma bile yazdım o'na...

— Pek iyi etmişsiniz efendi. Yalnız, Tabarîyi biz daha yeni okuduk. Der ki, sizin kızdıklarınıza kızarak. Hani az önce, dinsizlikle, cahillikle suçladıklarınızı eleştirerek: «Tanrı, uzayların yaratıcısıdır...» Bu konuda siz yalnız kalıyorsunuz. Yeryüzü düzlemi deyip, gökbilimin birinci basamağını çürütüyorsunuz. Sonra ilişkim yok diyorsunuz. Yorum bilginiyim, diyor sonra da ken-

di fikrinize yakın sayılabilecek büyük bilginleri yadsımaya kalkışıyorsunuz. Bana öyle geliyor ki efendi, siz yanlışı sadece bilgisizlere, bilisizlere yutturabilecek bir taşra vaizisiniz. Osmanoğulları beyliğinin yeni gelişmekte olması, külâh kapmaya itmiş sizi. Bursa'da Emir Buharî olduğundan Edirne'nin yolunu tutmuşsunuz. Burda da, Molla Yusuflar, Kadı İsrailler, Molla Turhanlar olduğunu unutmuşsunuz. Bunların her biri, bilgileri için yaşamlarını vermişlerdir. Ve hiç bir zaman bizim karşımıza geçip de, öğünmemişlerdir. Kendileriyle her yeni bilgiyi, kıyasıya tartışabiliriz. Benim size önerim düşündüğünüzden vazgeçmenizdir... Müezzinlik için bağırmak yeterlidir. Ama, bilgin olmak için okumak, çalışmak, düşünmek, eleştirmek, incelemek ve sağlam yorumlara, kesine yakın sonuçlara ulaşmak gerekir. Bilmem daha sözün burasında anlaşabildik mi? Yoksa devam edelim mi?..

Matufî, korkuyla bakındı çevresine... Öğle namazından sonra, buraya gelirken, medresenin başöğretmenliğini kendisine vereceklerini sanıyordu. Oysa şimdi... Kıstırılmış bir av gibi, dört yanına bakınıyor, Öğrencisi böyle olan bir okulda, öğretmenlik yapmak, kolay değil... Molla Turhan'ın sessizleşivermesinin nedenini iyi anladı şimdi... Bir ders verdiler ki o'na... Hiç başına gelmemişti böylesi...

— Burda bırakalım... Hocasını aşmak amacındaki öğrencilerle işim yok benim... Hoşça kalın...

Oh, kurtulmuştu sonunda. Son sözü yine kendinde bırakıp, atıldı kapıya. Çıktı gitti... Molla Turhan, bir süre ardından baktı. Bakışlarında sevgi kıvılcımlanarak, Mahmud'a çevirdi yüzünü.

— Hocasını aşmayan öğrenci, öğrendiğine hıyanet etmiştir... Bilginin ufukları geniş, dorukları yücedir efendiler... Kim ki tırmanmayı bilir, ulaşmayı kurar,

alabildiğine yürür gider... Öteki bilimlerden pek haberim yoktur. Ustalarımdan öğrendim ki, bir öğrenci, hocasını aşmaya debelenmedi mi, bilim durur. Yürümez... Oysa, tarih ve toplumlar gelişmek, geleceğe varmak zorunluğundadırlar. Arada böyleleri çıkar. Aldırmayın... Siz, bilginize karşı ödevinizi yerine getirin...

Ne başkaydı... Kendi öğretmenleri, gerçek bilim adamları bilginim diye ortaya çıkanlardan nasıl ayrılıveriyordu... Daldığını sandılar. Tam gitmeye hazırlanıyorlardı ki, yeniden konuştu Molla Turhan...

— Mahmud efendi oğlumuz... Sizden çok hoşnuduz. Dileriz ki, yaşamınız boyunca, doğru bildiğinizi aynı güç, aynı güzellikle savunasınız. Hiç kimseden kokmayasınız. Bilgi, bilisizler için korkunç bişeydir. Gördünüz adamın dediklerini... Yarın sizlere de böyle diyenler çıkabilir. Biran önce bizleri aşarak, sizi geride bırakacak öğrenciler yetiştiriniz. Yoksa çok sürmez, gerçek bilim adamları kabuklarına çekilir. Böyle ademler, egemenliklerini kurup, her iyi ve güzel şeyi susturmaya çabalarlar...

Turhan Molla'nın böylesine güzel konuştuğunu bilmezlerdi. Saygıyla durdular önünde. Beklediler. Kalktı, sınıftan çıktı. Kendisi oturduğu sürece, kimsenin gitmeyeceğini anlamıştı. Yusuf Molla'nın yanına varıp, olanları anlatmaya başladı.

Öğrenciler, Mahmud'un çevresini aldılar.

— Gerçi bize söyledi. Ama, sözlerinin tümü sanaydı Turhan Hocanın...

— Sağol Mahmud...

— Medresemizin yüzünü ağarttın ki...

Mahmud utançla başını eğdi. Sonra dikti gözlerini arkadaşlarına. Tek tek süzdü.

— İçinizden hanginiz olsa, bu adamı ettiğine pişman duruma sokabilirdi...

— Yok yok... Biz biran etkisinde kaldık doğrusu. Adam püskürmeye başlayınca, konuşması kavradı tümümüzü. Sen olmasaydın, çoktan postun birine yerleşmişti ki, Kadı İsrail bile üstesinden gelemiye...

— Sanmam. Kadı İsrail, bildiğini iyi bilir. Adamın bir boşluğunu yakaladı mı, tutar kulağından silkeleyiverir. O burayı okul haline getirmek görevini aldığı zaman, Hüdavendigârla anlaşmaya vardı. Okulun özerkliğini ve öğretmenlerin dokunulmazlığını sağladı. İstemezse Hüdavendigâr bile ferman yazsa, kapıdan içeri sokmaz kimseyi. Ama, istememesi için de, bilgin değil, şarlatan olduğunu kesinlemesi gerekir.

Sevinçle sarıldılar Mahmud'a...

Ders bitmişti...

Kitaplarını kucakladılar. Yatılılar, koğuşlarına giderken, Mahmud ve ağabeyleri evin yolunu tuttular.

Odalarına girip, kitaplarını bıraktıktan sonra, Mahmud'un yöresini aldı İshak'la, İsmail.

Kitaplarını bırakır bırakmaz, sıvışırlardı savaş eğitimi görmek için. Bugün nedense oturdular. Araştırıcı gözlerle baktı ekelerine. İshak, İsmail'le bakıştıktan sonra:

— Baka Mahmud Molla... Biz İsmail'le düşündük. Bilimi yürütemeyeceğimize iyice aklımız yattı. Deriz ki, babamızın kadı olmadan önceki yolunu tutalım. Ve de dileriz ki, sen bize yardımcı olasın.

Mahmud, eğitime gitmemelerinin nedenini anlamıştı. Duru duru baktı ikisine de.

— Sezinliyordum ekem. Dersten sonra gizli gizli okmeydanına, acemioğlan ortalarına sıvışmanızdan sezinliyordum ki, birgün bu tutkuya kapılacaksınız.

— Bizi orası çekiyor karındaşım. Bir yiğitin kılıç

üşürmesi, bir akıncının hisar vurma öyküsü, kitapların sergilediği bilgilerden daha çok etkiliyor bizi. Bağışla, senin gözünde bilim, yeryüzünün en yüce değeri... Belki doğrusu budur, ama bizim için öyle değil.

— Bağışlamak ne demek. Anlıyorum sizi. Ama isterdim ki, her birimiz bilimde bir dal seçelim kendimize...

İshak, sözünü keserek atıldı:

— Sen nasılsa bilimin her dalında uzman olacak yeteneğe sahipsin karındaşım. Biz savaşı seçiyorsak, senin gibi bir bilgin bıraktığımızdan güvenli olarak seçiyoruz. O yüzden izin ver bize. Ve de, anababamızdan izin isterken bizden yana ol. Neden dersen, sen tanıklık ettin mi, anlarlar tutkumuzun kaynağını.

İsmail, ağzına bakıyor Mahmud'un. Sanki o olur, der demez yola düşebileceklermiş gibi bir sezgi doğuyor içinde. Mahmud, hiç düşünmeden yanıtlıyor:

— Size yardımcı olurum, ama, anababamızdan önce benim bir koşulum var.

Hemen onayı bastırdılar.

— Kabul. Tüm koşulların şimdiden kabul...

— Neye koşullayacağımı öğrenmediniz.

— Nasılsa iyiliğimizedir.

— Öyleyse, anlaştık. Hemen yarın, name göndereceğim emmilerimize. Gelip, sizi aisınlar. Bir süre birlikte girersiniz kavgaya. Sonra, sizin bileceğiniz iş gayrı.

— Ama biz hemen gitmek istiyorduk...

— Emmilerimiz kimbilir nerdedirler?

— Koşulumu kabullendiniz. Bulacağız. Ve onlar gelinceye bekleyeceğiz. En son aldığım haberlere göre, Peşte dolaylarında olmaları gerekli. Oraya gidecek bir bildik var mı?

Gözleri parladı İshak'ın. Şaplakladı İsmail'i...

— Ne diyordu Karalı Takımının çavuşbaşısı, anımsadın mı?

— Tamam... Peşte yöresinde Yahşi Bey takımına katılacağız, diyordu.

— Demek öyle... Ben hemen yazayım nameyi. Siz de yarın çavuşbaşını bulun.

Sözünü bitirmesine bırakmadılar. İkisi birden başına dikilip, direnerek, nameyi bugünden vermek istediklerini bildirdiler. Biri rahleyi kaptı koşturdu. Öteki, diviti mürekkepleyip uzattı. Mahmud, sesini çıkarmadan, ekelerinin isteklerini yazdı. Altına mührünü basıp, dürerek uzattı.

— Buyurduğunuz gibi yazdım. Gönderin, yetiştirsinler.

— Babam kızmasın sonra?

— Haber vermeden iş görüyoruz diye çıkışmasın.

Güldü Mahmud. Elini biraz geri çekti.

— İsterseniz vazgeçelim...

— Yok vazgelemeyiz. - İkisi birden konuşup, kaptılar nameyi.

— Hadi bakalım, tezden yollayın da, seyirtsinler... Benim sizden başka bir dileğim var. Ola ki bir daha konuşamayız bunları. Madem, bilgiyi, bana bıraktınız, bir gün ondan saptığımı ya da çıkarım uğruna doğruyu saptırmaya çabaladığımı görürseniz o zaman kullanmakta çok ustalaşmış olacağınız palalarınızı çekin. Herkesten önce, siz alın başımı. Çünkü yanlış, geleceği karartır.

İshak, ilkkez dikkatle baktı kardeşine... Aklından neler geçtiğini sezemiyor. Söylediklerinden anladığı doğruysa, geleceğe adaylığını koyuyor Mahmud... Öylesine tutkuyla bağlanıyor ki, geleceğe. Gerçekten bir büyük bilim adamı olacağına kuşkusu kalmadı. Bir kişi, tutkusuyla böyle yandı mı, sonunda amacına ula-

şır. Kendilerinden biliyor. Kaçmayı bile kurdular... Birgün, bir takımın ardına takılıp, Urumeli derinliklerinde yitivereceklerdi. Mahmud, daha olumlu bir yol gösterdi. Beklemekten birşey çıkmaz... Ama, bununki bambaşka... Bir yasavulluk, bir kadılık, belki de beylikten öte... Şimdiki insanların, çağının toplumlarının başına geçip, onları yönetmek değil bunun isteği. Geleceğe bile damgasını vurmak... Tüm aydınlık başlarda, bilginin ışığını tutuşturarak, dünya durdukça yaşayıp gitmek...

Titredi...

Kendi kardeşi, böylesine bir tutkunun adamıydı...

«Nasıl uzağız ondan?.. Daha şimdi yanaklarını öptüm... kucağımdaydı birkaç yıl öncesine gelinceye... Şimdi, büyüdü, devleşti ve uzayıp gitmekte devam ediyor... Çok başka biçimde adaylığımız bizim. Ve o seçmiş olmanın bilinciyle, keskinleşiyor. Çok durmaz burda... Gidecek...»

Dik dik gözlerine baktı birden...

— Bunları neden söylediğini anlıyorum Mahmud... Demek sen de yolcusun?

— Daha karar vermedim eke... Ama, sanırım, zaman yaklaştı. Düşünüyorum ki, ilkin Bursa'ya gideyim... Emir Buhari'ye... Sonra, Konya'ya uzanacağım. Teftezanî'nin en yetenekli öğrencilerinden Fevzullah'ın orda olduğunu öğrendim. Ordan da Mısır'a, Ehzer'e geçmek dileğindeyim. Ehzer, Mağrıb ve Maşrıkı'n en büyük bilginlerini topladı... İstiyorum ki, ben de kendimi bir toplıyayım. Öğrendiklerimi iyice berraklaştırayım kafamda... Sonra yola düşerim...

İsmail, biran daldı... Tek başına bunca uzun yola dayanamaz Mahmud... Birinden birini katarsa yanına babaları... Akıncılık gitti. İshak ağabeyi kurtarır paça-

sını. O büyük olduğu için, akıncılığa kayar... İsmail'in başına dolanırsa iş...

Tam soracaktı ki, Müeyyet, odaya daldı. Bak bunu unutmuşlardı. Yakın akrabaları Müeyyet Molla duruyorken, Kadı İsrail, onlardan birini göndermezdi, pazarcısı olmadıkları pazara... Sevinçle karşıladılar Müeyyet'i...

Elindeki name dürüğünü sallayarak, gülümsüyordu. Dişleri parlıyor, yüzünün ablaklığı büsbütün ortaya çıkıyordu. Yenice terlemeye başlamış bıyıkları, al yanaklarında belli belirsiz esmer tüyleriyle, tam bir mollaydı. Mahmud geleni görünce gülümsedi...

— Gel bakalım Müeyyet Molla... Bizi sevindirecek bir haberin olmalı...

— Yahu emmioğulları, bu Mahmud Molla'dan da hiçbişey gizlemek mümkün olmuyor.

İshak gülmeden duramadı.

— Hey Molla kırıntısı... Böyle Ayla gibi sırıtıp, Müşteri gibi göz kırparak gel... Kalaycı Ahi'nin çırağı gibi çalkalan. Sonra da, Mahmud Mollamızdan bişey gizlemeye kalkış. Akılsızlık derim ki buna, acemi oğlana ok amaçlığı etmeden öte...

Müeyyet omuzlarını silkti.

— Cavlak emmimin sofrasında oturmadın mı sen? Elbet böyle alaya alacaksın ademi. Benim sözüm, çelebi mollamıza. Muştumu isterim ki, elimden ucuz kurtulmak mümkün olmaya.

— Baka Müeyyet Molla, - dedi İsmail.- Muştuya değmezse getirdiğin haber, ucuzlarım ki, köpeğe atsan yemeye...

— Değer. Yeter ki, haber sahibi muştunun değerini biçsin.

— Söz Müeyyet Çelebi. Eğer muştun sevindiri-

ciyse, Tabari yorumunu bir kez daha birlikte geçeriz... Oldu mu?

— Hoppala ...Biz olumlu muştu getirelim, çelebi karındaş bizi zora koşsun. Görülmüş işitilmiş bir ödüllendirmeyse bu, ben de ne olayım.

— Arayan bulur, demişler, - dedi gülerek İshak.- Al ödülünü, sarın yükünü demiş, bilgelerimizden biri. Hadi oyalanma da, duyur haberini bakalım. Sonra da Taberi efendinin yorum bahçesine dalıp, geliştir azbiraz kaltaban kelleni.

Yanıt veremedi Müeyyet. Mahmud, gözlerini dikmiş, azarlarcasına bakıyordu. Elindekini uzatırken;

— Ulak dedi ki, bu name senin. Kadıaskeroğlu Musa Çelebi'den geliyormuş. İçinde yazanı bilmiyorum. Ama, koca Musa Çelebi sana name yazdığına göre, ünün oralara ulaştı demektir. Öyle sevindim ki...

Ekeleri Müeyyet'i sıkıştırırken, bir çırpıda okudu nameyi Mahmud.

— Bana öyle gelir ki, sen içindekini açıp okudun,- diye yükleniyordu İshak.

— Neden okuyayım. Name bana değil ki, Mahmud Mollaya.

— Olsun... Okunacak bişeydir diye, yutmuşsundur.

— Bana ne be... Ulak ağası, devlet çaşıtı mıyım ben, ki, ondan ona giden nameyi okuyayım.

— Mollaların işi hiç belli olmaz ki.

Mahmud, okumayı bitirip, başını kaldırdı.

— Musa Çelebi, Hüdavendigârla birlikte Edirne'-ye gelecekmiş. O günlerde burda bulunmamı istiyor. Benimle mutlaka konuşmak dileğindeymiş.

— Eh, bizim de hemen bir yerlere gideceğimiz olmadığına göre,- dedi Müeyyet.

— Bazan raslantılar düşünceleri birleştiriyor,- di-

ye güldü Mahmud. - Musa Çelebi gelmeyecek olsa, ben Bursa'ya gitmeyi kuruyordum. İsterdim ki, Emir Buharî'den okuyayım. Kadıaskerden pekleştireyim bildiklerimi.

— Kadıaskeroğlunun gök biliminde usta olduğunu söylüyorlar doğru mu?

— Sanırım öyle...

Mektuba dalıp gitmişti bu yarım ağız yanıttan sonra.

Demek ustalar bir bir toplanıyordu yöresinde.

Sınav günlerinin iyice yaklaştığını belirler bu.

Kendini yokladı. Sakalsız yüzü belli belirsiz gölgelendi.

Derin düşüncelere daldı...

Kardeşleri bir bakışta durumunu anladılar. Üstelik Mahmud'la olan işleri de bitmişti. Müeyyet'e biz gidiyoruz, işaretini yapıp çıktılar.

O nasılsa her zaman beğeniyle izlerdi Mahmud'un bu hallerini.

4

Bursa Medresesinin hücreye benzeyen dar koğuşunda, Taftazanî'nin gökbilimi inceleyen kitabını açmış, yıldızlar dünyasının renkli düşüne dalıp gitmiş olan Mahmud, irkildi. Kapının açıldığını sezinlememişti. İçeri dolan bol güneşi, iki iri gölgenin kestiğini sezinleyince, başını kaldırdı.

Kaldırmasıyla, zıplayıp doğrulması gelenlerin üstüne atılması bir oldu...

— Emmilerim... Hoşgelip, safa getirdiniz...

— Bire bu ne dalgınlık Mahmud... Bir gören sanır ki, kendinden geçip, Tonus Babamızın dergâhında

semaha oturdun ki, gayri dünyana dönebilemezsin...

Kalın kolları alabildiğine açılmıştı Abdal Boga'nın. Cavlak Toga, hemen yanıbaşında, sarılma sırasının kendine gelmesini bekliyordu. Mahmud, cevapladı Boga'yı...

— Dalmışım emmi. Taftazanî ustamız, öylesine güzel anlatıyor ki yıldızların dönencesini. Uzay düzeninin dönüşüm ve oluşumlarını, dalmamak elde değil... Siz, siz, nerden çıktınız böyle?.. Hangi olumlu gelişmeye borçluyum size kavuşmayı?..

Cavlak, güldü...

— Korkarım Urumeli uclarının çalkalandığı haberlerden senin bir bilgin, bir duygun yok Mahmud yeğenim?..

— Hangi haberler?..

Cavlak, Abdal'a baktı. Mahmud hemen yer açtı yanında. Oturdular...

— Ben bilmez miyim... Bu oğlan, bir kitabın küfüne dalıp gitti mi, dünyayla ilişkisini kesmektedir ki, Cavlak ve dahi Abdal emmileri gelse, başını kaldırıp bakabilmeyesiye...

— Azarlamayın emmilerim. Geleli çok mu o'du?

Bukez Abdal şaplakladı Cavlak'ı...

— Yok oğul, yeni geldik. Ve dahi hemen sana koştuk. Bakma Cavlak emminin takılmasına. Kapının açılmasını duymadın ya, hemen alaya oturur bilmez misin?

— Gelirken yolda konuşmuştuk seni. Demiştik ki, Mahmud, bizim geldiğimizi sezinlemez...

Mahmud, utançla başını eğdi. Usullacık kapattı önündeki kitabı.

— Çömezler, sağolsunlar, su, aş gibi gereksinimleri getirip bırakıyor'ar. Arada bizim Müeyyet de uğ-

rayıp, bir bakıyor. Onun dışında, kimseyi beklemediğim için, girip çıkana bakmıyorum. Bağışlayın...

— Bağışladık çoktan... Seni yolunda, kendinden geçmiş gördük ya, Kadı İsrail'imize en büyük muştumuzdur bu bizim. Hem belli olmaz, yakında belki kendisi de gelip görür seni...

Abdal Boga, sırtını sığazladı Mahmud'un... Sevecenlikle baktı yüzüne...

— Urumeli uclarından Bursa'ya, belki daha öteye geçsek, oralaracek hep seni dinledik yeğenim... Öğrendik ki, yolunda ilerlemişsin... Her nereye gitsen, hangi caminin minberine ve dahi kürsüsüne çıksan, insanları ağzına baktırır olmuşsun. Biliminle yaşlı genç, er avrat, insanları uyarmak görevini birgüzel yapmaktaymışsın ki, göğsümüzün kabarıklığı, demirci körüğünü geçmiştir.

Cavlak atıldı sözün burasında...

— Urumelinden bu yana varırken, Gelibolu'da duraklamıştık azbiraz... Gemi bekliyorduk, Gemlik üstünden gelmek için. Bilmem sen tanır mısın, Yahşi Bey köçeklerinden, bizim can bir karındaşımız, çok bir büyük ozanımız Şeyhoğlu Satu'muz vardır. O'na rastladık. Bu yana gelmekteymiş... Birlikte bindik gemiye...

Mahmud, başından ince sarığını çıkardı. Sarıya yakın kumral saçlarını kaşıdı anlamsız anlamsız. Sonra, gözlerini iki kocaya çevirip, düşünceli düşünceli yineledi.

— Şeyhoğlu Satu? Şeyhoğlu Satu?

Abdal Boga, daha ilk davranışlarında, Mahmud'un Satu'yu çıkaramadığını sezmiş, curasını kucaklayıp, pek sevdiği koçaklamayı bezemek amacıyla, teller üstünde dolandırmaya başlamıştı parmaklarını.

Sorular ardardına gelince, sanki cevaplıyormuş gibi nefesi dizeledi hemen:

— Bu çerh-i feleklеyin, durmadan dönen benem, -Işk elinden kadehi, içiben kanan benem,- Arş bizim seyranımız, kıyamet bayramımız, - Can-ü gönül, din iman, şükrane varan benem,-

Mahmud'un yüzünde, tanıdık çizgiler belirmeye başlayınca, atladı dörtlükleri. En sonuncusunu vurdu, bitirmiş olmak için.

— Bir zaman Yunus oldum, cümle cihane doldum, - Şeyhoğlu Satu olup, yine beliren benem...

Mahmud, bitirinceye bekledi. Sonra, kollarını okşadı Abdal emmisinin.

— Bildim bildim... Bizim Urumeli kocalarından ozan Satu.

Medrese hücresinden gelen cura sesi, öğrencilerin tümünü kapının ağzına yığmıştı. Olanaksız bir durumu saptamak dileğindeki kaygılar, göz göz birbirine çevrilmişti. Üstelik, seslerin Mahmud'un hücresinden yayılması, şaşkınlığı daha bir artırdı.

Olası değildi bu...

Öğretmenlerin belki en genci, ama en çatıkkaşlılarından biri olan Mahmud Molla, nefeslerle oyalansın.

Müeyyet'in sesleri duyup, zıplamasına varıncaya, büyüdü kaygı... O, eteklerini uçuşturup, kapıya seyirtince, dalgalandı kalabalık. Müeyyet, kimseyi görmüyordu.

— Emmilerimiz gelmiş. Abdal Boga ve dahi Cavlak Toga emmilerimiz gelmiş...- deyince, kaygı coşkuya dönüşerek, kapının önünü kapattı bir sur gibi.

Urumeli uclarından, Anadolu derinliklerine değin, bu iki kocanın ününü duymayan yoktu.

Müeyyet'in açıklaması, coşkuyu sevecenliğe dönüştürmüştü. Kapıdan başını uzatan, gözucuyla, görmeden eteğinden çekiliyor. Bir başka baş uzanıyordu

onları görmek için. Nefes biter bitmez içeri daldı Müeyyet.

— Emmilerim, hoş gelmişsiniz. Bize şadlık, safalık vermişsiniz. Nasılsınız? İyi misiniz?

Sorularıyla coşkusunu belirtince, sarıldılar birbirlerine.

— Vay Müeyyet Molla, görmeyeli gelişmiş, yiğitleşmişsin. Derslerin nice gider? Daha bıkmadın mı mollalıktan,- diye takıldı Cavlak...

Müeyyet, alışkın alışkın başını salladı.

— Yine başlıyorsun Cavlak emmi. Mahmud karındaşımız da, size yakınıyorum, sanacak...

— Bire yakınsan da hakkın var. Bu bizim bilge yeğenimiz, aklını yazıların üstününe, esresine taktıraraktan dünyayı unutunca, kimbilir nice canın sıkılmakta, nice pişmanlık kaplamaktadır içini.

— Yok bire emmi... Ben de okuyor ve tad alıyorum her bir bilgiden.

Abdal Boga, dürtükledi Cavlak'ı.

— Satu yoldaşı anlatıyorduk Mahmud oğlumuza. Yarım kalmasın.

— Ya... Az daha unutuyorduk,- diye dikildi Cavlak.

Abdal, yeni bir boşluğunu yakalamış gibi sevindi. Gevrek gevrek güldü.

— Gayri kocamaya başladın kötü Cavlak... Dönüşte diyeceğim ki, Evrenos Beyime, bu benim Kalenderi yoldaşım, ibiğini dikti. Gözü yere bakmaya başladı. Bundan öte, vuruşabilemez. Al konağına, acemioğlanlara başlık edip, harem yönüne gözcülükte bulunsun... Ol zaman belki daha bir işe yarar olabilir...

Cavlak öfkeyle şaplakladı Abdal'ı...

— Beri bak Abdal Boga... Kubarına pisletirsin şimdi... Evrenos Bey bilmez mi, benim ne adem oldu-

ğumu. Haremi teslim etsin de, kümesine sansar mı yerleştirsin kendi eliyle. Başlatma Tonus Babanın postundan. Kendin değil misin söze yır karıştırıp, curayla başımızın dumanını dağıtan... Şimdi bir de karşımıza geçip, delilenmek neyin nesi? De kı, biz de anlayalım, bir oyun mu düzmektesin oturduğun yerde?

— Hadi hadi, söz dolandırma sen. Anlat anlatacağını. Noksanlarını ben tamamlarım.

Cavlak, Abdal'ın takılmasını hoşgördü nedense... Mahmud, şimdi sararlar birbirlerine. Anlatacakları yarına kalır diyordu. Sesini çıkarmadan, söze girdi Toga...

— İşte bu Urumeli kocası, ozan Satu'ya rastladık... Yolda anlattı ki, siz Çandaroğlu'yla, Gelibolu'ya geldiğinizde, ünün önünden seyirtip varmış. Camiye girmişsin. Halk yöreni almış. Demişler ki, Mahmud Molla, bir öğüdünü işitmeden seni bırakmayız. Ve dahi Çandaroğlu Yasavullarıyla gelip istese, elimizden alabilemez... Sen de başlamışsın kürsüye tırmanaraktan. Bir öğüt vermişsin. İnsan üstüne... Satu'nun ağzı açık kalmış. O ara Çandaroğlu'nu gördüm, diyordu. Kalabalığın arasından yolaçıp yakınına gelmeyi kurarmış kendince. Ama, yol vereni bulsun da, geçebilsin... Sonunda dönüp gitmiş. Biz ilkin inanmadık Satu'ya... Yeğenimiz olduğunu bilmektedir ya, bize alkış sunup, gemiye almamızın karşılığını ödüyor, dedik. Ama, Gemliğe inip ahaliden dinleyince ordaki öykünü, ve dahi Bursa'ya varıp, duyunca aradan geçen zaman içindeki konuşmalarını, eğlenemedik. Varalım, şu yeğenimiz nicedir, bir halini soralım, dedik. Savuştuk geldik... Gördük ki, Mahmudumuz, eskisinden hiçbir değişiklik göstermeyerekten kitapların üstüne kapanmıştır. Şadolduk... Şadlık bulduk... Dileriz ki, umduğun, bekledığin yere varır. Ve dahi biz o günleri görebiliriz...

Abdal, ilkin ikirciklenerek baktı Toga'ya. Sonra pundunu bulmuş olmanın keyfiyle, sataştı yeniden.

— Demedim mi ben sana Mahmudum... Gayrı bu senin Toga emmin, dünyadan elini eteğini çekmeye sıvanır. Her sözünün sonunda, yarın varıp şeyhinin kuyruğuna yapışacakmış gibi, olumsuzluğu dillendirir, diye... Dur hele, deyip çekiştirmekteyim. Dünyada işimiz var. Neler görüp, işitip ileteceğiz geleceğe, demekteyim. Dinletebilirsen beri gel... Haklı mıyım Evrenos gaziye varıp gitmekte...

— Bire şimdi başlatacaksın... Din diyanet yerinde, sövdüreceksin ki, ağzımı pisletmecesine... Kişi gelecekten söz etti mi, belirsizliği kor ortaya. Senin gibi yarından habersiz, dünden bilisiz sürüp gidecek mi yaşamı boyu...

Mahmud, sevincini dışa vurmaktan çekinmeyen bir içtenlikle, sarıldı ikisine de...

— Öyle özlemiştim ki, bizim oralarını. Öyle burnumda tütüyordu ki, Edirne sokaklarının ahi kastarı, saraç gönü ve dahi yaseminlerinin burculuğu, anlatılamaz. Siz geldiniz şimdi. Tüm Urumeli gelmiş gibi... Gözlerimin önünde, ciğerimin nefesinde ve yüreğimin atışında, evim, anam, babam gelmiş gibi... Sevindirdiniz beni... Ekelerim nasıl? Yüzünüzü kara çıkarmazlar ya... Gelip aldığınıza, götürüp eğittiğinize pişmanlık duymazsınız değil mi?

Cavlak Abdal'a baktı... Abdal Cavlak'a... Mahmud, bakışlarındaki bulutlanmayı görür görmez, ikirciklenerek dikildi.

— Yoksa bir olumsuzluğu mu gizlemek istersiniz?

Cavlak, suskunluğun üzeceğini anladığından, ağzını açtı. Soluklanıp kapadı biran. Sonra, yeniden başladı...

— Sen bilmiyorsun olup biteni. Ekelerin deyince, bir coşku kaplıyor yüreğimizi. Ne iyi ettin yazdığına. Alıp gittik ...Biz en uçtaydık Evrenos Beyin buyruğuyla. Macaristan, hatta çok zaman Macaristan sınırlarını da aşarak, Avusturya topraklarına dalıyorduk. Senyör denilen ademler var orda. Bizans tekfurlarından daha bin beter... Tepelerin başlarına şatolar yaptırmışlar. Küt, kalın hisarlar... Çevresine hendek kazdırıp suyla doldurmuşlar... Varıp almak, girip vurmak güç... İshak ve dahi İsmail yeğenlerimiz, kısa zamanda, bizden iyi ata binip, bizden kavice pala urmayı öğrendiler ki, aklımız şaşa... Kendi başlarına bile hisar vurmaya varırlardı. Biz ardlarından, seyislik etmeye razılık getirip, seğirtirdik. Görürdük ki, iki yiğit yetişmekte Osmanoğlu beyliğinde... İki akıncı ki, ilkgençlik günlerimizin kocaları gibi... Naraları dağı taşı titretip, bilekleri korucu yasavulları inletmekte... Sevincimiz, Istıranca dağlarından ulu ve dahi büyük... Diyoruz ki, Abdal Boga eminle, gayrı bir köşeye çekilebiliriz. Son vurulan hisarda sen bir tekke açarsın, kubar heveslileri için. Ben bir tekke annacında. Toplarım Cavlaklık özlemindekileri. Ikrar verdirip, kaşını, kirpiğini, sakalı ve dahi saçını kazıyaraktan, yetiştiririz şeyhlerimizin, babalarımızın yolu, töresince. Kocamışlığın tadını bildiğimizi bildirmekle geçiririz...

Sustu...

Yardım istermiş gibi baktı Abdal Boga'ya...

Başını yere indiriverdi Abdal...

Mahmud anladı.

Anlatmak istemiyorlardı. Bir üzünç kapladı içini. Yüzü al al oldu...

— Anlatmak sizi üzüyorsa bırakın. Babamdan öğrenirim name yazıp...

— Bire hangi yiğitliği anlatırken susmuşuz biz ki,

yeğenlerimizin değerini saptarken üzünç duyalım... Dediğimiz gibi, senin de bizim de öğünebileceğimiz iki akıncı oldular. Vurup kırıyor, varıp yıkıyorlar... Burçlardaki nöbetçiler, gelenlerin İshak ve dahi İsmail gazi olduğunu öğrendiler mi, kendiliklerinden açıyorlar kapıları. Biliyorlar ki, kapılar açılmazsa, onlar yine girecek ve dahi tümünü kesecektir. Çünkü, öyküsü dillere destan senin İsmail ekenin...

Mahmud, söz İsmail üstüne gelince anladı... İkisi birden yitti sanıyordu. Salt İsmail'se yiten, anası bir avuntu bulur yine. Öteki oğlum sağ diye, düşünür...

Sesini çıkarmadan, acısını belirten gözlerle baktı ikisine de...

Müeyyet, çarşıya seğirtip çıkmıştı. Şerbetci Ahi'den, nar şerbetleri doldurtup koşturdu... Önlerine sürdü... Abdal, yan yan bakındı yöresine... Müeyyet'in kulağına...

— Bire yeğenim, madem bunca zahmete katlandın, biriki adım daha atamadın mı?

Müeyyet şapşal şapşal baktı yüzüne. Öyle bakınca daha bir beliriyordu yüzünün ablaklığı ...Boga şaplakladı bukez... Müeyyet az daha yere yapışıyordu.

— Anlamadım emmi, bağışla...

İş, büsbütün açığa çıkınca, şakaya vurdu Abdal. Yan gözle Mahmud'u süzerek:

— Bire, şerbetci tezgâhının yanında ne ahisi var?

— Kebapcı...

— Ya onun yanında?

«Hık,» etti Müeyyet. Onun yanında şarapçı Rum vardı... Ve Abdal emmisinin ne istediğini çözüvermenin kıvancıyla yerinden fırladı!..

— Şimdi emmi... O dediğin şerbetten alır, gelirim...

Mahmud, olup biteni sezmemiş gibi yaparak, Cavlak'ı sıkıştırdı yeniden...

— İsmail ekemi anlatıyordun?

Cavlak daldı bir süre... Sonunda kaldırdı başını, Aydınlık aydınlık baktı Mahmud'a..

— İsmail eken bir yaman akıncı çıktı ki Mahmud yeğenim, anlatılabilemez... Şimdi Kadıoğlu, hisarı adını alan Macaristan ortalarındaki bir yeri, tek başına aldı...

Cavlak'ın düşüne düşüne sürdürdüğü sözler arasında, Müeyyet, elinde şarap tasıyla girdi. İkisi birden soluklandılar.

Abdal, hemen aldı tası. Başına dikti. Sonra, güç almış gibi anlatmaya başladı sözü Cavlak'tan kaparak:

— Bir gün ekelerinle birlikte, dördümüz, Paron Derbendinde konaklamıştık. Macaristan sınırının başladığı yerde, sarp, eski bir manastır idi Paron. Keşişleri çaşıtlığımıza sıvanıp, biz ötesine at koşturduğumuzdan beri, derbentlik bağışı verdiğimizden, şimdi böyle anılır oldu. Manastırın bir bölümünü konak yeri haline getirdiler. Yolculardan öğrendikleri zengin hisarları, kulağımıza fısıldayıveriyorlar. Anla sen gâvur ulusuna öğüt verenlerin durumunu. Onlara göre, bire değin kırılması gerekli kâfir sayılan bizlere çaşıtlığı onur sayıyorlar, kendi dindaşlarını bırakıp. Dördümüzün birden toplandığını gören başkeşiş, kendisı sıvandı hizmetimize. Neden dersen, senin İsmail ekenin ünü, korkudan sıyrıldı. Masala karıştı çoktan... Meğer bu Kadıoğlu dediğimiz hisarın bir banı, banının da bir kızı varmış ki, kız derim sana molla oğlum... İşte bu kızın yüreciğini, alazlayıp tutuşturmuş İsmail koldaşımız... Çırpınırmış ki, bir gün yolu o yöreye düşe... Kapıları kırdığınleyin, saçından sürükleyip götüre... İsmail eken ise, nerdense duymuş kızın güzelliğini. Hani bizim bir

hekâcı Kamagan'ımız vardı... Birbirlerine düşte sevdalanan dilber ve dahi yiğitlerden söz ederdi. İşte onun gibi bişey bunlarınki de... Ün üne dolanıp, yakar genç yürecikleri... - Nefeslenip, bakındı Cavlak'a... Cavlak çipil gözlerini kırpıştırıp, kışkırtınca, sürdürdü bıraktığı yerden. - İşte böyle, kızın gönlü ekende, ekeninki kıza bağlanmış, birbirinden habersiz yanmaktalar. Biri gelip alsa, diyormuş kendisi kendisine... Öteki varıp alsam... Biz koca köşekler de, herşeyden bilisiz, sürüyoruz başka savaşlara İsmailimizi... Oysa, yiğitlerimizin zamanı çoktan gelmiş de, geçmekte... Meğer bunu bilmeyen bir biz kalmışız. Şarap coşkunluğuyla, başkeşişi sıkıştırdım, ban kızının pek güzel olduğu bir hisar adı versin için ...Papaz demez mi ki, sal yiğiti, kısmetine gider... Hele bak, dedim. Neler olmakta... Ve dahi biz nice kocamış duruma düşmekteyiz. Hemen bir köşeye çekip, anlat, dedim. Söylediğin sözler nice bir sözlerdir. Ve dahi neyi anlatmak dileğindesin. O zaman açtı ağzını, anlattı duyduklarını ve dahi sezdiklerini. Bire durmak yaraşır mı bize... Hele bir sabah olsun, hele bir at binip, kılıç üşürelim. Bakalım civanımızın gönlündeki kafese nice kuşlar inmekte, diye salınıp, uykuya vardık. Ve dahi sabahın alacalığı daha karanlığı delmeden, dürtükledim Cavlak emmini... Uykusunu almamışların çalkalanmasıyla duymazlanınca, şamarladım biriki... Dikilip kalktı seninki... Ve eğittim ki, durum böyle böyledir. Sıvan hisar vurmaklığa ve dahi gelinimizi çekip almaklığa... Hemen uyandı... Köçekce naralandı. Sabah çorbasını içmeğe bile bırakmaksızın, tavlaya yollandı. Vardık ki, derbende kâfir, bizi beklemekte. Ve dahi, geciktiniz. İsmail yiğiti bir başına atlanıp savuşmuştur, demekte. Durur muyuz? Biz dahi seyirttik ardından. Seyirttik ki, nacağımız yardımıyla şenlikli bir gerdek düzelim oğulluğumuza... İs-

hak ekenle birlikte üç atlı, kanatlı gibi gitmekteyiz. Ne var ki, hiç bir yerde de ekene rastgelmemekteyiz. Bire uçtu mu bu? Yoksa yanlış bir yol tuturup gerilerde mi kaldı, diye düşünmekteyiz. - Sonuca bir türlü varamamanın sıkıntısıyla, durmaksızın söz dolandırıyor. Yine de giderek asıl anlatması gerekene yaklaştığını sezinlemenin ikirciklenmesinde.- Meğer İsmail'imiz çoktan varmış hisara... Köşek kâfir, böyle bir damat bulduğundan sevinecek yerde, pusuya oturmaz mı? Diyeceksin ki, koç İsmailimiz pusudan yılar adem midir? Şimdiye bin pusu bozmamış mıdır? Haklısın... Yılmaz ve dahi bozmuştur. Ama, bu kez başka... Ban kızı sevdiğinin geldiğini duyanda, kendisi koşup seğirtmiştir. Ve dahi elceğiziyle açmıştır hisarın kapısını. Yüreği pırpırlandı mı bir ademin, akılcığını çıkarıp torbaya kor, bilirsin. İsmailimiz de öyle... Sevdiğini ol görüp, özlemle seyirtmesiyle, kâfir leşlerinin başına üşüşmesi bir olur ...Biz yettik ki, hisarın kapısı halâ açık, ban kızı kan yaş içindedir. O öfkeyle bir daldık pala nacak... Ekin biçer gibi biçmekteyiz önümüze geleni. Sonunda bir nefeslenmemizden yararlanaraktan eğittiler ki, suç ban ve dahi adamlarındadır. Kızın da, ahalinin de bir kusurları yoktur, durakladık.

Sonucu sezdiği halde, gözleri yaşarmıştı Mahmud'un. Cavlak, Abdal susar susmaz atıldı. Kendi suçlarını bağışlatmak istermişcesine boynunu bükerek:

— İshak eken sağdır ve dahi Edirne'de ananın yanında kalmıştır biz buraya gelirken. Sana bin selâm eylemiştir. Tasalanmamanı istemiştir. Neden dersen, ilk öfkemiz geçende, kendiliğinden dinimize giren ban kızını, küçüğün kısmeti, büyüğün hakkıdır diyerekten, İshak ekenle evlendirip, gönendirmişizdir. Şimdi o dahi anan katında bulunup, pek sevişmektedirler...

Mahmud, suçlu suçlu bakınan iki kocanın arkasın-

dan dışarılara daldı... Biran, olanları içinde yaşayarak, silkindi.

— Umarım ki, İshak ekem, akıncılığı başka bir görevle değiştire...

— İletiriz düşünceni, - dedi Cavlak.- Eğer kabullenirse, Abdal emminle hemen varırız Evrenos Gazi'nin katına... Bir kadılık dileyip, aparırız atanma belgesini. Hemen yetiştirip, elceğizimizle yerleştiririz yerine.

Mahmud, düşünceliydi. Başını kaldırdı ağır ağır...

— Birkez savaşa bulanan, kolay vazgelebilir mi? Bakalım razılanacak mı bizim isteğimize?

— Benim bildiğim İshak olmazlanacaktır, - dedi Abdal.- Neden derseniz, palasının annacında duracak adem bulamamaktayken, savaşı bırakmak ödleklik sayılır bizim defterimizde...

— Ben bir name yazıp, desem ki...

Abdal horozlanarak, sözünü kesti Mahmud'un.

— Baka Mahmud Molla!.. Kimse senin bilginliğine sıvanıyor mu? Birkez yolunu seçen, yürümelidir orda gidebildiğince... Bırak İshak Gazi, kendiliğinden vazgelinceye gitsin yolunda. Ben bu Cavlak kocasının dediğine de katılmıyorum. Senin dediğine de...

Mahmud, başını önüne eğmişti. Bir süre ses çıkarmadı...

— Haklısın Abdal emmi. Karışmak haddimiz değil. Kişi kendi yolunu seçip, kararını kesinlemekte özgürdür. Özellikle doğruysa yolu, karışmak kimsenin yetkisi değildir. Eh, akıncılık en bir doğru yoldur şimdiki düzende...

Abdal, Mahmud'un kendisine hak vermiş olmasından kıvanç duydu. Kabardı olduğu yerde. Devleşerek, tepeden baktı Cavlak'a...

Mahmud, üsteledi.

— Urumelinde dolanan ve benim duymadığım bir haberden daha söz etmiştiniz.

Cavlak, düşündü biran ...Hangisinden der gibi baktı ...Sonra anımsamış olmanın rahatlığı gülücükleşti, buruşuk suratında.

— Bayezid Beyimiz evlenmektedir, duymadın mı?

— Bayezid Bey mi? - diye sordu.- Kulağıma öyle bişey çalınmıştı. Sanırsam Germiyanoğlu'nun kızını almaktaymış...

— Ya!, Devlet Hatun, gelinimiz olmakta. Üstelik, çeyiz olarak, beyliğin yarısı, topraklarımıza katılmakta... Bu yüzden büyük bir şölen olacak Bursa'da... Bizimle bile gelirsin he mi Mahmud oğlumuz?

Mahmud, olmazlanıp, sıyrılacaktı bu işten. Abdal, atıldı:

— Gelirsin gelirsin... Derler ki, şimdiye Osmanoğulları Beyliğinde böylesi bir düğün görülmüş ve dahi işitilmiş olmayacakmış... Görmende yarar vardır.

— Egemenin israfını görmek için mi çağrılarsınız beni...

— Egemenin değil oğul, egemenlerin... Gel ki göresin neler olmakta. Göresin ki, kendince düşüncelere daldığında, daha bir aydınlıklara vardırasın aklındakini.

Abdal, şaşkınlıkla baktı. Dürtükledi Cavlak'ı...

— Beri bak, sizin dediğinize göre, bir kötü iş yapılacak gibi geliyor bana.

— Kötü... Böylesi şenlik, belli ki, yağının gözünü kamaştırmak amacıyla düzenleniyor. Ama, beyliğin hazinesine girip, halkın gelişmesine harcanması gereken değerler, bir kibir ve gözboyama aracı olarak çarçur edilecektir...

Cavlak sevinçle okşadı Mahmud'u...

— Hemen de buldun yerini. Bunu duyarsa Hüdavendigâr, medreseleri açtığına pişman olur...

Abdal'ın derdi başkaydı...

— Hey beri bakın. Sardırmayın kocaman sözlere söyleyişi... Koştuğum yır n'olacak?

—Yır mı?

Cavlak açıkladı.

— Bu senin Abdal emmin, bir külâh da ben kaparım diye, şölenin görkemi için şimdiden bi koşuk düzenlemişti de... Güme gitmesinden ikirciklenir...

— Abdal emmi, sen, şöleni gördükten sonra, ordaki yersiz harcamayı yırlasan, gelecek kuşakların gözünü açan bir armağan bırakmış olursun...

Abdal, curasını yandaki postun üstüne çaldı...

— Vay ki vay... Oğlum Mahmudum, sen her önüne gelene böyle toslarsan, birgün iyiye varmaz kişilerin sana yüklenmesi... Bırak el adamını, kursun şölenini de, kamaştırsın kâfirin gözünü...

Cavlak cevapladı Abdal'ı...

— Bire akılsız ozan, şölen törenle göz kamaştırmanın anlamı ne... Biz, can verip alaraktan başarmamakta mıyız o dediğini... Daha börklerimizin gölgesi vuranda, kendiliğinden açılmamakta mı hisarlar... Köylüsü kentlisi, bize çaşıtlığa sıvanıp, kendi banlarını vurmakta mı? Nasıl bir sözdür ki seninki, bilgine korku vermek dilersin... Osman Gazi'den mi görenektir böylesi düğünler, Orhan Beyden mi? Murad Hüdavendigâr, daha şimdiden Bizans Kayserlerine mi özenmektedir yoksa?.. Bir düşünsene... Bir yorsana kuşca kafacığını... Bunca harcamayı sağlayan kimdir? Saraydan saraya eğlenti düzen Hüdavendigâr mı? Yoksa tutsaklayıp getirdiğin cariyelerin koynunda mayşımış keşkek gibi yayılan Çandaroğlu mu?

— N'olmuş bire... Bir beyliğin uydusu olup, onun adına vuruşan, gazileri, alpleri ve dahi Abdal'ı, Bacı'sı, Cavlak'ı, leşkeri tükenmiş mi ki, beylerin gidip vuruş-

masını önerirsin? Yakışır mı bir koca beye, küçümencik hisarın dibine sıvanıp, yağanmak? Biz ne güne durmaktayız ki, şölene törene karışmaklığa hak kazanabilinsin?..

Abdal Boga, yırının yangınından, yanılmışlığın öfkesinden böyle konuşmaktaydı. Ama ikisinin de alaylı alaylı tepinmesini seyrettiklerini görünce, gevşeyiverdi.

— Anladık bire. Diyelim ki dediğiniz gibidir. Ama, elbette bir düşündüğü vardır bunca beylerimizin ki, kınamak yerine, armağan koştururlar gemi dolusu... Yoksa, dedesiyle at koşturup, babasıyla bile kent vurmuş bunca yiğitbaşılar, Hüdavendigâr Murad önünde nacağa yeni sıvanan acemi oğlan gibi niye çalkalansınlar?

Mahmud, önüne bakıyordu. Ses etmeden doğruldu hafiften... İkisinin de gözlerine baktı:

— Acıkmış olmalısınız .Kebapcı ahiyecek gidelim mi, Müeyyet karındaşımızdan bir ricada mı bulunalım?.

Müeyyet, Abdal'ın bağırması dinecek mi diye beklemekteydi. Sıçradı...

— Benim için hava hoş... Nasıl isterseniz... İkincikez gidişimde, kebapları ısmarlamış, bir sağlamca tembihlemiştim ahi kulunuza... Beri bak, bu ısmarladığım kebapları, Abdal Boga ve dahi Cavlak Toga emmilerim yiyecektir. Beğenmediler mi, kötü olmuş demezler. Gelip kulaklarını keserek, kızartıp köpeklere atarlar ki, bundan öte, kulaksız hizmete sıvanırsın...

Cavlak dayanamadı sonunda.

— Bire Müeyyet, sen kendi ağız tadını bizim korkumuza mı sağlamaya başladın?

— Yok emmi. Ağzınıza lâyık bir kebap yaptırabilmek kolay değil... Bursa bugünlerde olağanüstü günlerini yaşıyor... Mahmud Mollamız sezinlememiş-

tır bile. O burda kitapların içinde, Musa Çelebi ve dahi Kadıasker efendimizden gayrısını pek görmemekte. Arada bir, ders zamanı, öğrencilerin annacına çıkmakta. Bundan ötesinde ne olur, ne biter habersizdir... Oysa, beyliğin dört bir yanından kervanlar salt düğün harcı getirmekte. Kurullar, şölene yetişmenin debelenmesiyle koşturmaktadır...

Konuşma olanağı bulmanın tadıyla, anlatıyor olupbiteni Müeyyet...

Abdal kışkırttı o'nu...

— Hele hele neler de bilmekte...

— Biz, sayenizde gezip görmekte, Bursa içinde dolanıp, Mahmud karındaşımızın gereksinimlerini sağladığımızdan yaranımız pek çoktur. Eh, ahi ağzı bir kez de açıldı mı, ceddinin terliğindeki, nakışı kimin yaptığını anlatır...

Abdal, acıyarak baktı Mahmud'a.

— Sen hiç çarşıya, pazara gitmez misin?

— Sağolsun Müeyyet karındaşımız. Bizi bu yorgunluklardan kurtarmaktadır.

— Bire oğlum, arada bir çık gezin... Azbiraz güneş gör...

— Biz güneşimizi çoktan görmüşüz emmi...

Müeyyet, Mahmud'un ağzından aldı sözü:

— O istese bile çıkabilemez emmi. Neden derseniz, ahi takımı, kervancı uşağı ve dahi yasavul kuşağı, molla karındaşımızı gördüler mi, hemen çevresini alırlar. Ninesinin göz fersizliğine ilâç isteyenden tut, kaza namazında okunacak duadan, macun ölçeği sorana değin, adım attırmazlar. Eh, bizimki, Tanrıya şükürler olsun, kimseyi kırmamıştır bu güne... Kırabilemez... Hadi kendi derdini unutup, onlarınkine düşer... O yüzden, dışarı çıkmaktan tümden vazgelmiştir. Şimdilerde, bir derse gider... Ve dahi size derim ki emmilerim,

Emir Buhari efendimiz ders verirken, cami nice dolmaktaysa, yeğeniniz Mahmud molla gününde de öylecene dolup taşmaktadır.

Mahmud, daha çok konuşmasını engelledi hemen.

— Sağolsun karındaşımız, bizi çok sevdiğinden abartmaktadır. Ve bana öyle gelmektedir ki, Kebapcı ahisi, ısmarlananları bir başka müşteriye yedirmektedir esenlikle.

Cavlak, toparlanıp doğrulmak için yekindi.

— Biz armağan katarına başlık ettiğimizden, Hüdavendigârın sofrasına çağrılıyız...

— Olmaz öyle şey... Konuklarımız, hem de emmilerimiz bizi kırarsa, üzülürüz, - dedi Mahmud.

Abdal, çağrının yinelenmesinden kıvançlı, daha bir yayıldı.

— Beri bak köşek Cavlak; Pislemişim Hüdavendıgâr sofrasının içine. Kapı iti gibi, alt sayvanlardan birine çöreklenip tıkınmaktansa, burda Mahmud oğlumuzun tatlı dilini dinleyerekten doyunmayı yeğlerim ben. İstersen, sen vargit... Nasılsa günlerce burdayız. Ve dahi düğün bitinceye nasılsa, çok köpekleriniriz sarayın mutfağında...

Müeyyet, Mahmud'un bir işareti üzerine sıçrayıp kalktı. O çıkarken, yarım kalan yerden sürdürmelerini istedi Mahmud.

— Çok mu önemliymiş Bayezid Beyin evlenmesi? - diye sordu.

— Bana sorarsan, - diye söze girdi Cavlak. - Hüdavendigâr beyimiz, eğlenceye pek düştüğünden, Bizans, Sırp, Ulah ve dahi Macar mirçelerinin saraylarından yayılan olumsuz haberlerin annacına, kılıçla varacağına, bakın ne görkemliyim, diye gösterişle dikilmeyi yeğlemektedir.

— Olumsuz haberler doğru olabilir mi?

— Çaşıtlarımız bilirler ki, getirdikleri haber doğru çıkarsa, ödüllenirler,- diye şaşkın şaşkın söze girdi Abdal. - Ama, bir de yalanlanırsa, işte o zaman Bizans tekfurunun, harem dairesine gizlenseler, biz onları bulur, çıkarır ve dahi haklarından geliriz. O yüzden, ne ki bildirdiler doğrudur. Ve dahi o yüzden kocalar ikircikli, Hünkârın Urumeline geçmesine yakarıcıdırlar.

— İyi ama, Hünkâr sık sık geçerdi Edirne'ye?

— Oğul!.. İçinde kıvranan kaygılar, benim de yüreğimi yakar. O yüzden, Evrenos, bu görevi önerince sevinçle kabullendim. Hüdavendigâr, bugün değilse, yarın Boga emminle birlikte çağıracaktır odasına. Haberleri sorup, fikrimizi alacaktır. Ol zaman, durumu bir iyice anlatıp, yanlışını düzeltmeyi umarız...

Abdal, gözlerini kırpıştırdı biriki...

— Düşündük ki, sen bizden iyi bilmektesin yapılması gerekeni. Bir iyice bellet bize. Söyleyelim Hüdavendigâra... İyiliğine söylediğimizi bilir. Ve dahi başkalarına kızsa bile bize kızabilemez. Neden dersen, yine bilir ki, biz umursamayız öfkesini... Daha bir üstüne giderim, gerekirse. Edepsizlenirim annacında. Pişman ederim, kızdığına. Anlaşılmakta ki, doğruyu söyleyecek bir biz kalmışız. Olsun bire... Pilâvdan dönenin kaşığı kırılsın.

Müeyyet, Abdal tam pilâv, derken kapıya dikilmişti. Boynunu büktü. Utanarak:

— Bağışlayın emmilerim, - dedi... - Kebabın yanına pilav almayı unuttum. Diliyorsanız, hemen koşturayım.

— Bire gözünü sevdiğimin Müeyyet yeğeni, - diye atıldı Cavlak. - Senin aklına yemekten öte biriş gelmez mi? Bunca okudun, bunca tuvana yiğit oldun. Azbiraz da mutfak işi dışında yorsan o güzelim kelleciğini kıyamet mi kopar?

Müeyyet anlamsız anlamsız baktı yüzlerine.

— Etmeyin be emmilerim... Zaten Mahmud karındaşımızın azarlaması yetip artıyor. Şimdi sizinki de üstüne binince, tümden şaşkına döndereceksiniz beni. N'olmuş, yemeği düşündümse. Şükretsin mollamız. Yanında ben olmasam, öğünleri birbirine karıştırıp, daha öğreneceğini belleyemeden, öte dünyada cevelana çıkardı ki, geldiğinizde tozunu bile bulamayasınız. Ne yemek, ne uyku düşünmeksizin, o sizin dediğiniz işlerin tümünü birden çözümlemeye debelenir. Eh, bana iş kalmadığından ben de mutfağı düzene koyarım. N'aparsınız? Herkes kendine düşene razı gelmeli. Benim midem, onunki gibi üşengeç değildir Tanrıma şükür. Azbiraz boşaldı, zamancığı da geçiverdi mi, başlar ki ağlayıp, yırtınmaya, ağıtcı şamanı hiç kala yanında. Anlayacağınız, benim boğaz derdim olmasa, molla karındaşımız, açlıktan tükenirdi şimdiye.

Abdal, keyifli keyifli ağzını şapırdattı.

— Yaşa bire Müeyyet oğlum. Tam bir molla olduğunu apaçık kodun ortaya. Yağlı gördün, yumuşakca buldun mu, sen sen ol, atıştırmadan durabilme. Sen de geri al tüm söylediklerini Cavlak emmisi... Geri al ki, soğuyup tadı kaçmadan, kebabın taamını tekmilleyelim.

Hemen bağdaş kurup, bir çenber yaptılar. Dövme bakır sininin üstünde, soğumasın diye toprak kaplara yerleştirilmiş kebabın başına çöreklendiler. Kokusu buğusuyla, daha yemeden Müeyyet'in tembihinin nice geçerli olduğu hemen anlaşılıyordu.

Müeyyet, şarap dolu tası, Abdal'ın önüne uzattı.

— Bu senin şerbetin emmi. Ötekiler bizim için.

Abdal, sevinçle güldü. Müeyyet'in ensesine hafifce dokunarak, titretip, zıplattı yerinden. Müeyyet ken-

dını toplayıp, yeniden yerleşmeye uğraşırken, tası dikiverdi kafasına.

Derin derin nefeslendi tası siniye bırakırken.

Kebaba sundu elini. Biriki çiğnedi.

— Vargit yedikten sonra... O ahi'ye de, de ki: Emmilerim kebabını pek beğendiler... Ve demektedirler ki senin için, bunca yer gezip gördük. Kebaba böylesi tad veren bir ustaya daha rastlamadık. Ellerine sağlık dileyip, kulaklarının sağlamca yerinde kalmasını kutlamaktadırlar...

Müeyyet lokmasını yuttu. Abdal Boga'nın alay edip etmediğini anlamak için süzdü bir iyice... Söylediklerinin içtenliğine inanınca yakındı Mahmud'dan...

— Diyorum ki çok zaman ustaya, iyi olsun. Mahmud Molla karındaşımız, iki gündür ağzına lokma koymamıştır. Yine de koymaya pek niyetli değildir. Öyle bir koku, öyle bir tad ver ki, pişirdiğinin tümünü silsin süpürsün... Hay hay diyor. Çıraklarına bırakmaksızın kendi eliyle pişiriyor, hünerini gösterip. Getiriyorum... Sizinki iki lokma ya alıyor, ya almadan kalkıyor sofradan. Doydum, diye...

Mahmud, kızgınlık, biraz da hoşnudlukla baktı Müeyyet'e... Abdal, keh keh güldü. Cavlak, eski günleri anımsamış olmanın diriliğiyle, kocaman bir lokma tıktı ağzına.

— Sen de hep benim yememden yakınırsın. Karnım doyuncaya yiyorum... Ne var ki, çok yemek uyanıklığını yitirir insanın. Kafanın çalışması, midenin çalışmasına yeğdir. Bunu siz de bilirsiniz. Çile çektiğinizde öyle sanıyorum ki, çok daha hafifti başınız.

Cavlak doğruladı.

— Hakkın var oğlumuz... Ben Kalenderiliğe sıvanıp, Cavlak'lığa soyunduğumda, çileye girdim bir süre... Derim ki, açlık tokluktan kötüdür. Ama kişi inan-

cı, bilgisi için katlanıyorsa buna... Vız geliyor... Üstelik alışıyor... Üç gün yeme, dördüncü gün canın istemez, demişler... Bizimki de öyle oluyor...

Abdal, lokmasını gürültüyle yuttu...

— Sağolsun Baba Tonusumuz, bizi böyle güçlüklerle koşullamamıştır... Dergâhına yüzsürüp sevgisini bizden yana döndürünceye az debelenmedik. İkrar verip, Tığ-ı bend aldık. Müridlikten, babalığa ve dahi sonunda Abdallığa yükselip, icazet kopardık. Ama, hep şadlıkla, hep şadanlıkla...

— Eh ne yaparsın... Bizim gelişmemiz çileyle, seninki kubarın dumanıyla olmuş köşek Abdal!... Şimdi bu yaştan sonra, Cavlaklıktan vazgelip, Abdallığa sıvanabilemeyiz zaten. Boşuna şişinme...

— Sen sıvansan, Abdallar dört gözle bekliyordu gelmeni... Koca Cavlak, birkez Kalenderi köçekliğine dadanıp, Abdallığa sırt çevirmişsin yıllar önce. Şimdi seni aramıza almak için, çektiğin çileleri yineletmek var ki, yarısında zıbarıp, nalları dikersin göğe... Bana da yanmak kalır, vay yoldaşımı yitirmişim, gezerim garip diye yır koşaraktan... Hadi vargit işine, sürgit yoluna... Sen böyle de yararsın bize...

Seslerini kestiler bir süre...

Kebabın kokusu, tümünü açlığın ezgisine daldırıverdi. Mahmud bile, hiç yemediği ölçüde, uzatıp çekiyor elini. Müeyyet, onun iştahlı tutumuna sevindi.

— Bundan öte diyeceğim ki, emmilerim burdadır. Sanıyorum kebapcı, Mahmudumuzun sevgisinden çok, sizin korkunuza daha bir tad katmış kebaba...

— Öyledir oğul, dedi Cavlak... Çok zaman korku sevgiyi yener. Ne var ki, sevgi yenildiği zaman bile güzeldir. Korku değil...

Abdal, güldü Cavlak'ın sözüne...

— Bire aramıza alırız dedikse, hemen ozanlığı elimizden kap demedik...

Karınları doyuncaya konuşmadılar bir daha. Müeyyet sofrayı toplarken, Cavlak konuştu.

— Biz iznini isteyelim yeğen... Sen düğüne gelecek misin?

— İçimden gelmiyor emmi...

— İyi... Biz, uğrarız sana. Gelsen iyi olurdu. Hoş bir şenlik seyreylerdin.

Müeyyet atıldı.

— Tüm Bursa seyreyleyecek -şenliği... Buralara gelirlerse, biz de görürüz nasılsa, düğün alaylarını. Ben uyarırım Mahmud karındaşımızı...

Geldikleri gibi çıkıp gittiler...

Müeyyet, elinde sini bir süre arkalarından baktı.

— Hiç kocamıyacaklar bizim emmilerimiz değil mi Mahmud Molla...

— Kavga, canlılık verir insana Müeyyet karındaş... Bunlar da, kavganın harmanı içinde savruluyorlar durmaksızın. Bazen savurarak... Yaşamları haline getirerek. O yüzden, kocamazlar hiç bir zaman...

Müeyyet, çıktı koğuştan...

Mahmud, bir süre açık bıraktı kapıyı. Güneşe başını vererek, nefeslendi. Kebabın kokusu, odanın içinde dönendi biriki... Bahar yelinin ılımına karıştı yitti sonunda. Döndü... Rahlesinin önüne bağdaş kurarak, yeniden Taftazani'ye daldı.

*
* *

Müeyyet, yemek zamanlarının dışında, pek ortalıkta görünmüyordu. Eski huyu olduğu için, aldırmıyorda Mahmud... Ama, geceleri uzayıp giderken, gökyüzünü balkıtan, ışıldakları sezinleyince, düğünün başladığını anladı... Müeyyet, herkes gibi seyre koşmuş olmalıydı... Biran yokladı kendini. Eğlence, Çin Maytap-

ları, fişekler, çalgı gürültüleri, bulunduğu yerden görülüp, duyuluyor. Eski yapı, gümbürtüleri bir uğultu gibi içine çekiyor. Bursa, bir dev burun gibi nefeslenip, salıyor gümbürtüyü. «Bir gidip, baksam neler oluyor... Kitleler için, üzünç de, sevinç de hastalık nöbeti gibidir. Kalabalık içine girdi mi insan, ister istemez sürüleşir. Onların yaptıklarından tad almaya, uygulamaya başlar... Müeyyet, göründüğünde, oyuncağı elinden alınmış çocuk örneği yüzünü buruşturuyor. Belli ki mutlu o gürültünün içinde.»

Bir gidip baksa mı, Aklında bir burgu gibi dönendi bu soru... Derinliklerini dinledi.. Sevinç özlemi, eğlence isteği aradı belleğenin en koyu noktalarında. Öylesine aldırışsız yanıtladı ki, sorusunu. Sevindi...

Dış dünyada olup bitenler ilgilendirmiyordu o'nu... Kitle heyecanı, burnunun ucundaki şenlik çekmiyordu tüm gürültüsüne karşın...

«Yüz adım atsam,» diye geçirdi...

«Yüz adım atsam, avluyu aşarım... Elvan kapıdan iki adımda çıkarım... Demek ki yüz iki adım sonra, o kalabalığın içindeyim... Eğlentilerinden bir pay da ben alırım. Çalgılara veririm kulaklarımı. Oynayanları, seyreylerim... Canbaz, perendebaz, hünerbaz pehlivanlarını görürüm, nice hüner göstermektedirler... Dalarım bakarsın kitlenin içine. Birlikte soluklanırım... Hem kendimi sınamış olurum, eğlenceyle...»

Derin derin soludu...

«Değer mi?»

Yeniden başı göğsüne düştü... İnce beyaz boynu, sarığıyla gıdıklandı bir süre. Sonra başını kaldırdı. Gözlerinin alev balkıması, ilkin yağ kandilinin titrek ışığında durdu. Sonra, duvarları, kitap raflarını taradı bir bir... «Değmez,» diye yanıtladı yeniden. «Senin ödevin başka Mahmud... Eğlenmek, oyalanmak zama-

nın yok... Daha okumadığın yüzlerce, belki binlerce kitap var... Arap, Fars, Türk ve Yunan bilginlerini okudun. Üstelik kendi dillerinden. Ama, tümünün tüm yapıtlarını değil... Daha Endülüs var. Bildiğin bir İbn Rüşd, ordan... Dörtyüz yıldır, Avrupanın son ucuna tutunmuş, görkeminin, biliminin ve sanatının doruk noktasına ulaşmış bir Endülüs var... Sarsıldığı, bölündüğü söylenmekte. Ama, yine de bilimin ve sanatın ustalarını yetiştirmiş. Kolay değil el topraklarında tutunmak. Bunun nedenini iyi araştırmak gerekli. Çünkü senin ulusun da, aynı durumda... Kendinin olmayan topraklarda devlet kurmaya sıvanır... Kılıç hakkı, nice direnmeyi doğurur bilirsin. Tarih bunu öğretiyor. Roma İmparatorluğu, kendinin olmayan toprakları bir bir bırakmakta... Çoğunu çok önceleri bırakmış... İsa doğduğunda Kudüs, Roma'ya bağlıymış... Mısır, Kartaca, Britanya adalarına varıncaya... Hani şimdi nerde bunlar?.. Her birinin üstünden birkaç değişik devlet gelip geçmiş... Kendinin olmayan topraklar, nice direnilirse direnilsin, yaşatmıyor ulusları... Bunun nedenini araştırmalısın. Bulduğunda, belki de en gerçek, en sağlam bilgiyi elde etmiş olacaksın. İnsanlığın temeli, bilimin bu aşamasında yatmaktadır.»

Durdu...

Kendi düşüncelerinden ürkmüşçesine çevresine bakındı.

Kendi nefeslerinin yankısını dinledi bir süre...

Düzeltti aklından geçirdiklerini.

«Tanrı, neden bazı topraklar için bazı toplumları sahipliğe atamış da, ötekiler bilgi ya da zor yoluyla buraya geldiklerinde tutunamıyorlar? Endülüs'ün durumu çok ibret verici... Ziyadın oğlu Tarık, İberik yarımadasına çıkıp, gemilerini yaktıktan sonra, uygarlık bakımından yeryüzünün en sağlam, en önde gelen dev-

letini kuruyor. Yapılan sarayların işlemesi, yazılan kitapların değeri anlatıla anlatıla bitirilemiyor. Sonra neden bölünüp parçalanıyor bu devlet... Ve Avrupalı, nasıl zorlayabiliyor, kalıntısı bile kendinden çok ilerde olan bilgiyi... Sanıyorum temel burda... Roma'nın egemenliği bin yıldan fazla sürmüş... Bizansı sayamayız şimdi. Bir yüz yıl daha dayanabileceğini sanmak yanlış olur. Hatta bitmiş, tükenmiştir. Son kalıntılarının temizlenmesi, daha bile kısa sürebilir. Eğer Osmanoğlu, akıllı davranırsa... Ama, sanmıyorum... Şenlikle, şölenle zaman öldürüyor. O zaman uzar bu iş... Berberilerin Endülüs egemenliği, daha kısa sürüyor... Kalıntılarını temizlemek daha zaman ister. Tıpkı Bizans gibi...»

Yeniden daldı.

Başının içinde giderek bir aydınlık beliriyor...

Kendi düşüncelerinin ışıltısında, daha bir hafiflediğini sezinliyor. Uykuyla darılalı çok oldu... Hem zaten bir ara bastırıyor uyku... Eğer kemendine alabilirse Mahmud'u bir yarım saat, dalıyor. Sonra yine kaldığı yerden devam ederek, yürütüyor düşüncelerini. Yok, alamazsa, topluyor eteklerini. Çekiliyor biraz zorladıktan sonra... Yeni bir zorlamaya değin, işlevini sürdürüyor Mahmud... Şimdi, uyanık zamanlarının en güçlü anında...

«Dur,» dedi... «Dur hele Mahmud Molla... Tarih içinde Heredot'tan, Batuta'dan öğrendiklerinle, bir sırala bakalım İmparatorlukların, sürecini. O zaman daha umutvar bir sonuca varacaksın gibime gelir benim...»

Kendi kendisiyle konuşmaya öyle alışkın ki... Dudaklarını kıpırdatmadan, iç dünyasının renkleriyle oynuyor. Belleğinin, düşünüsünün tadını yudumladıkca keyifleniyor.

«Herhalde, Abdal emmim de, kubarını çektiğinde

ancak bunca keyiflenmektedir,» diye geçirdi. Onlar aklına gelince güldü bir süre... Cavlak'la, Abdal'ı düşündü... İki insan ki, akılları erdiğinden, bir beyliğin, bir avuç topraktan, giderek bir devlet olmaya adaylığını koyduğu süreden beri, savaş yoldaşı olmuşlardır. Yıne de, durmaksızın birbirleriyle çekişmektedirler. İnsan denen varlığın, canlılığının, yüceliğinin bir kanıtı bu işte...

İsmail geldi aklına...

Kendisi bilimi, onlar savaşı seçtiklerinde ne demişti... Bir kitabının, bir kıyıcığına yaz bizi... Cavlak Toga'yla, Abdal Boga'nın anlattıklarını ġeçirdi aklından... «Söz ekem,» dedi... «İlk yazacağım kitaba, hem de emmilerimizin anlattığı gibi geçirmeye çabalıyacağım sizi. Noksanı olursa, beğenmezseniz ilerde, kusuruma kalmayın. Hele sen İsmail ekem.. Darılma bana... Çünkü, onlar ozan... Sanatcı... Bir sözü, en süslü, en güzel biçimde bezeyerek sunarlar kişilere... Arının, bin çiçeği süzerek yaptığı bal gibi... Renkli, tatlı, uzun emek ürünü ve yoğun... Ben bilginliğe sıvanmışım... En dolambaçsız, en açık biçimde belirtmekle koşuluyum bildiğimi... Ama, size bişey söyliyeyim mi bu yalnızlığımda... Giderek korkum büyüyor benim... Bilginin derinliklerine daldıkça görüyorum ki, sonu yoktur. Her ulaşılandan sonra, bir ulaşılmaz var... O zaman, daha bir iyi anlıyorum sizin kolaya kaçmanızı. Korkusuzluk sizin en büyük başarınız. Oysa benimki tersi... Korku ve kuşku... Öğrenirken, öğrendiğimi açıklarken, bir sözün anlamına uygun etkileyip, etkilemediğini tartarken... Hep korku ve kuşku... Dayanılası değil. Ama, ne var ki size verdiğim söz... Sizden önce kendime verdiğim söz...»

Azönce uyanık olan belleği, giderek uyuşuyor... Uykunun zorlaması yakın... Direndi. İsmail'i düşün-

meye başladı. Çocuklarını. Oyunlarını... Emmilerinin gelişlerinde, yaşamlarının renkleniverişini. Rumeli akıncılarının en taze, en güzel öykülerini ağızları açık dinleyişlerini.

Onlar da yalın ve yoğun anlatıyorlardı her anlattıklarını. Anlatılanın güzelliği, eylemin görkeminden geliyordu... Sanatçı olsun, bilgin olsun, güzeli en yalın biçimiyle anlatmak zorunda... Çünkü en güzel olan, çıplak...

Direnmesi yaradı...

Giderek açıldı belleği...

Düşünmeye başladı yeniden...

«Ne diyordum... İmparatorlukların yaşama sürecini hesaplayacağım... Tarih, Çin, Mısır, Eti, Asur imparatorluklarının yaşını bildirmiyor bize... Henüz bilim, o yaşı saptayacak durumda değil. Ama, tarihcilerin anlattıklarına göre, bin yıldan fazla yaşamışlar... Sonra, Pers ve Yunan imparatorlukları geliyor. Onların yaşı da bir o ölçüde... Sonu Roma... O da bin yıl... Hatta daha fazla... Endülüs... Birden azalıyor yıllar... Aynı kaderi dokursa, Osmanoğluları daha bir kısa sürecek demektir. Nedir bunları yıkan güç?.. Egemen, yönettiğinden akıllı ve öndedir her zaman. Çünkü, bilgiyi kullanma gücü salt onda vardır... Öyleyse, nasıl yıkılmaktadır devletler?

Çok araştırmam gerekiyor bunu. Kıdım kıdım bişeyler duyuyorum... Ama, kesin değil. Kesin olmayanı söylemek, dahi doğru değil. Düşünmeliyim. Araştırmalıyım... Şimdilik, bir başlangıç buldum gibi... İmparatorlukları bir değişik, bir başka uygarlık yıkıyor. Biçim değişikliği değil bu... Öz değişikliği... İskender, Çıngız sayılmaz bunların arasında... Hatta Selçukluları hiç sayamayız... Onların yıkılmasında birkaç kuşak yeterli olmuştur.

Benim araştırdığım, uygarlık değişikliği. Sanırım yakaladım asıl ipucunu... Mısır'ı alalım ele... Tevrat olsun, Kur'an olsun, hatta İncil olsun, yıkımı Musa'nın sağladığını söyler... Musa ne yapmış Mısır'a?.. Ne yapmış ki, yıkabilmiş o görkemli yapıyı? Soru burda... Mısır'ı Musa yıktıysa, Roma'yı kim yıktı?.. Bizanslı tarihciler, Teodosyos'lar, Milanuş'lar, Farslı Nuşirevan, Arap İbn Mukaffa, Kadı Ebubekir Tartuşi, Yunanlı Aristo, Eflâtun, hep devletin varolması, gelişmesi kurallarını sayıp dökmüşler... Biri de, yıkılmasının temel nedenlerini incelememiş...»

Düşündü... Nuşirevan'ın sözlerini anımsamaya çalıştı belleğinde. Gözlerini kırpıştırdı. Not etmiştim, dedi sonra... Bakındı raflara. Kitabı buldu...

Not ettiği yeri açtı...

Okumaya başladı...

«Devlet, askerle korunur, asker para ile beslenir, para haraçla elde edilir, haraç ülkenin gelişmesiyle sağlanır, ülkenin gelişmesi ise adaletle mümkündür...»

Sonra ötekileri düşündü. Bu ya da buna yakın sözler... Hiçbiri aradığı karşılığı vermiyor. Musa nasıl yıktı Mısır'ı?.. Cevapsız kalacak bir soru... Mesudi'nin anlattıklarını bir düşündü... Yahudilerin iki yüz yılda, altı - yedi yüzbin kişilik ordu kurmaları büyük bir abartmaydı kuşkusuz... Mısırdayken, Yusuf döneminde yetmiş, seksen kişilik bir çekirdekten bu çıkmaz... Öyleyse...

O eski dönem, yavaş yavaş beliriyor belleğinde... O büyük abartmaya, salt aynı kandan gelen bir üretim girmiyor demektir...

Musa'nın yaptığı büyüyor gözünde... «Asasıyla firavun sihirbazlarını yenmek, suyu tersine akıtmak, ayrı iş... Asıl büyük olan, bu... Mısırda, bir firavun var... Yarı Tanrı... Hatta giderek tanrılaşmış... Bunun

çevresi, rahipleri var... Onun dışında, öldürücü bir düzeni... Ve dayanaksız, katlanmaya koşullanmış insanlar... Çünkü, Firavun'un askerleri çok... Yenilmesi olanaksız. En uygar olan, firavun ve çevresindekiler. Bilgi bakımından da öyle... Musa'nın onları yenen uygarlığı, insan üstüne... Toplum üstüne. Yeni bir dayanak veriyor onlara. Kaçıp, daha özgür, daha bağımısz bir düzen sunuyor...

İşte, sanırım ki, tarihcilerin sezinlemediği gerçeği yakaladım... Bu o zamanki insanlara olağanüstü gelmiş olmalı... Tanrı buyruğuyla davranıyor demeleri bundan. Değişiklik yüzeydeki görünümlerde değil. Tam tersine, derinde... İnsanın özlemlerini dile getirmesinde. Ve bunu gerçekleştirmesinde... Kızıl Deniz kurumuyor. Belki Musa, denizi aşacak yolu, insanların cesedlerinden kuruyor. Olsun... Karşıya geçiyor ya... Yeni bir uygarlığın temelini atıp, Mısır'ın amansız düzenini yıkıyor ya... İşte, imparatorlukların temelindeki çöküntü bu... Elbet hemen yıkılmıyorlar... Ama, yeryüzünden bir daha dirilmeyesiye silinip yitiyorlar...

İyice araştırmalıyım bunu. İyice incelemeliyim... Yıllarımı verebilirim içime doğanları kesinlemek için.»

Sevinçle ellerini oğuşturdu.

Bir gerçeği, bedeninin her yanında duymanın coşkusuyla, gerindi...

«Bundan sonra, çalışmalarımı bu yöne amaçlamalıyım... Her yerde, her bilgiden bu gerçeği sızdırmaya çalışmalıyım. Amacım belirlendi... Öyle rahatladım ki...»

Artık uyuyabilirim.

Çoktandır duymuyordu uyuma isteğini. Yolunu sezmiş olmanın sevinciyle, arıyor şimdi. Gökte renk renk tutuşan maytaplar, ilgilendirmiyor onu. Başını yastığa koyup, bir kez daha aklından geçirmek istiyor bul-

gularını. Mantığın süzgecinden geçirip, bir iyice yoğunlaştırmak amacında.

Aklına geldi...

«Milânuş, kitabında, Roma'nın yıkılış günlerinden çok, İsa'dan yetmiş beş yıl kadar önce bir olaydan söz ediyordu. Spartaküs adlı, Makedonyalı bir gladyatör, Roma yurtdaşı olmak için ayaklanıyor. Kısa sürede çevresine yüzbinler toplanıyor. Doğrudan Roma üstüne yürümek istiyor. Sonra, yön değiştiriyor. Ve Roma bu ayaklanmayı güçlükle bastırıyor. Tarihci, olayları ve kişiyi anlatırken, sövgüler sıralıyordu. Kölelik düzenini yitirmek amacıyla çalışan... Kendine katılan herkese eşit işlem yapan bu Gladyatöre ...Ayıldı birden... Roma'nın yıkımını hazırlayan bu olay ve bu kişiydi işte. Roma'nın Musa'sı...

İnsanlara daha geniş bir özgürlük sağlamak, yurtdaşlık yani efendilik elde etmek için yola çıkıyor. Kısa bir süre de olsa, sağlıyor bile bunu... Hatta, denilebilir ki, o da Musa gibi Roma'dan çıkıp gitmek istiyor... Denilebilir değil... Öyle... Ama, bırakmıyorlar...

İşte bir delil daha...»

Uykuyla uyanıklık arasında, o günlere erişti bilinci. Kölelerin başkaldırmasını yaşar gibi oldu ürpererek... «Yüzbinler'in eşitleştiği bir ortam... Roma'nın kaygısı... Oyunlar. Binlerin meydana getirdiği bir göç... Savaş... Kan... ve yitirilen insan, insan, insan...

Roma, belki o kölelere yurtdaşlık hakkı vermekten kurtuldu. Spartaküs'ü ve çevresine toplanan yüzbinleri yitirdi... Senatosunda generalleri alkışlandı... Onlara diktatörlükler verildi. Ve başarı, kurtuluş sevinci şölenlerle kutlandı... Ne yanlış...

Sanıldı ki, öldürülünce biter herşey...

Ve sanıldı ki, Musa'nın başarısı, öldürülmemesinde...

Ve Roma öldürdü Spartaküs'ü... Ne değişti? Hiç... Roma da öldü...»

Durakladı birden... Gözleri yeniden açıldı... Bursa gecesi, sabaha dönüşmek üzere... Bir yalancı aydınlık sızıyor küçücük pencerelerden. Yoksa gece daha sürüyor da, aydınlık Mahmud'un gözlerinden mi geliyor? Eliyle yokladı gözlerini. Yarıkapalı...

Kalkıp, bir adım ötedeki yatağına gitmeye üşeniyor... Nefeslendi... Kalktı sonunda... Yorganın üstündeki örtüyü çekti. Ağır ağır soyundu... Biliyor ki, uyuması mümkünsüz. Yine de ayaklarını dinlendirir biraz uzanarak... Yatağa girdi. Ellerini başının altında kenetleyip, az önceki düşüncelere daldı...

«Peki İsa ne oluyor bu duruma göre? İkinci Spartaküs... Roma'dan, Kudüs'e ancak yayılır dalga... Ve burdan hız aldı mı, daha güçlü gelir... Geldi de... Spartaküs salt yurtdaşlık istiyordu. İsa, kardeşliği önerdi... Öyleyse, doğrudur düşüncemiz... İsa, Spartaküs tohumunun meyvesidir...

Roma, İsa'yı da öldürdü... Ve hemen ardından, bir daha dirilmemek üzere bitti işi... Çünkü kavga ettiği insan yüreğiydi... İnsan yüreği her zaman kazanmıştır...»

Uyku yeniden bastırıyor.

İstediğince bastırsın bundan sonrasına...

Yeni bir kanıt buldu.

İlerliyor durmaksızın.

«Ama, Bizans neyin nesi?»

Soru yeniverdi uykusunu... Belleği açıldı, genişledi yeniden.

Gece, karanlığının torbasını büzmeye başladı bu kez. Gerçekten... Pencerelerden, gri birer dörtgen düştü yağ kandilinin titrek ışığına...

«Bin yıldır daha sürüpgelmesi neden? Yeni düze-

ne uyduğundan mı? Evet... Biraz o... Bölünme, yeni düzeni getirdi Doğu Roma'da... Ama, bin yıldır bölüne bölüne yuvarlayıp getirdi. Düzen toplumla çatışmadığı sürece, görkemliydi ...Çatışma başlayınca, bölünme büyüdü. Hız aldı... Ve bizim düzenimiz geldi ardından... Daha bir hızlandı bölünme. Bukez yitikliği de ardından sürükliyerek... Bunların tümündeki temel neden ne?

Çözmem gereken soru bu... Ulaşmam gereken amaç...

Çoğunu geçtim... Kanıtlarım tamam... Bir de salt amaç olarak izleyeyim... Bizim dinin yayılıp gelişmesini sağlayan ne? Bizans düzenini yıkan daha doğrusu... Saptırmamalıyım soruyu... Birkez saptırırsam, sonuç yanlış çıkar... Hiç yitirmeden aynı sorunun kuyruğuna yapışacağım sıkıca...»

Daha bir rahatladı.

O rahatlıkla, yeniden bastıran uykuya direnmedi...

Kısacık bir an, ya sürdü, ya sürmedi uykusu...

Tatlı bir ses, rüzgârlaşıp okşadı kulaklarını... Öğrencilerden biri, sabah ezanını okuyordu... Yarısına gelinceye dinledi. kendini sesin yeline bırakarak.

Doğruldu sonra...

Mahmud, akşamdan vardığı karara uyarak, okuduğu kitapları yeniden gözden geçirmeye başladı... Sürüp gidiyordu heyecanı... Azalacağına artarak... Yanında getirmediklerine hayıflandı. Medresenin kütüphanesi, pek yoksuldu daha... Aradığını bulamıyordu. Emir Buhari, gelirken ne getirdiyse, tek zenginliği onlar sağlıyordu. Yeterli değildi Mahmud için bu...

Bir nöbete yakalanmış gibi, durmadan okuyor. Okuduklarını aklından geçirip, bir sıraya dizmek isti-

yordu... Yakalıyacak. Aradığı gerçeği nasılsa bulacak bir gün...

Müeyyet, uyandıkca bakıyor gecenin içinde...

Bir Mahmud'un penceresinde ışık var... Şaşıyor... İnsan direncinin bu denli gelişmesi ürkütüyor o'nu...

Arada bir geliyor...

Uykusunu dağıtmadan gitmek üzere...

Acaba gerçekten okuyor mu? Yoksa, rahlesinin üstüne kapaklanıp, uyuyor mu?

Her gelişinde, o yitirilmeyen uyanıklığıyla karşılıyor.

Gülerek...

— Gel bakalım Müeyyet Molla... Yine uykun mu dağıldı?

— Baka Mahmud karındaşım. Birgünden bir güne, benim dağıttıklarımı sen toparlasan olmaz mı? Az biraz dinlen... Azbiraz uyu... Uyku da gereklidir... Aradığını daha kolay bulmana yarar. Dinle beni...

— Ben düşlerde aramıyorum Müeyyet efendi karındaşımız. Aradığım burda... Bu kitapların içinde. Belleğimin derinliklerinde. Bazen yakalıyorum bir ucunu. Sonra hemen yine kaçırıyorum...

— Kaçırırsın elbet. Açsın ve dahi uykusuzsun... Dinlensen, beslensen bir güzelce...

— Bir daha yakalamam mümkünsüz olur değil mi?

Darılırdı o zaman Müeyyet... Ablak suratını asar, dönüp giderdi yatağına...

İşte...

Kapının önündeki o'nun gölgesi yine...

Girsem mi, girmesem mi düşüncesinde sallanıyor. Bazen daha kapının önünde, yeniden bastırıverir uy-

kusu. Dönüp gider ses etmeden. Sokulur yatağına... Bekledi...

Müeyyed, kapıyı açtı... Yüzünde bir gülçükle, sokuldu.

— Keyfin iyi görünmekte Müeyyet karındaşımız...

— İyidir Tanrıma şükür. Yiyorum, içiyorum, şenliklerden payımı alıp, yatıyorum bir güzelce. Gündüz dersleri izliyorum... Siz Musa çelebiyle, yıldız bilimine kapaklanınca, çıkıp dolanıyorum. Ahi dostlarımı görüp, şadlanıyorum...

— Oh, oh... Tam istediklerini yapmaktasın öyle ya...

— Sana bişey diyeyim mi Mahmud Mollam... Yaşıyorum ben...

— Dilerim daha çok yaşarsın...

— Sayende yaşarım ki, şükrümü bir iyice bilmecesine...

Süzdü Müeyyet'i...

— Bişey söylemek ister gibisin...

— Düğün şenlikleri yarın sona eriyor. Birkez gidip seyreylemedin. Dediklerine bakılırsa, en görkemli gösteriler yarınmış... Gidelim mi?

— İşim izin vermiyor mollam... Beni bağışla...

— Bugün bizim emmileri gördüm... Sana selâm ettiler... Geleceklermiş bugünlerde.

— Onlar nasıldı? Keyifleri yerinde mi?

— Of, görecektin... Abdal Boga emmime bir baksan, sanırsın ki, şarap küpüdür... Yanakları al al, burnu öfke kızarıklığında. Yaklaşıyorsun, bir keyifli... İkide bir curasını kucaklayıp çöreklenmede... Aman ne koçaklamalar bilirmiş o... Ne koşmalar dizilmiş belleğine. Anlatamam... Ben ki, Kur'an'ı, Yusuf Molla ve dahi Turhan Molla hocamızdan yedi makamda bellemişim... Hiç kalırmış belleğemdekiler...

— Bir daha uğramadılar. Nedenini sormadın mı?

— Sordum... Cavlak emmiye... Abdal emmim dedi ki, bana bişey sorma molla yeğen... Cevap alamazsın ki, gönlün kırılır. En iyisi vargit Cavlak emminin kuşağına yapış...

— Ee...

— Eesi... Vardım ben de... Görünmediniz emmim, dedim... Görüneceğiz. Söyle molla oğlumuza, şimdilik başkalarına görünmekle zaman öldürmekteyiz. Yararlı mı olur, zararlı mı bilmemekteyiz ama, konuştuklarımızı bir bir uyguluyoruz... Bu dediklerin neye işarettir emmim, dedim... Sen ilet, o anlar, dedi... Anladın mı?

— Anladım...

— Ben anlamıyayım mı?

— Anla...

Müeyyet baktı, terslenecek Mahmud ...Böyle zamanlarını iyi bilir. Kestirip attı mı, çalışmaya dalacaktır. Ne anlar bunca kitaptan, bir türlü çıkaramıyor ki... Birkez okur kitap dediğini adam. Sonra, bir başkasına geçersin. Bu öyle değil. Okuyor. Sonra yine okuyor. Bakıyorsun, sonra yine elinde... Kafası almıyor m'ola? Olamaz...

Anlamasa çatır çatır nasıl konuşur. Herhalde, her bakışında, bir başka anlam bulup çıkarıyordur... Bakındı bir süre daha. Mahmud, okumaya dalmıştı yine.

— Gideyim mi? - diye sordu içli içli...

Mahmud güldü...

Sevecenlikle baktı...

— Baka Müeyyet Molla... Benim tek yoldaşım sensin... Beni ne denli sevdiğini bilirim. Bilirsin ki, ben de seni pek severim... Yıllardır, bırlikte büyüdük. Birlikte geliştirdik aklımızı. Emmilerimiz, Murad Hüdavendigâr'ı uyarmak isterlerdi. Sanıyorum, söylediği bu...

Şimdi için rahat etti mi? Bilesin ki, senden gizlim yoktur ...

— Abov... Hünkâra çıkıp, böyle böyle mi diyeceklerdi?

— Evet...

— Kızar bire adam... Kapıyı ardınızdan kapayın, der...

— Bildiğimce onlara diyemez...

— Neden diyemezmiş... Koca hünkâr bugüne bugün...

Müeyyed'in aklı böyle işlere hiç ermiyecek... Yöneticiliğin, bazı eleştirilere dayanmak sanatı, bazı yenilgilere katlanmak bilinci olduğunu anlatmaya kalksa... Sabahı bulurlar... Yumuşak bir sesle, cevapladı.

— Diyemez, çünkü o hünkârsa, bunlar da dedesinden kalma ünlü iki akıncı... Hem, hiçbir pisliğe, hiçbir çıkara elleri bulaşmamış... Vuruşmuşlar. Yaşamlarını kavgayla bütünleştirmişler. Ölüm, çoktan unuttukları ve galiba onları da unutmuş olan bir korku... Bir istekleri yok kişilikleri için. Murad Hüdavendigâr'ın silahları, isteği ve özlemi olanlarla, korkanlara geçerli... Bunlar için gerekli silâh bulunmadı daha. O zaman, kızsa ne olur, kızmasa ne olur sorusu kalıyor. Hiçbir hünkârda da boşa gidecek kızgınlık yoktur. Bunu iyi bil...

— Şimdi anladım... Şöyle bir tarasan alpleri, gazileri, bu dediğin eleştiriyi yapabilecek bunlardan uygununu bulamazsın, demek istiyorsun...

— Tam üstünden vurdurdun...

— Sağol... Demek şimdi bu görevi yerine getirdiler bunlar...

— Pundunu bulabildilerse, getirmişlerdir. İş ki, hünkârın yanına gidebilsinler...

— Hah bak, bunu da ben gözümle gördüm. Gidiyorlar... Hem de ellerini kollarını sallaya, sallaya. Sa-

rayın yasavulları, bunları gördü mü, hemen selâma durup, saygılarını belirtiyorlar... Geçen gün bir acemi yasavul yollarını kesmiş...

Müeyyed, bişeyler anlatmayı koymuş kafasına... Kaldığı yeri işaretledi belli etmeden... İçten görünmeye çabalayarak, sordu.

— Ee...

— Abdal emmim, baka yasavul can, demiş. Biz ki, aşılmaz hisarlara selâmsız girenlerdeniz. Kendi hünkârımızın sarayına izinle, törenle girecek olmak, yaraşmaz. Sal da gidelim...

— Salmış mı bu söz üstüne?..

— Salmamış...

— Desene vay geldi zavallının başına...

— Gelmiş... Gelmiş ki, olduğumuz yerden ırak... Abdal emmim, direndiğini görünce. alttan almış yine... Baka yiğit, anladık ki, her ananın doğurmadığındansın... Sal bizi ha... Demiş... Karşıdan eski yasavullar, çavuşbaşılar durmaksızın işaret verirlermiş, sal geçsinler diye. Anlamazmış zavallı... Yanına gelip işaret verseler, kızacak bizimkiler... Kızacaklar ki, düğünün içine edecekler. Çırpınırmış tüm görevliler... Yasavul, direnince, tutmuş Boga emmi. Bir hınçmış oğlancığı... Sonra da çavuşbaşıyı yakalayıp, dizlerini depere tutulmuşcasına şaplaklamış. Bire bu ne iştir... Düğün günü, acemiler konur mu kapıya... Konuklardan birine etseydi bana ettiğini. Beyliğimizin bunca şöleni boşa çıkmaz mıydı? Diye başlamış debelenmeye. Çavuşbaşıyı Cavlak Toga emmim kurtarmış elinden... Öteki yasavula gelince, kaç gündür belini tutamayıp, altına kaçırıyormuş derler. Bilmem yalan, bilmem doğru...

— Boga emmim hınçtıysa, doğrudur dedikleri Müeyyed...

— Bire bunca yaş... Bunca güç, nasıl bağdaşır

halâ... Şaşılacak iş... - Esneyerek doğruldu yerinden. - Hadi bana izin. Gideyim de, sen sürdür kaldığın yerden,- dedi.

— Otur istiyorsan... Ben okuyacak olsam, yanında da okurum...- diye cevapladı Mahmud.

— Yok yok... Uyku bastırdı. Uzanayım yatağımın ılıklığına... Neme gerek. Burda bir söze tutarsın beni şimdi. Sabahı dar ettirir, yarın akşama esnetirsin... Hadi kal sağlıcakla...

Geceler uzuyor...

Gündüzler yetmiyor Mahmud'a...

Bir türlü tam cevabını bulamıyor sorusunun... Kazasker, kendinden alacağının bittiğini söyledi. Musa durmaksızın sıkıştırıyor Konya'ya uzanmak için... Buhari de, doğuya yönelmesini önerdi. Hatta, tanıdıklarından birkaç ustaya mektup bile yazdı Mahmud'a iyi davranmaları için.

Kullanmıyacağım, demişti o zaman. Aynı kararda... Ben kendimi, olduğum gibi kabûl ettiremedikten öte, yardım bişey getirmez... Gideceğim... Tartışmalara gireceğim. İlkin dinleyip, sonra konuşarak. Ustalardan öğrendiğimi öğreneceğimi bir iyice toplayarak...

Ezan okundu yine...

O düşüncelere dalıp gidince, zaman kendiliğinden eriyiveriyor.

Camiden Musa Çelebiyle birlikte çıktılar...

Mahmud'un koğuşuna doğru yürüdüler...

Musa, direnmelerinin cevabını, gözleriyle almak istercesine süzüyor Mahmud'u... Ses gelmeyince, yine açtı aynı konuyu...

— Yola ne zaman çıkacağız?

— Babandan izin aldın mı?

— Alırım...

— İste iznini öyleyse... Biraz da Fevzuliah ustanın rahlesine diz çökelim...

— Hep bu cevabını beklemiştim... Hemen bugün söylerim babama...- Durakladı. - Olmaz...

— Neden olmasın?..

— Bugün düğünün son günü. Babam ortalıkta görünmez... Bizim öğrenciler bile dağıldı düğün başlayalı... Sen derse çıkmadın değil mi?

— Çıkmadım... Kimi arasan düğünde...

— Yarın, yorgunluk günüdür. Öyle sanıyorum ki, divan toplanır. Hünkâr, düğünün sonuçlarını gözden geçirmek ister...

— Öyleyse, sen hafta sonunda ancak alırsın izni...

— Sanırım dediğin gibi...

— İyi. Ağırdan alayım hazırlık için...

— Nasıl istersen...

*
* *

Öğle yemeğini bitirmişlerdi ki, iki gündür bekledikleri Abdal ve Cavlak sökün ettiler. Sevindiklerini görünce, seyrek dişlerini göstere göstere güldüler... Cavlak;

— Umudunu kesmiştin bizden he mi yeğenim?

— Doğrusu öyle...

— Biz söz verdik mi yaparız, bilirsin... diye kıkırdadı Abdal. - Azbiraz fazla kaçırıp, sızmışım tanrı bağışlasın... Bu benim Cavlak da sanmış ki, nalları diktim... Mirasıma konmak için başımda beklermiş...

— Bire köşek Abdal... Duyan da sanır ki, yağlı kuşağında çok altın vardır. Sıvanır bir gün harami gibi yolunu kesmekliğe... Görürsün.

— Haramiden korkumuz yoktur babamıza şükür. Biz asıl sızgınlığımızda dönenenden sakınırız.

Cavlak sövgüye başlamak üzereyken, yer açtı

Mahmud. Kitabını kapatıp, rahlesini uzaklaştırdı kendinden.

— Keyfiniz yerinde bakarım, - dedi. - Oturun hele bir. Dinlenin azbiraz...

Abdal, kocaman gövdesini eğip bükerek, yerleşmeye çabalarken;

— Bu Cavlak yoldaşımız sayesinde, dinlenmemiz kıyamete kalmıştır yeğenim. Düğün boyunca, gerdeğe kendisi girecekmiş gibi dönendi ortalıkta. Sandım ki, Bayezid beyimizin sadıçlığı üstüne görev verilip, Hüdavendigâr sarayının el değmedik cariyeleri buna armağanlanmıştır.

— Sen çok bir akıllı ademsin Mahmud yeğenim,- diye söze girdi Cavlak. - Abdal emminin dil gevşekliğinden anlarsın ki, hangimiz dönenip, yaranmak çabasına sıvanmıştır...

— Şimdi öyle mi olduk akılsız Cavlak. Hüdavendigârın annacına geçende, dilini yutup, belleğini yitirerekten, yüzüme doğan görmüş serçe kuşu örneği bakan kimdi? Dehle bire yoldaşım, ben kalakaldım diye sallanıp, yakaran ve dahi sonra beni alkışlayan kimdi?

— Bire köşek, sanki hünkâr annacında başkasına söz bırakmış gibi... Daha selâm verip almadan sözün dengesini yitirip, sözcüğün kantarını kaçıraraktan, Hünkârın suratını gerdek çarşafına döndür sen. Ondan öteye ettiğinden kendin kork. Cavlak Toga yiğitim, öfkeden bizi sakın ki, kuşca canı kurtaralım diye yağan. Şimdi gel, Molla oğulluğumuzun yanında horozlan. Hangi yiğitlik defterinin, hangi sayfasında yazılmıştır bu türlü oyun, - diye çıkıştı Cavlak.

Abdal keh keh güldü Cavlak'ın öfkelenmesine, Aldırışsız, Mahmud'a döndü.

— Müeyyet yeğenimizden duyduğumuza göre,

sen burnunu çıkarıp bir bakmamışsın düğün şenliklerine he mi?

— Bakamadım... Nasılsa emmilerim, benim göreceğimden daha bir güzel anlatırlar, düşüncesiyle daldım kitaplara... Anlayacağınız, sizden dinlemeyi, görmeye yeğledim...

Abdal, yarı acıyarak, yarı beğenerek baktı Mahmud'a. En ünlü bilginler, şenliğin kaymağında kıvanırken, bu gencecik adamın kitaplara dalması hem üzdü, hem sevindirdi onu.

— Kıvandırdın bizi, dedi Cavlak.

— Anlatırsınız değil mi düğünü?

— Elbette anlatırız, - dedi Abdal. - Sana anlatmayacağız da, kime dinleteceğiz masalımızı?

— Öyleyse, ilkin Hüdavendigâr'la söyleşinizi anlatın.

Cavlak, bu ilgiyi bekliyormuş gibi yerleşti bir iyice. Derin derin nefeslenerek;

— Bu senin Abdal emmin, az önce de dediğim gibi dikildi. Hüdavendigâr Murad'ımızın annacına. Hünkâr bizi görmekten hoşnud... İçtenlikle belirtiyor bunu. Kapıdan ayağıyla karşıladı. Görenekleri çiğneyip, yer gösterdi oturalım, diye... «Siz lalalarımı görmek, beni mutlu kıldı... Yıllar var ki, rastlaşıp, bir karşılıklı söyleşi kuramadık. Hep haberlerinizi alırım. Beyliğimizin onuru olarak, vuruşmaları sürdürüp gittiğiniz iletilir durmaksızın... Macaristan içlerinde, Türkmen'in adını saygı ve dahi korkunun simgesi haline getirdiğinizi duydukca, sevincim daha bir artar,» dediğinleyin, atıldığı ağzının gemini tutamayaraktan... Dedi ki, «bire koca Hüdavendigâr... Bizim bir doğru yolda olduğumuzu, yararlı kulların arasında bulunduğumuzu bilirsin he mi?» Hünkâr anlamadı, sözün nereye varacağını. «Bilirim ki, inanç gibi...» «Bebeliğinden, deden,

rahmetli Osman Gazi'nin sevdiği yoldaşlar olduğumuzu da bilirsin...» «Bilirim elbet,» diye yanıtladı Murad beyimiz... «Baban Orhan Gazi rahmetlinin annacına geçip, gözümüzü kırpmadan doğru bildiğimizi dediğimizi de bilirsin,» sorusunu yöneltti nefes almadan. Murad Hüdavendigâr, aynı içtenlikle karşılık verdi... «Kim bilmez ki...» Bırakmıyor ardını sözün... «Bilirsin ki, sen ata binmeye korkarken, ben yedeğinde özengi tutmakta, Cavlak kulun dahi, kılıç kabzasının nasıl kavranacağını belletmekteydi sana...» Gözlerini kırpıştırdı ol zaman Hünkâr... «Bunları hep bilmekteyim... Hatta, babam Orhan Gazi rahmetli, ekemin acısına dayanamayıp, ol anda yanına gitmeye sıvanınca, İznik'e yetişip, beni Bursa'ya aparanın da siz olduğunuzu unutmuş değilim, hiçbir zaman... Eğer bunları, benden bir mansıp istemek için sayıp döküyorsan, sen ve dahi Cavlak lalam, mansıbı kaçkez haketmiş durumdasınız. Buyrunuz, dilediğiniz yeri seçiniz...» Deyende, bir köpürsün bu köşek... Bir başlansın söylenmeye... Nefeslendi bir iki. Abdal'ın atılmasına bırakmadan, sürdürdü anlatmayı...- «Bire Murad Beyim,» dedi... «Biz mansıp istemekliğe, ta Macaristan ucundan kalkıp, Bursa'ya mı seyirtirmişiz?.. Bir küçük dünya nimeti için, gelip Hünkâr ayağına yüz sürecek kullardan mıyız? Nice uzaklaşmışsın bizden ki, en kıvançlı günlerimizde sövmekten beter edersin?.. Bunca sözün sıralanması nereye varmaktadır bilmez misin? Yoksa, dediklerince çıktın mı zıvanadan? Çıkıp, bir iyice aklını başından yitirdin mi?..» Murad Hüdavendigâr başladı kıpırdanmaya. Anlamıştı başına geleceği... Anlamıştı ki, deli Abdal'ın ağzı açılanda, sayıp dökecek aykırı işlerini birbir... Bakınıyor bana... Lala Cavlak'ım, diyor gözleriyle. Al bu köşeği götür... Sonra gel sen, konuşalım... Görmezleniyorum ben. Birkez edepsiz-

lenmeye başladı ya Abdal... Salıver yakasını. Döksün bir iyice içindekini... Ve dahi içimizdekini. Rahatlayalım... Sıkılmak, zırıncımak sırası Hüdavendigâra gelsin... Bu seninki, debelenmekte olduğu yerde... «Anlaşılmakta ki, Hünkârım,» demekte... «Sen ve dahi yörendekiler, mal, kul, para ve dahi mansıp alıp verekten, devlet işini bir kâr düzeyine indirgeyip, keyfinize bakmaktasınız. Ta, beyliğimizin uclarında söylenmektedir ki, Hüdavendigâr, eğlenceden başını, haramdan gözünü alamamaktadır... Bunlar ne mene sözlerdir? Ve dahi, nasıl bir davranış içinde olmalısın ki, söz ayağa düşüp, halkın dilinde rüsvalık durumuna girilmektedir?.. Biz buraya, oğlun Bayezid Bey'in hizmetine ulaşmaya gelmedik... Görürüz ki, buna sıvanmış pekçok kapı iti vardır... Asıl amacımız, uclarda söylenerek, gazileri ve dahi alpleri pek ziyade kaygılandıran, üzen dedi-koduların aslını öğrenip, seni uyarmaktır. Bilirsin ki, bizim dünya nimetinde ve dahi, hünkâr armağanında gözümüz, alkış ya da kargışta aklımız yoktur... Bilirsin ki, Osman Gazi rahmetliden bu yana, hizmetimizi gönül bağıyla sürdürmekteyiz ve dahi sürdüregideceğiz. O yüzden, mansıpta gözü olan, aferine teşne ademler gelip söyleyemezler bizim diyeceklerimizi... Lala Şahin senden beter batmış eğlencenin, yanlışlığın içine. Oysa pek iyi bilirdik ki, babası Hüseyin Alp, dedesi ulu şeyhimiz Edebali efendimizden temiz bir miras almıştır. Ve dahi büyük deden olan şeyhimizin güzel ahlâkını sana iletmiştir. Yanıldık mı yoksa?.. Bunca gelişme içindeki beyliğimiz, başınızı dönderip, bunca alpin, gazinin, cavlak, torlak, abdal ve bacı kullarının çabası boşuna mı olmaktadır? Şehidolanlar boşa mı harcanmış, gazi kalanlar yararsız iş yaptıklarının acısına mı katlanacaklardır? Bunun hesabını sormaya geldik asıl... Söz is-

teriz senden... Söz isteriz ki, bugünden öte, eğlencenin her türüne sırt çevirip, deden ve baban yolundan gazaya sıvanacaksın ...Bizansın kayserine özenmekten vazgelip, Türkmen'in devlet kurma işlevine dalacaksın. Kayser bitmiştir. Onu örnek edinenler de bitecektir, onunla birlik... Biz devlet kurmaya sıvandık Hüdavendigâr beyimiz ...Amacımız, doğruluğun, ahlâkın ve dahi toplum mutluluğunun egemen olduğu bir yıkılmaz yapı meydana getirmektir. İsteriz ki, şimdiden temellerine kötülük harcı karışmasın... Sen kurulacak bu yapının temel direğisin. Nasılsa torunların alınacak yer tükenip, boyun eğecek ülke kalmayınca, senin şimdiden özendiğini bin katıyla yapacaklar ve dahi sarsacaklardır devleti... Bir düşünsene Bizans, üç alpin, dört akıncının önünde gümbür gümbür niye sarsılmaktadır?.. Kayserler olumsuz eğlenceye dalıp, soyguna oturdukları için değil mi?.» Deyende, sıçradı Hüdavendigâr... «Yoksa bizim de soyguna sıvandığımız mı söylenmektedir?» Diye çırpınmaya başladı... Ol zaman, ben girdim söze... Abdal eminin ağzından kapıp... Yok, şükürler o'sun ki, öyle bişey denilmemektedir daha... Ama, eğlence böyle sürüp giderse, senin zamanında olmasa, oğullarından ya da torunlarından biri zamanında başlanacaktır. Neden dersen, işrete para dayanmaz... Dayanmayanda, sürdürmek soyguna sıvar egemeni... Sanma ki, baştaki bir soyanda, bu birde kalır... Suya atılmış taşın meydana getirdiği dalga gibi yayılır ki, tabana indiğinde tümen olur... Ol zaman, düşünceye vardı Murad bey... Kestik biz de... Sakalını sığazlayıp, başını göğsüne yapıştıraraktan, kendi kendisiyle kalıp, özeleştirisini yapmaya durdu. Gözettik birbirimize. . Ses çıkarmadan, çekildik divandan... Dediler ki, iki gün sonra, Hünkâr katından aranmaktasınız... Vardık yanına yeniden...

Baktık ilk gördüğümüzde nasıl davranıyorsa, öyle... Lala Şahin'i de almış yanına... Yer gösterdiler. Oturduk... Bakalım nice olacak sonu, diyoruz... Lala Şahin eğitti ki, «bire kocalar, siz nice edepsiz olmalısınız ki, biz dururken gelip, Hünkârın canını sıkasınız...» Baktım, Abdal emminin tepesi atıverdi yine... «Bire köşek koca,» diye fırlatmaz mı sözü... Lala Şahin, bir kudurmuş ademdir... Şimdi pala nacağa gelecekler, diye kurmaktayım. Gevrek gevrek gülüp, «yaşa bire Abdal, ummazdım bunu,» demez mi, Hünkâr... Sonunda eski ılık havayı kurduk aramızda. Dedi ki, «varın gidin Urumeline eğitin ki, Hünkâr biran bir yakışıksız iş yapmıştır. Bundan öte, at sırtından inmemeye ikrar vermiştir kendi kendine.» Hani azbiraz daha kalkıp boynuna sarılacaktık. Bilmekteyiz çünkü Murad Beyimizi... Birkez söz verirse, yapar dediğini... Uzatmayalım, ondan öte biz bizi yitirmişiz yeğenim. Bir dalmışız düğün şenliğine... Bir geçmişiz kendimizden. Ve dahi anlamışız ki, safadan geçmek çok bir güç iştir... Kişi kendini kendinden yitirmektedir ki, zor bula. Hünkâra çıkışan bu Abdal emmin bile, şenlik bittikten iki gün sonra kendine gelememiştir. Ve dahi nerdeyse, ayağından sürükleyerek, getirmekliğe ikrar vermişimdir...

Cavlak, yutkunarak susunca, Abdal girdi söze...

— Bire yeğenim, kaçırılacak bir şölen değildi Bayezid beyimizin evlenmesi... Dilerdik ki, kendi gözünle göresin. Ve dahi tadına varasın doyasıya... Hani Müeyyet oğlumuz demişti. Bursa'nın içi kaynamaktadır. Ben de demekteyim ki, salt içi değil, dışı bile kaynamaktadır... Neden dersen, anlatılması kolay biriş değildir de ondan... Bir düşün oğulluğumuz... Bir düşün ki, Macaristan mirçesi, kendisi gelememiştir ama, en tanınmış senyörlerinden bir kurul kuraraktan, saygılarıyla ve mutluluk dilekleriyle, bir kervan yükü ar-

mağan göndermiştir. Sırp mirçesi, Osmanoğlu topraklarına girmekten korkmuş olmalı... Kardeşini, emmisi oğlunu süsleyip püsleyerek, bindirmiş ata, şenliğe alkış tutmaya ve dahi armağan sunmaya koşturmuştur... Ulah, Erdel mirçeleri, tolgalarını Hünkâr katına sürüp, azbiraz sertleştirmek amacıyla olsa gerek, seyirtip gelmişlerdir. Kostantaniyye Kayseri, gemi dolusu mal, dizi dizi cariye, düzüneyle köle yollamıştır oğlunu başlarına katıp... Germiyanoğlu, Mevlâna efendimizin torunu, Türkmen güzeli Devlet Hatunumuzu gelin vermesi yetmez gibi, damadına Kütahya'yı sunmuştur oturmak üzere. Kendi merkezini. Ve dahi geçimleri güzel olsun düşüncesiyle, Uşak'ı, Afyon'u, Dinar, Simav, Gediz, Eşme ve dahi Seyitgazı, Kırka'yı sunmuştur ki, kendisine bir Kula, Selendi kalmacasına... Denilebilir ki, gayrı bundan öte, Germiyan beyi bizim Bayezid beyimizdir... Kayınbabası, o'nun beyliğinde, bir kadı durumuna gelmiştir... Karamanoğlu, Konya, Akşehir'in en ünlü ürünlerini sunmakta, Osmanoğlundan sonraki en büyük bey olmanın onurunu belirtmek istercesine cömert davranmıştır... İsfendiyaroğlu, sırmalı kaftanlar, murassa kılıçlar göndermiştir ki, sunucular gösterirken, benim ağzımın suyu aka... Kadı Burhaneddin, Kayseri dokuması halıların çiceğinde, Bayezid Beyimizin şölenini canlandırmıştır... Artukoğlu, el işlemesi soflar, simle oyalanmış ipekliler yollamış ki, bakınca ötesi görünür. Ve dahi, o bürümcük dokuma, hangi kınalı elden çıkmış diye düşündürür insanı... Anlar ki, hüner kişi parmağına indiğinde, yaratıcılık salt Tanrı'nın tekelinde kalmamaktadır. Neden dersen, şu gözlerimle görüp beğenimi dile getirmekten yoksun kalmaktayım ben... O ince ipek üstüne, altın iplikle işlenmiş oyalar, tüm Türkmen geleneğini türküleştirmekteydi... Ramazanoğlu, Toros yaylalarının yelinde kıpırdanmış. Akdeniz bu-

lutunun yağmurunda yetişmiş ve dahi Çukurova uşağının göznurunda üretilmiş pamuklular yüklemiş kervanlara... Kölemen sultanı Berkok, Nil kıyılarının sevdasını, İskenderiye bilgisinin ferdasını ve dahi Kahire çabasının yongasını göstermeyi dilemiş... İşlenmiş kitaplıkları, ebrulanmış kitaplar ve dahi hangi ustaların olduğu bilinmez ipekliler, yünlüler... İran Sultanı, Semarkant Türkmenlerinin, Buhara Uygurlarının, Horasan Oğuzlarının ürettiklerinden bir demet sunmuş ki... Kişi kendi düşlerinin dünyasında yaşıyor sanır... Çevre beylikler ve dahi sultanlıklar birbiriyle yarış tutturmuşlar benim bilgin yeğenim... Malın, kölenin ve dahi sanat yapıtlarının sayısı bilinmez, değeri sayılmaz bir harmanı ki, başdöndüre, gönül çektire... Her birini alsam ele, her birini anlatmak ve ötekilerden ayrıcalıklarını belirtmek gerekli... Top top geçiyorum kusura kalma... Neden dersen, anlatmaya bu Abdal emminin dahi nefesi yetemez ve dahi Cavlak emmin yardım etse, sözümüz aylarca bitemez ...Bu söğüt beyliğine yad olanların gönderdikleri... Şimdi asıl, bizim köşeklerin armağanlarını dinle... Dinle ki, biz nice bir güçlenmiş, gelişmişiz... İlkin Osman Gazi rahmetli döneminden kalma ve dahi beyliğimizin baştutarı olmakta sürüpgidenlerden başlayalım... Çandaroğlu, Kara Ali'mizin armağanını sayalım; Oniki dilber kâfir kızı ve dahi kızlara geçin gidin, biz varız diyen oniki kâfir oğlancığı ki... Güzellikleri can yıkıcı, gençlikleri akıl alıcı... Ardından, Düldül kanından gelme, oniki küheylan ki, hemen atlanasım, uçup kanatlanasım geldi... Ardından, ok, yay, sadak ve dahi murassa kılıç, gümüş, altın zebercet kakmalı eyer takımı taşıyan oniki seyis ki, hisar tekfurlarından aldığım yağma gözümün önünde dizelendi... O sıra geçip, Lala Şahin Beyin armağanları göründü... Yirmi Sırp elinin en seçme saraylarından çı-

karılmış cariye ki, dudaklarının ışıltısı, gözlerinin parıltısı uzaktan aklını çeliyor insanın. Hani ben olsam diyorum Bayezid beyimizin yerine, bunlara kuluncumu kırdırmayı, Devlet Hatunla evlenmeye yeğlerim.. Söz etmiş olmayalım... Yüzünü görmedim ama, görenlerden duydum ki, Devlet Hatunumuz da, bir dilbermiş... Germiyanoğlu, bin çiçek dolanıp, bir öz almış gibi süzüp yetiştirmiş dilberini. Osmanoğlu, böylesini dünyayı dolaşsa bulamaz, diyorlardı... Ama, bu cariyeler başka gözüm yeğenim... Dedim ya, hiçbişeye değişilecek değil... Hemen ardlarınca yirmi köle sürüdü ki ayaklarını... Bunca yaş yaşadım, bunca ömür sürdüm... Daha üç gün önce varıp Hünkâr sarayında Hüdavendigârı azarladım... Ben bile, ensemin seğridiğini, yüreğimin titrediğini sezinledim. Ve dahi dedim ki, ben, bana, bire kendine gel Abdal koca... Bunca doğa kurallarına uygun yaşamadan sonra, kocalığında mı sıvanmaktasın oğlancılığa. Gayrı var niteliklerini sen düşün geniş belleğinde... Ellerinde, işlemeli tepsiler... Sırmalı kaftanlar... Elmas, yakut, inci serpelenmiş yatak takımları... Küpeler, bilezikler, gerdanlıklar... Andan öte, İne Beyimizin armağanları sökün etti... Atlas yorganlar, ipek çarşaflar, kuştüyü yastıklar, altın tuğralar, işlemeli kolluklar, yakut kakmalı hançer ve dahi palalarla, kuşaklar, yirmibeş bakmaya kıyılmaz, okşamaya doyulmaz cariye ve dahi, gözleri kendiliğinden sürmeli, kirpikleri Tanrı'dan rastıklı, ağızları hokka, burunları küçümencik kâfir oğlanı köleler... Biz dalmışız senin bu Cavlak emminle gecenin güzelliğine... Öyle bir geçit ki bu... Çeyiz taşımanın en görkemlisini görmüş bu gözlerimiz, her beyin adı anıldığında, yeni bir şaşkınlığın zıplamasına uğruyor... İne Beyimizden sonra, Hacı İl Beyimizin armağanları sökün etti... Onun ardınca, Ece beyimizin, Fazıl Beyimizin, Balaban beyimizin,

Kongur Alpimizin, Aykut Alpimizin, Karaoğlanımızın armağanları birbirini unutturururcasına gelip geçti... Bir de baktık ki ,sıra bizim Evrenos Gazimize gelmiş... Breh, dedik biz dahi... Cavlak emmin, bir savaş eri olaraktan, çeyiz sunmaklığı kendine yedirememiş olmalı ki, çavuşbaşılardan birini sürmüş armağanların sunuculuğuna... Biz dahi getirdiğimizin nasıl bir hazine olduğunu bilmemekteymişiz yeğenimiz... İnan olsun ki, bire, götürdüğümüz nice bir değerdir diye, bakmak aklımızın köşeciğinden geçmemiş. Ne zaman ki, önümüzden geçip gitmeye başladı getirdiklerimiz, sangı bengi olduk. Ve dahi eğittik ki kendimiz kendimize, Söğüt Beyliğinin bir sancak beyi, koskoca hünkârları aşmıştır güç olarak... Düşün nasıl bir çapul ve dahi yağma gerçekleştirmişiz biz... Ve dahi anla ki, Bin yıllık Bizans, bizim şu yirmi yılda becerdiğimiz soygunu yapamamış... Öğren ki, Avrupa denilen yer nice bir zengin. Nice bir verimli... Bunca çapul verdiği halde, hâlâ nice parıltılı kalabiliyor... Çavuşbaşı, becerikli kişi olmalı... Cariyeleri ve dahi köleleri onar onar takımlamış... Bitti sanıyorsun, hemen ardı geliyor... Bak dinle oğul... Dinle ki, Evrenos Gazimiz, Bayezid Beyimize neler sunmakta... - Gördüklerini yeniden yaşarcasına gözlerini yumdu biran... Yüzü aydınlandı giderek. Coşkuyla, uzun kollarını savurtup, kalın gövdesini titreterek anlatmayı sürdürdü kaldığı yerden... - Kaç cariye, kaç köle sunduğunu bilmiyorduk. Çavuşbaşı eğitti sonradan. Yüz cariye, yüz dahi köle imiş sunulan... Ama, nasıl sunuluş... Asıl önemli yanı burası işin... Önde on güzel cariye var demiştim... Onunun da elinde, birer altın tabak... Tabakların içinde, Urumeli kırgınından elde edilmiş, mücevherler parıldıyor ki, gözünü cariyelere mi tutasın, tabakların içinde binbir renge girip, kamaşıklığından kör edecek balkımaya mı, şaşırıyor-

sun... Hemen ardından gelen on kölenin elinde, on altın tepsi... İçleri tepeleme, filori ve dahi Bizans altınıyla gebeş birer karın gibi doldurulmuş... Uzaktan, yumuşak birer yuvarlaklık görünmekte ki, okşayasın geliyor... Arkadaki on cariyenin elinde. on altın tabak dahi... İçleri, çiğ aydınlığa vurmuş kar tanecikleri gibi ışıldayan gümüşle dolu... Bunların ardından on cariye ve dahi sekiz kölenin elinde, gümüş, altın leğen ve ibrikler... Her biriyle, durmaksızın boy abdesti alsın ki Bayezid beyimiz, pirü pâk olup, devlet hatunumuzun ve dahi onca güzel cariyenin hakkından anca gelsin... Onların ardından, on iki köle ve dahi cariyede altın, su, şarap takımları... On kölede, gümüş hamam takımları... On cariyede dahi elmas ve yakutlarla işlenmiş, taslar, kupalar... Ardlarınca gelen kölelerde, buhurdanlıklar, çiçekleri elmas, inci ve dahi yakutla işlenmiş şişeler, kadehlerle bir görkem geçidi ki... Görenlerin parmakları ağzında kalmakta... Demekte ki, yanıbaşımdaki kervancılardan biri, «yaşamım yollarda geçti... Hind'den gelip, Endülüs'e yol teptim... Macaristan'ı, Avusturya ve dahi Britanya'yı gezdim... Hiçbirinde böylesi bir zenginliği seyreylemek mutluluğuna ermedim... Üstelik, ora krallarında, şahlarında, padişahlarında görmedim bunu. Bakmaktayım ki, bir bey, koca mülk sahiplerinden önde armağan sunabilmekte... Nasıl bir güç olmalı ki Söğüt beyliğinde, beyleri padişahlardan, Kayserlerden daha bir zengin ola... Şimdi anladım bu devletin temelleri sağlamca atılmaktadır. Atılmaktadır ya, umalım ki, kötüye sarmaya sonu,» dedi... Haklı da... Bir düşün yeğenim... Bunca kitap okudun sen... Bilmem eski görkemleri yazar mı o kitaplar? Eğer yazıyorsa bir karşılaştır... Bunca değeri armağan olarak verebilen beyleri var mıydı o kitapları derinliğine gömülmüş hünkârların... Sanmam ki olsun... Ve dahi um-

mam ki, bundan öte de böylesi cömertlikler görülsün... Neyse, armağan kervanı sona erdi, şununki, bununki diyerekten... Başladı pehlivanların geçidi... İlkin sarac ahisi göründü, davulunu zurnasını vurduraraktan. Ve kağnı, hünkârın önünden geçinceye, ustasıyla, kalfası, ayakları gökyüzünü dövüp, başları minderde duraraktan, bir murassa eyer diktiler... Bayezid Beyimize sundular oracıkta... Davullarının tokmağı kalkıp inmeyi sürdürürken, bakırcı ahisinin tıngırtısı kapladı yöreyi... Hünkâr sayvanının önünden geçinceye, onlar dahi bir sofra takımı dövdüler, elmas kakmalı... Tasından ibriğine, sinisinden sahanına, sundular... Arkalarından keçeci ahisi göründü... Altı manda arabasını düzletip, bir koca alan yapmışlar. Döşemişler hasırlarını, dökmüşler yünlerini. Dolayıp, töperlemekteler ki... Hönkürülerinden yer yarılıp, gök devriliyor sandım... İki adım atıp, bir sekerek bastırıyorlar yün dürüğüne... Sonra iki adım, bir sekme ...Ve dahi gırtlaklarında nağmelenmiş, en bir güzel koşuğun havasıyla bir nefeslenip, yineleme... Ardından köpüklü su serpeleyerek bir bir dahi... Ardından dizleriyle ıkınıp, kaval kemikleriyle döverekten, hönkürtüye oturuyorlar ki, seyri en bir güzel köçeğin seyrinden hoş ...Alay, geçmeden, bir keçe çadır çıkardılar ıslak ıslak... Ama kuruyunca öyle sanıyorum ki, Oğuz otağından daha bir iyi av çadırı olacaktır Bayezid beyimize... Onlar gitti... Sırçacı ahisi göründü potasının alazında... Mevlevi nayzeni gibi uzattığı kargısıyla, cam topağını üflemeye başladı ustası... Dudakları büzük, yanakları zurnacı körüklenmesinde. Elleri nayzen ustalığıyla döndürüyor kargıyı. Ve giderek cam topu, şişip eğriliyor. Bükülüp inceliyor... Sürahi oluyor ışıl ışıl... Kadeh oluyor pırıl pırıl... Kalfalar ellerinde elmasları, yamaklar simlenmiş fırçalarıyla bekliyorlar bu hünerin sonucunu. Sonra, elden ele

geçiyor. Ve dahi, bakıyorsun ki, bir koca billûr tepsinin üstünde, dizelenmiş şerbet takımı... Tuvana bir ahi çırağı, saygıyla götürüp sunuyor armağanlarını... Usta, bir yeni topağı almış kargısının ucuna. Gözüm ona dalmışken bir de bakıyorum, helvacı ahisinin ıkıltısı kaplamış yöreyi ...Ocağı kızıl kor içinde... Kazanı helva çöğeniyle dolmuş. Küreğini saplamış ustam... Alnında boncuklanan tere aldırmaksızın çeviriyor... Hık hık, diye çöğen döğen kalfası, hoy hoy diye kürek çeviren ustasına uymuş... Sayvanın ortasına geldiklerinde döküveriyorlar bir koca kazan helvayı... Düğüne gelmişlere dağıtılmak üzere, taze yumuşaklığıyla, yayılıp gitmede ağzımıza lâyık... Davul zurnalar yeniden gümbürdemekte ki, bakındığımızda, gördüğümüzden biz de şaştık... Kalaycı ahisi, kurmuş tezgâhını. Yapışmış armağan edilen bakırlara, çırakları kum havuzunda baldırlarını çalkalamakta, körüğünü çekmekteyken, parlatmakta onca bakır kabı... Bin hüner gösterir ahi takımı bir geçitte demiş eskilerimiz... Biz kalaycının yamaklarına, elinin tezliğine dalmışken bir de ne görelim... Demirci ahisi gelmemekte mi? Beri bak Mahmud yeğenim. Ağır zenaattır demirci ahiliği... Ama, ustasını seyreylemek öyle bir zevk vermektedir ki, kişiye, Edebali sultanımızın şeyhliği ölçüsünde... Bire gözlerine inanamıyor insan... Demirci ustası, deriden önlüğü, çelikten kıskacıyla kızdırmış demirin hasını... Daha alanın başlangıcında, akkor haline gelmiş cevheri, küçük çekiciyle yol gösterip tınlatarak. Kalfasının balyozuyla toklatıp, ezerek, bir pala haline getirdi, bir çelikledi, bilenmesi mümkün değil... Ve dahi zaten gerekli değil... Neden dersen, ben uzaktan sezinliyorum keskinliğini. Sonra, hemen oyalanmadan, bir kın döktü gümüşten... Hiç eksiz ve dahi, işlemesini örs üstünde kotararak... Bir eğer takımı işledi, ardından dahi

bir zırh dövdü ki... Adamın ustalığına şaşmamak elden gelmez, diyorduk Cavlak emminle... Bu bizim Ahi tarikatında nice ustalar var ki, kişi baktıkca parmağını ağzından çekebilemez emzikli bebeler örneği... Neden dersen, oymacıyı gördüm demircinin ardından, kakmacıyı, çiniciyi, ebrucuyu, yazmacıyı ve dahi çulhayı gördüm... Bire dedim kendim, kendime... Sen ki, dövüş hünerinde ustalık taslarsın. Bu zenaat erbabının bir tırnağınca ustalaşmış olsan, önünde ordu dayanmaz... Şaşmamak elde mi yiğitim... Adam, uzatmış iki sırığı gökyüzüne. Araya yuvarlacık bir başka sırık takmış... Sonra yüne renk vermiş ki, sanırsın güneş elmastan süzülüp, yere inmekte... Elleri görünmüyor... Uzayıp giden yol boyunda, bir seccade dokudu ki, üstünde alanın şenliği tasvirlenmiş... Ardısıra, dokumacı esnafının ustaları sökün etti. Soflar, ipekliler, pamuklular, ibrişim ve dahi yünlüler nice kumaş haline gelirmiş, gördük bir iyice... Asıl şenlikliyi, alayın sonuna saklamışlar meğerse... Bu geçidi hangi çavuşbaşı düzenlediyse, tüm alkışımı aldı benim... Tam, zenaat erbabının hüneriyle şadlanıp, ürettikleriyle hoşlanmanın doruğuna varmaktaydık ki, sihirbaz, perendebaz, canbaz, sazbaz ve dahi sözbaz ahileri, Hind diyarından göçmüş çingen köçekleri, Endülüs'ten kopup gelmiş kuklabaz ustaları, Uygur hünerbazları, hayalbaz tayfası sıraya dizilmez mi... Bire dedim kendim, kendime... Bunların arasında bir kötü ozanlarla derviş takımının curcunabazları yoktur... Yanılmışım... Daha ben sözümü bitirmeden, onlar da göstermez mi uçlarını... Bursa'nın niye kaynayıp taştığını bir iyice anladım o zaman. Kervanların neden durmaksızın düğün harcı taşıdıkları danketti akılsız başıma... Bunların her biri bir köşede kendi hünerlerini göstermekliğe yer tutadursun, biz sarayın iç avlusuna dalıp, ordaki eğlen-

celere kaptırdık kendimizi... Kayser, sarayından tiyatro denilen bir temaşa örneği göndermiş... Meğer, Orhan Gazi beyimiz, Üsküdar'a varıp, Prenses Teodora'yı haremine katarken, Murat Beyimiz ve dahi Süleyman Paşamızın Haremi bile gidip, bu hünerbazları Kayser sarayında seyreylemişler imiş... O zamandan pek hoşlarına gittiğinden, şimdi düğün eğlencesine katkıda bulunsunlar için, göndermişler... Bir garip hünerdir ki, çıkıp hünerbazlar, sırayla konuşmakta, bir takım davranışlarla, hayali oyunlar sunmaktadır... Hayalbaz ustalar, gergin perdede, deve derisinden tasvirleri geçirtmekte... Seyreyleyenleri gülmekten, zıplatmaktadır... Sofralar açılmış, gelene kimsin, gidene nereye gidiyorsun demeksizin buyur edilen... Çadırlar kurulmuş her bir yana. Hanlarda açıkta kalan, Hünkâr yatağında yorgunluğunu dindirsin diye... Ozanlar söyleşmekte dünyanın dört bucağını burculaştıraraktan... Ve dahi Dede Korkud Abdalımızın öyküleri anlatılmakta usta sözbazlar ağzıyla ki... Biz dahi nice yiğitlikleri görmüş olmamıza karşın, ağzı açık dinlemekteyiz... Hangi birinin annacına geçip, seyreyleyerek şadlık bulacağımızı şaşırmaktayız ki, Cavlak emmin beni çekiştirmekte, bu yana gel diye... Ben anın kirli kuşağına yapışmaktayım. Hele bu yana bir uğrayalım, dürtüklemesiyle... Dolaşıp durmaktayken sezinledik... Şarapcı kâfirler, fıçıların parasını hünkârdan almışlar. Almışlar da, Müslüman düğünüdür, düşüncesiyle, hasırların altına gizlemişler Kevser suyunu... Birinin başına dikildik bu senin akılsız Toga emminle... Bire Kâfiroğlu, dedik... Bunca kişi dönenmekte, gördüğünden sarhoşluğa vurarak, sen nice bir adem olmalısın ki, saklarsın hünerini... Boyun büktü akılsız... Dedi ki, «saklamam... Ne var ki, yasavullar, fazla içilmesini yasaklamışlardır. O yüzden, üstleri örtülü...» Bire dedik,

senden başkası var mı? «Her köşede, örtülü hasırları görmez misiniz,» demez mi? Gel sen benim yerime ol da, gayrı seyreyle ondan ötesini. Cavlak emmin çekiştirdikce ben köşeleri dolanmaktayım... Ve dahi bir kâfir, bir ademe bir tastan fazla veremediğinden, her köşeyi dolanmaktayım ki, ardı ardına kaç tas içtiğimin hesabını şaşırmacasına... Üstelik salt bununla da yetinmemekteyim... Hünkâr sofralarında, saygılı köşeklere, istediğince şarap sunmaktaydılar... Eh, bizim çıkışmadan sonra, her bir yanda adımız ve dahi kalıbımız tanınmış olduğundan, nereye varsak, tüysüz köleler, tası ve dahi sürahiyi koşturmaktalar. Karlı şerbet yudumlar gibi çekmekteyiz şarabı... Çekmekteyiz ki, kendimizden geçmekteyiz... Ve dahi, Cavlak yoldaşımız olmasa, biryerlerde takılıp kalacağımız kuşkusuz. Neden dersen, bizi azbiraz paytaklaşmış görenler, yiğitliklerini sınamaya sıvanmaktadırlar... Bereket ki, Cavlak emmin, yaşamı boyunca birkez olsun, şarabın hoşluğunda keyif sürmeye sıvanmamıştır. Her zaman aklı başındadır ki, başı omuzlarının üstünde durmacasına... Bize sorarsan, ne senin gibi bilgin, ne de bu köşek gibi derviş olmaklığa sıvanmadık Babamıza şükür... Bir akılsız ozan kalmaklığa rıza gösterdiğimizden, kimse de eteğimize takılmaz... Yüreğimizle, düşünür, ağzımızla avaz eder, sazımızla söyler gideriz, yaşamımız boyunca... Eh, bizden de başkasını isteyen olmadı, he mi?

Ozan, soruyu kendi kendine sorarmış gibi, sustu. Düşündü bir süre... Mahmud, anlatımın güzelliğine kaptırmıştı kendini. Sanki, olup bitenleri gidip, kendi gözüyle görmüşcesine o görkeme, o renk oynaşmasına dalmıştı... Cavlak bile, şaşkınlıkla bakıyordu Ozan Boga'nın yüzüne... Sonunda dayanamadı.

— Breh... Ben de sanırdım ki, sen ezberindeki-

nin dışında söz bilmez, belleğinden başka iz süremezsin... Yanılmışım ki, böylesi bir meddahlıktan kaymamacasına... Hay anan öle kötü ozan... Sanmaktaydım ki, sarhoşluğundan hiçbişey göremememişsin. Ve Mahmud oğlumuza düğün derneği de anlatmak işlevini bize yükleyeceksin. Ağzına sağlık derim yoldaşım... Ağzına sağlık ki, tüm alkışım üstüne olsun...

Mahmud atıldı Abdal'ın büzülmesine aldırmaksızın.

— Cavlak emmimin hakkı var... Doğrusu böyle bir anlatımı, Dede Korkud bile, Selçukoğullarına armağan ettiği kitabında dile getirmemiştir... Dilerdim ki, yazayım ağzından çıkanları. Gelecek kuşaklara Abdal emmimin bir armağanı olarak kalsın. Ve anlasınlar, Osmanoğlu'nun daha emeklemeden yürüdüğünü...

— Öyle ya... Orhangazi beyimiz bile, Kayser kızını alırken, böylesi bir şölen düzmemiştir Bizansın onca usta şenlikcisi...

Müeyyet, sözün başından beri, köşede büzülmüş anlatılanları dinliyordu. Ağzı yarı açık, gözleri yarı kapalı, süzdü oturanları. Bir söz de kendisi etmiş olsun diye atıldı.

— Emmilerim, siz salt savaş ustası değilsiniz. Söz ustasısınız ki, bunca caminin, medresenin, söylevcisi hiç kalsın yanınızda...

Sonra doğrulup kalktı...

— Bunca güzel sözü, şerbetle ıslatmak gerek. Hele eğlenin azbiraz. Ben seyirtip, şerbetci ahiye bir uğrayayım... Uğrayayım ki, ağzınıza lâyık, karı içinde şerbetler koşturayım size. Sonra da kebapcı ahiye, diyeyim ki...

Konuşturmadı Cavlak...

— Beri bak Müeyyet efendi yeğenimiz... Sağol ısmarladıkların için. Ama, üstümüzde Hünkâr ödevi

vardır. Tez Urumeli'ne geçip, gazilere ve dahi alplere verilecek muştumuz bulunmaktadır. O yüzden, şerbetini içmiş, kebabını yemiş gibi olduk. Otur oturduğun yerde ki, biz izninizi alıp, Gemlik yoluna düşelim...

Mahmud, ikisinin de kalkmak üzere kıpırdandıklarını görünce, dikildi.

— Madem iznimizi istemektesiniz, vermiyoruz... Oturun azbiraz... Bir daha birbirimizi göreceğimiz belli değil ... Siz, Urumeli'ye geçiyorsunuz. Biz Konya ve ötelerine niyetleniriz Tanrı'nın izniyle... Buluşmuşken doyalım birbirimize...

Abdal alttan aldı Mahmud'un direndiğini görünce...

— Bire yeğenim ...Birbirimize doymanın mümkünü var mı ki, bizi yolumuzdan alakoymak istersin... Vargit esenlikle yoluna... Döngel sağlıcakla, bekleriz seni biz... Sal bizi de biran önce gidip, muştumuzu iletelim bekleyenlere...

Kalktılar...

Sarıldılar birbirlerine, bir daha göremeyeceklerinin korkusunu belleklerinin derinlerinde duyarak... Kapıya yöneldiler. Mahmud, kapıdan çıkarken, döndü Cavlak.

— Sen hiç uğraşma gelmeye. Duyduk burdaki ününü... Kapıdan çıktın mı, biliriz yeniden girişin akşamı bulur. O yüzden, burdan sal bizi. Kal sağlıcakla...

— Gidin esenlikle... Selâmımızı ve saygımızı bile götürün. Ve de anababamıza, ekemize de iletin nice zahmetse...

— İletiriz tasan olmasın...

Tam çıkarlarken, Abdal, Müeyyet'i yakaladı, dalından koparılmış yaprak gibi. Dışkapıya kadar çekiştirip götürdü. Kapının ağzını döndüklerinde, durakladılar...

Abdal, gözlerinin içine baktı Müeyyet'in...

İçinden geçenleri tüm açıklığıyla okumak amacıyla, süzdü bir süre.

Sonra, yumuşak, fısıltılı bir sesle, konuştu.

— Baka Müeyyet Molla... Burda bulunduğumuz süre içinde duyup işittik ki, Mahmudumuz, kendinden umulanı vermeye başlamıştır. Ve dahi gördük ki, bunda kalmaz, yürütür bildiğini... Şimdi senden di.eriz ki, bize söz veresin... Ve dahi diyesin kı, emmilerim, Mahmud karındaşımın yoluna can adamışım ben... Hiç kuşkunuz, hiç korkunuz olmasın, ölüm, beni çiğnemeden o'na dokunabilemez...

Müeyyet anlamadı ilkin... Sanki söylediklerini yapmaya baştan sıvanmış mıydı o? Neden sıkıştırıyorlardı durduk yerde... Anlamadan, yanıtladı...

— Söz emmilerim... Buyurduğunuz gibi söz hem de...

Cavlak, sırtını sığazladı Müeyyet'in...

— Sağol oğulluk. Senden bunu bekliyorduk... Güç bir işe sıvanır Mahmudumuz... Bize kalırsa, çağımızda bilgin diye adı geçen kim varsa, nerde olursa olsun, tümüyle tanışmak, tümünü sağmak dileğindedir oğlumuz... Yolu uzun, dar, güçlüklerle doludur. Orda, bir güvenilir canı olmadı mı, güçlüklerle karşılaşır adem... Sen, bu dertlerden kurtar o'nu. Yok, yüreciğinde şuncacık kuşku varsa, söyle ...Biz Mahmud'u oyalarız. Hemen muştumuzu iletir, yetişiriz burda olmazsa Konya'da... Bilece gideriz, nereye gidecekse... Ne ki, korkumuz o sürece dayanmamaktır... Sen gençsin daha... Anladın mı neden ikrar alırız.

Müeyyet, bu içten sevginin karşısında irkildi ilkin. Gözleri hafif buğulanarak baktı... Sesi titriyordu konuştuğunda.

— Söz emmilerim. Görürüm ki, siz bencileyin

sevmektesiniz Mahmud'umuzu... Söz ki, bundan öte, kendim için olmasa, sizin buyruğunuz için kendimden özge bakacağım o'na. Hiç tasanız kalmasın, hiç kuşkunuz olmasın...

Abdal, Cavlak'a baktı kocaman gözlerle... Cavlak, kuşağından bir kese çıkardı. Ağırlığı ilk bakışta belli olan... Uzattı Müeyyet'e...

— Bunu al... Bizim verdiğimizi söyleme Mahmud'a... Bir gereksinim doğunca harcarsınız.

— Bizim harçlığımız tamamdır emmilerim... İstemeyiz...

— Al bire... Bu yeryüzünde, birbirimizden başka kimsemiz yoktur bizim... Ve dahi bundan öte pek yaşama da sahip değiliz. Öyle olanda, bir gazinin, alpin cebine girecek nasılsa bu altıncıklar... Diledik ki, gerçekten bilim yapacak bir aydının harçlığı olsun. Yarın o'nun kazandığı sevaplardan bir kıynamı da bize düşerse, yattığımız yerde kıvancımız artar...

Müeyyet, zorlanmadı daha çok... Abdal'ın da üstelemesiyle, kaftanının cebine çoktan yerleştirilmişti kese. Ellerini öptü ikisinin de... Sarıldılar... Ve iki koca, ağır ağır uzaklaştılar...

5

Musa, Müeyyet ve Mahmud, Kazasker'le, Emir Buhari'nin tam karşısına dizçökmüşler... Emir Buhari, hafif yanlayarak, gözlerini yarıkapatmış... Kazasker, oğluna ve iki yol arkadaşına bakıyor... Derin derin soluyor. Arada bir gözünün kuyruğuyla Buhari'yi süzerek, sözlerini tane tane dizeliyor...

— İçinde tutuşan ateşi bilmekteyim oğlum... Gökbilimi geliştirmek, bugünkü sınırlarını zorlayarak,

yüceltmek dileğindesin... Oğlum gibi bildiğim Mahmud mollamız da daha bir derinleşmek ister... Kutlamak gerek ki, Müeyyet oğulluğumuz, ikinize de yoldaşlıkta ikrar vermiştir... Ben yaşlandım... Yaşlılığım, bilgimi salt sürdürmemi gerektiriyor... Derinleşip, yücelmek bizden sonrakilerin işi... Siz ki, büyük bir olanak elde ettiniz. Buhari hazretlerinin Bursa'da bulunmasından yararlandınız... Gerçeğin yalandan, doğrunun uydurulmuştan nasıl ayrıldığını öğrendiniz. Sizden dileğim odur ki, hiçbir zaman, hiçbir yerde, öğrendiğinizin, bildiğinizin tersini savunmayın...

Musa, babasının gözlerine baktı... Sanki, son sözlerini söyler gibi bir duruşu, en yüce bilgileri anlatır gibi bir tutumu vardı... Dinledi sevgiyle...

İhtiyar, beyaz sakallarıyla oynayarak, devametti.

— Burda, Emir Buhari hazretlerinin yanında, sizlere öğüt vermeyi kendim için doğru bulmam. Ama, kendileri de bilirler ki, bilene bildiğini söylemek düşer... Elbette kendilerinin de buyuracakları vardır... Onları da dinler, son bilgilerimizi gönülhoşluğuyla alırsınız bizden... Sen Musa'm ...Taftazani ustanın kalfalarından değerli bilgin, Fevzullah'ın yanına gideceksin. Sanırım yetmiyecek bu... Ordan ötelere geçmeyi kuracaksın. Bilgin, bilginin gerektirdiği her türlü özgürlüğe sahip olmalıdır. O yüzden, şöyle yap, böyle et demek bana düşmez... Nasıl gerekirse öyle davran... Yalnız, habersiz koma bizi. Bildiklerinden kamuyu yoksun kılma... O iletir... Eğer sen insanlardan sakınmazsan, insanlar sevginin haberini herbir yana yayarlar... Nasıl ki, Mahmud karındaşının ünü, kendinden çok önce geldi buraya...

Mahmud'un sözü geçince, Emir Buhari'nin gözleri açıldı... Kazasker hemen saygıyla sustu... Buhari, bakışlarıyla okşadı ikisini de... Sakallarını çekiştirdi söz-

lerini ararmışcasına... Durdu sonra... Duru duru baktı yeniden...

— Baka karındaşlarım, dedi...

Mahmud ve Musa eğildiler yere doğru... Müeyyed başını dikti. Ve gözleri ıslandı kendiliğinden... Kazasker, yaşamının en büyük ödüllerinden birini almışcasına sevinçle zıpladı ...Buhari, yineledi sözünü...

— Karındaşlarım... Bilgi ortaklarım, demek istiyorum bununla. Kişi, dostluğun en yücesine kafasıyla erişir... Yürek, sevginin simgesidir bildiğiniz gibi... Bizim sevgimiz salt doğruyadır karındaşlarımız. Öylesine doldurmuştur ki yüreğimizi o sevgi, birbaşka nesneye yer bırakmamıştır. O yüzden, salt kafamızın derinliklerindeki dostluk hücreleri açılmıştır bilginler için... Belki aklınıza neden karındaşlarım, dediğim takılabilir. Takılmayacağını iyi bilmekteyim. Ama, ola ki takılır. Açıklayayım izninizle...

Sevgiyle, coşkuyla baktılar Buhari'ye... O dinginliğini sürdürüyor doğallıkla... İçtenliği burdan belli. Hem hiçbir zorunluğu yok bunları söylemek için... Dikkat kesildiler... Müeyyet bile, yaşlı gözlerini eğdi hafiften...

— Siz ki, Mahmud Molla ve Musa Çelebi, siz ki, içtenlikle geldiniz. Bir öğrenci olarak, bizim rahlemize dizçöktünüz. Oysa biz bilmekteydik ki, sizden öğreneceklerimiz vardır. Yaşamımızın tümünü, bir doğrunun ardında tüketmişiz. Hadis biliminden öteye, pek ilgilenememişiz, gençliğimiz günlerinden bu yana. Salt vermedik size... Aldık... Hele sizden Mahmud karındaşımız... İlkşeyhimiz, Arabi hazretlerinin en güzel açıklamasını sizden duyduk. Bağdat'a gittiğimizde, çıraklarıyla tartışmak olanağını bulmuştuk. Ne var ki, onların hiç biri, gerçekleri sizin güzelliğinizde söyleyemediler... Bunu bilesiniz. Ve bilesiniz ki, sizin bugün-

kü bilim dünyasından alacağınız pek bişey kalmamıştır. Gidip öğrenmek için tutuşuyorsunuz yine... Kutlarız bu isteği... Ama, biliniz ki, almaktan çok vereceksiniz ...Çünkü, biz sizden aldık... Aldığımız için de deriz ki, Şeyh-i Ekber Muhyiddin-i Arabi efendimiz, dinimizin güneşi olmuştur. Siz de bedri olacaksınız. O yüzden, bu adı biz sunmak isteriz. Bir öğrencisinden, öğretmeni kabûl ederse bundan böyle Mahmud, adınızın yanına bir de Bedreddin, adını koyunuz...

Bedreddin daha çok dayanamadı... Hafif eğildi...

— Bana verilebilecek ödüllerin en büyüğünü sizden almış oldum efendim... Bilmekteyim ki, yeryüzü egemenlerinden hiçbiri sizin ağzınızdan böylesi coşturucu, kişiye yapıştığı ipin sağlamlığını anlatır sözleri duymamıştır. Belki duyamıyacaktır da... Ben ki, bir küçük bilgin adayı, nice övünsem azdır... Gittiğim her yerde, bulunduğum her söyleşide, kendi adımdan bile önce, sizin bağışladığınızı sunmak, boynumun borcudur... Neden derseniz, kendi adım, babamın bilgiye yeni başladığı sırada seçilmiş bir doğum adıdır. Oysa sizin bağışınız, asıl doğumumu adlandırmaktadır... Bilesiniz ki, Bedreddin oğlunuz sizden öğrendiğini ilerletecek, yüzünüzü kara çıkarmıyacaktır. Kazasker efendi Hocam, Musa Çelebi karındaşım ve Müeyyet Molla yoldaşım, sizden ve onlardan önce Tanrı tanığım olsun ki, benden umduğunuzu tümüyle yerine getireceğim...

Buhari, bir el işaretiyle sözünü kesti...

— Bilirsin ki, bir kişiye hakettiğinin tamamını vermeye çabalarız. Bukez içimizden öyle gelmektedir ki, azını verdik... Dileriz ki, Bedreddin'imiz, ikrarından da öteye geçecektir. Çünkü bilmekteyiz, buna gücü yeter... - Döndürdü hafifce başını... Musa Çelebi'ye... - Size gelince Çelebi karındaşımız... Siz, gökbilim us-

tasısınız... Yıldızların dünyamız düzeniyle ilişkisini değerlendirip, saptayacaksınız. İnsan geleceğinin, yaratılmasına emek vereceksiniz. Sizden de çok şey aldık... Umarız ki, aldıklarımızı bize helâl edersiniz...

Musa, sevgiyle kapaklandı... Ellerini yakaladı Buhari'nin. Dudaklarına götürürken çekti, sakındı...

— Karındaşlar sevgilerini kucaklaşarak belirtirler... Gel hele bakalım. Bir kucaklaşalım sizinle...

Sözünü bitirmeden ayağa fırladı. İster istemez izlediler... Sarıldılar birbirlerine. İlkin Buhari ile, sonra Kazasker ile... Müeyyet, sarılmalarına bırakmadan, atılıp ellerini öptü ikisinin de...

Artık yola çıkabilirlerdi...

İkisi de, hatta beşi de, büyük bir heyecanın tadına varmışlardı. Müeyyet, onların bu coşkusuna, yüreğinin tüm saflığıyla katıldı. «Ben burnumun ucunda bilginin, yıldızlarını seyreylemekteyim... Ne mutlu ki, bu seyri bağışlamaktalar bana...» diye söylenmeye başladı... Buhari, daha çok durmamıştı. Kaftanını toparlayıp, çıktı geniş salondan... Kazasker, yeniden sarıldı ikisine de...

— Buhari gibi bir bilginden böylesi övgü alanlara benim söyleyeceğim bişey yoktur. Oğlum olmasan, hatta olsan bile ne gam... - Sarıldı Musa'nın eline... Eğildi...

Musa deminden beri yaşadığı sahnenin olağanüstülüğüne dayanamadı. Attı kendini yere... Dizlerinin üstünde kıvrandı bir süre...

— Baba... Sevgili hocam benim... Yetmez mi yaptığınız. Söz size, söz ki, oğlunuz en kısa zamanda bu borcunu ödediğinin muştusunu duyuracaktır...

Bedreddin, Kazaskerin aklından geçeni daha önceden anlamıştı. Hemen sakınıp, çekildi kıyıya... Sarıldı bir yeni davranışı önlemek için...

— Efendim, yapmayınız... Buhari hazretlerinin bizi utandırdığı yetmiyormuş gibi, siz de yüklenmeyiniz. Tümümüz bilmekteyiz ki, değerinizdır bizi bugüne eriştiren. O yüzden, Çelebi karındaşımızın buyurduğu gibi, birtek söz verebiliriz size... Umudunuzu en kısa zamanda gerçekleştireceğiz...

Kazasker, Musa'nın yerden kalkmıyacağını sezdiği için, durmadı. Çıktı...

Musa yerde kıvranıyordu...

Kulak verdiler...

— Tanrım, Tanrım... Sen ne yüce, ne büyüksün ki, yeryüzünde gerçek bilim adamları bulunuyor. Ne mutlu bana ki, bunlardan biri babam... Ve bilginin önünde, kendi oğlu bile sahiplense ona, saygıyla eğilebiliyor... Bu içtenlik, bu değerlendirme çağımızın güneşidir bence... Ve bilginlerin yaşam kaynağı, bu dur... Hiçbir kötü lekeyle bezenmemiş, hiçbir ard düşüncenin çamuruna sıvaşmamış saf inanç... Sana şükürler, ve dahi andolsun ki, bu borcu ödeyemem ben... Babamın önümde eğildiğini görme borcu, senin büyüklüğüne inancımı daha bir derinleştirdi...

Bedreddin, sevgiyle eğildi arkadaşının üstüne... Omuzlarını okşayarak kaldırdı ağır ağır... Gözlerinin derinlerine baktı...

— Mutluluk bu Çelebi... Görmekteyim ki, mutluluğun doruğundasın... İki bilgin öyle bir ateşi tutuşturdular ki içimizde, tüm öğrettiklerinden ötede... Bu borcun altından kalkabilmenin birtek yolu var... Oyalanmayalım karındaşım. Biran önce çıkalım yola... Biran önce, yeryüzü bilgisinden yükleyebileceğimizi yükleyelim kervanımıza... Ve tümünü hiçkimseden, hiçbişey istemeden sunalım kamunun yararına... Çünkü, hiçkimse bize bundan büyük ödül veremez...

Nefeslenip bakındılar.

Müeyyet, kendinden geçmişti. Bir cezbenin aydınlığında, durmaksızın sayıklıyor. Olduğu yerde, durmaksızın dönüyordu... Kolları yarı açık, başı göğsünün üstüne eğilmiş alabildiğine. Kaftanının etekleri bir döngü haline gelmiş. Ayak parmakları, yerden kesildi, kesilecek...

Hem dönüyor, hem söyleniyor...

— Tanrım, ben bilgi dünyasının çiçeklendiğini gördüm... Tomurcuğun gülü geçtiğini gördüm... Tohumun ağacı aştığını gördüm... Ama, kişinin kimliğinin o bilgi dünyasında, hiçe indirgendiğini bilmezdim... Bilmezdim ki, baba eğer daha değerliyse oğlun önünde eğilecek... Tanrım ben bugün bunu gördüm... Ve öğrendim ki, sen görmesini bilmeyenlere bile göstermekte ustasın... Doldum Tanrım... Taşmaktayım şimdi... Ve coşkumdan, yıktım bendlerimi ...Akmaktayım, aşmaktayım...

Bedreddin, bir Musa'ya bakıyor, bir Müeyyet'e... Hangisini yatıştıracağını bilmeksizin, kendi coşkusunun sevinciyle dopdolu duruyor... Bekledi... Üç coşkun yürek, kendi kendine ağırlaşıp, bilincin ağırlığında duruldular... Yüklendikleri görevi ilkkez sezinleyen acemiler gibi dondular ilkin... Eziklikler yükün altında. Sonra, derin birer soluklanmayla, ağır ağır doğruldular.

Bedreddin, Musa'yı kucaklayıp okşadı...

— Kesin güvenim var ki, sen bu yükü taşıyacak ve ufkunun ötesine götüreceksin...

Musa sevgiyle yanıt verdi.

— Ya ben nasıl güveniyorum sana. Ve inanıyorum ki, bana bişey olursa, sen gökbilimde bile tüm ustaları şaşırtacak gerçekleri açıklayıp, öğreteceksin...

Müeyyet, bir birine, bir ötekine dalmıştı yeniden... Yeni bir coşkunun kıpırtısı çiçekleniyor içinde... İkisi-

nin de kendinden yana döndüğünü görünce, dikildi yerinde.

— Hiçbişey söylemeyin... Benden hizmet, sizden gitmek... Buyurun, başım yolunuza kurbandır... Ben ne olduğumu bilmekteyim... Sizi de tanımaktayım ki, iliklerime değin... O yüzden, az izin verin bana. Yükümüzü sarıp, kervanımızı düzeyim. Ne zaman buyurursanız çıkabiliriz yola...

Hiç beklemeksizin ikisi birden yanıtladılar.

— Hemen... Yarın sabah...

— Yarın sabah hazırız...

***

İnegöl çarşısının kıyısında Roma zamanından kalma, Kurşunluhan'ın konukları, saygıyla doğruldular yerlerinden... Bursa'dan tanıdıkları iki bilginin yanyana gitmesi, şaşırtmıştı onları... Kervancı, çarşı içinde hayvanlarının noksanını gidermekle uğraşıyordu. Her zaman olduğu gibi, demirci, nalbant, ve çulha ahileriyle söyleyişe dalmıştı, kalfalar istediklerini hazırlarken...

Çulha takılıyordu kervancıya... Zahireci Yahudi, gözlerini kısarak sokuldu yanına. Bozuk Türkcesiyle, bir söz de o attı...

— Her soruşumuzda, yükünün değerli, korucunun çok olduğundan söz edersin... Bukez nasıl bakalım yükün?..

Kervancı, gerindi keyifle...

— Sana bişey diyeyim mi Musa'nın oğlu... Bukez yüküm, tüm geliş gidişlerimden değerli... Korucum da salt Tanrı...

Ahiler de, Yahudi de irkildiler bu söz üstüne... Kervancı hiç böyle yanıt vermezdi onlara... Gözlerini kırpıştırdı Nalbant...

— Hayrola Kervancıbaşı... Bir evliya sandukası mı götürmektesin?

— Bilemediniz... Tam tersine, iki bilgin götürmekteyim ki, Bursa, önlerinde saygıyla eğilmiş, ünleri çok uzaklara yayılmıştır...

Yahudi atıldı...

— Bir değil iki tane üstelik... Kim bunlar?..

— Biri Kazasker oğlu Musa Çelebi...

Demirci, başını dikti...

— Bildim bildim... Derler ki, gökbilimde çok bir ustaymış...

— Öteki dahi, Bedreddin Mahmud...

Birden duruldu ahiler... Ellerini önlüklerinin altından geçirip, göbeklerinde kenetlediler. Yahudi, saygıyla topladı kaftanını...

— Ne denli öğünsen hakkın vardır Kervancıbaşı... Doğrusu böylesi bir yük, hazineye değişilmez... isterdim ki, ben de bulunayım o kervanda. İsterdim ki, hiç olmadı Bilecik'e değin gelip, yararlanayım...

— Senin için bir yer buluruz istiyorsan...

— Sahi mi? Hemen toplayayım tezgâhımı. Haber bırakayım evdekilere. Zaten işlerim vardı görülecek... Hemen varayım katına Kervancıbaşım...

Öteki ahiler güldüler...

— İşi olmasa gelmez bu ya...

— Nasıl raslattı yine...

— Baka Bezirgân dört ayağının üstüne düştün, gördün mü?

Çulha atıldı birden...

— Bire haber iletelim kente... Bu kervancı duraklamaz kolay... Öğleni kaçırmayalım... Varıp kentin öndegelenleri, sunalım saygımızı. Ve dahi isteyelim bir öğütlerini...

Kervancı, övünmenin böyle karşılık görmesinden mutluydu... Ne iyi olmuştu Müeyyet Molla'nın ilk gelip kendisiyle konuşması. Hangi kervancıya gitse, işi-

ni gücünü bırakır, yola düşerdi böylesi yolcular için... Sevinci daha bir arttı...

Yahudi, aceleyle tezgâhını toplayıp, hesap defterlerini karıştırmaya başlamıştı... Sokuldu dükkâna doğru...

— Beri bak bezirgânbaşı... Alacaklarım vardır, yem ot gibi... Hayvanlarımın gereklerini vermeden mi toplayacaksın tezgâhını...

— Sözü olmaz ve dahi ölçü tartı gerekmez. Sen beni alıyorsun kervanına. Dilersen, Eskişehre değin gerekli olacak ne varsa tezgâhımda, al götür...

Kuruşun ardından sopayla kovalayan Yahudi Bezirgânını böylesi cömert kılacak bilginlere, saygısı daha bir arttı. Duyduğuna göre, Konyaya gideceklerdi... Hatta gerekirse daha ötelere de götürmeye söz verdi kendi kendine... Böylesi bir yolcu bulunmaz bir daha. Üstelik ikisi birden...

Kervancı, Bezirgân'ın tezgâhında, gereksinimlerini ayırırken, ahiler, Kurşunluhan'a seyirtmişlerdi... Altı, yedi kişilik bir gurup kurarak, geldiklerinde, hancı dört dönenmekte, ünlü konuklarını nasıl ağırlayacağını bilememekteydi... Yanaştılar... İçlerinde, Bedreddin'i de Musa'yı da tanıyan yoktu... Çulha, eğildi kulağına hancının.

— Beri bak usta... Biz konuğun olan saygın kişilerle konuşmak dileriz. Nerde buluruz onları?

Hancı, telâşının üstüne bir de bu çıkınca, omuz silkti...

— İçerde oturmaktalar...

Çulha, sıkıntıyla sorgusuna devam etti.

— Hani biz tanımıyoruz da kendilerini. Bir işaret ediversen...

Birbirlerine işi düşen adamların çabuk uyuşmasıy-

la doğruldu hancı... Kapıya gitmeden pencereden gösterdi ikisini de...

— Şu sağda oturan Kazasker oğlu Musa Çelebi... Soldaki de Bedreddin Mahmud molla...

— Sağol Hancıbaşı... Tanrı işini kolaylasın...

— Siz de sağolun...

Girdiler içeri... Elleri göbeklerinin üstünde kenetli, yaklaştılar birbirlerine sokularak... Kentin ahi kâhyası olan Çulha, söze girdi...

— Duyduk ki, kentimizi onurlandırmaktasınız... Size saygılarımızı sunup, öğütlerinizi dilemeye geldik...

Bedreddin hafif doğruldu yerinden.

— Oturun hele... Asıl biz onurlandık kasabanızda bulunmakla.

— Aman efendimiz...

Kaşlarını çattı... Gözlerinin mavi duruluğuyla baktı Çulha'ya...

— Beğenmedim konuşmanızı...

Musa, kendi kendine kıkırdıyordu... Müeyyet, orda olsa çoktan basardı kahkahayı... Mahmud'u iyi bilirlerdi... İnsana, gerektiğinden çok saygı gösterildiğinde kızar, çekişirdi karşısındakiyle... Bu tutumu karşısındakini daha bir telâşa kaptırır.

Çulha da öyle... Bir pot kırmış olmanın kuşkusuyla bakınıyor. Sağından, solundan yardım diliyor. Ama, tümü donup kalmışlar. Daha önceden handa oturmakta olanlar da, bakıyorlar tüm dikkatleriyle...

— Kusurumu bağışlayın efendimiz. Biz cahil insanlar...

Mahmud, daha bir çatındı...

— Evet siz insanlar... Kardeşlerimiz... Eşitliğimizi yudumlamakla onur duyduğumuz, yaratıkların en güzeli olduğuna inandığımız. Ve bunun için hizmetlerine koşmayı borç bildiğimiz kimseler... Biliniz ki, tek

efendi vardır... Tanrı... Herkes, herşey O'nun kuludur. Böyle olanda, siz nasıl gelip, sizin gibi bir ademoğluna, kulluk sunmaktasınız. Bu yüzden beğenmedik konuşmanızı. Ve istediğiniz öğüdü sunduk, size... Sanırız ki, başka dileğimiz kalmamıştır...

Ahi gurubu, Bedreddin'in ağzından çıkan her kelimeyi içerce dinliyordu. Sözün yarısında azarlama, gücenme değil, tam bir öğüt olduğunu anlayıvermişlerdi... Yüzünün aklığında, bakışlarının duru maviliğinde öylesi bir sevecenlik yansımaktaydı ki...

Musa çelebi, Bedreddin'in sözü böylesine ustaca getirmesini seyretmekte... Kaçkez, öğütlerinde bulundu camide... Herkezinde artan bir sevginin ve hayranlığın belirtisiyle yanaştı. Dostu olmanın, yoldaşı olmanın kıvancını duydu içinde... Şimdi de, öyle kabarıyor göğsü... Birlikte çalışmalarını, Taftazani'nin, Ptoleme'-nin, İbn Sina, İbn Rüşd ve Ferganeli'nin kitaplarını okurkendi coşkunluğunu anımsadı... Şimdi birlikte yola çıkıyorlar... Hesapların, açıklamaların yorumunu yaparken nasıl rahatsa Bedreddin, şimdi de öyle... Kitle, donukluğunu sürdürmekte. Sanki, sarhoşlamışlar...

Bekliyorlar ayakta... Bedreddin, dayanamadı sonunda...

— Sanıyorum başka bir isteğiniz kalmadı... Buyrun oturun... Oturun ki, bizi yormayın...

Çulha ve birlikte gelen ahiler, düşünüyorlar. Zorluyorlar, belleklerini... Kaçkez gidip öğüt dilediler bilginlerden... Kaçkez yalım yalım yakarttı onları bilginim diyenler... Herkezinde, büyük bir bağışta bulunurcasına, kendilerinin gökten indiklerine inanıp, inandırmak istercesine davrandılar... Bu gencecik insanlar... Hiç aldırmıyorlar. Eşitliklerini, eşitliklerinden güvenli olarak haykırıyorlar... Ne denli inanmasa kişi, eşitliğe, böylesi güzel anlatılınca, iman eder...

Bukez, yüzünü Musa Çelebi'ye döndürdü Çulha...

— Biz kendimiz için gelmedik... İsteriz ki, ahali sizi dinlemek mutluluğuna ersin... İsteriz ki, buyurduklarını bir de sizin ağzınızdan dinlesin... Öğrensin... Uygulasın. O yüzden kırmayınız bizi...

Çelebi, sevgiyle baktı gelenlere...

— Bedreddin karındaşımız, dedi ki, istediğiniz öğüdü sunduk... Hem size, hem bize öğütlerin en güzelini bağışladılar... Umarız ki, kardeşlerimiz, bunu tüm kardeşlerimize iletirler... Böylelikle Tanrı'nın buyruğu yerine gelir. Her inanan, yeryüzündeki tüm insanların kardeş olduğunu anlar bir iyice... Anlar ki, bilgi insanlığın ortak malıdır... İlerleyen, geride kalana bunu iletmekle yükümlüdür. Kim ki yükümünü yerine getirmez, sorumludur...

Hangisine bakacaklarını şaşırmışlardı. Hiç böylesi bir şenlik görmedi kasaba. Her, biri ötekinden bilgin, her biri ötekinden içten... Kendilerini herkesle eşit sayıyorlar... Nazlanmıyorlar... Ve en güzeli, en doğruyu, en anlaşılır biçimde seriveriyorlar insanın önüne...

Sanki biri işaret etmiş, ya da gelip enselerinden bastırıvermiş gibi, tümü birden dizçökerek oturdular... Ağızları yarı açık, gözleri süzgün, sevecenliklerinin tüm saflığını ortaya sererek, bakmaktalar...

Müeyyet, Hancının yöresinde dolanıp, buyruk veriyor... Yok, o yemeği Musa Çelebi sevmez... Bunu Bedreddin yemez... Sen en iyisi şunu yap, diye yol gösteriyordu... Girdi kapıdan... Kasabalının iki bilginin yöresini aldıklarını görünce, bir bakındı...

Nasıl da haber almışlardı?.. Daha hana ineli, yarım saat bile olmadı... Sanki biri önden seğirtip haberliyor menzilleri... Çandaroğluyla yaptıkları yolculuk geldi aklına... Çavuşbaşılar, yasavullarla yetişip, menzilleri haberliyor, gerekli hazırlıkları görüyorlardı... Oy-

sa bu Kurşunluhan'a, enaz beş kervan konaklamakta... Hangisinde kim var, nerden öğreniyor bur çarşılı?..

Yüzlerine baktı ikisinin de... Hiç bişey belli etmiyorlar ki... Bir kaşlarını çatsalar, bir işaret verseler, hemen savar onları. Dinlenmeleri gerek... Dinlenip, zindeleşmeliler... Nerdeyse ayaklanıp, kapanırlar kitaplarına... Nasıl direndiler, onları bir sandığa koyup, kilitlemeyi önerince... Ödleri koptu... Her ellerini uzatışta yanlarında, olmalıymış ...Bakarsın birşey gelirmiş akıllarına... Hemen bakmaları gerekirmiş... İki yük kitabı ağzı açık sandıklarda taşıyorlar bu yüzden. Şimdi nerdeyse kapaklanırlar yeniden. Artık, yemek yedirebilirsen, yedir...

Yemek sözcüğü aklından geçer geçmez, karnı guruldamaya başladı...

«Hamlamışım,» diye düşündü... «Medreseden camiye, camiden çarşıya gidip gelmeye alıştığımdan, uzun yola çıkınca, acıkıveriyorum... Keşke yolda, kervancının önerisine uyarak, birkaç lokma atıştırsaydım... Bunların akıllarına gittim... Bir kaçırırsam elden, gitti bizim öğle yemeği... En iyisi kendiliğimden katılmaktır söze...»

Adamların kendilerinden geçmişce bakınmalarından yararlanarak, tam annaclarına oturdu... Bir süre baktı tek tek...

— Bir isteğiniz varsa, buyrun iletin... Uzun yola gitmekteyiz... Çelebilerimiz yorgundur. Azbiraz dinlenmelerine izin verin...

Çulha, birden anımsamış gibi irkildi...

— Bağışlayın... Dilekte bulunmaya gelmiştik... Bu öğleyin, ahaliye öğüt vermenizi isteyecektik...

Mahmud, Müeyyet'in kızgınlığını anladı. Musa Çelebiye baktı... O da gülüyor, hakkı var gibilerden

bakarak. Müeyyet, ikisinin de kendisiyle alaya oturacaklarını sezinleyince, öfkeyle döndü onlara...

— Eee... Nasılsa namazı camide kılacaksınız. Söyleyelim ahi ustalarına. Söyleyelim ki, istediklerini vereceksiniz. Yormayalım...

Şaşkınlıkları daha bir arttı... Bunlar, tanıdıkları, bildikleri insanlar değil... Böylesine içten, böylesine yüklendikleri yükü sezinlememişçesine duranlarla karşılaşmadı onlar... Çulha, bir birine, bir ötekine bakıyor...

— Bu bizim ileteceğimiz en büyük muştudur, ahaliye...

Çelebi, dayanamadı sonunda. Dayansa, Müeyyet, etmediğin birini komazdı... Gülerek, yanıtladı adamı...

— Madem, ahali bizim yetersiz bilgimizden yararlanmak ister, öğle namazında birlikte olmak sevindirir bizi...

Ahiler, sevinçle zıpladılar... Geri geri giderek, kapıdan çıktılar... Çarşının içine, bir büyük sevinci taşımak istercesine, hızlı hızlı yöneldiler...

Ve daha ilk adımlarını attıklarında başladılar tartışmaya...

— Bir boş ün değil bunlarınki...

— Hiç böylesini görmemiştim...

— Biriki Arapca söz çatlatan, üç dizeyi yanyana getiren, kasım kasım kasılır biriki kişi gördüğünde... Bunlarda bilgi, kervan yüküyle... Sanki utanıyorlar söylemeye...

— Ustam rahmetli derdi ki, bir kişi zenaatını pişirmişse, öğünmez, yaratır... Ve görürlür ki, yarattığı iyidir, güzeldir... Yok, pişirmemiş, beceremiyorsa, dili elinden çok iş yapıp, karşısındakinin gözlerini, hünerinden başka yere çekmeye debelenir... Öylesini bırak

geç. Yaptığının ne olduğunu anlamasan bile, yüzverme... Kötüdür...

— Evet... Haklısın... Kendi işlevimden bilmekteyim ki, tam istediğim gibi çıkardığımda, şöyleydi, böyle oldu demem. Kişinin önüne açıverip, nasıl, diye sorarım...

— Gerçek bilgin de, gerçek zenaatcı gibi anlaşılan... Bunların ünü çoktan dört bir yanı tuttu... Bir naz etseler, biz yalvar yakar daha bir ayağa düşeceğiz... Yok... Tam tersine... Sanki sezinlenmiş olmaktan, ünlenmiş olmaktan çekiniyorlar... Ama, bildiklerini öyle biliyorlar ki...

— Ağzım açık kaldı... Ben efendimiz, dediğimde hoşlanacak, sevinecek sanıyordum. Nasıl azarladı... Ötekiler, bilgine efendim demek gereklidir diye çıkışı kendileri yapar. Bunlarsa eşitlik diyorlar...

— Bir o bilmezlere bak... Bir bunlara... Boşuna değil... Rahmetli ustam derdi ki, bilgi güzelliğini yararından alır... Zenaat değerini bilgiden ...Haklıymış...

— Durmayalım ahiler... Biran önce iletelim kasabaya... İletelim ki ,iki mücevher inmiştir kentimize... Bizi onurlandırmakta ve dahi nurlandırmaktadırlar... Herkes işini gücünü bıraksın, camiye doluşsun... Hatta ben derim ki, evdeki avratlar bile gelip yer tutsunlar... Böyle bir olanak, kimbilir bir yüz yıl sonra geçer mi elimize...

— Evet. Doğru dedin... İki bilgin, birarada geliyor buraya... Kolay rastlanır bir sevinç değil bu... Kadınlar da gelsinler...

Her biri, bir ortaya uğramak amacıyla, sokaklara dağıldılar...

Kervancı, daha Yahudi'nin dükkânında oyalanmaktaydı...

Çulha, muştuyu getirdi... Hem teşekkür etti kervancıya. Hem anlattı konuşmaları...

Yahudi, sevinçle dikildi...

— Ben de bizim topluluğa ileteyim ki, kaçırılacak punt değildir bu... Hemen toplanıp gelsinler...

Çulha, hiç sesini çıkarmadı... Pek hoşnud olmadığı belliydi. Ama, gelene de git, diyemezlerdi. Kulağına giderse bilginlerin, gücenirler sonra... Ne dediler özönce, eşittir insanlar... Bu da eşit kendisiyle... Gelsin, gelecekse...

— Ya, haber ver... Bir kıyıya da siz yerleşin...

Ahiler, görevlerini yapmışların sevinciyle dükkânlarına döndüklerinde. Bir kaynaşma başladı İnegöl'de. Çocuklar koşuşuyor... Kadınlar, ocaklarının başına eğilmiş, tutuşturmak için, durmaksızın üflüyorlar... Tencereler kaynıyor. Kızlar, gelinler, sofraları biran önce kurmanın telâşında...

Biliyorlar ki, erkekler, erkenden gelecekler.

Erkenden seyirtip, camide yer kapacaklar...

Üstelik kadınların da gidebileceği haberi, bir yıldırım hızıyla yayıldı kentin içine. Daha şimdiden, bazlamasının içine peynirini, koltuğunun altına çocuğunu sıkıştırıp yola düşenler var...

Kurşunluhan söyleşisi, hemen her yana yayılmış...

İki gencecik insan...

Börklerinin üstüne sarık bile sarmamışlar...

Yalnız yüzlerinde bilginin parıltısı. Bakışlarında sevginin ışıltısı balkımaktaymış... Tüm Bursa'da, Kazasker ve Emir Buhari'den sonra gelen iki ünlü öğretmen... Daha büyük bilgiler edinmek için, Konya'ya, daha ötelere gitmekteler...

Kasaba, kasaba olalı böyle bir olanak daha ele geçirmedi... Herkes gidip, dinlemeli. Denilmekte ki, bunların ağzından bal akıyor... Herşeyi öyle güzel an-

latıyorlar ki, hiç anlamayanlar bile, içiyor ağızlarından çıkanı...

Esnaf ortalarından kapanma sesleri yükseldi...

Yahudi, Hristiyan topluluklarının eylemi bile, Müslümanlara uygun...

İnegöl'lü, yayılan ünün, bir seyirlik elde etmenin heyecanında... Bursa görmüşlerin anlata anlata bitiremedikleri iki bilgin birden gelmiş... Biri bırakıp, biri alacakmış sözü. Kimbilir neler diyecekler... Kimbilir, nasıl ağızlarına baktıracaklar... Ve kimbilir ne önemli gelişmeler olacak belleklerde bundan sonra...

Sorular, tartışmalar, yeni kaynaşmalara neden oluyor... Herkes oyalanmadan camiye girmenin aceleciliğine kaptırmış kendini...

Müeyyet, tüm kasabalıdan daha aceleci...

Hancının çevresinde dolanıyor... Güneşin gidişine kaldırıp dikiyor gözlerini. gimdi nerdeyse, yemek namazdan sonraya kalsın, diyecekler... Hem de akıllarına gelirse, yaparlar bu oyunu... Yaparlar ki, namaz ve öğüt boyunca Müeyyet'in karnı guruldasın onlara da, akşama değin eğlence çıksın...

Elinden gelse, güneşin gidişini durduracak Müeyyet... Elinden gelse, bacağını ocağın altına sokup, yemeğin pişmesini sağlayacak. Gelmiyor...

Onların umurunda değil... Yemek yemişler, yememişler...

Aldırdıkları yok...

Peki nasıl insan bunlar?.. Bunca yıldır çözemedi işin gizini... Mahmud, kendisi zorlamasa ağzına lokma koymaz... Salt havayla geçinmiyor ya bu... Kaçkez denedi, kendi kendini... Kaçkez, direndi Mahmud acıkmadıkca, ben de acıkmayacağım... Birkez de, «Müeyyet karındaş,» desin... «Acıktım...»

Hiç bir kezinde de dayanamadı... Ağzını açıp, söy-

lemiyor bile... Birkez kafası kızdı iyice... Dolandı kebapcı ahiye... Birgüzel doyurdu karnını... İçine sinmiyordu. Boğazında takılıyordu lokmalar. Ama, istiyordu ki, Mahmud, acıktım, desin... Dolanıyordu Bursanın içinde... Uludağ eteklerine sarıyor... İnip, türbenin, medresenin yöresinde dolanıyor. Zaman geçsin de, Mahmud arasın...

Akşam, kendiliğinden geldi...

Hücresine girdi ki, Mahmud, azarlayan gözlerle baksın. Aradığını söylesin... Haşlasın. Bilsin ki, Müeyyet, o da acıkmaktadır... Kendiliğinden...

Ne gezer...

Niye geldiğini sorar gibi, gözlerini dikip bakmaz mı? Şaşkınlığından kendi sordu sonunda, «acıkmadın mı?» Ve şaştı kaldı, «Erken değil mi?» yanıtını alınca... «Bire Mahmud, karındaşım... Öğleyin yemedin... Akşam, geçti geçecek... Halâ erkenden söz ediyorsun... Bu gidişle Melek yengem beni dövecek ki, ayaklarımı Abdal emmiye tutturup, sopamı Cavlak emmiye attıraraktan,» demiş, gülüvermişti Mahmud... «Ben yedim sanıyordum. Demek yememişiz. Hiç acıkmadım,» diye...

Şimdi yine öyle **olursa, olan Müeyyet'e olurdu hiç** kuşkusuz. Öteki, Mahmud'dan kalır değil... Bir kapandılar mı, sanırsın ki, çileye girdiler ki, erbain çekmekteler... En, iyisi, yol açlığının üstüne, öğle yemeğini erkenden hazırlatmak...

Ama, Hancı kalfasını kodunsa bul...

Tencereyi ocağın üstüne bırakmış... Kendisi ortalıkta yok... Herkesle birlik, camiye mi seyirtti yoksa?.. Hanın içindeki yolcular bile, çekiliverdiler. Besbelli, erkenden gidip, yer tutacaklar... Kasaba ayaklanmış... Hana girip çıkarken, gördüğünce, tüm İnegöl camide toplaşacak... Toplaşsın... Ne demeli çok insan

duyarsa dediklerini. O denli yararlı. Yararlı ya, bu hancı nerede?

Keşke, mola verseydiler... Gölkıyısı derbendinde mola verip, bir güzelce doyursaydılar karınlarını. İstemediler ki... Biran önce, yola çıkıp, İnegöle varmayı kurmuşlar. Geldiler işte... Eskişehre ne kaldı... Bir Bilecik...

Anlatamazsın ki...

Sanki güneşle yarışa çıkacaklar. Bırakıversen, kanatlanıp uçacaklar. Kervanların en hızlı gideceğini tut demeleri, neden? Hiçbir yerde oyalanmama istekleri hep bu biran önce varmak, özleminden doğmuyor mu?

«Ah bire hancı,» diyor... «Tam sıvışacak zamanı buldun...»

Mahmud, Müeyyet'in dolanmalarından, karnının acıktığını anlamış ...Girip çıkarak çevreye bakınmasından belli... Musa'yı uyarıyor...

— Seninki acıktı Çelebi... Dolanmasından belli ki, kıvranmakta...

Çelebi, tam yeniden içeri girerken doğruldu.

— Hadi Bedreddin karındaşım... Biran önce varalım, camiye...

Bedreddin, başını eğdi. Yerinden doğrulmak üzereydi ki, Müeyyet atıldı.

— Kimse biyere gidemez... Şu hancı keferesini bir yakalayıp, kafasını ateşin içine sokaraktan o yemeği pişirtmez ve dahi karnımı bir güzelce doyurmazsam, bana da Müeyyet Molla, demesinler...

İkisinin birden kih kih güldüğünü anlayınca, yine boğaz derdine oyuna geldiğini sezinledi. Sezinledi ya, Hancı elinde siniyle görününce, onların gülmesine katıldı o da...

6

Eskişehir beyliğini babasının yerine yönetmekte bulunan Samsa oğlu Ertuğrul Alp, kentin kapısında karşıladı Bedreddin'le, Musa'yı... Atını yanlarına sürerek, kucakladı her ikisini de...

— Yollarda oyalanmış olmalısınız. İki gündür, her kervan göründüğünde Bilecik yönünde, hisar kapısına seyirtiyorum. Sanıyorum ki, gelen sizsiniz...

Musa, gecikmelerinin nedenini anlattı...

— Biliyorsun, Bedreddin karındaşımız, Urumelili... Bilecik, üstünden gelirken, dedelerimizin nerden başladığını göstermek istedim ...Bizim Söğüt'e gittik ilkin. Babalarımız, akına gittiğinde, oynadığımız yerleri dolaştık bir bir...

— Anlamıştım zaten. Bir ara, aklıma esti... Söğüt'e vurup gelecektim... Bayezid Beyden, bir name geldi... Sizin mutlaka Kütahya'ya da uğramanızı istiyor... Bir name de size göndermiş. Ne yazdığını bilmiyorum... Ençok da bu yüzden, gelmedim Söğüt'e... Sandım ki, siz nameyi ve haberi alırsanız, İnönü üstünden, doğru geçersiniz...

Musa, Ertuğrul'a baktı sevgiyle...

— Burdaki karındaşımızı çiğneyip, öyle mi? Hiç ummazdım Samsa emmimin oğlundan...

— Ben seni bilirim Çelebim... Bildiğimden, kuşkum yok... Ama, Bedreddin Mollamız, direnirse, Bayezid Bey katına gitmek için. Kıramazsın... Bilirim ki, bilgi yoldaşlığı, arkadaşlıktan ötedir...

Musa, Ertuğrul'un kendini kıyıya çekivermesinden alındı...

— Sen benim Bedreddin yoldaşımı tanımıyorsun

anlaşılan... Bunu bir de kendine de de, bir iyice anla, gerçek ne yöndedir... Bak Bedreddin karındaşım, Ertuğrul Bey ne demekte, diye sözü aktardı olduğu gibi...

Bedreddin gülümsedi. Yolda anlatmıştı Ertuğrul'u, Musa... «Birlikte büyüdük... Samsa emmim erkenden rahmetli olunca, babam bir süre Eskişehir sancakbeyliğini boş tuttu... Ertuğrul büyür büyümez de, atamasını çıkartıverdi Murad Hüdavendigârın ilk yıllarında. Timurtaş Paşa, komutanım Samsa çavuştu ama, biz Eskişehir'i birlikte aldık. Urumeli'nin havası yaramıyor bana. Bu yana geçmek dilerim, diye çok yırtındı. Koparamadı...»

Musa sözünü bitirince, yanıtını verdi hemen...

— Biz Bursa'dayken, Bayezid Bey de ordaydı... Yüzünü görmek onuruna ermedik... Şimdi bir yoldaşımızın karındaştan ileri arkadaşını çiğneyip varmayız katına...

Ertuğrul Bedreddin'in bu yanıtını duyunca, çevresine bakındı elinde olmaksızın. Bayezid beyin, onuruna ne denli düşkün olduğunu iyi bilirdi. Bu söz kulağına giderse, beylik sınırlarından çıkmadan, üstüne gelirdi Bedreddin'in... Gelir ve hesap sormaya kalkardı... Musa, bakındığını görünce, anladı durumu. Bedreddin'e göz kırptı...

— Bu sözünü duymalıydı ki Bayezid Bey... Öfkesinden küplere binip, seni cezalandırmaya kalka... Ve dahi, Ertuğrul karındaşımızın araya girmesi bile para etmeye...

Güldü Bedreddin...

— Şükürler olsun ki, biz kul cezasından korkuyu geride bıraktık... Asıl korkumuz Tanrı cezasıdır...

Kentin içinden, bir başarı alayı gibi geçtiler... Ahiler, bezirgânlar, tüccarlar ve sarraflar dizelenip, bakı-

yorlardı... Kaç gündür onların da beyleriyle birlikte beklediklери besbelli... Yüzlerinde gülücükler uçuşuyor. Musa, çevresine bakınarak;

— Özlemişim buralarını karındaşım,- diye sözü değiştirdi. - Kişi çocukluğunun anılarına dönende, yenileniyor. Burnumda tütüyormuş ne zamandır... Şimdi sezinliyorum...

Bedreddin, gözlerini açıp, çevresine bakınırken, iki eski arkadaş, sevinçlerine daldılar. Konağın geniş avlusuna girinceye konuşmadılar.

Bedreddin, çiçeklerin güzelliğiyle oyalanırken, atlarından indiler... Ertuğrul'un öncülüğüyle, kendileri için hazırlanan daireye yöneldiler... Kapıdan girer girmez, Bayezid'in namesini uzattı Bedreddin'e... O da oyalanmadan, Musa'ya aktardığında, Ertuğrul atıldı...

— Name size... Musa Çelebi eski tanış olduğundan, çağrısı sözlü...

Bedreddin, açıp okumaya başladı bunun üzerine... Kendilerini mutlaka beklediğini bildiriyordu Bayezid. Ertuğrul;

— Nameyi getiren ulağı beklettim. Hemen gideceğinizi bildirmek istiyorsanız, çağırtayım.

Bedreddin, bir Ertuğrul'a, bir Musa'ya bakarak;

— Az önce size verdiğim yanıtı bildirmek istiyorum. Bir kâğıt, bir divit getirmeleri mümkün mü?

Bedreddin'in ne denli kararlı olduğunu anlayan Ertuğrul, Musa'ya baktı. Musa, alttan alan bir yumuşaklıkla atıldı...

— Ben çiğneyip geçemem Bayezid Beyi... Ne olsa eski arkadaşım. Eğer beni kırmak istemiyorsan, birlikte gidelim...

Ertuğrul, Musa'yı desteklemek amacıyla atıldı;

— Bayezid Beyi tanısaydınız, name yazıp özür dilemesine bile şaşardınız. Şimdi siz uğramadan geçer-

seniz, sanır ki, ben bırakmadım. Hakkı da var... Bırakmak istemem sizi... Ne var ki, şimdi Kütahya beyliği Bayezid'in elindedir. Ve dahi komşumuzdur. Eğer gitmek dilerseniz, iki menzillik yoldur. Hemen haber salıp, hazırlıklı olmalarını buyururum.

Bedreddin baktı ki, gitmediğinde Ertuğrul'un başı derde girecek.

— Birkaç gün konuğunuz olup, dinlenelim. Sonra da sizin ve Musa Çelebi karındaşımızın isteği üzerine katına varıp, görelim ne istemektedir.

Derin bir nefes aldı Ertuğrul...

Sevindi Musa...

— Ben de gelmeyi kuruyorum sizinle, - dedi Ertuğrul.

— Böylelikle yolda da ayrılmayız birbirimizden,- diye sevincini belirtti Musa.

— Ben kervancıya söyler, ulakla haber iletirim Bayezid Beye diyerek çıktı Ertuğrul.

Ve o çıkar çıkmaz, ellerinde gümüş ibrikler, işlemeli leğenlerle üç cariye daldı içeriye. Kollarını sıvayıp, yıkandılar bir güzelce. Suyun serinliği, yüzlerinde, enselerinde biriken tozu silip süpürdü...

Temizliğin rahatlığına ulaşınca, karnı acıktı Müeyyet'in. Tam yeni bir takılma olanağı çıkarmaktaydı ki, bukez aynı cariyeler, ellerinde siniler, sahanlarla göründüler. Daha sofra kurulmadan Ertuğrul döndü...

— Eğer izniniz olursa, anam da gelmek diler...

Musa, yerinden fırladı...

Sonra birden durgunlaştı...

Bedreddin'e baktı...

— Bize onur verir anamız...

Bedreddin'in bu cümlesi, ikisinin de yüzünü parlattı birden. Hemen dönüp, kapıyı açtı Ertuğrul... Ünlü akıncı beyi Samsa çavuşun karısı, giysilerinin sim-

lerini ışılatarak girdi. Kalkıp, sırayla elini öptüler... Karşılıklı oturdular sofranın başına.

— Musa Çelebi oğlumuz, ününü önünden koşturdu geldi... Bize konuk olmakla, tüm sevinçleri bağışladı... Düşündük ki, Samsa emmisini unutmamış... Çiçek teyzesinden ve dahi Ertuğrul karındaşından yüz çevirmemiş...

Musa, acılı acılı baktı Çiçek Hatun'a...

— Mümkün mü bu dediklerin Çiçek teyzem?

— Bilgin için yakın, salt bilgisidir bilirdik... İnsandan öte olduklarından insanı unutur sanırdık. Yanılmışız...

— Yanılmışınız ki...

— İmdi, gelmesi sizden, yollaması bizden, demiş eskilerimiz...

— Yok Çiçek teyzem... Ben Bedreddin karındaşımı da kandırıp, mümkün olduğunca oyalanmadan geldim. Ve mümkün olduğunca çok kalmak isteriz burda. Ne var ki, Bayezid Bey'den de çağrı aldık... Günlerimiz kısıtlanmakta...

— Gider gelirsiniz... Evimiz, sizin gibi konuklara konaklık etmekle yücelir...

— Sağol Çiçek ana... Bize özlemimizi unutturursun...

— Sen Bedreddin olacaksın he mi koçyiğitim?..

Ertuğrul, anasının kendiliğinden bulup çıkarmasına sevinmişti.

— Evet ana... Bu da karındaşlarımızın canyoldaşı, Müeyyet Molla...

— Pek sevindim sizleri gördüğüme... Kaçgündür Eskişehir çalkalanmakta... Hünkâr gelse, böyle sevinci göremezdik kentimizde... Rahmetli Samsa emmin derdi ki, «beri bak Çiçek... Bilim beyin önünden yürüdü mü, aydınlığı daha bir kolaylar yolu... Yok, beyden

geride kaldı mı, beyin gölgesi tüm karanlığın baskısı olur...» Haklıymış... Ve dahi şimdi siz bize gelmekle, aydınlattınız... Sağolun...

*
* *

Ebrucu ahisi, boğazını sıkmaya başlayan gömleğinin üst düğmesini açtı... Kaftanını çıkarıp, tezgâhının üstüne bırakmıştı çoktan... Börküne elattı düğmenin ardından. Saçlarının dibinden doğru ince bir ter bastırıyordu.

Önünde, dört parmak derinliğinde düzgün oyulmuş mermer bir tekne var... İçi su dolu...

Gözlerini suya dikmiş ahi...

Bakışları, kıpırtısız birinkintinin derinliklerinde bir kitabı okur gibi...

Düğme boğazını neden sıktı?.. Yakasız gömleği sırtına neden dar gelmekte?

Saçlarının dibinden, alnının kırışıklıklarına savruluyor teri...

Elini alnında gezdirdi, gözlerini sudan ayırmaksızın.

Dizçöktü bir sağlamca.

Kalfası, elleri göbeğinin üstünde, saygının doruğunda dikilmiş kalmış... Ustası böyle dalgınlaştı mı, yepyeni bir yapıtın güzelliği bezeniyordur içinde... Hep böyle yapar... Suya gözlerini diker... Çevresindeki taş boyalara, fırçalara, ebru için özel olarak yapılmış kâğıtlara bakmaz artık... Suyun derinliklerinde, kıpırtısız duruluğunda birşeyler arar...

Bulur da...

Çıraklar, kalfanın sessizliğinden etkilenmişler... Tıpkı onun gibi, elleri göbeklerinin üstünde, çocuk sabırsızlığını unutmuşluğun eylemsizliğindeler...

Usta, ağır ağır kollarını sıvadı...

İçinden, beyninin damarlarına doğru, soluksuz bir

ılım yürümekte. Bir alazın kıpırtısı damarlarında kan yerine dolanmaya başlamakta ...Ebruculuk sanatının en güzel örneklerini bezemekle ünlüdür bu usta... Germiyan beyliğinin onurudur... Onun ebrularıyla kaplanmış kitaplar, süslenmiş çekmeceler, ülkenin dört bir yanında sevgiyle, saygıyla tutulur...

Uygur'dan bu yana belki de daha eski, Çin ustalarından beri sürüpgelmekte olan sanatın, son büyük temsilcilerinden biridir... Selçukoğlu ülkesinden, bin yakarıyla getirmiş babasını, Germiyanoğlu'nun babası... Kendi konağının hemen ilerisinde, ahi ortalarının tam başında yer vermiş onlara... Ahi örgütünün sevinçli izniyle tezgâh sahibi kılmış... O zamandan buyana, baba oğul, ebruculuğun gelişmesine adamışlardır kendilerini... Tekdüze işleri, kalfaları yapmaktadır hep... Ve bu usta için, birkez motifi çıkardı mı, iş tekdüzeye inmektedir hemen...

Gözleri giderek kocamanlaşıyor.

Duru suyun içinde, sanki şekiller kendiliğinden beliriyor, ahinin gözlerini kamaştırırcasına, üste doğru çıkıyor... Kırmızının en alımlısı, morun en parlağı, sarının ışıl-ışıllığında daha bir gözalan mavinin şekillenişi canlanıyor... Suyun derinlerinden, üstüne doğru fışkıran, yok hayır, ağır ağır sallanarak, dalgalanarak yükselen bir renk ve şekil sevecenliği beliriyor...

Menekşe ve gelincik oluyor renkler... Bir rüzgârın sallantısında gibi dalgalanıyorlar tarhlarında... Sonra giderek yerlerini alıyorlar... Birbirleriyle kucaklaşıp, yeşilin üstünde birer gülücük haline geliyorlar.

Her çiçek, rengi, biçimi, sapı, tomurcuğuyla yeniden dalyalanıyor...

Bir bir duruluyor yeniden...

Artık, suyun dibinde, bir karmaşıklık içinde gördükleri, yüzeyde kıpırdanmaktadır şimdi... Her biri ala-

cağı yeri kendiliğinden seçmiştir... Renk cümbüşünün içine çakılıp kalıyor gözleri... Kendini alamıyor...

Kollarında bir kesiklik...

Gözleri, yeni bir evren sezinlemenin sevinciyle ışıl ışıl...

Alnında biriken ter damlacıkları, tutunamayıp, kayıyorlar aşağılara... Bıyıklarının ince uçlarında donuk, bulanık birer tane olarak parlayıp, iniyorlar yere...

Kolları sıvandıkça, beyaz, tombul dirsekler çıkıyor meydana... Çizgili diminin karaya çalan koyuluğunda daha bir beliriyor kolları ...Ve kollarının ucunda, kendiliğinden kıpırdanmaya başlıyor parmakları ustanın...

Yüzündeki solukluk, giderek pembeleşiyor...

Kollarındaki dermansızlık, damlayan ter tanecikleriyle yitip gitmekte...

Bir güç sarmalanıyor bedeninde şimdi...

Gözlerinden, parmak uçlarına bir karıncalanma yürüyor, her yanını ürperten...

Başını göğsüne doğru eğiyor usta... Çenesini bağına yapıştırıyor gözlerini sudan ayırmadan...

Yıllardır ustasının buyruğunda pişmenin alışkanlığında kalfa... Onunla yuğrulmanın kendinden geçmişliğinde... Ustasının davranışlarından belli yeni bir ebru çeşidi belirmekte... Başını böyle yapıştırdı mı bağrına, hemen çalışmaya başlayacak demektir.

Gözlerini duru sudan aldı...

Ustasının yanı başında dizelenmiş, tel, tahta, kıl fırçalara çevirdi biran. Tümü tamamdı ...Kendi elleriyle hazırladıkları, taş, kök boyalarına gözattı hemen ardından... Ustasının alışkın olduğu sıraya göre dizilmişlerdi...

Derin bir soluk aldı...

Herşey tamamdı...

Ebru ahisi Burhan, çenesini koparıyormuşcasına ayırdı bağrından...

Karıncalanan parmakları, fırçalara uzandı...

Çıraklar, kalfalarını izleyerek soluklandılar. Bir şenlik sevinci kapladı tezgâhın içini. Gün ışığının oynaşmasında parıldayan somut bir kıvrımlanma belirdi...

Ahi Burhan, parmaklarını oynatarak, fırçaları boya kaplarına daldırdı... Sonra, gözle güç izlenen bir çabuklukla, gidip gelmeye başladı sağ eli... Fırçayı boyaya banıyor, sol elinin usta fiskeleriyle, boyaları suyun üstüne serpiştiriyordu.

Giderek başdöndürücü bir hız kazanıyor ellerinin eylemi...

Kalfa, yılların alışkanlığı olmasa, yitirecek izlemeyi.

Çıraklar, çoktan ustalarının ellerini unutmuşlar. Mermer kabın üstünde, küçük kabarcıklarla dalgalanan suya dikmişler gözlerini. Durmadan serpelenen boya tanecikleri, tohumunu çatırdatan bir filiz gibi kıpırdanıyor. Sonra dağılıp, toparlanarak, vuruşun etkisine göre, tomurcuklanıp, açılıyor sanki...

Suyun üstü, giderek bir renk alacalığına bürünüyor. Kalfanın bakışlarında, şimdiye hiç görmediği bir ebru motifleniyor... Kendi kendini sınıyor kalfa... Hemen yapamaz bunu, bir belki iki kez daha görmesi gerekli...

Burhan ustanın elleri durmuyor...

Saçlarının dibinden, yüzünden fışkıran terler, daha bir donuk... Sırtından doğru daha bir ılıklıkla buharlanıyor bedeni... Kolları görülmez hale geliyor artık... Fırçalar birbirine karışıyor. Renkler durmaksızın ayrılır, daha belirgin hale gelirken, parmakları çoktan gözün izleme yeteneğini aşmış...

Elini uzatıyor Burhan usta...

Kalfasının hazır tuttuğu ipek kâğıdını mermer teknenin içine ustaca yerleştiriyor. Derin bir soluklanmanın ardından, iki ucundan tutup kaldırıveriyor...

Kâğıt, suyun üstündeki tüm boyayı emmiş... Su eski duruluğuna kavuşmuş yeniden... Kalfa, okşayan gözleriyle kâğıdı ipteki mandallara asıp dönerken, Burhan usta, yeniden dalıyor işlevine...

Bukez, serpintilerin yerini daha bir iyi seçiyor kalfa... Boyanın rengini, suyun kabarcıklanmasını daha bır yerleştiriyor kafasına... Ama, güç iş bu... Aynını yapmak çok güç bir iş...

İkinci kâğıt da parmaklarının ucunda sallanınca, dikiliyor Ahi Burhan... Kollarını kaldırıyor yukarı doğru... Ahi duasını bitirip, traşlı yüzünde gezdiriyor ellerini. Gömleğinin sıvanmışlığını düzeltirken, marangoz ahisi Davut usta giriyor içeri...

Selâmladıktan hemen sonra,

— Duydun mu haberleri... diyor ve susup kalıyor birden...

Güneş ışığının aydınlığında bir coşkunun kıvancıyla bezenmiş ebrulara takılıyor gözleri... Yepyeni, anlatılması olanaksız bir evren görmüş olmanın irkilmesiyle, dili tutuluyor sanki... Ağzı açık, gözleri ağzından kocaman, kıpırtısız kalıyor...

Burhan usta, komşusunun hayranlığına bakıyor bir süre ...Hiç ses çıkarmadan bekliyor... Davut ahi, gözlerini güçlükle alıyor ebrulardan...

— Duymuşsun,- diyor... - Duymuş ve dahi armağanını bile hazırlamışsın Burhan ahi... Öyle bir armağan ki, ancak sanatcılar ve dahi bilginler değerlendirebilir... Bildiğimce, hiçbir bey, hiçbir hünkâr böylesi ebrulara sahiplenmemiştir...

Burhan ahi, utanarak başını eğdi yeniden.

— Düşündüm ki, yaraşığı budur... Gencecik yaşlarında, bilginin doruğuna tırmanmış iki değere, kişi, saygısını sanatının ürünüyle sunmalı...

— Ve dahi bu ürün öyle bişey olmalı ki, ancak Burhan ahi gibi bir usta yaratabilmeli...

— Beni olduğumdan usta sanıyorsun komşum... İçimden geldiğince döşeniverdim işte...

— Bir gerçek sanatcının içinden gelen öylesine saf, öylesine güzel olur ki, benim gibi yabanın bile soluğunu keser...

— Anlaşıldı, bugün bizim utanç günümüz...

— Beri bak Burhan Ahi... Böylesi bir ebruyu renkleyebilen usta, öğünür, utanmaz... Hem salt kendi de değil, komşusu, ahileri de öğünür... Ve dahi bununla yetinilmez... Bu iki, bilgin, Kütahya'dan ne Germiyan kızının güleryüzünü, ne Bayezid Beyin saygısını yüklenip giderler... Ahi Burhan'ın ebrularına sarılırlar kı, gerçek bilgin oldukları birkez daha anlaşılsın...

Sonra dikildi... «Gidiyor muyuz?» Diye sordu Ahi'ye...

— Ebrular kuruyuversin de...

— Yetişir miyiz?

— Hiç tasan olmasın... Islaklığı gitti bile...

Yeniden sıvandılar... Çıraklar ibrik ve leğen koştururken, abdest almaya hazırlandılar... Namazdan önce sunarlardı ebruları... Sonra da...

Bayezid Bey, sırtını tepeye dayamış Germiyan konağının avlusunda bekliyordu. Konuklarının kente girdiği haberi ulaşmıştı. Nerdeyse, konağın avlusunda belirirler...

Gidip yolda karşılamadığına pişman oldu. Gözlerini konağının oymalarında, bahçenin düzenli çiçekle-

rinde dolandırdı. Sıkıntıyla kameriyelerden birine geçip oturdu...

Hemen bir tas şerbet koşturdu, cariyelerden biri...

Gözlerini yarı aralıyarak daldı...

O anda, avlu kapısından sesler geldi. Dönüp baktığında, konukları belirmişti girişte... Kalktı... Ağır ağır merdiven başına yöneldi...

O, ilk basamağa ulaşırken, konuklar atlarının dizginlerini çekmişlerdi. Yetişen seyislerin ellerine bıraktılar hayvanları... İlkin Ertuğrul'la kucaklaştı Bayezid...

— Konuklarımızı bırakmayıp, seninle bile onurlandırdığın için, bizi mutlu kılarsın karındaşımız...

Sonra, Musa Çelebi'ye sarıldı özlemini gidermek istercesine...

— Çelebi karındaşımız, biz görmeyeli daha bir aydınlık bakar olmuş. Belli ki, Bedreddin mollamızın yanında bulunan, aydınlanmakta bir iyice...

Bedreddin, sevecenlikle baktı Musa'ya...

— Asıl aydınlığının birazını bize aktardığından, olduğunca görünmemektedir size...

Bayezid, Bedreddin'in çok ince bir biçimde, kendi potunu düzeltivermesinden irkildi. Tüm kusurlarını bağışlatmak isteyen bir dindar gibi kollarını açtı...

— Bizi bağışlamış olmanızdan öyle mutlandık ki... Ne yalan söyleyelim, nameyi yazarken içimiz titriyordu. Onca zaman Bursa'da birlikte bulunduk. Bir gelip, bilginizden aydınlanma olanağını bulamamıştık. Şimdi, diyorduk, bizi çiğner geçer Bedreddin Mollamız. Ve yaşamımız boyunca unutulmayacak bir acı saplanır yüreğimize...

Müeyyet sıçradı olduğu yerde. Mahmud, dinginliğini almıştı. Böyle durdu mu, karşısındakine bişey diyecektir. Ve dahi diyeceği olumsuz olacaktır. Kuşkuy-

fa bakındı. Bedreddin aldırışsız belirtiverdi içindekini.

— Biz umardık ki, kamunun başına geçenler, savaşmayı bildikleri ölçüde bilginin de ardına düşerler... Ve sanırdık ki, bilgi savaştan daha yararlıdır. Üstelik, beyliğe adaylığını koyanlar savaştıracak çok adam bulurlar. Ne var ki, buna yeterli bilgileri olmak gerektir... O yüzden kırıldık. Ve uğramadan geçmeyi kurardık. Ama, öğrendik ki, Musa Çelebi karındaşımızın çok iyi arkadaşısınız. Hatırını hoşetmeyi diledik...

Bedreddin çekincesiz dizeleyince azarını, irkildi Bayezid. Yüzünün kızardığı, yumuk gözünün durmaksızın kaydığı sezilmekte... Ertuğrul, Musa ve Müeyyet, korkulu bir sessizliğin ikirciklenmesindeler...

Bayezid sonunda güldü...

— Demek sizinle buluşmak onurunu, Musa karındaşımıza ve dahi Ertuğrul yoldaşımıza borçluyuz. Öyleyse izin verin, katınızda ikisine de teşekkür edeyim...

Büyük bir gevşeme ve sinirli gülüşmeler geldi ardından. Bedreddin, olupbiteni hiç sezinlememiş gibi, sürdürdü sözünü.

— Karındaşlarımızın hoşnud olması, bizi daha bir hoşnud kılar...

Daha çok konuşmadı Bayezid... Yolgösterdi... Ardına düştüler... Konağın geniş divanhanesinde, kuştüyü minderler dizelenmiş. Tümü birden bağdaş kurup oturdular...

Bayezid açtı sözü...

— Sizin için derler ki, bin yoksulu, bin kusurundan bağışlar da, bir beyi, yarım kusurundan bağışlamaz. Haklıymışlar... Kendi davranışımızla öğrendik bunu. Ama, Bey de insandır. Kusur işler... Neden bağışlamazsınız o'nu?..

— Bağışlayan Tanrı'dır Bey... Bizim haddimiz değil kimseyi yargılamak da, bağışlamak da. Biz, gördü-

ğümüzce kusurları dile getiririz. Ve iyi biliriz ki, yoksul binkez de hata yapsa, bu kendisine ilişkindir. Oysa, bey hata yaptı mı, kamu zarar görür. Bu yüzden, onların hataları beyliklerinin büyüklüğüyle orantılıdır. Yoksulunki, kendi varıyla...

Bayezid düşünceye daldı... Bir yanlış kararın, kaç kişiyi yitirdiğini savaşlardan bilir o... Beylik yükümünü aldığı anda, kişinin nasıl bir sorumluluğun altına gireceğini, ilkkez sezinlemiş gibi irkildi.

— İyi ama, bey de insandır, dedim azönce...

— Elbet insandır. Kendine ilişkin zararlardan kimsenin haberi bile olmaz. Bizim eleştirdiğimiz, kamuya ilişkin hatalardır. Ve yine iyi biliriz ki, beyin kusurunu örtmek, dostluk değil, düşmanlıktır... Çünkü, yoksulun kusurundan, kimse yararlanamaz. Beyin kusurundansa, düşman yararlanır. Ne denli insan olursa olsun, bey egemenliğini bilgiyle kurar, bilimle yürütürse... Kusurlar azalır. Ama, genellikle bu egemeni sıkar... Kendisinin de insan olduğunu, insancıl zevklerin tümünü tadmak istediğini düşünür. Bunu uyguladığında, beylik gider o kişiden. Hele uyarılara da kulak asmıyorsa, düşünce açısından yönettiklerinden biri düzeyine iner... Düşününüz ki, yöneteni, temsilcisi, sıradan biri olan Beylik, sıradan bir beyliktir... Devlet değildir... Diyeceksiniz ki, bu arada insanlık ne oluyor? Ve sıradan insanlar devlet yönetirse, sarsılmayacak temeller nasıl atılmalıdır? O zaman yine deriz ki biz, her kulun bey gibi düşünmesi, kişilik sahibi olması, karar vermesi ve uygulamasını sağlayacak olan da bilgidir. Egemeni bulunduğunuz insanları bu düzeye getirirseniz, o zaman sizin de insanca davranma hakkınız olur... Yoksa, sorumluluğunuzu unutur, sürüyü çobansız bırakmış, sürüden biri haline gelmiş olursunuz...

Bayezid, söylenenleri soluksuz dinliyordu... Azar

vardı sözlerinin içinde. Apaçık, çekincesiz, herşeyi yüzüne söylüyordu insanın. Kendisi gibi çok sinirli biri bile, hiç gocunmadan dinliyor. Neden? Güzel söylediği için mi? Sanmıyor... Söylediğine inandığı, gerçekten yüzyıllardır birikmiş, insan beyninin en ince üretimi olan bilgiyi tam içermiş olduğundan...

Emir Buhari'nin tümüne, hatta babasına bile, ya gidin, ya çağrılayın, yararlanırsınz söyleşisinden, dediği ölçüde var... Boş geçen Bursa günlerine yandı... Kimbilir daha neler öğrenirdi...

Carıyeler, ibrik leğen koşturunca, uyandı Bayezid...

— Kusura bakmayın, size öylesine özlem duymaktaydık ki, gelir gelmez söze tuttuk. Yorduk. Hele bir temizlenin. Bir karnımızı doyuralım... Umarız daha nice günler konuşmaklığı ve bilginizden yararlanmaklığı bağışlarsınız bize...

Bedreddin duru duru baktı...

— Biz mümkün olduğunca erken gitmek isteriz... Daha edineceğimiz bilgi, göreceğimiz bilginler vardır. İzninizle biran önce gidip, tez zamanda dönmeyi kurarız...

Bayezid, çok tutamıyacağını anlamıştı. Ses çıkarmadı... Burda bulundukları günlerden alabildiğine yararlanmak için, söz verdi kendi kendine... Yarın, Ertuğrul Bey ve bilgin konukları adına düzenlediği av şöleninden vazgeçmek gerekiyordu. Hemen buyruğunu iletti...

Oturdu onlarla birlik...

Sofra getirildiğinde, yeni bir soru hazırlıyordu kafasında.

Germiyan camiinin imamı yetişti, daha sofra kurulmadan. Saygıyla sokuldu...

— Gel hoca buyur. Konuklarımızı tanıyorsun değil mi?

— Tanımayan var mı Beyim... Ben dilekte bulunmaya geldim yüce kişiliğinizden. Kütahya ahalisi daha şimdiden doldurmuştur şükürler olsun Camimizi... İki bilginimizden, öğüt istemektedirler... İzninizle, bunu haberliyeyim, diye seyirttim...

— İzni kendilerinden alınız...

Bayezid'in deminden beri değişen davranışı karşısında, şaşkına dönüyor iki eski arkadaşı. Birbirlerine bakıyorlar sevinçle... Ve Bedreddin'e olan saygıları birkat daha artıyor... Heran sinirlenip, yıkıl, demesini bekledikleri için mi ne, onların şaşkınlığı, imamınkini geçiyor, böyle yanıt verince...

Bedreddin, arkadaşlarının neden değişip durduklarını anlamamış gibi, başını sallıyor...

— Madem ahali, bizimle söyleşi kurmak diler... Boynumuz kıldan incedir.

İmam, bir kısa an içinde, korkusundan herkesin titrediği Bayezid Bey'i bu hale getiriveren insana şaştı. Kendisinin eli göbeğinde dikilip kalmasından daha bir rahatsız oldu... Bakındı yöresine... Bayezid atıldı...

— Buyrun...

Hemen dizçöktü sofranın kıyısına... Konuklarla birlikte, uzattı elini...

Gece geniş divanhanenin, yumuşak minderlerine bağdaş kurup, oturmuşlardı. Devlet Hatun, kalın perdelerle ayrılmış kafesli bölmenin ardında, nefessiz konuşmaları dinliyor... Türkce bilen cariyeleri çevresinde toplanmış. Hanımlarının yüzündeki hayranlıktan pay almışlar gibi, kıpırtısız diz çökmüşler.

İçerde söyleşi koyulaşmış...

Bedreddin bırakıyor, Musa alıyor... Musa'nın ağ-

zından daha bir rahatlayarak, Bayezid kapıyor sözü.. Zaman, avuçlarının içinde yuğrulan bir hamur gibi.

— Musa Çelebi karındaşımız, Söğüt'te, Bilecik'te oyalandığınızı, eskilerle konuştuğunuzu söyledi... Umarım size yararlı olmuştur...

— Çok yararlı oldu... Kişi bilincinin ve direncinin, bir obadan, nasıl bir devlete yöneldiğini gördük... Gözlerimizin önünde, dünle bugünü karşılaştırarak, durmaksızın boyatan bir fidanın gelişmesini seyreyler gibi... Dedeniz Ertuğrul Gazi'nin, Osman ve Orhan gazilerin yaptığı işin görkemi daha bir belirdi düşüncemizde... Sancak beylerinin gücünü hangi kaynaktan süzdürdüklerini anladık bir iyice... Ve korktuk...

Biran sessizlik kapladı her yanı... Sanki herkes, Bedreddin'in dokunuvermesiyle, geriye dönmüş, bir gelişimi izler gibiydi...

— Korktunuz mu?

— Evet korktuk... Çünkü gördük ki, bu gelişme, kan ve can yitirerek meydana gelmiştir. Bu ağacın tohumu kanla sulanmış, tenle gübrelenmiştir... En kısa zamanda, sağlam bir örgütlenmeye ulaşmak bir zorunluluktur. Ve ağacın başına çıkanlar, bu zorunluluktan saparsa, dökülecek kan, döküleni kat kat aşacaktır... Dün bir obaydı belki Kayı... Topu tümü, üç-dörtyüz, bilemediniz bin insan... Bugün öyle değil... Yüzbinler egemenliği altında. Ve o ilk başlangıçtaki insanlardan çoğu, bir bilinmez toprağın altında, bu ağaca gübrelik etmektedirler... Dedeniz Osman Gazi zamanından kalanlar belirli... Bir bakışta sayıverir kişi onları... Ama, yenileri çıkmakta. Durmaksızın gelişmekte bir dev gibi... Korktuk ve kendi kendimize sevindik aynı zamanda...

— Sevinmek mi?

— Evet... Sevindik... Ve dedik ki, Bedreddin, se-

vinmekte haklısın. Sen durmaksızın büyüyen bu devde sorumluluk almıyorsun... Henüz hiçbir sorumluluğun yok, belki aday da değilsin. Ama, bir sarsılırsa, kaçbin kişi birden yiter?.. Bunca insanın hesabını nasıl verirsin sen? Sevin ki, böyle hesaplardan uzaksın... Belki sen yükünü yükleyip döndüğünde, devin gereksinimi bile kalmayacak... Sorumluluk açısından kalmayacak. Belki de daha bir artacak gereksinimi... En iyisini, en ilerisini seçmek zorundasın bilginin... Ve hiç sakınmadan sunmalısın bunu kamuya... Yoksa...

Yeni bir ürperti belirdi bedenlerinde... Sesinin tonunda mı, bakışının duruluğunda mı bilinmez. Bir çekicilik var Bedreddin'de... Her kelimesini yaşatıyor insan belleğinde... Canlanıp, büyüyor, genişleyip yerleşiyor bir iyice... Bayezid bile, ürkünç birşey görmüşcesine kıpırdandı...

Bedreddin, sesini yankılattırarak sürdürdü...

— Yoksa yıkıntının altında kalmak, geleceğe bunun hesabını verememek durumundasın... Binler, milyonlarca insan... Özgürlüğün tadını yudumluyor, eşitliğin kıvancına ortak oluyor... Bunları yitirdi mi, tümü köle durumuna indirgenir... O zaman, tarihin akışı durur. Vay ki, bu sorumluluğu omuzlarına alana... Çok güçlü olmak gerek... Biz, değiliz...

— Bir zorunluksa yükümlenmek...

Sorusundan belliydi ki, ikirciklenmişti Bayezid... Musa Ertuğrul'a baktı. Ertuğrul, tam yerinden yakaladı gibilerden, göz kırptı Musa'ya... Bedreddin yanıtladı soruyu...

— İşte asıl ondan korktuk... Bir kişi, böylesine hazırlıksız yükümlendi mi bu sorumluluğu, hem egemenliği kısa sürer. Hem egemen olduğu insanların bu kardeşlik ortamı...

— Ne yapardınız siz olsanız?

— Hemen bilginleri toplardık. Salt Kazasker, Emir Buhari değil... Ün yapmış, kendi dalında uzmanlığını kabûl ettirmiş tüm bilginleri toplar, danışma kurulu meydana getirirdik. Her uygulamanın hesabını verir, yeni uygulamalar için, onlardan öneri alırdık... En önemlisi, adaletin bir sağlamca durup, eşitliği ve kardeşliği bozmasını engellerdik... O zaman belki kişi olarak sorumluluğumuzdan kurtulurduk biraz...

Bayezid, börkünün üstündeki ince sarığı titreten bir başeğmeyle, düşünceye daldı... Sessizlik alabildiğine yoğunlaştı odanın içinde... Devlet Hatun, kulağını kafese yapıştırdı arkadan... «Nefeslerini duyuyorum,» diye geçirdi içinden...

Ertuğrul; «Kalsa... Beyliğin yönetimini sakıncasız ellerine bırakırım... Ama, benimki bir sancak... Murad Bey'in yerine olsam, yad yabana göndermezdim bunu,» diye düşünüyordu.

Müeyyet, birkaç kez öfkeleneceğini sanmışken, Bayezid'in yumuşadığını görmenin rahatlığıyla yarı kapamış gözlerini. «Bedreddin, korkusuzluğuyla, savaş erlerini çoktan geçti... İstediği bişey olmadığından bu... Olsa, yağcılık yapardı o da,» düşüncesinin gevşekliğinde...

Musa, Bayezid'in düşünceye varmasından kıvançlı... «Gökbilim konusunda nasıl rahat konuşuyorsam ben, din ve dünya işlerine ilişkin bilimlerde de Bedreddin, öyle rahat... Gittikçe keskinleştiğini sezinliyorum... Gittikçe olgunlaştığından kuşkum yok... Korkusuzluğu burdan geliyor. Biliyor ki, şu yeryüzünde korkulacak kimse ve güç yoktur. Bu bilincin etkisiyle, direniyor insanların karşısında. Doğruyu söylediğini kabûl ettiriyor herkese... Büyük güç bu... Bedreddin'in elinde olunca bu güç, yapmayacağı yoktur. Bayezid bile, küçümsenmeyi nasıl kabullendi...»

Bayezid, söylenenleri içine sindirmişcesine başını kaldırdı...

— İyi ama, o zaman yetkinin paylaşılması gibi bir durum doğmaz mı?

— Yetkisizin sorumluluğu olmaz Beyim... Elbette sorumluluk oranında yetki de paylaşılmalıdır... Yoksa, yetkisiz sorumluluk, kişinin kuklalaşması demektir. Hiçbir bilgin bu durumu kabullenemez. Hiçbir insan, bilinçliyse boyuneğmez böyle bir tutuma... Bakınız, Tanrı ve kul durumunda da sözkonusudur bu... Tanrı, yasalarını göstermiştir. İlkin uyarma görevini yapmıştır. Ondan öte, kulun uyup uymaması kendi yetkisindedir. Uymazsa sorumludur. Yönetim de aynı dengeyi gerektirir. Kişiyi sorumlu kılmak için, bilgili ve yetkili duruma getirmek gerektir. Bir başka örnek daha vereyim... Sizin de bileceğiniz gibi, Çıngız, bugüne değin yeryüzüne gelmiş hünkârların en büyüğüdür... Bir ömür boyunda, otuz, kırk kişilik obadan, yeryüzünü kaplayan, yıkıp deviren, imparatorlukları gümbür gümbür töperleyiveren bir devlet kurmuştur... Bu devletin temelleri, salt sorumluluk üstüne dayanmaktadır. Salt kan ve canla yuğrulmaktadır harcı... Ve demektedir ki, benim okuduğumca Çıngız, «Kesinlikle buyruk verilmedikce, kentleri, hisarları yağmadan vazgeçmek, insanların tümünün kesilmesinden iyilikseverlik duygularıyla kaçınmak yasaktır... İnsanlar hayvan sürüleri gibidirler. Ve ancak şiddetten anlarlar. Kim ki buyruğuma aykırı davranır, o, derhal giderilir...» Şimdi bir bakınız geriye doğru... Çıngız'ın kinini anlamak belki mümkün olur. Bey kuşağından geldiğinden, yaşamının büyük çoğunluğunu tutsak olarak geçiriyor. Boynuna köpeklerinki gibi dikenli tasma, kollarına ağır demirler takıyorlar... Gençliğinin en güzel günlerini, okumak, öğrenmek ve yaşamakla geçireceğine, kin duygularını ve beden çe-

vikliğini geliştirmekle yitiriyor... Bu adam, zincirlerini kırdığı gün, kendisine yapılanların hesabını sormakta, ama dönemin egemeninden sormakta haklı olabilir... Değildir ya, kin ateşinin sönmesi için gereklidir, diyelim... Tüm insanlardan iğrenmesi ve onları salt güçle yönetmeye kalkması için bir neden değildir. Özellikle egemen olunca, değişmesi, yumuşaması gerekirdi... Bilgiye önem vermesi bir zorunluluktu... Yapmadı bunu... Birtek şey biliyordu... Şiddet... Ve kendisi öldüğü anda, devleti öldü... Çünkü, oğullarının gücü, babalarından daha şiddetli davranmaya yetmiyordu. Her türünü uygulamıştı Çıngız... Onlara birşey kalmıyordu... Hulâgu, Babür, biraz daha tutundular, Babür ayrı bir devletin kuruculuğunu yaptığından, halâ uzayıp gelmekte... Ama, Hulâgu, babasının yöntemini uyguladığı için, yok şimdi... Bu mudur yetkili olmak?.. Bu mudur devlet kurmak? Ve bu mudur egemenliği yetkilinin? Eğer bilgiye önem verseydi Çıngız, bilgi şiddeti yasaklayacaktı. İnsanların yüceltilmesini sağlayacaktı. Birliği, kardeşliği önerecekti. Ve Çıngızın devleti, sürüp gelecekti. İlerleyip genişleyerek... Osman Gazi, alplerinin Urumelinde yaptıklarını, Cıngızın alpleri yapacaklardı... Görülmüş değildir ki, bir devlet kişi yaşamıyla kayıtlı olsun... İki cihangir vardır ki, salt yıkıntıyla yürüdükleri için, devletleri kendileriyle birlikte çökmüştür. Biri dediğim gibi Çıngız, öteki de İskender...

Bayezid, gözlerini ışılatarak baktı Bedreddin'e... Söylediklerinin içinde bir küçük tutarsızlık yoktu... Yine de düşüncesini belirtti.

— Biz ikisini de büyük cihangirler olarak biliriz... Oysa bu anlattığınıza göre siz suçluyorsunuz onları...

Bedreddin, gözlerinin tüm duruluğunu gözlerine dikti Bayezid'in... Anlatmak istediklerinin sonucunu toparlar gibi yavaş yavaş yükseltti sesini...

— Kişiliklerine saygı duymak bir borçtur... Cihangir olmak kolay değil... Ama, bilgi, toplumsal olayları değerlendirirken, asıl sonuçlarına bakar... Bu sonuçları doğuran nedenler de çok önemlidir. Sonuçlar ölçüsünde önemlidir. Yadsınmaz... Bir bakalım şimdi. İskender'in Makedonya'dan, Hindistan'a varıncaya yürümesinden ne kalmıştır geriye? Yanmış, yıkılmış ülkeler... Yokedilmiş milyonlarca insan... Çıngız'ın tüm Asya'ya yayılmasından ne kalmıştır? Gözyaşı, kan, kellelerden yapılmış piramidler ve yakılmış, yıkılmış kentler... Egemen yapıcı olmak zorundadır. Yapıcıysa kalır... Yıkıcılık daha örgütlü, daha geniş bir haramilikten başka bişey değildir. O yüzden de, suçludurlar... İnsanlığa karşı, tarihe karşı, geleceğe karşı...

— Onlar bunu bilmiyorlardı ki...

— İşte sözün burasında, konuşmamızın başlangıcına geldik... Egemenin en büyük suçu, bilgisizliğidir. Çünkü, yoksulun bilgiyi edinecek olanakları yoktur. Ama, egemen bu olanakların en yücelerine sahiptir. Kişisel duygularını doyurmak yerine, kişiliğini egemenliğinin yaşamasına adarsa, bilgiyle zaman kazanır. Kinden, öfkeden, acı verme kötü duygularından arınır... Sağlamca atar düzeninin temellerini. Yoksa, sorumlu bulunduğu insanlara acı vermiş olmanın gümbürtüsüyle yıkılıp yiter... Yiter ya, kendini bağışlatamaz. Yittiğinde bir başınadır... Yitirdikleriyse binler, yüzbinler, milyonlar. Bunların çığlığını bir düşününüz... Nasıl dev bir yas meydana geleceğini anlarsınız.

Bir seğrime gelip çakıldı Bayezid'in yüzüne... Geçmişin acılarını çeker gibi bakıyordu Bedreddin'in yüzüne... Ürpermesi arttı giderek. Derin bir nefes alarak, korkusunu bastırdı... Yeniden gülmeye başladı yüzü...

— Çok korkunç bir tablo çiziyorsunuz...

— Biz çizmiyoruz. Çizilmişlerin üstündeki perdeyi aralıyoruz sadece...

— Evet haklısınız... İnsanlığın geçirdiği acıları söylüyorsunuz. Hunharlığın, sonunda herkese yitirttiğini anlatıyorsunuz. Geldiğinize, bunları söylediğinize çok sevinmeliyiz. Ama, o ölçüde pişmanız zaman yitirdiğimizden. Bursa'da hücrenize gelmeli, söyleyişlerinizin tadına varıp, her konuda sizden bilgi edinmeliydik. Bağışlayın. Akledemedik...

— Dedik size Bayezid Bey... Yargılamak da, bağışlamak da Tanrı'nın işi... Biz aktarmacıyız. Ve amacımız, doğru aktarmaktır... Eğer bunu başarabildikse, kendimizi kutlarız.

— Başardınız... Hem de uykularımızı kaçıracak ölçüde... Dileriz ki, geziniz kısa sürer. Osmanoğullarının sizden öğreneceği çokşey var... Döner dönmez, bizi yoksun kılmayın. Egemen ölçüsünde, bilginin de sorumluluğu vardır. Belki İskender ve Çıngız'ın en büyük yoksunluğu sizin gibi bilginleri bulunmamasıydı... Kendilerini bir uyaran olmadığından yanılgıya düştüler...

— Daha doğrusu uyaranları dinlemediklerinden, demeliyiz. Çünkü, İskender'in öğretmeni, bunca yüzyıl sonra bile bilginlerin ilköğretmen dedikleri Aristo'dur... O İskender'e ne öğrettiyse, İskender tersini yapmıştır bizim bildiğimiz.

— Ne yazık...

— Belki de değil... Tarih gelecektekilere ders vermek istemiştir...

Yeni bir susku, salonun tavanına asılı kaldı... Müeyyet, çoktan yerinde kaykılarak uykuya dalmıştı... Musa ve Ertuğrul uyanıklıklarını sürdürüyorlar... Bayezid, hafif doğruldu...

— Doyum olmuyor söyleşinize... Yorgunluğunu-

zu bile unutturuyorsunuz bize... Ev sahipliğimizi tam yapamıyoruz... Dinlenmenizi sağlayamıyoruz. Sabahleyin uzunca bir yoldan geldiniz. Öğleyin halkın dileğini yerine getirdiniz. Gece, yarıyı geçti, bizi uyarmaya, aydınlatmaya devam ediyorsunuz. Oysa dinlenmeniz gerek. Bize izin... Yarın, kaldığımız yerden sürdürürüz, sakınmazsanız...

— Sakınmak, görevimizi bağışlanmaz ölçüde aksatmak demektir...

— Sağolun... İyi geceler...

Kalktı... Kapıya yöneldi. Kapı kendiliğinden açıldı. Bayezid çıktıktan sonra, bir gölge gibi kapıdan sağılan çavuşbaşı, yerlerinin hazır olduğunu, yandaki dairelerin kendileri için ayrıldığını bildirdi. Cariyeler, ellerinde ibrikler, leğenlerle koşuştular...

Ertuğrul, gözlerinin parıltısında, tüm hayranlıkları toplamışcasına bakıyordu. Bedreddin'in kalkmasını bekledi. Ellerini sezinlemeden göbeğinin üstünde birleştirerek yol verdi...

— Siz buyrun...

Ardından Musa yürüdü. Ertuğrul öyle duruyordu. Çavuşbaşının yol göstermesiyle, odalarına gidecekleri koridora girince, fısıldadı Musa'nın kulağına...

— Bayezid'i hamur gibi yuğurdu... Bu başka.. Bambaşka...

— Getirdiği tanıklar çok güçlüydü... Bir hayranlığı bir fiskede yıkmak kolay değil... Bey oğullarına hep cihangirler anlatılır. Nasıl yüceldikleri, nasıl dünyaya egemen oldukları, ayrıntılarıyla sunulur. Ama, bu yönden bakılmamıştır hiç...

— Doğrusu şaştım ben de... Şimdi düşünüyorum... Değerlendirmesi çok haklı...

Devlet Hatun, usullacık çekildi kafesin önünden... Cariyeler kıpırtılarıyla izlediler o'nu...

Geniş, yumuşak yatağının başına vardı. Soyunup, bekledi Bayezid'i...

Kocası, kapıdan girdiğinde, sarhoş gibiydi...

Yatağın üstüne oturdu...

— Bize öğretilenler hep yanlışmış hatunumuz... Anlatılanları bir bir yıktı konuğumuz. Şaşırdık... Bilginın öğretenden, söyleyene nasıl değiştiğini görmenin şaşkınlığı bu... Öteki anlatım, eylemimize uygun olduğu için, bize daha doğru geliyordu. Ama, şimdi düşünmekteyiz ki, doğrusu budur.

— Dinledim efendim... Öğrendim...

— Dinlediniz demek. Ne iyi etmişsiniz...

— Dilerdim ki, döndüğünde, sağlamca tutalım eteğinden. Ve dahi bırakmayıp, çocuklarımızın eğitimini bilgili ellerine teslim edelim...

Bayezid, derin derin baktı karısının ablak, yer yer alazlanmış, beyaz yüzüne...

— Asıl biz dilerdik ki, hiç bırakmayıp, kendimizi eğitelim...

Sonra kalktı. Soyundu...

Karısının açtığı yorganın içine kaydı... Başını ellerinin altına alıp, tavanın yaldızlarında gezdirdi gözlerini... Devlet Hatun'un yattığını, kendisi gibi, tavana dalıp, azönceki konuşmayı birkez daha aklının derinliklerinde aktarıp, dönderdiğini sezinlemedi...

Sabahın alacalığı bir tül gibi yelleninceye öyle kaldılar.

Sonra ağırlaşan gözkapakları, yeğnileşen bedenleriyle, kendilerini uykunun kaygısızlığına bıraktılar.

7

Karatay Medresesinde son ortak derslerini verdikten sonra yola çıkacaklardı. Maraş'a değin birlikte gidip, biri doğu'ya, biri güneye inecekti.

Hazırlıklarını tamamlar tamamlamaz, Müeyyet, Kervancı'yı haberliyecekti. Onlar, Konya'da, Fevzullah'tan ders alırlarken, birkaç kez gidip gelmişti kervancı. Her kezinde, yolculuk günlerini soruşturup, kendisinden başkasıyla anlaşmamalarını önermişti.

Şimdi, yeniden gelişinde, gideceklerini öğrenir öğrenmez, buyruklarını bekliyordu.

Müeyyet, sabahleyin yola çıkılacağını öğrenir öğrenmez, Kervancı'ya durumu bildirmek için, kapıya yöneldi.

Elinde sazıyla iri bir gölgenin, eşiği kapsadığını görünce, zıpladı ilkin.

Daha Bursa'da söz verdikleri üzere, Abdal Boga ile, Cavlak Toga gelmişlerdi, demek. Savaştan el yuyup, bilgeye yoldaşlığı amaçlamışlardı sonunda.

Gölge, biran ikircikli duraksadıktan sonra, kandil aydınlığına girdi.

Yarı düş kırıklığı, yarı sevinçle karşıladı Müeyyet...

— Vay Satu emmi... Sen misin? Buyur gel...

— Benim Molla Müeyyet... Rahatsızlık vermekten ürkerim.

Bedreddin seslendi bukez...

— Ozan emmimiz salt kıvanç verir bize. Rahatsızlık ne demek ola?

— Yoksa kendini naza çekip, bizi yakartmak mıdır amacı,- diye tamamladı Musa.

Satu, o zaman direnci kısa kesip, hemen yanlarına çöreklendi.

— Konya- gidişinizle çalkalanmakta. Sizi yitirmekten üzünçlü üzünçlü söz ediyorlar. Son konuşmanızı dinledim. Tüm alkışımı, kendim sunayım istedim.

— Beğeniniz mutluluk verir bize,- dedi Musa.

— Demek burdasın da, uğramadın kaç zamandır. Darıldım ozan emmi,- diye azarladı Müeyyet.

— Yok... Ben de yeni geldim.

— Gelir gelmez niye haberlemedin bizi, - dedi Bedreddin. - Bunca zamandır ülkemizin özlemiyle burulmuş yüreğimizi serinletmekten mi çekindin?

— Bundan çekinilebilir mi Bedreddin Bilge... Düşündüm ki, söylemeye değmez... Ve dahi üzünç kişiye kalmalıdır, kıvanç kamuya duyurulmalıdır, demiş ustalarımız.

Üçü birden irkildiler.

Bedreddin, tümünden önce davrandı;

— Hangi olumsuzlukları dile getirmekten sakınırsın ozan koca?

— Anababamıza bişey mi olmuştur? diye üsteledi Musa.

— Kadı İsrail yoldaşımız da, Kazasker efendimiz de, sağ esendi biz yola çıktığımızda.

Müeyyet, dalgın dalgın baktı.

— Öyleyse, söylesene bire Satu Emmi... Nedir ağzında dönendirip durduğun?

Satu, suskun suskun yere baktı. Sonra;

— Bunca olumsuzluğu anlatıp, keyfinizi kaçırmak istemezdim.

Sözleri bir baskı aracı gibi bindi omuzlarına. Üçü de, ilkin büzüldüler. Sonra Bedreddin'in toparlanmasına uyarak, ağır ağır doğruldular.

Gözlerini gözlerine dikti Bedreddin. Gerçeği öğ-

renmenin susuzluğuyla kararlı kararlı baktı uzun süre.

Sonra, ince sarığını uçuşturarak, başını salladı; bakışları kararlı bukez... Satu'nun bildiklerini öğrenmeden rahat etmiyecek.

— Anlatın bakalım, olumsuz işleri...

Satu direnmeme kararını almıştı zaten. Madem birkez ucunu söylemişti, devam etmesinin bir zorunluluk olduğunu bilmekteydi...

— Belki siz ordayken kulağınıza çalınmıştır. Ulah, Macar ve dahi Sırp, Papa'ya da sığınıp, Bizans'ın yardımını sağlayarak, bize sıvanmak pundunu kollarlardı...

Bedreddin, gözlerini açtı...

— Evet evet... Emmilerim Bursa'ya geldiklerinde, böyle bişey demişlerdi. Yoksa gerçekleşip, çok kayıp mı verdirdiler bizimkilere... Oysa pek ummuyorduk. Kendi kendimize demekteydik ki, Avrupa daha Osmanoğlu'nun annacına varamaz ...Varsa bile, yenemez...

— Kendinin kendine demekte olduğu doğru... Benim anlatacağım başka...

— Anlat bire gözünü sevdiğimin ozan emmisi, diye söze girdi Müeyyet... -Bizim yanımızda da sözü süslemek için dolandırma...

— Başlayacak yeri bir bulsam, siz sus deseniz susmam... Ne var ki, hep sonu gelmekte aklıma. Geiende de, dolanmaktayım dili yanmış azap hımarı gibi... -Düşündü... Gözlerini kapattı... -En iyisi baştan başlamak... Dedik ya, pundumuzu kollamaktalar. Çandaroğlu ölüp, Edirne saltanatını Lala Şahin'e bıraktığından, seninki de, devinmekte Hünkâr Urumeline geçsin için... Birgün bir de bakarlar, Sırp kralı, ötekinlerin de gönderdiği yardıma güvenip, bizim sınırlarımızdan içeri dalmıştır. Ve dahi, Edirne üstüne doğru at koştur-

maktadır... Bizim gaziler, alpler toplanmışlar. Böylesi düşmanın annacına ordusuz varmak adem yitirmektir diye karar vermişler. Ve dahi, karşıdan bakar olmuşlar. Sırp kıralı, elini kolunu sallayaraktan gitmekte ki, önüne ardına bakmamakta... Lala Şahin, name üstüne name, yakırıcı üstüne yakarıcı göndermekte gemiyle, atla... Aman Hünkârım yetiş... Yetiş ki, Urumeli elden gitmekte, diye... Bu arada, Hacı İl Bey komutasında, bir büyük takım düzenlenmekte... Rumeli kocaları, abdalları, erenleri ve dahi bacılarından, dörtbin atlı seçilmekte ki, her biri bir orduya bedel... Emmileriniz ve dahi ben de bu takımın savaşçıları arasındayız... Sırp kralı, tüm Ortaavrupa'dan edindiği yardımla, ben diyeyim elli bin kişi, siz deyin yetmiş bin kişilik bir ordunun komutanı... Makedonya ovalarında, şenlik yaparak ilerlemekteler. Edirne üstüne, keyifle gelmekteler ki koca köşeklerin çoğunluğu, mal derdini unutup can derdine düşmüşler... Kimi boğazı atlayalım, güçlenince döneriz, demekte... Kimi Edirne'yi boşaltıp, arkadan dolanalım... - Nefeslendi, keyifle bakarak. - Biz dörtbin atlı, kanat takmış eski zaman devleri gibi dolanıp durmaktayız, keferenin ardınca... Kefere askeri, hiçbir güçle karşılaşmamanın şöleninde... Yürüyor bire yürüyor... Vardar ovasının tüm bağları, kefere ordusunun şarap gereksinimini karşılama çabasında... Bir düşünün, şarabı zaten ünlüdür Vardar Yenicesinin... Kızları deseniz, bizim akıncıların pek çoğuna vuruşmayı unutturmakta... Keferenin askere yazılmış erleri ise, şarabı çekip, kılıcı kuşanmanın gücüyle daha bir pervasızlaşınca, o güzelim dilberlerle gönül eğlemekte... Bir şenlik ki, anlatılası değil... Her gittikleri yerde çapulun, sürüklenip soyulan ve dahi hemen ardından olmuş bir yemiş gibi kütürdetilen dilberlerin hesabı yok... Kız kadın, bebe yaşlı dinlememekte, şara-

bın çarpıklığındaki kof yiğitler... Biz akıncı kocaları, kudurmaktayız, yürüyen ordunun ardınca işlenen kötülüğü görmekten... Uzatmayalım, haçlı ordusu, Edirne-ye vardı varacak ...Meriç ırmağının derin kollarından, Tunca kıyısında son molasını vermekteler... Kendi hesaplarınca, Edirne'de nasılsa bir büyük vuruşma olacak... Ve dahi nice büyük olursa olsun bu vuruşma, kazanacaklar... Baksana, bunca yol geldiler. Bir adem önlerine çıkabilip, sormadı, hey yaban, nerden gelip, nereye gitmektesin, diye... Güvenceleri bu... Söğüt beyliğinin akıncıları, hepten suskunluğa kapıldı ki, kefere aklına göre, dilerse, Anadolu ötelerinden bile, sürüp çıkabilir... Eh, keyifler böylesine denk olanda, taşınıp gelmiş şarap fıçılarının tümünün birden ağzı açılır... Toplanrp sürüklenmiş dilberlerin ve dahi hünerbazların, en güzel hünerleri ortaya saçılır... Yaktıkları alan ateşlerinin alazı, orman yangını gibi, yüzlerce fersahtan belirtiyor kızıllığını... Zillerin, borularının şamatası, yöredeki tüm vahşi mahlûkatı korkusundan titretmekte... Fıçılar durmaksızın boşaltılıyor... Oyunlar, koyunlara çekilen dilberlerin buğusu, bir iyice sersemletiyor asker dediğin devşirmeyi... - Merak'a izledikler:ni görünce, durup süzdü üçünü de... Sonra, daha bir helecanla sürdürdü anlatımı... - Dedim ya, biz dörtbin atlı, bu koca ordunun izini çiğnemekteyiz günlerdir. Bir yanlarını Tunca ırmağının güvenine verip, ardlarını tümden güçlerinin kaygısızlığına bırakarak, eğlenceye dalanda. Her yandan kolaçan altına aldık Hacı İl Beyimizin buyruğuyla... Baktık ki, içlerine kadar varan bizim gözcüleri bile sezinlemezler. İlettik durumu koca İl Bey'e... Seninki bir yerleşti atının eğerine... Sakalını avuçları içine alaraktan, bir daldı gitti ki, eyvah, dedik, biz bize... Bu koca kendinden geçti. Anlaşılan içilen şarabın kokusundan sarhoşladı... Değil-

miş... Günahını almışız koca akıncının... Meğer bir düzen düşünmekteymiş eski kurt... Öyle bir düzen ki, anlattığında, bizim bile aklımız şaştı... Bunca yıllık savaş erleriyiz... Bunca eski kurda yoldaşlık etmişiz vuruşmanın her türünde... Böylesini aklımız almayıp, beynimizin kafatasımızın tavanında zıpladı bizim bile... Takımbaşlarını, kolbaşlarını topladı acele yöresine... Gâvurun şenliği sürüpgitmekteyken, yörede nice koyun, keçi ve dahi boşta bulunan mekkâre hayvanı varsa, tümünü toplattırdı... Acele, çam çıraları yontturdu, yontturabildiğince... Koçların, erkeçlerin kıvrık boynuzlarına, hayvanların semer çatmalarıyla, eyer kaltaklarına bağlattı bunları... Dörtbin akıncının, iki binini ayırdı... Kendi komutasında, ardçı diye alakodu... Öteki ikibinimiz, dağıldık üç bir yandan... Takım takım ayrıldık biz dahi... Bir iki sıra dizelendik... Hacı İl Beyin düzeni üzere, hazırlığımızı görüp, gözlemcileri yolladık yeni baştan... Baksınlar ki, şenlik alanı nice bir şekle girmiştir. Gözlemciler, dönüp eğittiler ki, işler tam kıvamındadır... Keferenin nöbetci olarak görevlendirdikleri dahi, sarhoşluğun son kertesinde kulaç atmaktadırlar. Durulmaz gayri elbet... Atlarla önlerini tuttuğumuz çıralı, sürüleri ışılatıp, salıverdik... Davulları tablaları döğüp, hep bir ağızdan naralanarak, bir salvet eyledik ordugâhın üstüne doğru, aman... Sürüler, ürktümü gümbürtümüzden, katırlar kıçatıp, koçlar boynuz çalaraktan bir seyirtmeye başladı. Biz ardından, palalarımızı, nacak ve dahi sünülerimizi çekip at koşturaraktan bir daldık harman yerine dalar gibi... Keferenin sangılığından aklı şaşıp, zıvanası yerinden oynadı. Sürüler ışıldak alayları gibi daldı ordugâhın içine... Biz amansız saldırdık önümüze gelene... Şarabın mahmurluğundaki devşirme savaşçılar, kılıklarını çekerek bir hörlediler birbirlerinin üstüne... Gecenin karanlığı içinde,

biz atlarımızı geri çevirip, sardık çevrelerini. Bir seyrana daldık ki, gözlerimizle bişey görmesek de, kulaklarımızla işitiyoruz olupbiteni... Feryatlar, inlemeler, bağırtı ve dahi böğürtüler kapladı gökyüzünü... İnan olsun, iki pala sallayıp, bir sünü süsmeden, atımızın savaş helecanını bastırmağa uğraşmaktayız... Ve dahi keferenin devşirme askeri birbirini kırmakta ki, bir koca ordu düzenleyip, amansız bir meydan savaşı vermiş olsak, bunca ustalığımızla biz beceremeyiz... Kimi, kendi yoldaşını dürtüklemekte uzun mızrağıyla. Kimi koçların ışıltısından korkup, Tunca'nın derinliğinde nefeslenmekte ki, ilk hınkırtısında boğulup gitmecesine... O gümbürtü arasında, arada bir biz kızıştırıyoruz kavgayı... Üç yandan ansızdan bastırıyor, beyaz donları, gömlekleriyle mezar kaçkınlarına dönmüş akılsızları biçiveriyoruz. Biz at sürüp geri döndüğümüzde, onlar tamamlıyorlar bizden artık kalanı... Gece karanlık mı karanlık... Çıraların, mumların ışığından, bizim gürültümüzden ürkmüş olan hayvancıklar, kendilerinden korkmuş askerleri de önlerine katarak, Tunca'nın suyunda debeleniyorlar. Su, onların ışığını da söndürdüğünden salt ses geliyor gayri... Ve dahi seslerin giderek azalmasından anlıyoruz ki, kefere kendisi, kendisini tüketmiştir bir iyice... Bize kalsa kalsa, son kesentilerin ayıklanıp yitirilmesi kalacaktır... Durur muyuz... Hacı İl Beyimizin gök gümbürtüsü gibi yankılanan son komutuyla, tümümüz birden üşüştük kalıntıların üstüne... Öyle bir düzen kurmuştuk ki baştan, biz bizi biliyoruz... Kefere bilmiyor başına gelen nice iştir... Kaçanı bile kurtulabilmemekte... Ya palalarımıza teslim etmekte kuşca canını, ya ırmağın serin sularına... - Yeniden durdu... Başını göğsüne yatırarak, düşündü sözlerini toplamak istercesine. Sabırla bekliyorlardı... Kaldırdı bakışlarını. Gözleri alev alev yanıyordu... - Bir

üçgen sıra halinde dizelenmişiz biz... Yoldaşlarımıza olanak tanıyarak, durmadan daraltıyoruz üçgenin kollarını. Ve dahi giderek, bir yarım ay durumuna giriyonuz... Kefere, güneş altındaki kar örneği, durmaksızın erimekte... Ve dahi zaten güneş de, gül yüzünü göstereceğini muştulamakta... Karanlık aydınlığa dönüştü dönüşecek... Sabahın ışıltısı, işlevimizin sonucunu herkese gösterecek... Atalarımızın başı, ormanın koyuluğu daha bir belirginleşmeye başlıyor... Aman yok bu uğraşıda... Aman dinleyecek zaman ve olanak olmadığından. Durmadan kalkıp iniyor kollar... Ve durmaksızın kan sızıyor palalarımızın, nacaklarımızın ucundan... Yıkılmış gövdeler yığınlaşıyor... Kesilmiş başlar, töperlenemiyor bile... Karanlığın içinde, ıslıklarımız, seslerimiz birbirine karışmış... Ama, sıralarımız birtürlü karışmamakta... Atsıkılığı demişti Hacı İl Beyimiz... Atsıklığını, yani sizin anlayacağınız molla yeğenlerim, üzengi yapışıklığını yitirmiyoruz taş çatlasa. Yitirmediğimizden de, kırılmıyoruz biz... Kırıyoruz durmaksızın... Sabah aydınlığı, nurlu bir bilgin yüzü gibi gökyüzünü, toprağı ve dahi bu ikisinin arasındakileri ışılatmaya başlayınca, anlaşıldı durum... Ben ki, bunca savaşta pala sallamış, bunca uğraşın en koyusunda, kol bacak, gövde yülemekle tanınmış Şeyhoğlu Satu'yum... Ben ki, hiçbir yağı acısına yüz buruşturup, göz kırpıştırmamışım... Ben dahi, başımı çevirdim ortalık aydınlandığında... Neden derseniz, insanlar, sanki kasap kütüğünün üstüne yatırılıp, kürt kebapcıların satırlarıyla kıymaya dönüştürülmüşlerdi... Tunca ırmağının üstünde, kefelere kellesinden sallar meydana gelmiş... Geniş alan insan kanıyla kıpkızıl kesilmişti... Karı kızan, toplayıp geldikleriyle birlikte, sanki yer yarılmış, gökten bulutlar dağ olup üstlerine kapanmışcasına, bir yığın ezik büzük et parçası kalmıştı o koca or-

dudan... Kurtulabilenler, yok denilecek kadar az... Başlarındaki biriki kavat, daha ilk kargaşalıkta selâmeti kaçmakta bulup, sıyrılmışlar... Üçbeşbin asker, yana doğru seyirtip, suya batıp kalmaktan kıl payı kurtulmuşlar. Bu kavgadan ve kendi kırımlarından kurtulabilen, işte buncacık... Biz at sürüp ardlarına düştüğümüzde, kırmak gelmiyordu gayri içimizden. Tutsak ettik tümünü... Tuna ortalarında başlayıp, Vardar Yenicesinden şarapla beslenerek, bir çığ gibi büyüyen kof yiğitler ordusu, eriyip tükenivermişti, Hacı İl Beyin dörtbin akıncısı önünde...

Bedreddin, sakallarını okşadı parmaklarıyla... Musa Çelebi'nin parıltılı yüzü daha bir aydınlanmıştı... Müeyyet, keyifle kıkırdıyordu, sözlerini bitirirken Satu...

— Doğrusu yaman kocaymış Hacı İl Bey...

— Böylesi bir düzen kolay kurulabilemez...

— Kimbilir Urumeli nasıl korkuyor şimdi bizimkilerden?

Satu, başını yere eğdi... Kederli bakışlarını göstermekten sakınır gibi, omuzlarıyla kapladı, kulaklarını...

Müeyyet, dürtüklemek istercesine, yeni bir söz attı.

— Hacı İl Bey takımındanız dediniz mi, hisarlar güçü göçüveriyordur önünüzde...

— Öyle olmasına öyle Müeyyet Molla... Öyle ya!..

Yeniden daldı Satu... Birden kıpırdandı Bedreddin... Böylesi bir başarıdan sonra, ozanın sürüp gelmesi anlamsız değil miydi? Mutlaka olumsuz bişeyler vardı... Sordu...

— Bir olumsuzluk sürüklemiş seni buralara... Umarım ki, çok kötü bir iş gelmesin ülkemizin başına...

Satu, derdinin anlaşılmış olmasından ikircikli, ba-

şını kaldırdı. Gözleri dolu doluydu. Bir süre süzdü karşısındakileri... Ağır ağır yeniden başladı söze...

— Bir olumsuzluk, evet... Geldi bir olumsuzluk... Beyliğimizde, ilk hıyanet ve ilk cinayete tanık olmak bahtsızlığına da uğradık, bu büyük başarıdan sonra...

— Anlamadım...

— Hıyanet mi?

— Cinayet mi?

Satu, anlatmak istemezcesine bakıyordu. Ama, ardıardına sorulan sorular, bir zorunluluk haline getiriyor anlatımı... Dudaklarını büzdü. . İçini çekti uzun uzun...

— Evet, hıyanet ve dahi cinayet... Hacı İl Bey, bu düzeni, dört bin akıncısının çabasını birleştirip, Çandaroğlu Ali ve dahi Lala Şahin'in tüm yakarılarını, hatta Urumeline geçmekten çekinip, Anadolu yakasında oyalanan hünkârın korkusunu bile boşa çıkaranda, ilkin birkaç güneş daha doğdu sandık, yöremizde... Yetişen bizi alkışlıyor, utaşan tahsinleyerek övgüye boğuyordu... Tüm Urumeli kocaları, Hacı İl Beyin yöresinde, ışık çevresindeki pervaneye dönmüşlerdi... Bizim kaybımızın adı bile edilmezdi bu kavgada. Ama, Ortaavrupa, asker çıkarma gücünü tümden yitirmişti... Şölenler birbirini izliyor. Törenler, gümbürtümüzü gökkubbede yansıtıyordu... Sonunda, Lala Şahin, Edirne sarayında bir şölen düzenledi... Tüm Urumeli kocalarının bulunduğu bir büyük toy hazırlamış... Biz kendi aramızda, püryanlar, tandırlar yaparak, soframızı düzmüş ve dahi, Hacı İl Beyin eteğine sarılmıştık... Bırak koca, bir öd'eğin toyundan hayır çıkmaz, gel bizimle bile doyun, demiştik... «Lala Şahin, bugüne bugün benim komutanımdır, toy çağrısı bile olsa, buyruğudur gitmekliğimiz. Hoşcakalıp, hoşca doyunun,» diyerekten, atsürüp gitti... Gitti ya, bir dahi gelmedi Hacı İl

Beyimiz... Tüm Urumeli, Anadolu ve dahi Hünkâr kendisi bilmekte ki, Lala Şahin domuzu, dörtbin yiğitle altmışbin kişilik bir orduyu yitirmenin onurunu, canıyla ödetti İl Beyimize...

Musa Çelebi, ucundan kıyından da olsa, devlet yönetiminden haberli olmanın aceleciliğiyle atıldı...

— Böylesi bir yiğite kıymaya eli varmaz kimsenin. Üstelik, eski gazilerden Hacı İl Bey...

— Vardı Çelebim... Biz Lala Şahin'in kıskançlığını bilmekteyiz çok eskiden beri... Hatta, Abdal Boga'yla, Cavlak Toga, pala ve dahi nacaklarını çekerek, Lala Şahin'in otağına baskına vardılar... Niyetleri oydu ki, Hacı İl Beyin öcünü alalar ve dahi tüm gazilerin gözyaşlarını kurutalar... Ama, olayların sarpa sardığını anlayan köşek, Hünkâr kaftanının altına gizlenmiş ve dahi, ecel olduğuna yemine varmış...

— Ya peki onca Beylerbeyi?.. Onca akıncı kocası?.. Tümü suspus, yere mi bakmışlar?

— İşte benim canımı sıkıp, savaşı bıraktırarak tan, yollara atan da bu ya Bedreddin Mollam. Hır çıkarıp, bir koca daha yitirmenin anlamı yok, birkez yanlışlık olmuş, bir dahi olmasın diye boyun bükmeleri delirtti bizi... Emmilerin, savaştan elyuyup, benimle bile, seni aramaya geleceklerdi. Sıtkımız sıyrıldı, Osmangazi oğullarından da, beylerinden de. Ve dahi bize öyle gelir ki, bunun ardı gelecektir. Neden dersen, suçu işleyen cezalanmamaktadır...

Satu susmuştu...

Dördü birden, başlarını önlerine eğerek, düşünceye daldılar... Hacı İl Beyin yasını tutarcasına... Bir süre sessizlik soluklandı odanın içinde.

Kandildeki yağ tükendi... Fitil, cızırdıyor... Ve fitilin cızırtısı, tümünün beyninde bir tırmalanma yaratıyor. Hiç biri, kalkıp, kandile yağ koymayı düşünmü-

yor yine de... Bir dermansızlık kaplamış bedenlerini. Sanki, bir büyünün içine girmişler... Üstlerinde, bulutlanıp, örtüleşen üzünç, kıpırdansalar büyüsü bozulmuşcasına tümünü kapsayıp, yitiriverecek...

Son bir kez alevlendi fitil... Sonra, cızırtının sesini bastıran, bir «pöf»lemeyle, söndü... Çevrelerini alan karanlık, tümünü birden irkiltti... Dikilip kaldılar birsüre... Birbirlerinin gözlerini aradılar...

Müeyyet, tümünden önce davrandı. Üstlerine çöken sıkıntıyı sırtlarmışcasına doğruldu ağır ağır... Yan odalardan birinde, yanmakta olan kandili getirmeye gitti...

Satu, karanlıkta daha bir ağırlaşan sessizliği yırtmak istercesine, boğuk boğuk seslendi...

— Haklı mıyım, bırakıp gelmekte?

Sessizlik onayladı sorusunu... Bedreddin, kendi kendine gibi konuştu.

— Emmilerim n'oldu?

— O öfkeyle son birkez diyerekten, daldılar Urumeli derinliklerine... Ben yola çıkarken, bir haber yoktu. Ve dahi denilmekteydi ki, Evrenos Gazi ve İne Bey takımları, onları aramaktadır...

— Anlaşıldı, Hacı İl Beyin yanına tezden gitmek istediler... Yazık...

Yeni bir sessizlik, Müeyyet kandille aydınlatıncaya çevreledi karanlığı...

Ağır ağır yataklarını yaparlarken, Satu, curasında bir ağıtın çığlıklarını dillendirmeye başladı...

8

Kudüs'te oyalanma amacı sona ermişti Bedreddin'in.

İbn-i Aklan'la, yaptıkları incelemeler bitmişti artık. Karşılıklı, konuşmalar yeterince aydınlatmıştı Bedreddin'i... Aklan, bilan yaşamı boyunca, öğrendiklerini, usta sorularla sağıp bitiren genç bilgeye sevecenlikle, esenlikler dilemişti.

Oturdukları kira evinin sofasında, Müeyyet'i bekliyor Bedreddin.

En kısa zamanda, bir kervan bulup, Kahire'ye doğru yola çıkmalarını önerecek.

Ama, Müeyyet görünmüyor ortalıkta.

İlkin, sabah çorbası için, çarşıya inmiştir, diye düşündü. Güneş, kuşluğa doğru çizince eğimini kızgın kızgın, gereç alış - verişini de görüveriyordur dedi.

Sonra, bir kitabın satırlarına dalarak unuttu Müeyyet'i de, yolculuğu da... Nasılsa, öğle yemeğini anımsatmak için çıkar gelir. Ve nasılsa, çekişe çekişe yemek yedirmeye oturtur onu.

Bugün olmazsa, yarın hazırlık görürler...

Yok... Yolcu yolunda gerek.

Oyalanmak, zaman yitirmektir. Ve Müeyyet bilir huyunu. Birkez gitme kararı aldı mı, yerinde duramaz olduğunu çok iyi bilir. Bildiği halde, neden gecikiyor...

İçinde beliren helecan, okuduğunu tam anlamasına engel oluyor. Gözleri satırlarda yeniden yeniden gidip geliyor. Kelimeler, cümleler yaban yaban bakıyor ilkin. Sonra zorluyor kendisini. Ve yeniden dalıyor satırlara...

*
* *

Müeyyet, saçakları birbirine değen evlerin koyu karanlığa bürüdüğü dar sokakta, adım adım izliyor önündekini.

Harmaniyesinin uclarını iyice toplamış. Bir omuzu, sırtındaki zembilin ağırlığından nerdeyse duvarlara sürtecek.

«Çarşıda ne bulursan doldurur musun Zembilin içine... Çek bakalım şimdi yükünü,» diye söyleniyor kendi kendine... Önünde, kocaman adımlarla yürüyen zenciyi kaçırmamak için de, hızlandırıyor adımlarını.

«Bire, yemini yüklenen eşek gibi gitmekteyim,» diye düşünüyor. «Adem, hiç olmadı ucundan tutar bunca ağır harcın...» Ne gezer... Daha bir hızlanıyor zenci... Ve koşaradım izlemesini sürdürüyor Müeyyet.

Sokaklardaki kapıları sayar gibi gidiyor. Belleğine kazımak istercesine süzüyor çevresini. Ama, karanlık, görmesine engel...

Sonunda bir evin önünde duraklıyor Zenci... Müeyyet aralığı yitirmeden dikiliyor olduğu yerde.

Sağına, soluna baktıktan sonra, kapının ipini çekiyor öncü...

Açılmayınca, üç kez tokmaklayıp, azbiraz bekledikten sonra, kısa, kesik bir üçkez daha tokmaklıyor...

İçerden, kalın, erkek sesine yakın bir ses fısıldıyor.

— Kim o?

— Benim yabancı değil...

Kapı usullacık açılıyor... Sanki bir kol ansızdan içeri çekiyor Müeyyet'i...

Bir mumun aydınlığında, avluyu geçiyorlar... Kalın duvarlar yükseliyor dört bir yanda. Tam ortaya gelecek biçimde, dış duvarlardan da daha kalın duvarlar var... Daracık bir kapıdan giriyorlar... İçerisi aydınlatılmış geniş bir salon...

Küçük küçük hücrelere ayrılmış...

Yerlerde yumuşacık minderler... Hücrelerin kapılarında ağır, atlastan perdeler var. Ayaklı kasnaklar üstünde, geniş, parlak bakır siniler...

Yaşlı kadın kapıdan sokarken, zembili alakodu... Müeyyet, çevresine bakınarak girdi içeri ...İri yarı bir zenci köle, ellerini göğsünde çaprazlayarak eğildi... Kı-

zıl kuşağına soktuğu bir ince palayla, kişinin gözünde daha bir devleşiyordu. Geniş paçalı şalvarını ışılatarak yer gösterdi...

Müeyyet, gösterilen hücreye girdi hiç sessiz...

Yumuşak mindere bağdaş kurarak oturdu...

Sırtını, kuştüyü yastıklara yerleştirince, aklına geldi Bedreddin...

Güldü kendi kendine...

Dünyadan habersiz, Aklan'la tartışmaya dalmıştır şimdi... Gündüz ki, tartışmadan biliyor ki, bu akşamı, sabaha bağlar onlar... Aklan'ın hücresinde, kandillerin biri biter, bir başkası yakılır... Sezinlemez bile Müeyyet'in nerde olduğunu...

Oysa bir bilse...

Yüksek tavandan sarkmış avizeler, kandillerin ışığını bir renk şöleni haline getiriyorlar. Kristaller maviden sarıya, yeşilden mora yankı yankı beziyor insanın gözünü. Derinlerden bir tatlı ses dolduruyor kişinin kulaklarını... Ud, tanbur ve def bir uyum içinde ışıklarda oynaşıyor...

Zenci köle, sininin üstünü küçücük tabaklar içinde, çeşitli yiyecekle donatıyor. Gidiş gelişler durulmaya başlarken, iyi sırlanmış bir koca testi, iki de gümüş tas bırakıyor. Müeyyet, keyifle geriniyor oturduğu yerde. Ellerini oğuşturuyor. Tas iki konduğuna göre, bugün gönlünü yaptı kumrusunun...

Günlerdir gelip gidiyor...

Günlerdir göz süzüşmekteler...

Ne var ki, tas hep tek konulmaktaydı sininin üstüne... Bu gün, yaşamının en güzel gecelerinden biri başlıyor Müeyyet için... Kumrum dediği oyuncu kız, hücresine gelecek. Bir gelse... Sonra bir...

Kıkırdayarak susuyor Müeyyet... Birkez gelsin hele... Birkez otursun yanıbaşına...

Hücrenin perdesi aralanıyor...

Müeyyet bir bakıyor ilkin. Sonra, gözlerini yarı kapatarak, bekliyor biran. Yeniden ağır ağır kaldırıyor gözkapaklarını...

İnce, en incesinden Hind ipeklisinin pembeleştirdiği portakal iriliğindeki göğüslerini görüyor ilkin... Sonra omuzlarının yuvarlağında, belinin inceliğine dolaştırıyor gözlerini... Kalçalarının kıvrımı dalgalanıyor beyninin derinliklerinde...

Dudaklarının kalın kıvrıklığı... İnce burnunun, onurlu kalkıklığı... Gözlerinin kristal yankılarını körelten ışıklı bakışları... Kendinden geçiyor Müeyyet... Daha bir kaykılıyor oturduğu yerde... Kolları kıpırdamaz oluyor. Bedeni bir halsizliğin ezgisiyle kesik kesik... Hemen ardından bir coşku yükseliyor karnının derinliklerinden. Gücünü artırıp, belleğini aydınlatan. Gördüğü güzelliği, tüm gücüyle çekip almak isteğiyle dikiliyor Müeyyet...

Parmaklarının üstünde sekerek yaklaşıyor kız... Dudaklarında gülücüklerin en sıcağıyla, tam annacına diz çöküyor. Müeyyet hemen uzatıyor elini... Yanına sürüklüyor sevecenlikle...

— Geldin mi?

— Asıl gelen sensin efendim... Nasıl sevindirdin beni bir bilsen...

— Sevinç... Benim malım o... Burdasın ya şimdi...

— Hep burda olmak dileğiyle...

İnce, küçük parmaklarıyla testiyi yakaladı. Narinliğinden umulmaz bir güçle kaldırıp, taslara şarap boşalttı...

Gümüş tasların içinde, kızın boyalı dudakları gibi ışıldadı şarap... İki eliyle kavradığı tası uzattı kız...

Müeyyet, parmaklarını avuçlarının içinde tutuklayarak, son yudumuna değin devirdi tası...

İnce parmaklar, bukez sininin üstünde gezinerek, dudaklarını okşadı Müeyyet'in. Kara sakallarını yellendiren bir incelikle, yanaklarında elinin ayasını dolandırarak lokma lokma sundu mezesini...

— Birçok armağan getirmişsin bana efendim. Birçok zahmetler etmişsin...

— Zahmet senin kölen olsun kumrum... Müeyyet de...

Aceleci bir atılımla, sarılmak istedi kıza... Bir küçük kanat çırpışı gibi uzaklaşıverdi... Yeni bir tas, yeni mezelerle ılıklığını bedeninde gezdirdi Müeyyet'in...

— Nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum efendim... Kudüs çarşısının en güzel ipeklileri, Şam ustalarının pek pahalı küpeleri ve daha neler... Bir benim için mi bunlar?

— Daha istediklerimi bulamadım dilberim... Aradım... Tüm çarşıyı dolandım... Ne gördümse, sana layığını bulamadım...

— Oh efendim... Şımartıyorsunuz beni...

— Asıl şımaran benim ...Tüm Kudüs'ün bir sekişine canını vereceği bir kumru, bana şarap sunmakta şimdi. Tanrı'ya nasıl bir adakta bulunmuş o'malıyım ki, bana bu ödülü bağışlamakta...

— Buyrun efendim... Afiyet şeker olsun...

— Sen... Sen içmiyor musun?

— Öyle güzel içiyorsunuz ki... Size bakmaktan kendimi unutuyorum...

Her tasın gidip gelmesinden sonra, kesik kesik düşünüyor Müeyyet... «Abdal Boga emmim, beni görmeli şimdi... Hünkâr gibi hurilerden, kevser gibi şarap yudumladığımı bir görmeli... Kimbilir nasıl afallar... Molla yeğenim, aklını başından uçurmuş ki... Bir dahi

dönmezlenesiye,» der... «Desin ...Gerçekten de uçurdum aklımı... Ama, öylesi bir dünya buluyorum ki, değer akılsızlığa...»

Taslar gidip gelmekte...

Arada bir duraklama oldu mu,· kız ayaklanmakta hemen... Derinlerden gelen müziğin dalgalanmalarına uyarak salınmakta. Parmaklarının ucunda dönerek, üstündeki ipeği notalara uygun bir yumuşaklıkta hışırdatmakta...

Yeniden uzanmakta bukez Müeyyet... Kendiliğinden doldurduğu tası, öncekiler gibi başından devirmekte... Kız içiyor mu, yoksa testideki şarabı durmaksızın kendisine mi sunmakta, kaçırdı artık Müeyyet...

Sormamakta...

Müzik, giderek yakınlaşmakta...

Ud, beyninin içinde bir yerlerde çalınmakta...

Tambur, kulaklarının memesine asmakta tellerini...

Def, kızın ayakları altında kıpırdamakta...

Işıklar giderek kararmakta... Müeyyet'in gözleri kocaman kocaman... Ama, yine de, baktığını tam görememekte...

Perde dışarıyla ilişkisini kesercesine kapandı... Kız, bir yorgunluk arasında, dizlerinin dibine düştü... İpek giysilerinden kurtulan bedeninde, ter tanecikleri çiğlenmiş. Gül üstünde gibi donuk parlaklıkları gözlerini alıyor Müeyyet'in...

Elleri uzanıyor...

Sessiz bir sokulganlıkla, sarıyor kolları kızın...

Müeyyet'in sakalları, bedenindeki teri kurulamak amacıyla yelpazelenmiş... Dudakları en doyumolmaz yemişleri ezmekte sanki...

Bir hoşluk kaplıyor tüm bedenini... Bir hafiflik var başının içinde... Gözleri, kendiliğinden kapanıyor... Ağ-

zının içinde hiç tanımadığı bir tadla, bulutların üstüne doğru kanatlanıyor, kızın kollarında ...

***

Bulutların üstünden, birden yere düşer gibi sızladı bedeni...

Gözlerini açtı...

Kıpırdama gücünden yoksun...

Bir soğukluğun titremesi var her yanında. Ağzının içi avuçla biber yemişcesine acı... Doğrulmak istedi... Mümkün değil... Bir süre daha kaldı olduğu yerde... Sonra, omuzlarından doğru yayılan bir ıslaklığın etkisiyle, yeniden kıpırdandı... Ağır ağır doğrulup oturdu... Yoklandı biriki ...

Sonra birden sıçradı...

«Bire aman... Ben nerdeyim N'oldu?»

Sorular ardıardına yığınlaştı kafasında... Yoklandı birkez daha... Başı ıslaktı... Görmeyen gözlerle çevresine bakındı... Giderek, beliriyor herşey...

Bir küçük derenin kıyısına uzanmış... Çakıltaşlarının sertliği bedenini acıtan... Kıyıdan taşan bir küçük sızıntı, saçlarındaki ıslaklık... «Olamaz,» dedi kendi kendine. «Burda bir işim yok benim...»

Yeniden yoklandı...

Mintanı, şalvarı ve harmaniyesi sırtındaydı... Sarığı töperlenmiş yana doğru... Kuşağı beline dolalı... Ama...

Elleri hızlı bir araştırmayla, her yanını taradı... Para keselerinin tümü yitmiş... Haramiden, yağıdan bin gizlilikle koruduğu tüm varlıkları, bir gece içinde kanatlanıp uçuvermiş... Ayıldı birden...

Bir gece önce, çevreyi kolaçan ederek girdiği eve doğru seyirtti, gün aydınlığında. Sokakları şaşırdı... Yeniden çarşı içine dönüp, arandı... Sonunda, akşam

girdiği sokağı buldu... Duvarları, kapıları sayarak girdiği evin önünde durdu...

İpe asıldı... Açılmıyor... Kapıyı vurdu, ses gelmiyor... Yeniden daha güçle vurdu tokmağı... Birden açıldı kapı... Ellerinde palalarıyla, üç iri zenci, içeri çekmek için uzandılar... Geriledi Müeyyet... Adım adım... Sonra, koşarak uzaklaştı ordan...

Eve döndü...

Çevresinde dolanıyor, gidip geliyordu. Ama, bir türlü giremiyordu kapıdan içeri... Dayanamadı... Başı yerde, ayaklarının ucuna basarak girdi kapıdan. Bedreddin'e sezinletmeden odasına çekildi... Tam, ne yapacağını düşünmek üzereydi ki, Bedreddin yanına geldi.

— Burdaki işimiz bitti artık Müeyyet karındaşım... Yarın sabah yola düşebili...

Tamamlamadı sözünü...

Müeyyet'in halindeki değişiklik, dondurdu Bedreddin'i... Şaşkınlıkla baktı yüzüne.

— Hasta mısın?

Ağlamaya başladı Müeyyet... Hıçkırarak, kendini yere attı...

— Keşke hasta olsaydım...

— Ne var? Nedir bu üzüntünün temeli... Yoksa olumsuz bir haber mi aldın?

— Keşke öyle olsaydı...

— Anlat bire karındaşım... - Oturdu... Başını okşadı bir süre... - Anlat hele ne oldu? Bir öğrenelim... Belki çaresini buluruz...

— Çaresiz Bedreddinim... Çaresiz üzüntüm...

— De ki...

Yine sustu...

Bir değişiklik vardı Müeyyet'te... Üstünde bir koku buharlanmakta yattığı yerde...

— Yoksa...

Müeyyet atıldı sonunda...

— Öyle bakma bana... Bir yanlışlıktır yaptım... Bir suçtur işledim... Ben sana lâyık değilim bilgin karındaşım. İşrete daldım ve dahi, tüm paramızı çaldırdım... Bağışla beni. Bağışla ya, bu yeterli değil... Burda, kimsesiz, üstelik parasız kalakaldık...

Birkez açılmıştı. Boşalmıştı... Bedreddin'in ses çıkarmadan baktığını görünce, daha bir coşkuyla anlatmaya başladı...

— Sen geceleri çalışmaya dalıyordun... Ben, namazdan sonra canımın sıkıntısını gidermek amacıyla, bu büyük kenti dolaşmaya çıkıyordum... Her gün bir sokak, bir mahalle gezerek eğleniyor. Böylece kenti de öğreniyordum... Derken bir gece, önümde iki kişi konuşarak yürüyorlardı. Elimde olmadan kulak kabarttım... Bişeylerden söz etmekteler. Ama, bir türlü çıkaramamaktayım nedir... Düştüm ardlarına... Şölenden, müzikten, oyundan konuşuyorlar. Ben bunca yer gezdim, görmedim böyle bişey... Birkez göreyim dedim... İzledim... Bir eve girdiler... Ben de girdim... Bir batakhaneymiş burası... Girdim ve bir dahi ayrılamadım. Sen her gece tartışmalarla zamanı içerken, ben doğru oraya seyirtiyordum. Uzatmayalım, böyle kaç geceler gittim bilmiyorum... Bir dilbere tutuldum... Birkez tadına bakacağım ...Kişi, kendince böyle bişey kurdu mu, nasıl kudurmakta... Her gece, ben herkesten öndeyim... Sonunda öğrendim dilberin fiatını... Para değilmiş de, armağanmış... Aldım Kudüs çarşısından armağanlarımı. Bir zembile dolturtup, kendi elimle taşıdım...

Bedreddin, hiç sözünü kesmeden, dinliyordu anlatılanı... Müeyyet'in sözün burasında dalıp gittiğini görünce, dayanamadı.

— Sonra da, sabahleyin uyandın ki, herşey uçmuş...

— Ya, nerden biliyorsun?

— Baştan kendin söylemiştin. Unuttun mu?

— Bişey söylemiyecek misin?

— Kişi ilk işretinde, böyle olaylara rastlar Müeyyet Mollam ...Şimdi bırakalım olupbiteni de, ne edeceğimizi düşünelim...

Müeyyet çırpınıyordu. Bedreddin anlamadı galiba... Şaşkınlıkla baktı yüzüne...

— Demekteyim ki karındaşım, dımdızlak kaldık ortalık yerde... Düşünecek bişey de yok artık. Herşeyimiz yitti...

— Nedir yiten Müeyyet... Para mı? Eh, ne yapalım. Biz de bundan öte, parasız gitmenin yolunu buluruz...

— Nasıl?

— Bir kervancı buluruz ki, bizi Mısır'a götüre... Ama, parasını, bir dahaki gelişinde isteye...

— O da, hemen olur diye... Ve dahi bizi alıp götüre öyle mi?

— Niye olmasın?

Öylesine uzaktı ki bu işlerden Bedreddin... Öylesine anlamıyordu ki, şaşkınlığı ve o şaşkınlıkla kendine olan öfkesi daha bir arttı Müeyyet'in... Öyle ya... Parayla, gereksinimle bir ilgisi yoktu ki... Ne gerekiyorsa, Müeyyet, kuşağındaki altınlarla hemen yerine getiriyordu. Daha o istemeden. Sanıyordu ki, kendisine onca hayranlık duyan kervancı, salt gözlerinin sevgisine getirmiştir o'nu Bursa'dan, Kudüs'e...

Sanıyordu ki, burdan öteye de, Müeyyet, hemen bir kervan donatıp, yola düşecektir. Anlamıyordu... Anlamamakta da haklıydı kendince...

— Kervancılar böyle bir alış-verişi kabûllenmezler...

— Baka Müeyyet, erzakımızı yüklenir, düşeriz yola biz de... Kona göçe, biraz zaman yitirerek varırız amacımıza... Ne edelim?..

— Sen bekle beni burda... Varayım, Edirne'den biraz para bulayım. Yeniden düşelim yollara...

— Bu daha çok zaman yitirtir bire...

— Kuş gibi gider gelirim...

— Olmaz... Kalk hele sen ...Azbiraz toparlan... Git, Kışmiri'yi bul gel bana...

— Kışmir'i?..

— Hani derslerimizde bulunmayı seven, seyrek sakallı bir Türkmen kocası var ya... Keşmirli olduğunu söyleyip durmakta...

— Bildim... Ne olacak o?

— Sen git, bul gel... Ötesine karışma...

Fırladı yerinden Müeyyet... Koşarak çıktı...

Bedreddin, dizlerinin üstüne çökerek, düşünceye daldı... Böylesine uzun yol... Haklı Müeyyet... İnsanların gözü üstünde bulunduğundan, hiçbir aykırılık yapamıyordu. Kudüs büyük kent... Batakhaneleri bol... Burda kendini bir yitiklikte sanıp, dalıverdi... Dalar dalmaz da, uyandı... Uyandı ya, gayrıya gereksinim zorunluluk oldu...

Ardında Kışmir'i olduğu halde, yetişti Müeyyet...

— Buyur buyur efendi... Bedreddinimiz sizi görmek dilemekte... Buyur...

— Bir buyruğunuz varsa, mutluluk verirsiniz efendim...

— Siz bana yardım önermiştiniz değil mi Kısmiri karındaşımız...

— Siz öyle buyuruyorsunuz. Ben kulunuz olmayı önermiştim...

— Bunun konuşmasını daha önce yapmıştık. Sizden bir dileğimiz vardır... Mısır'a gidecek bir kervanda, bize yer açılması için destek olur, güvence verir misiniz?

— Mısır'a mı gidiyorsunuz? ?

— Evet...

Sevinçle zıpladı adam... Bakışlarını gökyüzüne dikip, ellerini kaldırdı.

— Tanrı'dan istediğim oldu Ben biraz sonra size gelip, aynı öneride bulunacaktım. Ve dahi diyecektim ki, kervanıma onur veriniz...

— Teşekkür ederiz karındaşımız... Bizi mutlandırdınız...

Müeyyet, sevecenlikle baktı Bedreddin'e... Sonra eğildi. Kışmırí'nin elini öptü, engellemesine olanak tanımadan.

— Ne zaman yola çıkmak istersiniz?

— Siz ne zaman isterseniz...

— Benim kervanım hazır. Ancak, sizin işleriniz olabilir. Bekletirim. Hiç kaygıya kapılmayın. Ne zaman gitmek dilerseniz, yola o zaman çıkarız...

— Bize kalsa, yarın sabah, derdik...

— Size kaldı efendim... Size kaldı ve kervan yarın sabah buyruğunuzdadır...

— Acele ettirmiyoruz değil mi?

— Hayır... Benim niyetim de, yarın sabah yola çıkmaktı...

Adamın bakındığını görünce, atıldı Müeyyet...

— Bize yeter bu iyilik efendim... Yeter de artar bile...

— İyilik mi? Kim kime iyilik etmektedir Müeyyet Molla ...Kervanımızda bir bilginin bulunması, bizim için

unutulmayacak bir hoşluktur... Demek istiyorum ki, ev sahibinizle ben konuşayım... Kiracılığınızın bittiğini bildireyim...

— Buna gerek yok... Daha ay dolmadı... Haberi ben iletirim kendisine...

— Peki nasıl isterseniz... Sabahleyin, sizi almaya gelirim.

— Sağolasınız...

Adam çıktı gitti... Bedreddin sevinçle baktı Müeyyet'e...

— Eh, molla karındaşımız, yolculuk sorununu çözdük... Eğer orda da istediğimiz gibi olabilirsek, kısa zamanda yitirdiklerini geri verme olanağına kavuşuruz...

— Sabahtan beri öylesine kaygılanmaktaydım ki, anlatılamaz... Şimdi rahatladım bir iyice...

— Öyleyse, yol hazırlığımızı görelim. Ne dersin?

— Sen tasalanma. Ne gerekiyorsa yaparım ben... Var, sağlıcakla izin iste hocalarımızdan.

— Peki... Hoşcakal...

Müeyyet, dağılmış kitapları, işaretleri, notları bozmadan topladı... Tahta sandıklara yerleştirdi bir bir... Sonra, götürebilecekleri yazı takımını, rahle gibi eşyaları gözönüne koydu...

*
* *

Kervan bir kum tepesini yenice aşmıştı. Uzaktan karartılar belirdi. Kervancı dikkatle karartılara baktıktan sonra, «Haramiler!..» diye bağırarak Kışmiri'nin yanına sokuldu. Kervan ilkin durakladı. Sonra bir çember olarak, korucuları ve yolcuları siperledi.

Karartılar giderek belirginleşti. Kervancı'nın, Kışmiri'nin rengi atmış, sesleri kısılmıştı.

Gelenler yaklaştıkca çoğalıyor, büyüyorlardı.

Bedreddin, birden atını mahmuzlayarak, gelenlere doğru koşturmaya başladı.

Bir susku, kuşkuya dönüşerek, kıpırtısızlaştı...

Bir yanda, kalabalık bir gurup. Bir yanda, tek başına Bedreddin... Kervancı, yardımcıları ve Müeyyet, boğazlarını tıkayan bir kıpırtısızlığın kuşkusundalar... Kalabalık giderek yaklaşıyor... Bedreddin, kararlı bir diklikle, sürüyor atını...

Haramibaşı, yaklaştıkca daha bir şaşıyor... Hayır... Şaşkınlık değil bu adamın yaptığı. Doğrudan üstüne gelmekte... Bir başına... Silâhsız...

Birden çekti atının dizginini... Ardındakilerle birlikte, şaha kalkarak durdu atlar. Beklediler... Gelsin hele... Kimdir, nesine güvenmektedir?

Bedreddin, çiğ aydınlıkta parıldayan palalara gözucuyla olsun bakmadı. Atını durdurdu aralarına sokulurcasına yaklaştıktan sonra... En başta, tümünden görkemli bir biçimde bekleyene yaklaştı...

— Başları sen misin?

Soru, dingin, aldırışsız ama kararlı bir biçimde yönelmişti adama. Her zaman soru yöneltme hakkını elinde tutan Haramibaşı, afalladı.

— Benim...

— Nedir istediğiniz?

Giderek daha bir kararlı çıkıyor sesi... Sorular, daha bir güvenle belirtiliyor... Hem de, kendi dillerinin en seçkin konuşmasıyla... İrkiliyor Haramibaşı... Adamları, giderek palalarını daha gevşek tutmaktalar...

— Ya canınızı, ya malınızı...

Güldü Bedreddin...

— Malım kalsın, ilkin canım deyen oldu mu hiç?

Alay ediyor... İnsanla, yaptığı işle, kendileriyle... Böylesi görülmüş değil. Şaşkınlıkları daha bir artmakta haramilerin... Palalar daha bir inmekte, atların sağrılarına doğru ...Haramibaşı ne cevap vereceğini bilmeden bakıyor adamlarına. Tümünün başı yerde... Bed-

reddin'in duru, mavi bakışları üstlerinde gezindikce, gevşemişler. Besbelli ki, bu adam, şimdiye değin karşılaştıklarından değil... Besbelli ki, ilkkez şaşıran onlar...

Alışkanlıkları başka... İlk vuruşu yapmaları gerekli... Kervanı sarıp, korucuları yitirmek, ondan sonra mallarına da, canlarına da elkoymak töreleri... Şimdi, savaş duruyor. Vuruşma, yerini konuşmaya bırakmış...

Başını kaldırdı Haramibaşı... Gözlerinin içine baktı Bedreddin'in...

Sonra, cevaplarken düşündü. «Ben bunu bir yerden tanıyorum...» diye...

— Olmadı şimdiye...

— Ama, siz ilkin canını aldığınız için, sormuyordunuz değil mi?

Azarlıyor...

Yirmiden fazla palalı adamın arasına girmiş. Gözlerine dik dik bakarak, suçluyor onları... Canından korkmuyor mu bu?

Korkmuyor olmalı... Bakışları öylesine dingin ki...

— Bu bizim töremizdir efendi... İlkkez soruyoruz işte. Verin cevabınızı...

— Can tatlıdır. Elbette buyrun malı dilediğiniz yere götürün. Ama, size yarayacağını sanmayız.

— Kervanlardaki hertür mal bize yarar...

— Bukez yarayacağını sanmayız. Buyrun alın...

Döndü geriye doğru... Eliyle, kervancıya yürü işaretini verdi...

Uzaklık, eylemlerin görülmesine engel... Ama, kervandakiler, Bedreddin'in, adamları durdurduğunu, konuştuklarını. Sonra, kendilerine işaret ettiğini sezinlediler, korku dikkatiyle... Döngüyü çözüp, ilerlemeye başladılar..

Bedreddin, haramileri ardına takarak, döndü...

Kervana doğru yürüdüler. Birden aklına gelmiş gibi duraksadı...

— Siz bizi malla, can arasında seçim yapmaya zorladınız. Kabullendik seçiminizi ve malı size bıraktık. Dileğimiz odur ki, siz de sözünüzde durup, canı bize bırakasınız. Ve dahi yolculuğumuzu sağesen sürdürmek olanağını tanıyasınız...

— Anlamadım...

— Demekteyiz ki, can güvenliğimizi bağışladığınıza, göre, hayvanlarımızı ve dahi, yiyecek, içeceğimizi bırakınız ki, ilkkente varabilelim...

— Kabûl efendi...

Kervana geldiler...

Haramibaşı, her yanı dolandı... Sandıkları indirtti yere... Kapaklarını zorladı... kendiliğinden açılınca, daha bir baştı... Tüm kervancılar, haramiye zorluk çıkarmak için demir sandıklar yaptırıp, açılmaz kilitler taktırırlar. Bunlar öyle değil... Neden?..

Kapak açılınca, anladı nedenini... Kitaptan başka bir değer yoktu kervanda... Biraz erzak, biraz su...

Ağır ağır sokuldu Bedreddin'e... Sonunda çıkarmıştı kimliğini... Üzengisini tuttu eliyle. Bakışlarını yavaş yavaş kaldırdı gözlerine doğru...

— Siz, Zekeriya camiinde öğüt veren efendi değil misiniz?

— Zekeriya camisinde karındaşlarımla söyleşi kurduğumuz doğrudur. Ama, Tanrı tanığımızdır ki, biz kimseye öğüt vermiş değiliz...

İki dizinin üstüne çöktü Haramibaşı... Özengisini öpmek isterken, kaçındı Bedreddin... Utançla atlarından atladı haramiler... Başlarını izleyerek, sıraya dizilmek istediler. Engel oldu...

— Baka Haramibaşı, pazarlığımız niceydi sizinle...

Malları alacak, canımızı bırakacaktınız. Buyrun, çekin yükünüzü...

Haramibaşı ağlıyordu... Sonra dikildi birden...

— Bağışlayın efendim... Mal da sizin olsun, can da... Hatta, salt kendinizinki değil... Benim ve dahi adamlarımın canı da... Bu yoldakı ilk haramiyim ben... Ama, bilesiniz ki, sonuncusu değilim... O yüzden izin verirseniz, birlikte gitmek istiyorum güvenliğe çıkıncaya değin...

— Ama, bizim suyumuz, yiyeceğimiz kendimize göre düzülmüştür. Yolda ağırlayamayız sizi. Utanırız... Salın biz gidelim... Tanrı ne gösterecekse, görmektir dileğimiz...

— Bizim suyumuz da, yiyeceğimiz de vardır efendim... Yeter ki, siz izin verin...

Sonra birden atladı atına, sürdü arkadaşlarının yanına...

— Siz yolunuza devam ediniz... Biz yetişiriz. Adamlarım da, sizinle bile olmak dileğindeler. Esirgemeyeceğinizi, kovmayacağınızı biliyorum. Çünkü, sizin kapınızdan kimse geri dönmemiş şimdiye...

Yiyeceklerini sakladıkları yere doğru seyirttiler...

Kervan, ağır ağır yola düzüldü yeniden...

Kışmiri, Müeyyet'in yanına sokularak, fısıldadı...

— Molla karındaşım, bağışla bişey soracağım sana...

— Buyur sor...

— Bildiğimce, bu Harami, çölün en azgın yolkesenidir. İlkin, kervanda nice canlı varsa yitirir. Sonra sorar, malın mı canın mı diyerekten ...Şimdi Bedreddinimiz ne yaptı ki, adam meslek değiştirip, haramilikten koruculuğa sıvandı?

— Bire Efendim!.. Ben de senin bildiğini bilmekteyim, görmez misin?

— Hani sorması ayıp ama...

Soramadı...

Sustu...

Suskunluğu çiğnedi hayvanlar...

Müeyyet, dayanamadı sonunda...

— Niye somurtursun öyle... Bir kötü şey mi soracaksın yoksa...

— Demekteyim ki kendim kendime, demindenberi... Olanaksız bu... Tekbaşına seyirtip gidiyor. Tek başına, bunca haramiyi dize getirip, ardına takıyor... Olası değil...

— Biz Bedreddin karındaşımızın yanında, çok olanaksızın olduğunu görmedik mi şimdiye?

— Gördük Tanrıma şükür... Gördük de, bunca yıldır kervan düzerim bu yollarda... Hiç duyulmuş, işitilmiş değil bu gördüğümüz... Demekteyim ki...

Müeyyet, adamın aklında dolananı anlıyor... İlkin kendi aklında da, aynı soru dolandı. Hiç ilişkisi olmadığını bildiği halde, acaba salt nefes gücüyle mi durdurdu bunca haramiyi, diye düşündü biran. O yüzden, üsteledi...

— Ne demekteymişsin bakalım...

— Bir büyü falan mı yaptı onlara...

— Hey koca Kışmırı!.. Sen de mi, bilgiden vazgelip, sihre dalmak dileğindesin bunca yaştan sonra... Bilmez misin Bedreddinimizi... Duysa söylediklerini, kimbilir nasıl üzülür.

— O yüzden sana soruyorum. Ama, sen de bir çözüm getirmiyorsun bana. Nasıl oldu bu iş?

— Varalım kendisine soralım...

— Soralım...

Bedreddin, gülerek yanıtladı sorularını...

— Bu adamların mesleği ne? Haramilik... Sen ki, Kışmiri Karındaş, kaç yıllık yol ustasısın... Hiç duydun

mu, silâhsız, tek başına kalabalık harami üstüne gideni?

— Duymadım...

— Eh, işte işin başarısı burda... Bu adamlar da, yaşamları boyunca görmediler böyle birşeyi... Herkes kaçtı önlerinden. En cesurlar da, vuruştu yitinceye... Eğer güçlüyseler, haramiyi kaçırdılar. Değillerse, kendileri yittiler... Bir düşün ki, biri çıkıp, höt be höt üstlerine geliyor. Şaşırdılar ilkin. Sonra meraklandılar. Bu adam gücünü nerden alıyor? Daha sonra da, kabûllendiler bizi tanıyıp...

— Ya bişey olsaydı size? Saldırıverselerdi?

— Nasılsa saldırıyorlardı... Burda beklemek, daha bir kışkırtmaz mı onları?..

Anlamıştı Kışmiri... Ha üstlerine gitmek... Birbaşına gitmek... Ha burda beklemek. Üstelik kavga başlarsa, kendi düzenlerinde olacaklarından, kavganın kuralı yürür. O zaman hiç söz dinlemez Harami... Oysa, kendilerininkinden birbaşka düzen gelince, afallayıp, apışıveriyor... Eh, bu düzeni de, Bedreddin gibiler kurabilir ancak...

Atını çevirdi eski yerine doğru...

Müeyyet, yüzünü yayıp, bakınırken, Haramiler, korucu olarak çevrelerinde bittiler. Kendi yiyecek ve içecek yüklerini sarınmış hayvanları da kervana katarak, birlikte yürümeye başladılar...

Boğazın serin loşluğuyla birlikte, çöl gecesi de, ağır ağır yorganını sermeye başlamıştı...

9

Günler durmadan geçiyor...

Ehzer'in kalın duvarları, sıcağı serine çeviriyor...

Öylesine bir ses yayımı var ki, koca dersanenin kıyısındaki fısıltı, öteki uca gümbür gümbür gidiyor.

Daha bir türlü İbn-i Haldun'la karşılaşamadılar.

Seyid Şerif olsun, Mubarekşah olsun, durmaksızın erteliyorlar buluşmayı. Haldun usta, kitabıyla uğraşıyor gerekcesi, en kalın duvarlardan daha görkemli bir engel oluyor önünde... Ve boynunu büküyor Bedreddin...

Ucundan kıyısından duydukları, isteğini daha bir artırıyor. Ve bekliyor sabırsızlıkla... Bu bekleme içinde, söyleşi kuruyorlar... Ve söyleşi duyuldu mu Ehzer içinde, dolup taşıyor yöreleri...

Bir öğle sonrası...

Seyid Şerif, Mubarekşah ve Bedreddin, bir üçgen biçiminde oturmuşlar Sürdürdükleri tartışmanın, derinliğine dalıp yitmişler sanki...

— Tanrı; «Sizi bir damla sudan yarattım,» buyuruyor, - dedi Mubarekşah...

— Bu söz, bize ilk yaratılışın ipucunu vermektedir, - diye yanıtladı Bedreddin. - Arayıp bulmamız, bilim gözüyle gerçeği aydınlığa çıkarmamız için.

— Yaratılış sözkonusu olunca, çamura gitmek gerekmez mi? - Diye atıldı Seyid Şerif...

Ve sözünü bitirmeden ayağa dikildi saygıyla...

Mubarekşah da onu izleyince, bir küçük duraksamadan sonra Bedreddin de kıpırdandı yerinde. Geleni izledi tanımak istercesine... Çok ince keten görüntüsünde sade bir ipekten kaftanı, uzunca boyu, esmer teninde ak sakallarıyla ilk bakışta saygı uyandıran yaşlı biriydi gelen... Yanlarına değin, yaşlılığından umulmaz bir çeviklikle sokuldu.

— Öğrencilerim, görkemli bir tartışmaya daldığınızı haberlediler... Yararlanalım, dedik...

Seyid, aksakallarının arasında bir alev topu görüntüsündeki dudaklarıyla gülümsedi;

— Bedreddin karındaşımızın tutkusunun, böyle bir karşılaşmayla giderileceğini ummazdık. Kitabınızdan bir punt bulduğumuzda, biz gelmeyi kurardık...

Haldun, iki eliyle kavradı Bedreddin'in ellerini.

— Tanışmak bizi mutlu kıldı.

Bedreddin, gelenin kimliğini anlamıştı. Hafif eğilerek selâmladı. Ellerindeki diri elleri sıktı sevecenlikle...

— Böylesi bir onuru nice öderiz Haldun ustamız,- dedi tanıştırmayı beklemeden.

Ve elinde olmadan, Haldun'un kitabındaki bir cümle canlandı belleğinde.

«Bu benim yazdığım tarih, yeni bir bilimin ürünüdür. Bu bilimi ilkkez ben buldum ve uyguladım.»

Böylesine kesin konuşabilmek için, gerçekten bilginin anlamını iyi kavramak gerek. İşte karşısındaki böyle bir usta... Ve öğünme değil sözleri. Okuduğu kadarıyla, bir gerçeğin açıklanması... İçtenlikle tamamladı sözlerini suskuyu bölmek için...

— Son düzenlemeyi bitirdiğinizde, okuma olanağını da bağışlamanızı dilerim...

— Ben ise, bitmeden önce, düzeltmeleri birlikte yapmayı isterdim...

— Aman efendim. Salt öğrenmek, aydınlanmaktır amacım...

— İnsan vardır, bildiğini unutur. İnsan da vardır ki, öğrenirken öğretir Bedreddin Bilge.

Gözleri mavi mavi balkıdı Bedreddin'in...

Başını eğdi, istekleri gerçekleşmiş gibi...

Haldun, bağdaş kurup oturduktan sonra, soran bakışlarla süzdü tümünü.

Mubarekşah, hemen anladı bakışlardaki soru işaretini. Bedreddin'e döndü.

— Diyordunuz ki, insanlık çeşitli aşamalar geçirerek gelmektedir. Bir gelişimin çizgisinde durmaksızın

ilerlemektedir. Çamurdan yaratılma, bir damla suya indirgeme hep bu doğal gelişimin başlangıcı ve uzantısıdır. Biz burda bir noktanın unutulduğu kanısındaydık. Siz, unutulan hiç bir şey olmadığını belirtiyordunuz. Sürdürelim mi?

Haldun tartışmanın en canalıcı noktasına geldiğini anlayarak sevindi. Bedreddin, börkünü belli belirsiz eğip, yanıtladı Mubarekşah'ı...

— Evet... Biz unutulan bir nokta bulunmadığını savunuyoruz. Çünkü insanlığın gelişmesini izlediğimizde, varlıkların durmaksızın ilerlediğini seziyoruz. Üstelik salt insan da değil ilerleyen. Tüm varlıklar ...Öyleyse, sürüpgiden bir gelişme kaynaşması olduğu apaçıktır. Ve kutsal kitaplar, gözlerimizi bu gelişmeye çevirme çabasındadırlar... Sözünü ettikleri kanıtlar, hep bunu sağlamak amacına yöneliktir. Biz bağnazca değerlendirip, gerçeği görmezlikten gelirsek, sonuçlarda yanıldığımız bir yana, bilimin ilerlemesini engelleriz. Buna da, bilgelik sanını yüklenen ya da yükümlenen kişilerin hakkı olmamak gerektir.

İbn-i Haldun, sevinçle açtı gözlerini...

Onun bir nefeslenmesi sanıp, bekledi bir süre. Bedreddin'in kendisine baktığını görünce, katıldı tartışmaya.

— Biz, bu konuda tümüyle Bedreddin karındaşımıza katılıyoruz.

Bir soluk gibi dolandı sözleri... Dinleyenler o soluğun önünde direnmek mümkün değilmişçesine kıpırdandılar. Bir dalgalanma kapladı geniş salonu... Sürüp gitti bir süre... Arkası gelsin diye bekleşerek, kulaklarını uzattılar bilgelere doğru ...

Daha bir toplaşıp, yumaklaştı öğrenciler... Sanki, Haldun ustaya olduğu gibi, Sultan sarayına da haber iletilmişcesine, Berkok'un ayaklarının ucuna basa ba-

sa sokulduğu görüldü. Dinleyiciler, gürültü etmeksizin kalkmaya davranıyorlardı ki, bir işaretiyle durdurdu onları Berkok... Dizlerinin üstüne çökerek, aralarına karıştı.

Seyit Şerif, gözlerini kıstı.

— Siz de bu konuda İlköğretmen Aristo'nun fikrine katılıyorsunuz demek? Hiç bir şey yoktan varolmamıştır görüşünü paylaşıyorsunuz?

Mubarekşah, kendince en özgün sözleri bulmak amacıyla yutkundu bir iki.

— Sokrates de aynı görüşü kesinlemektedir kendince. Ancak, kutsal kitapların tümü, Tanrı'nın her şeyi yoktan varettiğini savlamaktadır. O zaman, bilgimiz, inancımızla çatışma haline gelmemekte midir?

Haldun, gelir gelmez tartışmanın yönetmeni durumuna girmişti. Bakışlarını Bedreddin'e çevirdi... Gözleriyle, yanıtla soruyu kışkırtmasında bulundu.

Bedreddin:

— İnancımızın temeli olan kutsal kitaplar, ilk oluşumdan söz etmektedirler. Biz burda gelişimi tartışmaktayız. Elbet Tanrı, yoktan varedicidir. Bu tartışmamızın dışında kalmaktadır. Çünkü, kutsal kitapların tümünde buyurduğunuz gibi yazılmaktadır. Söylemek istediğimiz, bilimin, araştırmalarını bu ilk oluşumdan başlayarak getirmesi gerektiğidir. Ve çamur dediğimiz zaman, suyun toprak ve öteki madenlerle karışmasından oluşan bir varlığı belirtiyoruz biz... Gelişim, işte bu belirtilen noktadan başlamıştır, diyoruz...

Yeni bir duraklamayla, gözlerini gezdirdi bilgelerin üstünde...

Haldun, Bedreddin'in duraklamasından yararlanarak atıldı...

— Evet... Biz de, varlıkların madenlerden başlayarak, yavaş yavaş ve benzeri görülmemiş bir şekilde, ta-

baka tabaka yaratılmış olduğunu görmüşüzdür... Maden, bitki ve hayvanların bileşiminde aynı elementlere rastlamaktayız. Madenin en gelişmiş türü, bitkinin en ilkel türüne, bitkinin en gelişmiş türü de hayvanın en aşağı türüne çok yakındır... Hayvanın en gelişmiş türü ise, insanın ilkel türüne yakındır. Bu konuda örnek vermek de mümkündür... Madenler, hep bilmekteyiz ki, tohumsuz yetişir. Tohumsuz yetişen bitkiler de vardır... Bitkilerin en gelişmişi ise, hurma ve üzümdür. Ve hayvanların en ilkeli sayılan, inci sedefi ile salyangoza yakındırlar... Nitekim, usta araştırmacılarımız kesinlikle ortaya koymuşlardır ki, bu hayvanda, salt dokunma ve yoklama duyuları vardır. Diğer duyular henüz gelişmemiştir. Sözünü ettiğimiz bitkiler, bu hayvan türüne girmeye elverişlidir. Sorunu böyle aldığımız zaman, bu hayvanlar arasındaki bileşiklik söz konusu olmaktadır. Ve bu türlerin, kendi ailelerindeki en gelişmiş olanı, kendinden daha gelişmiş hayvan türünden en ilkelinin biçimine girmeye elverişlidir. İşte, Bedreddin karındaşımızın sözünü ettiği ve doğal gelişim diye çok güzel adlandırdığı kural böyle meydana gelmiştir. Ve hayvan türünün en gelişmişi, giderek düşünce sahibi insanın meydana gelmesine kadar yükselmiştir. Örneğin, maymun ve şebek gibi... Bazı hayvanlar, anlayış ve duyuları bakımından, insan ortamına yükselmişlerse de, fikir ve düşüncede aynı yüceliğe ulaşamamışlardır... İşte bu hayvanlardan, insanın en ilkel olanı başlamıştır...

Bir sessizlik kaplamıştı yöreyi... Herkes, nefes almaktan sakınırcasına, gözlerini Haldun'un ağzına yapıştırmış, kulaklarından belleğine inen sözlerin gerçek mi, bir düşün bulanıklığını mı taşıdığını ölçmekle uğraşıyorlar ...Bedreddin, birden kıpırdandı...

— Evet, bizim de söylemek istediğimiz bu... Ustamız, gerçek bilginin keskinliğiyle, tüm alışkanlıkları-

ınızı, inançlarımızı yıkan bir kanıt getirdi... İnanıyoruz ki, insan dediğimiz yaratık, ancak bu değişikliklere uğraya uğraya, günümüze varabilmiştir... Buna, doğal yoksunlukları ya da fazlalıkları da eklersek, kimi bölgelerin gelişmişliğini, kimi bölgelerde ilkelliğinin sürüp gitmesini de yorumlamış oluruz...

— Tam dediğiniz gibi... Yunan'ın, Roma'nın gelişmişliği, hatta Yunan filozoflarının bizden çok ilerde bilgileri kurallara bağlayabilmesinin nedeni de bu... Doğa kuralları orası için verimli olmuş. Ve insanlar erken gelişmişler. Buna tartışma olanağı da eklenince, ufukları aşacak bir gelişme çizgisini tutturmuşlar.

Biri bırakıp, biri alıyordu. Bilgi çavlanının gürültüsü, medresenin tavanında yankılar uyandırarak, daha bir genişliyor, büyüyor... Bedreddin sürdürdü konuşmayı...

— Nitekim, bugün bu bilgiler bizim için, yola çıkılması gerekli başlangıç niteliğindedir. Ve ustamızın derin bir görüşle belirttikleri gibi, ancak söylenenlerin üstüne yeni bişey ekleyebildiğimizde, gelişmeden söz etme hakkını kazanırız...

— Bedreddin karındaşımız haklıdır...

Derken, ezan okundu... Biran saygıyla susup, dinlediler. Sonra tümü birden, akşam namazına davrandılar... Dört bilgin de, Berkok'un orda olduğunu o zaman sezinlediler...

Kendi tartışmalarına öylesine dalmışlardı ki, gelen gidenden habersizdiler. Kalkıp onlarla birlikte yürüyünce, irkildiler... Sonra, yol verip, ardına düşerek, öğrencilerin önünden, hemen yandaki camiye yöneldiler...

Berkok, tüm direnmelerine karşın, aralarına sokuldu hemen...

— Biz geçiciyiz ustalar... Ancak size değer verdiğimiz ölçüde geleceğe kalabilecek, üstüne insanların

yönetilmesi gibi bir ağır yük yüklenmiş insanlarız... Öylesi bir tartışma ve bilgi hazinesi sundunuz ki bize, önünüzde yürümek utancından kurtarınız. Bırakınız, sizinle olmanın onurunu paylaşalım... Ve namazdan sonra, ayrılmayınız. Bu güzel tartışmayı, sarayda sürdürelim...

Bir koluna Haldun'u, bir koluna seyid Şerif'i aldı... Mubarek Şah, elini uzatan hocası Şerif'e doğru kayarken, Haldun da Bedreddin'in elini yakaladı... Ehzer avlusunun ortasına bir sanat anıtı olarak dikilmiş şadırvanın yöresinde çözüldüler. Aceleyle abdest alarak, camiye girdiler...

Namazdan sonra, bekletilmekte olan atlara binerek, korunmacıların arasında, saraya yöneldiler... Berkok, gelişim kuralları konusundaki bilgilerini durmaksızın aklından geçiriyordu...

Atını Şerif'in yanına sürdü...

— Kaftanınızın altında bir hazine sakladığınızı bildirmediniz bize... Ne denli gücensek, haklı olduğumuz inancındayız...

— Yepyeni bilgiler getiriyordu Sultanım... Diledim ki, kendisi de çok derin, çok anlamlı yeni bilgiler getirmiş bulunan İbn-i Haldun ustanın sınavından bir geçsin. Ama, bizim götürmemize zaman bırakmadan, kendileri onurlandırdılar... Ve gördüğünüz gibi, sınav, fikirdaşlıkla sonuçlandı...

— Evet... Görmekten de kıvandım ayrıca...

Haldun, Bedreddin'in yanında at sürüyordu...

— Sizinle daha önceden tanışmak isterdim... Söylediklerinizden çok yararlandım... Kitabımın düzeltmelerini, açıklamalarınızı da göz önünde bulundurarak yapacağım. O yüzden bana yardım edeceğinizden kuşku duymuyorum...

— Az önce de belirttim efendim... Mısır'a geldi-

ğimden bu yana kitabınızdan söz ediliyor. Ustalarım bıraksaydılar, çoktan eteğinize yüz sürmüş, bilginizden aydınlanmayı istemiştim. Ama, sanıyorum ki, onlar benim bu olgunluğa geldiğimden kuşkulandıkları için sizi rahatsız etmekten çekinmişlerdi...

— Rahatsızlık... O ne demek... Sizin gibi bir yoldaş kazanmak ancak sevindirir beni.

— Hep layık olmadığım biçimde yüceltiyorsunuz beni efendim... Umarım ve dilerim ki, yüzünüzü kara çıkarmam...

— Ben bundan güvenliyim... Yarın sabahtan başlayarak, hergün zamanınızın yarısını bana veriniz. Araştırmalarımı, belgelerimi, tanıt ve kanıtlarımı birlikte inceleyelim... Salt okumakla yetinmemiş, her cümle, her konu üstünde, tartışarak birlikte aydınlığa varmış oluruz... Kabûl ediyor musunuz?

— Bana kalsa yarını bekleyemem efendim... Hemen derim...

— Öyleyse, bundan öte, tarihi alışılmışın dışında, gevezeliklere, düşlere dayanarak değil de, maddi verilere dayanarak incelerken, bir yoldaş edindiğimden güven duyabilirim değil mi?

— Bir çırak bulduğunuzdan kuşkunuz olmasın...

Saraya yaklaşmışlardı... Kapılar kendiliğinden açıldı... Muhafızbaşı koşturup, Sultan'ın atını tuttu... Onu izleyen öteki görevliler, her birinin inmesine yardımcı oldular. Mermer basamaklarda, konukların gelmesini bekledi Berkok... Sonra adımlamaya başladı.

Yüzyıllardır geleneği ve göreneği olan bir sarayı ilkkez görüyordu Bedreddin. Bu nedenle, belli etmeksizin inceliyor her yanını... Sürekli gelişen bir inceliğin, nice görkem yarattığını yerleştiriyor belleğine.

Ehzer'de yarım kalan tartışmanın sürmesi için yerinde duramıyor Berkok.

Ama, ilkin sofraya çağrılıyor tümünü.

***

Yine sarayda oturdukları bir gün okuma zamanı gelen oğlu Ferec'in öğretmeni kim olacak, sorusu takılıyor aklına Berkok'un.

Bilgelerden her birini döndürüp dolaştırıyor.

Her biri, bir ötekinden ağır basıyor ilk bakışta... Haldun, yepyeni bir tarih bilimcisi... Mubarekşah, kutsal kitabın yorumunda büyük usta... Seyid Şerif, hukuk alanında en tanınmış olanları...

Bir de Bedreddin var...

Her alanda, doruktakilerle en yetkin tartışmaları yapıp, sözünü tümüne kabul ettiren.

Seçim güçlüğü şaşırttı Berkok'u...

Kendisi önerse, birini kırabilir... Kıranda da, bilge gücenikliğini sarınır durduk yerde. Gönlü Bedreddin'e ağdırmakla birlikte, kendilerinin kararlaştırmasını sağlamak amacıyla ortaya attı düşüncesini;

— Düşündük ki, Ferec okuma dönemine gelmiştir, Sizden dileğimiz vardır.

Söz, egemenin öğrenmesine döndü bir süre... Sonra duruldu, duraksadı tartışma. Ve Haldun, kendi düşüncesini belirtti;

— Bize sorarsanız, böylesine ağır bir yükümlülüğü kaldırmak için genç ve sağlam omuzlar gerekli... Eğer yadsınmazsa, Bedreddin karındaşımızın öğretmenliği almasını dilerdik...

Mubarekşah'la, Seyid de sakallarını avuçlayarak katıldılar bu öneriye.

Berkok, gözlerini Bedreddin'e dikti...

— Umarız esirgemezsiniz bu onuru bizden?

— Büyük bir sorumluluk bu, - diye söylendi Bedreddin, ikircikli ikircikli... - Üstesinden gelmek güç...

Değerli öğretmenlerimiz, bizden yardımlarını esirgemezlerse, yükleneni kaldırmak için çabalarız.

Sevecen sevecen nefeslendi Berkok.

— Bize bir ödev düşende, yerine getirmek boynumuzun borcudur,- dedi Seyid Şerif.

— Düşeceğini sanmamakla birlikte, Bedreddin Bilgemizin buyruğuna uymak sevindirir bizi, - dedi Mubarekşah...

Haldun, ses çıkarmadan bakıyordu tümüne.

Önerisinin beğenilip, kabullenilmesinden mutluydu sanki. Bir değeri, gerçek yerine oturtmuşcasına sevinçli, kıpır kıpırdı davranışları.

— Ferec'imizin eğitimi için hemen bir salon hazırlansın, - diye buyurdu Berkok, ellerini çırparak. Sonra: - Öğretmeni Bedreddin Bilge için de rahat edeceği bir daire hazırlansın tezden,- diye tamamladı.

Bedreddin, buyruğu alan kölenin sekerek çıkmasından sonra;

— Biz dilerdik ki Sultanım, sarayda kalmayalım. Neden derseniz, Haldun ustamızdan öğreneceklerimiz vardır...

Haldun, sevgiyle atıldı;

— Yardımlarınızdan ötürü, unutulmayacak minnet altında bırakırsınız bizi... İbret kitabımız, esirgemediğiniz düzeltmelerle, öyle sanıyoruz ki, kendi konusunda yazılmış en derli toplu bir yapıt oldu... Özellikle doğu bilimleri konusunda, sakınmadığınız katkılara Sultan önünde saygımızı belirtmek olanağını bağışladınız.

Bedreddin, uzun uzun süzdü Haldun'u...

— Bilmem neden, bugün bizi utandırmak istiyorsunuz ustam... Biliniz ki, almaktan öte bir kaygımız olmadı kitabınızdan... Okumuş, sizinle görüşmüş olmaktan yaşamımızın en büyük mutluluğuna erdik... Şerif ve Mubarekşah ustalarımızın öğütleriyle, gördü-

ğümüzü daha aydınlık, öğrendiğimizi daha derin kavramak kıvancına erdik... Asıl biz bunca minneti nice ödeyeceğiz?..

Berkok, bir birine, bir diğerine çeviriyor bakışlarını... Gerçek bilim adamlarının içtenliği ve alçak gönüllülüğü içinde, birbirlerini yüceltiyorlar... Bunların rahatlığına ermemiş olanları düşündü... Yıllardır, Ehzer'de ders izler... Bir başkasının bir küçücük yanlışını yakalayan ham bilginleri geçirdi aklından... İlk işleri, kendinden önceki ustayı yıkıp, onun tahtına oturmak çabasına girişmek olurdu... «Bunlar öyle değil... Herbiri kendi bilgisinin sağlamlığından güvenli... Tartışırken, incitici olmuyorlar hiç... Ucuzlayıcı, küçümseyici değil, tam tersine övücü, yüceltici davranıyorlar... Neden bu?»

Sanki soruyu sesli sormuş... Mubarekşah, cevabını veriyor...

— Böyle konuşmayınız Bedreddin karındaşımız... Bilmekteyiz ki, birlikte olmanın yararını tümümüz paylaşıyoruz... Yeni bilgiler filizlenecekse, bizim birbirimizle tartışma olanağı bulmamızdan filizlenecektir... Eski Bağdat'ın ve o Bağdat'ta gelişen bilimin yüceliği, bilginlerin büyüklüğünden çok, bir arada bulunup, tartışabilmelerindendir...

Berkok şaşkınlıkla baktı ...Bu kanı yanlış geliyordu o'na...

— Ama, Arabiler, Farabiler, Sinalar, Şiraziler olmasa nasıl yücelirdi bilgi?

Birbirlerinin dediklerini çok iyi anlamışların birliğinde, gülüverdiler... Haldun, tümünün yerine cevapladı Berkok'un sorusunu...

— Bizim onları küçümsediğimizi sanmadınız umarız... Tam tersine, yücelttik. Bir dağda doruk yoksa, etekle tepe birbirine çok yakındır. Bilgi de öyledir...

Eğer bir doruk olursa bilgide... Sonrakiler onu aşmak isteyeceklerinden, gelişme hep dorukta olur... Abbasi döneminin Bağdat'ı da öyle işte... Her biri, deniz gibi bilgi yüklenmiş kaç bilgin var birarada... Ve bunların tartışması nice yüce olmaktadır ki, en akılsızın beynine bilgi akıtmaktadır... Bulutların çarpışmasından şimşek ve dahi yıldırım doğar Sultanım... Bilgilerin tartışmasından ise, gerçek... İşte, bugün Seyid Şerif, Mubarekşah ve dahi Bedreddin gibi bilginlerle bulunmak mutluluğuna eriyorsak, o günlerdeki tartışmaların sonucudur bu...

— Ben sanmıştım ki, eğer o tartışmalar olmasa, o yüce bilginler de olmayacaktır...

Bukez, Bedreddin kimseye bırakmadı sözü.

— O yüce bilginler olacaktır Sultanım... Ama, yücelikleri böylesine gözkamaştırıcı olmayacaktır... Bilgi toplumsal bir işlevdir... Ancak, toplumun yararına sunulduğunda bir gelişim sağlar. Gelişimlere katkıda bulunur... Tek tek bir bilginin elinde kalması, yararını küçültür. Çünkü, bilgi yeryüzünün engüç elde edilen değeridir... Ve tek bilgin, buna yücelinceye, bunu kamunun yararına sununcaya, çok zaman geçebilir. Gecikmiş bilgi de yararsızdır... Oysa tartışmalar, eleştiriler ve karşıt düşüncelerle olgunlaşıp kaynaşan bir bilgi, gerçeğe yaklaşmış demektir...

— Yaklaşmış mı?

Tartışma, giderek hızlanıyordu... Üç bilgin gülerek baktılar Berkok'a... Bedreddin;

— Evet... İlk öğretmen Aristo'nun bir sözü vardır... «Gerçeğe en yakın olan veri, rakamlardır... Onlar da, insan beyninin ürettiği varsayımlardır.» der...

— Varsayım... Çok tuhaf...

— Evet... Bilgi, varsayım ve bu varsayımlara duyulan kuşkunun getirdiği yeni varsayımlardan geli-

şir... Bakınız, hemen aklıma geliveren bir varsayımı vardır Aristo'nun... «Görece diye, tüm varlığı, başka nesnelere bağlı olduğu veya her hangi bir şekilde bir başka şeye oranlanma niteliğine denir... Sözgelimi en büyük, tüm varlığı başka bir şeye göre söylemiş olmaktan ileri gelir. Çünkü, onun daha büyük olması, bir şeye göredir...» İşte rakamlar da, bu göreceliğin, gerçeğe en yakın biçimde belirtilmesidir...

Mubarekşah, özellikle, kutsal kitabın açıklamalarında doruğa çıkmıştı. Bedreddin, kendisinin bile bilmediği yeni şeyler getiriyor şimdi... Yadsımadan önce, bir iyice anlamalı denilenleri...

— Buyurduklarınız, Aristo ustanın kesin sözleri mi?

— Evet... Aklımda kaldığınca, kitabında şöyle demekteydi. «Bazı şeylerin kendilerinden başka bir nedeni var. Başka bazı şeyler içinse, nedenleri kendilerinden ayrı değildir. Bundan, özler arasında da doğrudan doğruya olanlar, başka bir deyimle, ilke olanlar bulunduğu anlaşılıyor. Ve bu, özlerin salt varoldukların değil, aynı zamanda ne olduklarının varsayılması veya bunları başka türlü bildirmek gerekir. Aritmetikcinin yaptığı tam budur... Çünkü o, hem birliğin ne olduğunu, hem de varolduğunu varsayar...» Çok iyi anımsıyorum, söyledikleri tam buydu... Böyle olunca, sayıların bir varsayım olduğu da açıktır...

Haldun, söylenenleri aklında evirip çevirdi bir süre... İlköğretmen, ilerleyen bilgiye karşın bile, buyruğunu yürütmekte daha...

— Düşünüyorum da, şaşıyorum çok zaman...

Mubarekşah, Aristo'nun sözleri bir kanıt gibi gelince susmuştu... Biliyorlardı ki, Bedreddin, eski ustaları, kendi dillerinden, eski kitaplardan okumuştur. O

yüzden, kendilerinden ilerdedir bu konuda... Haldun, çaşkınlığını belirtince, Berkok girdi söze...

— Şaşıyor musunuz? Neden?

— Ben ki, tarih aşamaları içinde, insanlığın, madenden, bugünkü oluşumuna varıncaya durmaksızın yüceldiğini kanıtlayarak yazmış bir insanım... Bizden, ikibin yıl önce yaşamış bir insan, halâ söyleşilerimize ışık tutuyor...

Beklediler... Sözünün sonunu getirmiyordu. Aklına birşey gelmiş de, onu çözümlemeye uğraşıyor gibi dalıp gitmişti... Berkok, Bedreddin'e baktı... Biran daha sürdürdüler suskunluğu. Bedreddin, yanıtladı Haldun'un konuşmasını...

— Bu eskinin bugüne göre yüceliğinden değil...

Haldun, bir çözüm yakalamış, bir gizin ucunu bulmuş gibi sevinçle baktı...

— Değil mi? Nasıl?

— Sizin kitabınızda yazılanlara yürekten inanıyorum ben. Ayrıca, ikibin yıl önceki bilgilerin sonucu olduğuna da... Çünkü, siz araştırmalarınızı, yeryüzünde hiçbirşey yoktur, hiçbir bilgi bulunmamaktadır diye başlamadınız ...İkibin yıldır, Yunan ustalarından bu yana yoğunlaşıp, gelişerek gelen bilgiyi kullanarak yaptınız... Örneğin, pekçok tarihcinin yanlışlarını buldunuz... Belirttikleri rakamların mümkün olmayacağını kesin kanıtlarla ortaya koydunuz... Birinci kitapta, Musa ve Firavun olayının yanlışlığını anlatırken, rakamlarla, insan üremesinin karşılaştırmasını yaptınız. Bir varsayımın karşısına, daha kesin başka varsayımlarla çıkarak karşılaştırdınız. Ve haklılığınız kesinleştiği için, yanlışı belirttiniz... Bunu yaparken, ister sezinleyin, isterseniz bilinçsizce davranmış olun, bu eski ustanın koyduğu kurallardan yola çıktınız. Ama, çok daha ge-

lişmiş ve karşılaştırmayı kolaylaştırmış bir uygulamayla yaptınız bunu...

— Aristo'ya dayandığımı bilmiyordum...

— Ama, karşılaştırma bilimini biliyordunuz. Bilinçaltınıza yerleştirmiş ve sizden önceki belgelere kuşku duyarak bakmayı, onları karşılaştırmalardan, bilimin verilerinden geçirdikten sonra doğruluğuna inanmayı öğrenmiştiniz...

— Evet... Çok haklısınız Bedreddin Mollamız... Azönce çözemediğim buydu ...Aristo, ikibin yıl önce bunları ilk sezinleyen olmuş... O sezinlemese, bilim dünyasının bir başka yıldızı sezinleyecekti... Ama er, ama geç... Onun için, öğrencileri için bu ilk bilgiydi... Kimbilir nasıl heyecanlanmışlardır. Bizim içinse, bilinçaltında bir sezgi haline gelmiş... Şimdi daha iyi anlıyorum zaman denilen en büyük aşamayı... Yaşamım bunu aramakla geçti... Bilimsel yöntemlerle açıkladım gelişimleri... Ama, bu küçük tartışma, yaptığımın güzelliğine ve sağlamlığına daha bir inandırdı beni. Teşekkür ederim...

— Asıl ben ve bizden sonrakiler teşekkür edecek size... Aristo nasıl, ilköğretmen olarak, bilimin varsayımlara ve karşıtlıklara dayandığını getirdiyse, siz de bu karşıtlıklardan, yine Aristo'nun deyimiyle belirtmek istiyorum izninizle, «diyalektik» yoldan, yepyeni bir tarih anlayışını getirdiniz. Tüm eski bilimleri de. geliştirmektir bu... Ve öyle sanıyorum ki, değerli öğretmenim, yapıtınız yüzyıllar sonrasında bile, yine eskilerin deyimiyle, «akademilerin» en değerli bilim tohumu sayılmaya devam edecektir...

— Ben buncasını ummadım... Düşünmedim de... Zamanımın bilgisiyle, geçmişi bir tarayıp, değerlendirmekti tüm amacım...

— Ama, bunu yapmakla yepyeni, bir bilim dalı

buldunuz. Ve bu bilim dalı, gelecekte insanlık için çok büyük aşamalar getirecektir... Yıllardır aramaktayım ben... Aslında aradıklarım, sizin yapıtınızda gözler önüne serilivermiş... Çözemediğim birçok soruyu, sizin kitabınızı okudukca, size sorup, açıklamalarınızı öğrendikce kavrıyorum. Daha bir aydınlanıyorlar ayrıntılar önümde... İnsanlığın madenden bugüne gelişmesi... Göçebelikten yerleşikliğe geçiş... Ve sizin daha başlangıçta belirttiğiniz gibi «gereksinimin bilgiden önce gelmesi...» İşte, aslında olaylara bakış açısını bu cümlenin içinde vermişsiniz bence... İnsanlığın gelişmesini bu gözle yeniden inceleyecek olanlar, yeni dünyalar, yeni gelişmeler düşünüp bulacaklardır kuşkusuz... Onlardan biri olmayı öyle isterdim ki...

— Olacaksınız... Gerçekten tüm bilgi yaşamım, bu cümlenin keskinliğine varmak için aramakla geçti benim... Çeşitli nedenlere dayıyordum ateşin bulunmasını, giysinin yapılmasını... İlk tekerin arabaya takılması, ilk taşın sivriltilip, silâh haline getirilmesi önceleri hep bir akıllının buluşu gibi geliyordu bana... Sonra, anladım ki, insan denen yaratık, binlerce yıl eti çiğ yemiştir. Ateşte ısınmanın ve pişirmenin güzelliğini bir rastlantıyla öğrenmiştir. Ve değişmez bir yasası haline getirmiştir bunu... İlk tekerlek de öyle, gerektiği için öğrenilmiş ve yapılmıştır... Sonraki tarih olaylarına da bu gözle baktığım zaman, sizin azönce buyurduğunuz sonucu gördüm. Bilim, tüm toplumsal çilelerin karşılığıdır. Önce uygulanmaktadır birşey, sonra belli bir kural haline gelmektedir. Alışkanlık olmaktadır demek daha yerinde bir söyleyiştir. Ben, sezinlemeden nasıl «diyalektiği» uygulayıp yepyeni bir tarih bilimi buldumsa, siz de bundan ilerleyerek gelecekteki aşamaları belirliyeceksiniz.

Berkok, Mubarekşah'ın sessiz, dalgın ama coşku-

lu bir gözlemcilikle izlediğini sezinleyince, daha bir dikkat kesildi.

Şimdi, burda konuşulanlar, bilginin anahtarını seriyordu önüne... Biri nerdeyse seksenine yaklaşmış, öteki daha yaşam merdiveninin başında sayılacak yaşta iki insan... İki akran, iki yaşdaş gibi sürdürmekteler söyleşiyi. Bilginin yaşı yoktur sözü, önünde doğrulanmakta. İşte Haldun... Yazdığı kitapla, doğru sanılan pekçok şeyin yanlışlığını, olanaksızlığını isbatlamış. Ve işte Bedreddin, bilginin sürekliliğini kendi özünde özümlemişlerin rahatlığıyla, bu doğrulara kendi aydınlığını eklemekte...

Ve yaşlı bilge, yeni aşamasını hiç alınmadan kabullenip, daha bir sarılıyor gencine.

Gözleri yaşardı...

Şu tartışma, vurup kırmadan, yengi ya da yenilgiden nice uzak... İnsan için nice çekici... «Sultan olmak yerine, bilgin olmayı ister miydim?» Sorusu burgulandı belleğinde biran ...Ürperdi hemen ardından... «Şu gencecik adam, dünyanın öteki ucundan geliyor. Bilgisini daha da derinleştirmek, en tepeye tırmanmak amacıyla... Ve görüyoruz ki, seksen yıllık yaşamı, bilginin ardında tüketmiş birinden aşağı değil... Demek ki, bilgi de kendi adamını ayrıca seçmekte... Taht, nice seçiyorsa...»

Rahatladı kendi sorusunu yanıtlamaktan. Gecenin bu zamanında, onları yollamasının olanaksızlığını düşündü aynı anda...

Ellerini çırptı...

Bilgelere, dairelerinin gösterilmesini buyurarak, tümüne iyi uykular dileyip, kalktı...

Berkok çıkar çıkmaz, bilgeler de, sözleri tükenmişlerin suskusuyla, yol göstericilerinin ardına düştüler, yorgun yorgun...

İKİNCİ BÖLÜM

1

Durmaksızın yazıyor Bedreddin... Üst üste yığılan kitaplar, şimdiye değin öğrendiklerine göre, yorumlar getiriyor kutsal kitaba... Yazmaktan zorla koparıp aldığı zamanları da, Ferec'e vermekte... Öylesine bir işlevin içinde ki, Ehzer'deki derslerine güç yetişiyor...

Okuma salonu olarak ayrılmış dairede, Ferec'le karşı karşıya dizçökmüşler...

Kendisi öğrenime nasıl başladıysa, Ferec'e de aynı bilgileri aktarıyor... Ferec, çocukluktan çıkmanın kavgasını vermekte kendi içinde... Sesi giderek değişiyor, inceli kalınlı bir duruma giriyor... Gözleri zaman zaman buğulu. Zaman zaman gün ışığı gibi parıltılı... Öğretmenine saygı ve bağlılık duymanın çalışkanlığında...

Artık, eğitimi iyice sıkılaştırıldı...

Bedreddin, sabahları kitaplarına çalışıp, ders okuttuğundan, Ferec, savaş eğitimi görüyor komutanların gözleminde... Öğleden sonra da, çörekleniyorlar kendi derslerinin başına. Bir dinlenme gibi alıyor dersini... Bedreddin, sıkmadan, somut örnekler, fıkralar ve çok zaman da deneylerle gösteriyor bilgiyi... Ferec de, yadsımasız alıyor verileni... Direnmeden, güçlük çıkarmadan...

Yine böyle oturmuşlar, çalışmaktalarken, iri zenci köle girdi içeri...

Ayaklarının ucuna basarak sokuldu...

Bedreddin'in kulağına eğilerek, fısıldadı...

— Sultan, eğer dersinize engel değilse, katına varmanızı ister...

— Olur, varırız...

Kalktı...

Sultan'ın kapısı önüne gelince, hemen çekildi korunmacılar...

— Sizi beklemektedirler...

Kapıdan geçti... Her zaman oturdukları özel salondaydılar... Geniş taht salonunu ardında bıraktı... Yeni korumacıları da aştı... Berkok'un yanında ak sakallı, kocaman sarıklı biri vardı. Durakladı kapının önünde... Berkok görünce eletti... Yürüdü...

— İşte Şeyhim... Ününü, övgüsünü duyup mutlaka konuşmak istediğiniz Bedreddinimiz...

Şeyh hafif doğruldu... Gözlerini kısarak başından ayaklarına süzdü Bedreddin'i...

— Görkeminiz nerden geliyor diye düşünürdüm hep... Anlıyorum ki, gerçek nurları sarayınızda barındırmakmış bunun temeli... Tahttaki, bilime saygı gösterdi mi, güneş hep yanında doğar... Daha bir aydınlık görür çevresini... Daha bir görkemli olur saltanatı... Kutlarım sizi Sultanım...

Berkok, iki ellerini birlikte uzatıp, selâmlaşanlara baktı bir...

— Şeyh Hüseyin'i Ahlati... Sizinle görüşmek istedi... Kıramadım... Dersinizden alakodumsa bağışlayın... Biraz övünç var içimde anlaşılan... Oğlumu, döneminin en büyük bilgini eğitiyor diye sevincimden, her önüme gelenle sizi konuşuyoruz...

Şeyh, sözcüğü irkiltti Bedreddin'i... Ses çıkarma-

dan gösterilen yere oturdu... Berkok'un bilmesi gerekirdi... Tarikatlarla Bedreddin'in bir ilişkisi yok... Belli etmedi irkilmesini... Suskun suskun oturdu... Bekledi...

Ahlati, içindekileri okurmuşcasına gözlerinin derinliklerine baktı. Bukez, belli etmemek elinde değildi Bedreddin'in. Enikonu irkildi... Bir başka bakış vardı bu adamın gözlerinde... Hülyalı, derin ama, apaydınlık... Sanki başının ardına uzanmakta gözlerinin kökü. Ve ordan ışık alıp, daha bir büyüterek gözünü kamaştırmakta karşısındakinin. Direnerek baktılar birbirlerine...

Şeyh, gülümsedi... Bedreddin yanıtladı gülümsemeyi...

Berkok, salt bakışlardan bir bağın kurulmakta olduğunu sezinledi... Bedreddin'e...

— Belki bilirsiniz, Şeyhimiz, Mesnevi'ye açıklama yazmıştır...

— Evet, okumuşluğum var... Ancak, ben Mevlâna'ya öylesi bir coşku duyduğu ve coşkusunun potasında, bilginin sağlam verilerini erittiği için, kırgınım, bilirsiniz.

Ahlati, gülümsüyordu hep...

— Anlıyorum ki, siz tüm yorumlarınızı, mantığın katı mihengine vurarak yapıyorsunuz...

— Evet... Gereği budur efendim... Gerçek, somut bir nesnedir...

— Gerçek somut bir nesnedir. Doğru... Ama, bir de soyuttan bakma vardır...

— Yürek vardır diyorsunuz yani...

Ahlati, Bedreddin'in hafif alaylı sözlerini duymazlıktan geldi...

— Evet diyorum... Ama, sevginin, bilginin ve coşkunun anlamını salt o et parçasına bağlayarak değil...

Tam tersne, beynin coşkularını en iyi imgelediği için vardır diyorum. Bir atışında, kendi tekdüzeliğini sürdürürken bile, yaşamın kaynağını belirlemesi yüzünden vardır, diyorum... Ve coşkuların insan yüreğini daha bir hızlandırdığını. Bu hızlanmanın pompasında beyne daha çok kan gönderildiğini ve kişi aklından daha ötede düşünme yeteneği kazandırdığını da, diyorum...

Bedreddin, yeniden irkildi... Basit bir tarikat şeyhi değildi karşısındaki... İnsan bedenini, her aygıtın gördüğü işi ve beyinle bağlantısını çok iyi biliyordu... O zaman, tartışma daha renklenecek demekti...

Berkok, ellerini oğuşturarak, bir birine, bir ötekine bakıyor... Bakışlarında kışkırtıcı bir okşama var... Durmayın, sürdürün tartışmayı der gibi...

— Coşku, düşünme yeteneğini yitirir bilirdim... Kişi davranışlarını ayarlayamaz. Bir kendinden geçmişlik, bir sarhoşluk içinde dengesini yitirir...

— İşte, bizim anladığımız dervişlik budur... O sarhoşlukta dengeli olmak... O coşkuda, düşünce yeteneğini yitirmemek. Tam tersine insanlığın yararına gelişimler için kullanmak... Öğrenmek kolaydır... Çalışmaya bakar. Ama, kişi düşüncesinin istendiği gibi şekillenmesini, kendi bilincini bilemesini sağlamak, daha bir güçtür... Bizim yaptığımız bu. Coşkuyu düşünceye çevirmek... Bunu başardı mı kişi, geleceğe uzanan yolu bulabilir...

— Bizim inancımıza göre, bu bilim yoludur. Coşku yolu değil...

— Ben coşkuyu anlatamadım... Sözünü ettiğim coşku, bilgiyi yadsımıyor ki... Tam tersine, bilgiden eyleme geçiyor... Daha öteye varmak için, beynin hücrelerine daha çok kan gitmesi gerektiğini biliyor... Bunun için çabalıyor... Bir başka biçimde anlatırsak bu-

nu. Beyin büyüyor. Hücreler gelişiyor ve insanlardan daha kolaylıkla ayrılıyor kişi.

— Bilgi insanlardan ayrılmaz...

— Bilgin ayrılır...

Soluklandı Ahlati... Bedreddin'in giderek yumuşadığını görüyordu... Özellikle, beynin gelişmesi sorunu, ilgilendirmişti o'nu... Anlıyordu bunu. Sezgileri yanıltmaz o'nu. Yanılmadı da...

— Beyin hücrelerinin büyümesi sorununu düşündüm... Haklısınız...

— Elbette... Kan bir yere ne denli çok ulaşır, ne denli çok olursa devinmesi, orası o oranda gelişmiş olur... Bizim yaptığımız budur. Kanı mümkün olduğunca fazla dolaştırmak. Ve bu dolaşımın çoğunluğunu beyne göndermek... O yüzden kocamandı Mevlânanın beyni. Ve o yüzden, üçyüzelli yıldır ellerden düşmüyor yapıtları...

— Bunu bir incelemek isterdim...

— Güçtür...

— Güçlük kamçılar insanı... Daha bir artar hırsı... Ve çözüm daha kolaylaşır...

— Anladım... Siz hırsla sağlıyorsunuz bilginizi. Biz tersine sevgiyle...

— Bilim hırsı sevginin kendisidir...

— Ama, sevginin kendisi, her tür hırstan arınmıştır...

Yeni bir dünyanın açıldığını sezinliyor Bedreddin... Şimdiye ucundan kıyından ilgilenip, küçümseyerek bıraktığı bir yeni dal belirdi... Ahlati, bilgiyi hamur gibi yuğurmuş avuçlarında. Ve sanki, hap haline getirmiş... Yutulmaya hazır bir biçimde sunuyor karşısındakine... Mevlâna'yı düşündü biran... Sonra Şems'i...

İçinde bir istek, bir değişiklik belirtisi kıpırdadı... Öğreneceği çok şey var biliyor. Bu yüzden, zaman ayı-

ramamıştı coşkulu düşünce biçimlerine... Hazır son dönemin en yüce kişilerinden biri yanına gelmişken, bir denemeli bunu...

— Sevgi bir hırs değil midir şeyhim?.

— Hırsa verdiğiniz anlama bağlı...

— Hırs, kanın dolaşımını hızlandıran istektir diyorum, ben...

— Olur mu? İstek de bir hırstır sorunu böyle koyunca... Duyuların kendi kendine kasılması, kanın dolaşımını artırsa bile, kasların gerilmesi diye de alabiliriz. Hem sanıyorum böyle bir tanım, tıp bilimine daha uygun olur...

— Evet, yüzeyden alınca öyle...

— Siz, mantığa vurmakla yüzeyden almıyor musunuz?..

— Sizin daha derinden mi kavradığınızı savunuyorsunuz?..

— Evet...

— Ama...

— Aması yok... Ben açık koyuyorum sorunu... Coşkunun hızlandırdığı dolaşımın tümünü beyne gönderme çabasıdır bizim çilemiz... Birkez, bilinçli olarak bunu becerdik mi, gerisi kendiliğinden gelir... Çünkü, beynimizin birden aydınlandığını, öteki insanlardan başka görmeye başladığını sezinleriz hemen. Eğer bu görüş bir de bilginin aydınlığıyla süzgeçten geçerse...

— Anlıyorum efendim... Dilerdim ki, sizinle bu yolu geçelim...

— Asıl ben dilerim bunu... Çünkü, hakkınızda edindiğim bilgiye göre, çağımızın tüm bilgisi, bir cevher yığını gibi tınazlanmış başınızın içinde... Kitaplarınızı okudum... Seyid Şerif, Mubarekşah, Haldun usta ve emir Zaylai ile tartışmalarınızı dinledim... Anladım

ki, siz bir ay değil, güneş olabilirsiniz. Benim güneşim...

— Aman efendim...

— Amanı yok... Biz, ilkel insanın deyımiyle. değerleri yüreğimizle saptarız... İnanç üzerine kurulmuştur töremiz ...Sizinkiyse, kuşku üzerinedir... Sanır mısınız ki, sizin yolunuzda hiç yürümedik... Yürüdük... Ama, sizin yüceliğinize eremedik hiçbir zaman... Sonra kendi yolumuza döndük... Kuşkuyu bırakıp, inanca, kaygıyı bırakıp güvence sarıldık. Gördük ki, dünya biz olmuşuz... Ve biz dünyada yansımaktayız... İnandık ki, Tanrı bizdedir. Biz Tanrı'yı simgelemekteyiz... Yaratılmış ve yaratılacakları biz sunuyoruz yeryüzüne. Ve biz derliyoruz onlardan nimetleri... Aydınlandık... İnancımız daha bir pekleşti... Mansur'a hak verdik yerden göğe... Mevlâna'ya tutulduk Şems'ten öte... Ve dahi Ahlati'yiz deyip dikildik... Şimdi sizi görmekteyiz... Anlamaktayız ki, daha olmamışız. Daha yolumuz çok... Ve bu yolda yoldaş gerek...

Coşkunun gücü, bilginin sertliğini bir bir koparıyor. Yumuşatıyor... Bedreddin, beyninin derinliklerinde bir kıpırtı sezinliyor... Gözlerini hafif kısıp dinliyor kendini. Berkok, bir unutulmuşluğun içinde, bulutların arasında gibi... İşte, bir yanında bilginin doruğu eriyip hamurlaşmakta. Öte yanında sevginin tınazı kabarmakta giderek...

Bedreddin başını dikti sonunda... Gözlerinde, bir yangının alazı tutuşmakta...

— Dileriz ki Sultanımız bizi bağışlar... Şeyh Ahlati'nin eteğine yüz sürmek gelir içimizden. Anlarız ki, öğrendiklerimiz, öğreneceklerimizin yanında bir damla gibidir...

— Asıl, sizin dağınızdan, biz, kervan yüklemek dileriz Bedreddin karındaşımız... Sultanımız iznini bağışlarsa, sizinle olmayı, yaşamımızın onuru sayarız.

Berkok, sevecenlikle baktı ikisine de...

— Bana söyleyecek tek şey bıraktınız kocalarım... Siz özgür insanlarsınız. Yeter ki, varlığınızdan bizi yoksun kılmayın. Arada bir de olsa, onurlandırın sarayımızı...

İkisi birden kalktılar...

Berkok arkalarından doğruldu...

Kabûl salonuna geçerlerken, ellerini çırpıp, harem ağasını çağırdı...

— Tez, Mariye ile Cazibe kullarıma haber iletin... Hazırlanıp yetişsinler... Onlara öyle bir ödül vermekteyim ki, yaşamları boyu bana dua edecekler...

Kapıya vardıklarında, Haremağası ardında iik Habeş cariye ile göründü... Berkok, Mariye'nin omuzundan sevgiyle tuttu. Ahlati'ye doğru itti...

— Mariye kulumuz, bundan öte kulunuz ve cariyenizdir... - Sonra Cazibe'yi itekledi Bedreddin'e... - Cazibe kulumuz da, sizin hizmetinizi görmekle mutlu olacaktır...

Döndü, çevik adımlarla basamakları çıktı...

Ahlati Bedreddin'e baktı ne diyeceğini bilmezlerin soran gözleriyle... Bedreddin Ahlati'yi süzdü uzun uzun...

— Sultan armağanıdır ...Yükümlenmek zorundayız...

— Eh, gidelim. Biran önce söyleşinize dalmak isterim...

— Ben de...

Saraydan çıktılar...

Ardlarında, koyu esmer, uzun boylu ve kara gözlerinde sevinç ışıltıları yanıp sönen iki gencecik kadınla yürüdüler bir süre... Dönüp bakamıyorlardı... Taş sokaklarda, adımlarının sesini dinleyerek, Ahlati'nin tekkesine yöneldiler...

Bir oda gösterdi o'na Ahlati...

Kendisi, Mariye'yi alarak odasına yönelirken...

— Bu akşam dinlenelim karındaşım... Sabah, namazdan sonra bıraktığımız yerden sürdürürüz söyleşimizi...

— Nasıl buyurursanız...

— Buyurma durumunda olan sizsiniz... Gece yarıya varmak üzere... Bana kalsa, unuturum herşeyi... Sizinle olmaya yeğleyeceğim hiçbirşey yok...

— Ben unuttum bile...

Cariyeler, ellerini kavuşturup, saygıyla dinlediler konuşmayı...

— Unutmak doğru değil...

— Ya da tam tersine, en güzel olan...

— Ya acelesi olanlar için...

— Zaman insana bağlı değildir...

— Bağlamasını bilmek gerekmez mi?

— Gerekeni birlikte bulacağız...

— Birkez coşku kapladı içimi... Hemen başlamak isterdim...

— Bekledikce istek artar... Sabaha ne kaldı ki...

— Peki madem istiyorsunuz... Sabah olsun...

— İyi geceler...

Adımladı avluyu... Mariye hemen ardına düştü...

Bedreddin, kendine gösterilen odaya yöneldi... Cazibe, tam kapıya varırken, önüne geçip açtı... Sonra, hafif eğilerek, yol verdi... Bedreddin, bekledi biran. Yürüdü sonra... Kadın yine önündeydi...

Kapıyı geçer geçmez, yeniden eğildi kadın. İnce deriden yumuşak papuçlarını çıkardı Bedreddin'in... Sonra, kaftanına elattı... Usta tutuşlarla çıkarmasını kolaylaştırarak sıyırdı sırtından... Kendisi soyunmadan, minderi, düzeltti...

— Buyrunuz efendim...

Bedreddin, bağdaş kurarak oturdu minderin üstüne... Sonra, belirsiz davranışlarla odanın içinde dolanan, kandili bulup yakan Cazibe'ye daldı... İnce, uzun bir gölge gibiydi kandil yanıncaya. Sonra birden ipek giysilerin içinde, esmerliğin elmas gibi ışıldadığını sezinledi... Yuvarlak yüzü, kara gözlerinin aydınlığıyla parıl parıl... Bedeninde sağlığın ve esenliğin kıpırtısı dalgalanmakta...

Kaftanı astı...

Sonra, kendi üstündeki ipekli harmaniyeyi çıkardı... Feracesini usta ellerle yüzünden aldı... Bedreddin, gözlerini kapadı... Teninde, ince bir ipek giysi kalmıştı. Ve göğüslerinin yuvarlak dikliği, ipeği zorlamakta... Şalvarının kıvrımlarında, yaşamın en görkemli sevinci çırpınmaktaydı...

Cazibe, minderin önüne diz çöktü işlevini bitirince... Saygıyla kapandı yere doğru... Bedeninin ısısıyla Bedreddin'i yakmak istercesine sokuldu deymeden...

— Efendim, bana bakmak istememekte haklı... Sultanımız, daha geçerli bir armağan sunabilirlerdi... Kendilerine layık olmadığımı bilmekteyim...

Sesi, basık odanın tavanında, duvarlarında hiç duyulmamış bir müziğin dalgalanması gibi dolandı... Bedreddin, aceleyle gözlerini açtı... Elini Cazibe'nin başına koydu...

— Biz insana olan saygımızdan daldık... Sultan armağanını beğenip beğenmemek gibi bir düşüncemiz yok...

— Beğenmemekte haklıdır efendim... Size, güneşin gözlerinde doğduğu, ayın dudaklarında battığı, doğanın göğüslerinde dillendiği bir dilber gerekliydi. Ne yazık ki, ben bu niteliklerden yoksunum...

Bedreddin, şaşkınlıkla baktı Cazibe'ye... Sözleri su şırıltısı gibi akıp gidiyor kulağına. Ve o konuştukca,

başından bir ağırlığın yellendiğini, bulutlanıp, kanatlandığını seziyor... «Sultanlar,» diyor kendi kendine... «Sultanlar, bir mirası nasıl kullanmaktalar. Cariyeleri bile, ozanca konuşmayı öğreniyor... Tahtlara neden sımsıkı sarılındığını anlıyorum bir iyice... Neden ölünüp öldürüldüğünü, en küçük sallantıdan ürkerek, kıyıcılık yapıldığını. Ama, bırakmayı neden akıllarından geçirmediklerini... Egemenlik bu işte. Herşeyin en iyisini, en güzelini kendine ayırabilmek. Ve sahiplenebilmek buna...»

Saçlarını okşadı hafif hafif...

Bir ipek okşamasının gıdıklamasını duydu avuçlarında... İrkildi...

— Kişi niteliklerini kendisi yaratır. Sizde öyle bir maya var ki, bizi bile kendimizden geçirmektedir... Umarız ki, gelişecektir o maya... Gelişecek ve olmayan nitelikler, kendiliğinden yeşerecektir...

— Utancımdan kurtarıyorsunuz beni efendim...

Eğildi Cazibe ...Çoraplarını çıkardı Bedreddin'in... İnce, beyaz ayaklarını okşadı belli etmeden... Günde beşkez yıkanmanın parıltısı yanıp sönüyordu...

Bedreddin, kalın pembe dudaklarında, yuvarlak omuzlarında gezdirdi bakışlarını. Bakışlarının her değdiği yerde belli belirsiz bir titremenin oynaklığını sezinledi... Gözlerini yarı kapayarak, fısıldadı...

— İlkkez geliyorum buraya. Ne nerdedir bilmiyorum?

Cazibe, odanın hiç yabancısı değilmiş gibi kalktı... Salınarak, dolapları elden geçirdi. Yüklükten aldığı yatağı serdi yere... Temiz çarşaf ve işlemeli yorganla bezedi üstünü... Yeniden sokuldu Bedreddin'e...

— Sultan Ferec'ten çok çalıştığınızı duymuştum efendim... Yorgunsunuzdur... Buyrunuz, yatınız...

Toplandı Bedreddin... Bakındı yöresine... So-

yunması gerekliydi... Gerekliydi ya, ilkkez bir karşı cinsin yanında bulunuyordu. Ne yapacağını bilemez bir durumda bakındı yeniden. Cazibe anlamıştı... Uzandı. Kendi elleriyle soymaya başladı Bedreddin'i...

Yakasız gömleğini çıkardı. İbrişim iç gömleğe uzanırken, elini tutu Bedreddin... İrkildi Cazibe... Sonra dudaklarında tatlı bir gülümseyiş, sesinde içten bir okşayışla direndi ...

— Bırakınız efendim. Bundan sonra yaşamını köleliğinizle mutlandırmış kulunuza bırakınız. Bağışlayınız bu onuru bana...

Öylesine içten ama öylesine düzgün cümlelerle fısıldıyordu ki, elinin üstünde direnen Bedreddin'in eli, ağır ağır kalktı... İçindeki son direnme, bir sevecenliğe bıraktı yerini... Cazibe, bildiğince, ince okşayışlarla soydu bilgeyi... Ak bedeni, kandil aydınlığında ürpermelerle pembeleşirken, kendini yatağa attı Bedreddin.

Cazibe, başucuna oturdu... Becerikli parmaklarıyla, kulunçlarını, kollarını oğdu uzun uzun... Dinlendirici bir hafiflik yayıldı bedenine giderek. Gözleri kısıldı. Bedeninde balkıyarak hışırdayan tek ipekliyi çıkarıp attı Cazibe... O zaman daha bir açıldı gözleri Bedreddin'in... İpeğin yumuşaklığında neler gizlendiğini görmüştü yarı aydınlıkta. Görmüş, pürüzsüz tenin tatlı esmerliğini belleğine kazımıştı sanki...

Yanıbaşına uzandı Cazibe... Kara yumuşak saçlarını, ak bedeninin üstüne dağıttı... Yanağının alazıyla tam göğsünde bir yangın tuturturdu Bedreddin'in...

— Sözlerinizden anlamaktayız ki, iyi yetiştirilmişsiniz.

— Oh efendim... Sizin gözünüzde böylesine yüceltilmek erişilmez bir mutluluktur.

— Tam bir kadınsınız Cazibe... Sultan, bizi böylesine bir armağanın yükü altında bırakmamalıydı.

— Asıl yük altında kalan benim efendim.

— O niyeymiş?

— Bana dünyamızın en büyük bilginine hizmet etme olanağını tanıdıkları için.

— Bak Cazibe... Sizinle bir anlaşmaya varalım.

— Buyrunuz efendim.

— Şimdi burda, yorganın gizinde iki çıplak beden yatmaktayız... Ve çıplaklığımızda, iki eşit insanız... Efendilik, kulluk yok. Olmayanda, bir dahi böyle sözler söylemeyesiniz.

Sarıldı Cazibe... İnce kollarından, sırtının ortasına doğru bir çıtırtı yürüdü. Bedreddin bedeninde çemberleşen bir alazın dürtüsüyle kıpırdandı yatakta.

— Efendim... Efendim benim...

— Hani anlaşıyorduk.

— Siz buyurduktan öte, kulunuza başeğmek ödevdir.

— Kul efendi olmayacaktı aramızda.

— Sizi utandırmayacağım efendim. Her buyruğunuzu Tanrı yasası gibi uygulayacağım.

Parmakları kendiliğinden açılıp kapanıyor Bedreddin'in. Avuçları, Cazibe'nin ipek teninde dolaştıkca bedenini saran alaz beynine doğru yürüyor.

— Saraydaki cariyelerin tümü sizin gibi mi?

— Biz çocukluğumuzdan bu yana iyi yetiştiriliriz efendim. Sultana hizmet edeceğimizden, her konuda bilgi sahibi kılınırız.

— Tümünüz mü?

— Kişi isteğine göre, ileri de gidebilir, geri de kalabilir.

— Anladım. Siz en bilgililerisiniz.

— Ve en mutluları efendim...

— Mutluları?..

— Evet. Çünkü, sizin cariyeniz olmaktayım...

— Beni olduğumdan daha çok yüceltiyorsunuz.

— Siz hep olduğunuzdan yüceydiniz efendim.

— Kişi en iyi kendisi bilir değerini Cazibe. Biz, bilgi dünyasında bir damla olduğumuzu çok iyi bilmekteyiz. Tüm isteğimiz ve umudumuz odur ki, bir damlanın gerçek berraklığına erelim. Çabamız bunun içindir.

— Siz derya üstüne doğmuş güneşsiniz efendim. Benim güneşim... Ve kulunuz, yaşamasını, gelişmesini varolmasını o güneşe bağlamıştır tümüyle.

Konuştukca daha bir hoşlanıyor Bedreddin... Alev çevresinde pervane gibi Cazibe. Kendini bir bırakılmışlığın boşluğunda sunuyor Bedreddin'e... Ve fısıldıyor.

— Düşümde görseydim efendim. Düşümde sizin kulunuz olacağımı görseydim, gerçeğe yorumlayamazdım. Ferec, sizden öğrendiklerini sarayın harem bölümünde kendi kendine yineler, ertesi güne hazırlanırken, sevecenlikle dolardık. Bazen, tüm cariyeler sıraya bindirirdik sizi gözlemeyi... Ders zamanlarında, duru bakışlarınızı görmek, içimizde pınarlar fışkırtırdı. Ferec'ten çok biz yararlanırdık. Karaya çalan kumral sakallarınız, gençliğiniz ve bu gençliğinizde eriştiğiniz doruk... Her zaman içimizden birşeyler kopardı. Biz ki. Sultan elinde, yaşamı buyruğuna bağlı kölelerdik. Biz ki, öğrenmenin tadına varmış tutsaklardık. Biz bile, salt derslerden sizin yüceliğinizi kavrayabiliyorduk. İnanınız ki efendim, sizi seyreylerken, içimizden kötülük geçmiyordu. Geçemezdi de... Çünkü siz, bizim ulaşamıyacağımız yüceliklerdeydiniz...

— Ne güzel anlatıyorsun.

— Sizden öğrendim efendim.

— Ne çabuk?..

— Çabuk değil... Bize öğretilenlerin tersini yapıyorum şimdi. Yaşamımda ilkkez, özgürlüğü tadıyorum. Ve kanmak istiyorum efendim.

— Kanmak...

— Evet kanmak... Kişi sizin yanınızdayken tutsaklığı unutuyor. Öğrendiklerini de...

— Neler öğretmişlerdi ki?.

— Efendimizin buyruğuna kayıtsız uymayı... Biz Sultanın gönlünü eğlendirmek için yetiştirildik. Şiir okur, türkü söyleriz. Güzel konuşup, avutucu sözler dizeriz. Ellerimiz yorgun bedeni oğuşturarak dinlendirmekte ustadır. Ve efendimiz isterse, istediği an yatağına girmek için koşullanmışız... Ne var ki, her birimize sıranın gelmesi yıllar ister. Çok zaman, eldeğmemişliğimizde söner yiteriz... Oysa, şimdi biz... Mariyeyle ben, iki yüce efendinin kullarıyız... Özellikle de ben... Öylesine mutluyum ki, kusur işlersem bağışlayın efendim... Hiç olmazsa bugece için bağışlayın.

— Kusur mu? Bir kusurun yok Cazibe...

— Efendim benim... Kusurum öyle çok ki...

— Neymiş?

— Örneğin bu durum... Belki istemiyorsunuz beni... Hiç buyruğunuzu beklemeden, sokuldum yanınıza. Oysa, yalnız uyumak isteyebilirdiniz.

— Sen nerde yatacaktın?

— Bunun sözü bile olmaz efendim. Benim ödevim, sizin rahatınızı sağlamaktır. Neresi olursa oraya yatardım.

— Yok Cazibe... Bundan öte, her zaman yanımda yat...

Daha bir sarıldı kıvranarak. Her kıvranmasında, Bedreddin'i biraz daha ısıtıp, unuttuğu sinir uclarında canlanmalar yaratarak ...Kalın, etli ama küçücük dudaklarını uzattı Cazibe... Kumral sakalların yumuşaklığında bir süre oynaştırıp, ağzından öptü Bedreddin'i... Sonra, usullacık elini uzatarak, kandilin fitilini eziverdi iki parmağı arasında.

Sabah ezanı ilkkez uykusunun derinliklerinde yakaladı Bedreddin'i... Cazibe çoktan kalkmış, gusulhaneyi hazırlamıştı. Ağır ağır sokuldu. Ilık nefesini yüzünde, sakallarında uçuşturarak uyardı.

— Ezan okunmakta efendim... Geç kalmak istemiyeceğinizi düşündüm bağışlayın.

— Bağışlayın sözcüğünü bir daha duymak istemiyorum.

Fırladı yerinden. Açık kapaktan doğru yıkanmaya daldı... Aceleyle ılık suyu dökünüp, müezzin son çağrısını yaparken, caminin yolunu tuttu...

Yarı yolda yanyana geldiler Ahlati'yle... O da gecikmişti...

Camiden çıktılar...

Tekkeye döndüler...

Karşılıklı iki postun üstüne oturup, nefeslendiler bir süre... Ahlati başladı söze.

— Bizim kurallarımız insan için ağırdır. Ama, dün bıraktığımız yerden sürdürelim söyleşiyi.

— Nasıl isterseniz. Ama, şunu belirtmeliyim. İnsan için ağır yoktur.

— Taşımaya teşne olunca öyle.

— Teşne olmak görevdir.

— Diyorduk ki, kanın beyne daha hızlı gitmesi, yüreğin sevgiyle coşmasına bağlıdır. Coşkuyu sevgiden alacağız... Ama, tümünü de beyin için harcayacağız.

— Bu nasıl olmaktadır. Düşünce yoluyla mı?

— Salt onunla olsaydı, siz şimdiye sağlamıştınız bunu. Varmıştınız varılacak yere çoktan.

— Söylemiyecek misiniz?

— Bir düşünün bakalım... Pompalanan kanın beyne daha çok gitmesi için bedenin nasıl olması gerekli...

— Anlıyorum... Çile dediğiniz bu...

— Evet. İşte, Mevlâna'nın Şemsten öğrendiği...

Beden, kanın baskısını tümüyle beyne göndermek için, başka yerlerin kana gereksinimi olmayacak bir biçimde zorlanır. Örneğin, çok darda kalmadıkca, yemek yememek gibi...

— Ben derdim ki kendi kendime, yeryüzü insanlara nimet olarak bağışlanmıştır. Bir insanın kendini zorla açlığa tutuklaması, yanlıştır.

— Elbette yanlıştır... Amaç, salt açlık olursa, ya da ilkel beyinlerin bir tutku gibi buna sarılması biçiminde yansırsa... Ama, ne siz öylesiniz, ne de biz...

— Evet... Amaç önemli. Bir bilisizlik, bir bilinçsizlik coşkusuyla değil. Belirli bir amaç için, bedenin eğitimi gerekli. Hak veriyorum size...

— İşte, bizim bazıları için güçlük denilen kuralımız. Bedeni güce sokmak. Ama, bunun karşılığında, beyni en yüce düşünce olanaklarıyla zorlamak... O zaman, göreceksiniz ki, ister bir konuda, ister değişik konularda, sorunlar aydınlanıp, çözümlenmektedir.

— Ben neden küçümsüyordum dervişliği biliyor musunuz?

— Biliyorum...

Ahlati, yıllar sürmüş bir inceleme, gözlem ve yaşantının sonuçlarını sakınmadan seriyor Bedreddin'in gözleri önüne...

— Biliyorum, çünkü siz de öteki mantık adamları gibi, salt kuru bir biçimde alıyordunuz bizim davranışlarımızı. Ve aşırılık olarak görüyordunuz. Kişinin aklıyla bulamadığını, coşkusuyla bulamıyacağından güvenliydiniz. Bizim çilemizin gizi, burdaydı işte. Bilinçsizin aşırılığı, ardındaki büyük gerçeği gizlemekteydi. Ama, sizin için giz olmaz. Bugün olmazsa yarın, ben olmazsam bir başkası açıklayacak bunu. Ya da asıl önemlisi siz kendiniz bulacaksınız.

— Kendim mi?

— Evet ve sezgiyle bulacaksınız hem de...

— Sanmam...

— Sizden örnek vererek açıklayayım... Bir sorun üstünde düşünürken, yemeyi unuttuğunuz olmuyor mu?

— Oluyor. Ve Müeyyet karındaşımız bundan hep yakınmıştır.

— Çözüme yaklaştıkca heyecanlanmıyor, açlığı tümden unutup, daha bir aydınlıkta dolaştırmıyor musunuz belleğinizi?

— Haklısınız.

— İşte bizim yaptığımız bu... Biz bilinçliyiz, siz değilsiniz... Ve birgün bilincine varacaksınız bunun. Sorunun ardına heyecanla takılıp, kendinizi bedensel kıvançlardan uzak tutacaksınız. Ve artık bir daha geri dönmeyeceksiniz. Benim yaptığım nedir burda? O zamanı kısaltmak... Bundan ötürü de sevinirim ancak.

— Oysa bir evreni açıyorsunuz önümde. Yepyeni, bambaşka bir evreni...

— Hiç değil... Ulaşacağınız bir amacı, biraz daha yakına getiriyorum. Tümü bu...

Daldı Bedreddin... Gecelerini anımsıyor şimdi. Sabahın aydınlığında eriyip yiten uzun gecelerini. Günün dolanıp, karanlıkla kavuşmasını. Ve Müeyyet'in çevresinde dönenerek, öğle yemeğini atlattın. Akşam da güme gidiyor Bedreddin karındaşım, deyişlerini... Evet... Bedeni yoksunluklara katlandıkca, beyninin daha bir iyi çalıştığını sanıyor. Ahlati'nin dedikleri bunu daha bir doğruluyor. Şimdi anladı dervişliği... Daha tam olmasa bile...

Bir coşku sarıyor içini...

Yokluyor...

Cazibe'nin fısıltılarının yarattığı coşku da ancak bu ölçüde derinden gelebiliyordu. Eti kemiğiyle duy-

mak denilen bu... Düşüncelerini etinde, kemiğinde duyuyor şimdi. Salt tartışmanın, mantığın kurallarında karşıtlıkların kuşkusuyla ölçüp biçmenin yanında, bir sorunun derinliklerine inmek. Sonra bunu mantığın süzgecinden elekliyerek, yeniden düzene sokmak. Ve ardından yeni bir coşkunun parıltısında bilemek...

Anlıyor Ahlati'nin dediklerini.

Uygulamak isteği daha bir artıyor...

— Dilerdim ki Şeyhim, kazandırmak istediğiniz zamanı boşuna harcamıyalım...

— Harcamak... Bizim defterimizde yazılı değil bu söz... Biz tersini deriz hep... Kazanmak.

— Olumsuzluk yok sizde... Benim mantığımdan gelen bir kıpırdanış bu.

— Hayır Bedreddin ...Mantığını hiç unutma... O hep gerekli bize... Hep ışığımız olacak. Ve her zaman, onun aydınlığında düşünüp, tartışacağız...

— Anlıyorum... Anlıyorum...

— Öyleyse düşün şimdi... Haldun, Şerif ve dahi Mubarekşah'la, Zaylai ve ötekilerle yaptığın konuşmaları düşün... Sözü götürüp götürüp bağladığınız düğümü düşün...

— Düğüm...- Durdu Bedreddin... Ahlati yokluyor olmasın o'nu... Yineledi...- Düğüm...

— Evet, düğüm...

— Tanrı bizim düğümümüz... Mantığımızın sonuç noktası... Siz bana o'nu aşmamı buyuruyorsunuz... Kişi Tanrı'yı nasıl aşar?

Ter bastırmıştı... Düşüncesi bir noktada toplanmış, derinliğine inmeye çabalıyor. Yardım arayan bakışları Ahlati'nin üstünde geziniyor.

Ahlati suskun...

2

«Şems Mevlâna'ya ne verdi... Mevlâna Şems'e neyi uzattı... Tanrı... Tanrı'nın burdaki ağırlığı ne? Bir gece içinde, bir insan nasıl değişir?.. Bana ne oldu? Değişikliğin nedeni ne? Şems ...Mevlana... Tanrı... İşte üç isim ki, yan yana geliyorlar durmaksızın. Sonra ayrılıyorlar birbirlerinden... Kayan yıldızlar gibi... Hemen ardından yeniden birleşiyorlar. Kaynaşıyor. Birbirlerinde topak olarak, yansıyorlar gözlerimde. Sonra yeni bir ayrılığın izi...

Onlar gidiyor. Ahlati geliyor... Mevlâna Ahlati'de yansıyor biran. Hayır, Mevlâna bende yansıyor. Şems, Ahlati... Beynin nasıl çalıştırılması gerektiğini anlatıyorlar. Coşku boyun damarlarımı patlatacak gibi. Evet, duyuyorum... Çok iyi duyuyorum. Kalbim, beynimde atıyor... Tanrı... O neden yok şimdi?.. Nerde?

İçimizde...

Kaynaştık ya... Birleşip bir potada eridik. Sonra yeniden kendimize döndük ya... Olmaz bu... Neden olmasın? Olmayacak nedir? Aş, dedi Ahlati... Aşmak...

Uç dese uçabilir misin? Aş deyince zıplayıp aşmak mümkün mü? Ama...»

Duraklıyor. Kendi düşüncelerinden ürkmüyor eskiden olduğu gibi. Çevresine bakınmıyor. Tam tersine. Her bulgunun, her aydınlığın daha derinlerine çeviriyor bakış'arını. Kendi kendisiyle çekişiyor bedeni. Kendi kendisinden kopuyor an an... Sonra yeniden dönüyor. Başladığı yerden bir çelik yay gibi belleğinin derinliklerini oyarak sürdürüyor düşünceyi...

«Evet... Şemsin Mevlâna'ya verdiği bu... Ahlati'nin bana verdiği. Kıskanmadan, sakınmadan. Bilinci-

min üstüne bir balyoz inmiş gibi... Eski bilgim nasıl çocukca geliyor bana. Tanrı isterse, diyordum... Tanrı insan... Bende yansımış tümüyle. Beynimin ulaşamıyacağı uzaklık yok. Elimin eremiyeceği olguyu tanımıyorum. İnsanla başlıyor herşey...

Bir düşünelim şimdi... Haldun'un bilinçsiz bulduğu olguları yeniden gözden geçirelim. Ne diyor kitabında. Madenin en yüksek gelişimi, bitkinin en ilkel biçimine yakındır. Bitkinin en gelişmişi ise, hayvanın ilkeline dönüştü dönüşecek... Hayvan ve insan... İlkelden gelişmişe... Başlangıçtan doruğa... Tanrı... Nerde bunun yeri... İlk yaratılma nasıl oluyor?.. Tanrısız ya da çok Tanrılı dinler sırasında yetişmiş bilginler, mantık yoluyla nasıl ulaşabiliyorlar günümüze... Salt mantıkla mı? Tıb, gökbilimı, matematik ve ötekiler... Doğal gelişim demiştim... Öyle ya... Bu doğal gelişimin neresinde inancımız?.. Yine Hadun ve öncüleri, Heredot, Batuta, Mesudi, diyorlar ki, gök gürlemesine, şimşeğe, ulu ağaçlara, yırtıcı hayvanlara tapanlar var ...Gördük bunları... Öyleyse...

Bunlar Tanrı mı? Yaratan mı her biri? Yoksa yaratanın düzeninde basit birer olgu mu? İnsan ilkel olgulara da tapabildiğine göre, Tanrı yeteneği ve korkusu mu yalnızca... Coşkusu ya da sevgisi mi? Olduğu gibi insan mı Tanrı?.. Tanrı insan mı?

Çözemiyorum...

Ama sordukca, çözeceğime inancım var... Kim o kapının önündeki. Rahat bırakın beni. Rahat kalmak, düşünmek alabildiğine düşünmek ve çözmek istiyorum. Kim olursanız olun, rahat bırakın...»

Bırakmıyorlar...

Cazibe, elinde öğleyin bıraktığı yemek kabı, bakınıyor iki yanına... Yememiş kaç gün var ki, ağzına lokma koymadı. Büyük bir direnç, büyük bir inançla dal-

gın oturmakta... Çile odasının kapısı hiç açılmıyor. Gün yüzü, hava kokusu almıyorlar. Mariye de Cazibe de bir boynu büküklüğün çaresizliğindeler...

Müeyyet haberleniyor.

Kapının önünde dolanıyor.

— Bedreddin karındaşım... Şeyhim... Hele bir açınız. Günler var ki, siz insanlardan yoksunsunuz. İnsanlar sizin sevginizden alakonulmuş...

Ses gelmiyor içerden.

Belki mırıldanıyorlar. Belki yanıtlıyorlar dışardakileri. Duyulmuyor.

Bedreddin'in yüzünde yağmur ıslaklığı... Beyninde güneşler doğmakta. Her soru, bir yeni burgu gibi dönenip, saplanmakta daha derinlere. Ve aydınlanan her soru, yenilerini getirmekte... Dışarda korku var besbelli... Yoksa girerler içeri. Rahatsız ederler onları. Etmesinler. Birkez bölünürse düşünceleri. Birkez, yarıda kalırsa, yeniden aynı coşkuyu yakalamak güç olur... Giderek bir uyuşma belirmiş bedenlerinde. Bağırsakları, mideleri duruyor sanki... Büzüşmenin sonucu değil bu. Yoksunluğa alışmak üzereler. Şimdi yeniden doldururlarsa onları, zaman yitirirler.

Bedenleri böylesine derin bir uyuşukluğun rahatına erince, düşünce yetenekleri daha bir artıyor. Ve Bedreddin, kapının önünde kesilen seslerden rahatsız olmuyor artık.

«Peygamberler... Çoğu çileden, acıdan yoksunluktan ve yokluktan geliyor. Demek ki, düşünceyi geliştiren. Beyinleri, insanların ulaşamadığı uzaklıkları aydınlatıp, düzenlerini oluşturan bu. Evet evet... Eski uygarlıkla çarpışan insan beyninin üretimidir. Yeni düzen budur. Ve İnsanlar, kendi akılları yetmediğinden, beyinleri aynı yeteneğin burcuna erişemediğinden, bunların olağanüstülüğünü tartışmıyorlar... Neden Hira'da

mağaraya çekiliyordu Muhammed?.. Ne yapıyordu o yalnızlıkta? Şimdi benim yaptığımı herhalde...

Düşünüyordu...

Hiçkimsenin düşünmediği biçimde. Tarihin derinliklerinde kalmış, kutsal kitaplara geçmiş tüm olguları, belleğinde duruyor, görüyordu... İsa neden mağaralarda yaşadı? Aynı doruğa ermek için... Musa Sina'ya niye gidiyordu? Sorular sorular... Ve ardından giderek genişleyen aydınlık... Kişi birkez buraya ulaştı mı, öteki insanlardan nasıl da ayrılıyor?.. Mansur ...Evet başlangıcı ateşleyen o... Kişi düşüncesinin nereye varabileceğini ilk söyleyen. Ve bunun cezasını da kellesiyle ödeyen gerçek düşünür.»

Ordan oraya atlıyor düşünceleri. Sorulardan cevaplara. Tarihin bir başından ötekine. Sonra bir başka adama. Ama, belleğinin derinliklerinde görüyor ki, bu dolaşımlar hep aynı yumağın çevresindeki ipleri çözmekte.

«İbrahim diyorduk... Bir odun yığının üstünde yakılmaya atılan ve bir ot serinliğinde capcanlı kalan... Bence yanmak ya da yanmamak önemli değil o anda. Acı duyup duymamak. Beynimin hücrelerini tümüyle bedenimden koparıp, düşüncemin buyruğuna verdiğimden beri ben de açlık ya da öteki insancıl gereksinimlerin hiçbirini duymuyorum. Böyle bir beden, acı duyar mı? Beni yaksalar şimdi, ince bir sızı bile sezinlemem. İbrahim de böyle yapmış olmalı... Kendini düşüncelerinin doruğunda serinletmiş ve acı duymadan gitmiştir. Bağırıp çağırmadığından insan düşüncesi ya da düşü o'nu capcanlı bir çimenliğe oturtmuştur. Ordan alalım yeniden. Ve bu yalnızlık, kendi düşüncelerinde çözülme temrinleri, kişiyi yüceltiyor. İşte peygamberlerin asıl gizi... Ve Muhammed, peygamberliği bitirdiğine göre, bir son kalıyor geriye... Bizim düşünüp bulmamıza

bırakılmış bir son... Madem peygamberlerin sonuncusudur Muhammed... Bizim için geriye kalan Tanrı'dır...

İşte Şems Mevlâna'ya bunu söyledi. Ve Ahlati düşün, derken, beni buraya iteklemek istiyordu. Başardı da... Dokunulmaz saydığım, tabu bildiğim konuya birkez neşter atınca nasıl gevşeyip çözüldüğünü gördüm. İnsan bilgisi ve mantığı gelip tabuların önünde irkiliyor. Ve ona görelikle sonuçlandırıyor durmaksızın. Coşkuyla sarılıp, korkusuz, kuşkusuz dalınca derinliklere, görüyor aydınlığı insan. Görüyor ve anlıyor kendi yüceliğini.

Mansur neden, «Ben Tanrı'yım,» dedi?.. Ve neden hiç değiştirmedi inancını? Neden hiç acı duymadı boynu vurulurken? Ebu Hanife, neden sonradan övdü Mansur'u?.. Övdü ve ölümüne karar verenler arasındaydınız, bu övgüleri neden o zaman yapmadınız, diyenlere neden, «Mansur'un dinde açtığı gedik öylesine büyüktü ki, ancak başıyla kapayabilirdi,» yanıtını verdi? Güzel söz... Görkemli bir anlatım. Ama, bilginin kuru mantık ve düzen açısından katılıp kalmışlığının, yeteneksizliğinin de açıklanması değil mi bu? Başka neyle yorumlayabiliriz?

Yazık...

Ebu Hanife gibi bir bilgin, kimbilir nasıl aşardı yolları Mansur'dan gerekli dersi alıp, düşüncenin bu noktalarına gelebilseydi. Çok yazık... Ama, niçin kızıyorum o'na... O ilkin yitirmiş Mansur'u, sonra bir namus borcunu öder gibi övmüş ...Ben daha, birkaç ay, birkaç hafta önce, yalanlamaya uğraşmıyor muydum? Böylelikle, birkez daha öldürmek çabasında değil miydim? Öyleyse değişen ne? Öğrenmek... Ve Ahlati...»

Gözlerini açtı.

Ahlati, ürkek bakışlar'la süzüyordu o'nu.

Dikildi. Eteğine yapıştı Ahlati'nin.

— Şeyhim... Şeyhim...

Bırakmadı Hüseyin... Hemen kucakladı Bedredreddin'i.

— Gözlerindeki aydınlığa bakamıyorum Bedreddin. Benim çözemediğimi mi çözdün. Sarılma bana öyle. Biliyordum ki, sen benim varamadığım yere varacaksın. Ve çözemediğimi kolaylayıp önüme atıverecek-sin...

— Şeyhim!.. Çözemedim daha. Ama, çözeceğimden kuşkum yok. Yorulmadım. Tersine, öyle bir dinginlik içindeyim ki. Kendimden temizlenmek istiyorum. Yardım edin bana. Düşünürken, Mansur aklıma geldi. Ebu Hanife'yi düşündüm sonra. Ve utandım kendimden. Ben ki, kitaplarımda hep onunla uğraştım. Açıklamalarımda, notlarımda durmaksızın Mansur'un yanıldığını anlatmaya çabaladım. Şimdi anlıyorum. Düşüncenin derinliklerine inince bir iyice kavrıyorum ki, yanılan benim. Mansur bir boşluğu dolduruyordu. İnsan düşüncesini kendinden çok sonra bile varamıyacağı bir doruğun üstünden bakıyordu biz zavallılara. Ve korkusuzca belirtiyordu gördüklerini... Şimdi anlıyorum nice kötü bir iş yapmışım. Bağışla beni şeyhim. Ve yardım et...

— Bağışlamayı Mansur'dan dile Bedreddin. Ya da daha iyisi kendinden. O demiştir ki, ben. Öyleyse, sende yansıyan Mansur'dur. Mansur'un dediği gibi. Bağışlamayı dile kendinden. Bağışlayabilirsen rahatlarsın.

Mansur? Kaç yüzyılın ardında. Ahlati, o'ndan bağışlanma dile diyor. Ne demek bu?

Yeniden dalıyor düşüncelerine Bedreddin.

Önünde yeni bir yol açılmış gibi...

«Evet... Mansur'dan dilemem gerekli bağışlanmayı. Nasıl? Mansur bende yansıdığına göre, tüm yadsıdıklarımı kabullenerek mi? Öyle olmalı...»

Düşüncelerin ağırlığı uçuşmaya başladı başının içinde.

Sonra giderek hafifledi. Meltemin önünde kayıp giden bir bulut gibi kalktı başındaki ağırlık. Bedreddin, uyuşuk bedeninin kıpırtısızlığına aldırmaksızın doğruldu yerinden. Ayaklarının sonra ayakparmaklarının üstünde yükseldi...

Duramıyordu... Durması olanaksız bir döngüye kaptırıyordu kendini. Düşüncelerinin yay gibi burkulmasına uygun bir kıpırdanış seyrimekte içinden. Coşkunun yeli pervaneye döndürmekte onu... Dışardaki dut ağacının dalında bir serçe ötüyor. Ve beyninin derinliklerinde bir müziğin çağıltısı döngüsüne hız veriyor Bedreddin'in... Giderek hafifledi bedeni... Giderek ayakları yere değmiyormuş gibi bir sezgi doldu içine.

Mansur «Ben Tanrıyım,» demişti. Sanmışlardı ki, o, salt kendine yükümlemektedir Tanrılığı. Değil oysa... Tanrı insandır. Tüm gelişimlerin, tüm birikimlerin tek yaratıcısı olan insan. Tapmak da, tapılmak da ancak onadır. Ona olanda, neden arar durmaksızın kişi? Madenden bugünkü gelişmeye uzanıp gelen doğallık nedir? Muhammed'in yüce beyninden peygamberleri sonuçlama düşüncesi neden geçmektedir? İnsana tanrılığı bırakmak için değil mi? Gelişmeler bir yerde bitmiştir demek mümkün mü? Değil... Olmayanda, sürüp gidecek gelişim içinde, insan, Mansur'un vardığı sonuca varacak birgün... Sorunu, egemenlik açısından alınca, durum apaydınlık çıkıveriyor ortaya... Madem, bir kişiden, pekçok kişiye doğru bir dağılım göstermektedir egemenlik. Birgün mutlaka herkesin malı olacaktır... Ama bu herkes kim olacak?.. Şahlar, beyler mi? Tüccarlarla çiftciler mi? Yoksa tezgâh başındakiler mi? Sırayı yeniden gözden geçirelim... Bir aşama sonrasının egemeni kim oluyor. Bir öncenin uşağı, kölesi...

Öyleyse, gelecek kölelerin ya da köle işlemi görenlerin olacaktır. Çünkü, asıl emek veren, insanlığın birikimini de aşamasını da sağlayanlar onlardır.»

Ahlati, Bedreddin'in hızlanan dönüşüne bakıyor. Başının duruşunu, gözlerinin yarı aydınlığını süzüyor bir iyice... Bedreddin'in kimseye gereksinimi olmadığını anlıyor kıvançla. O yolunu bulmuştur artık. Bundan öteye, ancak kendi istediğince gidebilir. Geleceğin kapısını aralamıştır birkez beyninin derinliklerinde. Bundan sonrası için, asıl Şeyh Bedreddin. Ve ona gereksinimi olan Ahlati'dir...

Bedreddin, kendini düşüncelerinin hızına kaptırmış. Yorgunluğunu duymuyor. Öylesine bir düşünce doruğunda ki şimdi, tüm ağırlıklardan arınmış. Serçe, çoktan başka dala uçmuş... Beyninin içinde müziği, düşüncelerinin gümbürtüsü sürdürmekte... Hayır, düşüncelerinin değil... Saptadığı egemenlik sahiplerinin gümbürtüsü bu... Tezgâhta iş gören çırağın, tarlada çift süren kölenin, her ürettiğine alnının terini karıştıran emekcinin çalışmasından çıkan uyumlu ses bu...

Kendi bilincinden beklediği, yıllardır ulaşmak için ardına düştüğü düşünce, önünde güneş ışınlarıyla yıkanmış bir bahar sabahı gibi tertemiz uzanmakta. Öylesine bir mutlulukla dolu ki belleği, coşkunun yelinde uçup yitmekten korkuyor.

«Yanılgım nerde, diyordum hep. Bu bulanıklığın nedeni ne? Şimdi anlıyorum. Ben, Haldun ustanın doğal gelişiminden habersizdim. Kendimce, çeşitli adlar veriyordum gelişime. Uygarlık diyordum. Pay, diyordum... Daha bir sürü şey... Ve peygamberler getiriyor bu gelişmeyi, sanıyordum bağnazlığımdan... Haldun usta, bir zincirimi kopardıysa, Ahlati tüm bağlarımdan arıtıverdi beni. Ve artık apaydınlık, tertemiz oldum... Tüm le-

keleri de sildim mi, geleceğin kurgusunu buldum, demektir.»

Dizleri ağır ağır büküldü. Her yanını saran tere aldırmaksızın, uzandı. Bedeninin giderek soğuduğunu sezinlediği halde, parmağını kıpırdatacak güçten yoksun. Ahlati, «Kalk üstünü değiştir,» demek amacıyla eğildi. Bedreddin'in daldığını görünce, üstünü örtüp çıktı.

Müeyyet, Cazibe, Mariye, kapının önünde bekleşiyorlardı. Tam ağızlarını açacakları sırada işaret etti. Ahlati. «Susun, uyuyor...» Birlikte bir kaç adım yürüdüler. Avlunun ortasına gelince, ahlati gülerek konuştu sesli sesli.

— Çok yorgun...

— Yorgun mu?..

— Yorgun evet. Bırakın, kendisi uyanıncaya uyusun.

Sonra kendi odasına doğru yürüdü.

Ardına düştü Mariye... Cazibe'yle Müeyyet, dikilip kaldılar.

Bir süre birbirlerine baktılar anlamsız anlamsız... Sonra, kolları düştü yanlarına. Ağır ağır döndüler... Kendi odalarının kapısına gelince, Müeyyet duraladı...

— Siz girin. Ben de gideyim evime...

— Olmaz, Biraz sonra kendilerine gelir efendimiz. Konuşuruz...

Müeyyet, şaşıyordu bu işe ...Bedreddin ki, yıllardır alay etmişti çileyle, dervişlikle. Şimdi kendisi bir kapanıyordu...

— Ne kadar oldu bunlar kapanalı?

Cazibe cevap vermedi... Başını önüne eğip, gözlerini karnında gezdirdi. Müeyyet anladı... Üç ayı geçiyordu... Bir hücrede, günışığından yoksun, günlerce yemeden içmeden, düşünmüşlerdi...

— Üç ayı geçiyor benim bildiğim...

— Geçiyor evet...

— Dayanılır gibi değil...

— Güç işe sarındığını bilmekteydi efendim...

— Güç ki, anlatılamaz... Yemeden içmeden...

— İlk zamanlar yiyorlardı efendim... İki günde bir yiyorlardı. Giderek uzattılar yemek işini... Mariye de ben kulunuz da, dolu koyuyorduk kapları sundurmaya. Dolu alıyorduk. Siz bile kaçkez gelip uyarmak istediniz. Dinlemediler.

— Dinlemezlerdi... Görmedin mi Şeyhi...

— Sanki sofradan kalkmış gibiydi değil mi?

— Gençleşmiş, dinginleşmişti bir iyice... Demek birşey var o hücrede...

— Hiçbişey yok efendim. Mariye kulunuzla biz hazırladık orasını. Girmeden önce buyruk vermiş Şeyhimiz... Rahat olsun, buyurmuş.

— Demem öylesi bişey değil... Düşünsel anlamdan söz ediyorum ben...

— Düşünsel anlam... Haklısınız efendim.

— Yeni bir dünya bulmuş olmalı Bedreddin karındaşımız. Düşüncelerine aykırı gelen bir işleve girmez o... Girse bile, biryerde terslik gördü mü, hemen belirtiverir bunu. Şimdi böylesine dayandığına bakılırsa, düşünce yoluna uygun yeni bulgular görmüş olmalı. Eğer öyleyse bacım ...Eğer birkez daha yakaladıysa sağlamca bir uç, artık aradığını buldu demektir.

— Benim de güvencim tamdır efendim. İnancım sağlamdır efendime karşı... Yoruldunuz biraz oturup birşeyler yemek istemez misiniz?

— İyi olur. Zaman geçirmiş oluruz böylelikle.

— Uyandığında dikkatlice bakın efendim. Siz yoldaşısınız o'nun. Karındaşı gibi... Bir noksanı varsa,

bildiriniz bana. Hemen tamamlayayım... Çünkü biliyorsunuz ki...

Yine utançla eğdi başını. «Ben bir gece gördüm o'nu... Bir gecede insan tanımak da, kimsenin gücüyle bağdaşmaz,» diyecekti. Diyemedi... Hızla sofra hazırlamaya başladı. Müeyyet içeri girip, bir serin yer aradı. Buldu da, iki pencerenin ortasına gelen mindere bağdaş kurup oturdu.

Cazibe, hazırladığı yemeği tepsinin üstünde getirirken, kapı açıldı...

Mariye, elinde bir başka tepsiyle girdi kapıdan.

— Şeyhimiz buyurdular ki, yemeği burda yiyelim. Ve Bedreddin şeyhimizi, birlikte bekleyelim. Şimdi kendileri de geleceklerdir...

Müeyyet dikildi.

Bedreddin Şeyhimiz mi?

Gülmek geldi içinden. Kendini tuttu... Şeyh ince uzun gövdesiyle kapıdan giriyordu... Girdi, Müeyyet'in karşısına oturdu bağdaş kurup.

— Müeyyet Molla karındaşımız!.. Bedreddinimiz öyle bir şeyhtir ki, eteğine yüz sürmek, kendisiyle bulunmak kişiye verilecek ödüllerin en büyüğüdür. Ne mutlu size... Ne mutlu ki, bugünecek yaşamınız o'nunla geçmiştir...

Sanki, kendi düşüncelerini okumuştu Ahlati... Onlara yanıt veriyordu kendiliğinden.

— Şeyh...

— Evet şeyh... Şeyh Bedreddin'dir bundan sonra yoldaşımızın adı... Ve öyle ki, Ahlati inanmışı olmaktan onurlanmaktadır... Size bir muştu getiriyorum hücreden. Bir çilede böylesine bilgi katlarını, erme aşamalarını fırlayıp geçene rastlamadı yüzyılımız. Bizden önceki kuşaklarda birtek Mevlâna var, böylesine oluveren... Şimdi bir de Bedreddin...

— Beni bağışlayınız Şeyhim... Tam anlayamıyorum...

— Şeyhimiz anlatacaktır size... Öyle sanıyorum ki, yeryüzünde hiçkimse ondan daha güzel anlatamaz. Bir yere varıncaya ben izledim düşüncelerini. Ama, bir yerden sonrasına izlemek olanağı kimsenin elinde değil. Salt bizim kuşağın, bizden sonrakilerin değil... Korkarım gelecek kuşakların da, yeteneğini aşacaktır onlar...

— Geleceği okur gibisiniz efendim...

— Okuduklarımdan ürkmesem, tümünü söylemek gelir içimden. Ama, insanı olgunlaştıran tüm dertleri görür gibiyim şimdi...

— Dertler mi, Tanrı korusun...

— Tanrı Bedreddin, Müeyyet... Kim, kimi, kimden koruyacak?..

Müeyyet birden fırladı yerinden. Sonra durakladı... Çöktü, belleğini yitirmiş gibi. Ahlati sürdürüyordu sözünü...

— Belirli bir aşamadaki insanın düşüncesi kapsamaz bunu. Taşar, taşkınından yıkıcı olmacasına. Ama, peygamberliği geride bırakmış Bedreddin gibi bir usta, öylesine kavrarki düşüncenin sınırlarını. İnsanlığın yararına işler bundan ötesi. İşler ya...

Müeyyet ayaklarına kapandı Ahlati'nin...

— Sizin kuşkularınız var efendim... Buyrun bize... Biz ki, yoldaşıyız Bedreddin'in...

— Kuşku... Hiç kuşkum yok. Her güneş yolunu bulacaktır. Her Tanrı uydusunu... Ama, egemenin çarkıyla çatıştığında, Tanrı mı kazanır, egemen mi, işte bunu bilmiyorum. Ve sanıyorum ki, Şeyhimiz bunu bilmektedir. Kendisine soralım...

Suskuyla uzattılar ellerini sofraya doğru... Mari-

ye ve Cazibe, ayakta saygıyla bekliyorlardı. Ahlati başını kaldırdı.

— Buyurunuz hatunlar... Bizim düzenimiz herkes için eşitliği getirir. Sakınmadan buyrunuz...

İkiletmediler.

Çöktüler kadınlar da... Sofraya dört el birden uzandı...

3

Yerinden bir doğrulabilse... Birkez dikilebilse yeniden ayakları üstüne... Yapacağını biliyor. Kendini zorlamakta durmaksızın. Zorlamakta ya, teriyle uyuyup kalmanın sıkıntısını çekiyor şimdi...

Bedeni sancılar içinde kıvranıyor.

Hankahın kendisine ayrılmış odasına gidecek gücü yok...

Oysa, uykunun karanlığında beyni nasıl da parlamıştı. Tüm düşündükleri birkez daha aklından geçirince, yaptıklarından nasıl utanmıştı. Kitaplarında küçümsediği, saldırdığı dervişlerden bağışlanma dilemek için yanıp tutuşmakta. Ne var ki, kendini bırakmışlığın sonucuna dayanamadı bedeni...

Yokluyor kendini... Ateş gibi avuçları, bedeni. Ve kemiklerinde dayanılması güç bir ağrı geziniyor durmaksızın.

Odasında beklemekte olanlar, durmadan kapıya bakıyorlar. Şimdi gelecek, nerdeyse geldi diye... Ahlati dayanamadı sonunda. Kalktı... Hücrenin kapısını açtı. Yarıkaranlıkta, Bedreddin'in yatmakta olduğunu görünce, şaşırdı... Hiçbir cezbe sonu uykusu bunca ağır olmaz. Tam tersine, bir hafifliğin yücelmişliğinde doğruluverir insan.

Bedreddin neden böyle?.

Yanına yaklaşınca anladı nedenini... Terli beden, oynayacağı oyunu oynamıştı işte. Hastalanmıştı Bedreddin... Yokladı usta elleriyle. Alnını, bedeninin ateşini araştırdı. Yanıyordu. İnce bir inilti çıkıyor ağzından. Ama, belli etmemek için kendini sıkmakta.

— Tedbirsiz davrandık şeyhim... Terli bedenle yatıp kaldık... İzniniz olursa ben iyileştiririm sizi. Dayanın azbiraz...

— Şeyhim mi? Bana şeyhim mi diyorsunuz? Hem de siz... Hüseyin-i Ahlati...

— Evet, biz... Hüseyin-i Ahlati size şeyhim diyoruz... Çünkü biliyoruz ki, bizim erişemediğimiz yerlere eriştiniz. Çünkü biliyoruz ki, siz dönmeye başlayanda, bir evren oldunuz. Yaratmış ve dahi yaratılmış ne varsa parmaklarınızın ucunda aktı gitti. Salt ruh oldunuz etten kemikten kurtulup. Salt düşünce kestiniz Tanrılaşarak... O yüzden, bundan öte, biz başkalarının şeyhi olabiliriz. Ama, siz, bizim şeyhimizsiniz.

— Şeyhim... Efendim, hastayım. Ve hastalığımda, en küçültücü, bedeni acılarımın üstünde çok daha büyük acılar verici tek davranış bu olurdu.

— Bedeni acılar... Geçicidir bunlar şeyhim... Biz beden acılarını geçirecek melhemleri çoktan kardık. Hiç kuşkunuz olmasın. Asıl acı odur ki, yaşam boyu sürer... Sapma acısıdır bu... Kişi birkez doğru olarak gördüğünden saparsa. Evrenin, yaşamın görkemine dalıp, bildiğinden vazgelirse, asıl acıyı kendi yaratır. Ve dahi sizin bilincinizde olunca, onun ilâcı, melhemi de yoktur.

Bedreddin, bir çocuk gibi ellerini uzattı. Görmezliğe geldi Ahlati... Döndü... Müeyyet'i de yanına alarak, geri geldi. Bedreddin, Müeyyet'i uzun zamandır görmemişti.

— Müeyyet... Karındaşım, yoldaşım benim...

— Şeyhim...

Başucuna diz çöktü Müeyyet... Sonra Ahlati'nin yardımıyla kucakladı Bedreddin'i. Hankah'ın hücresinden alarak, odasına taşıdılar. Cazibe, yatağını çoktan yapmıştı. Yatırdı incitmeden. Yorganı üstünden çekerlerken, Ahlati, başka bir odaya girdi...

Araştırma, inceleme odası olarak kullandığı aydınlık ama küt bir odaydı burası. Ahlati, boş zamanlarında buraya kapanır, çeşitli hastalıklar için, ilâç hazırlardı. Ot köklerinden, hayvan ödlerinden, yapraklardan, çeşitli yağlardan ...Kimisini ezer, birbirlerine karıştırır. Kimini eritir, deneyler yapardı... Odanın duvarlarında, çeşitli kavanozlar, kuru, duru ilâçlar dizelenmekte... Elini uzattı bunlardan birine. Kuru tabletler vardı içinde. Biraz aldı... Geri döndü...

Cazibeye uzatırken, kullanılma biçimini de anlattı bir iyice.

— Baka hatun, durmaksızın çorba pişir şeyhimize. İçsin... İçtikten sonra, ılık suyla bunlardan şu büyüklükte koparıp, verirsin günde üçkez...

Elinde, tırnak büyüklüğünde koparılmış bir tablet vardı. Uzattı ve sürdürdü sözlerini;

— Biz uğrarız. Sizi yalnız bırakmayız hiçbir zaman. Çok iyi bakmalı ki, tezgünde iyileşsin. Tezgünde ışıklanalım kendilerinden.

Cazibe çorbayı çoktan ısıtmıştı... Başını dizine aldı Müeyyet... Kaşık kaşık sundu Cazibe... Üçüncüde durdu Bedreddin. İstemiyordu... Zorladılar. Bir kaşık daha aldı. Sonra, iki yudum suyla hapını içip, daldı ateşinin derinliklerine...

Arada bir ürperiyordu. Ve her ürpertisinde, bir pembelik rüzgârlanıyor beyaz teninde. Bir ateşin dolaşımı, gözle görülüyor...

Cazibe, yorganın altından elini gezdirdi bedeninde... Bir gece birlikte olabildiği efendisi, hastaydı. Çaresiz gözlerle baktı Müeyyet'e...

— Şeyhimiz iyileşir bacım. Hiç kuşkun olmasın iyileşir. Biz o'nunla neler atlattık bugüne gelinceye. Hem daha gençtir ve dahi güçlüdür... Bir düşün, doğunun ve dahi batının en büyük şeyhi olan Hüseyin'i Ahlati efendimiz, karındaşımızdan şeyhimiz diye sözetmektedir. Bizim şeyhimiz... Efendimiz, karındaşımız Bedreddin için demektedir bunu. Nasıl bir övüncün içinde olduğumu anlatamam. Daha yaşı otuzbeş değil... Anlıyor musun bunun değerini?.

Cazibe, dizlerinin üstüne oturmuştu öteki yanda...

— Anlamaz olur muyum efendim... Benim büyük bilim adamı, büyük şeyh diye tanıdıklarımın tümü, artık yaşamlarının sonuna gelmiş kocalardı. Öylesine güzel geleceği olan bir insanmışım, Tanrı öylesine büyük birşeyle ödüllendirdi ki beni... Gece gündüz, hoşnudluğumu bildirmekteyim zaten...

— Ben de bildireceğim... Birkez kendine gelse... Birkez konuşabilsek... Günlerdir, ne günleri, aylardır o kapalı yerde ne buldu, bir anlayabilsek...

— Sakınmaz mı bizden efendim...

— Biri otuzbeş yıllık yoldaşı, karındaşı... Biri de bundan sonraki yıllarda kulluğuna sıvanmış iki insanız biz... Bana öyle gelmektedir ki Cazibe bacım, şeyhimizin bu dünyada bizden yakını yoktur.

— Elbette yoktur. Dileyelim ki olmasın...

— Yok vardır. Bir de, Ahlati şeyhimiz... Birden değiştiğine, birden yüceleştiğine bakılırsa, o'na bizden yakındır büyük şeyh...

İkirciklenivermişti Cazibe...

Bedreddin, yaşamındaki ilk kadın olduğunu söylemişti o gece... Karısı olmuştu şimdi. Karnında o gece-

nin armağanını taşıyordu, açılan, gelişen bir tohum gibi... Müeyyet, doğduğundan, ilk adımlarını attığından bu yana yoldaşıydı o'nun. Şimdi, bir aksakallı gelip, tümünün yerini alıveriyordu.

Müeyyet, Cazibe'nin bakışlarının bulutlandığını görünce, gülümsedi.

— Yok bacım. Kıskanmak yok... Bizim yerimiz ayrıdır. Ahlati'nin yeri ayrı...

— Kıskanmak mı? Tanrı korusun.

— Bakışlarından anladım ki, biran düşündün bunu. Bir kocanın başköşeyi alarak, yüreğindeki yerimizi gölgelemesini istemedin. Ama, bu bilginler, birkez dervişliğe soyundular mı, kıskanmak kişiyi küçültür... Ben Mevlâna olayından çok iyi bilirim ki, bunların sevgisi ve tutkusu bir başkadır. Biranda siler tümümüzü... Elbette sevdiğini sevmezsek... Şimdi ben sana derim ki Cazibe hatun, Şeyhimiz Ahlati efendimizi çok mu sevmektedir. Biz ondan çok seveceğiz. Hem de yüzüne, yüzeyden değil ha... İçimizin en derin yerlerinden tutulmuşcasına... Göreceğiz ki o zaman Şeyhimizin bize sevgisi daha artmakta... Anlayacağız ki, dervişin tüm sevgisi şeyhine dönmektedir.

— Şeyh... Şeyh kim burda?

— Doğrusunu ararsan, ben de şaştım... Bunlar ikisi, tıpkı Mevlâna ile Şems... Onlar da öyleymiş okuduğum, bildiğimce... Mevlâna dermiş ki, beni aydınlatan sensin... Şems hemen yadsırmış... Bende yansıyan senin ışığındır. Sen kendi ışığına bakıp, bende aydınlık hayallenmektesin...

— Demek tüm üstünlüklerden soyunup, eşitleşiyorlar bunlar...

— Hah bak en doğrusunu sen buldun hatun bacım... Öyle bir eşitleşiyor ve birbirlerine öyle bir tutkuyla sarılıyorlar ki, öğreten kimdir, öğrenen kim...

Belleyen kimdir, belleten, kim ayıramıyorsun. Ham bir yürek taşıyanlar, ham bir kafa taşıyanlar bu tutkuyu anlayamazlar. Ama, biz, Tanrıya şükürler olsun ki, şeyhimiz çabasıyla pişip, kotarıldık. Bir iyice öğrendik ki, insanlığımız için, o'nun tutkusu bizim tutkumuz olmalı. Onun sevgisi bizim sevgimiz... Siz de bu yolu tutarsanız, mutlu olursunuz.

— Ben mutluyum efendim... Efendimizin yanında olmak, o'na hizmette bulunmak, benim hiç hayal edemediğim bir mutluluktu zaten...

*
* *

Durmaksızın terliyor. Terledikce, bedenindeki ağırlığın, ağrıların yittiğini anlıyor Bedreddin... Giderek iştahı artıyor... Şimdi Cazibe'nin eliyle pişirdiği çorbaları daha çok içiyor... Tüm isteği kalkmak ...Ama, Ahlati izin vermiyor. İki gün daha yatması gerekiyormuş... İki gün daha kıpırdamadan, terlemeyi sürdürürse, hastalığı tümden atacak üstünden...

İpek yorganı başından çektiği an, fırlayıp kalkmak istiyor. Kalkıp, kendine verdiği sözü yerine getirmek. Tüm yaptıklarını silmek. Yeniden başlamak yaşama... Ahlati'nin yaptığı gibi. Tüm dervişlerin yaptığı gibi. Ayrılmaksızın... İnsan eşitliğinin en uc noktasına itmek istiyor kendini. Sırtında bir çul abayla, şeyhinin eteğinden yapışmak geliyor içinden. Bir de...

Gece yıldızlarını ışılatarak ilerlemekte.

Yarıyı buldu bulacak...

Müeyyet, Şeyh hasatlandığından beri, hankahta kendisi için ayrılmış odaya çekildi çok oldu... Cazibe, dizlerinin üstünde kaykılmış, uyumakta...

Uzun uzun baktı o'na Bedreddin...

Yenice uyanmıştı kendi. Ve güçlü olduğundan, hastalığı tümüyle attığından güvenliydi... Bu güvenle, yapmak istediğini yapabilir. Kimseye görünmeden, ak-

lından geçenleri gerçekleştirirdi... Gerçekleştirirdi ya...

Kıpırdandı...

Cazibe uyuyor...

Uyandırmadan sıyrılabilirse, başardı sayılır.

Yeni bir kıpırdanma...

Kimbilir kaç günün uykusuzluğu ve yorgunluğu bastırmış Cazibe'nin omuzlarından. Eskiden, önceki günlerde en küçük kıpırtısında gözlerini açıyordu. Kaşlarına doğru kıvrılmış, gözlerinin altını gölgeliyen kirpikleri oynaşıyordu hemen. «Birşey mi buyurdunuz efendim? Bir isteğiniz varsa, kulunuza söyleyiniz.» Diyerek karşılardı kıpırdanışlarını. Şimdi öyle değil... Kendisinden geçmişti...

Doğruldu yatağının içinde...

Halsiz...

Her kıpırdanışında, kaldıramıyacağı bir yükün altına girmişcesine güç harcaması gerekiyor. Ama, kararlı... Kalkabiliyor şimdi... Kendisinden güvenli... Aklına koduğunu uygulayacak. Yeter ki, Cazibe uyanmasın. Hankahtakilerden kimse sezinlemesin eyleme geçtiğini. Şeyhi ...Hüseyin-i Ahlati, bir oldubittiyle karşılaşınca, ses edemez...

Üstelik sevinir bile...

Bedreddin'in, kendiliğinden kusurlarını temizlediğini öğrenince, kimbilir nasıl sevinir. Bağışlar kendinden öncekiler de... Tüm yüklendikleri, saldırdıkları ve küçümsedikleri... Yeter ki, birkez aklına koduğunu uygulayabilsin.

Cazibe, oturduğu yerde uyumakta...

Son birkez denedi o'nu Bedreddin.

Üstünden attığı yorganı, dizlerinin omuzlarının üstüne çekti Cazibe'nin.

Sezinlemedi kadın.

Gülümsedi...

Karanlıkta, soluklaşmış pembe dudakları daha bir belirdi sakallarının arasından. Bedeninde, bir coçuğun yaramaz allığı dolandı. Tümünü atlatmaktan büyük bir sevinç duyarak kapıya yöneldi...

Ses çıkarmadan açıp, dışarı çıktı...

Hankah avlusunda, ayışığıyla yıldızlar oynaşmakta...

İnsanlar, uykunun derinliğinde yitmişler çoktan.

Adımladı avluyu... Hankah kapısının her zaman açık durduğunu biliyor. Yürüdü çıktı... Sokaklara daldı. Bir yalnızlığın boynubüküklüğü gölgelenmiş her yanda... Sokaklar insansız ne denli boş ve anlamsız...

Bakındı yöresine. Tek ayak tıpırtısı canlılık getirmiyor. Bir mezarlıkta yürür gibi. Berkok'un buyruğuyla tüm evler beyaza boyanmış. Ayışığında görkemli birer mezar taşı gibi durmaktalar... Uyuyanla, ölü arasındaki ayırım ne kadar ki zaten?..

«Nefeslenmesi, midesinin, barsaklarının çalışması mı? Asıl o zaman ölü değil mi insan. Düşünceden yoksun kalınca, yitmiş sayılmaz mı yeryüzünü yönetmeye, Tanrılaşmaya gelmiş olan?.. Yiter... Benim gözümde de insanların belleğinde de... Düşün Bedreddin öyleyse. Gelecek çağı açacak anahtar ellerine sunuldu senin. O cezbe günlerinin böylesine bir hastalığı getirmesi neden? Düşünmen gerekenden fazla düşündün de ondan...»

Bundan öteye daha da fazla düşünecek... Geleceğin insanlığını çözme savaşı bu. İnsan beyniyle, kanının, belleğiyle sinirlerinin savaşı... Heran uyanık kalıp, heran bir bilginin derinliğinde kulaçlanmak güç iş... Toplumları, toplumların gelişmesini ve bunları bölüp ayrıntıların niteliğini karşılaştırmak.

Yükünün ağırlığını biliyor. Bilinci keskinleştikce, kuşkusu artıyor. Tek yanlış yapmamalı... Bayezid, ile

konuşmaları geçiyor aklından. Basit insanın sorumluluğu kendisiyle başlayıp biter, demişti. Yönetenin sorumluluğu ise, yönettiğinin çokluğu ölçüsündedir... Ya bilginin sorumluluğu...

O zaman akına gelmiyordu bu... O zaman, kendinin bir sorumluluğu olduğuna inanmıyordu. Oysa, şimdi öylesine bir sorumluluk yüklendi ki, öğrendikleriyle... Bir yerinde yanılırsa, insanlığa en büyük kötülüğü edebilir. Çünkü, tabuların annacına dikilecek. Tabuları yıkarak, yeni bir gelişmenin tohumlarını atacak insan beyninde. Bu en büyük sorumluluk. Yıkımlar gelirse, binler, yüzbinler ve belki de milyonların acısını yüreğinde duyacak. Kendinden sonra bile olsa...

Acele etmeli...

Biran önce ulaşmalı varacağı yere. Biran önce temizlemeli kusurlarını. Ve sonra, şeyhinin buyruğunu yerine getirmek için, temiz bir yürekle uzanmalı yatağına. İki gün daha, gerekirse on gün daha yatar. Önemli değil. Ama, madem kendine söz verdi birkez... Bu sözü yerine getirmesi gerekli... Ve bu sözü yerine getirdikten sonra, yeni yaşamına, yeryüzüne yeni gelen bir çocuk saflığı ve temizliği içinde başlaması gerekli...

Şimdi öyle değil...

Belleğinin derinliklerinde, kendisine geleceğin anahtarını sunan adama haksızlık etmenin kirini taşıyor... «Böyledir insan,» diyor... «İnanmadığı şeye, inanmaktan öte, öğrenemediği, bilmediği değere karşı çıkmanın ilkel rahatlığını duyar. Yok saymakla, taşı, havayı, evreni yokedebilirmiş gibi... Nice bir ilkelliktir ki, incelemek, araştırmak ve öğrenmek gücünü göstermek yerine, silip atıverir yüce değerleri...»

Egemene yaranır böylelikle... «Benim gibi örneğin... Kendi belleğimde, yeni bir düzen oluşturmanın kavgasını veriyorum... Ama, öteki bilginler gibi, kola-

yına kaçıp, düzeni sarsacak, yeni düzenin başlangıç noktalarını sunacak bilgilere sırt çeviriyorum. Bu yadsıma egemenn işine geldiği için ödüllendiriyor beni...»

Düşüncesinde yeni gelişmeler olduğunu sezinlemenin bilinciyle durmaksızın yürüyor. Gözleri yarı kapalı. Sanki, başının ardında kendince çizilmiş bir yol var. Ve gözleriyle bakmaksızın görüyor önünü Bedreddin...

Öylesine kararlı bir gidişi var ki, kendisi bile şaşmakta...

Ehzer kütüphanesinin önünde durakladı...

Kapının tokmağına uzattı elini...

Biran, verdiği emeğe yandı.

Bir kısa an... Eli tokmağa uzanıncaya değin...

Ve yanlışa verilmiş emeğin değersizliğini düşündü ardından.

Kendi kendini yokladı yine de...

İçinde hiç acıma yoktu...

Tokmağı üçkez sağa doğru çevirdi. Kapı, kendiliğindenmiş gibi ağır ağır açıldı.

Girdi içeri...

Taşın serinliği, bedeninde ürpertiler yarattı... Aldırmadı.

Kapının yanında, durmaksızın yanan meşaleden, bir kandil tutuşturdu. Kitaplığın, derin, uzayıpgiden dehlizlerini adımladı.

Simavnalı Bedreddin bölümüne gelince durakladı. Rafta dizili duran kitaplarına son birkez baktı. Kırkbeş cilt, yan yana dizelenmişti.

Tümünü topladı. Kaftanının eteklerini kıvırıp, alt rafa koyarak, üstüne yerleştirdi. İki eliyle, eteğinin uclarından tuttu...

Gerileyerek yeniden baktı rafa...

Yoksunlaşıvermişti...

Yalnızlığın boynubüküklüğüyle, garip garip bakıyordu sanki.

Gözlerini kırpıştırdı.

Döndü...

İçinden gelişen kararın son itkisiyle, koşaradım kapıya yöneldi.

Çıktı...

Ardından girdiği gibi, yeniden kilitledi kapıyı. Sokaklara daldı yeniden...

Yürüdü, yürüdü...

Gözleriyle değil, teniyle yol ayırarak ilerledi.

Bedeninde, Nil'in nemini duyunca duraladı.

İşte, amacına ulaşmıştı. Kutsal Nil nehrinin sularında arınacaktı tüm kirlerinden. Tüm kusurlarını burda, suyun görkemli grisinde bırakıp, dönecekti Ahlati'ye... Ve bundan sonra, öğrendiğini daha bir kesinleyerek, düşüncesinin doruğuna çıkacaktı.

İlk kitabını aldı eline...

Sonra eteğindekileri olduğu gibi döktü ıslak kumların üstüne.

Elindeki kitabın yapraklarını bir bir çevirdi. Görmeyen gözlerle, yazdıklarını harf harf yeniden okudu. Parmaklarının eylemi, düşüncesinin hızına yetişemiyordu.

Ciltlenmiş, yaldızlanıp, bir iyice işlenmiş kitap, içindekileri korumak amacıyla avuçlarının içinde çırpınıyor... Bağışlanma dileyen, yapıtın yanlışlığını başka yadsımalardan bekleyen bir yakarı gibi, yapraklarını uçuşturuyor. Düşüncesindekilerden ürkmüşçesine direniyordu.

Nil'den ince bir nem okşuyordu yüzünü.

Yel, parmağının eylemine yardımcı. Sayfaların açılmasını, karışmasını sağlıyor. Ve Bedreddin, her yaprağı güçlükle koparıyor ciltten. Ayırdığını gittikçe hafif-

leyen bir yükten, tümden kurtulurcasına bir bir savuruyor sulara...

Giderek artıyor sevinci...

Coşku, içinde dönmek isteği yaratarak, kabarıyor...

Yaprakları koparan parmaklarında bir güç... Daha hızlanıyor eylemi... Ağır ağır dönmeye, her dönüşte bir yaprağı buruşturup, kolunun tüm gücüyle savurmaya başlıyor...

Arındığından kuşkusu yok... Tüm yanlışları temizleniyor işte... Ayışığının beyazlığında ışıldayan Nil, her yaprak düştükce biran kararıyor... Çini mürekkebi, yaralanmış bir bedenden kan sızması gibi, bükülen bir iz bırakıyor biran. Sonra, yeni bir çırpınış ve yeni bir iz...

Kitaplar, tek tek Nil'in akışına uygun çalkalanmakta... Bedreddin'in kendi çevresindeki dönüşü alabildiğine hızlanmakta sonlara doğru ve olağanüstü bir hızla, sayfalar uçuşmakta suyun üstünde. İlkin, ıslaklığı emen bir gevşekliğe girip, sonra karasını salarak parçalanıp yitmekte.

Her yitiş, biraz daha hızlandırıyor Bedreddin'i...

Kıyıdaki kumların üstünde izi yitiyor sanki... Islaklığı bir gölge gibi oyan parmakları duymaz oluyor soğuğu. Son yaprakları da bitirdikce, kollarını iki yana açarak, dönmesine daha bir hız veriyor.

— İşte şimdi ulaştım asıl doruğa... Oldurduğumu öldürdüm ...Yarattığımı yitirdim... Evet, aranması gerekeni, kendimde aramalıyım. Bize bu yol göründü bundan öte... Ve bu yolu, sonuna değin yürüyüp gitmeliyim ben... Nilin serinliği yok şimdi. Kitaplarımın kiri de. Üstümden tüm ağırlıklar yitti. Yere basmıyorum belki. Belki de, derinliklerinde cevalan etmekteyim. Beni bağlamaz ki... Düşüncenin son yeteneklerini harca-

mışım kendi elimle. Ve daha yücelerini bulmuşum... Benim kitabım yok bundan öte... Kitap benim...

***

Cazibe, dürtülmüş gibi gözlerini açtı. Açmasıyla dikilip kalkması biroldu... Ahlati, yataktan çıkmamasını buyurmuştu Bedreddin'in... Ama, yatağında değildi. Hem de, yorganı kendi üstüne örtmüştü. Bakındı odanın içine. Görünmüyor ...Helaya gitmiş olmasın...

Öyle ya...

Sıkışmıştır. Sıkılmıştır da... Gücünün yerine gelmekte olduğunu kendisi bile bildikten, gördükten öte, Bedreddin bilmez mi? Bir deneme yapmıştır... Helâya gidip gelebileceğini isbatlayacaktır kendi kendine...

Ama...

Dönmesi gerekmez mi şimdiye... Yorganı ne zaman üstüne örttüğünü bilmiyor. Bir baksa mı? Ya gitti de, halsizlikten dönemediyse...

Koştu...

Hankah'ta üç tane helâ vardı...

Sırayla her birinin kapısını vurup, ses dinledi... Sonra birer birer açtı kapılarını. Yoktu.... Çile hücrelerini dolaşmaya başladı hemen ardından. Ahlati, «tutuşmuş bir meşaledir o artık. Işığından tümümüzün, tüm insanlığın aydınlanacağı,» demişti. Yeniden girmesin çileye...

Yoktu...

Sonunda akıl etti... Müeyyet'in kapısına vurdu. Derin derin nefeslenmelerden öte cevap alamadı ilkin. Biraz daha sertce vurunca, dikildi Müeyyet.

— Kim o?

— Ben efendim. Cazibe kulunuz...

— Buyur bacım bişey mi var?

— Efendim yok...

Müeyyet ilkin anlamadı. Gözlerini oğuşturdu. Öyle

kaldı. Kelimeleri tek tek, birer çivi gibi belleğine yerleştirinceye. Sonra birden sıçradı.

— Yok mu? Nerde?

— Nerde olduğunu bilmiyorum. Hankah'ı aradım. Yok...

Kaftanını güçlükle giyerek, kapıdan çıktı Müyyet...

— Nereleri aradın bacım?

— Heryeri...

— Şeyhin odasına baktın mı?

— Bir orası kaldı, bir de öteki dervişlerin odaları...

— Hadi sen şeyhin odasına bak. Ötekilere ben bakarım ...

— Sağol efendim...

Döndüler... Müeyyet, bir bir odaları açıp, araştırmaya başladı. Cazibe, Ahlati'nin kapısını vurdu çekinerek. Mariye'nin fısıltılı sesi geldi içerden.

— Kimsin?

— Mariye bakar mısın?

Mariye, çıplaklığını örtecek bir biçimde araladı kapıyı.

— Ne var?

— Şeyhim yok yatağında. Acaba, dedim, aklına bişey geldi de, şeyhimle konuşmaya mı vardı?

Mariye cevap vermemişti ki, Ahlati başını kaldırdı.

— N'oluyor hatun?

— Efendimiz, şey...

— Çabuk söyle. Birine bişey mi olmuş...

— Bedreddin Şeyhimiz yokmuş yatağında.

— Ne? Ben o'na iki gün daha kalkmamasını söylememiş miydim? Hay aksilik. Şimdi yeniden hasta olacak...

Doğrulup kalktı... Giyindi bir iyice... Kapıda göründü.

— Ne zamandan beri yok?..

— Bağışlayınız şeyhim, bilemiyorum... Bir ara dalmışım oturduğum yerde. Kalkmış. Yorganı bana örtüp çıkmış. Uyandıktan sonra, bir süre bekledim. Ama, gelmeyince, haber vereyim dedim...

Cazibe sözünü bitirmişti ki, Müeyyet korkuyla yüzü kararmış bir biçimde sokuldu.

— Hankahta yok...

Ahlati, düşünceye daldı biran. Çilede değilse, hücrelerden birine kapanmadıysa, nereye gidebilirdi? Çile boyunca konuştuklarını bir bir aklından geçirdi... Sonra birden, güçle yapıştı Müeyyet'in koluna.

— Gelin benimle... Galiba anladım nerde olduğunu...

Yürüdüler.

Hankahtan çıkarak, kitaplığa yöneldiler tüm hızlarıyla...

Ahlati'nin açtığı kapıdan girer girmez, yanmakta olan kandili gördüler. Ahlati, bakışlarında acılı bir anlatımla döndü.

— Galiba kaçırdık. Ama, yine de bir bakalım aceleyle...

İçeri girdiler. Bedreddin bölümünde tek kitap yoktu...

Ahlati yeniden düşüncelere daldı.

Nereye gidebilir?

Bir türlü çözemiyordu. Ama, kitaplıkta olmadığı belli. O'nun yaktığı kandille girdikleri apaçık. Öyleyse, çıktı burdan. Hankaha dönmüş olması gerekirdi. Ya da yolda rastlarlardı... Rastlamadıklarına göre, öteki yönde gitmiş olmalı. Nil yönünde...

Birden gözleri ışıdı Ahlati'nin.

— Bulduk galiba Molla... Durmayalım...

Hiç ses etmedi Müeyyet... Ahlati'nin yaşlılığından umulmaz bir çeviklikle yürüdüğünü sezinledi o an... Güçlükle yetişiyordu. «Bunlar,» diye geçirdi aklından. «Bunlar kocamıyorlar da... Şuraya bak... Nasıl gitmekte... Bana öyle gelmekte ki, kollarını açıverse, uçacak... Nasıl bir güç var bu adamlarda... Anlayamadım yaşamım boyu... Bundan öteye hiç anlayamıyacağım anlaşılan. İzlemek yetti bana, yetsin.»

Uzaktan, ayışığının altında birtek gölgenin varlığını hemen sezinlediler. Bedreddin, kitaplarını çoktan yitirmiş olağanüstü bir hızla dönmeye kaptırmıştı kendini... Ahlati'yle, Müeyyet yaklaşırken, birden kapaklandı yere...

Koştular...

Kendinden geçmişti...

Kucakladı Müeyyet... Geriye, Hankaha doğru yürüdüler. Kitaplarını Nil'e attığı besbelliydi. Konuşmanın anlamı yok. Müeyyet, önüne bakarak yürüyor, Ahlati, yanında o'nu izliyordu...

***

Bedreddin'in kitaplarını Nil'e attığı hemen duyuldu.

Mubarekşah, Müeyyet'i yakaladı medresenin avlusunda. Çekti köşeye...

— Şeyhin yaptıklarını hiç beğenmedim Müeyyet Molla... Once değerli bilim yapıtı suya atılır mı?

— Atmış birkez...

— Ben senin yerinde olsam, yoldaşlığın gereğini yerine getiririm.

— Anlamadım efendim.

— Zorlarım şeyhi... Edirne'ye gitmeye kandırırım. Olmadı, babasından haber gelmesini, çağrılanmasını sağlarım...

Haklıydı Mubarekşah... Düşündü Müeyyet. En kısa zamanda, dediklerini yerine getirmesi gerekiyordu. Gözlerine baktı uzun uzun...

— Evet... Doğru... Dediğinizi yapmaya çalışacağım. Tasanız olmasın.

— Yapmaya çalışma. Yap Müeyyet Molla. Yap ki, dervişlik dünyası, bilim dünyasının bir gerçek ışığını çekip almasın.

— Olur. Başüstüne...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1

Güneş, çöl sıcağına akıtmakta tüm gücünü. Şahne Musa, köpüren atının dizginini gevşetti. At, hızını bozmadan sürdürüyor koşusunu. Binicinin ustalığı, üstündeki ağırlığı hiçe indiriyor sanki... Sert dizler, koşusuna uygun biçimde bedenini sıkmakta.

Varacakları yere biran önce ulaşmanın çabasıyla gidiyorlar...

Musa, ince bedenini sıcağın baskısına bırakmış. Bir Şam'a varsa ...Dinlendirecek atını... Bütün gece uyuyacak... Sabahleyin yeniden yola düşmek isteğinde...

At, hızını giderek artırıyor. Binicisinin düşüncesini anlamış gibi... Köpüklenen sağrısı, sanki güç vermekte.

Musa dalgın...

Bir kum tepeciğini aşmaktayken, atının şaha kalkması üzerine silkiniyor... Bıraktığı dizginleri kavrayarak, dikiliyor hayvanın üstünde. Usta gözleri, aynı anda bir tehlike sezmenin ikirciğiyle, kolaçan ediyor çevreyi... Daha bir kasıyor dizginleri... Daha bir dikiliyor bakarken...

Çölün alanında, kıyamet kopmakta...

İki yanda, gerilerde otağlar kurulmuş... Yeşil ipek çadırlar, sıcağın annacında, bir serinlik gibi... Beyaz

keçe çadırların aydınlıkla karışması, bir başka görünüm yaratıyor... açıklıkta, iki ordu kıyasıya girişmiş birbirine...

Sırp Sındığının öyküleriyle yıkanmış kulaklarında, binlerce kılıcın şakırtısı silip götürüyor eski anlatılanları... Bu başka... Bambaşka bir savaş biçimi... Musa, akıncılık törelerini iyi bilir... Yeke yek vuruşmanın, azlıkla çokluğu yenmenin kuralları ezberindedir. Ama, böylesine büyük bir meydan savaşını hiç görmedi şimdiye... Belli ki, beyaz çadırlılar üstün... Yeşil otağlıları kırıyorlar durmaksızın...

Atı, savaşı sezinlemenin çırpınışında.

Tepinip, şaha kalkıyor durmaksızın.

Biran önce, biz de katılalım dercesine başını sallayıp, kişnemekte ...

Sonunda, dizginleri boşaltıveriyor Musa...

Durmaksızın kırılmakta olan yeşil çadırlıların arasına doğru sürüyor atını...

Ve palasını çektiğinleyin, beyaz çadırlılara doğru atılıyor... Bir yeni güç kazandırmışcasına, ilerliyor durmaksızın... Palasının her kıvranışı, bir kellenin düşmesine, bir bedenin kızıla boyanmasına yetiyor...

Şahne yorgunluğunu unutmuş...

Uyuma isteği, dinlenme kararı çok eskilerde verilmiş sanki... Ve uygulanmış... Arapca bağırtılar arasında, Şahne'nin Türkce naralanmaları, şaşırtıyor karşısındakileri. Çünkü, onlar da Türkce naralanmakta... Ama, kazanıyorlar...

Yenilenden yana olma geleneği, güçlendiriyor Musa'yı...

Güneş, ağır ağır döngüsünü tamamlamakta...

Ve Türkce konuşanlar, giderek ağırlıklarını bastırmaktadırlar... Arapca konuşanlar son çabalarını harcayarak, akşamı yakalama isteğindeler. Besbelli bu...

Besbelli ya, Güneş onların isteğine uymamakta...

Gittikce ağırlaşıyor döngüsü...

Kılıçların parıltısına tutunup kalmış gibi, dikiliyor tepelerinde.

Ve beyaz çadırlılar, bendi patlamış bir sel gibi son saldırılarını tazeliyorlar.

Arapca konuşanların sonu gelmiştir...

Musa, biran bakınıyor yöresine...

Kendinden başka vuruşan kalmamış. Aldırmıyor... Birkez girdiği savaşı sonuna dek sürdürmeye alışmıştır o... «Bizim töremizde pesetmek yazılı değil,» diye bağırmakta arada bir. Böylelikle, kendisine yeni güç kaynağı bulduğunu sanıyor.

Altındaki at, savaşlarda pişmenin ustalığında. Kılıcın eylemine göre yön değiştiriyor. Ve arada bir arkasına yanaşan kıtız Tatar atlarına yapıştırdığı çiftelerle, koruyor binicisini. Musa, çevresini alanlarla uğraşmakta... Vuruşanlar, bir önemli buyruk almış gibi, öldürücü darbe savurmuyorlar. Çevresindekiler giderek artıyor... Sallanan kılıçlar, kıvılcımlanıyor. Ama, tek kişi düşüremiyor artık Musa... Bir çakışma anında, kılıcının hafifleyiverdiğini görüyor. Pala, elinde sapını bırakarak yitmiştir.

Sağ kolu gürzüne giderken, birkaç kol birden uzanıyor Musa'ya... Çevresini daraltan atlar, atına yön veriyorlar biranda. Ve tutsaklığın çaresizliği, kollarında ağırlık haline geliyor birden. Bakındığında, kendiyle birlikte vuruşanlardan kimse yoktur. Yoktur ya, beyaz çadırlılar, bir yöne doğru götürmektedirler o'nu...

Kalın, beyaz keçenin üstüne yaldızlar bezenmiş... Musa'nın bildiğince, Edirne Sarayı büyüklüğündeki keçe otağın içine, İran halıları döşenmiş... Tam karşıda dünyanın en yüce zenginliğini kakmalarında taşıyan bir taht... Tahtın yöresinde en yırtıcı hayvanların postla-

rı... Ve üstünde, bakışlarında ince bir alayın yanıp söndüğü, çıkık elmacık kemikli, ipek giysili, ince deri çizmeli bir adam... Küt parmaklarında, nasıl güçlü olduğunu belirten kıvrımlarla, tahtın sedeflerini okşuyor.

Elden ele getirildiği tahtın önünde yere bırakılıyor Musa... Ve hemen fırlayıp kalkıyor. Ardından bir güç, ensesine binmek üzereyken, küt el kıpırdıyor koltuğun kıyısından. Omuzları arasındaki ağırlık, yel yemiş yaprak gibi uçuşuveriyor.

Yeniden dikiyor başını Musa...

Gözleri kıvılcımlanarak bakıyor karşısındakine...

Sonra, saygıyla eğiyor bakışlarını...

— İyi döğüşüyorsun delikanlı... Adın ne senin?

— Şahne Musa derler...

— Şahne Musa?.. Türkmen misin?

— Evet...

— Kölemenlerden misin?

— Hayır...

— Gelişini gördük... Yoksa yolcu musun?

— Evet...

— Yolcu ha... Öyleyse aferin. Geleneği yerine getirdin...

— Evet...

— Sen geleli epeyce oldu... Demek savaş o zaman bitmişti öyle mi?

— Ben yeni tutuldum efendim.

— Doğru... Savaş, son savaşçı bırakıncaya sürer...

— Öyle öğretildi bize...

— İyi bellemişsin. Beğendik seni... Vuruşmanı da... Bağışladık...

— Ben gerekeni yaptım.

— Bilmekteyiz... Nereye gitmekteydin?

— Mısır'a...

— Niye yoluna gitmedin??

— Baktım ki, bir yan güçlüdür... Sizin yanınız... Yüklendikce bunaltmakta karşısındakini... Ve yenilgi yakınlaşmıştır bir iyice... Ucundan tutayım, dedim. Ola ki, güçlünün gücünü azaltır, güçsüze bir olanak sağlarım.

— Bu töremizdir. Hoşlandık... Ama, vuruşanlardan biri Türk, öteki Arap idi...

— Ve güçsüz olan Araplar idi efendim...

— Peki peki... Anladığımızca, bir savaşçısın sen... Yoksa, savaşçılıktan vazgelip, haberciliğe mi sıvandın?

— Birkez için öyle...

— Mısır sultanına, sultanından ne haberler götürmekteydin bakalım,

— Devlet görevi değildi üstümdeki... Özel bir görev...

— Belki bizi ilgilendirmekte...

— Hiç ilgilendirmemekte efendim...

— Söylemekte bir sakınca var mı?

— Yok...

— Söyle öyleyse...

— Mısır'da bir bilgini görüp, babasının çağrısını iletecektim.

— Bilgin kim?

— Bedreddin Mahmud derler...

— Duydum... Yoruldun... Oyalan bugün... Sabahleyin yola çıkarsın. Benden de, selâm götür eteğine vardığında...

— Sizden...

— Evet... Doğu sultanı Timur'un selâmı var, bizi beklesin, söyleşisinde bulunmak üzere Mısır'a varmaktayız buyurdu, dersin...

— Olur... Başüstüne Hakanım...

El yeniden kalktı... Bir kol saygıyla yol gösterdi Musa'ya... Döndü, kolu izleyerek otağdan çıktı... Ardından gelen, kapının önünde yeni bir pala uzattı Musa'ya...

— Efendimizin armağanıdır... Döğüşmesini bilenlere sağlam pala yaraşır, demektedirler.

— Efendinize saygılarımı söyleyiniz. Başarısını huzurunda kutlayamadım. Ama, yiğitliğine de büyüklüğüne de hayran kaldığımı bildiriniz.

— Efendimiz bunu bilmektedirler... Buyrunuz...

Küçük, rahat bir otağa götürdüler Musa'yı... Az önce kendini tutsak edenler, ordu kazanından gelen başarı yemeğini paylaşmaktaydılar. Güneş, çoktan karanlığın yorganı altına uykuya çekilmişti...

Hemen bir sahan uzattılar Musa'ya...

— Geç kalırsınız diye, payınızı ayırmıştık. Buyrun...

— Teşekkür ederim yoldaşlarım...

Sahanı önüne aldı... Çopur yüzlü, dişlek savaşçı, yanına sokuldu, yerken.

— Atınız bizimkilerin yanında. Tımarını yaptırdık.

— Sağolasınız.

— Çok iyi vuruşuyorsunuz.

— Siz de...

— Doğrusu pek beğendik...

— Ben de...

— Efendimiz de beğenmiş olmalı...

— Öyle buyurdu...

— Yiğitleri pek sever...

Yemeği bitirdiklerinde, söyleşi daha bir koyulaşmıştı. Musa geldiği yolları anlattı az önce vuruştuklarına. Onlar geçtikleri bölgeleri, yıktık'arı düzenleri anlattılar... Başarı sevincini dilleyerek, ağır ağır uzandılar

oldukları yere... Savaşın ağırlığı, gözkapaklarında basınçlaşıyordu giderek...

Bir alışkanlığın yorgunluğu gibiydi olupbiten... Az önce, bir pala uzanıverirdi birinin boynuna. Bir kılıç saplanıverirdi bedenlerine... Yaralıların iniltisi, bir yakınma töreninin buğusu gibi ağıyordu gökyüzüne. Ama, savaşı kanıksamışların aldırışsızlığıyla, giderek uykunun sevgenliğinde nefesleniyorlardı...

Gün, aklığıyla, savaş alanının yıkıntısını yıkamadan kalktı Musa... Savaşçılar, atının kendi atlarının yanında olduğunu söylemişlerdi. Birkaç çadırı dolandı. Sonunda buldu atını. Dedikleri doğruydu. İyi bakılmış, bir iyice dinlenmişti. Gemini takıp, eğerini vururken, dün yol gösteren geldi.

— Şahne karındaşımız, Sultanımız buyurmakta ki, hemen yola çıkılmaya...

— Nedenmiş?.. Dün özgür bıraktığını bugün tutsak mı eyler sultanınız?..

Adam, etsiz yüzünü buruşturdu. Sivri tolgasını salladı beğenmemiş gibi.

— Sultanımızın ağzından her zaman söz, birkez çıkmaktadır.

— Dün kendileri buyurmadılar mı, yarın gidersiniz, diye?

— Benim iletmek istediğim bir başka haberdir. Celâllenmekten, dinlememektesiniz ki.

— Buyrun iletin öyleyse...

— Sultanımız, bugün kendilerine yakarı için bir bilginler kurulunun geleceğini öğrenmiş bulunmaktalar. Mısır Sultanının bilgeleri de arlarındaymış. Belki aradığınız da onlarla bile olabilir... Bekleyip, görün hele, buyurmaktadır...

— Yakarmaya geleceklerse, benim aradığım içinde değildir o kurulun.

Güldü adam... Musa'nın aklından geçenleri anlamış gibi bakındı bir süre.

— Anlarım aceleniz vardır. Ama, bir bakmanızı ben de öneririm...

— Dedim ya, eğer yakarı kuruluysa, Bedreddin yoktur içinde.

— Neden?

— Bildiğimce, o'nun yakardığı görülmemiştir...

Timur, sabah denetimini yapıyordu...

İlk komutanlığından bu yana, görenek haline getirmişti. Askerini, onlar sezinlemeden denetler. Herkes uykudayken uyanıktır Timur... Herkes iş yaparken, yanıbaşında sezinler o'nu... Ordusu ne denli büyük, cephesi ne denli geniş olursa olsun... Her asker bilir ki, Timur, kendisiyle omuz omuza vuruşmaktadır...

Komutanlarıyla çok sözü olmuştu bunun... Timur, herkezinde gülüp geçmişti. Musa'nın otağcıbaşısıyla çekiştiğini duyunca, çadırın ardından sokulmuştu bir iyice. Şahne, sözünü bitirir bitirmez, kendisi atıldı söze...

— Demek söylediğin gibidir Bedreddin Mollamız?.

Musa irkildi.

— Elbette öyledir...

Timur, ortadan kısa boyu, sivri sakalıyla belirdi bir iyice.

— Öyleyse, gelmemişse bile, biz getirtiriz Musa yiğiti...

— Siz...

— Evet biz... Eğleşin hele...

Musa, gözlerinin derinliklerine baktı bir süre... Titredi... Sıkmaya uğraştığı palanı gevşetti. Eğeri aldığı yere koydu... Gemi çıkardı hayvanın başından. Torbasını geçirdi boynuna...

— Buyruğunuz başım üstünedir efendim.

Timur, dingin gözlerini çevresinde dolandırdı. Sesini hiç yükseltmeden sürdürdü sözünü.

— Gerçekten dediğiniz gibiyse bir sınamak isterdik kendimizi. Bizim de bilgiye sonsuz saygımız vardır. Ve bilmekteyiz ki, bilgiye gösterilen saygı, bedelini hemen öder. Kahvaltını ettikten sonra, otağımıza gel...

— Hay hay...

Yürüdü geçti...

Öfkesi, dillere destan, görkemi kulaklarda gülistan olan Timur, geçti gitti yanından. Musa, derin derin düşündü. Savaşı, savaşın kurallarını, başarıyı... Sonra, dün savaş sonu tutsak olarak önüne götürüldüğü adamı geçirdi aklından. Şimdi, karşılaşıverdiği komutanı izledi bir süre. «Bizim kocalar,» dedi... «Bizim savaş erleri tıpkı bunun gibi... Dur durak bilmeden çabalarlar... En yeni eriyle yarışırlar dövüş alanında... Ve beylerimiz, çocuklar gibi kıvanır narayı duyduğunda... Demek ki, Timur'un mayası da onlarınki gibi... Çölün kumunca askeri olan bir başbuğ, nice yaşam nedeni haline getirmiş ki kavgayı, akıncı beylerimizden daha bir vuruşkan olmaktadır. Siler geçer önüne çıkanı başbuğ böyle olanda... Siler geçer ve çoğa kalmaz, vuruşmanın narası bizim ellerde de patlar bir iyice...»

Ağır ağır döndü...

Çadırındaki savaşçılar daha uyumaktalar.

Bağdaş kurup aralarına oturdu.

***

Şam öndegelenleri, Zekeriya Camisinin sayvanağzında biriktiler. Günlerdir, Bağdat'ın Hülâgu tarafından nasıl yerle bir edildiği konuşulmakta saraylarda. Berkok ve orduları, Çöl yönünde çekilip gittiler. Şam kendi yazgısıyla başbaşa... Ama, belli ki, Timur'un annacına çıkacak güç kalmadı Arap topraklarında... Mısır'a değin sürüp gidecek. Berkok'la birlikte Şam'a gelmiş bil-

ginler, ağır ağır sabah namazlarını kılıyorlar. Dünden Berkok orduları yenilir yenilmez aman dilemek için, Şam bilginlerini gönderme kararı almışlardı. Şimdi bunlara Mısır bilginlerini de katarlarsa, daha bir güçlü olurlar. Timur'dan tek dilekleri, Şam'ın yıkılmaması. Teslim olmaya hazırlar. Yeter ki, yıkmasın kenti... Yeter ki, dokunmasın kendilerine...

İbn-i Haldun, ince sarığını uçuşturarak bitirdi namazını... Seyid Bendevi, hemen kapaklandı dizlerine.

— Ey yüce bilgin... Biz, bir beyoğulları ve bilginler kurulu düzenledik. İsteriz ki, yeni efendimiz Timur'un ayaklarına yüz sürsün. Ve kurtarsın kentimizi. Ama, siz bilginlerin en yücesisiniz... Dileriz ki, kurulumuza başkanlık ediniz. Ve arkadaşlarımızı da yanınıza alınız. Bizim adımıza, kentimizin yıkımdan kurtulmasını sağlayınız...

Haldun, sesini çıkarmadan duasını etti... Ellerini yüzüne sürdü... Öteki bilginler de o'nu izlediler. Madem, kentlinin de isteğiyle başkan seçilmişti, ses çıkarmadan beklemek gerekliydi. Beklediler...

Gün, Haldun'un elleriyle birlikte yavaş yavaş yüceldi. Aydınlık ilkin caminin bahçesini, sonra içini doldurdu. Müezzinler, avizelerdeki mumları söndürdüler bir bir... Dışardakiler de, korku dolu kıpırdanışlarla içeri girdiler. Tümünün gözleri Haldun'un davranışlarında sarıldı birbirine.

— Ben yabancıyım burda. Halkınız için gerekli sözleri beceremem...

— Siz ki, dünyanın hiçbir halkına, hiçbir bilgisine yabancı değilsiniz. Kırmayınız bizleri. Ve biliriz ki, Doğu Sultanı öfkeli bile olsa, sizin yüce sözleriniz karşısında, yumuşayacak, öfkesini unutacaktır.

— Kişilere fazla güveniyorsunuz.

— Siz güvenilecek kişisiniz...

— Ben hiçbir zaman güvenilecek insan olacağını görmedim... Halklar, ilkin kendilerine güvenmelidirler... Sultan Berkok, ordusuna çok güvenmekteydi. Yenildi...

— Ama, siz ordulara değil, bilgiye güveniyorsunuz. Üstelik onun doruğunda bulunuyorsunuz. Hünkâr asker açısından güçlüdür. Ama, bilgi açısından...

— Durmaksızın yenen adam, kendisinin en bilgili olduğuna güvenmektedir.

— Yanılgısını sizden iyi anlatacak var mıdır?

Haldun bakındı yöresine...

Bedreddin, başını göğsüne eğmiş, derin düşüncelere dalmıştı... Kumral sakalları, abasının üstünde çözülmüş bir yumak gibi darmadağın. Biran düşündü kendi kendine... Olmaz, dese... Çekip gitse... Gideceği yer yok... Tüm Arabistan Egemeni Timur şimdi... Varıp annacına dikilmekten öte, yapılacak bir davranış yanlıştır. Bendevi'ye baktı derin derin...

— Bedreddin karındaşımızı da alalım, gideriz...

Seviniverdi adam...

Caminin içini bir tek soluk doldurdu. Sevinç soluğu... Bir dua sonu gibi, tavana doğru ağdı nefesler. Uzanılsa, tutulabilecek ölçüde somut ve kesin...

Bilginler, en ünlüleri dileklerini kabûl etmişlerdi. Timur bunları kıramaz. Doğu'nun ve Batı'nın en önde gelen bilginleri bunlar. Haldun ve Bedreddin... Gelen Timur bile olsa, bunların önünde başeğer... Dileklerini kıramaz... Bırakın Timur'u, salt yırtıcı, yıkıcı olarak adı geçen Hulâgu bile...

Haldun, ağır ağır doğruldu... Kıl abasının içinde, kendinden geçmiş Bedreddin'e sokuldu. Bir süre baktı aydınlık yüzüne... Sevecenlikle uzattı elini... Omuzuna dokundu usullacık.

Bedreddin irkildi...

Haldun'un bakışlarıyla yıkadı gözlerini. Dikildi...

— Bişey mi buyurdunuz hocam?

— Kentlinin bizden dileği vardır karındaşım.

— Dilekleri Tanrı'ya olsun...

— Timur'a gitmemizi isterler.

— Timur'a? Niçin?

Bakındı kentliye... Haldun'un buyruk vermek yerine, dilekte bulunurcasına konuştuğu bu derviş, gitmem, diyebilir mi? Yeniden ikirciklendi caminin içindekiler.

— Bir yıkım olmasın için...

— Evet... Yıkım olmamalı... Gidelim...

Kalktı... Seçilmiş kurulu da ardlarına alarak yürüdüler otağlara doğru...

Güneş, adımlarına uyarak ağır ağır yükseldi.

Kentli en yeni giysilerini geçirmişti sırtına. Kendilerini beğendirmek isteğiyle ...Kokular sürünmüşlerdi efendisine yeni sunulan cariyeler gibi...

Seyid Şerif, Mubarekşah, Bendevi, Kundavi, Savii Cundavi ve Şam öndegelenleri...

Ağır ağır açılan kale kapılarından çıktılar.

Kızgın güneşin altında, elleri göbeklerinde bir yakarı kervanı gibi dizildiler yola... Kentli, üstünden bir ağır yük atmış olmanın kıvancıyla baktı gidenlere... Onlar, çözümlerlerdi akıllarındakini... Haldun ve Bedreddin... Gerektiğinde yakarır, gerektiğinde azarlarlardı. Kendilerine yaptıkları gibi... Ve Timur, yola gelirdi. Anlardı ki, kentin bir suçu yok. Yakıp yıkmak birşey sağlamaz. Tersine, kendi avuçlarındaki bir garip kuşu öldürmek gibidir bu...

Kurul ilerliyor...

Güneş yükseliyor dönüncesinde.

Ve Timur otağı, kımıl kımıl kaynıyor çöl sabahında...

Musa, kahvaltısını ettikten sonra, Timur armağanı palasını kalçalarını okşatarak, adımladı çadırların arasını. Otağın önüne geldiğinde, hemen yol verdiler.

Timur, tahtında oturuyordu.

İnce giysilerinin içinde keskin yüzü, azıcık sakalıyla bunca insanın, bunca toprağın egemeni o değildi sanki. Musa, elinde olmadan düşündü yürürken. «Bizim akıncı beyleri bundan görkemli. Bizim başbuğ saraylardan çıkmıyor yıllardır. Bu, at sırtında ve bir iğreti otağda gecesini gündüzüne takmış savaşmakta. Gelecek avuçlarının içinde gibi duruyor. Ve geleceğe buyuruyor kuşkusuz...»

Baş kırdı...

Komutanları, vezirleri elleri göbeğinde ayakta dikiliyorlardı. Timur, bir el işaretiyle yer gösterdi. Musa, gerileyerek çekildi bir kıyıya.

— Gelmekteler... Bak bakalım, aradığın aralarında mı?

Musa, dönmek istedi. Durdurdu Timur...

— İlkin gelsinler...

— Başüstüne Hakanım...

Sessizliğin içinde, sürüklenip gelen ayaklar görüyor Musa...

Timur'a yaklaşıyorlar.

Fısıltılar değiş tokuş ediliyor. Kesin, kısa...

Ayaklar, otağın ağzına yöneliyor yeniden.

Musa, düşüncelere salıyor kendini.

«Herşey ellerinin arasında Timur'un... Herşeye karar veren kendisi. Tüm yetkiler, tüm sorumluluklar birtek beynin kıvrımları arasında yeretmiş. Savaş ve barış, ölüm ve dirim şu karşıda oturan adamın dudakları arasında gelişip, yitiyor. Tüm Asya, Önasya ve Arap dünyası buyruğunun önünde başeğmiş. Yine de, görkemi salt ellerinde ve gözlerinde beliriyor. Herbir

askerinin payına düşen çapul, bizim akıncı beylerininkinden fazla. Ama, kimse göstermiyor zenginliğini...

Bakalım, Bedreddin bunu görünce ne yapacak?.. Nasıl da kesin konuşuyor. «Eğer gelmezse, dediğin gibi, biz getirtiriz...» Getirtir... Ama, nasıl? Güçle mi, güzellikle mi? Güce bindirirse, gelmez Bedreddin... Bildiğimce, başeğmezmiş egemene...

Ya zorlarsa başeğdirmek için?..

Kimbilir nasıl bir çekişme geçer aralarında? Müeyyet Molla, döndüğünde neler anlatmıştı. Bilginler, Sultanlar önünde başeğiyordu bizim Bedreddinimizin. Ama, o gitti, bir dervişin önünde baş kırıp, abalara büründü... Sultan Berkok'un oğlu Ferec'e ders veriyordu. Bıraktı bunu... Şimdi salt hücreye kapanıyor. Erbain çekiyor... Oysa bilirsiniz ki, o, kızardı böyle davrananlara. Sevmediği, kızdığı işi işlemekte şimdi...

Kadı İsrail, nasıl ikirciklenmişti anlatılanlara...

Biz o'nu, bilgin yetiştirmek istedik. Dervişlik yakışır mı, diye dolanmıştı. Söylenenlerden kuşku duymadan tepti yolları... Edirne'den Şam'a... Kaç gündür, atının dayanma gücünü zorlamakta. Yollarda bir, geceleri oyalanıp, gündüzleri yel gibi esiyor. Yine de, aylar geçti aradan. Hiç düşünmedi şimdiye... Bunca bilgiyi belleğinde toplamış adam, niye derviş olsun?»

Soru, dalgalanıp genişliyor kafasında...

«Bir nedeni olmalı bunun... Ünü, Timur'un bile kulağına gidecek ölçüde büyük olduğuna göre, bir nedeni olmalı. Kimsenin çözemeyeceği bir giz olmalı bu işte. Kendisini gördüğünde anlayacak bir iyice...

Ne demişti Kadı İsrail?

Ya vazgeçir, ya kap getir buraya. Ben vazgelmesini sağlarım...

İsrail mi büyük bilgide? Bedreddin mi?

Ya sonunda, babasını kandırır dervişliğe soyarsa?..

«Görüp öğreneceğiz Musa... Görüp öğreneceğiz...»

Bir akşam önce, kendisine yol gösteren görevli, ayaklarının ucuna basarak girdi. Yaklaştı Timur'a... Kulağına eğildi. Bir süre dinledi Timur... Sonra birden dikildi...

— Tez getirin. Oyalamayın...

Adam dönerken yerinden doğruldu... Biriki adım attı otağın kapısına doğru.

Saygıyla dikildi çevresindekiler.

Hakan çok önemli birilerini karşılayacak olmalı... Timur ki, ayağa kalkıp bekliyor. Gelenlere saygı duymakta demektir...

Musa, gözlerini dikti kapıya.

Herkesten önce, herkesten iyi görmek çabasıyla, boynunu çarpıttı.

Ve kapıda önce kalın, karışık gölgeler belirdi. Ardından bir kalabalık girdi...

Timur, bir süre baktı gelenlere... Gelenler de gözlerini diktiler o'na. Beklediler. Geriledi Timur... Tahtına oturdu... Yeniden süzdü tek tek...

Haldun'un her zamanki sade ama güzel giysilerine takıldı uzun süre... Bedreddin'in abasına baktı derin derin ...Ve dudakları kıpırdadı. Sonra, değişmeyen, yükselip alçalmayan ama, kesinliğinden kişinin iliklerine işleyen sesi yankılandı otağın içinde.

— Siz İbn-i Haldun olacaksınız yanılmıyorsam...

— Evet Sultanım.

— Siz de Bedreddin Mahmut...

— Doğrudur...

— Demek sizlerle tanışabilmek için böyle bir yengi kazanmaklığım gerekmekteymiş. Bilseydim daha önce ve daha görkemlilerini sererdim ayaklarınıza...

Haldun ve Bedreddin'in ardındakiler, geniş bir nefes aldılar. Rahatladılar... Timur onları iyi karşılamıştı. Karşıladığına göre, kenti kurtarabilirlerdi öfkesinden.

Bedreddin'in dingin sesi çınladı birden...

— Bizimle tanışmak için bunca insanın öldürülmesi gerekmezdi Hakanım... Bir haber salardınız, saygımızı iletmek onur olurdu bizim için...

Sözler, keçe otağın yaldızları gibi sallandı bir süre... Fazla yüksek olmayan tavanda dolandı nereye gideceğini bilmeden. Dalgalandı... Sonra kelime kelime Timur'un kulaklarına akarmışcasına yitti...

Sessizliğin ürküntüsü irkiltti tümünü...

Beklediler...

Timur ki, öfkesi yeryüzünün dört bucağında bir dev soluması gibi duyulmaktadır.

Timur ki, egemenliğini salt kan üstüne kurmuştur.

Döktüğü kan, uçurttuğu kelle, başarılarının anıtı haline gelmiştir dört bir yanda. Ve parmağını kıpırdattığı anda yakarıcı kurulunun başsız gövdeleri, Şam kalesinin kapılarına asılıverir...

Kurul üyeleri, geldiklerinden pişman, kentin kaderini paylaşmamak için yüzsürmüye koşmaktan korkulu, kıpırdandılar... Vezirler komutanlar, şaşkınlıkla baktılar Timur'un yüzüne. Halâ ne beklemekte? Neden patlatmamakta buyruğunu...

Timur, gözlerini Bedreddin'in gözlerine dikmiş... Küçük kara gözleri, mavi bir çelik alazı gibi parıldamakta olan gözlerde sınıyor gücünü. Belleğinin derinliklerinde bir kıvanmanın sevinci titriyor... Ve düşünüyor biran... «Bu kelleyi uçurtuvereyim mi?» İrkiliyor kendi düşündüklerinden. Herkes kaderine razı... Beklemekte ölüm buyruğunu... Ama, Bedreddin öyle bakıyor ki... Söylediğinden güvenli olmanın, doğruyu savunmanın

ikirciksizliğiyle öyle duruyor ki... «Kıyılmaz bu kelleye,» diye tamamlıyor düşüncelerini. Ve gülüyor Timur...

— Biz insanları, devletimizin kuralları gerektirdiği için öldürmekteyiz.

— Devlet uyruğunu ve uyruğu olmasa bile insanları yaşatmak içindir.

Bendevi, elini uzatıp eteğinden çekmek istiyor Bedreddin'i... Pundunu bulabilse, çıkışacak. «Ne yapıyorsun? Kimin önünde bulunduğundan habersiz misin? Biz buraya insanları kurtarmak için geldik. Elbette öncelikle kendimizi... Ama, sen aslanın ağzına kellesini sokan canbazlar gibi, ölümle oynamaktasın. Kendin için olsa, sesimizi çıkarmayız. Kuşca can senindir. Dilediğin gibi oyna... Ama bizimkiler var... Bizden öte, tüm Şam halkınınki var...» Diyecek... Diyecek ya, korkudan donmuş. Parmağını kıpırdatamıyor. Yeni bir sessizlik kaplamış yöreyi... Nefesler birbirine karışıyor. Sarmaşıp, dolanıyor bir iyice. Ve tümü birden soluklanıyor sanki... Timur ve Bedreddin dışında...

Uzatmadı Timur... Şahne'ye döndü...

— Haklıymışsın...

Bütün başlar, Timur'un bakışlarını izleyerek Şahne'nin üstünde durdu. Bedreddin geçmişten birşey anımsamak ister gibi baktı savaşçıya. Anımsamadı... Timur, yeniden döndü bilginlere. Bukez, doğrudan Haldun'a çevirdi sözlerini.

— Kitabınızın ününü duyduk. Okumak mutluluğuna eremedik bir türlü.

— Son düzeltmeleri yapmaktayız Hakanım... Bedreddin karındaşımızın ödenmez yardımlarıyla eskisinden çok daha iyi oldu. Bitirmiş olsaydık, sunmak onuru bizi mutlu kılardı...

— Siz burdasınız ya... Biten yerine kadar bol bol konuşma olanağımız var ya...

— Siz buyurduktan öte, boynumuz kıldan incedir Sultanım.

Bedreddin, doğrudan Türkce konuşuyordu. Konuştuğunu herkes anlıyor. Salt Arap bilginleri, fısıltıyla bilenden çeviriyorlar. Haldun'un Arapca konuşması, Timur'un az bildiği bir dili sindirmesini gerektiriyor. O yüzden, ağır ağır söylüyordu Haldun. Ve söylediklerini anlıyordu Timur...

Devlet adamlığı da yaptığını duymuştu Haldun'un. Konuşmalarından hemen belli oluyor. Bedreddin öyle değil... Söz, aklında nasıl belirirse, hiç süslemeden, en yalın, en yoğun biçimiyle iletiveriyor karşısındakinin kulağına... İşte, iki bilgin... Biri, pervasız ve bilgisinin kesinliğini herkesin yüzüne çarpmaya hazır. Öteki, daha yumuşak ve saygılı. Bunları birbirinden ayıran ne? İkisi de bilginin doruğunda...

Ellerini oğuşturdu...

Kimbilir bunlarla tartışma nasıl geliştirir kişinin ufuklarını...

Zamanı var herşeyin...

Hele bir bitsin işler... Öncü güçler Mısır'ın tümüyle alındığını bildirsinler...

Birden aklına geldi...

Bunlar, Şam'ı kurtarmak istiyorlar. Yağma ve çapuldan, ölüm ve acıdan korumak istiyorlar. Bakalım isteklerini nice belirtirler.

— Yasavullarım, bizden dileğiniz olduğunu söylediler...

Haldun, kelimelerin üstüne basa basa konuşmaya başladı.

— Ey sahibimiz olan emir! Biz, buraya kitlenin isteği üzerine geldik. Bilmekteyiz ki, bir kentin yazgısı, kılıç hakkını elinde bulunduranın dileğine bağlıdır. An-

cak, biz bu dileğin iyi yönde olmasını sağlamak istedik... Umduk ki, sahibimiz, bağışlayıcıdır...

Timur, kelimeleri içercesine dinledi... Sonra, yerinden doğruldu.

— Oturunuz... Bunu konuşuruz...

Haldun ikiletmedi...

Konuşmasının dinlenmesinden, sonuç almaya alışkındı. Timur, Bedreddin'in çıkışları karşısında nasıl gerilemediği halde, ilerlemediyse, kendi konuşması karşısında da öyle, suskun kalmıştı. Ayakları, bunca yol yürümenin yorgunluğuyla zaten bükülmek üzereydi. Oturdu... Bedreddin, hemen kendisini izledi. Öteki bilginler bir süre daha nazlandılar. Timur eliyle, oturun işa reti yapınca, çöktüler.

Başyasavul, ardında altın tepsiler taşıyan görevlilerle girdi...

Tepsilerin üstünde, kurutulmuş et parçaları vardı. Her birinin önünde durdular.

Çoğunluk, elini kalbine bastırarak teşekkür etti. Almadı sunulan eti... Bedreddin'in önüne geldiklerinde, elini uzaıtı... Yıllardır özlemini çektiği bir dosta kavuşmuş gibi sevinerek yedi... Haldun da... Hiç ikiletmeden, ağır ağır çiğnemeye başladı... Timur, etin dağılmasını izliyordu. Onlar yemeye başlarken, işmarladı... Bir tepsi önüne uzatıldı... Bir parça aldı, Haldun ve Bedreddin'le birlikte yemeye girişti.

Yemek bitip, kımız bardakları uzatıldığında, işaret etti...

Haldun ve Bedreddin'den ötesini dışarı çıkardılar. Komutanlar ve Vezirler de, otağı boşalttılar... Timur, Haldun ve Bedreddin, bir süre bakıştılar sessizce...

— Sunduğum eti bir siz yediniz.

Haldun, başını saygıyla eğdi...

— Biz hükümdarların yemeğini karın doyurmak

için yeriz. Emirlerinkini ise onur kazanmak amacıyla...

— Yemeğimizi yemeniz, asıl bize onur kazandırır.

— Biz, Doğuda ve Batıda dolaştık... Endülüs sultanlarından, Arap sultanlarına, İran sultanının sarayından, kölemen sultanının görkemine varıncaya tanıklık ettik. Kitabımızda, iyi ve doğruda olarak yarına kalmaya değenlerini yaşattık. Yanlışları yüzünden insanlığa zarar verenlerini kötüledik. Gelecek kuşaklar öğrensinler istedik... Ama, yaptığımız incelemeler, sizin yerinizi ayırmaktadır. Dilerdik ki, zamanımız olsun. İsterdik ki, kitabımızda sizin için ayrı bir bölüm açalım...

— Buyurduklarınızı aynen yazdıracağız. Kâtiplerimizi çağırtacağız tartışmalarımıza. Eğer esirgemezseniz, bu isteği neden duyuyorsunuz? Neden böyle bir ayrıcalık gösteriyorsunuz, belirtiniz. Biz bunları yazdıracağız. İsteriz ki, sizin ağzınızdan çıkanlar, geleceğin birer hazinesi olarak devletimizin temel direkleri biçiminde korunsun.

— Bize olduğumuzdan daha çok önem veriyorsunuz efendimiz.

— Hayır... Biz bilginin ne demek olduğunu çok iyi biliriz... Kendi yaşantımızdan biliriz. İnsan beyninin, doğruda çalıştığı zaman, o'nu hangi yücelere götürdüğüne, bir basit savaş erinin o yücelerden yararlanmasını bildiğinde, nice bir devletin başına geçebildiğine kendimizden tanığız. O yüzden, yaşamımız boyunca gerçek bilgiyi, gerçek bilgini aradık. Bulduğumuzda, yeryüzünün en mutlu insanı bizdik. Çünkü, yine bilmekteyiz ki, yeryüzünde savaşla elde edilemeyen, parayla satınalınamayan tek şey gerçek bilgidir. Sizin buraya gelmenizden öyle kutluyuz ki...

Bedreddin, Timur'un davranışlarını gözlüyordu...

Yıllardır, soluğu korku olarak büyüyüp yankılanmış bu adam, kendilerinin yanında tüm basitliğiyle ken-

dini koyuyor. Ama, gücü belli... Bilgiyi sağıncaya hiç sakınmadan saygınlık gösteriyor. Sonra... Bilgiye bu denli tutkun olan, sonra da sürdürür saygısını...

Denemek istedi yeniden.

— Siz böyle tutkun olunca, elbette karşılaşacaktık. Ama, şimdi bizi buraya getiren, suçsuz kitlenin korkusudur...

— Suçsuz kitle?

Timur durakladı yeniden... Bedreddin, yeni şeyler söyleyecekti...

— Evet suçsuz kitle... Şam halkı örneğin...

— Suçsuzluğuna nerden karar veriyorsunuz?

— Karar vermiyoruz, biliyoruz.

— Nerden?

— Şurdan ki, aslında sürdürülen kavga, yaşama kavgası değil. Öyle olsa, Asya size yeter, Önasya Söğütlüye, Arabistan da burdaki sultanlara... Kavga egemenlik kavgasıdır. Birkez kendi döngüsüne girdiğinde, duraksamasız yeni alanlar arayan egemenliğin kavgası... Ve durmaksızın köleleşen insanlar için, başlarındaki efendinin değişmesi bir anlam taşımaz... Onlar için önemli olan, efendinin sömürüsünü azap çektirerek, sürdürmesiyle, bağışlayarak devamettirmesidir. Bugünün anlayışı buna zulüm ya da adalet demektedir.

— Ama siz başka bir ad veriyorsunuz öyle mi?

— Bizce, sömürü oldukca, şeklinin bir önemi yoktur...

— Sevincimiz boşuna değildi. Biliyoruz. Sizin burda bulunduğunuzu öğrenince, içimizde bir titreme belirdi. Bedreddin Mahmud bilgemiz, sizin bir konuğunuz var. Alakoyduk. Sanırız, kendisiyle konuşmak istersiniz. Dilerseniz, önce konuşunuz. Sonra sürdürürüz tartışmamızı...

— Konuk?!. Hiç beklemiyorduk. Beklediğimiz, sizin bağışınızdı.

— Bağış, dileyene göre verilmesi gerekli bır armağandır. Yeryüzünde kırılacak insanlar vardır... Biz öylelerinin milyonlarcasını kırdık. Hiç düşünmeden... Bir de kırılmayacak insanlar vardır... Haldun ustamızın buyurdukları gibi, Emirler tarafından bile... Kişi, onların isteğini yerine getirdiğinde mutludur. Çünkü bilmektedir ki, öyleleri, kendileri için bişey istemezler... İstedikleri gelecek için, toplum içindir ...Timurleng'in onları kırdığını kimse duymamıştır şimdiye... Bundan öte de duymayacaktır.

Haldun, ilkkez sesi titreyerek konuştu.

— Bir emir ki, bilginlerin dileğini böyle karşılamaktadır, tarihin o emir için yenilgi yazabileceğini düşünmeyiz biz.

— Dilerseniz bağışlanmayı kendi ellerinizle yazınız. Dilerseniz, biz bildirelim ki, Şam, halkı, değerleriyle bağışlanmıştır.

— Bizim için, sizin buyruğunuz en büyük armağandır Sultanım.

Ellerini çırptı Timur.

Yasavulbaşı kapıda belirdi.

— Ebu Bekir kuluma söyleyin, Şam bağışlanmıştır. Bedreddin bilgemizi de, konuğunun yanına götürün...

Bedreddin kalktı... Tam çıkarken, Timur yeni bir buyruk bildirdi.

— Konuşmalarımızı sürdürmek için acele ediniz. Sizi beklediğimizi unutmayınız.

Başını salladı Bedreddin... Yasavul'un ardına düştü.

Kapıdan çıkar çıkmaz, Şam öndegelenleriyle bilginlerinin kendisini beklemekte olduğunu gördü. Yüzle-

rinde, korkunun resimleştiğini sezince gülümsedi. Gülümsemesinden, bekledikleri haberi almış gibi sevindi tümü. Belliydi ki, Şam kurtulmuştu. Biran önce dönüp, muştuyu iletmek için sabırsızlandılar.

Yasavul, ilkin Şahne'ye doğru yürüdü.

— Sultanımız buyurdu ki, bilgemizi çok oyalamıyasınız. Kendisine gereksinimi vardır.

Bedreddin, yeniden gerilere doğru uzattı düşüncelerini. Anılarını karıştırdı bir iyice. Hiç yabancı gelmiyordu bu savaşçının yüzü. Ama, kimdi?..

Birlikte yürüdüler bir süre.

Musa, akşam konuk olduğu çadırın önüne gelince, yol gösterdi. Girdiler...

İçerdeki savaşçılar, hemen doğrulup, saygıyla selâmladılar. Bedreddin'in Timur annacında söyledikleri bir anda yayılmıştı ordugâhta...

Boşalttılar çadırı...

Şahne yalnız kalınca, suskunluğu bozdu.

— Belki beni anımsarsınız efendimiz. Adım Musa'dır... Şahne Musa derler...

Birden irkildi Bedreddin. Birden anımsadı yüzü...

— Sen, Davut emmimizin oğlu ve Botog karındaşımızın küçüğü olacaksın...

— Evet...

— Buyur, emmimizden bir buyruk mu iletmektesin?

— K a d ı emmimden gelmekteyim Bedreddin Ekem... Babanız buyurmakta ki, tez Edirne'ye sefer eyleyesiniz...

— Bir yaramaz iş yoktur ya?

— Hayır. Sizinle konuşmak dilerler...

— Ha, anladık... Müeyyet karındaşımız korkulu haberler iletmiş olmalı...

— İletilen haberler, sizden umudu kesmemizi gerektiriyordu efendimiz. Ama...

— Ama?..

— Ama, gördük ki, anlatılanlar bir telâşın kalıntılarıdır. Ve dahi siz, yolunuzda durmaksızın ilerlemektesiniz. Ama, bilirsiniz ki, bir savaş erine bir görev verilende, ölüm bahasına bunun yerine getirilmesi gerekir. O yüzden, bir kısa süre için bile olsa, varalım Edirne'ye. Babanız görsün ki, korktuğu gibi değildir durum.

— Babama söyleyiniz ki, durum korktuğu gibidir. Ve biz uzunca bir süredir, dervişliğe soyunmuş bulunmaktayız. Bundan öte, vazgelmeye de hiç niyetli değiliz. Görkemde bulamadığımızı, yoksunlukta bulduk.

— Benim görevimi güçleştiriyorsunuz efendimiz. Babanız buyurdu ki, gelmezseniz bile, dervişlikten vazgeliniz. Sizin gibi yaşamını bilgiye bağışlamış bir bilgeye, sorumsuz cahillerin işlevi yaraşmaz.

— Siz de babama iletseniz ki, tohum toprağını bulduğunda verim gerçekleşir. Önemli olan görkem değil verimdir...

— Beni umutsuzluğa salmak istersiniz. Keşke, ölseydim vuruşmada.

— Hangi vuruşmada?

— Dünkü kavgaya ben de katıldım.

— Siz savaşçılar, kavgasız duramaz mısınız?

— Baktım ki, bir yan yenilmekte. Ucundan tutayım, dedim.

— Anladım... Dinlendiğinizde varın gidin geldiğiniz yere. Ve iletiniz ki, meyva, olgunlaşmadıkca, dalından düşmez.

— Yani gelmeyeceksiniz.

— Gelemiyeceğiz.

— Dervişliği de bırakmıyacaksınız?

— Mümkün olmayanı insandan istemek doğru değildir.

— Nasıl buyurursanız.

— Buyurmak bizim harcımız değil. Bak, bunca sultan, bunca emir var yeryüzünde... Bunların tümünün üstünde de, kutsal buyurucu var... Biz ki, bir basit dervişiz. Sadece, dilekte bulunabiliriz insanlardan. Sadece yakarır ve onların iyiliklerine sığınırız.

Musa, birden yere kapaklandı.

Az önce, dünyanın en büyük gücü karşısında devleşen, o'nu çekincesiz azarlayan aynı kişi değildi sanki... Böylesine yüceliği, ne savaşın başarısında, ne bilginlerin tartışmasında görmedi o.

Ellerini, ayaklarını öpmek istedi Bedreddinin. Omuzlarında yumuşak ama güçlü iki elin ağırlığını duydu. Ağır ağır dikti o'nu Bedreddin. Okşadı bir süre...

Gözlerine baktı derin derin.

Ve ardına bakmadan çıkıp gitti...

Musa, azönceki cevapları yeniden geçirdi aklından. Kelimeleri ezberlemek amacıyla tekrarladı durmaksızın. Yapacak işi yoktu burda. Fırladı çadırdan. Atını eğerledi...

Ve güneşin altında, gittikce kısalıp yiten bir gölge haline geldi kimseye hoşcakal demeden...

2

Timur, tahtına oturmayı unutmuştu. Postun üstüne, Haldun ve Bedreddin'in yaptığı gibi bağdaş kurup, oturdu. Gözlerinde kıvılcımlar uçuşuyor, etsiz yüzü durmaksızın gülüyordu. Yaptıklarını tarihin sayfalarına yayar gibi, iki bilginin önüne seriyor. Onlarla durmaksızın tartışıyor.

— Siz dediniz ki, Bedreddin bilge, bizim yaptığımız egemenlik savaşıdır. Egemenlik kurulmadan, toplum yararına bir iş yapılabilir mi?

— Egemenlik kimin oluyor? Diye sormak gereklidir burda... Toplumun mu? Kişinin mi?

— Bir yasakcı gerekli değil mi? Haldun bilgemizin bildirdiği gibi, yasa koyucu, bunun uygulanmasını denetleyici biri...

— Bir an diyelim ki gereklidir. Ve hatta zorunludur. O zaman bir de bu yönden incelemeliyiz. Siz, Çağatay Hanlığı tahtına geçerken, bir kurultay kararı aldığınızı söylemiştiniz. Kurultay, isteğinizi onaylamasaydı ne yapardınız?

— Kurultay üyelerini asar, yenilerini seçerdik.

— O zaman, verilen yetki, korkudan doğmaktadır. Toplum, yasakcısını korkusundan seçmektedir değil mi? Eski ustaların anlattığı demokraside yasakcı, sevgiyle seçilir.

— Biz onu bunu bilmeyiz kocalar... Bildiğimiz şudur ki, egemenlik güç işidir. Hiç kimse, durduğu yerde egemenlik sahibi olamaz. Vuruşur, gücünü isbatlar ve zorla alır, onu.

— İşte asıl sözü edilecek durum budur. Zora ne gerek var? Toplumlar, egemenliği kendi ellerinde bulundururlarsa, birinin bunu almaya kalkışması olanaksızdır.

— Ama, toplumların da o egemenliği zorla alması bir zorunluluktur. Çünkü, azönce söylediğimiz gibi, egemenlik ancak zorla alındığında vardır... Yoksa...

Beklediler... Timur, ardını getirmedi. Sözü orda bıraktı. Onun asıl istediği, kendi durumunun saptanması. İyi biliyor. Şimdi burda, bunların görüşü, yarın tarihin görüşüdür. O yüzden, bekliyor.

Haldun, sakallarını sığazladı bir süre. Sonra, Ti-

mur'un konuşmayacağına inanmış gibi dudaklarını kıpırdattı. Timur kulak kesilince, konuşmaya başladı.

— Anlıyoruz emirim... Siz burda bizimle, tarihle hesaplaşır gibi konuşmak istiyorsunuz. Ama, bizim bildiğimiz tarih ancak yapıldığında bir anlam kazanır. Hesaplaşmak neyi getirecektir? İlk gün de dediğiniz gibi, tarih yapmak durumunda olan insanlarsınız. Sizden önce, sizin koşullarınızla bir Cıngız'ı biliyoruz biz. Devleti kendisiyle başlayan. Bir tutsak iken, görkeminden yerin titrediği bir imparatorluk kurabilen bir o var. Öteki emirler, bir soyun devamıdır. Ya da başlangıcı bile olsalar, devletleri, kendilerinden sonra kurulmuştur.

— Cıngız'ı iyi biliriz. Bizim topraklarımızda yeşeren bir meyvedir. Tarihin o'nun için söylediklerini de... Kinle yoğrulmuş, hınçla büyümüş, kanla yürümüş, dehşetle oluşmuştur. Bizim için de aynı şeyleri söyleyebilirsiniz. Ama, bizim koşullarımızı bilmedikten öte, neye yarar söylentiler. Biz dağılmış, kağşamış, yorulmuş topluluklara, yeniden varolma olanaklarını gösterdik. Dün, korkunun tutsaklığında titreyen insanlar, bugün dünyanın en yüce değerlerine sahip bulunuyorlar. Kavganın yanında bilgiyi de geliştirdik. Keş, Semerkant, Buhara, Fergana, Taşkent bugün dünyanın en gözde kentleri. Sizin sözünü ettiğiniz yerleşikliğe hızla yürümekteyiz. Kendimiz bir göçebe olsak bile, toplumumuzu uygarlığın en üst düzeyine çıkarmaktayız. Bütün bunlar, geleceğin bizim uzantımız olması için yeterli nedenler değil mi?

— Geleceğe oynadığınızın bilinci olumlu bir gelişimdir hakanım. Bunu yadsıyamayız. Ama, geleceğe neyle gidiyorsunuz? Şimdi ardınızda bıraktığınız iz nedir? Tarihin asıl soruları bunlardır. Siz, uygar bir toplum ya da toplumlardan aldığınızla kuruyorsunuz uygarlığınızı. Buyurduğunuz kentler, bugün belki en ileri

kentlerdir. Görmediğimiz için kesin konuşamayız. Ama, siz de yalan söylemiyorsunuz. En uygar kentleri görmüş, sonra da onları yıkmış ya da almış bir emir olarak, karşılaştırmalarınız doğrudur. Ne var ki, yapılan, uygarlığın gereği bir gelişim değildir.

Timur, Bedreddin'in söyledik|erinde vazgeçilmez bir gerçek bulmasa, çoktan yitirecek. Halâ yadsıma içinde. Hep kendini savunmada bırakıyor. Söylediklerini bir kalemde silip geçiveriyor. İşte yine, öyle bir yere soktu ki konuşmayı.

— Sizin sözünü ettiğiniz gelişim nice bişeydir?

— Bizim söylediğimiz, uygarlığın yaratılmasıdır. Taşınması, götürülmesi değil. Demek isteriz ki, dünyanın yetiştirilmiş en bulunmaz meyvesini yemek önemli değildir. Bu sonunda güç ya da para sorunudur. O meyveyi yetiştirebiliyor musunuz?

— Yüklendiğiniz çapul mudur?

— Hayır... Egemenlik anlayışınız.

— Bizim anlayışımız, başkalarından farklı mı? Biz bir egemenliğin nasıl kurulduğunu biliyoruz. Çünkü, harcını kendimiz kardık. Her taşını kendimiz taşıdık. Hesaplarını kendimiz yapıp, biçimledik. Ve binasını kendimiz kurduk. Hiç kimse diyemez ki, benim de bir katkım var. Bir payım ve hakkım var...

— İşte asıl çatışma noktamız burda efendim...

— Niye?

— Çünkü, siz bunu ortaya koymakla, yaptıklarınızın tümünde kendinizi haklı sayıyorsunuz. Çağımız egemenlik anlayışı da haklı sayacak sizi. Doğru... Ama, madem geleceğe de hesap vermeniz gerekeceğinin bilincindesiniz. O zaman, gelecek adına konuşmak ve hesaplamak bir zorunluktur. Bizim sözünü ettiğimiz de bu... Saptadığımıza göre gelecek emekcinindir. Ve bu gelecekte değerlendirilecektir egemenlikler ...

— Emekci...

Yerinden doğruldu Timur...

Hiç duymadığı, şimdiye edindiği bilgilerde hiç raslamadığı bir sorunla karşılaşıvermişti. Bir sultanın, bir kesin egemenin önünde bulunduğundan habersiz mi bu adam?

Topuklarının üstüne basarak dolandı bir süre. Düşündü aklının tüm yeteneğiyle. İçinden çıkamadı. Yasavulbaşı yemek zamanını anımsatmak için sokuldu. Kovaladı adamı. Çözmeliydi önerileni. Çağdaş bilginin en ilerisiyle özümlenmedikce gelişmenin olanaksızlığını biliyordu. O yüzden, oturdu yeni baştan.

— Anlatır mısınız?

Bedreddin, Haldun'a baktı... Haldun, bakışlarını yere dikmiş, olağanüstü yürekliliğin sonuçlarını bekliyordu. Elleri sakalında, kedisini okşayan bir yaşlı kadın gibi, durmaksızın sığazlıyor.

Bedreddin, dingin gözlerini Timur'a çevirdi.

— Biz anlatmadan, Haldun ustamız insanlığın gelişimini anlatmalıdır. Başlangıcından bu güne, kutsal kitaplarda olduğu gibi değil. Kendi kitabında yazıldığı gibi. O zaman, geleceğin koşullarını daha iyi tartışabiliriz. Ve yarın daha aydınlık belirebilir önümüzde. Yoksa, yarısından başlamış oluruz. Sizi sıkarız boş yere...

— Olur... Biz dinleriz... İnanırız ki kocalarımız, anlattıklarınız en büyük başarımız ölçüsünde sevindirmektedir bizi. Kendimizi yıllar öncesinde sayıyoruz şimdi... Tek başımıza kaldığımız o günlere dönüyor gibiyiz... Askerlerimiz bizi bırakmışlar. Komutanlarımız, yeni efendi aramaktalar kendilerine. Biz, Taragay oğlu garip Timur'uz... İnsanlardan tiksiniyoruz. Tümünü ellerimizle boğmak geliyor içimizden... Cıngız gibiyiz anlayacağınız. Ve öğreniyoruz ki, hıyanet cezasız kalırsa, egemenlik anlamsızlaşır. Ve öyle bulunmaz bir değerdir

ki egemenlik, ele geçirdikten sonra korumak daha bir güçtür. İşte bizim durumumuz. Bir gece içinde, keş emirliğinden bir başına bırakılmış bir yoksul oluverdik. Herşeye yeniden başlamak gerek. Başladık... Kim ki bize hıyanet etmiştir, borcunu yaşamıyla ödedi... Şimdi, milyonlar bizim buyruğumuza bağlı. Ama, bu milyonlar bilmektedirler ki, Timur'a hıyanet edilemez. İşte, ikinci kavgamız bu oldu bizim. Başarıp, kurultay kararıyla Çağatay hanlığının tahtına oturduğumuz gün, kavgamızın sonuçlandığını sanıyorduk. Bitmemiş... Bedreddin bilgemizin dediği gibi, kendi döngüsünde hızlanarak yeni başlamış meğerse... Madem bunu bildiniz, sürdürelim. Gerçekten o günkü kadar sevinçliyiz. Çünkü, başarı kazandıkca, içimizdeki boşluk büyüyordu. Neden? Diyorduk kendi kendimize? Niçin? Diyorduk... Cevap veremediğimiz sorulara cevap getiriyorsunuz siz...

Kişi, söylediğine inanırsa, inandırması kolaylaşır... Bedreddin olsun, Haldun olsun, yaşamları boyu doğru bildiklerini çekincesiz söylemişlerdir. Biri süslü, biri süssüz de olsa... Ama, Timur'un gerçek ilgisi, ikisinin de konuşma isteğini daha bir artırıyor. Bedreddin'in sözü kendisine aktarıvermesi, irkiltti Haldun'u... Belli ki, kitabının özetlenmesini istiyor ondan. Gerisini kendisi getirecek. Ve belki, ilkkez gelişmiş düşünceleriyle karşılaşacak Haldun.

Söze başladı... Özellikle gelişim kuralının üstünde durarak sürdürdü konuşmasını. Arada Bedreddin sorular sordu. En çok da kendisinin doğal gelişim diye adlandırdığı, gelişim katlarını açıklattırdı. Eski, devletleri, devletlerin kurulmasını, kurulduktan sonraki yaşama koşullarını ve süreçlerini bir bir saydırdı...

Bitmiyordu tartışmalar.

Timur, okula yeni başlamış bir öğrenci içtenliğiyle

Haldun'u dinliyor. Bedreddin'in sorularıyla açılan, gelişen yepyeni bir dünyanın görkemine dalıp gidiyor.

Dört bir yandan haberler geliyor.

Başını sallıyor Timur...

Bazen ara veriyorlar tartışmaya. Yeni hesaplar, yeni savaş düzenleri hazırlaması gerekli. İzlenenler, tutuklananlar bildiriliyor bir bir. Kararını veriyor, alışkanlığı üzere... Yitirin, bağışlayın. Tutsak edin. Götürüp satın, gibi buyruklar birbirini izliyor. Otağ Şam'dan Mısır'a, Mısır'dan doğuya doğru götürülüp, getiriliyor.

Ve Haldun'un anlatımı sürüyor daha...

Timur'un dinlemesi de...

Günler sonra, başını kaldırıyor Haldun.

— Bizim kitabımızda anlattıklarımız burada bitmektedir emirim...

— Bize öyle şeyler öğrettiniz ki, mülkümüzle ödemeye kalkışsak borcumuz daha ağır basar.

— Bizim öğrettiklerimiz bedeli ödenecek şeyler değildir emirim.

— Biliyoruz. Siz bilgiyi kamunun yararına sunuyorsunuz. Ve Bedreddin bilgemizin buyurduğuna göre, bu kamu, şimdilik biziz...

Haldun'un anlatacakları bitince, Bedreddin'e çevirivermişti sözü Timur... Zaten, günlerdir gözlerindeki parıltı, tartışmaya biran önce başlamanın heyecanını muştuluyordu. Her atılmaya hazırlanışında, Bedreddin yine bir soruyla konuyu daha bir derinleştiriyor ve Haldun pınarından kana kana içmesini sağlıyordu. Artık Haldun kendiliğinden susunca, tartışma kaçınılmaz hale geldi.

Bedreddin, hemen yanıtladı Timur'u...

Çevreleri, doğu ellerinin en önde gelen bilginleriyle sarılmıştı. Timur'un başveziri Ebu Bekir, bilginlerin başı olarak bilinen Cezeri, hep yörelerindeler. Tümü,

Timur'la Bedreddin tartışmasını soluksuz izliyorlar...

— Kamu...- Nefeslendi Bedreddin... Uzun uzun süzdü Timur'u. Sürdürdü konuşmasını. - Bizim kamumuz, bilgiyi öğrenebilen ve uygulayandır. Şimdilik bilgiden en çok pay alma olanağı sizin elinizde. Ama, gelecekte gittikce yayılacak. Salt seçkinler, egemenler değil, tüm kamu öğrenecek bilgiyi... Bilgin, bilgisini asıl o zaman için sunar. Kişiler geçicidir. Biz, siz hep bu kurala bağımlıyız. Görkeminiz ya da yoksulluğumuz ne denli güçlü olursa olsun, yokluk düzeyinde birer damlayız biz. Geleceğe yaptıklarımızdan, gözlerimiz ve düşüncelerimizden birer küçük örnek bırakırız sadece... Biz, kitap yazardık yüce Hakan... Kırkbeşi bulmuştu yazdıklarımız. Bunların yanlışlığını anladığımız anda, Nil'in sularına atıverdik... Siz, şimdi, şu an, tarihi boydan boya kaplıyorsunuz. Ama, bizim olanaklarımıza sahip değilsiniz. Hiçbir yaptığınızı değiştirmek sizin için mümkün değildir. Çünkü siz egemenliğinizi kurmak için egemenlikleri yıkıyorsunuz. Bugün ararsanız bile, yıktığınız egemenliklerin gerçek sahiplerini bulamazsınız. Çünkü, yitirdiniz onları. Sizin yolunuz dönülmez. Bizimkiyse, her doğruyla biraz daha düzelip gelişir. Aynı koşullarda değiliz... Ve sizin kalıcılığınızla, bizim kalıcılığımız çok başkadır. O yüzden, şimdilik siz kamu bile olsanız, bizim çabamız sizi aşmaktır. Haldun ustamız, çoktan aşmıştır sultanları, emirleri... Egemenliğini toplumun yararına kullanan emir, o'nun kitabında yarının kuşaklarına iyi örnek olarak kalmıştır. Ama, kötü kullanan... Hemen, bir küçük örnek vermek isteriz o kitaptan size. Bir hükümdardan söz edilmektedir. Yerleşik dönem anlatılırken... Sadece bir cümle ile... Çünkü, dünya tarihi yazılıdır orda. Diyebiliriz ki, başlangıcından bu güne... Orda, bir ömür boyu insanların mutluluğu ya da mutsuzluğu için çalışanlara ancak bir cüm-

lelik yer vardır. Siz şimdi tarihi boydan boya kaplar görünseniz bile, yarın, yüz, bin yıl sonra kimbilir hangi örnekle ne denli yer kaplıyacaksınız. Ama, Haldun ustamızın kitabı, yine yazıldığı ölçüde kalacaktır. İşte, bilginle kendilerini o'nun kamu oyu sayan egemenlerin oranı budur. Bunu biliyorsanız, tarihin hükmünden korkar, davranışınızı ona göre ayarlarsınız. Yok, halâ bilgisizlikten söz ederseniz, ilkin bilim bağışlamaz sizi...

Asıl söylemek istediğini en sona saklamak, öyle örnekler getirip beziyordu ki, Timur, öfkelenmeye punt bulamıyor. «Bedreddin usta,» diye geçiriyor içinden. «Kendisini en büyük yargıcın yerine koyuyor hiç çekincesiz. Ve kesin sonuca varmış olmanın acımasızlığıyla vuruyor zulmünü insanın yüzüne. Doğrusu böylesini ummazdım. Hiç böylesini görmedim de ondan.»

Yüzü aydınlandı.

— Bu söyleşilere doyum olmaz. İsterdik ki, Haldun bilgemizin kitabı burda olsun. Siz, yanımızda kalasınız. Hergün bir parça okuyalım. Tartışalım yeryüzü gelişmesini.

Haldun, aylardır Timur'un otağından dışarı çıkmamanın sıkıntısını çekiyordu. Kendiliğinden gelen bu olanağı kaçırmak istemedi. Atıldı hemen.

— Kulunuza izin veriniz Sultanım. Mısır'a varıp gelelim. Kitabımızı ve notlarımızı bilginize sunmak amacıyla, hemen yola çıkalım.

— Olmaz, söyleşinizden biran bile ayrılmaklığa gönlümüz razı değildir. Siz yerini söyleyin, yasavullarımız alsın gelsin...

— Bilemezler ki Hakanım. Henüz kitabımızı tam bitirmemiş olmanın dağınıklığı var hücremizde. Bir küçük not, bizim yıllarımızı götürüverir. Ancak bilgiler bir bütün olduğunda bize yararlı olacaktır. Bağışlayınız bir süre... Hemen gidip gelelim...

Düşündü Timur...

Haldun haklı...

— Siz bilirsiniz. Hemen hazırlık görülsün. Rahat ediniz yollarda. Ve tez geliniz.

Haldun, ikiletmedi Timur'un ağzından çıkanı. Öğrencilerini, Ehzer'deki rahatını özlemişti. Hem, Timur'un şimdilik kendisiyle işi bitmişti. Hazırlık görüp, biran önce yola çıkmak için davrandı. Ama, tartışmayı sürdürüyordu Timur. O yüzden oturmak zorunda kaldı.

Timur, Bedreddin'e döndü.

— Bu geçicilik ve öğrendiklerimizin ışığında devletimizi tartışmak isteriz. Ve dileriz ki, dönüşünde Haldun ustamızın başkanlığında sizlere bırakalım devletimizin geleceğini. Yeryüzünün görmediği bir örgütlenme isteriz sizden. Öyle ki, bizden sonra da sürüp gitsin aynı görkemle. Bunun için neler gerekmekteyse söyleyiniz. Hemen uygulanmaya başlansın.

— Biz, sizin devletinizin tarih içinde sürüp gideceğinden umutvar değiliz...

Haldun bile irkildi bu söz üstüne. Timur sıçradı yerinden. Topuklarının üstünde dolanmaya başladı. Olası değildi bu Bedreddin. İnsanı en acımasız yerinden vuruyordu. «Ben o'na, yeryüzünün en büyük gücünü sunuyorum, o gücün tüm hışmını bir şamar gibi suratıma çalıyor.»

Döndü...

Tam önüne dikildi Bedreddin'in...

— Neden?

Soru, bir balyoz ağırlığıyla düştü otağın ortasına. Bilginler, vezirler toplandılar ardından geleceği karşılamak amacıya. Haldun, Bedreddin'den önce atıldı.

— Efendimiz, daha önce de bilgilerinize sunmuştuk ki, yeryüzünde sürüpgidecek hiçbir devlet yoktur. Elbette her devlet birgün sona erecektir. Bedreddin ka-

rındaşımız bunu belirtmek istediler. Dilerseniz bu konuyu belgelere de dayayarak, biz döndükten sonra konuşuruz.

Geç olmuştu.

Soluklanmak, düşünmek istiyordu Timur. Bedreddin böylesine kesin söylediğine göre, bir bildiği olmalıydı. Biran önce öğrenme isteğini duymadı. Hem Haldun, ortalığı düzeltmişti. Bundan sonraki tartışmalar daha sert geçecekti kuşkusuz. Bedreddin'in söylediklerini yumuşatıp, yenilir yutulur duruma getirecek bir Haldun da yoktu artık. O gelinceye kendini iyice bilemeliydi. Bilemeli, Bedreddin'i bir iyice sağmalıydı Haldun'un yokluğunda.

Sesini çıkarmadı.

Kalktı, otağının ardında, yatması için hazırlanan yere geçti.

Cariyeler, yorgun başını dinlendirmek için her türlü düzeni çoktan tutmuşlardı.

Haldun, çadırına çekilirken, Bedreddin, kendi çadırından içeri girdi. Timur'un buyruğuyla hizmetine verilmiş üç cariye, kapıda karşıladılar. Her biri görevini iyi bilenlerin titizliğiyle sardılar yöresini.

Kimi çoraplarını çekti yağından. Kimi minderini kabarttı. Bedreddin, bir süre oturdu. Dalgın gözlerini dikti çadırın köşesine... Oğlunu düşündü biran. Cazibe geçti aklının kıvrımlarından. Sıcaklığını, sokulganlığını özledi...

Haldun, sabahleyin çıkacak yola. Tüm bıraktıklarına kavuşacak birkaç hafta sonra. Bedreddin öyle değil... Timur, yeni açılan bir çiçeğin hava özlemi gibi. Durmaksızın soluklanıyor bilgiyi... Boşuna değil bunca başarısı... Bir kişi ki, bunca kıyıcılığın ardında, böylesine sağlam bir bilgi yüküyle ağırlaştırır omuzlarını, yenmek kolay değil. Hükümdarların çoğunluğu, salt

dinlerler. Bilginleri tartıştırır bazısı. Ya da, kör bir inatla, kendi bildiğinin doğruluğuna fetva isterler.

Timur öyle değil...

Dinlemesini de konuşmasını da iyi biliyor.

Günlerce, ağzını açmadan dinliyor söylenenleri. Sonra, bir yerinde, soruveriyor. Ve kendi düşüncesini seriyor ortaya apaçık... Elbette apaçık serecek. O şimdi en güçlü egemen. Tüm başbuğlar önünde başeğmiş. Orduları dört bir yanda, kale düşürüp, kelle üşürmekle uğraşıyor. Timur, salt büyük savaşlarda bulunuyor. Askerleri, komutanları Başbuğa gerek duymayacak kerte usta...

Osmanoğulları ülkesinin daha ötelerinden haberler geliyor. Avusturya içinden, Endülüs, Frank diyarından haberciler yetişmekte. Hangi prensin hangisiyle arası iyi ya da açık. Hangi senyör ötekiler üstünde egemen olmanın kavgasını vermekte. Hangi papaz, hangi kiliseye geçmek için, bir başkasının ayağını kaydırıyor...

Bölge bölge haritalar çizdirmiş...

Haritalar üstünde, bölge egemenleri, yerine geçebilecek olanlar ad ad yazılmış. O bölgede kaç kişi var? Ekonomik durumları ne? Hangi kervan yollarıyla, nerelere bağlı? Kalelerin yapısı nasıl? Her birinde kaç tane korunmacı var? Bir bakışta belli oluyor. Bağlantı bölgeleriyle, derbentler bir bir işaretlenmiş. Timur için, doğu ve batı'da bilinmeyen yer yok. Ayrıca, çaşıtları sarmış her bir yanı. Dinleyen binlerce kulak, öğrendiklerini ileten binlerce ağız var. Tümü Timur için çalışmakta. Hergün, tomar tomar bilgi geliyor. Haritalar üzerinde değerlendirilip, Timur'a sunuluyor.

Öyle ki, bir yere saldırmadan önce, herşeyiyle biliyor. Ve o yer için uygulanması gerekli yöntemi, hemen kararlaştırıyor. Hemeni fazla, kararlaştırmış daha

baştan. Yenilmesi olanaksız Timur'un... Bir sel bu akıp gitmekte... Sürekli akar mı?

İşte bugün tartışıp yarıda bıraktıkları bu konu...

Biliyor ki, Timur ardını bırakmaz.

Yine soracak. Yine tartışacaklar. En güçlü olduğunu, en büyük olduğunu yadsınmaz biçimde kabûl ettirmek çabasında Timur...

Ülkesinde neler olupbitmekte? Söğüt beyliği el değiştirdi mi? Bir tanıdık bulsa... Bir konuşsa durumu... Söğüt beyine bir haber iletse... Berkok da, ilkin aldırmıyor, ağırdan alıyordu. Oysa, Şam sultanıyla birleştiği halde, hakkından gelemedi. Mısır elde edildikten sonra, ister istemez gözünü Anadolu'ya, hatta daha ötelere dikecek Timur. Kaçınılmaz yolu Batı'ya gitmekte.

«Keşke, Şahne'yi oturtup konuşsaydık,» diye geçirdi. «Öğrenirdim ülkemdeki olayları. Olmadı... O beni götürmeye gelmişti. Ben biran önce başımdan savmak zorundaydım. Şimdi Müeyyet dönüp gelse... Bulsa beni. Anlatır ne olup bittiyse... O zaman daha bir doğru konuşurum Timur'la... Konuşuyorum bildiğim doğruları. Ama, belki daha yumuşak davranmasını sağlayabilirim...»

Güldü kendi kendine... Azarladı ardından.

«Bedreddin, sıla özlemi burnunda tütmekte anlaşılan. Sen ki doğruları hiç çekincesiz belirttiğini bellersin. Şimdi Anadolu söz konusu olunca, sapıtmaya mı başladın? Timur istese durabilir mi? Egemenliğin ve sömürünün set tanımaz çarkı değil mi o'nu buralara itekleyen? Başarı kazandığına göre, ne durdurabilir? Gidecek... Yenilinceye ya da yeni bir hedef buluncaya yürüyecek yolunun üstünde. Ta ki, Anadolu ve Urumelinde çapul olanağı kalmasın. Ya da daha verimli bölgeler ortaya çıksın. Birtek engeli vardır bu gidişin.

Timur'un ölümü... O zaman şaşkına dönerler. Çünkü, devletimiz, demekte ama... Devlet değil... Bir büyük çapul örgütü bu. Doğrudan başçapulcuya bağlı bir örgüt. Yakıp yıkma ve tüm direnç güçlerinden üstün bir yürütme bilincine bağlı bir yığın. Bilinç yitti mi, kolunu kıpırdatamaz. Beyin hastalanırsa beden nasıl durur öyle... Çünkü, Timur'un akletmediği, geleneksiz ve kurumlaşmaksızın devletin olmayacağıdır... İşte sorun burda. İyi oldu Timurla tartışmalarım... Bak, bunu öğrendim kesinkes... Yarın sorarsa, söyleyeceğim apaçık. Bir sensizliği düşün bakalım hünkârım, diyeceğim. Sen olmadın mı, bu örgüt de yok... Devlet değilsin. Olman için zamnasız büyüdün. Salt çapula dayanmak yerine, belli bir üretime dayanmalıydın... Hah tamam. Sömürü yerine üretim. Devletin ana ögesi bu... Uydularımın tüketici olması yerine, üretici olması... İyi buldum. Artık, elimden kurtulamazsın. Yarın yinelersen sorunu, cevabın hazır. Çoktan bulduğum birşeyi yeniden buluyorum... Öyle ya, Tanrı isterse, Tanrı böyle buyuruyor yerine, somut gerçeği belirtivermek. Kimbilir nasıl şaşırır.

Dur hele, dur sen...

Bir de, haberim olsaydı ülkemden.

Timur'un otağından çıkamıyoruz ki. Hiç olmazsa askerlerin aralarında konuştuklarından birşeyler öğrenebilsem ...Otağda da, bizim tartışmalarımız dışında herşey öylesine bir sessizlik içinde yürütülüyor ki...»

Rahatlamıştı.

Eğer başlarsa, yarınki tartışmanın yöntemini bir iyice hazırlamıştı aklında.

Düşüncelerini yeniden çevirdi...

Artık, uyuyabilir...

Arap asıllı cariye, gözlerinin içine bakıyor. Yatağını yapayım mı efendim, diye soruyor bakışlarıyla. Tam

işaret edecekti, bir yasavul girdi direği tıklatarak. Toplandı cariyeler. Gelene baktı Bedreddin.

— Biri sizi aramakta Bedreddin Bilgemiz...

— Biri mi aramakta? Ne istermiş ki?..

Çadırın dışından, gürlüğünü koruyan bir ses ulaştı kulaklarına.

— Seni istemekteyim Bedreddin Mollam...

Sonra, ilkin sazını uzatarak Satu girdi kapıdan. Bedreddin ilkin tanımayan gözlerle baktı. Sonra birden irkilip sıçradı.

— Şeyhoğlu emmimiz. Bize bu onuru nice bağışlamış olmalı...

Karşıladı.

Sarılıp koklaştılar uzun uzun.

— Seni görmek mümkün mü bilge yoldaşım... Kaçkez arandım durdum. Hünkâr otağından çıkmaya tövbe etmiş olmalısın ki, biz yoksullar için ayrılacak zamanın olmaya.

— O nice bir sözdür ki, damımız da, gönlümüz de her zaman size açıktır.

— Açıktır da, buluncaya göbeğim neden çatladı?

Yasavula döndü sonra... Sırtını okşadı.

— Yiğit Tatarımız olmasaydı, biz yine seni bulamayıp, kıvranacaktık ordugâh içinde. Dedi ki, ben yerini bilmekteyim. Hünkâr yanından ayrılır ayrılmaz seni haberleyip, götürürüm. Bu sevinç üstüne bir çöreklenmişim çadırına bunların. Tüm Tatar askeri yöremde toplandı saatlerdir. Çaldık bire, söyledik sılamızı anımsamışcasına.

— Pek bir iyi etmişsiniz. Dilinize sağlık, elleriniz dert görmeye. Kimbilir savaşçı yoldaşlar nice gönenmişlerdir?

Yasavul, kirpiksiz gözlerini kırpıştırdı kara kara. Sevinçle güldü.

— Ozanımız şadlık söyledi bilgemiz. Şadanlık bıraktı gönlümüzde. Borcumuz ödenebilmez.

— Sağolasın asker yoldaş. Bizi özlemimize kavuşturdun. Daha nice bir borçtan söz etmektesin. Sağolasın ki...

Yasavul, omuzlarını okşayan koca ozan elinin altından sıyrıldı. Kapıya varırken döndü.

— Bir buyruğunuz olursa ozan koca, hemen bana haber iletesin. Adım Karagay'dır. Köhne Karagay da derler... Bilesin ki, yoluna baş verecek bir yoldaşın, bir oğulluğun vardır.

Cevap verilmesine zaman kalmadan çıkıp yitti...

Bedreddin yer gösterdi.

Oturdular.

Bir süre konuşamadı. Sonra, sevgen süzdü ozanı.

— Demekteydim ki az önce, bir ülkedaşım gelmiş olsa buralara. Buluşmuş olsak da, anlatsa Anadolumuzda, Urumelimizde neler gelip geçmektedir.

— Ben de senin burda olduğunu duyduğumdan beri yerimde duramamaktayım. Ah, bir görsem, bir varsam dizinin dibine diye dönenmekteyim ki, anlatılamaz...

— Kimbilir nice zahmetler ettin...

— Zahmet ne demek. Timur köşeğinin kazanından azbriaz kemik de biz yaladık hey oğul. Bir ozanı doyurmaktan çekinecek değil ya bunca görkem...

— Yorgun musun?

— Seni görende yorgunluk kim olmaktadır ki, kuşca bedenimizde eğlenebilsin.

— Oh iyi... Konuşabileceğiz öyleyse...

— Bizim başka bir işimiz mi kalmıştır.

— Bir daha dönmedin mi Urumeline?

— Dönmeden durmak mümkün mü? Ben ozanım Bedreddin bilge... Senin gibi bilgin olsam, bilim açısın-

dan sulak yerde otlarım. Benimki öyle değil. Bir yürek koymuşlar göğüs kafesinin içine, demirci alazı gibi tutuşmakta. Bir süre dolandım doğu ellerinde. Sonra içime Urumeli kocalarının alazı düştü... Varayım birkez daha bakayım, dedim... Biz uzaktayken, neler olup bitmekte? Vardım ve kavgaya tutuştum yeniden.

— Emmilerimi gördün mü bir dahi?

— Cavlak'la Abdal karındaşımı sormaktasın he mi? Sapasağlam çıkıp gelmişler.

— Demek birşey olmamış? Şimdi nerdeler?

— Sonkez gördüğümde, Avusturya sınırlarını zorlayıp, German ülkesinde cevalana çıkmak istemekteydiler. Birkez de, kuzey yanına vurup, dilberlerin tadına varalım, sonra Bedreddin oğulluğumuzun dizi dibine ulaşıp, arınırız tüm kirlerimizden, demekteydiler. Ben de kendi kendime mırıldanıyordum onlar böyle kıvanırken. Bunlar hiç kocamıyacaklar. Daha Söğüt beyliğinde, birkaç beyi tepesinin üstüne dikecekler, diye.

— Eh, gelmediler?

— Gelebilemezlerdi de ondan...

— Yoksa olumsuz bir iş mi oldu?

— Bire Bedreddin yeğenim, yüz yaşını çoktan aşmış kocaları konuşuyoruz. Yine de olumsuz bir iş mi oldu demektesin. Kavgada gittiler, tümümüze örnek...

— Kavgada mı? İkisi birden mi?

— Diriyken birbirinden ayrıldılar mı ki, ölüme giderken biri geri dursun.

Ellerine yapıştı Satu'nun.

— Anlat hele, anlat...

— Dedim ya, Kuzey'e tırmanıp, yeni yerler vurmaya sıvanırlardı diye. Nerden bilsinler ki, kuzey için dönemleri geçmiştir. Kendilerini, seksen yıl öncesinin yiğitleri sanıp, gençlerin önüne düşmüşler. Ulaşmışlar

ki, eski Viking denilen vahşilerin ülkesine, her yan buza kesmiş... Bire buraları nice bir ülkelerdir diye birbirlerine sorup, şaşırmaktalarken, bir kalenin dibine varmasınlar mı? Elbirliği edip, yekinmişler ki, tekfurunu tutsak eyleyip, yağmaya sıvansınlar. Bir savaştır başlamış aralarında. Kaleyi almışlar sonunda. Almışlar ya, boynuzlu kulakı börk giyip, deri kakanlarla göğüslerini koruyan korunmacılar, bizim iki kocayı yitirmişler. Kaç öküze benzer kelle kestiklerini bilmiyoruz, diyordu yanlarında bulunanlardan biri. Abdal Boga emmimizle, Cavlak Toga kocamızı yitirdiğimizi, kaleyi aldıktan öte sezinledik. Bizden önce içeri dalıp, kapıyı açan onlarmış meğer... Yiğitlerimiz, tam istedikleri gibi yitmişler yeğenim. Üzülüp sıkma kuşca canını... Tüm Urumeli, yaslarını tuttu. Onları yitiren korunmacılar hemen oracıkta cezalarını bulmuş çoktan. Kaleyi bir vurmuş bizimkiler. Geyik bacaklı, uzun sarı saçlı cariyeden geçilmez oldu Urumelinde bir zamandır. Yol açtı kocalar ya... Gençler ceylan bakışlı kızlara bir sıvanmaktalar ki, çekeceği vardır kefere ülkesinin.

— Ya, demek savaşta gittiler?

— Ya nerde giderdi öylesi yiğitler? Yatakta mı? Yatak eski akıncı beyleri içindir, oğulluğum. Biz savaş erleri, nasıl kendimizi kavga alanında doğmuş belliyorsak, yitikliğimiz de öyle bir alandadır. Denildiğine göre, daha önceden biriktirdiklerini baban İsrail Kadı'ya getirip bırakmışlar. Demişler ki, Bedreddin yeğenimiz döndüğünde, bunu o'na veresin İsrail yoldaşımız. Hünkâra da selâm edesin bizden yana, yetmeyenini yetirsin. Bir bilim ocağı açsın ki oğulluğumuz, Urumelinin en bir büyük merkezi olsun...

— Tasalanmasınlar, dileklerini yerde komamak için çaba harcarız.

— Yalnız, ben başka bişeyler de duydum yeğen-

liğim... Derler ki, sen medreseden vazgelip, tekkeye kapanmaktaymışsın... Ben kendi adıma sevindim buna. Bizden yana dönmenden ötürü, cavlak emmin gibi zil takıp oynayasım geldi. Ama, biz bilirdik ki, bilgin medresenin kalın duvarları arasında, koyun bakışlara diyecektir bildiğini. Derviş tekkesinde, bilginin çözemediği gizi açıklayıp, ulaşacaktır dostuna. Bu nice biriştir ki, sen erenler tayfasına yıllarca hor baktığın halde...

— Bilginin yeri yurdu, tarikatı, töresi mi olurmuş bire Satu emmi? Diye atıldı Bedreddin.

Bir süre bakıştılar. Satu'nun gözleri daha bir ışılamaya başladı. Bunca bilginin ardından dervişliğe sıvandığına göre, diye geçirdi içinden.

— Benim demek istediğim de buydu. Pek sevindim.

— Ben de sevindim... Bunca yıl verdiğim emeklerin hiçbiri boşa gitmiş değil, hiçkimse tasalanmasın. Doğru bilmediğimi yapmamak koşulundayım ben. Bilgim, çabam bunu gerektirir. Baktım ki, dervişlik yolumu daha bir kısaltmaktadır. Hemen soyundum. Sırtımda ha ipekliler olmuş, ha kıl aba... Bu demek değil ki kendime eziyet etmekteyim. Giyim kolaylığı, istek azlığını getirmekte senin anlayacağın.

— Anlamamaktayım...

— Demekteyim ki, kişinin dünyadan isteği azalınca, ilerde olmaktan sakıncası kalmaz. Yani daha açıkcası, kimin ki, vazgeleceği azdır, o daha aydınlık, daha ilerdedir. İşte ben dervişliği bunun için seçtim. Vazgeleceğim neyim var benim. İki lokma yediğim, bir kıl aba giydiğim, değil mi? Hangi sultan beni daha azla korkutabilir? Hiçbiri. Ve ben korkmayanda, bildiğimi dosdoğru, şamar gibi diyebilir miyim?

— Hem de diyebilmekteymişsin ki, askerler ve

dahi yasavullar arasında bile ünün dolanmakta. Diyesiymişsin ki, benim duyduğumca, sen sen ol, hey koca Timur. Bilesin ki, devlet değildir devletin. Ve dahi yıkılacaktır...

— Askerler arasında da, söz amma çabuk dolanmaktadır ha, Şeyhoğlu emmim...

— Dolanmaktadır ki, haberci güvencinleri yarı yolda kalmacasına.

— Sen, ülkemizden haberler iletecektin. Bildireceğin buncacık mı?

— Oh benim yeğenim, hiç buncacık olur mu? Söğüt beyliğinde öyle işler olupbitmekte ki, kişinin parmağı ağzında kalmacasına.

— Anlat hele anlat...

Sonra birden duraladı...

Gece yarıya ulaştı ulaşacak. Satu, yorgun olduğunu baştan belirtti. Kendisi de ondan aşağı kalmaz. Birkez buldular birbirlerini. Anlatır zamanı gelince. Baktı yorgun gözlerine ozanın. Ellerini okşadı bir süre.

— İstersen yarına bırakalım anlatmayı. Yorgunsun besbelli. Dinlen biraz.

— Hani hiç de fena olmaz.

— Peki peki... Hemen yer hazırlasınlar sana.

— Benim yerim vardı. Yasavulların arasında.

— Olmaz. Madem ki, bana geldin, bende kalmalısın.

Ellerini çırptı. Cariyeler annacına dikildiler hemen. Buyruğunu iletti kızlara. Yan yana çadırın içine serilen yataklar, açılmış sevgili kolları gibi duruyordu.

Uzandılar...

3

Bedreddin, gün ağarmadan çok önce, gözlerini açtı...

Satu, sakalsız yüzünü her nefeslenişinde şişirerek uyumaktaydı daha.

Dışarı çıktı...

Döndüğünde, ozan kalkmış, sazını kucaklamıştı.

Oturdu dizinin dibine...

Satu, buyruk almış gibi sazıyla oynaştı bir süre... Anadolu pınarlarının akışını, çevrelerindeki çiçek nakışını dillendirmek ister gibi vuruyordu tellere.

Bedreddin, tellerden çıkan notaların tadına bıraktı. Ozan da, giderek coşuyordu. Yan gözle baktı Bedreddin'e... Kıl abasının içinde, beyaz teniyle, buluta sarılmış Ay gibi durmakta. Birden Yunus'un bir nefesi kelimeleşti dilinin ucunda. Biraz daha dolandı tellerde. Ve söylemeye başladı.

— Ben dervişim diyene, - Bir ün edesim gelir, - Tanıyuben şimdiden, - Varıp yetesim gelir, - Sırat kıldan incedir, - Kılıçtan keskincedir, - Varup anun üstüne, - Evler yapasım gelir... - Altında gayya vardır, - İçi nâr ile pûrdür, - Varıben ol gölgede, - Biraz yatasım gelir... - Taneylemen hocalar, - Hatırınız hoş olsun, - Varuben ol tamuda, - Biraz yanasım gelir... - Andan Cennete varam; - Cennette hakkı görem, - Huri ile gılmanu, - Bir bir kırasım gelir...

Satu'nun söylediği her dörtlükle, güneş biraz daha yükselmiyormuşcasına ışığıyla boğdu yöreyi. Sanki, bir ip atmıştı sazıyla güneşe... Ve her nota, ipi biraz daha geriyordu. Bedreddin, Yunus'un yüz yıllar ötesinden kişi yüreğindeki alazı nasıl yüceltttiğini düşünme-

ye başladı. Satu, nerden bulup çıkarmıştı bu nefesi...

Sözler bittiğinde, hızlıca vurdu sazın tellerine.

— Ya işte böyle yeğenim... Yunus koca, deyivermiş içimizden geçenleri. Bir nefesin serinliğinde, geleceğe oynayanların çilesini yelleyivermiş. Biz kötü ozanlar da, iki yüz yıldır o'nu aşmaya sıvanırız durmaksızın. Ve tam kendimizce aşıyoruz dediğimizde, bir de bakarız Yunus usta çok önlerde seyirdüben koşmakta.

— Yok öyle deme... Elbet, ozanların beslendiği en yüce kaynaklardan biridir Yunus. Ama, sizin söyledikleriniz de, hiçbir zaman ondan aşağı kalmaz. Bazıları vardır ki, aşar bile... Hatta neydi o, hani Konya medresesinde söylediğin. Yunus'un öyle bir nefes eylediğini bilmemekteyim ben.

— Bilmemektesin. Ama, öyle nefesler de eylemiştir ki, daha bir dizesini söyleyebilen çıkmamıştır. Şimdi sen de, dervişliğe soyunmuş bir bilginsin. Anladığım kadarıyla, yarından ötelere uzanmak dileğindesin. Uzanırsın da... Çünkü seni iyi bilmekteyim. Salt yaptıkların bile, bunca girişimi haklı kılar... Dediler ki, kitaplarımda yanlış var diye, Nil'e döküvermişsin tümünü.

— Doğru demişler...

— Hiçbir bilgin duymadım ki, yanlışından böylesi kesin dönebilsin. Benim bildiğim, bilginler, yanlışı işler, sonra da, doğruyu buna uydurmak için çarpıtır.

— Bilgin değildirler de ondan.

— Hah, doğru bir söz. İşte bizim gibi ozanların Yunus'u aşamaması bundan. Biz en yüce örnekler diye alıyoruz onları. Ondan öte, bilginin gelişmesinden yararlanamıyoruz. Bir kavga var bildiğimiz. Oysa, bilgi neler getirmekte. Yunus geride kalmış yaşamı, kavgasıyla. Çağı geride kalmış çünkü.

— Ne var ki, Yunus, bir kargaşanın içinde yaşamıştır. Dönemini bir alacak olursan, tekkelerin kavga-

sından, beylik kavgasına varıncaya bin çeşit çatışmanın ortalık yerinde bulunmaktadır. Kavga, kişiyi biler. Bilinçlendirir. Birkez yoksuldan yana çıktı mı, geleceğe kalmasını sağlayacak yöntemi buldu demektir. Sorun burda Ozan Satu'm... Yunus, kendisi yoksul olduğundan, beylere karşı çıkmış nefesleriyle. Şimdi bir de bakıyorsun, dönem gene öyle kağşamış. Bir yanda Timur var silip süpüren. Zengini bir anda yoksulluğun derinine indiren. Öte yanda beyler, beyler... Bakıyorsun ki, onların arasındaki pırıltı, Yunus'un bir nefesi... İşte, sorun bu...

— Haklısın. Şimdi seninle konuşunca, bakışım uzaklara saplanmakta. De bakalım bana, gelecek kimin? Ve dahi kalıcı olmaklığa neler işlemem gerekli...

— Gelecek emekcinin. Yunus'un böyle bir nefesi olacaktı, anımsıyor musun?

— Süleyman zembil ördü, - Kendi emeğin yerdi... Dizelerini söylemektesin bana kalırsa.

— Evet... Bak şimdi dönemler, aslında kendi emeğini yiyenlerin olacaktır. Sen ozan olarak, bunu bilebiliyor musun? Buraya uzanmak geliyor mu içinden? İşte o zaman has ozansın. Neden dersen, sen de kavganın içindesin. Bir kargaşadır gitmekte ki, gelecek daha bir karanlık olacak. İşte bunu bilir, söylersen, karanlığın ardındaki aydınlığı...

— Karanlığın ardındaki aydınlık mı?

— Elbette... Her geceyi bir gündüz izlememekte mi?

— İzlemekte, doğru...

— Her kargaşayı da bir dinginlik, bir durgunluk izler insanlık tarihinde. Al Yunus'un dönemini... Bir kargaşa demiştik. Ondan sonra ne oldu? Söğüt beyliği büyümeye başladı. Büyüdü, gelişti, yürüdü Avrupa ortalarına varıncaya... Şimdi, bu yanda bir başka

egemenlik yürümekte. Ama, bana kalırsa, Söğüt beyliği kaç kuşaktır devlet olma savaşını vermekte. Bunlar verebilir mi?

— Neden vermesin. Denildiğine göre, Doğu devletinin başında bir sultan bulunmakta ki, yeryüzünde bir eşi daha yok...

— Bir devlete bir sultan yeter mi hey koca Ozan...

— Yetmez mi?

— Bir sultan kaç yıl yaşar? Bilemedin yüz, hadi biraz daha uzatalım, yüz on, yüz yirmi.. Sonra, toprağın altına geçer ki, parmağını kıpırdatamıya... Oysa, devlet süreklidir... Ve dahi, ilkin sağlamca tutunma gerektirir. Hani Timur, nereye tutunmuş?.. Çapul üstüne devlet mi olurmuş?..

— Oluyor ya işte?

— Az önce dedik ki, seninle, biz geleceğe dönük olmak zorundayız. Bilim de, sanat da, geçerli olmak için, ancak geleceğe yönelebilir. Gününü gün etmek, küçük başarıyla yetinmek budalalıktır.

— Dur şimdi yeğenim. Azbiraz nefeslen burda. Ben kocadım. Dediğini şıp diye kapamamaktayım. Anlat bir iyice ki, ben Yunus'u nice aşabilirim? Öğrenmek istediğim bu benim. Sen demektesin ki, çağından öteye atacaksın adımını. Anladık... Ne var ki, benim bildiğim, Yunus kendi çağını söylemiştir yine dediğince. Bir çelişki olmuyor mu burada? Oluyorsa, nice kalabiliyor günümüze?

— Azbiraz önce ne dedik? Yunus, ezileni tutmuştur. Çağının ezileni, sonradan sömüren olsa bile, yine ezilenler vardır.

— Demektesin ki, ezilenler, sömürülenler olduğu sürece geçerli olacaktır Yunus? Ya sömürülen olmazsa?

— Hiçbir ozan, hiçbir bilgin, yeryüzü durdukca

durarnaz Satu emmim. Nice bir hırstır seninki ki, tarihin en uzak çağlarına atılmak istemektesin? Sömürülen olmazsa bile geçerli olabilir Yunus. Neden dersen, örnek olarak. Bakın, yüzyıllar, binyıllar gerisinde neler varmış, diye... İşte senin öğrenmek istediğini sanıyorum.

— Yüzyıllar, binyıllar mı? Nice bir yük yüklemektesin bizim omuzlarımıza hey Bedreddin Mahmud bilge?

— Ne sandın? Bir bilgin ki, bilgisini ortaya attığından yüz yıl sonra geçivermiş önemi, bir sanatcı ki, daha kendi çağında unutulmuş söyledikleri, ne değeri vardır bunun? Kendi çağında çok geçerli bile olmuş olsa... Sen sanıyor musun ki, Yunus çağında çok geçerliydi?

— Ustalarımdan dinlediğime göre, bizim gibi biriymiş o da. Bulunduğu yerde saygı görür, sazının tellerine vurduğunda beğenilir, sevilirmiş.

— Ya dilden dile dolanır mıymış söyledikleri?

— Kendi yaşamı boyunca, gezdiği yerlerde söylenip, dinlenirmiş bildiğim.

— Gördün mü? Şimdi tam yüz yıl geride Yunus. Çağı bakımından geride. Ama, demektesin ki, benden önce seyirtiyor. Öyleyse, kimbilir birkaç yüzyıl sonra, nice yayılacak söyledikleri. Bilgin ve sanatcı, birbiriyle yarışırlar toplumu değiştirmek, geleceğin mutluluğuna çalışmak için. Öyle olursa, kendi dönemlerinde saygı görmeleri onlar için kişisel bir başarıdır. Ama, genellikle horlanırlar. Kötülenirler... Ne var ki, kendi çağlarında, çağlarını değiştirmek için ne denli çaba harcadılarsa, o denli unutturulmak istenenler, çağlar; yüzyıllar geçtikce, sulak bir toprağa düşmüş çınar tohumu gibi, büyür, ululaşır, saygı kazanır.

— Anlıyorum. Bundan öte, hep bu söylediklerinin bilinciyle yazacağım. Ve umarım ki, dilediğince başa-

rılı olurum. Çok yanmaktayım geçmişime. Orda burda sürteceğime, bu tartışmayı seninle yıllar önce yapsaydım, nice zaman kazanırdım.

— Sanatçı, zaman yitirmiş sayılmaz ozanım. Yüz yıllar ötesine, bazen tüm yapıtları kalır onun, bazen bir dizesi. Yeter ki, kalıcı olabilecek şeyler üretsin. Geleceğin insanlarına söyleyecek sözü bulunsun.

— Ve dahi bu yüzden, çağında durmaksızın sopa altına yatsın he mi?

— Belli olmaz. Bakarsın bazen sopa altına yatar...

— Bazen de Mansur gibi kelleyi verir...

— Verir... Mansur kelleyi vermese bunca etkin olmazdı bana sorarsan. Çağıyla çatışması, kanıyla belgelenince kişinin, doğruluğu daha bir ortaya çıkar. Çünkü çağı tutucudur. Tutucu ise, insanın değişmesini, yarına daha bir atılımlı ulaşmasını istemez. İstemeyende, değiştirme çabasındakine çullanır.

— Sen bütün bunları bilmektesin he mi? Bilmektesin de, yine çırpınmaktasın insanı değiştirmek, geleceğe hazırlamak için.

— Elbette. Bilinçli olunca daha bir sağlam basar kişi. Daha bir güçlenir. Korkusunu yitirir. Yeter ki, inancının, bilgisinin doğruluğundan güvenli olsun. Ancak o zaman, ilk ağızda yenilse bile, egemenden daha güçlüdür.

— Anlıyorum. Bunca yitik olduğu halde. yeni yitik adayları nice başını dikmektedir. Şimdi bir iyice anlıyorum.

— Elbette anlayacaksın. Bu bilginin olsun, sanatın olsun egemenlikle çatışmasıdır. Bir bak, çağında egemenlikle çatıştığı halde, elüstünde tutulan var mı? Bazı olağanüstü durumlar dışında, çağını iyi geçirip de, yarına kalabilen çıkmış mı?

Satu, üzgün üzgün baktı. Sanki geleceği görüyor-

muşcasına, kuşkuyla süzdü Bedreddin'i... Biliyordu. Olacakları iyi biliyor, ama adım adım üstüne yürümekten çekinmiyordu. Bir başarırsa bu... Bir dediğini yapabilirse ...Ne yapmayı düşünüyor ki?

İçinden çıkamadı. Yine de direndi.

— Hiç yok mu?

— Var Çağıyla çatışmaksızın. salt egemen olan bir küçük azınlığı eğiterek yarına uzanabilenler de var... Örneğin bizim Haldun ustamız... Bir kitap yazmıştır. Bana sorarsan, geleceğe kalacaktır. Hem de etkileyerek. Ama, kitabını ancak egemenler anlar. Bilginin ödeviyse, bilgiyi herkesin anlamasını sağlamaktır. Bunu sağladığı anda, şimdiye en yüce devlet görevlerinde bulunmuş, el üstünde taşınan Haldun usta, birden cellat satırına uzatıverir başını. Çok iyi bilmektedir bunu. Bildiğinden de, öyle kalmasında direnmektedir.

— Anlıyorum...

Cariyeler, ellerinde yiyecek tepsisi ve kımız testisiyle girdiler.

Ozan Satu, bir süre sesini çıkarmadan karnını doyurdu. Bedreddin, bir iki lokma aldı getirilenlerden. Sonra ,sırtını yumuşak minderlere dayayarak, bakındı.

Satu, Bedreddin'in ülkesinden haber beklemekte olduğunu anımsadı.

— Beni beklemektesin he mi?

— Beklemek.

— Öyle ya, hakkın var... Ülkemizden haberler istiyorsun. Nicedir uzaktasın. Habersizsin. Anlatayım... Ama, azbiraz önce dediğin gibi, bizim ülkemizde de öyle bir kargaşa var ki, nerden başlayacağımı bilememekteyim. Sana Sırp sındığı olayını anlatmıştım değil mi?

— Evet... Konyada anlatmıştın.

— Öyleyse, ben döndükten sonraki gelişmeleri anlatayım bir bir...

— Sağolasın. Kimbilir ne güzel anlatacaksın.

— Güzel mi? Dilerdim ki, olaylar ozanca olsun. Ne ki olupbitti, sazımla anlatayım. Ama, hiç de öyle değil...

— Eh, gelişmekte olan bir devlet.

— Evet evet. Anımsıyorum. Konya'da, olacakları, hemen hemen olduğu gibi söylemiştin sen. Şimdi anlıyorum bir iyice. Neden olaylar geliştikce, bana daha önce bunları görmüşüm gibi geliyordu. Tamam... Sen söylemiştin medrese hücresinde, yol boyunda...

— İnsan, çok zaman birçok şeyler söyler.

— Söyler ya, olaylar o'nu böylesine doğrulamaz. Bak anlatayım da hak ver bana. Sana da bildiğinden, olabilir dediğinin gerçekleşmesinden öte, yeni gelecek mi olanlar?

— Çok mu önemli şeyler oldu?

— Neler olmadı ki... Şimdi Söğüt Beyliğinin başında, Yıldırım Bayezid Bey var...

— Bunu duymuştum.

— Nasıl oraya geldiğini de duydun mu?

— Yok. Biz o zaman kitaplarla uğraşmaktaydık.

— Öyle ya, sen kitaplara daldın mı, dünyayla ilişkini kesmektesin çoktan. Ben Malat'ya üstünde sizi bıraktım. Bir süre, Musa Çelebimizle yoldaşlık ettim. Murat suyundan serinleyip, Nemrud dağından kekiklendim. Sonra, yeniden Batı'ya doğru vurdum. Karaman, Germiyan topraklarını geçip, İzmiroğullarının ülkesine ulaştım. Deniz kıyısında dolaştım bir süre... Baktım, adımlarım ağır ağır, menzil derbent, Bursa - Mudanya yönüne yaklaşmakta. Salıverdim kendimi. Bir gemiye atlayıp, Gelibolu'ya geçtim. Derken Edirne ve ordan öteleri. Emmilerini gördüm. Akıncıların, Dimetoka, Serez üstünden Vardar ovasında toplanmakta olduklarını sezinleyince, sazımı çiğnime asıp, palamı kı-

nından çıkardım. Bir olumsuzluk olmalı. Bir büyük vuruşmanın hazırlığı görülmeli diye düşünmekteydim. Atımı sürüp yeniden Edirne'ye geldim. Baktım ki, Hünkâr ve dahi vezirleri, durmaksızın asker derlemekte. Bire ne olmaktadır, demeye kalmadı. Macar, Sırp ve dahi Ulah beylerinin, kâfirlerin başı Papa'nın da yardımıyla, ta Avrupa uçlarından atlılar derleyerek, yeni bir Haçlı Seferi düzenlediklerini öğrendim. Bire daha dün bunları sopadan geçirip, kırmadık mı biz, demeye kalmadı. Bir kara bulut gibi sökün etmeye başladı kefere askeri. Akıncılar, dört bir yanından saldırıp, kemiriyorlar gün be gün. Ama, bukez akıllanmış kefere... Ne şaraba yüz vermekte, ne dilbere göz kaydırmakta. Ha bire Söğüt akıncılarını aramakta ki, bulduğunu bulduğu yerde yitire. Biz bu hazırlıkları görmekteyken, kocalar bir iş anlattılar. Zaten Hacı Il Bey olayından bilmekteyiz sen ve dahi ben. Birkez Söğüt Beyliğinin tahtına kalleşlik kaderi bulaşmıştır, diye. Dediğim o işte... Senin onca öğüdün boşa gitmiş olmalı ki, Yıldırım Bayezid Beyimiz, durmaksızın kardeşini fitler babasına. Yok, Bizansın prensi ile iyi ilişkiler içindeymiş. İkisi birden ansızdan kıyama kalkıp, babalarını yitirecek ve dahi tahtlara oturarak, bir başka dostluk kurup, sürdüreceklermiş, devranı. Hüdavendigâr aklı başında bir bey olsa, güler geçer bunlara. Ama, zevke dalmış kişinin, hiç vazgelesi olmuyor. Elinden gelse, Azrail'i tutup yitirir ki, kendine dokunulmaya. Böylelikle, bir zaman etkili olmasa bile bu fitneler, sürüpgidince, yavaş yavaş çürütüyor Hüdavendigâr'ın içini... Sonunda, dayanamıyor baba. Ve oğul Savcı'yı, tahtta gözü var diye, yitiriyor. Bir oyun oynanıyor. Anlatmak istemiyorum. Kanlanan taht oyunlarını sen kaçkez, tarihte okumuşsundur. Bizans nasıl birbirini yok eden baba oğullarla doluysa, Murat Hüdavendigâr da, gelecektekilere bol bol örnek-

ler, ama, kötü örnekler vermektedir. Oğlunu çağrılıyor. Ve gelirken daha yolda, işini bitiriyor senin anlayacağın. Asıl, hak Savcı'da çünkü. Ve Yıldırım Beyimiz, fitneyi bunun üstüne kuruyor. Savcı Bey'i ben yakından bilirim. Sen de Yıldırım'ı bilirsin bildiğimce... Öylesi akıllı bir adam, dalınan işret dünyasının kişiyi çabucak götüreceğini iyi bilir. Koyuversen, Hüdavendigâr kendiliğinden gidici zaten. Durup dururken kıyam etmenin bir anlamı var mı? Yok... Dinletemezsin bunu Bayezid'e de, Murad'a da... Bayezid Beyimiz böylelikle asıl tehlikeden kurtulmuştur. Ne yar ki, Yakub Bey, gözünün önünde durmaktadır. Ve ikinci şehzadenin de, aynı oyuna kalkıştığını yutturmak kolay değildir. Bu arada, düşman, nefes aldırmayacak ölçüde sıkıştırmaktadır. Atabinenlerle donatılmış, Papa'dan dua almış, Arnavutluktan, Macaristan'a varıncaya destek sağlamış, Sırplar, Ulahlar ve dahi Bulgarlar Kosova ovasına akmakta, gün geçtikçe karınca örneği çoğalmaktadırlar, bire çoğalmaktadırlar... Bizim Söğütlüleri alsın mı bir ikirciklenme... Beyler bir yandan durmaksızın gerilemekte. Salt, Abdalan-ı Rum'a bırakmaktalar alınmış yerlerin egemenliğini. Asker, akıncı, tüm yoldaş tayfası, Kosova berisinde Hüdavendigâr'ın buyruğuna girmekte. Öyle ki, ordu bile altıya bölünmekte. Komutan çok... Asker de öylesine gelişmiş... Hatta diyebilirim ki, Tatar askeri bile Söğütlü'ye yardımda. Serdarları Sarac beyle birlikte... İhtiyar Evrenos bir kolun komutanı. Ardından gelen kollara ortadan yol açmaktalar. Geride kalan asker yeniden altıya bölünüp, onları izlemekte. Birincinin komutanı Başvezir Ali Paşa Yanındaki ikinci ise senin arkadaş'ın Bayezid Bey'in komutasında. Üçüncü kol, Satu emminin kolbaşlarından İne Bey'in buyruğuna verilmiş. Dördüncüsü yiğitlikte Osman gazi torunlarının en önde gelenlerinden

şehzade Yakub'umun güçlü ellerine bırakılmış. Beşincisine Urumeli akıncılarının ve dahi Anadolu kavgalarının büyük adı Saruca Paşa yol göstermekte... Altıncı kola ise Hüdavendigârımız, kendisi komut vermektedir. Komutanlarına bir bakmak yeterli değil mi bu yedi kolun. Gayri savaşı anlatmasam da olur. Ama, dur daha bitmedi söyleyeceklerim. Düşman, binler, onbinlerle gelip doldurmuş koca Kosova ovasını. Mızraklarımızın üstünde gök durur demekteler. Ve dahi kollarını kaldırdıklarında, gök mızraklarının üstünde durmaktadır. Ne var ki, gök'ün durmasından da, yürümesinden de, korkacak ademler gerekli. İşte şaşkınlıkları burda ki, biz Söğüt beyliğinin gazileri, hiç böyle şeylerden yılgınlık getirmemekteyiz. Sırp kralı Lazar, kardeşioğlu Vuk Brankoviç annacımızda. Ve dahi Arnavutluk kralı Tuvarko'nun kardeşioğlu Valodkoviç onunla birlik. Diyeceğim o ki, keferenin ne denli atabineni var ise, annacımızda yer almaktaydı. Belki bilmektesin atabinen nedir? Ben açıklayayım. Kefere dilinde buna şövalye demekteler. Bizim gazi babalardan biri, nasılsa frenkce bilmekteymiş. Bu mered, atabinen demektedir, demiş. O zamandan bu yana, biz akıncılar arasında, şövalye'nin karşılığı atabinen olarak kullanılmakta. Neden dersen, kıstırdığımızda, bindiği attan indirip, eşeğe bindirmekteyiz de, ondan. Çattın yine Satu emmine değil mi? Bir söz anlatacak, durmaksızın dolandırmakta... - Durakladı. Süzdü Bedreddin'i... Keyifle dinlediğini görünce, sürdürdü yeniden.- Öyle ya, buldun bir geveze, öldürülecek zamana da sahipsin besbelli, durmaksızın yedirmektesin değil mi? Bitireceğim zaten ben de... Nerde kalmıştık... Hah, kefere atabinenleri ve dahi binmeyenleriyle, Kosova ovasını doldurmaktaydı, değil mi? Bizimkiler kendi aralarında bir savaş kurultayı toplamaktalar. Sultan Murad'dır, işretten yenice başını

almış. Muhmurluğundan, gökleri tutan mızrakların sayısını sapıtmakta besbelli. Kurultay'da, beyler sıkıştırmaktalar Sultanı. Demekteler ki, Hacı İl Bey, bize bir büyük örnektir. Keferenin en güvenli olduğu bir sırada saldırıya geçmek göstermiştir ki, çoğunluğunu kendi kendine düşürmektedir. Biz de bu düzeni uygulayalım. Sanmaktadır ki, kefere beyleri, Kosova ovası, yağı için ölüm otağıdır. Ve dahi hiç kimse oralara sokulamamaktadır. Biz yedi kol üzerinden ve dahi yedi yerinden vurursak, birden şaşalatır, yitiririz. Murad sultanımız, azbiraz düşünelim, daha olumlu bir yer bulalım demektedir. Demektedir ya, tüm Akıncı beylerinin onuruna dokunmaktadır zaten. Akıncıların uzandıkları yerden bir dolu geriye çekilinmiştir. Burda ezip yitirmezlerse bu orduyu, yeniden kale almakla zaman öldürülecektir buraya kadar. Sonunda, beylerin ağırlığı, Hüdavendigârın mahmurluğunu dağıtır bilge yeğenim. Ve anlattığım komutanların düzeninde, sağdan sola doğru bir yelpaze örneği tutturulup, saldırıya geçilir. Bire aman, Söğüt beyliğinin askerlerinin kendine hazır yol açacak sanısındaki kefere bir afallasın. Bizi dersen, hiç görme derim. Ansız bastırmanın keyfiyle çekiyoruz gülbenkleri, sallıyoruz palaları ki, keferenin mızrakları üstünde eğleşmekte olan gök, ürküntüsünden yücelere çekilmekte durmaksızın... Güneş, gayrı onların kara mızraklarıyla dilim dilim olmamakta. Tam tersine bizim palalarımızda yansıyıp, seyrimekte ki, gözleri kamaştırmacasına... Biz, saldırmaktayız gücümüzün son kertesiyle. Ve biçmekteyiz kefereyi, ekin biçer gibi. O boş mu durmaktadır, diyeceksin. Boş durmamakta elbet. Birkaç kez direnmeye sıvanmakta kendiliğinden. Sıvanmakta ya, boşuna. Ondan öte, kuşca canını kurtarmak için, davranıp, sıvışmayı kurmaktadır. Bırakana aşkolsun. Komutanlar erlerden daha bir hızlı vuruşmaktadır inan

ki... Hani burda tanıklık etmek gerekse, neyime gerek, açıkca belirtirim ki, Hüdavendigâr bile, komutanlarından aşağı olmadığını isbatlamanın kavgasında. Otağ başbuğluk, komutanlık kalmamış. Sanki bir kocaman tarlaya girilmiş. Toplanıp imece gereğince ekin biçilmekte. Herkes palasını sıyırmış. Sünüsünü çekmiş yürümekte bire yürümekte. Ve bizim her saldırımızda, düşman saflarından bir ikisi eksilmekte ki, kaçan canını güç kurtarmakta. Güneş, bizim nacaklarımızda, palalarımızda parıldamakta dedim. Dedim ya, her gün, kendi zamanı tükendiğinde, aydınlığın ardından geceyi getirecektir. Ya da senin dediğin gibi, karanlığın ardından yeni bir aydınlığı getirmek çabasıyla. Baktık, güneş ağırdan ağırdan kuyruğunu titretmeye başladı. Hava karardı kararacak. Birkez karanlık çöktü mü, bu kefere köstebek gibi bir kovuk bulup, sıvışır ki, biz bile bulamayız. Biran önce tüketelim diyoruz. Diyoruz ya, daha günün batmasına bir çeyrek gün kala, savaş alanı nacaklarımızın ve dahi palalarımızın gölgesine bırakıldı. Bizden gayrisi kalmadı alanda. Osmanoğlu beyliğinin sancağı ve dahi askerinin narasından öte, yaralıların iniltisi bir de binicisini yitirmiş hayvanların şaşkın bağırtısı kümelendi. Murad Hüdavendigâr, başarısını savaş alanını dolaşarak, sürdürmek, keyfini bir iyice artırmak istedi... Dolanıyor, bizden yaralıları, ölüleri ayırtıyor. Kefere yaralılarını ayrı bakımhanelere göndertmek için ayırtıyordu. Biri, bir Sırp delikanlısı, inildemekte durmaksızın. Hem de keferenin oyununa bak ki, Türkce inildemekte. Hüdavendigâr bire bu ne demektedir, diye azbiraz eğilip kulak verdi ki, su, istemekte keferenin önde geleni. Eh, savaş kazanmış gazi padişah, hemen uzatılan kırbayı kendi eliyle sunup, sevap kazanmak dileğiyle eğildi keferenin üstüne. Buyursaydı, birimiz verirdik suyu. Nerden bileceksin ki, bir büyük oyun dü-

zenlenmektedir. Neyse... Söze boğmayalım yeniden. Kızıyorum böyle işlere ben. Merdce vuruşmak dururken, namerdliğe girdi mi iş, tepem atıyor yeğenim. Eh, kocadık da artık. Çenemiz düştü bir iyice ki, toparlanması mümkünsüz. Çok zaman azarlıyorum kendim kendimi... Diyorum ki, beri bak Satu kocası... Ülkenin dört bir yanında ve dahi bazı başka ülkelerde de, Şeyhoğlu Satu denildi mi, azbiraz akıldan noksan kullar ayaklanıp dikilmekte, saygısını belirtmek için sıraya dizilmektedir. Sen seni toparla azbiraz. Kocalıktan mıdır, nedir, dinletebilirsen beri gel... Ha, nerde kalmıştık. Hüdavendigâr Murad'ımız, yağıya su sunmaktaydı değil mi? Yok azbiraz daha ilerlemiştik de, sundu, demiştik. İşte ol zaman, eğildi... Bir de doğruldu ki, sanırsın işret sofrasından şimdileyin kalktı. Ayakları bedenini taşımaktan usanmış. Sırtı gittikce kanburlaşıp, küçülmekte. Ve dahi, sallanmakta dilber cariye elinden bir testi şarap içmişcesine. Bire ne oldu bu kocaya, ne olmaktadır? Dememize kalmadı, yıkıldı yanüstü Beyim. Yıkıldı ki, o zaman bizim aklımız tavansız başımızdan içeri gire ve dahi sangılığımızdan, yüreğimiz bengiliye... Meğer keferenin tohumu, bizim başbuğumuza oyun etmekteymiş ve dahi nasılsa ben yolcuyum, yanıbaşımda, yağı başbuğunu da birlikte götüreyim, dememekte miymiş? Hançeri, tam yüreğinin ortasına yiyen Murad Beyimiz, Tanrısına selâm veremeden yitince, bir karıştı ortalık. Palasını sıyıran bir üşüştü ki, Brankoviçin karındaşıoğlu keferenin tepesine. Sanırsın kuş kavgasında tüyü yolundu...- Nefeslendi yeniden. Derin derin baktı Bedreddin'in gözlerine. Acımasını, yakınmasını iletircesine yutkundu. Sonra hızla sürdürdü konuşmasını. - Üşürdük namerdin üstüne palalarımızı, kılıçlarımızı... Yitirdik aman vermeksizin. Yitirdik ya, o da bizim Başbuğumuzu çoktan yolladı cedlerinin yanına. Ne ede-

ceğiz? Şaşkınız ki, birbirimizin yüzüne bakamamaktayız. Biz köşekleri bırak bir yana, sakalını savaş alanlarında ağartmış kocalar dahi bilisiz bakmaktalar birbirinin yüzüne. Bire devlet simgesiz, ulus başsız kalır m'ola? Kalmaz. Elbet bulunacak bir yakışığı. Bulunacak ama, kimdir? İşte sana ucu çatallı bir soru ki, ne yana dönmek istesen, sivri ucu beyninin en bir nazik yerine saplanmakta. İki yiğit vardır, Söğüt beyliği tahtına kurulmaya hazırlanan. İkisi de savaş alanında birbiriyle yarışmakta. Ve dahi yarıştan öte, ikisi de güçlü iki ordunun başında bulunmakta ki, paylaşın kozunuzu, desen, düşmanı bırakıp, birbirlerinin gırtlağına sarılırlar. Burda bir kaydırmaca daha yapacağım benim bilge yeğenim. Ben yıllardır düşünürüm. Kocadım, ırak'a yakınladım bir iyice, çözemedim bir türlü. Nedendir bu insanların, şuncacık bir taht için birbirini kırması? Sen bilginsin. Yaşamın bunları araştırmakla geçti. Elbet cevabını da bilirsin. Unutturma sözlerimin sonunda da, eğitiver bana olmaz mı? Nedendir, bunca kırım? İnsanlar pek mi meraklıdırlar birbirlerine hükmetmeye ki, bunu sağlamak için gerektiğinde, ana baba bir karındaşını kundakta boğmaktadır? Çözemedim bunu. Biri, şimdi durup durmaktayken gelse, dese ki, Şeyhoğlu Satu, bak bunca görkemli taht, bunca geniş ülke ve dahi bunca milyon insan, senin buyruğunu beklemektedir. Yeter ki, gel şu postun kıyıcığına otur. Ödüm yarılır da, ben benden geçerim korkumdan. Neden dersen, zaman olmakta ben kendim, kendime sormaktayım, hey Satu, sen, sana karşı olan hakkı ödeyebilmekte misin? Ve dahi cevap vermekteyim ki, kendim kendime, a'ah... Durum böyleyken, nice olur ki, başkalarının da yükümünü üstüme almak budalalığını gösteririm? Ve dahi kavga döğüş, gösterirler, bilememekteyim. Bunca mı kendilerine güvenmektedirler? Yoksa bu bilisizliğin,

salt egemen olma tutkusunun sersemce bir ataklığı mıdır? Cevap verememekteyim... Sen bunların tamusunu cevaplamış, aydınlığına kavuşmuşsundur. Dilerim ki, bana da söyle... Bu senin akılsız emmin de öğrensin bir iyice... Evet, bizim bilisizliklerimiz sürer akşama, anlatmaya kalksak. Biz Osmanoğullarının, durumlarını sergilemekteyiz burda. Herkes, şaşkınlıktan gökyüzünün rengini tüm siyah sanmaktayken, Çandaroğlu Ali Paşamız, devlet adamlığının ustalığıyla, kıpırdanıp, fısıldaşmaya başladı. Bayezid Beyimiz de babasıyla birlik, savaş alanını dolanmaktaydı, gazilerin önünde. Fısıldaşmanın ardından bir de baktık ki, Akıncı Beyleri vezirler ve dahi Bayezid Beyimiz, otağa doğru hamle eylemekteler. Onlar oraya varadursunlar, hiç bir şeyden habersiz Yakub Beyimiz, katmış önüne keferenin artıklarını, geldikleri yere değin kovalamaklığa andiçerekten seyirtmekte. Otağdan bir haberci yetti. Atını çatlatırcasına sürmekte, koşanların ardından. Gün, savaş alanının ayıbını örtmek dilercesine, ağır ağır inmekte yuvasına doğru. Ortalık karardı kararacak. Nerdeyse, beyler, paşalar ve dahi kocalar otağda toplanacaklar. Gidenin defteri dürülecek, gelenin gülbanki çekilecek elbirliği, ağızbirliğiyle... Çekilecek ya, bir kara bulut koptu Batı yönünden. Benim ihtiyar gözlerim bile azbiraz sonra gördü geleni. Yakub Bey, babasından haber almış gibi, seyirtip gelmekte otağa doğru. Atından atladı cıvanım bilisiz. Otağdan içeri girdi olandan habersiz. Ve dahi, gün battıktan sonra alan ateşleri yanıp, ortalık yeniden dirildiğinde gördük ki, Murad Beyimizin yanında Yakub Beyimiz de uzanıp yatmaktadır. Otağda bir pusu Beklermiş aslanımı. Ve Osmanoğulları, oğul kanından sonra, karındaş kanıyla da yıkarlarmış ellerini. Sabah olanda, tümümüzü dizdiler annacına Bayezid Beyin. Ve dahi dediler ki, bundan öte başbuğumuz bu-

dur. Hadi gülbank çekin, alkış vurup tahsinleyin. Bire, dedik, biz kocalar; Bu nice bir iştir ki... Hadi anladık, koca Sultan Murad Hüdavendigâr şehid olmuştur Sırplı'nın kamasıyla. Ve dahi bunu biz kendi gözlerimizle görmüşüzdür. Ve lâkin dipdiri otağa giren Yakup Bey nice yitmiştir? Kurultay toplanıp hesap sorulsun. Ve dahi katlinden sorumlu kimse, töre gereğince boynu vurulsun. Nice bir gelenek kurulmak istenir ki, Osmanlı töresinde, karındaş karındaşı, hem de kurultay hakkı dinlenmeksizin yitirmekte, tahtın başına oturmaktadır. Biz başımızda, eli kanlı birinin bulunmasından sıkıntı duyarız. Ve dahi bunun hesabı sorulmadıkca, kimseye biat edip, gülbank okumayız, diye bir ayak diredik... Urumeli kocalarının akılları şaştı. Bire köşekler, diye üstümüze hörlemek dilediler ilkin. Siz kim olmaktasınız ki, devletin işlerine ve dahi düzenine karışmaklığa sıvanmaktasınız? Oturun oturduğunuz yerde ve dahi uyun verilen buyruklara, gibi sözler gevelediler. Bire biz, dedik. Pala elde, Söğüt'ten bir küçümencik beyliği alıp, ardınca sürükleyerek buraya getirenler değil miyiz? Devletin düzeni ve dahi yasası, kurultay kararları uyarınca yürümemekte midir? Ve dahi, başbuğumuzu en yaraşırı arasından biz seçmekte miyiz şimdiye? Köşekler, bu sorunun annacında, ık, zık, etmeye başladılar. Çandaroğlu camuzu yetti imdatlarına. Bire, dedi... Hadi şimdi kurultay kuralım. Seçin bakalım, diyelim. Hüdavendigâr oğullarından kim kalmıştır ki, seçeceksiniz? Bir Bayezid beyimiz değil mi sağ bulunan. Öyleyse, yine parmağınız o'nun için kalkıp, postu başından geçirmeyecek miyiz? Niye dırlanıp durmaktasınız, yok yere, demez mi? Şaşırdık... Adam doğru söyler bire, dedik, biz, bize... Ve dahi, gülbankī çekip boyun kırdık Bayezid Beyin önünde. Kırdık ya, iş işten geçip, biz, bize geldiğimizde ayılıverdik. Bire

töredir, demek istedik. Bire, bir han, karındaşının ya da babasının kanıyla kirletti mi elini,başka aday bile olmasa kendi oğullarından biri kağanlık tahtına çıkarılıp, ancak naiplik verilmesi gerekir, diyemedik. Diyemezdik. Neden dersen, aramızda devlet yönetimini tüm kurallarıyla bilen, eski bilgelerden biri yoktu da ondan. Aklımız başımıza geldi. Geldi ya, hakanlık postunu üçkez gülbankeyip. Bayezid Beyin başından geçirdikten sonra... Gayri anladım ki, bir iyice, oralar durulası olmadı. Hem, benim akranım kocalar da, çoktan bırakıp yitmişlerdi beni. Düşündüm, taşındım, Şeyhoğlu, dedim, ben, bana... Durma buralarda. Çek git, eski Türkmen topraklarına. Vuruşmaysa, başın yere eğilmeyecek ölçüde yaptın elinden geleni. Duruşmaysa, isteyip, yitirdin törenin gerektirdiğini. Gayri, bir kuşca canın, bir delinesi postun kalmıştır elinde. İşte, bir de eskimeye yüz tutmuş babadan kalma kopuzun. Vargit... Bunları bilmeyen, öğrenmeyen kimseler kalmıştır. Anlat bir bir olanları, Osman oğularının nice çürümekte olduğu anlaşılsın bir iyice... Ve dahi, yürüdüm geldim. Konya içlerindeyken, yeni bir haber duydum. Kosova yenilgisi daha bir korku salmış Avrupalı'nın içine. O korkuyla, Cermen, Frenk, Papalık ülkesinin askerlerinden, atabinen, kendi ayacıklarına binenlerinden adam toplamaya başlanmış yeniden. Yıldırım, Anadolu'ya dönme hazırlığındayken bastırmak istemişler ansızdan. Nikebolu'yu kuşatmışlar. Nikebolu korunmacısı, Cavlak Toga ve dahi Abdal Boga emminin yetiştirmelerinden Doğan Bey'dir... Belki bilirsin. Belki de bilmezsin... Bir polat yiğittir ki, anlatılmakla tükenmez kavgaları. Öyle dirençli, öylesine yüreklidir. Çok zaman, Cavlak emmin bile der idi... Bunca akıncı beyi yetiştirdim. Doğan'ın önünde kendimin bile serçeleştiğini sanmaktan alamıyorum kendimi... Anla nice bir döğüş eri, nice bir korunmacı-

dır kefere annacında. Yıldırım bunu duyanda, seğirtip varıyor. Bir gece karanlığı yarıp, düşmanın arasından sıyrılaraktan, kalenin kapısına kendisi ulaşıyor. Bir akıncı için bulunmaz yürek, yenilmez bilek derim buna. Ama, bir hakan için, tehlikeye ayağıyla varmaktır. Ne var ki, Yıldırım gazimiz, anasından iyigünde doğmuş olmalı. Kimseler görmemiş, hiçbir yağı aklı sezinlememiş gelip geçeni. Varıyor seninki kapının altına. Ses ediyor Doğan'ıma... Bire Doğan... Bire Doğan, diyerekten çağırıyor. Doğan, pekçok kez birlikte bulunduğu Bayezid'in sesini hemen alıyor. Dediklerine göre, konuşma sürmüş daha bir zaman. Bayezid eğitmiş, nasılsın? Doğan yanıtlamış, iyiyim ve dahi seni görende daha bir iyi oldum ki, kefere burcumun ok atımına ulaşamaz... Azbiraz daha sabırlı ol, diyor beriki. Ordum ve dahi beylerimle yettim ki, ardından kırıp gelirim sana kavuşmaklığa... Doğan, biz bile yeteriz bunları kırmaya Hakanım, diyor. Gelmeseydin de, ben burdan bir taş vermem, yağıya... Ve dönüp gidiyor Bayezid. Geldiği gibi... Varıyor ordugâhına ve dahi hünkâr otağına. Topluyor kocalarını, komutanlarını. Ben kendi gözlerimle gördüm, düşmanın durumu budur, kaledekilerinin bu... Öyleyse, sabah ezanı okunmadan savaş selâsı verilsin ve dahi mehter kösleri saldırı vurup, koçyiğitlerim yüklensinler kefereye... Dediklerine göre, kefere ordusunda Frenklerin en ünlü atabinenleri varmış. Rodos atabinenlerinin Granmatör'leri Filibert de Nayak, bunlar arasındaymış. Frenklerin Korkusuz Jan'ları, diye bilinen Burgondiya Dükası Jean Sens Peur başı çekenlerin başındaymış. Contabl d'Eu'ları kocaman kılıcıyla var mı bize yan bakan demekteymiş. Kont de Lamars, Jak Burbon, Hanri ve Filip Dübar, dahi ötekilerle yarışmaktaymış ki, bunlar Fransız kralının yakın akrabası, kardeş çocukları gibi bişeylermiş... Frenk atabi-

nenleri bunlarla bitmemekte. Aklımda kaldığınca, Filip d'Artua, Amiral Jak, Mareşal Busiko, buyruğunda da, toplam olarak sekiz bine yakın Fransız askeri varmış... Cermenlere gelende, Frederik von Hohonzolleren komutasında bayrak açmışlarmış. Bavyera atabinenleri, Kont de Nornebrağ'ın buyruğunda toplanmışlarmış. Avusturya ve İtalya savaşcılarına, Kont Herman de Silli başkanlık ediyormuş. Sonuç olarak denilebilir ki, yüzbini aşkın dövüş eri, Nikebolu'nun çevresini almış imiş... Macar kralı Sigismond, Ulah beyi, Erdel Voyvodası, Venedik, Rodos donanmaları hep birden çokuşarak, Söğüt savaşçılarına, nasıl döğüşüldüğünü öğretmek istiyorlarmış. İstiyorlarmış ya, günlerdir uğraştıkları halde, bizim birkaç akıncıyla alıverdiğimiz bir kaleye bayraklarını dikememişler. Üstelik, Bayezid Beyimiz de ardlarından yetiştikten öte, Doğan, canını dişine takıp sürdürmüş korunmayı. Bire biz bunca savaşçı, nice olur da, direnir bir kale beyi, diye bakınmaktalarken, tam ardlarından ve dahi dört bir yanlarından bir sarmış Osman gazi yiğitleri... He he hey.. Nikebolu önü, düşman kanından derecikler meydana getirmiş. Ve dahi bu derecikler, kızıl kızıl, Tuna'ya doğru akıp, koca ırmağın rengini değiştirmiş. Uzatmayalım, akşam olduğunda, Frenklerin, Cermenlerin ve dahi Avusturya ve İtalyanların en yüksek atabinenleri, kelleyi kaptırmadıysa, ellerini havaya kaldırıp, akıncıların palası ucunda Yıldırım'ın otağına yolcu edilmiş. Bir Macar kralı kendini can havliyle bir kayığa atarak, Rodos atabinenlerinin donanmasına ulaşabilmiş. Birkaç döküntü atabinen de, ardı sıra, yetişmişler, oncacık... Ondan öte, kırılmış askerleri, tutsak olmuş beyleriyle, Avrupa bir dahi başını dikememesiyle ezilmiş. Bunları bana anlatan yoldaşım, demekteydi ki, sen Kosova alanında karşı çıkmıştın Bayezid'in Hünkârlığına. Bak gördün mü, yel gibi yetip,

balyoz gibi inmekte düşmanın tepesine. Üstelik, tutsak ettikleri, birkez daha kendisiyle savaşmayacaklarına andiçince, hemen atılmış. Sakın ha... Ben dilerim ki, ülkenize döndüğünüzde daha çok asker, daha güçlü komutanlarla üstüme gelesiniz, demiş. Gelesiniz ki, bana daha büyük yengiler kazanmayı sağlayasınız. Kefere demekteymiş ki, bu söz üstüne. Bunlar yenilmeyeceklerinden öylesine güvenliler ki, gerçekten yenilmezler. Şu son yirmi yıl içinde, biz adam tüketircesine üçkez haçlı seferi düzenledik. Üçünde de, ne olduğumuzu anlamaya zaman kalmadan, yeniliverdik. Bunlarla başedilmez ve dahi Avrupa, bunlarındır. Hem ne demekteymişler bilmekte misin? Atilla nasıl gelip yerleşti buralara. Macaristan halkı nasıl o'nun kanından gelmektedir. Şimdi bunlar da, tümden yerleşip, bize din değiştirtecekler... Öylesi bir korkunun esmesine neden olmuş. Arkadaşım o yüzden, takılıyordu bana. Biran ben de saplandım dediğine. Pişmanlık geldi içime. Sonra dikildim. Nedendir bilmiyorum. Bire köşek, dedim. Ben yiğitliğe karşı çıkmadım ki, törenin ve dahi adaletin uygulanmasını istedim. Yıldırım, Osmangazi kanından gelmektedir de, ötekiler benim kanımdan mı sürüp çıkmışlardır? Kim ki, devletin başında olur, gerektiğinde gözünü budaktan sakınmasız vuruşmak zorundadır. O yüzden, bir haberciysen vargit. Ben kırgınlığımı sürdürmekteyim. Bildir Beyinize. Ve dahi Satu, geri dönmeyesiye andiçmiştir, de, dedim... İyi demiş miyim?..

Yumuşak yastığa yaslandı nefeslenerek. Boşalmış olmanın parıltısı yanıpsöndü gözlerinde. Eliyle yüzünü kaşıdı bir süre. Uzun uzun, söylediklerimi dinledin mi, sorusuyla Bedreddin'e baktı. Bedreddin, kaşlarını oynattı. Hemen yanıtladı.

— İyi etmişsin şimdilik. Bakalım, ilerisi ne gösterir. Öyle güzel anlattın ki her bir şeyi, sanki kendi gö-

zümle görmüşcesine yerleştirebiliyorum kafamın içine.

— Sağolasın yeğenim... Bizim ödevimiz de anlatmak işte. Bir öğrenebildiğimiz bu...

— Yok, bir yetenektir has anlatım. En kısadan ama, en görkemli bir biçimde söyleyiş. Bilir misin Satu emmi, hep sanatcı olmayı kurmuşumdur ben. Bizim söylediklerimizin de, sizinkiler gibi, en ilkel kafaya yerleşmesi için, hep sizin gibi yazmak istemişimdir. Ne var ki, beceremedim bunu. Beceremiyorum...

— Bire bizimki, içten geldiği gibi, öylece söyleniveren sözler. Elbet seninki, bir söylemeden, bin düşünülmüş bilgi yumağıdır. Her önüne gelen anlayıverse, insanlık böylesine yavaş mı ilerler?.. Sen anlayana anlatacaksın. O anlayana... Öyle öyle, birgün biz anlayacağız. Biz de, bizden anlayanlara. Onlardan ötekilere... Derken, kuşaklar geçmekte, yaşamlar yitmektedir. O yüzden tasalanma sen. Biz bile, bizi anlamıyorlar, diye yakınmaktayız hanidir. Sizi anlamaları, bizden de öte gelişmeleriyle bağımlıdır.

— İçimi rahatlatıyorsun.

— Rahatlatırım... Keşke sözde değil de, gerçekte başarabilsem bunu.

Daha konuşacaklardı. Sürüyordu konuşma. Ve söz yumağı, sanat ve bilime dolandı mı birkez, sürüpgiderdi de... Satu olsun. Bedreddin olsun, dilediklerince konuşabiliyorlar, birbirlerini iyi anlamanın sevinciyle, zamanı yitiriveriyorlardı. Ne var ki, Yasavulbaşı, çadırın kapısında göründü.

— Hakanımız buyurmakta ki, eğer sakıncası yoksa, otağıma gelsinler. Konuğunuz olduğu duyuldu. Konuğunuzla da tanışmak dilerler...

Satu irkildi birden. Bakındı yöresine. Sonra Bedreddin'in durumunu görünce rahatladı. Doğruldu. Bedreddin, gülümseyerek bakıyordu. İzledi Satu'yu...

— Eğer görmek istemiyorsan, ben söylerim ki, konuğum yorgundu, dinlenmektedir.

— Yok bire yeğenim. Az köşek görmedik bunca yaş yaşayıp... Bir de Timur'u görelim nicedir. Neden dersen, ben bunun babasını bilirim. Taraga'yı...

Yasavulbaşı irkildi birden.

— Taragay babayı mı? Siz nerden bilirsiniz?

Güldü ozan. Yaşı belirsiz, yüzü, buruştu. İnce kırışıklıklar, sanki gördüklerinin tanığıymışcasına sarmaladı suratını. Bakılması güç zamanlarda güneş ışınları gibi yayıldı çadırın içine. Yürüdü tümünün önünden... Çıktı...

Yasavulbaşı aceleyle öne düştü. Otağa geldiklerinde önden girip, buyruğunun yerine getirildiğini iletti aceleyle.

Bedreddin, ardından elinde sazıyla Satu girdiler. Timur, postun üstüne bağdaş kurmuştu. Yerinden doğruldu Bedreddin girince. Sonra gözleri Satu'ya takıldı. Uzun uzun süzdü...

Bize yabancı gelmemektesiniz...

Satu, keyifle süzdü Timur'u. Tanıdık tanıdık bakındı.

— Ben bilirdim ki, hakanların anıları görkemleri arttıkca zayıflar.

— Bakın, biz o konuda bir ayrıcalık meydana getirmekteyiz. İyilik ya da kötülük, belleğimize kazınmaz bir biçimde kaydedilmektedir.

— Duymuştum. Duymuştum da, yine de güvenememiştim duyduklarıma.

— İlkin adınızı dediler. Bir irkildik. Böyle bir tanışımız, yakınımız vardı, zaman içinde. Ama, Şeyhoğlunu eklediklerinde, değildir, dedik biran. Bizim tanışımız, şeyhoğlu filân değildi...

— Eh, kişi birkez yola girdi mi, adını başkaları ko-

maktadır. Şeyhimiz, bizi oğul edinince, adımız belirlensin istediler. Ve dahi, Şeyhoğlu deyiverdiler... Öylece kaldı.

— Aklımızda iyi kaldıysa, bizden bir karaca alacağınız vardı. İlk avımızdan kalma. Siz oklamıştınız. Sonra da Taragay babanın önüne gelende, Timur oğulluğumuz, bizden atik davrandı, demiştiniz. Şimdi, kızartılmışını sunmaya izin var mı?

— Taragay karındaşlığımızın sağ olup, birlikte yemesini nasıl isterdik.

— Ne yazık ki, bazıları, bazı olanaklara hiç ulaşamıyor.

— Ya Tekine bacımız? O dahi ulaşamadı mı?

— Vuruştuğumuzu gördü... Gelecekten umutluyuz oğlumuz, deyip, gözlerini öyle yumdu.

— Eh, gördük, duyduk ve dahi bildik ki, umudu boşa çıkmamış bacımızın.

— Sizden alkış almak, yaşamımızın mutluluğudur. Satu emmimiz. Şimdi gayri, bundan öte, otağımızın onuru olarak kalmanızı dileriz. Belki o zaman, ödeyebiliriz borcumuzu...

— Biz ne kimseden alacaklı olduk yaşamımız boyu, ne kimseye borç takmanın acısına katlanabildik. O yüzden, dilediğimiz yerde, dilediğimizce özgür olmayı en büyük bağış sayarız kendimize...

Bedreddin de içlerinde olduğu halde, otağdaki bilginler, bir birine bakıyor, bir ötekine çeviriyorlar gözlerini. Elli, belki de daha eski bir zaman önce ayrılmış kişiler, hangi koşullarla, hangi biçimde buluşuyorlar...

Timur, bunu anlamış gibi güldü.

— Biliriz Satu emmimiz. Ama, onurlandırmaktan sakınmadığınızı da biliriz. Çağrımız o yüzdendir. Ve topraklarımızda, dilediğiniz gibi, dilediğiniz biçimde ya-

şamak hakkı size tanınmıştır. Bizi düşündüren nedir bilir misiniz?

— Nedir ki?

— Dünyanın buncacık küçük olması...

— Dünya adamına göre küçüktür yüce başbuğ...

— Biz sizin için başbuğ değiliz. Eski tanışlarımızdan bir siz kaldınız dünyada. Sizin yanınızda, kendimizi hep o eski Timur olarak görüyoruz. Yaşama yeni başlamış, dünyada yapacağı işlerin büyüklüğü önünde gerileyen, ama yayı çektikten sonra, okun gidişine şaşkın bakan küçük çocuğu anımsıyoruz...

— Öyledir... Yeter ki, kişi nişanını iyi almış olsun...

— Alsa bile, bazen ok, amacı delip daha ötelere gitmektedir...

— Nişancı ustaysa, buna da hazırlıklı olmak zorunda...

— Biz hazırlığımızı yaptık emmimiz. Yaptık ve dahi, amacı çoktan aşan okun ardında seyirtmekteyiz. Ne var ki, zaman zaman yoruluyor kişi. Hele tanışı olmakla ne denli öğünseniz az olacak Bedreddin bilgemiz gibi bilginlerle tartıştıktan sonra, daha bir artıyor yorgunluğu. Neden derseniz, bilginler kişinin içine kuşkuyu sokuyorlar.

— Kendileri kuşkulu olduklarındandır bu...

— Evet... Kuşku onların mayası. Bilgilerini besleyip, gelişmesini sağlayan toprak. Ama, yönetenler güvenli olmalıdırlar... Milyonların sorumunu üstüne alınca kişi, onların geleceğini mutlandırmak, ışıklandırmak borcunu da yükümlenmiş oluyor. Şimdi daha bir iyi anlamaktayız, Ömer, Halife seçilince, neden ürktü öyle... Neden, «Basra körfezinde yüzen balıktan, Mağrip yamacında otlayan keçiye varıncaya sorumlusu be-

nim,» diye yakındı... Bir düşünüyor da kişi, bunca sorumluluğun hesabını nice verir?

— Üstelik, balıklar yırtıcı, keçiler de azgın olunca değil mi?

Daldı Timur...

Satu, başını göğsüne verip sustu bir süre.

Sonra, tanınmış olmanın coşkusu yayıldı içine.

Eli, sezinlemeden kopuzuna gitti...

Tellerden Keş dolaylarına özgü bir ağıtın acılı, ama umutlu çığlıkları doldurdu otağın içini. Giderek taştı, yüceldi... Salt düşünceleri değil, durgun havayı da titretmeye başladı...

4

Karagay, dirseğiyle, alnının terini sildi. Eliyle önünü kollayarak, kazmayı indirdi. Bir ince kıvılcım belirince, yeniden durakladı. Sivriltilmiş demirle yokladı kazdığı yeri. Bir kaya parçasına rastlamıştı. Demirin ucuyla, oydu dört bir yanını kayanın. Ikıldayarak, biriki sarstı. Kıpırdamıyordu. Yeniden oymayı sürdürdü.

Çıkan toprağı, deri torbalara doldurup taşıyan Akalay, kulağının dibine sokuldu.

— Komutan buyuruyor ki, adam boyundan büyük olsunmuş...

— Komutanından da, buyruğundan da başlatma adama. Sıkıysa gelsin kendisi becersin bakalım. Burda adamın apışı ter içinde kalmakta.

Boğucu sıcak, alabildiğine bastırıyor. Toprağın derinlerine inildikce, daha da artıyor basınç. Ve sanki, her yandan boğucu bir buhar gırtlağını sıkıyor kişinin. Akalay, toprak torbasını güçlükle sürükleyip, emeklerken

ardından baktı Karagay... Sonra başını sallayarak, demiri sokuşturdu yeniden.

Akalay, karanlıkta iz bırakarak gidiyordu. «Köstebekler gibiyiz,» diye düşündü. «Durmaksızın yerin derinliklerini oyuyoruz. Kimbilir kaç kol var bizim gibi. Komutan, temiz havada, at koşturuyor. Biz burda, can alıp veriyoruz. Toprak çöktü çökecek. Bir de indi mi tepene, ölüne tören düzecek Şaman bulamazsın.»

Hırsla sokuşturuyordu demiri. Sonunda kayanın oyandığını sezinledi. Geniş pençeleriyle, sivri yerlerini yokladı. Yanılmamıştı. Sallanan bir diş gibi yumuşayıvermişti kaya. «Azbiraz daha uğraş Karagay... Azbiraz daha sarsaladın mı, kaya töperlendi belle,» diye düşündü. Hemen ardından da, «İyi hoş, Akalay bunu nasıl taşıyacak?» Diye geçirdi... O düşünceleriyle dalgınlaşıp, kayayla cebelleşmekteyken, Akalay döndü.

— Komutan yoruldunsa, değiştireyim demekte.

— İyi haltetmekte... Sen bırak onu bunu, bir kaya var burda. Nice götüreceksin?

— Kolay be Karagay. Sen sökmenin yolunu buldun da, bize taşıması mı kaldı?

— Taşıması kaldı ya...

Sözünü bitirir bitirmez, töperledi kayayı... Bir kütürdü yankılandı tünelin derinliklerinde. Artarak ürküntü haline geldi. Akalay sıçradı.

— Amma ses veriyoruz be... Komutan dinlemekteyse, zıplamıştır.

— Komutanın işi yok da tünelleri dinleyecek.

— Yok, hakkını yeme adamın. Dinlemekte kulağını verip. Lâğımcı takımının komutanlığını kolay mı sanmaktasın sen?

— Bak bak... Tez töperle götür kayayı. Tepem atmakta.

— Bana ne kızıyorsun be yahu?

Karagay sesini çıkarmadı. Kayanın bıraktığı boşluğa sıvandı yeniden. Birkaç adım geride ışıldayan meşaleyi yaklaştırdı. Kaya çıkarılınca, kolaylamıştı işini. Akalay, ıkınıp sıkınarak töperlemekte kayayı. Fısıldadı ardından.

— Beri bak, sor bakalım komutana, daha ne kadar eşmemiz gerekiyor bu köstebek yuvasını?

— Olur sorarım...

— Kaç adımda varıyorsun ağıza, ölçtün mü?

— Demedin ki, demin çıkarken.

— Eh, bu gelişinde ölç de, sonra sorarsın.

— Olur, nasıl dilersen...

Yeniden kazmaya başladı. Toprağa küçük darbeler vurarak kazıyordu. Ses çıkarmaktan sakınarak... Ustalığı burdaydı işin. Yaptığını kimse sezinlemeyecek. Hele yerüstündekiler, olupbiteni anlamayacaklar bile...

Akalay, durmaksızın sürüklüyor kayayı. Her meşaleyi geçişte, gölgesi bir yitiyor. Bir beliriyor yeniden. Posta değiştirmek aklına gelmiyor olmalı bu komutanın. Ya da, öylesine çoğalttı ki, lâğımı, adam yetiştiremiyor. Böyle uclara gelindiğinde acemiye de verilmez ki iş...

Çaresiz sürdürecek kazmayı...

Yeni bir kaya çıkmasa bari...

Toprak, tam istediği gibi. Her kazma darbesinde, top top düşüyor aşağı... Küçük kürekle, hemen dolduruyor torbaları, Yetişmediği yerde, Akalay yardım ediyor. İyi bir yardımcı. Söyleyecek çıktığında. Bundan öte, Akalay da, ustalar sınıfına geçebilir. O zaman, çapuldan alacağı pay artar. Yeniden Asya içlerine döndüklerinde, birkaç yıllık geçimini sağlamış olur böylece...

Komutan, Akalay'ın, kayayı çıkarmak için zorlandığını görünce, işaret etti. Hemen dört asker yetiştiler.

Deliğin ağzından çekip aldılar koca taşı. Sırtını sığazladı komutan. «Aferin Akalay... Doğrusu, bunca büyük kayayı getirmek için güç ister. Bu iş bitsin, ben de seni ödüllendireceğim,» dedi...

Akalay, başını salladı. Karagay'ın söylediklerini iletmedi komutana. İşi vardı şimdi. Adım adım sayacaktı giderken. Kimbilir ne hesaplar yapacak ustası.

Deliğin başında ilk adımı atarken, başladı. «Bir...»

Karagay, biran ışıkla dolan ağıza baktı. İncecik bir beyazlık beliriyor. Göz kararıyla adımladı geldiği yeri. «Daha var,» diye geçirdi aklından. «Azbiraz daha kazacağız gibime gelir.»

O hırsla, üstüste sallamaya başladı kazmayı. Toprak, yumuşak yumuşak kopuyor, ayaklarının dibinde birikiyordu durmaksızın. Eşelendi, kendine yeniden yer açtı. Torbaları doldurmayı unutarak, ha bire kazıyordu.

Akalay, yanında durduğunda, «Dört yüz otuz iki...» dedi...

— Dört yüz otuz iki... Yarıyı yeni geçmişiz bana sorarsan Akalay...

— Yok deve... Ne demekteydi komutan. Beşyüzde durun, benden haber bekleyin dememekte miydi?

— Tüh, ben unuttum yakındaki ağaçlıktan yere gömüldüğümüzü. Aklım eski lâğımlara takıldı. Öyle ya... Bukez daha az kazacağız. Ama, sen yine de döndüğünde söyle. Gelirken beş yüze yakındı, de... Bakalım ne buyuracak...

— Olur başüstüne. Dolu torba var mı? ?

— Hah sahi, gelmişken, şu torbaları da bir doldur. Ben kazmayı sürdüreyim, olmaz mı?

— Olur, nasıl dilersen...

«Çok iyi bir yiğit bu,» diye geçirdi Karagay... «Ustam bana söylediğinde, kızardım. Ne ki söylüyorsun, hemen yerine getiriyor. Tez zamanda, yücelir böyle gi-

derse. Kendi başına pay sahibi olur, yakındır. Timur töresi, çalışana hakkını verir benim bildiğim. Hele şu iş bitsin... Hemen varacağım komutanın annacına. Ve diyeceğim ki, böyle böyle...»

Akalay'la ilgilenmedi bir daha. Haber gelinceye, kazma kendiliğindenmiş gibi inip çıktı. İyi günündeydi bugün... Durmaksızın kazma sallıyor, kayaya rastlamıyordu bir daha. Toprağın derinlerine doğru ilerliyor durmaksızın. Akalay gidip geliyor. Gün karardı mı, yoksa sürüpgitmekte mi unuttu. Derinleştikce, dışardaki ışığın sızıltısı azalıyor çünkü. Ve Karagay'ın sevinci artıyor. «Sonuna yaklaşıyorum. Bukez her zamankinden daha kolay ve daha çabuk bitecek işim. Ondan sonra, yaptığımın şenliğini seyreyliyeceğim ki, deyme keyfine,» diye zıplıyor arada bir...

Akalay, giderken mi, yoksa dönüşte mi yeniden adımladı tüneli... Çıkıp, komutana yaklaştı, torbayı olduğu gibi bırakarak.

— Beşyüzon adım oldu benim bildiğim...

— Bezyüzon mu? Koş bire Akalay. Ne yapmakta bu deli... Koş haber ver ki, çıksın dışarı. Başımıza iş açacak...

Akalay, koşarak yanına geldi Karagay'ın...

— Komutan bildirmekte ki, tamamlandı işimiz. Çıkmamızı buyuruyor.

— Çıkmak mı? İyi saydın mı delioğlan. Kaç adımdayız şimdi.

— Demin gelişimde beş yüz on idi...

— Bire niye uyarmadın. Güneş görmüş solucan gibi az daha ortalıklarına mı çıkacaktık heriflerin. Hadi durmayalım. Çıkıp bir nefeslenelim de, işlevimizi sürdürelim.

— Komutan da öyle buyurdu.

— İyi iyi... Sen şu torbayı al... Ötekileri ben sürüklerim. Hadi oyalanma.

İki torbaya birden yapıştı. Yarıya kadar iyi gitti. Sonra giderek ağırlaştı torbalar. Üstünde bir yük varmışcasına iki büklüm oldu. İplerini uzatıp, omuzlarına taktı. Topuklarını yere saplayarak, sürükledi ağır ağır. «Hadi bakalım Karagay... Anandan mı geçti sana bu eşeklik, babandan mı? Kılıç oynatıp, at üstünde vuruşmak dururken, lâğımcılığa ayrılır mısın kendi isteğinle. Taşı bunca yükü bakalım. Taşı ki, şenlik görmeye meraklı olan akılsız başın, tepesine binen cezayı çeksin bir iyice...»

Ağaçlığa çıktığında, derin derin soluklandı. Taze toprak kokusuna öyle alışmıştı ki, ilkin yadsıdı temiz havayı. Sonra alıştı. Başı döndü... Ciğerleri sudan çıkarılmış bir balığın kulakcıkları gibi açılıp kapanıyordu. Seziyor görüyormuşcasına... Oturdu yere. Ayakta duramıyacaktı. Başı bir hoş oluyor. Nefeslendikce, ayakları birbirine dolanıyordu... Akalay, sokuldu.

— Bir terslik mi olmakta?..

— Yok... Kişi, yeraltında bunca kalıp, havasızlığa alıştıktan sonra, yerüstüne çıktı mı bir değişik oluyor. Sanıyorum ki, kımızı fazlacana kaçırdım. Hatta, üstüne de, kefere testisinden bedava şarap diktim... Öyle işte...

— Nedendir dersin bu hal?

— Temiz havadan olsa gerek.

— Ordaki hava temiz değil mi?

— Belki temizdir. Ama, bunca yeterli değil.

— Ha...

Karagay, kendini toparlamadan, öteki lâğımların da hazır olduğu haberi geldi. Tümü birden daldılar yeniden. Ellerinde barutlaşmış küherçile torbaları, bez bal

yalarıyla, tünellerin ucuna doğru seğirttiler. Sonra, Akalay'ın getirdiği yeni torba ve ince dallarla döşeyip, doldurarak geri geri çıktılar. Tüm lâğımcılar çıkınca, komutan sürüp geldikleri barut izine çalıverdi elindeki meşaleyi. Bir süre, barutun kızıllaşıp uzayan bir yılan gibi derinlere doğru tutuştuğunu gördüler. Sonra, koyu dumanlar gelmeye başladı. Gece karanlığını sürdürüyor daha...

Haberciler koşturuldu dört bir yana.

Koyu dumanlar, karanlığa ağdı gitti bir bacadan çıkar gibi...

Karagay'ın usta gözleri, karanlıkla dumanları bir bakışta ayırıyordu. Akalay'ın omuzundan kavradı. Biriki şaplaklayıp, güldü.

— Bak bakalım, kaç yuva açmışız, bir denetle.

Akalay, dumanları saydı kendince...

— Ben dört görmekteyim.

— Az biraz daha debelen bakalım.

Akalay yeniden uğraştı.

— Bir tane daha gördüm...

— Ben altı saydım çoktan... Şimdi seyreyle şenliği sen. Azbiraz sonra, tamamdır iş...

Daha sözünü bitirirken, toprağın derinlerinden bir sarsıntı geldi. Hemen ardından da, sırtındakileri atmak isteyen bir dev öfkesiyle kabardı toprak. Karagay, yerinden sıçradı. Gündüz, aşılmaz bir geçit gibi önlerini kesen Sivas kalesi, Karagay'ın davranışına uyarmış gibi biran yükseldi... Sonra, gümbürtüye, insan korkusunu belirten çığlıklar da karışarak, çöktü...

Aynı anda, Tatar atlılarının korkunç savaş naraları patladı, kulakları sağır edercesine...

Parıldayan palalar, hendekleri zıplayıp geçerek, çökmüş kale duvarlarından atlayan atların hızıyla döngüler yaptı... Daha korunmacılar kendilerini toplaya-

madan, boğaz boğaza bir çatışma başladı kalenin içinde.

Sivas alınmasıyla görevlendirilmiş komutan Aygan, askerlerinin biranda kaleden içeri sarkıvermesinden sevinçli, hemen fırladı. Şehzade Ertuğrul, yatağından savaşın ortasına atlamıştı. Çoğu uykuda bastırılan askerler, ne olduklarını bilemeden, Tatar palalarına uzattılar boyunlarını. Ertuğrul'un ince uçlu kıvrık kılıcı, çevresini almaya çabalıyan Timur askerlerine aman tanımıyor. Karanlığın içinde, önüne gelene savuruyor kılıcını. Ve durmaksızın kelle uçuruyor...

Aygen, vuruşmasından belledi Şehzade'yi...

Atından atladı...

Kendisine yol veren askerlerini geçti...

— Size kaleyi teslim edin buyurmuştuk Ertuğrul Bey...

— Biz de gelin alın buyurmuştuk...

İnadından, vuruşma gücünden birşey yitirmemiş olanların direnciyle dikiliyordu. Aygen, ilkin güldü sözlerine.

— Geldik ve dahi aldık...

— Daha orası belli değil...

Biran hayranlıkla baktı. Kılıcı elinde, yarı giyinik karşısında duran kişi, yenilgiyi halâ kabûl etmemişti. Son bir deneme yapmalıydı...

— Artık belli oldu Ertuğrul Bey... Buyruk verin de, teslim olunsun.

— Bize burası teslim edilsin diye bırakılmadı.

— Çaresizlik bazı şeyleri zorunlu kılar. Kan dökmek ne size yarar ne bize...

— Sizin yerinizde olup konuşmak kolaydır...

— Biz her zaman böyle konuşuruz. Söyleyiniz askerlerinize teslim olsunlar. Siz de, kılıcınızı en kısa zamanda geri verilmek üzere bırakınız.

— Fazla söz etmek, savaşçıya değil, karılara yakışır Aygen Alp... Bizim işimiz bu değildir...

— İşimizin ne olduğunu çok iyi bilmekteyim. Ama, dilerim ki, mümkün olduğunca az kanla görelim bunu...

— Öyledir de, gecenin yarısında lağım patlatıp, bunca insanı öldürmek hangi merhametin sonucudur. Oyalanma efendi... İşin neyse gör ve dahi görelim...

Belliydi...

Yenilginin öfkesi, kişinin gözlerini karartır. Aygen, hiçbir sonuç alınmayacağını bilmekteydi. Timur da bilir bunu. Bilir ya, yine de, kazandığınız anda, enaz kanla bitirin işi, diye buyruk vermekten geri durmaz...

Daha kılıcını çekmemişti Aygen...

Ertuğrul beklemedi sözünün üstüne. Atıldı... Ama, Tatar komutanı, durumu çok iyi ayarlamıştı. Yaşamının tümünü savaşa vermiş olmanın ustalığıydı bu. Gerilerken, kılıcını çekip, karşıladı Ertuğrulu. Ve oyalanmadan, saldırıverdi. Ertuğrul gerileyemeden, kılıcın keskin ağzını boğazında duydu. İnce bir sızı saplandı ilkin. Sonra, unuttu her şeyi... Kellesi ayaklarının yanına düşmüştü...

Aygen hemen kaptı kelleyi. Kılıcının üstüne geçirerek, gösterdi korunmacılara. Askerler bunu bekliyorlarmışcasına, kılıçlarını atıverdiler...

Artık, salt Tatar pusatlarının parıltısı ve yağmacıların işlevi kaldı...

Aygen, Timur'un buyruğu üzere, yağmayı özgür kılıp, akşama ordugâhta olunması buyruğuyla, yardımcısına bıraktı komutayı.

Kılıcının ucundaki kelleyi, bir armağan olarak Timur'a sunmak üzere, atına atlayıp, kamçıladı...

Timur, önüne konulan kesik başa baktı uzun uzun.

Sonra gözlerini Satu ile Bedreddin'e çevirdi. İnce bir acı, belirip söndü bakışlarında.

— Bayezid, buyruğumuzu dinlemedi. Adımıza hutbe okutmasını ve ülkesinde hüküm sürmesini bildirdik. Ucuzlayan bir cevap gönderdi. Küçük bir ders vermek istedik. Oğlunun sancakbeyliği yaptığı bir kaleyi yıktırdık. İşte, küçük Osmanoğlu'nun başı da ayaklarımızın dibinde. Sanırız ki, bundan öteye daha bir sertleşecektir. Ama, bilmezler ki, gücün annacında sertliğin anlamı yoktur. Ve dahi, sertleştikce kırılıp yitmeye daha bir hazır duruma gelmektedirler.

Ses çıkarmadı Satu... Yıllar sonrası konukluğunu bozmadan geçiştirmek istedi. İhtiyarlamıştı... Ama, yine de, kavganın varlığı yaşamını sürdürüyordu. Kendi içinde yokladı bir... Ertuğrul'u bebekliğinden tanımakta. Şimdi, gencecik yüzünde sapsarı bir sırıtmayla, bakıyor gibi... Biran duygulandı. Hemen geçti duygulanması. Kavga böyle gerektirende, yapılacak ne var? Kendisi de, kaçkez aynı işlevi yerine getirmedi mi?

Bedreddin için öyle değil durum. Tiksintiyle bakıyor yerdeki kelleye. Timur, her birinin bakışlarındaki anlamı hemen seziyor. Bedreddin'in geçirdiklerini öğrenmek isteğiyle hiç sesini çıkarmıyor.

Bekleyişi uzun sürmedi...

— Bir banamlık çocuk bu...

— Ama, bir kalenin sancakbeyi...

— Sancakbeyliği, beylik ya da sultanlık, kişiye büyüklük vermez ki... Eğer kişi gerçekten büyükse, bu sıfatlara görkem kazandırır, anlam verir.

— Belki bilim için dedikleriniz doğrudur. Ama, devlet ya da yönetim için değil.

— Neden?

— Çünkü yönetim, kendisi ayrı bir kişilik taşımaktadır. Bir belirsiz kişiliktir bu. Varsayımdır...

— Varsayımları yaratan ve bunlardan gerçeği çıkaran insandır. Öyle olanda, kişiliğin ayırımına aklımız ermiyor bizim. Özel olmuş, tüzel olmuş neyi değiştirir. Diyelim ki, yıktığınız bir sancakbeyliğidir. Ama, uçurulan baş, şu çocukcağızın olmakta...

— Dedik ya, tüzel kişiliklerin çatışması, özel kişiliklere de zarar verebilir.

— Tüzel kişilikler neden çatışmaktadır?

Timur, tartışmanın hiç istemediği bir yere dökülmek üzere olduğunu gördü. Bedreddin, bunca yıldır yaptıklarını, bir kişinin yaratabileceği en yüce değerleri eleştirecekti yine. Zaman zaman, «böylesine özgür bıraktığım için, doğru davranmadım mı?» Diye düşünüyor kendi kendine... Sonra, yanıtını yine kendisi veriyor. «Neyi değiştirir bu?.. Bedreddin, bir gerçek bilgin... Gerçek bilgin de, sözünü şimdi söylemese, yarına ulaştırır... Bana demese, benden sonralara diyebilir. O zaman, daha bir kötü... Çünkü, bunun söyledikleri aydınlatıyor kişiyi. Yararlanıyorum... Neden başkaları yararlansın? Elime geçmiş en değerli hazineyi, benden sonrakilere bırakmak olmaz mı bu? Hiç dokunmadan, hiç yararlanmadan... Hem de gereksinimim varken...»

Timur'un dalgınlaşan gözlerinden ürktü Satu... Yıllar önce, bir küçük çocuk bırakmıştı ardında. Anadolu, ordan Rumeli içlerine giderken, yeni avlanmaya başlayan bir bebe vardı. Arkadaşı Taragay'ın, akraba sayılabilecek kadar yakın Tekine Hatun'un büyük oğlu... İlk oğlu... Galiba son oğul da... Şimdi, karşısında. Yer yüzünün bilinen topraklarının üçte ikisinden fazlasında buyruğu yasa olan bir hakan var... Neyi, nerden nasıl söylemek gerekli? Bedreddin, çok eskiden burda... Bilmese...

Durakladı düşünceleri... «Bilmez ki o... Karşısın-

daki güç, ister yumuşak bir uydu, ister yırtıcı bir düşman olsun, doğruları sıralayıverir. Hem de, suratına şamar gibi çarparak. Geçtiği yerlerde ne demekteydiler ardından... Yoksula, bilgisize karşı, bir babadan daha sevecen. Bilgili ya da güçlü annacında da, amansız bir eleştirmen ki, birgün başına dert açmazsa, iyidir...»

Şimdiye açmadığına göre, doğru yolda olmalı. Ama, Timur'un gözleri böyle kısıldı mı, bir öfke çıkar ardından. Çocukluğunu geçirdi gözlerinin önünden. Nasıl tepinirdi gözlerini böyle kıstıktan sonra. Bakalım ne çıkacak...

Timur, gözlerindeki bulutlanmayı savdı. Tartışma gitsin bakalım. Gidebileceği yeredek götürecek bugün. Madem istiyor, öğreneceğini tam öğreninceye sürdürecek...

— Tüzel kişilikler, ötekilere kendi düzenini kabul ettirmek için çatışır.

— Düzen... Sizin düzen dediğiniz, düzensizlik midir?

— **Düzensizlik** olsa, bunca büyüyüp, gelişmek mümkün müdür?

— Büyüyüp gelişmek başka şeydir, düzen başka şey... Biz birtek çatışmaya hak veririz yeryüzünde... Yarının bugünle, ilerinin geriyle, aydınlığın karanlıkla, doğrunun yanlışla ve dahi gelecek düzenin bugünkü düzenle çatışmasına ...Bundan öte, siz hangi yeniliği getirmektesiniz? Ne ayrılığınız var Hüseyin, Berkok ya da Bayezid'ten? Hangi yarını simgeliyorsunuz?

— Biz istiyoruz ki, tüm dünya birtek bayrak altında toplansın. Birtek devlet olsun...

— Niçin?

— Niçini yok... O zaman daha kolaylaşacak ilerlemek. Birtek düzen gelecek yeryüzüne. Bizim düzenimiz. Ve dahi, insanların mutluluğu artacak.

— Nasıl?

— Sınırlar, bayraklar, ayrı ayrı hükümdarlar olmayanda, çatışmalar olmayacak. Çatışmalar olmayanda, insanların dertleri kalmayacak. Daha mutlu bir dönem başlayacak. Çünkü bizim düşündüğümüz devlette, artık hükümdar tektir ve dahi mutlaktır. Tüm yeryüzünü yöneten o kişi, danışma kurullarıyla birlikte, halkı için en yararlı yöntemleri bulacak ve uygulayacaktır...

— İşte, kiminle tartıştıysak, tüm hükümdarların yanlışı burda başlıyor. Asıl sorun, kişilerin iyi ya da kötü olması değildir. Bilgili ya da bilgisiz, akıllı ya da akılsızlık her zaman düzenin gölgesinde kalır. Önemli olan ve bizim belirtmek istediğimiz sömürünün durumudur. Siz, tek başınıza, tüm dünyanın egemeni olsanız, değişecek mi durum? Dünya insanlarına bunu vaadedebiliyor musunuz? Şimdi, şu düzen ya da sizin deyişinizle düzenler içinde varolan sömürü kalkacak mı, kalacak mı? Beyler, derebeyleri, toprağı ve insanı mülk sayanlar sürdürecekler mi egemenliğini? Yoksa, bunlara son verilip, yepyeni, sömürüsüz bir düzen mi kurulacak? Örneğin, toprak işleyenin mi olacak? Tezgâh üretenin sahipliğine mi verilecek? Küçük üreticinin tepesine binmiş, hatta düzenin şekline göre tımar, zeamet, mütevelli ya da mütesillimlerin bile ensesine binmiş olan tefecilik kalkacak mı? Sizin kuracağınız düzende daha açık söylemek gerekirse, herkes ürettiğince pay alıp, dilediğince özgür olacak mı?

Timur, içercesine dinliyordu Bedreddin'i... Söylediği düzen, tarihin hiçbir yaprağında yok... «Hayır var,» diye irkildi. «Muhammed'in ilk zamanları böyle. İyi ama...» Durakladı. Tartışmak gerek. İyice açılsın sorun. Dökülsün tüm bilgiler ortaya.

— İyi ama, bu söylediğiniz düzensizliktir...

— İşte aramızdaki görüş ayrılığı budur Sultanım.

Ve uzlaşmaz bir tutumdur bu... Bizce düzenlerin en güzeli budur. Kişinin topluma katkıda bulunduğunca pay sahibi olması. Ve yeryüzünde hiçbir sömürücünün kalmaması... Sultan, bey, ağa, şu ya da bu adla hiçbir kişinin, bir başkası üstünde hak sahibi bulunmaması... Siz buna düzensizlik diyorsunuz. Ve bugünkü düzeni sürdürmek için, daha geniş, daha büyük bir sömürü çarkını, birtek dingile, sizin buyruğunuza takıp, döndürmek istiyorsunuz. Böylesine dağılmış egemenliği, birelde toplayıp, yönetmek dileğindesiniz. Başarılar dileriz. Dileriz ya, mümkün değildir bu. Şimdi, soygunun karşısında, soygunla, gücün karşısında daha büyük bir güçle siz egemen oluyorsunuz... Ne var ki, sömürü her egemenliği bir güve gibi içinden yer bitirir. Üstte görkemli bir kabuk vardır. Karşıdan bakanlar sanırlar ki, bu parıltı gözleri kamaştırmakta. Ama, bir dokunan çıkıverirse, kabuğun çöküp dağıldığı hemen görülür. Roma, sizin gibi düşünmüştü. Yeryüzünde bir Romalılar vardır. Bir de Romalı olmayanlar... Romalılar efendidir. Dünyanın egemeni olmak için yaratılmışlardır... Ötekiler de, köle... Uyguladılar bu düzeni... İki bin yıl hemen hemen. Halâ sürüpgelen bir ucu var, Bizans adıyla... Ama, Bizans artık ne direnç gösterebilir tarihin karşısında? Sizin için bir güç müdür Bizans?

— Değildir...

— Oysa, bin yıl önce Roma, da Atilla için bir güç değildi... Yürüdüğünde önüne katıp sürüverdi tüm ordularını başkentlerine değin... Ve unutmayınız ki, ondan bile önce Anibal var... Diyebiliriz ki, Roma'nın kabuğuna ilk vuran o'dur. Ve hemen hemen yedi yüz yıl önce, Roma'nın dokunulmazlığını kaldırıvermiştir. Sonra Atilla gelmiştir. Ve bir vuruşta ikiye bölmüştür koca sömürü çarkını. Ondan sonra da...

— İyi ama, diye atıldı Timur... Bir düşünsenize... Arada kaç yüz yıllar var...

Bedreddin güldü. Sanki, tartışma istediği yere gelmişti.

— O yüzyıllar içinde birşey olmamış değildir ki... Asıl iç sorunlar var. Görkemi bir kabukta bırakan... Spartaküs var birkez... Kölelere, Roma yurtdaşlığı isteyerek, düzeni yenibaştan kuracak ölçüde gelişen... Sonra, İsa var... Bunları hesaba kattınız mı, sömürü çarkı ne denli güçlü olursa olsun, yıkılmaya koşulu olduğunu görmektesiniz. Ve siz, şimdi, binbeşyüz yıl sonra, ilk Roma imparatoru gibi düşünmektesiniz. Bilim neden ilerlemekte? İbn-i Haldun ustamız, insanlık gelişmesini maddesel verilere dayandırarak neden yazmakta kocaman tarih kitabını? Boşa mı? Yoksa, insanların dönüp dönüp aynı yerden başlamaması için mi?..

— Elbette, aynı yerden başlamamak için. Ama, sizin öğütlediğiniz düzenin bir örneği var mı? Tarihin hiçbir döneminde görülmüş mü böyle birşey?..

Çevrelerinde toplanmış bilginler, saygıyla dikilmiş komutanlar, daha bir ilgiyle izliyorlar tartışmayı.

Bedreddin, konuşmaları dilediği yere getirmiş olmanın coşkusunda. Aylardır söyleşi kuruluyor Timur'la... Ve aylardır, hep bugüne hazırlanıyorlar. Şimdi, ipin son ucuna varmışcasına, ikisi de direnmekte...

— Tarihin derinliklerine inelim ilkin, diye söze başladı Bedreddin. Zamanınızı almaktan korkarız yalnız...

— Zaman... Yitirildiğinde korkmaya değen bir aşamadır. Kazanıldığında sevinç duyar kişi. Belirttiklerinizden zamanı kazandığımız kanısındayız biz.

— Öyleyse, delillerimizi ve kanıtlarımızı dizeleyebiliriz. Tarihin başlangıç dönemini alalım ele... Haldun ustamızın belirttiğine göre, ilk insan, hayvanın gelişmiş biçimidir. Ot ya da et yemektedir. Ve yeryüzü kendi-

sine, erişebildiğini edinme olanağını bağışlamaktadır. Salt kendi gücü ve çabasıyla doyunabilmekte, ısınabilmektedir. Bizim kutsal kitabımız, «Yeryüzü nimetlerinin insanlar için yaratıldığını» söyler, kaçkez, kaç yerinde... «Rızk eşittir,» der Nahl suresinin yetmişinci ayetinde... Dememiz odur ki, Haldun ustamızın verilerini, kutsal kitaplar da doğrulamaktadır. İlk insan, topluluk olmadan önce, yaşamını dilediğince sürdürmektedir. Sonra, insanlığın gereği topluluklar başlamaktadır. Ve bu topluluklarda da, yasa, yasakcı gibi kurallar yoktur. İnsanlar, yaşamlarını salt kendi emekleriyle yürütmektedirler. Ondan sonra, tam eşitlik ilkesi bozulmaya başlar. Çünkü, topluluklardan biri, raslantıların yardımı ya da iklimin dürtüsüyle ötekilerden daha çok gelişmiştir. Örneğin, ateşi kullanmayı öğrenmiştir. Bir yıldırım ya da orman yangını sonucu. Ateş, ötekiler için korku verici olduğundan, bunu kullanmıştır korkanları yoketmek amacıyla. Ve topluluklar arası bir egemenlik başlamıştır. Sonra, bu egemenliği sürdürmenin bir yönteme bağlanması gerekmiştir. İlk zorba, kendi topluluğu içinde, gücünün yardımıyla, ilk yasakcı olmuştur. Ötekilerden daha çok pay almak amacıyla... Ama, bunun da öncesi vardır. İlk insanda, eşitlik tamdır, dedik. Kadın ya da erkek ayırımı yoktur. Sonra, aile kurulmuştur. Ve burda, kim güçlüyse onun sözü geçer olmuştur. Örneğin bazı topluluklarda erkek yöneticidir. Bazılarında ise, kadın... Zamanımızda bile, Hindistanın bazı yerleriyle, Afrika'nın bazı bölgelerinde, kadınlar dilediğince erkekle evlenirler. Bu sömürüdür. Eşitliğin kalktığı her ortamda, sömürü gelişir. Bizde ise biliyorsunuz. Erkek, dilediğince kadınla evlenebilir. Sonra, aileden klana varılmıştır. Ailesi içinde kendini saydıran, giderek klana da kabul ettirmiştir gücünü. Zorbalık yoluyla elbette... Sonra, öteki klanları kendine bağla-

maya girişmiştir. Bunu da başarınca, egemenliği büyümüş, aşiret haline gelmiştir, topluluk. Burda dikkat edeceğimiz sorun, hep sömürüdür. Kim, kimi, nasıl sömürmekte? Şimdi üstünde bulunduğumuz toprakların azbiraz ötesinde, deniz kıyısında bir topluluk yaşamaktaymış. Süleyman Peygamber zamanında... Tarihci Heredot, bir sav bildiriyor o zamandan. «Bu topluluktan biri, bir sorun konusunda, bir karar verdi mi, artık adaletiyle ünlü Süleyman Peygamber'e başvurulmazmış... Çünkü o dahi, onların verdiği karara uyarmış...» Neden derseniz, sömürünün en gelişmiş, en dehşet verici çağında, o topluluk eşit yaşarmış da ondan... Herşey ortakmış toplumda... İş, aş, ve hatta eş... Bir kadın işini gördükten öte, dilediği erkeği eş seçebilirmiş kendine... Ve erkek de, dilediği kadını... Çocuklar toplumun malıymışlar... O yüzden, kimse kimsenin malı durumuna giremezmiş. Yaşlılara da çocuklara olduğu gibi toplum bakarmış. Bu nedenle yaşamlar uzun, insanlar alabildiğine mutluymuşlar. Kimse bir öteki üstünde üstünlük ya da efendilik taslayamazmış. Ve en önemlisi o toplumda herkes yasakcı, herkes özgürmüş... Milanuş, Roma belgelerine dayanarak, Roma öncesi Cermen aşiretlerinin de böyle olduğunu bildirmekte... Toplum her yıl, ya da iki yılda bir, çiftciler, askerler diye ayrılırmış. Çiftciler askerleri besler, askerler çiftcileri korurmuş... Ertesi dönemde, durum değişir, askerler çiftcilik, çiftciler askerlik yaparmış. Böylece yurtdaşlar, heran, hertürlü ödev için yetişirlermiş. Kimse de, kimseyi sömüremezmiş... Ama, sömürünün gücü, bunları ezip geçmiş. Mısır İsraillileri, Roma Cermen eşitlerini... Kendi düzenlerini koymuşlar toplum düzeni olarak... Neden? Nasıl? İşte sorun burda... Çünkü onlar, herşeyi eşit paylaşıp, kimseyi sömürmediklerinden, büyük birikimler sağlayıp, savaş araçlarını geliști-

rememişler... Geliştiremezlerdi de... Çünkü, onların ortamı, tam anlamıyla barış ortamıdır... Öyle bir ortamda, tam anlamıyla sömürü aracı olan savaş araçlarını geliştirmek, düşünülmez bile... Oysa, sömürü olanda, ya daha çok insanı sömürmek ya da sömürdüklerinin durumu kabullenmesini sağlamak için, kaçınılmazdır savaş... Bu yüzden de, araçlar geliştirilir, güç artırılır... Savaş yatırımları büyüdükce, büyür... Ve bu durum, ilk zorbadan bu yana sürüpgelir...- Nefeslendi... Bakındı... İlgiyle dinlediklerini görünce, sürdürdü sözünü...- Diyebilirsiniz ki, insanlar buna karşı koymamışlar mıdır hiç? Karşı koymasalardı, o zamandan bu yana savaşlar da sürüpgelir miydi? Savaştan öte, yeryüzüne bunca din gelir miydi? İsa, insan kardeşliğini neden önermektedir? Kölelik, daha doğrusu sömürü olmasın, diye...

Muhammed, «Din Kardeşliğini» neden savlamıştır? Aynı amaç için... Çünkü ikisi de bilmektedirler ki, kardeşler her tür üretimden ortak pay sahibidirler... Tıpkı, her bebeğin, anasını yeterince ve eşit oranda emmesi gibi... O yüzden de, kendi dışlarındaki dünyayı yağmalamak, yeğlenmiştir. Ta ki, onlar da aynı dine girip, karındaş oluncaya... O zaman, yağma alanları tükenmekte, pay, salt üretime dayanmaktadır... Zorbanın dayanamadığı budur.. Dinler ilk ağızda, eşitliği sağlamışken, sonra bu eşitliğin, bir kişiyi ya da azınlıktaki bir kitle yararına bozulması bu yüzdendir. İşte, sizin yaptığınız da budur... Bu olduğu için de, öteki sömürü düzenleri nasıl yıkıldıysa, sizinki de yıkılacaktır... Ama, ne zaman? ?İşte buna bir yanıt bulmamız kolay değil... Tek kestirebileceğimiz, ötekiler kadar uzun yaşamlı bir devlet kuramıyacağınızdır...

Nefes almıyorlardı... Sanki, şöyle istedikleri gibi bir nefeslenseler, anlatılanların büyüsünü bozacaklardı.

En başta Timur, gözlerini dikmiş, duyuyor mu, düşünüyor mu belli değil...

Bedreddin, nefeslenerek susunca irkildi birden.

— Neden kuramaz mışız?

O zaman anladılar ki, her kelimesini dikkatle dinlemektedir. Bedreddin, aynı dingin sesiyle doldurdu yeniden otağın içini.

— Kuramazsınız, çünkü insanlar gelişmiştir. Ucundan kıyından da olsa, egemenliğin tadını alanlar çoğalmıştır. Dıştan gelmese bile direniş, içten gelen daha kısa sürede çürütecektir. Bizim bundan sonrası için kestirmemiz odur ki, bir dünya egemenliği kurulsa bile, sömürüye dayandığı takdirde, tam egemenlik, beşyüz, tam sömürü yüz-ikiyüz yılı geçemez.

— Beşyüzyıl, az zaman değil...

— Tarih içinde bakıldığında da, sanıldığınca çok değil... İsa'dan bu yana, hemen hemen bin dörtyüz yıl geçmiş ...Muhammedden alacak olursanız yediyüz altmış yıl... Bir düşünün bakalım, dün gibi bunlar... Annibal diyoruz. Hemen hemen ikibin yıl ötesinden selâmlıyor bizi. Atilla diyoruz, bin yıldan ötede... Hele ilk insan falan dediğimizde, yıllar bile anlamını yitirmekte... Öyleyse, tarihin aşaması içinde, beşyüz yıl, bugünle yarın gibi...

Timur, gözlerini acıyla yumdu. Yüzü buruştu bir iyice... Dalgın dalgın kafasını salladı bir süre. Dikildi hemen ardından.

— Ya sizin dediğiniz düzen ne kadar sürebilir?

— Herhalde, başlangıçtan bu güne sürdüğünce... Çünkü sömürü olmayınca, savaş olmaz. Savaş ortadan kalkınca, giderek gelişir kardeşlik, yücelir. Ve insanlar kaynaşır birbiriyle iyice. Sanıyoruz ki, son düzeni budur insanlığın. Ve birkez bu kurulursa, ondan öteye rahattır insanoğlu... Güvenlidir...

— Peki şimdi biz bunu kurmak istesek. İnsanlığın geleceğine şimdiden damgamızı vursak..

— Kuramazsınız...

— Nedenmiş?..

— Düzeniniz çapul üzerine kurulmuştur da ondan. Siz düzeni değiştirmek istediğinizde, kimlerle nasıl savaşarak buraya geldinizse, herşeye yeni baştan başlamanız gerekecektir. Paylarını kestiğiniz anda, size ilkin komutanlarınız başkaldırırlar. Ardından çapul payına alışmış askerleriniz. Ve siz yeniden başlayacak yaşı geride bıraktınız artık. Doğanın yasası denilen bir kural vardır. Bir kişi, belirli zaman içinde yaşar. Ve savaş gücü belirli bir süre geçerlidir. O yüzden, insanlar kendi düzenlerini ancak kendileri kurabilirler. Siz böyle bir işe kalkışsanız bile, yeni açıkgözlerin, yeni zorbaların çıkmasını engelleyemezsiniz. Çünkü, sizin ve yörenizdekilerin buna razı olması olanaksızdır.

— Ya olurlarsa...

— Siz, gerçeğin kılıç yarası gibi sızlatıcı, güneş ışığı gibi aydınlatıcı olduğunu bilmektesiniz. Belki biz bilginler, bizden de öte Satu emmimiz gibi sanatcılar hayalle zaman öldürebilirler. Ama, sizin gibi hiçten hep olmuş bir yönetici, bir saniyesini bile hayale ayıramaz. O yüzden, siz çarkınızı dilediğiniz mile oturtmak için savaşacaksınız. Biz insanlığa geleceğini öğretip, davranmasını sağlamak için...

5

Mimarbaşı, kuşkuyla sıçradı yerinden. Sultan, ardında vezirleri ve bilgeleriyle, camiyi kolaçana gelmekte. İşçiler aşağıda yükselmiş duvarların engeliyle, bu gelişi göremezler. Kimbilir nice çıkışır Sultan. Haber

vermek amacıyla seyirtmeye kalmadan, atından indi Bayezid...

Ulucami bitmek üzere. Her gelişinde, içini bir tutku sarıyor... Osmanoğulları beyliğinin en yüce yapıtını diktirmekten mutlu... Gözlerini çevirdi yöresine... İşçiler çalışmıyor. Yüzü eğrildi... Kaşları çatıldı birden... Kulağında çınlayan kahkahalar, öfkesini daha bir artırdı... Güneş batmadığı halde, işi bırakmaları yetmiyormuş gibi, gülüyorlardı.

— Bu nice bir davranıştır Mimarbaşı?

— Sultanım bağışlayınız... Size daha önce de sunduğum gibi, İvaz ve Karagöz kullarınız yine söz örgüsüne sardırdılar...

— Bire duvar örgüsünü bırakıp, söz örgüsü yapmak nice bir iştir. Tez çağır onları...

Mimarbaşı tasalı tasalı seyirtti. İşçiler ilkin kıpırdandılar. Sonra sultanın geldiği haberiyle ikircikli, tesbih taneleri gibi dağılıverdiler. Mimarbaşı, birbiriyle söz dalaşı halindeki Hacı İvaz'la, Karagöz'ü önüne katıp, kapaklandı Bayezid'in önünde.

— Bire işittim ki, siz kullarımı işten alakor ve dahi yapımı geciktirirmişsiniz.

Bayezid'in patlaması annacında, az önce büyüklerle nasıl konuşulması gerektiği konusunda ders veren İvaz'ın dili tutulmuştu. Karagöz, boynunu büktü.

— İki garip, bunca görkemli yapıtı nice geciktirebilirmiş ki?..

— Soruları ben yöneltiyorum burda... Deyin bakalım, neden gevezelik edip, kulları oyalarsınız

— Biz gevezelik etmemekteyiz.

— Ya ne haltetmektesiniz?

— İvaz çelebi ustam bana, önünüze geldiğimde nice konuşmak gerektiğini belletmektedir.

— Burası iş yeri mi, okul mudur?

— Öğrenimin yeri mi olurmuş Sultanım?..

— Bak hele şuna... Ettiğinden pişmanlık duyup, bağışlanma dileyeceği yerde, bize akıl vermeye sıvanmaktadır.

— Yok ne haddime sultanım. Ben ustamın bellettikleri doğru mudur, bir yararı olur mu, diye ölçmekteyim.

— Sorumu yanıtlamadın? Neden toplanmakta insanlar yörenize?

— Biz kimseyi çağrılamamaktayız. Ama ustamın dili ince, benim kafam ise kalın olduğundan bazı sözler aklıma yatmamakta. Onlar da bunu saraka sanıp, gülmektedirler.

Bayezid, bakındı yöresine. Karagöz, yaptığını beğenenlerin cakasıyla söz yetiştirmekte durmaksızın. İlkin dudaklarında bir gülücük belirdi. Sonra, kendisinin de denetimden alakonduğunu düşünerek köpürdü birden.

— İnsanları işten nice alakoduğunuz anlaşılmakta. Biz kullarımızın gevezeliği yüzünden, buyruğumuzun savsanmasına meydan vermeyiz.

— Buyruğunuzun hiç bir zaman savsanmayacağından, tam güvenli olmalısınız sultanım. Siz buyurursunuz, biz süresinde yaparız buyruğunuzu... Hiç tasalanmayasınız... İşler gecikmemiştir... Gecikmeyecektir...

— Evet, bunu da güvence altına almak benim ödevimdir. Tez uçurun başlarını...

Daha bir söz etmeye zaman kalmadan, cellat, ikisinin de başlarını alıvermişti. Buhari, elini uzatmış, mahkemesiz adam asmanın mümkün olmadığını söylemeye çabalıyordu. Ama, Yıldırım'ın öfkesi şimşekleşmişti birkez...

İşçiler, asık yüzle dikildiler biran. İçlerinde bir

korku kıvılcımı yanıp söndü. Mermerciler, çekiçleriyle, zımbalarını bıraktılar. Taşçılar, keskin ağızlı taşlama balyozlarını attılar ellerinden. Tuğlacıların kıvancı üzünce döndü bir anda. Kum eleyiciler, küreklerini çattılar birbirine... Örücülerle, taşıyıcılar acılı gözlerle süzdüler cansızları...

Kimsenin iş yapmak gelmiyordu içinden. Dalgın, üzünçlü bakışlarla süzüyorlardı. Bayezid, irkildi...

Belli belirsiz bir pişmanlık sardı içini...

Yapıyı dolaşmadan döndü...

Birkaç adım attığında, gözü dikilmiş duranlara takıldı. Buhari'ye döndü sonra.

— İşçiyi işten alakoyana cezasını verdik. Bunlara ne olmaktadır?

— Kıvanmak kullarınızın hakkıdır Sultanım. Bu iki adem, onları kıvandırarak, yorgunluklarını unutturmakta, daha bir helecanla çalışmalarını sağlamaktaydı.

— Bire işten alakoymaktaydı tümünü...

— Buna mahkeme karar verirdi. Sizin yapacağınız, ikisini de kadının önüne göndermekti.

Bir yanlışlık, bundan açık belirtilemezdi. Yıldırım'a karşı. Buhari, başını önüne eğip, sustu. O susar susmaz, bir kıl aba içinde, ak sakallarını göbeğinedek salıvermiş, Somuncu Baba'nın sesi duyuldu.

İvaz'la Karagöz'ün başına çökerek, yakındı;

— Hiç olmamıştı şimdiye... Ekmeklerim yanıverdi. Yanıverince, cız etti yüreğim. Söğüt Beyliği ülkesinde, bir olumsuz iş olmakta, dedim. Seyirtip, mümkünse önleyeyim, diye düşündüm. Seyirttim seyirtmesine... Ne var ki, zalim, benden önce davranmış.

Zıpladı Yıldırım. İki adımda yanına vardı Somuncu Baba'nın.

— Bire koca ne dediğini bilmekte misin?

— Elbet... Demekteydim ki, yanlışlığı engelleyebi-

lir bilginler vardır. Ama, zulüm, bilgiden önde giderse, belâ eksik olmaz devletin başından.

— Biz burda Tanrının binasını yapmaktayız.

— Tanrı binalarını yıkarak öyle mi? Sorsana bir, Tanrı, kanla yuğrulmuş harcı istemekte midir?

— Sen yaşlılığına mı güvenmektesin?

— Hayır... Tanrı'ya güvenmekteyim... Ve dahi zalimin zulmünden o'na sığınmaktayım. Nice bir düzen kurulmaktadır ki, Osmanoğullarının ülkesinde, sorgusuz adam başı kesilmekte, iki cana kıyılmaktadır. Bundan öte, bu beylik toprakları içinde bize yaşamak olmaz. Devlet, kulunu, haksız yere yitirmez. Yitirdi mi, orda devlet yoktur. Ve dahi, bizim gibiler için, göç etmek, şer dilemekten yeğdir...

Elindeki ekmekleri, mezar taşı gibi dikti kesik başların üstüne. Dikildi olduğu yerde... Ağır ağır yürüdü...

Bayezid, biran cellada yeni bir buyruk vermeyi geçirdi içinden. Şaşı gözleri kısıldı bir iyice... Maviliği parıldadı Somuncu Baba'nın ayaklarında. Sonra, boynu büküldü. Ağır ağır döndü...

— Biz yarın yeniden geleceğiz denetime. İşi ilerlememiş görürsek, kullarımız düşünsün gerisini, dedi...

Atına binerken, Buhari'ye baktı;

— Bu yaşlı kocanın Bursa'da kalmasını sağlamak mümkün değil mi?

Buhari, acıyla salladı başını...

— Bir bilge olsaydı Somuncu Baba... Salt bilge olsaydı, belki mantığın sertliğiyle, fikrini değiştirmeyi denerdik. Ama, bir ermişin ağzından söz, birkez çıkar. Ya kendi uygular o sözü, ya Tanrı...

— Peki bu iki adam neden böyle önemli olmakta.

— Belki Somuncu Baba için onca önemli olan, iki adam değil, yargısız can alınmasıdır. Ama, bildiğimce, bu iki adem, kullarınızca çok sevilmekteydi. Onla-

rın çaldığını sandığınız zamanı, keyifle çalışarak ödemekteydiler. Şimdi, her biri kendini sorumlu saymakta. ilgilenmesek, işimizi bırakmasak, yoldaşlarımız sağ olacaklardı, demekte. Bu daha bir üzmekte onları. O yüzden, birkaç gün denetime gelmeseniz. Ve dahi, bir bağışlama gösterseniz, belki yararı olur.

— Ne gibi?..

— Bizim aklımızdan geçmekte ki, yarın cenaze törenlerine sultanımız da gelsinler ve dahi, onlar için bir türbe yapılmasını buyursunlar. Belki o zaman bunca çalışanın gönlü alınabilir...

— Ya Somuncu Baba...

— O gitti gider Sultanım. Dilerim ve dahi umarım ki, o'nu başkaları izlemeye...

— Başkaları mı?

— Somuncu Baba'nın bir büyük bilgin ve bir yüce ermiş olduğunu bilen, burdaki konuşmasını duyan pekçok bilgin ve derviş, sınırlarınız ötesine çekilebilirler.

Yıldırım düşünceli düşünceli sürdü atını.

Öfkesine egemen olamıyordu bir türlü. Ve ansızdan bastırıveren öfkeler, durmaksızın yanlışa saplıyordu o'nu... Bedreddin'i anımsadı biran... Kütahya'da, Devlet Hatunla yeni evlendiği günlerdeki konuşmalarını. Bireyin yanlışı, kendine zarar getirir. Ama, Hükümdarınki, tüm uyruğuna, demişti... Nice doğruymuş...

Aklından silmek istedi karamsar düşünceleri. Devlet Hatun, üstüste dört oğul vermişti o günden bu güne. Ama, şimdi başka gönüllerde sevda dokumakla uğraşıyor Bayezid.

Ve aklına bu gelir gelmez, mahmuzladı atını. Unutuvermişti geçenleri...

Olivera'sı, o'nu beklemektedir...

Düşünceleri birkez geriye gidince, kurtaramadı kendini. Bedreddin'den alıp, sürdürdü. «O ne dediyse,

ben tersini yaptım... Pek de güzel oldu... Dediğini uygulasam, karındaşım Savcı idi şimdi sultan ...Ben yine, Germiyan topraklarında bir sancakbeyi. Oysa, şimdi Sultan benim... Bazı küçük hatalar olmaktadır. Olabilir... Ama, bu devlet görkemine, sultan sözüne güç katar...»

Ordan aldı sonra... «Yakubu yitirmesem, beyler kurultayda onu tutabilirlerdi. Çünkü bilmekteyim ki, tümü benden çok sevmekte o'nu. Atak ve kesin kararlı değilmiş... Bir yapacağını, kırkkez düşünürmüş. Onlara öylesi bir sultan gerekti. Ben güçlüyüm. Güçlü olan da, dilediğince davranır... İki kişi astım diye, bir bilge ve dahi bir koca beni azarlamaya kalktılar. Asıl hatayı o zaman işledim. Uçuruverecektim Somuncu Babanın başını. Görecektik bakalım, evliyalık satırın annacında söküyor mu?»

Sonra, yeniden Yakub beye atladı. Kosova savaşına. Ve ordan akıp yitti... Lazar Barankoviçi, savaşta yitirmişlerdi. Oğlu, ayaklarına kapanmıştı Bayezid'in... Sırp krallığını ona vermişti... Ve anası Miliça, bunun karşılığında, güvenlerini belirtmek amacıyla, kızını sundu Bayezid'e...

Olivera, diye geçirdi aklından.

Geçirir geçirmez de, ilk günden sürdürüp getirdi düşüncelerini.

Miliça, küçük kızını süslemişti ustalıkla... Ama, süse gereği yoktu ki, Olivera'nın. On üç yaşının yeni gelişen çizgileri. Yuvarlak yüzünde, tatlı bir meyille beliren çenesi ve her gülüşünde, çukurlaşan yanaklarıyla, bir alev yumağıydı. Daha ilk görüşte, turfanda bir meyvenin kokusunu almıştı Bayezid. Sonra, hareminde saygın bir yer kazandı. Çünkü, insan ilişkilerini iyi bilmekteydi Olivera... Salt kadın olarak yetiştirilmişti. Devlet Hatun, Mevlâna'nın torunlarındandı. Kafası, bil-

giyle doldurulmuş, ak teninde derin anlamlı mısralar belirginleşmecesine sarıp sarmalıyordu Bayezid'i... Olivera gelinceye, başka kadınlar, salt tadımlık olmuştu o'nun için. Ama, Olivera...

Her akşam, kendi dairesinde sofrayı kurdurmakta.

Kocaman balrengi gözleri, uzun kirpiklerinin gölgesinde, kapıya dikilmekte. Bayezid biraz gecikse, kirpiklerinin ucunda, inci parıltısında yaşlarla karşılaşmakta. Ama, kendisini görür görmez, öyle bir gülücük belirtmekte ki, gamzelerinde. Yağmurun ardından güneş açmışcasına...

Yuvarlak omuzları, ince beli ve dümdüz karnı bir irkiltinin titreşimiyle oynaşmakta hemen. Dikilip beklemekte. Kollarını uzatıp, bir bebek sokulganlığıyla geniş göğsüne yaslanmakta uzunca bir süre... Bayezid, sığınılmanın, sevilmenin mutluluğunu duymakta iliklerinin ucuna varıncaya.

Uzun saçları, ince ipeklinin altındaki çıplak bedenine ayrı bir örtü gibi dolanmakta o anlarda. Ve sunduğu, kendi eliyle sunduğu her şarap yudumundan sonra, dudaklarının doyum olmaz tadıyla mezelemekte efendisini. Yıllardır böyle bu... Eskimeyen bir sevda türküsünü, görkemli bir yapıt gibi dokumakta Olivera...

Ve Bayezid, her geçen gün, yüreğinin ortasında daha büyüyen bir alevle, koşmakta, ince uzun ama, düzgün ve yumuşak kolların arasına. Kucağında dertop olduğunda bir kedi sokulganlığının yürek kabartıcılığını biran önce duymak amacıyla, hareme kapanmakta, gün boyu, gece boyu...

İşte, şimdi yine tersliklerin üstüste yığıldığı bir günü, Olivera'nın sıcaklığında unutacak. Aklından geçirdikleri, ayaklarında titizlik haline geliyor. Ve hayvanın sağrılarını döğüyor topukları.

Kırat, her topuklanışında hızını biraz daha artırarak, saraya doğru eşkine geçmekte...

Ve saraya yaklaşıldıkca, Bayezid'in içi kabarmakta.

Yarım Türkcesiyle soracak yine. Ve o tatlı tatlı konuştukça, gevşeyecek Bayezid. Unutacak olupbitenleri... Salt sevmenin, sevilmenin potasında eriyecek. Olivera nasıl diliyor, nice istiyorsa öyle...

Yasavulların seyirtmesine bırakmadan, atından atladı. Dizginleri bırakıp, merdivenleri tırmandı sekerek. İçinde, oğullarıyla yarışacak bir delikanlılık ateşiyle, bir solukta geçti sarayın mermer basamaklarını.

«Olivera bekliyordur...

Gecikti yine...

Gün battı batacak...

Kimbilir, nice ağlamaktadır şu anda. Biran önce yetişmeliyim. Güzel gözlerinin, kızartısını belirtmemek için, yumacak, ben yaklaşınca... Hırçınlık etse... Yakarsa ya da, böylesine dokunmaz. Ama, yanımdayken çocuk sevinciyle bir gülücük haline gelmesi. Ve geciktiğimde, bir unutulmuşluğun, bırakılmışlığın acısıyla kıvranması, yüreğime işliyor.

Biran önce varmalıyım yanına. Kucaklamalı, gecikmemin nedenini anlatmalıyım.

Benden başkası anlatamaz. Anlamaz ki...»

Koridorları hızla geçti...

Devlet Hatun, kendi dairesine girmekteydi. Görmedi Bayezid... Ama, ilk karısı gördü o'nu... Gidişine baktı bir süre... Hemen karşıdaki daireden içeri girişini seyreyledi. Kaftanının yellenişine, adımlarının hızına takıldı biran. Başını salladı. «Bu kâfir kızı, tam yüreğinin bağından yakaladı efendimizi. Korkarım ki, devlet işleri geri kala...»

Elini yüreğine götürdü ardından. Bir ince sızı yük-

seliyordu başına doğru. «Ben, hiçbir zaman böyle olamadım. Yapamadım... Yapamazdım da bana kalırsa... Biz, devlet için yetiştirildik. Kadınlık, hep sonra geldi... Ama, Olivera öyle değil. Tam bir kadın oldu aradan geçen yıllar içinde. Ve bastırdı tümümüzü...»

Kıskançlığın acısı burkuldu beyninde. Sonra hemen kendini topladı Devlet Hatun. «Biz, bildiğimizce davrandık. O bildiğince... Bayezid'i o kazandı belki. ama, devlet bizimdir. Dört şehzade verdik Yıldırım'a... Varsın, Olivera bedenini alsın...»

Sesli sesli söylüyordu bunu. Ama, kendi de inanmıyordu söylediklerine. Çünkü, Bayezid, onca yıllık karısını görmeden geçip gitmişti. Bir duraklayıp, selâmlayabilirdi. Bir küçük gülücükle, hatırını sorabilirdi. Hayır... Sanki, bu sarayın içinde, Devlet Hatun diye, biri yok...

Bayezid, daha adımlarken açılan kapılardan, duraksamaksızın geçti. Olivera Sultanın kapısı açıldığında, içeride göreceğini bilmenin irkiltisiyle, durakladı eşikte. Tam, düşündüğü gibiydi görüntü...

Gözlerinde belirli bir bulutlanma. Kirpiklerinde renklenen ıpıslaklık ile doğruldu yerinden. Kollarını açıp, bir küçük kız sırnaşıklığıyla, tırmandı göğsüne. Yıldırımın geniş omuzları arasında yitti yumuşak yuvarlaklığı. Bacaklarını topladı hemen. Bayezid'in kalın, kısa kolunun üstüne atıverdi kendiliğinden. Geleceğini bildiği halde, gelmemesinin dehşetini canlandırarak, sokuldu. Yokladı uzun uzun. Sahibini arayan bir küçük kedi yavrusu gibi. Sonra, tanımışlığın güveniyle, daha derin bir nefeslenip, salıverdi dudaklarını, Yıldırım'ın ağzına...

Bayezid, uzun uzun kokladı Olivera'yı... Yılların özlemini dile getirircesine öptü... Ve sonra ağır ağır oturdu sofranın başına... Olivera kendi eliyle, kucağın-

dan inmeden doldurdu altın tası. Daha bir yerleşerek sundu efendisinin ağzına. Sonra, dudaklarını uzattı daha bir kanması, daha bir tadlandırmak isteğiyle.

Yutkundu Bayezid...

Tüm geçenleri unutmak amacıyla, sarıldı kucağındaki istek topuna...

Ve giderek uyuştuğunu, bir bulutun üstünde, Olivera'nın kurduğu dünyaya doğru yüceldiğini sezinlemenin, gevşemesi gelip çakıldı beynine... Unutuyordu... Yitirdiği iki kişi... Somuncu Baba... Hepsi bulutun gerisinde kalıyorlar...

Bir Olivera var, dünyasında... Kucağında... Belki de tam tersine, kendisi o'nun kucağına oturmuş yüceltmekte... Ve bir de, Osmanoğullarından Yıldırım ünüyle tanınan Bayezid. Ama, burda yaşı kırkı çoktan aşmış bir Sultan yok... Tek sultan Olivera... Onun kulu ve buyruğunu uygulayacak bir savaşçı var.

Kılıcının en keskin ucu ölçüsünde tutkulu.

Okunun hızınca bağımlı...

Ve yüreğindeki tüm yiğitliği, ayaklarının altına sermek hıncıyla dopdolu bir genç savaşçı. Dünyayı yeni öğrenen. Öğrendikleriyle şaşırıp, ne yapacağını bilmeyen bir acemi gibi... Şuncacık kız, buncacık yıllık kadın Olivera, hergün bir başka... Heran bir değişikliğin şaşkınlığıyla, bağını daha bir sağlamlamakta.

Onun yanındayken, tüm kuşkulardan uzaklaşıyor Bayezid. «Biliyorum ki, Olivera'nın, benden birtek isteği var... Ben... Ötekiler öyle değil. Şehzade anası her biri. Hele Devlet. Bir bey kızı. Bir yüce beyin karısı. Ve dört şehzade'nin anası... Olivera, salt Bazeyid'in karısı... Ve yetiniyor bununla. Başka bir isteği yok... Bir dileği de...»

Yeni bir yudum yuvarlandı gırtlağından midesine...

Hemen ardından Olivera'nın gül dudakları, en us-

ta aşçıların hazırlayabileceğinden daha tadlı bir lokma gibi dolandı dudaklarında. Dili, ağzının içinde gırtlağına uzanmış bir alev oku haline geldi. Ve Yıldırım, ta iliklerinden sarsıldı.

Harem Ağası, ayaklarının ucuna basarak yaklaştı. İnce sesiyle, «Hünkârım,» dedi. Dedi ya, birkaç kez yinelemek zorunda kaldı çağrısını. Yıldırım o zaman, öfkeyle çattı kaşlarını.

— Bizi rahat bırakmanızı buyurmadık mı?

— Sultanım, buyruğunuza karşı gelmek kimin haddine. Yalnız...

Korkuyordu Ağa...

Yıldırım, aynı öfkenin şimşekleşmesiyle bağırdı.

— Neymiş?

— Bir haberci gelmiştir Sivas vilâyetinizden. Mutlaka sizi görüp, iletmesi gereken haberleri varmış. Buyruğunuzu beklemektedir.

— Haberler... Yarın sabah bildirsin.

— Nasıl buyurursanız. Ama...

Ağa'nın direnmesi, şaşırttı onu. Bir buyruğunun ikilenmiyeceğini bilmesine karşın, davranışı anlamlıydı. Dikildi birden. Olivera, kucağından kaydı hafifce. Hemen tuttu. Bastırdı göğsüne.

— Söyle gelsin...

Sonra, ağır ağır kaldırıp, yanıbaşına oturttu karısını.

Haberci, koşarak girdi. Kapaklandı önünde.

— Sultanım, Timur'un Tatar askerleri, Sivas kalenizi yerle bir ettiler...

Zıpladı Bayezid...

— Yerle bir mi? Şehzadem Ertuğrul, askerlerim ne yaptılar?

— Askerleriniz, ölünceye vuruştu Sultanım. Os-

manoğullarına lâyık kullar olduklarını isbatladılar... Şehzadeniz ve dahi beyimiz Ertuğrul Gazi...

Durakladı.

Söylemekten, ya da söylediğini kendisi duymaktan çekiniyordu.

Gürledi Yıldırım...

— Söyle bire...

Haberciden önce, Olivera zıpladı. Yıldırım, yıllardır böylesine gürlememişti o'nun yanında. Sesi hep yumuşak, derinden gelen sevgenliği dillendirirdi. İlkkez, savaş alanlarının Yıldırım'ı gibi parlayıverince, ürktü.

Ve İlkkez, korkusunu giderecek bir okşayışı esirgedi Bayezid. Bakmadı bile o'ndan yana. Gözlerini kısmış, habercinin ağzından çıkacakları, daha söylenmeden öğrenmeye çalışıyordu. Yeniden kapaklandı haberci.

— Beyimiz sizlere ömür Sultanım...

Dikildi bağdaş kurduğu yerde Bayezid. Kıpırdayamadı. Dondu biran. Bekliyordu bunu. Habercinin duruşundan, söyleyişinden biliyordu. Bir kale yerle bir olunca, Ertuğrul sağ kalamaz. Kalsa bile, ölünceye vuruşur askerin başında. Yetiştirilmesi öyle...

Demek, Timur beyliğinin en ucundan vurdu o'nu. Yüreğinin de ucundan.

Elini salladı...

Haberci, dikilip gerisin geri kapıya ulaştı.

Olivera, korkulu gözlerle süzdü Bayezid'i... Değişmişti kocası. Yanındaki, azönceki adam gitmişti birden. Bir kaplanın, yırtıcılığa hazırlanması gibi nefeslenip, kabarmakta durduğu yerde...

«Bu adam n'oldu birden? Gelen haber çok önemli olmalı. Tam anlamadım söylenenleri. İyice öğrenmeye gerek duymadım Türkce'yi. Biz efendimle, konuşmadan anlaşabildiğimiz için, ayrıca ilerletmedim... Keşke

öğrenseydim bir iyice. Şimdi söylenenleri tam anlar, ne olup bittiğini öğrenirdim bir iyice,» diye geçirdi. Sonra o da irkildi birden. Ertuğrul'un adı geçmişti. Sivas, demişlerdi bir de... Tamam, büyük şehzadeye birşey oldu...

Acısına katılırcasına elini aradı Yıldırım'ın.

İnce uzun parmaklarını uzattı. Pençelerinin içinde her zaman yiten, küçücük elleriyle, sardı elini. Sıktı vargücüyle.

Birden, canlanmışcasına irkildi Bayezid...

Dikildi ayağa...

— Demek, bizi yüreğimizden vurmak istersin? Demek, oğlumuzu, ciğerparemizi yitirirsin? Sanır mısın ki, Bayezid bunun hesabını kor?.. Hangi egemen durduğu yerde senin buyruğuna giriverir? Egemenlik, vuruşarak alınır efendi. Öyle buyrukla, bir kale yıkıp, bir şehzade yitirmekle, Yıldırım boyun eğmez... Elbet veririm sana cevabını. Ve elbet sorarım bunun hesabını topal bacağından.

Olivera'ya bir gülücük bırakmayı unutarak, yürüdü kapıya.

Daha yolda buyruğunu iletti... Divan hemen toplansın, diye...

Ve divan toplanınca, kararını bildirdi, hiçbirinin konuşmasına izin vermeksizin.

— Timur sergerdesi, Sivas kalemizi basıp, şehzadeniz Ertuğrul'u yitirmiştir. Bize sığınmış olan beylerin geri gönderilmesini ve adına hutbe okunmasını istemişti, bilmektesiniz. İstemiş ve hakettiği cevabı almıştı bizden. Şimdi, böyle alçakca bir çapulda bulunmaktadır. Tez, tüm beylerime ve dahi kocalarıma bildirilsin. Herkes, en kısa zamanda Sivas yolunda buyruğumuza girsin. Kayınbiraderimiz ve Sırp kralı olan karındaşımıza da yazınız ki, toplayabildiği askerle, bizi

bulsun. Biz, hemen yarın Sivas üstüne yola çıkacağız. Ve gerekli dersi tez zamanda vereceğiz bu at hırsızı, çapulcu Tatara...

6

Timur, bir kocaman parça et kopardı.

Bir süre geveledikten sonra, yutkundu.

Bir Bedreddin'e baktı, bir Satu'ya... Yeni bir lokma dişlerken, güldü...

— Bu sizin Beyiniz, ders almasını bilmemekte bize kalırsa. Sivas olayından sonra, yeni bir buyruk gönderdik. Dedik ki, tez zamanda sana sığınmış olan beyleri gönder. Ve dahi buyruğumuzu yerine getirdiğini, iki şehzadenle bildirip, adımıza hutbe okut. Eğer bunu, şimdiden yaparsan, vakit geçmiş değil, biz de senin beyliğini tanıyıp, başka yönlere döneriz. Yok, öyle olmazsa, Anadolu ve Urumeli yıkımının sorumlusu sen olursun... Verdiği cevabı duymak ister misiniz?

Bedreddin, Yıldırım'ı iyi tanıyordu. Tam yüreği yanmaktayken, Timur'dan mektup aldıysa, mutlaka köpürmüş, o öfkeyle, ne dediğini bilmemiştir, diye düşündü. Satu, ikirciklendi... Ağır ağır, dudaklarını kıpırdatıp, bişey söylemek ister gibi davrandı. Sonra sustu. Timur, ikisini de izliyordu. Atıldı...

— Buyur koca ozanımız. Bişey söylemek istersiniz.

— Bilirim ki, Bayezid Bey, inatcı ve dahi tez öfkelenen bir kişidir. Şimdi, bana öyle gelmekte ki, bir büyük savaş olacak. Ve arada insanlar ezilecek...

— Eh, savaşın kuralı budur bire koca... Bilmez misin ki, kavga oldu mu, yara bere kaçınılmazdır. Sen

de yaşamını savaşta bitirmiş bir kişi olarak, hak vermez misin bize?..

Bedreddin, sesini çıkarmıyordu? Satu, yanıtlamadı Timur'u... Timur, akı karasından çok olan küçük gözlerini dikti Bedreddin'e...

— Ya siz... Hak vermez misiniz bize?..

— Siz tarih yazıyorsunuz Hakanım... Kimin haklı, kimin haksız olduğunu ancak o yüce kitap bildirir gelecek kuşaklara.

— Öyle gelmektedir ki bize, siz haksızlığımıza şimdiden inanmışsınız.

— Haksızlık ...Size bunu söylersek, Bayezid bey haklı duruma gelebilir. Oysa, bizim gözümüzde, ikiniz de haklı değilsiniz.

— Çok kesin konuşuyorsunuz.

— Belki hemen değil, ileride tarih de öyle konuşur.

— Siz tarih değilsiniz.

— Haklısınız. Değiliz ve olayların içinde yaşamaktayız. Ama, kendimizce, geleceğin notunu şimdiden çıkarıp, aydınlanmayı kurarız. Belirttiklerimiz o yüzdendir.

— Ama, Bayezid'in mektubunu görmediniz daha...

— Görsek, neyi değiştirir. Mutlaka ağır sövgülerle doludur. Kişiliğinize, kimliğinize saldırıyordur. Kaç hükümdarın ağzından işittik bunu. Küçümsüyordur sizi...

— Tümü küçümsediler. Ve her küçümseyen, savaşın sonunda, bizim iyiliğimize sığınmak zorunda kaldı...

Bedreddin, bir övünme mi diye baktı gözlerine. Hayır. Tam tersine, bir acıma seziliyor bakışlarında. Bir acıma ve bunun kendisine sağladığı başarının güveni...

— Küçümserler... Çünkü, onlar, birkaç kuşaktır

kendilerini bey, hükümdar sayıyorlar. Sanıyorlar ki, uzunca bir geçmişin simgesi olmak, güçlü kalmaya yeterlidir. Timur, Satu emmimizin anlattığı, sizin de buyurduğunuz gibi, onların gözünde, soylu değildir. Belki, ne işlediğini bilmeyen bir şergerdedir... Çünkü, babası hükümdar değildi... Oysa, bizce, tarih açısından değil, kişilik açısından alınırsa, Timur, yeryüzü egemenlerinin en soylusudur. Neden derseniz, görkemini kendinden başkasına borçlu değildir de, ondan, deriz...

— Hay yaşayasın Bedreddin bilgemiz... Bizim için de kişinin soyluluğu kendisiyle başlayıp biter. Eğer, yüreğinde gerçekten güç duymaktaysa kişi, güçlüdür... Bizi bırakalım bir yana... Sizi alalım... Hadi, ana yanından bir bey kızına dayandığınız için, sizi de bırakalım... Satu emmimizi alalım... Biliyoruz ki, yazdıklarıyla, pek çok soyludan da soydan da daha kalıcıdır... Ve insan için önemli olan budur...

— Öyleyse, Bayezid Beyimizin mektubunu görmemize gerek yok...

— Zaten bildiniz içindekileri... Sanki dört kuşak önceki dedesi, babamızdan daha soyluymuş gibi, kökümüze sıvanıyor. Hadi, soy özentisiyle, bunlara aldırmayalım. Ama, öyle ucuzlamaları dizelemiş ki, bir soylu sultanın ağzına değil, itin ağzına bile yaraştıramayız. Üstelik bununla da yetinmeyip, bize sığınanları geri istemekte... Yerinde duramayıp, hazırlık bile görmeksizin üstümüze hörlemektedir...

Gözleri parlıyordu Timur'un...

Belli ki, istediği gerçekleşmiş, Yıldırım oyununa gelmişti...

Bir sözünü anımsadı Bedreddin. «Hasmın senin kurallarınla oynarsa, baştan kazanırsın. Birkez de yanılıp, onun kurallarına daldın mı, çok usta olmalısın ki, ilkin başabaş gelesin. Sonra da çok kurnaz ve daya-

nıklı olursan belki yenersin. Bir kişide bunca yetenek buluşmuşsa, zaten oynamasına gerek kalmaz,» der satranç oynarken...

Şimdi anlaşılıyor bu sözün değeri...

Küçücük hatta salt kendisine dayanan bir çeteden eyleme geçerek böylesi bir egemenliği nice kurdu... Ve şimdi anlaşılıyor ki, bu egemenliğe karşın, Yıldırım'la oynamaktadır... Ve küçümsemektedir Bayezid'i...

Dayanamadı Bedreddin;

— Sizi küçümsediğini söylüyordunuz... Öyle anlaşılmakta ki, siz de onu küçümsüyorsunuz.

— Küçümsüyoruz, evet... Ama, ucuzlamayız aynı biçimde. Çünkü biz bilmekteyiz ki, savaş oyunların en tehlikelisidir. Ve böylesine akılsız bir hasım bulanda, kırıp geçiririz tüm gücünü... Kırıp geçiririz ve bir yürek çöküntüsüyle, acırız sonunda...

Nice hesaplı...

Her davranışı nice bir bilincin sonucu...

İrkildi Bedreddin... Öğrendiği, bildiğince bu adam başka... Düzeni, çapula dayansa bile bambaşka... Cihangirler soyundan bu adam... Tarih içinde, arada bir parlayıp yiten kuyruklu yıldızlardan biri... İskender, Oğuz, Atilla, Cengiz ve Timur...

Her biri yaşam'ları sürecinde, dünyanın en yüce egemenliklerini kurup, öldüklerinde darmadağın olmasını hazırlayanlardan...

«Soruyordum kendi kendime... İskender, Oğuz, Atilla ve Cıngız ne yaptı? Neden kendileriyle var olan görkem, öldüklerinde gümbür gümbür çökmekte?.. Şimdi anlıyorum... Çünkü, öylesi bir egemenliği, ancak böylesi bir bilinç taşıyabilir... Ve bu gücün sahibi en azından bir yüzyıl sonra gelir...»

Timur, Bedreddin'in birden dalgınlaşıvermesinden kuşkulandı.

Gözlerini kısıp, baktı uzun uzun...

Sonra kıpırdadığını sezinleyerek, sordu;

— Yeni bir sorun mu takıldı aklınıza?

Bedreddin gözlerini açtı. Gülümseyerek baktı Timur'un kuşkulu yüzüne.

— Bir sorunu çözdüğümüzü sanıyoruz da...

— Sakıncası yoksa, buyurur musunuz?

— Devletinizin sürekli olmayacağını söylerken, bir noktayı unutmuşuz. Şimdi birden o geldi aklımıza... Ve sanıyoruz ki, en önemlisi de budur...

— Nedir?

— Şu ki Hakanım, adı ne olursa olsun böylesine görkemli bir örgütü, ancak sizin çapınızda biri yönetebilir. Öylesine çapraşık, öylesine güç ve bilinç isteyen bir iştir bu. Ancak, adım adım kendi emeğiyle kuran biri, üstesinden gelebilir yönetimin. Oysa, böylesi kişiler de, kuşaktan kuşağa yetişivermez... Sizin yerinize geçecek kişinin, sizden daha güçlü bir cihangir olması gerektir. Oysa, cihangirler, çok güç yetişiyor. Bilebildiğimiz tarih içinde bunların beş tane olması da, doğrular bizi...

— Sayar mısınız adlarını?

— İskender, Oğuz, Atilla, Cıngız ve siz...

— Biz Annibal'ı da cihangir bilirdik...

— Yenikleri defterinize yazmak isterseniz, bilmekte devam ediniz.

— Bakın, bunu düşünmemiştik. Ama, bizim yenilmeyeceğimiz nerden belli? Bakarsınız Bayezid Beyiniz, önüne kattığınleyin Asya'nın ortasına değin sürer bizi...

— Bunun olanaksızlığını siz de bizim ölçümüzce biliyorsunuz... Askerlik biliminden anlamayız. Ama okuyup bellediğimizce, komutanlar hasmıyla karşılaştıktan sonra kurarlar düzenlerini. Oysa siz, hasmınızla

nerde, ne zaman, hangi koşullar altında karşılaşacağınızı çok önceden saptadınız. Öyle ki, nerdeyse savaşın kaç yitikle kapanacağını biliyorsunuz, diyesim geliyor... Bu durumda, yenilmeniz olanaksızdır... Bizim üzüncümüz, aynı kandan insanların birbirlerini kıracakları bir savaştan kaçınamamalarıdır...

— Bu, bizim de üzüncümüzdür... Ne var ki, Bozkırımızın yasası, savaş başlayanda kaçınmayı yasaklar bize... Öyleyse, savaşı tam istediğimiz gibi bitirmekten başka yol yoktur. Ve göreceksiniz, dediğimiz olacaktır...

— Hiç kuşku duymuyor musunuz?

— Duymaz olur muyuz... Her kavgada, bitinceye kuşku duymuşuzdur... Sanırız, teke tek savaşlardan kalmıştır bu kuşku... Yaptığımız hesaplar bir yanlış çıkarsa, hasmımız bizden usta oluverirse, diye ödümüz yarılmaktadır. Bu yüzden, savaş bitinceye, ne biz rahat ederiz ne de askerlerimiz, komutanlarımız ve çaşıtlarımız... Başarı kesinleşti mi de, özgür bırakırız onları... Azbiraz soluklansınlar, istediklerini yapsınlar için. Ama, bizim hesaplarımızın dışına taşanı da bağışlamayız hiç bir zaman...

— Bu kendinize olan güveninizden böyledir.

— Haklısınız... Kendimize her zaman çok güvenmişizdir... Bizim için, egemenlikle başarı aynı anlamı taşır. Biri olmadığında, ötekinin bir değeri yoktur... Ve zaten kalmaz... Bu bilinçle sıvanınca kavgaya, salt buyruğumuzdakilerin değil, karşımızdakilerin de davranışlarını saptamak, bize düşer... Her zaman, saptadığımız gibi davranır karşımızdakiler de... Ne var ki, bazen, hiç umulmadık zamanlarda, buyruğumuzdan çıkıveriyorlar... İşte o zaman, hemen yeni bir durum alıp, istediğimize uydurmak gerekiyor karşımızdakini...

Bedreddin, son sözleri anlamadan dinledi ilkin.

Sonra, belleğinin derinlerinde duydu... Karşısındaki orduyu yönetmekten söz ediyor Timur...

Dikildi oturduğu yerde...

Alay mı ediyor düşüncesiyle, süzdü Timur'un küçük gözlerini...

İçtenliğini anlayınca, atıldı;

— Elbette buyruğunuzu dinlemeyecek karşınızdaki ordu...

— Dinlemesi gereklidir.

— Ama, onu siz yönetmiyorsunuz ki...

— Biz yönetmeyecek olanda, savaşmanın, savaşa katılmanın anlamı mı kalır? Yollarız, oğullarımızı, torunlarımızı... Yenerler, yenilirler bizim adımıza... Neden derseniz, onlar da sizin gibi düşünürler... Hasımlarıyla karşılaşıp, düzen tutarlar. Saldırır ya da gerilerler. Ve dahi, sonucu daha güçlü itişen sağlar... Oysa savaş, kutsal bir oyundur... Bir itişme değil. Bedreddin Bilge...- Gözleri parlıyordu... Kendini savaşın tam ortasında, en güç koşullar altında vuruşmanın tutkusunda sezinlediği belli.- Öye bir oyun ki, ancak soylu davranışlar toplu cinayetten ve pis itekleşmeden çıkarır onu... Biz böylesine saygı duyarız, savaşa... Saygı duyduğumuzdan ötürü de, iyi inceleriz annacımızdaki ordunun olanaklarını. Sonra öyle davranırız ki, o ordu, yola çıktığı andan başlayarak buyruğumuza girer de, haberi bile olmaz...

Bedreddin bunun olasızlığını düşündü biran... Sonra yadsıdı içinden.

Hemen ardından da, aylardır izlediği hazırlıkları, gördüğü davranışları bir değerlendirdi... Timur ile herşey olur...

Timur coşmuştu...

Bedreddin'in aklında gidip gelen karşıtlara aldırmaksızın, sürdürecekti anlatmasını...

Tek düşüncesi, askerlikten anlamayan bir bilgeye, askerliğin inceliklerini anlatmak. Öylesine güçtür ki, bimeyen için.

Ama, Bedreddin gibi bir bilge, kavrar söylediklerini. Tam anlamasa bile, oturur düşünür, şimdi olmasa, sonradan karar verir ustalığına...

Çevresine bakındı... Hemen koşundular buyruğu mu var, diye...

Bişey istemediğini belirten bir işaretle savdı onları.

Daha bir tutkuyla anlatmaya başladı;

— Bakınız... Bunca yaşamımızın çocukluğunu saymazsanız, tümü savaşta geçti... Eğer, salt vuruşmayla kalsaydık, yaman bir savaşcı olurduk... Sizin akıncı kocalarınız gibi... Oysa biz, savaşın bilimini yapmayı kurduk başından beri... Yenilgiler neden olmaktadır? Nice davranılırsa, yenilgi silinir defterden? Ve kendimizce saptadık sonucu... Bilinen savaş düzeni üçe ayrılıyor. Saldırı, savunma ve gerileme... Özellikle ordu savaşlarında söz kousudur bu... Bir de kişilerin savaşı var... Bu da bir önceki savımıza dayanır... Karşındaki gücü, davranışlarını ve becerisini iyi saptamak gereklidir. Biz, düşündük ki, üçünü karıştşırıp, karşımızdakini de kendi kurallarımızın içine sokarsak, savaş oyununa yeni boyutlar getiririz. Yani anlayacağınız, kitle savaşında, kişi düzenini uyguladık... Zamanı biz kararlaştıracak olduktan öte, en yararlı biçim olarak bunu gördük... Oysa, sizin Osmanoğulları için, bir itekleşmeden öte değildir savaş... Ordular karşı karşıya gelir... Yüklenir birbirine tülü güreşi gibi... Baskın gelen kazanır... Öyle şey yok... Kişi egemenliğini ortaya korken, en azından kafasını da kor... Komadı mı, biri gelir, eziverir... İşte bilgemiz, bizim oyunumuz böyle... Bayezid'i Bursa'dan at bindirip düşürdük yollara... Bundan ötesi, oyun bizim dilediğimizce sürecek

ve istediğimizce bitecektir. Neden derseniz, şimdiye değin, bilincimize aykırı tek davranış olmamıştır da, ondan, deriz...

Daha önceki savaşlarını görmedi. Sivas yıkımının kararını verdiğinde böyleydi yüzü. Bu adam bambaşka... Karşısındakini uzun uzun inceliyor. Neresinden vurursa öldüreceğini, neresinden vurursa yaralıyacağını baştan biliyor. Dedikleri gerçek olmalı. Karşısındaki orduyu da bu yönetiyor olmalı. Yoksa, bunca başarı nasıl elde edilebilir? Salt güce, kıyıcılığa yani korkuya dayanmıyor ki bu... Boğuştuklarının çoğu, kendinden güçlü. Çok zaman, ordusunun tümünü bile çıkarmıyormuş karşılarına. Daha az askerle, daha etkin vuruşma biçimleri üstünde çalıştığını söylemişti Cihangir Şah... «Dedem bir savaş eridir ki, vuruşmakla kalmaz. Yönetimini de geliştirir savaşın. Bizim askerlerimiz, karşımızdakine göre az mıyız, çok muyuz demezler hiçbir zaman. Başımızda kim var? Timur? Öyleyse bir bildiği, bir düşündüğü vardır. Yenmiyecek olsak, ardımızı beslerdi, diye yanıtlarlar sorularını. Ve kazanırlar savaşı...»

Kendisi de biliyordu bunu Sivas'tan...

Koca kaleyi yıkıp, içindekileri yitirenler, korunmacıların yarısı kadar bile yoktu. Nerden geliyor bu güç?

Aslında cevaplandırılması gereken budur?

Ama, soramıyor Bedreddin. Timur, istediğinden öte bir söz söylemiyor çünkü. Sorulsa bile...

Yeni haberciler geldi.

Kulağına yeni şeyler fısıldadı.

Sanki her söyleneni önceden biliyormuşcasına gülüyordu Timur... Biliyordu da kuşkusuz... Haritaları getirtiyor, parmağını bir yere basıyor. Sonra adlar sayıyor Timur. Toplananlar dağılıyor. Sonra yeniden toplanıyorlar. Aralarından bazıları eksık... Demek, onlara yeni görevler verilmiş. Ve herkes görevinin başına geçmiş.

Anadolu içinde, bir baştan, bir başa dolanıyorlar. Otağın yeri hergün değişiyor. Bir kuzeye doğru ağıyorlar. Bir güneye iniyorlar. Kentler yakılıyor. Harmanlar tutuşturuluyor. Sular zehirleniyor. Kuyular kapatılıyor. Ve durmaksızın dolaşılıyor...

Bedreddin, hiç bir şey sormuyor kimseye.

Timur, Yasavulbaşını gönderdiğinde çadırına giriyorlar.

Tartışmalar başlıyor yeniden.

Ve sonra, otağlar, çadırlar çözülüyor. Yolculuklar, yolculuklar...

Yıldırım, yerinde duramıyor.

Otağının içinde, bir baştan bir başa gidip gelmekte durmaksızın.

Bursa'dan çıktığı gibi, Sivas yönünde at koşturmuştu kimseyi beklemeden. Ardından bir kıvrım yapıp, Kayseri üstüne indi. Kadı Burhanettin, can havliyle, kendini Timur'un otağına attı. O sırada, Timur askerlerinin ardında, Sinop içlerinde dolandığını duydu. Sinop'a vardığında, Rumeli askerleri yetiştiler.

Evrenos Gazi ve Sırp kralı, toplayabildikleri askerle, Yıldırım'ın ordusuna katıldılar. Yeni bir kovalamaca başladı...

Timur'un Sakarya ovasında olduğunu bildirdiler.

Asker, nefeslenmeye olanak bulamadan, Sakarya'ya yöneldi.

Ovaya geldiklerinde, yakılmış yıkılmış bir düzlük buldular ancak. Timur ordusu, gerilere, güneye inmişti. Yeniden adına düştüler... Düştüler ya, bir bezginlik başladı askerde. Yorgunlukları her davranışta belli olmakta. Üstelik su yok geçtikleri yerlerde. Salt ırmaktan ırmağa su gereksinimlerini gidermekteler. Güneye iner-

lerken, bir başka haber geldi. Timur askerleri, Germiyan topraklarını yakıp, yıkmaktadırlar...

Konya üstünden Kütahya'ya döndüler yeni baştan... Otağ kurup, bakındılar. Timur yine yoklara karışmıştı... Beyler, divan otağında, Yıldırım'ı beklediler toplanıp...

Gün batalı çok oldu... Yakılan ışıldaklar, otağın içini iyice aydınlatıyor.

Dışarda beliren kıpırtı, Yıldırım'ın gelmekte olduğunu kanıtlıyor.

Ali Paşa, ellerini göbeğinin üstüne bağlayıp, ayağa fırlıyor. Öteki komutanlar, Başbakanı izliyorlar hemen... Ve Yıldırım, bakışlarında kıvılcımlanan hıncıyla, giriyor kapıdan. Çevresine bir göz atarak, köşeye kurulmuş tahtına doğru yürüyor ağır ağır...

Oturduktan hemen sonra, ötekileri de oturtup, hafif yanlayarak, dinlemeye hazırlanıyor. Ali Paşa, sakallarını titreterek, gelen haberleri iletiyor;

— Sultanım, öğrenildiğine göre, Timur Ankara üstüne yürümekteymiş...

— Madem haber irişti, biz niye dururuz lala?

— Buyruğunuzu bekleriz Hünkârım...

— Buyruğumuz budur ki, hemen yola çıkıla...

Evrenos, daha buyruk bitmeden sakallarını kucakladı... Yıldırım, bakışlarının tüm sertliğiyle baktı Evrenos'a... Yine bişey söyleyecek... Bekledi...

— Sultanım, - diye söze başladı Evrenos. - Anladığıma göre, Timur bizi yormak, yıpratmak diler... Akıncı yasalarını uygular. Şimdiye değin bir değerlendirme yapmamız gerekirse, başarılı da olur. Asker yorgun, hayvanlar bitkindir... Bulduğumuz temiz suyu fersah fersah taşımak zorundayız. Çoğu hayvanın beslenmesi olanaksız bir duruma gelmiştir. Tedbir budur ki, askerin bir süre dinlenmesi gerek... İzniniz olursa, bur-

da otağ kuralım... Bir iyice saptayalım Timur'un yerini... Ondan öte üstüne varalım...

— Bire koca Gazim... Timur da bizcileyin sürükleyip durmakta askerini. Onunkine bişey olmamaktadır da, bizim askerimiz mi pörsüyüp, yılacak... Bilmez misin ki, durmaksızın kabarıp taşmaktadır hesabı... Ve biran önce almamız gerektir öcümüzü...

— Bilirim Sultanım. Ama, siz de bilirsiniz ki, dingin askerle alınacak öc, daha bir güçlü olur...

— Ya yakılıp yıkılacak yeni illerin, sancakların acısı kimin yüreğine çöreklenecektir?

— Acı, tümümüzündür Sultanım...

Sesini çıkarmadı Bayezid... Biran düşünceye daldı. Söylediklerine hak verircesine baktı Evrenos'un yüzüne...-

— Peki, yolculuğumuz sabahleyin başlasın, - buyurdu...

Kocalar ve vezirler önemli bir olanak sağlamışlar gibi sevindiler. Her biri saygıyla selâm verip, tek tek dağıldılar otağdan. Evrenos gitmek üzereyken, durdurdu Bayezid.

— Lala, siz kalasınız. Konuşacaklarımız vardır.

— Başüstüne Hünkârım...

Ötekiler yitinceye bekledi Bayezid. Bu Osmanoğullarının alışkanlığı idi... Divan biterken, kocalardan birini alakor, birkez de onunla tartışırlardı durumu. Ve bu kişi genellikle Evrenos olurdu. Osmangazi alplerinin en yaşlısı olduğu için...

— Az önce dediniz ki, akıncı töresini uygulamaktadır.

— Evet... Bizi ardında bunca dolaştırdığına bakılırsa, savaş töresi akıncı yasalarına uygundur Timur'un...

— Akıncı yasası, kollar üzere çalışır. Nice bir iştir ki, bunca askeri dilediğince dolandırabilsin...

— Askerinin tümüne akıncı eğitimi uyguladıysa, başarır bunu.

— Bizim ne etmemiz gerek?

— Savaş neyi getirir bilmemekteyim şimdilik. Ama, bana öyle gelmektedir ki, askerimizi yormamalıyız. Yorgun askerle, savaşa girmek, Timur'un annacında tehlikeli olabilir.

— Benim askerim, yorgunluk bilmemektedir Gazi lala... Bilirsiniz ki, biz Yeniçerimizle, Anadolu uclarından, Rumeli sınırlarına seyirtip gelmişizdir. Gelmiş ve dahi yakaladığımız yerde, yitirmişizdir düşmanı.

— Bukez annacımızdaki, bundan öncekiler gibi değil bana kalırsa. Çok dikkatli olmak gerekir...

— Bence, yürekli olmak yeterlidir.

— Nasıl buyurursanız Sultanım...

Konuşma bitmişti. Evrenos kalktı...

Ağır ağır, otağın dışına çıktı.

Çandaroğlu kendisini beklemekteydi.

Sokuldu yanına.

— Pek uzun kalmadınız.

— Kendi dediğini dinlemekte.

— Umutsuzsunuz...

— Timur usta... Çok usta... Asya'dan bu yana sürüp gelmesi kolay değil.

— Ne etmek gerek sizce?

— Bir bilebilsem bunu...

Yürüdüler Çandaroğlu'nun otağına doğru. Evrenos, orda ayrıldı.

Timur, Çubuk Ovasının kuzeyine düşen Küre dağına dayamıştı ordugâhının ardını. Karabayır'dan başlayan keçe çadırlar, Kızılcaköy deresini aralarına alıp,

Böğrek tepeleri boyunca uzanıp gidiyordu. Kat kat bayırdan aşağı, ovanın düzlüğüne doğru iniyor. Belli ki, Timur, savaşı burda yapmaya kararlı. Birtek Ankara yönünü açık bırakmış. Orda da, Hızırlık tepesine çıkardığı gözcüler dolanmakta. Yıldırım'ın geldiğini haberliyecekler. Ordu, kaç gündür dinlenmekte...

Güneş ağır ağır yükseliyor İndağı'nın üstünden... Işıkları, Çubuk çayında, Kızılcaköy deresinde iğneleşip, keskinleşirken, Hızırlık Tepesi gözcüleri, sökün ettiler. Yıldırım, Çubuk ovasına girmekte.

Timur, sakalsız yüzünü kaşıdı bir süre.

Haritalarını istedi...

Miranşah, zıpladı koşturdu haritaları. Şahruh, babasının yanına dikildi. Timur, bakındı. Torunu Mehmet Mirza, Uluğ ve Baysungur Beyleri çağırdı yanına.

— Siz de gelin... Savaş çok yakında başlayacak. Bir iyice kararlaştıralım ne yapacağımızı. Ondan sonra, heran yeni bir buyruk beklemeyin.

Saygıyla toplandı oğulları ve torunları...

Timur, çok önceleri çizdirdiği haritaları önüne serdi...

Uzun uzun inceledi...

Parmağını daha önceden çizdiği çizgiler üstünde gezdirerek, konuşmaya başladı.

— Hemen hemen dört aydır, ardımızda koşturuyoruz Bayezid'i... Bu, biz böyle istediğimizdendir. Görüyorsunuz ki, Osmanoğlu, pek akıllı değil. Hep bizi izlemekte. Birkez, bir harita çizdirip, nereye gidebilir kestirmiyor. Bizden haber gidiyor ki, filânca yer vuruldu, bir hafta on gün arayla, oraya varıyor. Bir komutan ya da başbuğ böylesi şaşkınlaştı mı, yenildi demektir. Şimdi bizim yerimiz burası... Ardımızda dağlar var... En güvenli biçimde yerleştik. Bayezid'in ardı açık. Duydunuz ki, gelmekte. Karşımıza yerleşmesi için, bugü-

nün geçmesi gerek. Bizim düzenimiz annacında hemen saldırıya geçeceğini sanmıyorum. Ama, geçerse, püskürtürüz ilkin. Sonra da, dört bir yanından çevirip, yitiririz tümünü. Nasıl olacağını biliyorsunuz. Sen Miranşah, filler ve yedeklerin başına geçip, son buyruğu bekleyeceksin. Bu dolanmada, seni de askerlerini de çok yorduk. Azbiraz dinlensinler. Sen, Şahruh, Bayezid askeri hemen saldırırsa, saf tut. Ve dahi püskürt... Mirza, Uluğ ve Sungur için yeni bir deneme yapacağız... Mirza, Ebubekir'le birlikte, benim eski alplerimi alacak. Sol kanadın, saldırı gücüsünüz siz. Benden işaret bekleyeceksiniz. Ve olaki bir kaçan buluna. Hiç zaman yitirmeden ardına düşeceksiniz. O yüzden, savaş başladığı anda, Hızırlık Tepesine doğru kayacaksın. Gözcüler dikip, bekleyeceksin. Gerekirse, ordan aşağı sarkıp, arkadan vuracaksın. Gerekmez, benden buyruk gelmezse, kaçanları toplayacaksın. Uluğ, Aygen'in akıncılarıyla, Kürşat, Tirşad ve Tolunay askerlerini alıp, sağ yandan saldırıya geçecek. İlk saldırı sizin yandan olacak Uluğ... Biliyorum, senin için köşene çekilip, kitap okumak ve dahi yazmak daha iyidir. Ne var ki, şimdi kavga günü. Tüm kitapları, pusatlarınız yazacaktır. Unutmayasın... Eğer bir yadsıman varsa, şimdiden söyle ki, değiştireyim seni?

Uluğ önüne baktı... «Dedesi, son bir sınavdan geçiriyor olmalı. Hiç gelmemeliydi buralara. Okumak, okuduklarından notlar çıkarmak, tümünden iyi. İyi ya, bırakmadı ki... Yarın, devletin sahibi sen olabilirsin, diye toplayıp getirdi. Hem, gittiğimiz yerlerdeki ünlü bilginlerle de tartışma olanağı bulursun. Şimdi birden savaşa sürüveriyor. Üstelik, en denenmiş, en güvenilir komutanlarını buyruğuna vererek. Var bir bildiği dedesinin. Var ki, böyle davranmakta.»

— Nasıl buyurursanız efendimiz...

— Yaşa be torunumuz. Bizim de istediğimiz buydu... Görelim seni. Salt kalem efendisi olmayıp, yüce bir yiğit bulunduğunu da isbatla öteki torunlarımıza... Evet... Şimdi sıra orta bölümde... O da bize kalsın. Eğer sizin saldırılarınız ve alpler bişey yapamıyacak olursa, iş bize düşecek demektir. O zaman da, her zamanki kurallarımızı uygulayarak yitiririz düşmanımızı. Hadi, şimdi siz işlerinizin başına geçin, durumunuzu buna göre ayarlayın bakalım.

Gözlerini kısarak baktı iki tepenin arasından ovaya giriş yapan genişliğe... Daha görünmüyordu Yıldırım ordusu. Yeniden başını eğdi haritalarına. Yüzünde bir gülücükle, en büyük satranç tahtasını açtırdı. Karşılıklı taşları dizerek, kendi kendine oynamaya başladı. Bir yandan, taşları sürüyor, kırıyor, dolaştırıyor. Bir yandan da, düşünüyordu...

«Buraya kadar herşey benim istediğim ve dahi yönettiğim gibi geldi. Öyle anlaşılmakta ki, bedeni gelişmiş bir çocuk, Söğüt başbuğu... Yiğit, yürekli... Ama, akılsız... Şimdi bu akılsızlıkla, neler yapabilir?.. İşte, beni açmaza düşüren bu... Bir akılsızın ne yapacağı hiç belli olmaz ki... Bir belli olsa... Biz yine de, kendimizce, bazı deneyimler yapalım. Oyunlar kuralım... Bakalım hangisini oynayacak. Karşılığını sonra veririz... Nikebolu'da olsun, Anadolu beylikleriyle tutuştuğu kavgalarda olsun, kişisel gösteriye çok meraklı... Ne etmiş Nikebolu'da? Tek başına haçlıların arasından geçip, kale komutanına selâm vermiş... Ne çıkar bundan? Kişisel yiğitliğinin ne denli yüce olduğu. Ya bir sezinleselerdi o'nu... Yitiriverselerdi... Haçlılar, ordularını önlerine kattığınleyin, sürüp atarlardı Avrupa'dan... Olmamış... Bir raslantı bu... Haçlıların, avanaklığı. Hani gelsin, benim ordumun arasından geçsin bakalım. Diler gece, diler gündüz. Tuttuklarınleyin, bacak-

larından sallandırıverirler... Burda, bunu yapamaz. Ama, mutlaka bir gösterişte bulunup, benim gözümü yıldırmak isteyecektir. Ne yapabilir burda? Tamam... Ya, bir savaş oyunu düzenler. Ya da daha görkemli bir gösteriye kalkışır. O gösteri ne olabilir?»

Dolanıyor...

Yıldırım'ın kişiliği üstüne öğrendiklerinin tümünü aklından geçiriyor. Yeniden anımsıyor söylenenleri. Ve birden yüzü gülüyor...

«Savaş oyunu yapmazsa ava çıkabilir. Pek meraklıymış. Üstelik askerin de işine gelir bu... Belki umduklarınca avlanırlar... Yiyecekleri artar. Yiyeceği az askere gerekli olan, dinlenmektir. Az eylemde bulunsun ki, gücünü koruyabilsin. Akılsız komutan da sanır ki, ne denli çok eylem olursa, o denli güçlenir topluluklar. Yanlış... Bu yanlış da o başbuğun yenilgisine neden olur. Neyse... Şimdi biz yönetiyoruz Yıldırım'ı... Başından bu yana olduğunca... Ava giderse, nereye gider? Bir İndağındaki ormanlar var, bir de bizim tuttuğumuz Küre dağının ormanları... Ardımızdan dolanmayı deneyebilir. Şahruh, o yana tetik olsun...» Elini çırptı...

Yasavulbaşı koşarak geldi.

— Şahruh'a söyleyin, Küredağını gözetim altında tutsun. Güvenliği o'na aittir.

— Başüstüne efendimiz...

«Küredağında kuş uçmaz bizden habersiz. Şimdi gelelim. İndağı'na... Mirza Hızırlık tepesinde... Orayı boş bırakmak olmaz... Demek, kendimizden ayıracağız.»

Yine elini çırptı...

Yasavulbaşı, yanıbaşında dikildi.

— Atalay Bey'le, Sevütekin'i çağır...

Yeniden bir taş sürdü. Karşılığını sürerken, çağırdıkları girdiler.

— Oyalanmadan Ravlı, Kalecik üstünden geçin... Biriniz, Emirdağı ormanlarına dalacaksınız dağılıp. Ötekiniz, İndağı ormanlarına... Kendinizi belli etmeyin. Bizim Keş, biçimi gereğince, yitirebildiğinizce Bayezid'i yitirip, döneceksiniz. Elbette gelen olursa. Olmazsa, yarın sabah, tümünüz yerinizde bulunacaksınız. Adam yitirmek yok. Tamam mı?

Başeğdi alpler. Gerileyerek çıktılar.

Yeni bir taş sürdü...

Otağının yanından, at nallarının sesi duyuldu biran. Başını uzatıp bakmadı.

Sürdürdü düşüncelerini.

«Eh, avcılarımızı avlayacak durumdayız. Geriye ne kalıyor. Birden saldırıya geçmesi... Askerlerimiz buna da hazır... Bekleyebiliriz.»

Cariyeler, kızarmış et doldurdukları sinileri sundular. Timur, keyifle kopardığı parçayı kemirerek, satrancını sürdürdü...

Bayezid, Yeniçerilerinin başında, Hızırlık tepesini aştı... Daha mekkâreler Ankara Çayına ulaşmadan, Çubuk ovasına girdi...

Timur'un otağına, keçe çadırlarına baktı uzun uzun. Ve tepeyi ardına alarak, ilerledi düzlükte. Gün, tepesine doğru yücelirken, buyruğunu verdi. Ordugâh kurulsun. Ve daha, çadırlar kurulup, ilk yemekler dağıldıktan hemen sonra, av hazırlığı başladı.

Çevreye çıkarılan gözetlemeciler, üç yanlarının Timur askerlerince tutulduğunu bildirdiler.

«Acaba, Küre dağına doğru bir sefer eylese mi? Olmaz... Asker yorgun. Timur, kaç gündür burda, be-

siye yatırdı askerini. En iyisi, dönüp Elmadağ'la, İndağında avlanmak.»

Hemen verdi kararını.

Komutanlarını otağında topladı...

— Biz, yeniçerilerimizle, ortada bulunacağız. Çelebi Mehmet'imiz, Amasya, Sivas, Sinop, Kayseri askeriyle. Bayezid Paşamız, Sofi Bayezid Beyimiz, Mezid ve dahi İlyaz Beylerimizi de alıp, sağ kanadımızı tutacak. İsa Çelebimiz, Tez Ali lalamız, Timurtaş Paşamız ve dahi Aygut Alpimizle, Ankara, Bursa, Germiyan askeri Çelebi Mehmet'le, bizim aramızı dolduracak... Musa Çelebimiz, Kayınbiraderimiz Mirçe Brankoviç, ve dahi Uç Akıncılarımızı buyruğuna alıp, hemen solumuzda görev alacak. Süleymanımıza gelince, Başvezirimiz Çandaroğlu Ali Paşa, Yeniçeri Ağamız Hasan Paşa, Kösemihaloğlu Mehmet Beyimiz, Timurtaşoğlu Karaca Beyimiz, Kara Mukbil Beyimiz'le Urumeli askerimizin komutanıdır. Kendisine, Lalamız Gazi Evrenos, ve dahi İne beyimiz yardımcı olacaklardır. Düzenimiz belirli... Ovada olduğumuza göre, buyruğumuz üzerine alan savaşı başlayacaktır. Şimdi, yemeğimizi yiyelim. Biz, Yeniçerilerimizle, bir ava çıkmak dileriz. Gösterelim Timur'luya ki, gücümüz ne denli büyük, vuruculuğumuz ne denli yücedir...

Çandaroğlu, yutkundu Bayezid sözlerini bitirince.

— Bişey mi söylemek dilersin Lala?

— Sultanım, diyecektim ki, asker bugün dinlensin. Dilerseniz yarın ava çıkarız. Ve dahi kavgayı öteki gün başlatırız...

— Ya Timur, yeniden sökün edip bir başka diyara göç eylerse?..

— Yerleşmesinden belli ki, kendisi için en uygun yer olarak seçmiş burayı sultanım. Bakarsınız, saldırı-

ya geçebilir. Sizin burdan uzaklaştığınızı gözlemektedir.

— Geçsin. Dönüp yetmek güç bir iş mi? Ordu ağırlığı olmayanda, yel gibi yeter tasalanmayın. Yeter ve dahi oracıkta işini bitirir Timur'un...

— Ben de Çandaroğlu yoldaşımın görüşüne katılırım Hünkârım. Tedbir budur ki, yorgun askeri dinlendirmek gerek...

Yıldırım kısık gözlerini Evrenos'a dikti... Bakışlarında, buyruğuna karşı gelindiğinde çivileşen o ıpıltı belirmişti.

— Burda komuta bizim elimizdedir...

— Elbette Hünkârım... Ama, tedbirli olmak başbuğun görevidir. O yüzden, biz de, Lalalarınızın görüşünde doğruluk bulunduğu kanısındayız...

Bayezid Paşa'nın çıkışı, daha bir biledi Yıldırım'ı...

— Bizce tedbir budur ki, asker boş durmaya. Neden derseniz, Timur, erken gelmenin olanağıyla görkemli görünmektedir. Asker, o'nun fosluğunu bilemez. Görmemesi, kendi işiyle uğraşması daha bir akıllılıktır.

Kocalar, başlarını eğdiler.

Yıldırım, sofraya uzandı tümünü çağrılayarak.

Karar verilmişti...

İsteksiz uzandılar. Lokmaları güçlükle çiğneyerek, biran önce görevlerinin başına gitmek isteğiyle, izin almaya başladılar.

Bayezid, hiç sesini çıkarmadı.

Tümü gittikten sonra, doğruldu yerinden.

Yeniçerilerinin atlanmasını buyurarak, ovada geniş bir daire çizdi. Korkusuzluğunu, askerinin eğitim gücünü göstermek dilercesine dönemeçler alarak, Elmadağına doğru akıp yitti...

Timur, Yıldırımın davranışlarına bakıyordu. As-

kerleri kesin buyruk almış olmanın aldırışsızlığında. Kendisi de öyle... Satrancının başında, durmaksızın taş sürüyor. Ve kendi kendine gülüyor...

«Düzenlemelerim tam tuttu... Bir tek şey var ki, benim hesaplarımdan daha değişik bir durum gösteriyor. Ben gösteriyi, yarın yapacağını umardım. Demek, hemen başladı. Eh, kişi Yıldırım ününü alınca, buna uygun davranmalı. Yarın, daha gün doğarken kavga başlayacak demektir. Bakalım, bizim avcılar, kaç Yıldırım'la avlayacaklar. Buna göre, savaşın sürecini de bir hesaplayalım...»

Ellerini çırptı...

Yasavulbaşı yettiğinde, satrancı işaret etti... Oyun bitmişti, düşünceleriyle birlik. Aceleyle topladı adam. Yeniden ellerini göbeğine kavuştururken, buyruğunu bildirdi Timur...

— Bilgelerimizi haberleyin de, ne denli zahmetse buyursunlar. Nasılsa bundan sonraki zamanımız boş. Değerlendirelim...

7

Yeniçeriler, Yıldırım'ın ardısıra atkoşturmaktalar...

Biliyorlar ki, yeni bir yenginin kıvancını taddıracak onlara Hakanları... Ancak öyle zamanlarda böylesi coşkulu olur... Kavga bitende, kim kala, kim öle belli değil... Olmayanda, şimdi Hünkârlarıyla omuz omuza olmanın sevincini paylaşmaktalar. Üstelik, günlerdir taze et yememenin acısını çıkaracaklar. Ormanlarda, nice karaca, geyik varsa toparlayıp, püryanlıyacaklar... Öyle bir şölen olacak ki, Timur şaşa...

Ova gittikce uzuyor önlerinde...

Güneş, nerdeyse tepeye dikilecek... Onlar daha dağı tutamadılar.

Bayezid hınçtı kıratını...

At hız alarak zıplamaya başladı... Ayaklarını alabildiğine uzatıyor ve onları yere vurmadan yeniden salıyordu sanki... Ardayaklarını basar basmaz kendisini öyle bir fırlatıyordu ki, her zıplamada birkaç at boyu yol alıyordu... Asker, hemen başbuğunun ardında bitti yine...

Biranda karıştı saflar... Ve Elmadağ ormanlarına doğru, herkes bildiğince at koşturmaya başladı. Yıldırım en önde... Geçilmesi olanaksız kırat, ardındakilerin nal sesini dinleyip, oyun oynuyor sanki... Tıpırtılar yaklaşanda yeni bir hamleyle zıplıyor...

Bayezid keyifli...

Aradabir dönüp ardına bakıyor...

Askeri de komutanlarına uymuş...

Sevinç naralarıyla göğü inleterek, hemen ardından izlemekteler onu.

Elmadağ eteklerine geldiklerinde, bakındı Bayezid. İşaret vererek durdurdu askerini. Bunca kişi, ağaç, ağaç, dal dal tarar bu ormanı. Hemen ikiye bölündüler. Bir bölük Yıldırımı izleyerek, yeniden salıverdi dizginleri... Elmadağ'da bıraktığı yirmi bine yakın Yeniçeri'ye; «Dönüşte alırım sizi... Akşam karanlık basarken, tümünüz burda toplaşın,» diyerek, kamçıyı bastı...

***

Gece olmasına karşın, Atalay Beyle, Sevüktekin Timur'un otağına daldılar... Kağan, Yıldırım'ın dönüşünü görmüş, onları beklemekteydi. Parmağını oynatarak, konuşmalarını buyurdu.

Sevüktekin sözaldı ilkin;

— Yolda dağları paylaştık Sultanım. Atalay Bey kulunuz, Elmadağı ormanlarında sinerken, ben kulunuz

da, İndağı'nda pusu kurdum... Yiğitlerim ve alplerim, kalın ağaç gövdelerinin ardında ve dahi ormanın derinliklerinde sindiler... Bayezidlinin boruları çalıp, av başlayana bekledik. Sonra, dağılan asker, önümüzden, ardımızdan av ardında seğirttikce, bastırıp, ses çıkarmasını engelledikten sonra işini bitiriverdik. Yiğit ve alplerimin belirttiğince, bizim ormanda, Yeniçerilerden beşbin kadarı vahşi hayvanlara yem olarak terkedilmiş bulunmaktadır.

Timur, gözlerinde sevecen ışıltılarla, Atalay'a baktı...

— Benim yiğit ve alplerimin dahi, Sevüktekin karındaşımızdan geri kalmadığını belirtirim Başbuğum...

— Eh, düşündüğümüz gerçekleşti. Varın, yiğitlerinize dinlenme olanağı sağlayın. Bize kalırsa yarın kavga günüdür...

Atalay'la, Sevüktekin, başbuğun gözlerindeki beğeniyi, en yüce alkış sayarak, çıktılar geri geri... Onlar gider gitmez, ellerini çırptı Timur. Yasavulbaşı, ardında Otağcıbaşıyla birlikte sokuldular...

Timur, dalgın, yeni işler düşünmekteydi. Geldiklerini sezinlemedi ilkin. Sonra başını salladı.

— Tez, Kayseri ve Sivas Beyi, Kadı Burhaneddin'i... Karaman Beyini, Sinop egemeniğiyle, İzmiroğlu'nu ve dahi öteki beyleri çağırın.

İkisi birden çıktılar. Ve daha onlar çadırları dolaşmaktayken, Bayezid'in, daha önce de Hüdavendigârın önünden doğu yakasına sığınmış tüm Anadolu beyleri sökün etmeye başladılar...

Tümü toplandığında, başını kaldırdı Timur...

— Şimdi de sizi dinleyelim bakalım. Tuttuğumuz düzen bir nice gitmektedir. İlişkiler kurulmuş, karşılıklı anlaşma olanakları bulunmuş mudur?

Kadı Burhaneddin dikildi ilkin.

— Yüce Hünkârım, buyruğunuz üzere, komutanlarımı sabahtan saldım askerlerimin arasına. Tümü, derli toplu bir biçimde, Çelebi Mehmet komutasında bulunmaktaymışlar... Komutanım, tümüyle tek tek konuşmuş. Biz beyimize sadık ve dahi saygın kullarız, demişler. Ne ki buyurdu, yerine getirmek başlıca ödevimizdir. Ve buyurduğunuz gibi, bizden işaret alır almaz, saflarını terkeyleyip, bize katılacaklarına söz vermişler...

— Adamın güvenilir mi?

— Kendim kadar sultanım...

— Kaç asker varmış?

— Sivas ve Kayseri sancaklarınızdan dörtbin güvenilir yiğit...

— Evet sonra...

Beyler tek tek ayağa kalkıp, kendilerine bağlı asker sayısını ve buyruk beklediklerini bildirdiler. Timur, kafasında hesaplıyordu söylenenleri. Eğer, belirtilenin yarısı gerçekleşirse, Yıldırım'ın bir kanadını, koparıp aldı demektir. Ondan ötesi, başarıya inancı sarsılmış, kağşamış askerle vuruşmak kolaylığıdır.

Cariyeler, gümüş kupalar içinde, nar şerbetlerini dolaştırdıktan sonra, tümüne izin verdi Timur...

Beyler, birbiri ardınca, otağdan ayrılırlarken, haritaları önüne çekti...

*
* *

Av, umduğunu vermemişti Bayezid'e... Kaç günün açlığını, taze av etiyle gidermeyi düşünmüştü. Hem, askerin gücünü isbatlayacak, hem yarın için güvencesini artıracaktı. Gittiğinin yarısı, kırılmıştı. Buncacık bir avda, bunca büyük kayıp, akıl alası değil... Şimdiye kaçkez ava çıkmıştır Yeniçerileriyle... Hiç birinde, böylesi yitikle karşılaşmadı. Bir nedeni olmalı bunun. Olmalı ya...

Somurtarak atladı atından.

Vezirleri, beyleri otağında beklemekteydiler.

Geçti, tahtına oturdu.

— Av, umduğumuzu vermedi. Askerlerımız, orman içinde yitiklere karıştı. Biz ki, Yeniçerilerimize her zaman, kendimizden fazla güvenmişizdir. Ve dahi, kavga yerinde, hiçbir zaman, bu güvencemizin yersizliği belirmemiştir. Ne var ki, bukez daha kavga başlamadan, yarısının kaçtığını sanmaktayız...

Yeniçeri Ağası Hasan Paşa, ellerini birbirinin içinde sıkarak doğruldu.

— Yeniçeri kullarınız, size bağlıdırlar ki, Sultanım, azat kabûl etmemecesine... Buyruğunuzu duymuş olsalar, yürekten yaralanacaklarına kuşkunuz olmasın.

— Öyledir de, gidenin yarısını zor toparlayıp getirebilişimiz nedendir?

— Asker yorgundu Sultanım. Sizin avınız ise, savaştan daha bir zorludur. Bunu bilmeyen yok. Öyle sanmaktayım ki, kocalarımız bu yüzden, dinlenme gerekliliği üstünde durmuşlardır. Yorgunluğun yitirdiği Yeniçeri kullarınız için bir de siz böyle düşünürseniz, ne sizin katınızda, ne Tanrı'nın katında utançtan kurtulamazlar.

— Demek siz kırıldıkları, o yüzden derlenemedikleri kanısındasınız?

— Elbette sultanım. Siz de buyurmaktasınız ki, sadakatlarından kuşku duyulmaz...

— Öyleyse, bizim davranışımızı kınamaktasınız.

— Sizin davranışınızı kınamak... Bu olur iş değil sultanım. Askeriniz, ölüm ya da dirim olsun, buyruklarınıza kesinkes uymak zorundadır... Bizim, sunmak istediğimiz, bu ölüme kuşkusuzca uyanlar için, sizin kötü düşünmemenizdir.

— Peki peki, Yeniçeri kullarımızdan her zaman olduğunca, hoşnuduz...

Bir isteksizlik düğümleniyor boğazında. Bunların burda toplanmalarının nedeni belli. Şimdi salıverse tümünü, askerin yorgunluğuyla başladıkları tartışmayı sürdürürler.

Daha konuşmalarına olanak kalmadan, kendisi girdi söze...

— Bakın kocalarım. Sizin tedbirli olmak önerinize her zaman hak vermişizdir. Siz de bilirsiniz ki, özellikle alan savaşlarında, yüreğimiz korkuyla titremiştir her zaman. Bir küçük hatanın, binlerce askerimizin kırılmasına neden olacağını düşünmüşüzdür de ondan... O yüzden, içinizden tasayı atın... Timur, şimdiye hep kazandıysa savaşlarını, kalleşliğinden kazandı. Bir de ve bizce asıl önemlisi de, annacında kendine denk bir güç bulamadığı için, hep başarılı olmuştur. Oysa, biz öyle değiliz. Ordumuzun, kaç büyük sınavdan üstelik başarıyla geçtiğini tümünüz biliyorsunuz. Siz komutanlarımın her biri, Timur'u yere çalmaya yetersiniz. Bir Başbuğ ki, kendini böylesine güçlü sayanda, önüne durabileceklerin aklına şaşmak gerekir. Biz, daha geçtiğimiz yıl, Nikebolu önünde, Timur ordusunca büyük bir orduyu yokettik. Hiçbirimize, böylesine bir günde, karılar gibi pinekleyip, düşünmek yaraşmaz. Varın, asker kullarıma eğitin ki, yarın, daha gün doğarken savaş cöngü vurulacak ve dahi, Timur'a dersi verilecektir.

Otağda, Yıldırım'ı hemen başlayacak bir savaşın güçlükleri konusunda uyarmak için toplanmış bulunanlar, ağızlarını açamadılar. Hünkâr buyruğu, onların akılcı konuşmalarından önce patlayıvermişti. İsteristemez kalktılar. Gönülsüzce bakıştılar birsüre. Sonra, her biri selâm verip, kendi komutasındakilere buyruğu iletmek amacıyla, boşalttılar otağı...

Bayezid, derin bir nefes aldı...

Karar verilmişti...

Direnmeye alışkın kocaların hiçbiri ağzını açıp, tek söz etmemişti.

Anlaşılıyordu ki, onlar da sürüpgelen amaçsız izlemelerden bıkmışlardı...

Bedreddin, bilgeler için ayrılmış bölümde oturmakta... Daha, ordugâh kurulurken, bir tepenin yamacına yerleştirilmişlerdi. Savaş başlayanda, olupbiteni iyice görmelerini sağlamak istiyordu Timur. Hem de, hiçbir şeye karışmamanın temizliğinde olacaklardı böylelikle. Salt seyreyleyecekler, bir savaşın görkemini görüp, belleyeceklerdi.

Çadırında, tek başına oturmakta olan Bedreddin, Satu'nun gölgesiyle irkildi.

— Bilge yeğenim, sıkkın durursun?

— Sıkılmayacak gibi değil ki... Nicedir engellemek için çaba harcadığımız vuruşma, gözlerimizin önünde oluşmakta.

— Bazen olaylar, istekleri aşmakta değil mi?

— Aşmakta ki, hem de nasıl... Daha sabahleyin, yanına toplandığımızda dedim ki Timur'a, salın beni. Gidip, Bayezid Beyle görüşeyim bir iyice... Bu savaş anlamsız. Kırılacaklar, boşuna yitecek. İkiniz de, aynı soyun insanlarısınız. Ve dünya, iki Başbuğa yetecek ölçüde büyüktür. Siz İran sınırına, Endülüs ötelerine değin Asya ve Afrika'ya sahiplenin. Anadolu ve dahi Avrupa'yı da Yıldırım'a bırakın. Böylelikle, İslâm bayrağı, Türk görkemi, dünyanın bilinen tüm ufuklarında yücelsin. Dinletemedim Satu emmi... İş buraya varanda, vuruşmak zorunludur diyor, Timur... Sizin için savaşın anlamı yoktur. Bizim içinse, şu andan öte, barışın... Tartıştık uzun boylu... Gün batana sürdü söy-

leşimiz. Ama, izin alamadık karşıya varıp, Yıldırım'ı da düşündüğümüz yola getirmek için. Üstelik demekte ki Timur, sizin oraya varmanız, bizim aczimizi belirler. Şimdiye değin kazandığı birkaç başarıdan başı dönmüş bulunan budala çocuğun, daha bir coşmasından öte işe yaramaz. Yıldırım'ı düşünmekteyiz kendi kendimize. Hani pek haksız değil... Tarihi öne sürdük. Siz ki, gücünüzden her zaman güvenli olmuşsunuzdur, karşınızdakinin düşünceleri hiçbir zaman bağlamamıştır, dedik. Güldü... Şimdi o, bana görkemini isbatlamakla uğraşıyor. Budala onurların kırılması gereklidir. Ulusların başında, Yıldırım gibi Hünkârlar bulunacağına, yıkılmaları yeğdir, demekte. Bazen hak veriyoruz. Acaba, diyoruz kendi, kendimize. Timur, Yıldırım'ı bizden daha bir iyi mi tanımakta...

— Bana da öyle gelmekte bilge yeğenim... Neden dersen, bunlar insanların yazgılarına hükmetmekte... Seninle biz, hiçbir zaman böyle bir sorumluluğun altına girmedik. Bir de, o gözle bakıyor anlaşılan... Bizim çözemediğimiz birçok gizi kendiliğinden çözüyor. O yüzden, çırpınmak boşunadır. Tarih, oyununu oynamakta şimdi karanlıklara bürünüp, bağrı alevlerle yer yer deşilmiş olan Çubuk ovasında. Ve dahi bizim uğraşımız, boş didinmeden öteye gidememekte...

— İşte yandığım o... Kim yenerse yensin, Asya ve dahi Anadolu, binlerce savaş erini yitirecek. Karşılaşan devletlerden biri çökecek... Ve, kalanlar için daha acılı, daha güç koşullar başlayacak. Çünkü, yenen, yitirdiğinin karşılığını kalanların soygununu artırmakla çıkaracak... Neresinden bakılsa, bir kötü iş ki bu, akılsızlar bile sezinler olacakları. Ne var ki, koskoca iki Hünkâr anlamamakta durumu...

— Sen kendin eğitmiştin unuttun mu? Olayları kişiler değil, koşullar yaratır, diyordun. Şimdi de, ko-

şullar çakışmıştır birbiriyle... Arada gidip gelen haberler, yazılan ucuzlama ve sövgü dolu mektuplar, bahanesidir bunun...

— Mektuplar unutulur. Sövgü, gelip geçicidir. Unutulmayan, yıkımdır yüce ozan... Ve dahi, senin coşkulu nefeslerin bile, yaraların üstünde merhem olamaz.

— Bizim nefeslerimiz, hangi yaranın merhemliğini becerebilmiş ki, şimdiye...

— Yok öyle deme... Kavganın görkemini anlatırken, yitikliğin acısını unutturduğunu nice saymazsın?.. Oysa bukez, bir büyük savaş seyreyleyeceğiz ki, anlatılması olanaksızdır.

— Sen ki, hiç kavga içinde bulunmadın. Kitapların suskun dünyasında, geleceğin ışıltılarını araştırdın. Yine de, bu denli yılıyorsun kavgadan. Bizim yaşamımız kavgayla, gücümüz kanla yoğrulmuştur. Öyleyken, yine de pek ürkmemek gerektiğini savunuyoruz. Timur Han'ın, hakkı vardır bana sorarsan... Eğer, Osmanoğulları beyliğinin başında, Savcı ya da Yakub Bey bulunsaydı, bu kavga olmazdı. Neden dersen, ikisini de bilirdim bir iyice... Akıllı ve dahi her zaman, savaş yerine, barışın güvencesini seçen kişilerdi. Bayezid, kendini dünyanın düzenini yeni baştan kurmakla görevli sayıyor. Ve sanıyor ki, bu düzen kendi karındaşlarınınkiler de içinde olmak üzere, salt kanla kurulur. Oysa, bilmediği bir iş var. Senin, söyleşilerde, derslerde durmaksızın sözünü ettiğin sorundur bu... Yeni bir düzen için kan dökülür, evet... Ama buyurduğun gibi, ancak sömürünün ortadan kaldırılması için olursa, insanlığın gelişmesine yardım edilir. Yoksa Bayezid Beyimizin kişisel egemenliğini artırmak çabasıyla oldu mu? Olmasın daha iyi...

— İyi ya, Bayezid'in karşısındakinin durumu ne?

O'nun düşüncesi de, kendi egemenliğinin artması, değil mi? Öyle olanda, yarın ya da daha sonraki günler bu ovada kopacak kıyametin ne anlamı var. Bu, atların tepişmesi sonucunda, sineklerin ölmesi değil midir?

— Sen elinden geleni ardına komadın benim bildiğimce... Bu savaşı önlemek için, daha Şam önlerinde, Timur'un otağına vardığından bu güne çırpınmaktasın...

— Bu savaşı değil, kişilerin egemenliğini artıran her tür savaşı engellemeyi borç bilmekteyiz biz... Ve dahi, borç bilmekte devam edeceğiz...

— Dediğim de bu ya...

Biri savaşın içinde pişmiş bir ozan, öteki savaştan her zaman uzak kalmış bir bilgin. İkisi de, bir gün sonranın ürküntüsünden uyuyamıyor...

Timur, gece denetimlerinden birinde...

Sabah, giderek yaklaşmakta...

Askerlerinin herşeyden habersiz uyuduklarını görmenin keyfiyle, dolanıyor çadırların yöresinde.

Bedreddin'in çadırında ışık yandığını sezinleyince, şöyle bir bakmak geçti içinden. Kapıya yaklaşırken, içerden gelen sesleri duydu. Durakladı... Satu ile tartışıyordu Bedreddin. Ve savaşın anlamsızlığını belirtiyordu tam o sırada.

Dikildi Timur...

Sonuna değin dinledi tartışmayı...

Sonra, ağır ağır döndü...

İçinde bir sızı vardı...

Kendisine hak vermiyordu Bedreddin. Vermiyordu ya, Yıldırım'a da hak vermiyordu. İstediği savaşı, bir türlü aklı ermiyor Timur'un... «Bizi aşıyor,» diye düşündü. «O'nun belirlediği düzen, bambaşka... Her halde, kurucusu biz olmayacağız. Bizden sonrakiler de... Ama, belki birgün kurulur... Bir kişi, geleceğe böylesi-

ne inandı mı? Dileği yerine gelir... Kırk yıl önce, biz böyleydik... Düşlerimizde, kendimizi Çağatay Hanı olarak görürdük... Şimdi, Çağatay hanlığı, bir küçük beylik gibi kalır... Kimbilir, Bedreddin'in düşlerinde de, böyle bir Hanlık egemendir... Düşündüğü devlet, nice bir şeyse, o'nun başı, başkanı olmak kuruyordur... Yok ama... Kaçkez ağzını yoklattık... Dilerse, en yüce görevleri ayağının altına serelim, dedik...»

Birden gözleri parladı...

Yürüdü yokuş aşağı...

Atının dizgininden çeken yasavul, dalgın yürüyen Hakanını izledi sessiz sessiz...

«Ağız yoklatmakla olmaz... Bir derviş o... Dervişler, dünya görkeminden çekinirler. Ancak, zorla verirsen, kişiyi kırmamak için alırlar bir şeyi... Dur hele... Şu Yıldırım sorununu bir çözelim. Hele bir yarın akşam olsun... Biz biliriz yapacağımızı...»

Gece, sabahın gelişini sağlamak amacıyla, batı yönüne doğru yürüdü...

Timur, otağına geldi...

Çoktan hazırlanmış, ama, bozulmadan duran yatağına baktı biran. Sonra, başını sallayarak, sessizce uzandı...

Yıldırım, komutanlarını tam düşündüğünce savmanın sevinciyle girdi harem bölümüne... Olivera, uzun kirpiklerinde sabırsız bekleyişlerini ışıklandırmaktaydı... Hemen kollarını açtı... Hemen sıçradı yerinden...

Ve daha sabahleyin ayrılmamışlar gibi sarıldı Bayezid'e...

— Biliyor musun tatlı kadınım... Yarın, vuruşma başlıyor...

Hızlı hızlı nefeslenip, kelimeleri bir solukta dökü-

vermişti Bayezid... Olivera, gözlerini dudaklarına dikti... Ağır, yarım Türkcesiyle fısıldadı.

— Seziyorum ki efendim, siz en güçlü, en büyüksünüz.

— Senin bu dayanağın yok mu, ordularım ölçüsünde güç vermekte bana. Ağabeyini gördün mü bugün? Gelip yokladı mı seni?

— Ağabeyim burdaydı Sultanım... Siz ava gidende, bana yoldaşlık etmiştir...

— Timur derdini bir bitireyim Oliveram... Ağabeyini tüm Avrupa ülkelerinin kralı yapacağım. Hatta isterse, Bizans İmparatoru yapacağım...

— Bizans... Oh efendim... Biz Brankoviçler için, bağışlanabilecek onurların en büyüğüdür. Ve biz Brankoviçler, her zaman kulunuz olmaktan mutluluk duyacağız...

İnce, düzgün kollarından umulmayacak bir güçle sıktı Bayezid'in gövdesini. İçinden ılık bir istek belirdi ilkin. Sonra, kolların sıkışına uygun bir biçimde yüceldi başına doğru... Alevlendi... Lavlaştı...

Biranda avın yorgunluğunu unuttu Yıldırım... Gençlik günlerinin hızına kavuştu. Olivera, bir kuş çırpınışıyla uzandı dudaklarına. Karaları yer yer grileşip, beyazlaşmaya başlamış sakalların ortasındaki kalın et parçalarının, pembe ağzı üstünde kapandığını sezinleyince, ince bir iniltiyle kendini bıraktı. Bayezid, yuvarlak göğüslerini, sert kaburgalarında ezdi genç kadının. Koluyla kavradığı bedenini kütürdetti bir iyice.

Olivera, baygın, süzgün bir nazla kıpırdandı.

— Öyle güçlüsünüz ki, efendim...

— Gücümü senden almaktayım kadınım. Senin yanında, gençleşmekteyim bir iyice.

— Siz, yaşlı değilsiniz efendim. Benim efendim, benden daha gençtir...

— Bu aldatmacaların da üstüne bindi mi, gerçekten şehzadelerimden güçlü sayıyorum kendimi.

— Güçlüsünüz...

— Dünya ayaklarımın altında ezilip, küçülüyor bir iyice...

— Ezilip, küçülmüştür çoktan...

Kollarını gevşetti Bayezid...

Hemen sıyrıldı Olivera...

Hazır sofradan, doldurulmuş şarap tasını uzattı iki eliyle tutarak.

Bağdaş kurdular ilkin. Sonra, her zamanki mezesini uzatırken, kucağına tırmandı kadın. Bir süre, oynaştılar yumuşak halıların üstünde. Ve boşalan şarap taslarının mahmurluğu, bedenini uyuştururken, yatağa yöneldiler yan yana...

* * *

Güneş, Çandır dağların doğu yönünden karanlığı deşmeye başladı. Çubuk ovası, yüce dağların gölgesinde geceyi sürdürmekte daha... Ordugâhlarda, nöbet değişimi dışında, horultularını sürdüren askerler, ağır ağır yataklarından doğrulmaktalar. Kimi esniyor, kimi gerinip, kollarıyla doğayı kucaklama isteğiyle tutuşuyor...

Çavuşlar, çavuşbaşılar, çadırdan çadıra dolanarak, herkesin hazırlanmasına uğraşmakta... Kılıçlar, kınlarında yoklanıyor. Çentiklerinin hesabı tutuluyor aklında. Şu çentik, şu kavgadan, bu çentik bir ötekinden kalmıştır... Biley taşında, nice parlatılırsa parlatılsın, çentikleri yitirmenin mümkünü yok...

Timur, çoktan ayakta...

Yasavulları, kapının önünde, elini çırpmasını bekliyorlar.

Otağı, tüm savaş alanını görecek biçimde kurulmuş. Hatta, tahtında otururken, ovayı tarıyor gözleriy-

le. Komutanları, askerlerinin başında görevlerine hazır...

Kurutulmuş etler dağıtılıyor askere...

Çay kazanları, deri mataralara girecek pekmezli çayları fokurdatmakta...

Ustabaşılar, durmaksızın kuzu, koyun kesmekteler. Akşama başarı yemeği verilecek. Bunun hazırlığını şimdiden görmek gerek...

Timur, tüm hazırlıkları, askerleri uyumaktayken denetlemiş olmanın rahatlığında. Gözlerini, ovanın annacında dizelenmiş otağlara dikiyor... Ordaki en küçük kıpırtıyı, belli belirsiz eylemi değerlendirmekte şimdi...

Kendini yokluyor Timur ...Bakışlarını biran içinin derinliklerine çeviriyor. «Asya'nın ortasından buraya, bir hakan olarak gelmek... Cıngız oğulları bile, Bağdat ötesini korkulu bellediler... Ben, Anadolu'yu sürüp geçtim... Bizansla sınır komşusu olacağım bu başarıdan sonra... Osmanoğulları ülkesini alır almaz, ilk işim, Bizansı tarihten silmek olmalı... Bedreddin bilge'nin belirtip durduğu son büyük imparatorluğun yıkıcısı ben olmalıyım... Kaç bin yıldır birikmiş hazineler, Asya içlerine taşınmalı... Kiliseleri, altından anıtları ve onca uzun sömürünün biriktirdiği nice değer ...Bunlar benim avuçlarımda yücelmeli...

Atilla, Roma'yı ikiye bölmüş... Birincisi, Avrupa'daki çoktan yitti sayılır. Kaç krallığa parçalanmış bir durumda. Bunların çoğunluğunu da Osmanoğulları tükettiler... İkincisi ve Doğudaki de, aslında sıkışıp kaldı bir avuç yere. Tarih demeli ki, iki Asyalı... Atilla ve Timur, Roma'yı, tarihin sayfalarından battal ettiler. Onların yerine, kendi adlarını yazdılar ki, kocaman. Salt bunun ışıltısı bile, yaptıklarımı ödetir...

Kaç ordunun, kaçkez debelendiği Bizans, sonun-

da bizim tuğlarımız önünde başeğip, teslim olur... Ve Timur adı, dünya egemenliğinin tepesine yazılır...»

Yeniden ovada beliren aydınlığa dikti bakışlarını.

Karşı çadırlardaki eylem, daha bir belirgin...

Gün doğdu, doğacak...

***

Bayezid, kolunun üstünde uyumakta olan Olivera'ya dikti bakışlarını.

Uzun saçları, çıplaklığının utancını paylaşırcasına dağılmış bedeninde. İpek yorganın buruşukluğunda, Olivera'nın güzelliğine doyum olmuyor. Her nefeslenişinde, dik göğüsleri ıpıldayıp, düz karnı inip kalkmakta... Kolunu usul usul çekti başının altından. Dirseğine dayanarak, bir süre seyretti bu sabah güzelliğini.

«Göreceksin Oliveram... Yıldırım'ın verdiği her sözü nice tuttuğunu göreceksin... Timur, Bizansı ele geçirmeme engel oldu. Eski kaynatamın bir budalalığından yararlanıp, sarmıştım çevresini. Ama, nedendir bilmem, tarih, Bizansın sürmesini istemekte anlaşılan... Geçenkez, Nikebolu'nun sarıldığını, Haçlıların Urumeli içinde cirit attığını öğrendik. Hınçlanıp, yetiştik düşmanlarımızı yitirmek için. Bukez, Doğu tehlikesi alakodu isteğimizi gerçekleştirmekten. Bize öyle gelmekte ki, Bizans, hem doğudan, hem batıdan yardım almakta... Tam, işini bitireceğimiz sırada, bir aksilik peydahlanıp, işlevimizden alakomakta...

Batı'yı susturduk Nikebolu'da... Doğu'yu da Çubuk'ta altettik mi, gökten Mesih'i gelse, kurtaramaz Bizansı elimizden. Gereçlerim, askerim ve dahi yaptırdığım Hisarım, bizim adımıza bekçiliği sürdürmekte nasılsa... Ama, dönüp gittik mi burdan... Bizansın işi bitiktir. Madem sen istemektesin, bitik bile olmasa Ağabeyini, Bizans sultanı yaparız... Sonra da, valimiz olarak, dilediğimizce hükmederiz orda...

Yeter ki, birkez alalım... Yeter ki, Osmanoğulları tuğunu birkez dikelim Bizansın burçlarına. Ondan öte, karar vermek elimizdedir... Ne var ki, olmuyor bu... Yıllardır, Bizansı almanın hayaliyle tutuşmaktayız. Tam eyleme geçiyoruz... Tam başarı yakınlaşıyor, kendi topraklarımızın telâşına salıyorlar bizi. Salıyorlar ya, bu son... Timur'dan daha büyük bir alçak yetişemez Doğu'da... Batı, çoktan suskun ve buyruğumuz üzre davranmaya hazır...

Şu gün bir bitsin... Timur'u topal bacağından bir asalım otağımızın direğine. Ve dahi altına geçip, bir güzel zevklenelim... Sonra, tutsak edip, tüm güvencelerini yıktığımız Bizans önünde zıplatalım sağlam bacağı üstünde. Ve dahi, boğazın sularına kurban olarak gönderelim.

Bizansı elimizden kimse kurtaramaz artık... Ve bilesin ki, Bizans bizimdir...»

Tam saçlarını okşayacağı sırada, durdu. Ürküntüyle geri çekti kolunu. Şimdi uyanıverir. Bakışlarında özlemin ve sevecenliğin en anlamlı parıltısıyla bakıverir.

«İşte o zaman, kaç gündür çevresinde dolanan kocaların isteği olur. Bayezid, yatağından çıkamadığı için, asker dinlenir...

Dinlenir ya, asıl dinlenme başarıdan sonra... Hele Timur'a dersini bir versinler. Savaş nice olurmuş bir öğretsinler... Kutsal bir dava için Avrupa içlerinde at koşturan dindaş ve dahi ırkdaşlarının üstüne varmak nice olurmuş bir öğrensin şu topal köpek...

Ondan öte, diledíklerince soluklansınlar...

Kendisi de, Olivera'nın kolları arasından çıkmayacak günlerce...

Savaşın tüm yorgunluğunu üstünden atıncaya,

çadırları çözün, ordugâhı kaldırın buyruğunu vermeyecek.

Bizans, şimdiye hep yabancıların baskısı nedeniyle kurtardı paçasını. Şimdi de azbiraz, Yıldırım Bayezid'in keyfini beklesin...»

Doğruldu...

Nerdeyse sabah olacak...

Askerleri çoktan hazırlanmıştır. Onlardan daha hevesli olduğunu, daha iyi döğüştüğünü göstermesi gerek. Asker, komutanı kendinden güçlüyse başeğer. Daha önde vuruşuyorsa aşar başbuğunu. Ve yener karşısındakini böylece...

Cariyelerin yardımı yetişinceye giyindi.

En görkemli kaftanını geçirdi sırtına.

Otağının önüne dikildi kılıcını yoklayarak.

Atını koşturdular.

Zıplayıp bindi...

Askerleri, Yıldırım atına biner binmez kendiliğindenmişçesine eyleme geçtiler. Çevresinde bir yarım ay çizip, beklemeye başladılar. Yarım Ay'ın en önünde, yaya askerler yer alıyordu. Arkalarında, atlılar, atlarının üstünde dimdik durarak, Bayezid'in buyruğunu beklemekteler.

İnsanlardan oluşmuş koca çemberin bir ucundan, ötekine gidip geldi ilkin. Sonra, ayın iki ucunun birleştiği yerde durdurdu atını. Üzengilerin üstünde dikilerek tümünü birden süzdü ağır ağır... Düşündü... Yutkundu bir iki...

Sonra, atının küçük adımlarla yalpalayarak gidip gelmesine uygun bir biçimde, konuşmaya başladı... Sesinin tüm gücüyle bağırıyor, arkadaki tepelerden, yankılanmasını bekler gibi kelimeleri söyledikten sonra, duraklıyordu,

— Askerlerim!.. Koçyiğitlerim! Bilmektesiniz ki,

sizinle biz, Urumeli ovalarında, yaylalarında, pervasızca düşmanın üstüne varmışızdır... Her biriniz, bizim için sınanmış, yiğitliğine tam güvence getirilmiş koçaklarsınız. Biz, şimdiye değin, savaş alanında ne yaptıksa, kendi gücümüze katılan sizin yenilmezliğinizle başarmışızdır... Şimdiye değin savaş alanı hep sizin oldu... Bundan öte de, öyle olacağından hiç kuşkumuz yoktur... Ve dahi, bilmektesiniz ki, bizim davamız, dünyaya yeni bir düzen getirmenin yüce davasıdır... Ve dahi isterdik ki, bu davayı sürdürelim. Tuğumuzu dünyanın en görkemli göklerine dikelim... Şimdilik olmadı, kesintiye uğradı. Neden derseniz, işi çapuldan öte olmayan bir topal köpeğin, engel çabasıyla karşılaştık. Şimdiden öte, akşam olurken sizin kılıçlarınızdan, oklarınızdan, gürzlerinizden ve dahi sünülerinizden gerekli dersi alacak... O yüce davanın, din davamızın önüne, kendisinin de Müslüman olduğunu belirten, bizim kanımızdan bulunduğuyla övünen kişi, perişan olacak. Bundan hiç kuşkumuz yoktur. Olmamıştır...

Bakındı...

Güneş, İdrisdağının tepesine dikilmişti artık. Ordan ağır ağır daha da yücelere tırmanmanın aydınlığında ilerliyor...

— Şimdi, kavga başlamaktadır. Her birinizden istediğimiz, görevinizin kutsallığını bilerek, tüm işi kalleşlik ve alçaklık olan bir çapulcuya gereken dersi vermektir... Size, amanı yasaklıyoruz... Ve dahi, başarınızı şimdiden kutluyoruz. Görelim sizi koçyiğitlerim... Bizi utandırmayacağınızdan güvenimiz tamdır...

Sonra, dizginlerini çekti atının. Birkez daha dolandı alanın ortasında. Askerlerini birkez daha süzdü, sözlerini anladılar mı, diye... Anlaşıldığından güven duyunca, tüm onurunu onlara güç kaynağı olarak vermek amacıyla, atının başını kastı. Kırat, boynunu büktü il-

kin. Küçük adımlarla, oynaşarak ilerledi bir süre. Sonra, birden ardayaklarının üstünde şaha kalkarak döndü İdris Dağlarına doğru... Kişnedi...

Atın kişnemesiyle birlikte, işaret verilmişcesine sesi yükseldi askerlerin. Başbuğlarının gücüne güvencin tizliğiyle, tümü birden bağırdılar.

— Tanrı bizimledir...

Bir süre yüceldi sesler... Yüceldi, yüceldi...

Sonra, yel önündeki bulut gibi, yücelerden, Timur askerinin üstüne ağmaya başladı.

*
* *

Timur, Bayezid'in atı üstünde, savaş giysileriyle dolanmaya başladığını görünce, ellerini çırptı... Yasavulbaşı koşarak yaklaştığında, buyruklarını sıralamaya başladı.

— Tez beylere var... Göstersinler buyruklarının geçerliğini. Hemen adam sal kanatlara, çok dikkatli olsunlar. Osmanoğlu, düzenlediğimiz kıskacın içine girmedikce, bir eylemde bulunmasınlar... Okcularıma duyur. Boşa ok salmasınlar...

Yasavulbaşı, otağın önünde bekleşen yasavulları dört bir yana koşturdu. Kendisi de Kadı Burhaneddin'in çadırında bekleşen beylerin yanına girdi... Buyruğu bildirdi. Beyler, hemen atlarına atlayıp, kendi askerlerinin bulunduğu yerlere yakın tepelere ulaşmak amacıyla seyirttiler...

Timur, uzun uzun dinledi ovayı...

Bayezid'in sesi kulaklarına erişmiyordu. Toprağın, sabah güneşiyle sevişmesinin çıtırtılarına kulak verdi... Daldı konuşmalara... Görevler çoktan bildirilmişti. O'nun ordusu, kendiliğinden savaşmaya alışkın... Hele şimdi, tam istediğince hazırlanmış bir düzen de olunca...

«Bıkkınlık veriyor artık... Savaşmak, yaşam nede-

nim oldu... Oldu ya, bundan öte ne kaldı önümde... Doğu ve Batı benim ...Yeni yerler de yok dünyada... Ardımı bir iyice sağlama aldıktan sonra, Hindistan uclarıyla, Çin var... Bunlar da, sorun değil... Benim gitmeme bile gerek yok. Oğullarım, torunlarım götürürler bu kavgaları. Bıkkınlık veren, böylesine savaşın gerisinde, durmaksızın buyruk vermek... Ben dövüşmeye alışmışım... Ama, şimdi, dövüşün en uzağındayım... Gönül demekte ki, kalk atla atına... Geç Bayezid'in annacına... Kavga nice olmaktaymış göster... Ama, bunca insanın sorumluluğu... İşte bundan bıktım... Bedreddin haklı galiba ...Bir gerçek amaç olmayınca, kişi sorumluluktan tad almıyor. Asya bozkırlarında, kişisel öfke duyduğum adamları kovalarken, böyle değildim ben. Şimdi ol, dediğim, olmakta. Ama, bana bişey eklememekte bu. Belki biraz daha onur... Ne çıkar? İşte şu annacımdakiler... Akşam olanda çoğunun yerinde yeller esecek. Bir bağırtı ve acı kalacak çoğundan. Bana ne kalacak bunların tümünden? Bir satrancı daha istediğim gibi bitirmekten öte... Ama, ben bundan başka olamam ki... Herkes egemenliğini kendi sağlamak zorundadır. Bizim gibi çapulculuktan hanlığa yükselenler de, onun dediği gibi, - her kimlerse - emekciler de... Vuruşsunlar ve dahi alsınlar egemenliği ele. Hadi bakalım Timurlenk!.. Bayezid söylevini bitirmek üzeredir. Sonra, ürkütülmüş kuş sürüsü örneği saldıracak. Sonra?!..»

Ovayı gözetledi yorgun yorgun...
Yıldırım'ın atı şaha kalkmıştı.

«Tamam... Cönk vuruldu... Kavga başlıyor... Tam merkezden saldırıya geçecek. Önüne ardına baktığı yok bu budalanın. Sanıyor ki, savaş iki gücün karşılıklı itişmesidir. Savaş bir oyundur Bayezid'im... Öy-

le bir oyun ki, kişi, karşılığında egemenliğini kor. Ve yitirdiğinde!.»

Sağ kanatta Anadolu beylerinin askerleri, Çelebi Mehmet'in buyruğuna uygun bir biçimde atlarını sürmüşlerdi. Saray, yönünden Böğrek tepelerine doğru seyirtmekteyken, beyler belirdi bir bir. İlkin Kadı Burhaneddin seslendi askerine: - Askerlerim, yiğitlerim! Sizlere kavuşmak beni mutlu kıldı. Terkeyleyin düşmanımızın saflarını. Asıl yerinize, yanıma gelin!..

Sözünü bitirmeden, Sivas - Kayseri askerleri, tökezleyip, gerilediler. Çelebi Mehmet, atını Burhaneddin'in üstüne sürüp, yitirmek dileğindeydi. Bayezid ise, daha karşıdan bir at belirir belirmez, yeniçerilerini bırakıp o yana seğirtmişti. Sesi gürledi uzaktan: - Koma bire Çelebim. Hayınların kârı ölümdür. Koma ha yettim...

Sıvas - Kayseri askeri birden Burhaneddin'in yöresini aldı. Timur okcuları, daha önceden belirlenmiş kovuğu açıverdiler. Burhaneddin'le ardına düşenler, hızla Timur otağına daldılar. Ardından İzmir, Karaman ve İsfendiyar askeri beylerinin yöresinde dizelenmeye başladılar. Yıldırım, birkaç hamle eylediyse de, hiçbirine yetişmek olanağı bulamadı. Sağ kanat, en önde gidiyordu savaş düzeni gereği... Ve birden çöküverdi...

Yıldırım, yeniden Yeniçerilerinin başına döndü. Çaresiz, daha bir hınçla kılıcını sıyırdı. Sol kanat iyi dayanmaktaydı. Süleyman, babasından geri kalmamak için, saldırısını sürdürmekte.

Timur, gözlerini saldıran atların ayak izlerine dikmiş.

Sungurtekin ise tersine, Timur'a bakarak beklemekte.

Tahtını, otağının kapısına, yasavullarının yanına aldırmıştı, daha saldırı başlarken.

Yasavullar ellerinde renkli tuğlar, başbuğlarının buyruklarını beklemekteler.

Gözleri, atlıların çiğnediği toprağı ölçüyor karış karış.

Tam dilediği yere geldikleri inancına varınca, gözlerini kırpıştırdı. Çipil, kirpiksiz gözleri bir işaret feneri gibi yanıp söndüler. Ardından her zamanki dingin sesi, buyurdu:

— Sarı tuğ...

Sarı tuğ görevlisi yasavul, yatık tuttuğu sancağı dikti anıtlaşarak. Sonra bir iki kez salladı. Sungurtekin atını çevirdi Bayezidli'ye... Kolunu kaldırıp naralandı:

— Haydal..

Aynı anda, karşıya doğru bir ok yağmuru başladı... İlk saftakiler, atlarıyla birlikte kapaklandılar. Ardından gelenler, daha dizgin toplamaya zaman bulamadan, onların üstüne yığıldılar. Yıldırım, naralandı Yeniçerilerin ortasında.

— Bire kalleşler... Annacımıza çıkmaya korkmakta mısınız?

Buna Sungurtekinin yeni bir narası cevap verdi...

Yeniden oklar yağdı Bayezidlinin üstüne. Ve bir duraklama oldu... Bayezid hemen atıldı çevresindeki Yeniçerileri aşarak...

— Koman yiğitlerim... Kalleşliğe bakman... Urun...

Saldırı güçlendi yeni baştan.

Timur, ellerini oğuşturdu...

Hesapları hiç şaşmadan, dilediğince yürümekte.

— Kızıltuğ, dedi...

Sarı indi... Yerine kızıl dikildi sallanarak...

Sungurtekin, ok üşürerek, okcularını iki yana doğru açmaya başladı...

Bayezid komutanları, saldırının sertliğinden, ilk safların çözüldüğünü sanarak, daha bir hızlandılar. Okcular, hemen ardlarındaki atlara atlayıp, paniğe kapılmışcasına, geriye kaçtılar... Daha bir coştu Yıldırım...

— Haydi aslanlarım... Gaza alanı bizimdir. Koman ha...

Kendisi, kılıcını sallayarak, yine en öne geçmişti...

Timur, keyifle güldü...

— Yeşiltuğ...

Dediği yapıldığında, tepenin eteklerinde bekleyen Timur atlıları, ağır ağır yayılmaya başladılar. Besbelli, Şahruh çember yapmakta. Okcular, ovanın ortasında, öylesine kamçılıyorlar ki atlarını, Bayezid'in yetişmesi olanaksız. Bu hınçla, daha bir topukluyor atını. Ve, Yeniçerileriyle birlikte, iki kanadı geride bırakıp, durmaksızın ilerliyor. Bir yarım ay biçiminde başladıkları kavga, şimdi üçgenleşmekte...

Timur, ağır ağır yayılan atlılara baktı bir süre... Karşıdan gelenlerle, okçular arasındaki genişliği ölçtü gözleriyle. Bekledi biran... Derin bir nefes alıp bıraktı.

— Aktuğ...

Aktuğ'un ilk sallanışında, Atının dizginlerini birden kastı Sungurtekin. Aynı anda, okcuların atları şaha kalktılar. Ardayaklarının üstünde geri döndüklerinde, tümünün kılıçları çekilmiş, omuzlarındaki sadaklar çoktan atılmıştı...

Dağılmış, panik içinde kaçan askerler birden toplandılar. Ve bir yumruk gibi karşı saldırıya geçtiler... Şahruh'un askerleri, hemen gerilerinden, iki kanadın üstüne saldırmışlardı. Bay Sungur, okcuları desteklеme ödevini tam yerine getiriyordu. Onlar döndükleri anda, kolunu kaldırıp, Aktuğ'un gerektirdiğini yapmaya

başlamıştı. Daha, Bayezid askerleriyle Sungurtekin'inkiler karşılaşmadan yetişti. Birden dertop oldular. Ve tam ortadan, üçgenin iki kanadını sarıverdiler...

Saldırı durakladı birden... Timur otağına daha çok var. Ovayı yarılamamışlardı bile... Ve tam hesapladığı gibi, otağından çok ötede başlatmıştı savaşı Timur... Artık bundan ötesi hesaplarının sonucunu toplamak o'nun için...

Ağır ağır kalktı tahtından...

Yasavulları saygıyla dikildiler.

— Mirza'ya haber iletin. Savaş umduğumuzdan tez bitecek. Tetikte olsun...

Yasavul hemen atlandı.

Timur, bir süre sıkkın sıkkın baktı ovaya... O'nun işi bitmişti. Tüm buyruklarını vermiş, başarının kendinden yana döndüğünü şimdiden görmüştü. Artık sonucu iyi biliyor. Bildiği birşeyi yeniden seyretmek zorunda kalmışların sıkıntısını duydu içinde.

«Çaresizlikle, sonunu bekleyeceğiz,» dedi kendi kendine... «Kendi oyunumuz. Seyreylemek ödevimizdir.»

*
* *

Bedreddin, dürtükledi Satu'yu...

— Gördün mü?

— Bu çevirmeyi Kosova'da uygulamıştık biz... Uygulamıştık ya, böylesine bir bozgunu, yeniden saldırı haline getirerek değil... Bu bambaşka bir ustalık...

— Evet... Bu adam başka...

— Askeri de... Doğrusu şaştım... Bizim kocalar afallamışlardır ki, görülmeye değer...

— Hiç bilmedikleri bişey bu... Sen dağılıp kaç... Sonra birden yumruklaşıp, balyoz gibi dönüver. Askerin nice eğitimli olması gerek bir düşünüyor musun?

— Bak bak bilge yeğenim... Nice kuşatıverdiler.

— Ve dahi bundan ötesi, kişisel yiğitliğe kalmıştır. Ama, çoğun annacında yiğitlik kâr etmez ki... Bak Timur'a... O'nun için de bitmiş savaş. Amaçsız seyreylemekte...

— Bu adam, kaç zamandır hazırlanıyor bu kavgaya... Bizimki, Frenk atabinenleri gibi, kılıcı çekip, saldırmakla bitecek sanıyor... Gördün mü sağ kanadını nice çökertti?..

— Sağ kanadı bırak... Sol kanadına bak Bayezid'imizin... Orda da bişeyler olmakta...

— Tamam... Şahruh Sultan kötü sıkıştırdı Urumeli askerini...

— Geriliyorlar...

— Evet... Şahruh bastırıyor ve dahi kırıyor durmaksızın...

Güneş atların sağrılarında köpük olarak yücelmekte...

Bayezid'in çevresi, Yeniçerileriyle dertop...

***

Şehzade Süleyman, Sırp ordusuyla, Rumeli akıncılarını sol kanadın öncüsü olarak gönderdikten sonra, Çandarlı Ali Paşayla, Hasan Paşa'yı yanına alarak, yedeklerin başında, dikildi. Savaşın durumuna, babasının buyruğuna göre yeni bir saldırıya geçecekti.

Bayezid'den bir türlü buyruk gelmiyor.

Sungurtekin ve Şahruh kollarının ağırlığı çökmüş Yeniçerilerin üstüne. Yıldırım dayanmakta... Kılıcı kırılıyor, yeni bir kılıç koşturuyorlar. Kırat'la başladığı kavga, şimdi doru atla sürüyor. Okcular ilk ağızda atını vurdular. Değiştirdi. Sungurtekin askeri, kılıcını kırdıktan öte, al atını da yaraladılar. Doru at, binicisinin ustalığıyla oynaşmakta. Yeniçerilerle, Sungurtekin çapulcuları birleşmiş... Yeniçeriler, gün tepeye tırma-

nırken, son bir çabayla, Yıldırım'ın çevresindeki Timurluları temizlediler.

Yıldırım, nefeslenip, yedekleri savaşa süreceği anda, Sungurtekin yeni bir saldırı ile, yeniçeri yumağını ayırıverdi.

Güneş, tam tepelerinde dikilmekteyken, yerinden memnun değilmişcesine, Batı'ya doğru akmaya başladı...

Çelebi Mehmet, Bayezid Paşa'ya baktı...

Bayezid Paşa, sesinin tüm gücüyle bağırdı.

— Gerile sultanım... Amasya askeri bunca baskıya dayanamaz. Azbiraz gerile, babanıza yanaşalım, dedi...

Çelebi, ağır ağır gerilemeye başladı...

Süleyman, öteki uctan baktı kardeşine...

Çandaroğlu'nun koluna yapıştı aceleyle.

— Lala, Karındaşımız Mehmet çelebi gerilemekte...

— Dağılmak üzereler sultanım.

Çandaroğlu sözünü bitirmeden, yüklendi Bay Sungur... Atlıları, Çelebi'nin gerilemekte olan Anadolu askerini, kılıçtan geçirmeye başladılar... Çelebinin gerilemesi daha bir hızlandı... Süleyman ürkmüştü bir iyice... Korkuyla bakındı yöresine. Yedekler, kıpırdanıyor. Sanki, savaşın bittiğini görmüşler...

Rumeli akıncılarından biri, üzengisinin üstünde doğruldu.

Yıldırım, doru atını topuklayıp sıyrıldı yeniden Yeniceriler arasından. Tam çevresini almak üzerelerken, Doru at kapaklandı...

Rumeli akıncısı, acılı acılı sıçradı atının üstünde. «Hünkâr vuruldu,» diye bağırdı. Süleyman titredi içten içe. Doğrulup baktı. Karışmıştı Yeniçeriler.

Başını çevirdi.

Çandaroğlu kendisine bakmakta.

— Lala, ne etmek gerek?

— En doğru yol sıyrılıp gitmektir Sultanım. Urumelinde toplanıp, yeniden düzen tutmaktır...

Süleyman, ikiletmedi sözü...

Buyruğunu bastırdı, ikirciklenmiş askere.

— Dönelim ve dahi hızla sıyrılalım savaş alanından.

Asker, bu buyruğu bekliyormuşcasına dizgin kastı ilkin. Atlar, başlarını titreterek döndüler... Sonra, birden boşaldı dizginler... Rumeli askerinin yedekleri, başlarında komutanları olduğu halde, gerisin geri seyirtmeye başladılar...

Çelebi Mehmet, babasına yanaşmaya çalışmaktaydı. Birden, Süleyman'ın tuğunu Hızırlık Tepesine yönelttiğini gördü...

— Lala, ağabeyim bozulmuş. Kaçmakta...

— Biz daha önceden bozulduk Hanım...

— Nice bir davranış göstermeliyiz?

— Hünkâr da ortalıkta görünmemekte...

— Ben de o'na bakarım deminden beri...

— Öyleyse durmayalım Sultanım... Ekenizin bir bildiği olmalı ki, gerilemekte.

— Gerilemek değil ki bu lala. Kaçmak...

— Biz de o'na uyalım, buyurursanız...

Çelebi oyalanmadı. Hemen gerilemeyi hızlandırdı. Askeri de ardındaydı zaten... Hızırlık tepesi yamacındaki çay geçidine doğru yöneldi Anadolu askeri de...

İsa Çelebi, kırılan kılıcını yenilerken, babasını yitirdi. Bakındı yöresine. Sonra, ortaya doğru seyirtti... Yıldırım, atını değiştirmeye uğraşıyordu. Musa, iyice sıkıştıran Atalay Bey koluyla vuruşmakta... Kol, giderek sıkıştırıyor merkeze doğru o'nu...

Yıldırım'ın yeniçerileri, Brankoviç'in Sırp askerleri ve İsa ile Musa'nın beylik atlıları, dertop oldular.

Bayezid yeniden atına bindiğinde, çevresine bakındı. Acılı gözlerle bir süre kaçanları izledi... Sonra hınçla atıldı öne doğru...

— Bizi bırakıp kaçanlar utansın. Dayanın Yeniçerilerim... Siz ve biz, kaç savaşı geride bıraktık. Direnin. Akşam olanda, tümünün hesabını görürüz... Hayda bire...

Yeniçeriler, önüne geçtiler atının.

— Sultanım bizi başsız koma. Sensiz savaşmak yaraşmaz bize. Ayrılma bizden. Çıkma alana...

Dinlemiyordu Bayezid... Kendi oğullarının kanatları boş bırakıp kaçması, Timur'un ekmeğine yağ sürmekti. Tüm askeri, Yıldırım'ı çember içine almaya uğraşmakta. İki kanattan öylesine bir saldırı gelişmekte ki, Sungurtekin askerlerine iş bile kalmıyor. Atını mahmuzladı Bayezid... Biranda sıçrayan hayvan, Yeniçeri saflarını aştı...

Yeniçeriler, bu sıçrayışın ardından, Hünkârlarını yalnız bırakmamak amacıyla, atıldılar. Atıldılar ya, geç kalmışlardı. Sungurtekin, sanki Yıldırım'ı tek başına bırakmak istermişcesine, tıkayıvermişti önlerini.

*
* *

Timur, bir, öğleyi çoktan geçen güne baktı. Bir, savaş alanına... Yıldırım'ın tek başına kalması üzerine, acılı acılı süzdü dipten doruğa...

Yıldırım, son hamlesini yapmanın bilinciyle, otağa doğru at koşturmakta... Timur, bir dikildi ilkin. Ovanın ortasında kendine yetişmek isteğiyle dolu atlıya baktı. «Atımı getirin,» sözcüğü belirdi belleğinde. Yutkundu... «Çocuk bu... Annacına çıktım mı, yitirmem gerek Ama, yazık... Yiğitce vuruşuyor...»

Sungurtekin, sıkıştırdığı yeniçerileri bırakarak ge-

ri fırladı ...Şahruh kolundan, Bay Sungur kolundan buyruk alan birer bölük de, tek başına seğirten atlının ardına düşmüşlerdi.

Yıldırım iki yanından gittikce yanaşmakta olan askerlere baktı... Bunlar, Timur'un tuğunu taşımaktalar... Hiç duraklatmadı atını. Amacı, Timur'du o'nun. Ve burdan bile görüyordu apaçık. Tahtında oturmuş, aldırışsız kendisini, olupbiteni gözlemekte... «Bir varsam yanına... Bir biçsem kellesini, boynundan,» diye geçirdi... Daha bir hızlandırdı atını... Ama, savaş alanından öylesine uzaktı ki...

At, durmaksızın seyirtiyor. Çevresindeki askerler daha bir artıyor... Ovanın düzlüğünde, sıçrayarak uzanıyor hayvan. Birden, çevresinin sarıldığını sezinledi. At, kendiliğinden kıvrılıyor, yöresinde koşuşan atları geçmek istiyordu. Olanaksız bu...

Yıldırım, sesinin tüm gücüyle bağırdı...

— Timur... Topal Hakan... Bu kavga ikimizin. Ersen gel alana... Geç annacıma. Vuruşalım.

Kendisi ulaşamıyordu. Ama, sesi ulaştı Timur'a... Sözleri kulaklarında yankılandıktan sonra, güldü acılı acılı...

— İşte senin anlamadığın Bayezid yiğiti...

Yasavulları kulak kabarttılar, başbuğlarının dudaklarına... Hiç bir şey anlamadılar dediklerinden. Yasavulbaşı, eğildi bir buyruğu mu var, diye. Timur sesini yükseltti.

— İşaret ver... Canlı isterim...

Sarıtuğ sallandı biriki ...Sungurtekin dizgin kastı. Baktı Otağa doğru... Hemen boztuğ dikildi yukarı ve arkaya öne sallandı. Sungurtekin, çevresi iyice sarılan Bayezid'e doğru seyirtti... İyice sıkıştıran askerlere bağırdı. «Vurmak yok... Tetik olun...»

Komutandan buyruk gelince, askerler, açılıp ya-

naşarak, kılıç oyununa başladılar. Bayezid, durmaksızın döndürüyor atını. Durmaksızın saldırıya geçiyordu. Timur yönüne gidemiyeceğine aklı kesmişti. Bağırıyor, Timur'u çağırıyordu savaşa...

Kılıçlar uzanıyor göğsüne doğru. Bayezid, usta vuruşlarla savuyor bunları. Saldırıyor hemen ardından. Sonunda, kılıcı kırıldı... Sungurtekin bu anı bekliyordu. Okçuların gizlenme ağlarından birini her zaman sadak torbasında taşırdı. Çıkardı ağı...

Askerler, işaretine bakıyorlardı. Biran açtılar Bayezid'in çevresini. Yetişti Sungurtekin. Ağı dolayıverdi başından... Bayezid, ne olduğunu şaşırdı. Çırpınırken, attan düşüyordu. Tuttular... Ve bir iyice doladılar ağı bedenine...

Yeniçeriler, atlıların ardında olupbiteni görmüyor, durmaksızın vuruşuyorlardı. Sonunda İsa'nın acılı bağırtısı irkiltti tümünü...

— Eke, babamı tuttular...

Savaş, anlamını yitirmişti.

Kılıçlarını attı Yeniçeriler...

Brankoviç, atının üstünde durakladı... Şahruh, yaklaştı askerlere...

— Beyler bu yana ayrılsın... Askerler annacıma geçsinler...

Herkes buyruğa uydu...

Şahruh, kendi askerlerine döndü...

— Varın, otağlarını söküp bizim yana taşıyın. Mallar pay yerine, canlar tutsaklığa... Hünkâr ve dahi beylerin otağını Başbuğun buyruğuna götürün...

Çevirdi atını...

Tutsakların önüne geçerek, Kızılca dereyi geçip, Böğrek tepelerinin eteğindeki otağa doğrulttu atını...

***

Timur, «Canlı isterim,» dediği anda kalkmıştı tah-

tından. Artık bundan sonrasını, görevliler çözümler. Yasavulbaşı, hemen iki yardımcısıyla, tahtı eski yerine, otağın köşesine taşıdılar. Ve daha Timur gelirken, oturmasına hazırladılar.

Oturdu...

Başını havaya kaldırarak, boğazını kaşıdı bir süre. Ve savaşın, başlangıcından bu anına yeni baştan gözden geçirdi. Kendince kurduğu hesaplarda aksayan bir yan var mı? Düşündükleri bir bir uygulanmış, ve yayalarıyla, fillerine gerek kalmaksızın bitirilmişti savaş. Gülümsedi...

Dilini dudakları arasında gezdirdi.

Yasavulbaşı hemen perdenin ardında yitti. Daha perdenin kırışıkları durulmadan, elinde altın tepsiyle bir cariye göründü. Saygın, parmaklarının ucuna basarak sokuldu tahta doğru, tepsinin ortasındaki altın kupayı uzattı...

Timur, aldı kupayı. Dudaklarına götürdü.

— Çay getirin bana...

Sunulanın nar şerbeti olduğunu tadınca anlamıştı. Bardağı geri verirken, ekledi.

— Daha savaş bitmedi. Askerim çay içmekte...

Cariye titreyerek aldı bardağı. Hızla döndü... Kızmış olabilirdi... Ve kızınca, o an sonu gelirdi kişinin. Koşarak çıktı. Koşarak, çay dolu bardakla döndü...

Soğuk çayı yudumladı Timur... Diliyle dudaklarını yaladı yeni baştan. Yıldırım, nerdeyse getirilir... Sungurtekin, ne yapmak gerektiğini iyi bilir. Hiç oyalanmaz Başbuğunun buyruğunu alınca...

Gözlerini otağın kapısına dikti...

Bir gölge belirdi.

İşaret etti...

Yasavul, hızla dizlerinin üstünde ilerledi...

— Sultanımız bildirmekteler ki, Bayezid Beyin bü-

yük ve dahi ortanca şehzadesi ayrı yollarda kaçmakta. Buyruğunuzu beklemekteler. Hangisinin izleneceği konusunda.

— Tez ilet... Ağırlığı Büyük şehzadede olmak üzere ikisini de izlesin...

— Başüstüne başbuğum...

Yine dizlerinin üstünde seyirtti geri geri. Kapının ağzında yayından fırlayan bir ok gibi atladı atına...

Timur, can sıkıntısıyla yeni bir gölgenin belirmesini bekledi. Sonra, birden aklına gelmiş gibi irkildi.

— Tez Bilgeleri çağırın. Tartışmalarımızı görsünler...

Yasavulbaşı kapıya çıktı. Buyruğu ilettikten sonra, yan verdi.

— Sungurtekin kulunuz...

Gerisini beklemedi Timur...

— Gelsinler...

Sungurtekin, otağın kapısına gelindiğinde Yıldırım'ın bedenine dolanan ağı çıkardı. Kapının yanında durup, eğildi yeniğin önünde.

— Buyrun hakanım. Başbuğumuz sizi bekler...

Yıldırım, Sungurtekin'in eğilmesinde alayların tümünü bulmuşcasına acılı acılı baktı. Sonra başını dikerek, ağır adımlarla otağdan içeri girdi.

Timur, ilk adımında tahtından kalktı. Onunla birlikte adımlamaya başladı yumuşak halıları. Yüzünde, kırışıkları artıran bir gülücük belirip söndü biran. Yıldırım'ın kısık, mavi gözlerine baktı uzun uzun...

— Feleğin işini görüyorsunuz Bayezid Bey... Dünyayı, sizin gibi bir körle, bizim gibi bir topala bırakmakta...

Bayezid irkildi... Durakladı olduğu yerde. Timur sokuldu aldırmaksızın. Elini uzattı. İkirciklenmesine aldırmayarak, yakaladı elini...

— Sıkılmayınız. Yenmek ya da yenilmek, dövüşenlerin yazgısıdır. Dileriz ki, kendinizi bizim konuğumuz sayasınız. Ve buyruğunuzun, buyruğumuz olduğunu bilesiniz...

Tahta yönelmedi. Hemen yandaki postun üstüne oturttu Bayezid'i. Kendisi karşısına bağdaş kurdu. Her zaman, bilgelerle tartıştığı gibi, rahatca yerleşti.

— Yeniklerin buyruğu olmaz...

— Öyle yenikler vardır ki, yenen ölçüsünde güçlüdür.

— Dilerdik ki, yeniğin kim olduğu karşıma geçmenizde belirsin...

— Biz de dilerdik...

— Öyleyse çağrımıza neden yanıt vermediniz?

Timur tam cevap verecekti. Bilginler ve konuşmaları yazmakla görevlendirilmiş yazmanlar, saygıyla dikildiler yöresinde. Timur işaret verdi. Oturdular. Yazmanlar, ellerinde divitleri ve parşömenleri, kâğıtların düzgün durmasını sağlayan altlıklarıyla yerleştiler. Bilginler daha yakına, tam ikisini çember içine alacak bir biçimde dizelendiler.

Timur, yanıtını bundan sonra verdi...

— Yanıt veremezdik o an...

— Neden?

— Çünkü tüm ordunun sorumluluğu bizim üstümüzdeydi...

— Ya bizim ordumuzun sorumluluğu kimin üstündeydi?..

— Onu siz bilirsiniz...

Yine belirip yitti gülücüğü. Besbelli alay ediyor. Kızdı Yıldırım...

— Bir başbuğa tutsakla alay yaraşır mı?

— Biz alay etmeyiz. Doğruları belirtiriz.

— Nedir doğru dediğiniz...

— Bir başbuğun, bir er gibi vuruşamıyacağı...

— Yiğitlik bunu gerektirmez mi?

— Yiğitlik... Anlayışa bağlıdır...

— Nice?

— Bir sizinki gibi yiğitlik vardır. Kişisel yiğitlik... Bir de bizimki gibi...

— Biz sizinkini yiğitlik saymamaktayız...

— Neden?

— Çünkü, askeri vuruşurken, komutana bir bayırın tepesinde oturmak yaraşmaz...

— O komutan boş mu durmaktadır sanıyorsunuz? Ve siz savaşı, salt komutanların kendi aralarında, bilek güreşi olarak mı alıyorsunuz?

— Öyle değil midir?

İrkildi Yıldırım. Soruyu ağzından kaçırdıktan sonra, yöresine bakındı. İlkin, Satu'yu gördü... Öfkeyle kısıldı gözleri. Dudakları titredi...

— Değildir elbet...

Yıldırım, Timur'la ilgisini yitirmişti. Satu'ya bakıyordu durmaksızın. Patladı sonunda. Küskünlük, acı ve umutsuzluğun yoğunlaştığı bir öfkeydi bu... Kısık, genizden, ama yakıcı bir sesle konuşuyordu.

— Hiç ummazdık ozan koca... Hiç ummazdık ki, Beyliğimize bunca değerli hizmetler etmiş, girdiği savaşlarda kılıcını en uçta dolandırmış bir koca, yağımıza çaşıtlık etsin. Bize çok koydu, sol kanadımızın birden çökertilmesi. Canımızı sıktı, askerimiz saydıklarımızın saf değiştirip, bize kılıç çekmesi... Bize acı verdi, oğullarımızın gerilemesi... Ama, seni burda çaşıt görmek, tümünü bastırdı bu acıların.

Timur, Satu'ya bırakmadı sözü. Kendisi atıldı.

— Boşyere azarlarsınız Satu emmimizi... Neden derseniz, sizin kişiliğiniz bile tartışma konusu olduğunda, ağzını açıp tek kelime söylememiştir. Dediğiniz

yanlıştır. Biz tanıklık ederiz ki, Satu emmimiz, böylesi bir ödeve sıvanmayı küçüklük sayar. O küçüklük sayanda, yararlanmayı biz daha da küçüklük sayarız.

— Öyleyse burda ne işi vardır?

— Öyküsü uzun sürer. Sizin konukluğunuz da uzun sürecektir. Konuşursunuz... Dilediğinizde buyurursunuz, dilediğinizce tartışır, söyleşirsiniz.

Yıldırım, ilkin sarardı? Sonra, yanakları al al belirdi. Bedreddin'e dikti gözlerini. Bir tanışa daha rastlamış olmanın ikircikliğiyle baktı uzun uzun.

— Siz...

Bedreddin, kıl abasının içinde, acıyarak süzüyordu Yıldırım'ı... Öfkesinin ünüyle çevresini yıldırmış olan kişi bu muydu? Tutsaklığın acısı, her bir yanından belirmekte. Gözleri eski gücünü yitirmiş sanki. Bir bedeni, dik durmaya zorlanıyor. Timur, öylesine aldırışsız ki...

— Evet Hünkârım...

— Demek siz de buradasınız. Ve yenikliğimizde karşılaşacaktık.

Timur, ara kızıştırmak istercesine atıldı.

— Bedreddin bilgemize kalsa, çoktan Mısır'ın yolunu tutmuştu. Ne var ki, biz çıkarımızı iyi koruruz. Kendisinin otağımızda bulunmasından ne denli yararlandığımızı bildiğimizden, gözümüzün bebeği gibi sakınmaktayız.

— Bilirdik ki, Bedreddin bilgemiz, egemenin buyruğuna başeğmez.

— Eğmez Bayezid Bey... Ama, konuklamamızdan hoşnud kalmış olmalı ki, sesini de çıkarmaz.

Bedreddin, hem tutsaklık acısını, hem kendi durumunu açıklamak istercesine söze girdi.

— Her yıldızın bir döngüsü vardır Hakanım. Her

kişinin bir belirli amacı... Buna yakın olmak, bilincini biler insanoğlunun.

— Ölmeliydik ki...

— Kişinin yaşamak için bir nedeni, ölmek için de bir değeri vardır.

— Biz ne nedeni sağlayabildik bilgem... Ne değeri yaratabildik.

— Yaşamak göreviniz olduğundandır...

— Biz ki, hep savaş alanında ölmeyi kurmuştuk. Cennetmekân atalarımız ve Hüdavendigâr babamız gibi...

Timur, yeniden söz attı...

— Gördük. Ve dahi bilmekteyiz ölüme nice koştuğunuzu.

— Ama, başaramadık...

— Ölmenin bir zamanı vardır karındaşımız. Tasa etmeyiniz...

— Zamanı biz seçelim, dedik.

— Seçemezsiniz...

— Çünkü, savaşı yenerek bitiren sizsiniz...

— Bu bir oyundur Bayezid Bey ...Bugün biz bitiririz, yarın siz bitirirsiniz.

— Bizim için bir yarın olacağını sanmıyoruz.

— Neden?

— Çünkü bize kalırsa, başaranın oyunu sürmektedir. Ve dahi, postumuzu ne zaman, nice deldireceğini o bilecektir.

— Bizim böyle bir niyetimiz yoktur. Dilerdik ki, Urumeli egemeni, buyruğumuza zamanında uysun. Bizi tanısın ve egemenliğini sürdürsün.

— Egemenliğin paylaşılmaz olduğunu bile bile mi?

— Evet... Biz, kendimizi eski Asya hanlarının yerine görevli sayarız. Ve bilmeniz gerekli ki, eski Asya hakanları, egemenliği paylaşarak yönetirler.

— Nice bir paylaşmadır ki sizin buyurduğunuz, hakanı ilbay yerine komaktadır.

— Eh, elbette egemenliğin de bir bedeli vardır.

— Bizim düşündüğümüz bedel, kellemiz olur.

— Kelleniz sizde kalacaktır. Az önce buyurduk ki, konuğumuzsunuz. Ve dahi, askerlerimiz, görevlilerimiz üzerinde, bizim ölçümüzde buyurma hakkına sahipsiniz.

— Niye bu hakkı bağışlıyorsunuz bize?

— Çünkü biz yiğitlere ve dahi ölmesini iyi bilenlere saygı duyarız. Üstelik, aynı kandan bir karındaşımızsınız. Alışkanlıklarınız aynen sürdürülsün isteriz.

— Bizim alışkanlığımız özgürlüktür.

— Özgürlük?.. Burda da özgürsünüz...

— Yerinizde olsaydık, bunca bağışta bulunmazdık.

— Yerimizde değilsiniz. Olacağınızı da hiç sanmamaktayız.

— Neden?.. Savaş bu?

— Evet savaş...

— Öyleyse, siz yeneceğinize biz yenebilirdik...

— Yenemezdiniz.

— Neden?

— Şundan ki, Bayezid Beyim, siz savaşmasını bilmiyorsunuz...

— Ucuzluyorsunuz bizi.

— Hiç değil...

— Bilmiyoruz da, nice olur bunca Urumeli önümüzde titremekte, Haçlılar kılıcımıza boyun eğmektedir?

— Sizden daha bilgisiz oldukları için.

— Doğru olamaz...

— Bakınız, azönce değinip geçmiştik... Dilerseniz, tartışalım nedenini... Ama, yorgunsunuz bilmek-

teyiz. Otağınızın kurulduğu haberi şimdi gelir. Dilerseniz, buyrunuz, dinleniniz, başka bir zaman değiniriz bu konuya...

— Yorgun değiliz...

— İşte bu da bir başka yiğitliktir. Bunca savaştan sonra, yorulmamak elde değildir Beyim... Biz kendimizden biliriz ki, yorulur kişi...

— Biz yorulmadık. Buyrunuz konuşalım ne dilemekteyseniz. Ola ki, sonra konuşamayız.

— Söyleşinizi bizden esirgemek niyetinde değilsiniz umarız...

Yıldırım, kendince kararlar alıyordu. Ama, bunları nasıl uygulayacak. Kaçmaya davransa, olanaksızlığı besbelli. Kendi tutsakları kaçabilir miydi? Ya kalkıp saldırsa şu an... Daha kıpırdamadan yitirirler. Yitirsinler... Bu aradığı ölüm olur...

Timur, küçük kara gözlerini gözlerine dikmiş Bayezid'in... Aklından geçenleri okumakta... Her düşündüğünü, bir bir seziyor. Kurulmuş bir yay gibi bekliyor bir eylemini.

— Tutsağın söyleşi hakkı olmaz.

— Neden durmaksızın bunu dolamaktasınız aklınıza?

— Doğrusu budur da ondan.

— Bakınız Bayezid Bey, savaşcıya gerçek saygıyı, bir diğer savaşcı duyar... Biz ki, bunca yaşamımız boyunca, kaçkez ölümü ardımızda bırakmışız. Sizin de öyle olduğunuzu gördük bir iyice. Ve dahi beğendik. Alkışladık kendi kendimizce... Ne var ki, bu eleştirmemizi engellemez... Siz, savaş boyunca, bir yiğit asker gibi davrandınız. Oysa, orduların ve askerin tümüne buyruk veren sizdiniz. Ben buyruğumu baştan verdim, herkes görevini yapsa, hıyanetler olmasa, başarı benden yanadır, demek, acemi komutanın işidir. Siz ki,

bir büyük beyliğin başında, devletleşmiş bir örgütün tepesindesiniz. Sizin böyle düşünmeniz, ergeç yenilmenizi sağlar... Kızmayınız... Ucuzlamak, alay etmek için söylemiyoruz. Sizden daha yaşlı, sizden çok daha fazla savaş görmüş bir eski askerin öğütleridir bunlar. Sanıyor musunuz ki, biz teke tek dövüşmeyi bilmeyiz. Ve sanıyormusunuz ki, kuşca canımız pek tatlı olduğundan bir tepenin yamacına yaslanırız. Hiçbiri değil... Bizim ödevimiz ölmek değildir... Bizim ödevimiz yaşamak, başarıdan sonra yeni başarıların planını yapmaktır. İşte sizin bilmediğiniz. Ölürsünüz... O zaman, binler, onbinlerce kişiyi de kendinizle birlikte öldürmeye ne hakkınız var? Biz, komutan olarak, ilkin askerlerimizin yaşamını düşünürüz. Onların başarısından pay almasını sağlamaya uğraşırız. Kendimize, yiğitlik üstü yiğitlik ününü değil...

Bayezid, Timur konuştukca düşüncelerinden sıyrılıyor. Tartışmak çabasıyla, bir gevşiyor. Bir kemiklerinden iliklerine sıkıştıran dirençle dikiliyor.

— Asker komutanının kendinden önde döğüştüğünü görmezse gevşer...

— Komutan döğüşecek olanda, askerin ne gereği var?

— Bize böyle öğretildi...

— Yanlış öğretilmiş. İşte yanlışlığın acısını çekmek de, size yükümlenmiş. Siz, akıncı beyi ya da bölükbaşı mısınız? Hayır... Savaşçıların tümünden sorumlu, savaşla birlikte egemenliğini ortaya koymuş kişisiniz. Yiğitlik ünü gerekmez bize... Egemenlik yeter de artar bile. Dediğiniz gibi, asker, sizin önde vuruşacağınızı bileceğine, kılıc salladığı kolda, sizin bilincinizin çelikleştiğini duyarsa, daha bir başka savaşır.

— Okçularınızın kaçışı, bozgun değildi mi demek istersiniz?

— Olur mu? Bozulan asker, böylesine bir anda derlenip, saldırıya geçebilir mi?

— Demek ki, sizin askerinizin eğitimi bizimkinden üstün.

— Elbette...

— Ne yazık ki, bundan öte eğitmeye bizim olanağımız yok.

— Belli mi olur? Kişi birkez yenilmekle tüm olanakları yitirmiş sayılmaz ki...

— Bize öyle gelmekte...

— Hiç değil... Biz, tam üçkez yenildik... Birbaşımıza kaldık herkezinde... Ve dahi yeniden başladık, bir öncekinden görkemli olmak amacıyla.

— İnanılası değil...

— Size öyle gelir...

— Öyledir bildiğimiz...

— Yanlış bilmektesiniz ...Tam üçkez yenildik. Hem de bunların ikisi, kendi askerlerimizeydi. Herkezinde, bir başımıza, yeniden başladık işe... Siz, bir koca devlet aldınız babanızdan. O yüzden, bazı şeyler inanılmaz gelir... Ama, bir düşünün o devletin gelişmesini...

— Kuşaklar geçmiştir aradan...

— Biz kuşakların işini, kendi yaşamımıza sığdırdık işte.

Timur, sözünü bitirmeden Yasavulbaşı girdi... Daha işaretinden anladı durumu. Sürdürdü konuşmasını...

— Otağınız hazırdır. Hareminiz ve dahi gözdelerinizle, buyruğunuzu beklemektedir. Buyrunuz, dinleniniz. Sonra bıraktığımız yerden sürdürür, sabah yemeğini birlikte yeriz dilerseniz.

Ses çıkarmadı Yıldırım.

Buyruk hakkı Timur'daydı... Ve gerçekten bir ko-

nuk gibi davranıyordu. «Bakalım, sonu nereye çıkacak?» Diye doğruldu... Yasavulbaşının ardına düşerek, kendi ipekten otağının yolunu tuttu...

İçeri girerken, bir gözattı yöresine... Otağın çevresinde, sünülerine dayanmış askerler gözcülük etmekteydiler... «Bir bu kadarsa, iyi,» diye geçirdi.

Timur, bir süre ardından baktı...

Sonra başını salladı iki yana...

— Yenildiği halde, sezinlemiyor ne olupbittiğini.

Bedreddin, Timur'un kendisine söz attığını anlamasına karşın ses çıkarmadı. Yıldırım'ı düşünüyordu. Yıkılmışlığını gözleriyle gördü. Belli etmemek istiyor onurundan. Ama, öylesine acıklı bir durumu var ki... Timur, Bedreddin'in daldığını görünce, yineledi.

— Neden bu denli anlamsız oluyor insanlar?

— Yenilgi acısını bilmeniz gerek Hakanım... Üçkez yenildiğinizi kendiniz buyurdunuz. Hep başarılı olmuş, yengileriyle övünmüş bir egemenin, birden yenilgiye uğraması kolay değil. Hiçbir kişi kolay kabullenmez yenilgiyi. Başarılı biri ise, daha bir yıkılır bizim bildiğimiz. Yıkılmış kişi için, genel doğrular yoktur. Kendi doğruları vardır. Ve kendi doğrularının yanlışlığını, çok sonraları anlar... Anlayabilirse...

— Anlayabilirse?

— Evet... Çok zaman da o, anlayamaz. Tarih belirtir öğrenmek isteyenlere...

— Haklısınız... İlk yenilgimizi anımsıyoruz şimdi... Bizim için de öyleydi... Hiç suçumuz yoktu bu yenilgiye uğramak için. Çevremizdekilerin hıyanetinden öte... Ama, şimdi siz söyledikten sonra öğreniyoruz ki, çevremizdeki hıyanetin nedeni, bizim aceleciliğimiz, daha açık söylemek gerekirse, acemiliğimizdi...

— İkinci kez yenilginiz de öyledir sanıyoruz.

— Öyleydi... Kendi doğrularımız salt hıyanete

saplandığından, öc alınca her sorunun çözümlendiğini sanmıştık. Yanılmışız... Öc almak bir işe yaradı. Bundan hiç kuşkumuz yok. Ama, yenilgiden kurtaramadı bizi. Sadece, adamlarımız, son nefeslerine değin vuruştular.

— Ama, bu da bir aşama olmuştur.

— Oldu... Daha bir güçlendik. Sonkezinde ise, yenilgiyi küçük yara berelerle atlattık. Ondan bu yana da, yenilgi yüzü görmedik.

— Görmezsiniz. Çünkü, her yenilgi size, yenmenin kurallarını öğretti bir iyice. O yüzden, savaşa karar verdiğiniz anda, yenilgiden titreyip, en küçük davranışların bile hesabını baştan yapıyorsunuz.

— Hem de salt kendi yönümüzden değil, karşımızdakinin yönünden de...

***

Olivera'nın yaşlı gözlerini üstünde sezinleyince doğruldu. Dik durup, yenilgiyi savuşturduğunu isbatlamak dileğiyle dikildi. Dikildi ya, Olivera'nın alışkın gözleri, daha sabahleyin, kapkara olan saçlarının tümden apak kesildiğini ilk bakışta gördü. Koşup sarıldı bedenine.

— Efendimiz... Kaçkez yüreğim ağzıma geldi. Öyle bir vuruştunuz ki, her an ölümle oynaşmacasına.

— Kahpe felek bırakmadı bizi kadınım. Etti son oyununu bir iyice. Ve sağ kodu alanın ortasında... Bir soysuzu eğlendirmek istiyor olmalı...

— Size kötü davranmadılar ya?

— Tam tersine...

— Oh... İyi...

— Değil...

— Biz kavga adamıyız hatunum. Kötü davranmak kavganın gereğidir. Ancak, kendini çok üstün sayanlar iyi davranır yenilmişe... O yüzden, bize iyi davranıl-

dığında, gerçekten içtenlikli mi, yoksa bizim Avrupalılara ettiğimiz gibi alay mı var altında çözemiyoruz. Çözemeyende de öyle bir hınçlanıyoruz ki, ölüm hiç kalır yanında.

— Hınçlanmak neden ola efendimiz?.. Siz ki, yiğitce vuruşup, meydan okudunuz ölüme... Tanrı, bana bağışlıyorsa sizi, acı çekmek doğru olur mu?

— Tanrı, tutsaklığımızla eğlenmek istiyor bize sorarsan.

— Aman efendimiz. Tanrı'ya karşı gelmeyiniz.

— Ya biz onun kuluyduk, davamız onun davasıydı, onun bayrağını taşırdık yeryüzünde de, bir dinsize yenilmemize nice izin verebilirmiş?

Olivera, ilkin ürküntüyle baktı. Sonra tüm sıcaklığıyla sarıldı Bayezid'e. Çınara tırmanan bir sarmaşık gibi, bedenini yukarı ağdırarak, yüzünü yüzüne yapıştırdı.

— Beni korkutuyorsunuz efendimiz.

— Dişleri sökülüp, tırnakları kesilmiş bir aslandan korkulur muymuş?

— Korkulur... Çünkü siz, böyle acılı ve düşünceli oldunuz mu, ürkünç şeyler kuruyorsunuzdur. Beni bırakmayınız efendimiz. Nereye gitmek diliyorsanız, beni de birlikte götürünüz. Çünkü sizsizlik ölümden beterdir benim için...

Yıldırım, dikildi birden. Nice kendini bırakmış olmalı ki, karısı herşeyi anlasın bir bakışta. Toplanmaya uğraşarak bir iki adım attı. Sonra yığıldı ipek minderlerin üstüne. Kapaklandı... Sırtında Olivera'nın sıcak ağırlığıyla yüzünü mindere gömdü. Derinden sarsılıp, boğuk boğuk hıçkırdı. Olivera, bir bebeği okşar gibi yepeşledi kocasının sırtını.

Günlerin yorgunluğu, acılı sonun baskısı, hıçkırıklarıyla çıkan bir can gibi, sessizleştiriverdi Bayezid'i...

*
* *

Kadı Burhaneddin, elleri önünde kenetlenerek yaklaştı Yasavulbaşı'ya.

— Efendimizle görüşmek dilerdim.

— Çağrıldınız mı?

— Hayır... Söyleyeceklerim vardır.

— Efendimiz şimdi bilgelerle tartışmakta. Rahatsız edilmek istemezler.

— Diyeceklerim çok önemliydi...

— Olur iletiriz kendilerine. Çağrılarsa haberleriz. Bekleyin...

— Başüstüne efendimiz...

Burhaneddin, ak sakallarını avuçlayarak döndü...

Yasavullar, Mehmet Mirza'dan haber getirmişlerdi. Ellerindeki mektupları aldı Yasavulbaşı. Ayaklarının ucuna basarak, otağa girdi. Uzattı Timur'a...

Timur, mektubu açtı...

Okudu...

— Hımm, Osmanoğulları kaçmakta da ustaymışlar.

Biran, sessizlik ağırlaştı otağın içinde. Timur, dikilmekte olan Yasavulbaşıya baktı.

— Bişey mi var?

— Kadı Burhaneddin kulunuz, ayağınıza yüz sürmek dilermiş.

— Ne istemekteymiş ki?

— Salt size söylemekte direnmektedir.

— Eh, yemekten sonra gelsin bakalım.

— Başüstüne efendimiz...

Bilgeler, yemek molası verildiğini anlayarak kalkıştılar. Bedreddin, Satu ile paylaşıyordu çadırını. Yürüdüler. Cezeri, ve ötekiler de o'nu izlediler.

Yemek yenildikten hemen sonra, Kadı Burhaneddin'i önüne kattı Yasavulbaşı.

— Gel bakalım. Efendimize ne diyeceksen, tez bitir sözünü. İşleri vardır.

— Nasıl buyurursanız...

Eğile kalka, ulaştı Timur'un yanına. Eteğini üçkez öpüp, ellerini göbeğinde kavuşturduktan sonra, bekledi.

— Söyle...

— Efendimiz, Bedreddin Mahmud kulunuzdan, yakınmamız vardır...

— Bedreddin Mahmut, kulumuz değildir. Yakınmanızı söyleyin...

— Buyruğunuzdan ayrılmakta, askerlerimiz arasında dolanarak Yıldırım'a hıyanette bulunduklarından ötürü kınamakta, azarlamakta, yüreklerine kuşku vermektedir. Tüm Anadolu beyleri bu durumdan ikirciklenmekteyiz. Hakanımıza durumu sunmak için, bendenizi görevlendirdiler. Siz buyurursanız ki, böyle davranılmasın, askerimiz arasındaki kuşkunun giderileceğinden güvenliyiz...

Yasavulbaşını çağırdı Timur...

— Bedreddin Bilge'yi çağrılayınız.

Burhaneddin, eğildi eteğine.

— Bendeniz daha çok alakoymayayım...

— Alakoyduğun yoktur. Bekle bakalım. Hele gelsin. Davacıyı da, davalıyı da huzurumuzda bir görelim. Ondan öte karar veririz.

— Nasıl buyurursanız efendimiz.

Bedreddin, başıyla Timur'u selâmlayarak girdi.

— Beni buyurmuşsunuz?

— Sizden davacılar vardır...

— Her zaman davacılarımız olmuştur.

— Bukez bilgiden ötürü değil, askeri işlerden ötürü dava edilmektesiniz.

— Askeri işler?.. Neymiş ki?

Timur, Burhaneddin'e işaret etti.

— Söyleyin...

— Sunmuştuk ki...

— Baştan, bize sunduğunuz gibi...

— Başüstüne... Bedreddin Mahmud kulunuz...

— Kulumuz değil...

— Bedreddin Mahmud bilge, size sığınmış ve dahi sonra da Osmanoğulları ordusundaki askerlerini buyruğunuzla, cephe değiştirtmiş olan bizlerin kullarımız arasında dolanmakta, onları suçlayarak, yaptıklarının doğru olmadığını söylemektedir...

— Doğru mudur?

Bedreddin, hemen yanıtladı Timur'un sorusunu...

— Doğrudur...

Timur, yüzünde beliren bir gülücükle, Burhaneddin'e döndü. Sanki, Bedreddin'in gerçeği apaçık söylemesinden sevinmişti. Yeniden işaret etti sürdürmesi için.

— Evet, sonra?..

— Kullarımız, bu ağır sözler karşısında kuşkuya düşüp, korkuya kapılmaktadırlar. O yüzden, sığıntınız Anadolu Beyleri adına kendisini dava edip, cezalandırılmasını istemek üzere bendeniz görevlendirildi.

Timur, yeniden Bedreddin'e baktı.

— Ne dersiniz?

— Sevindik...

— Sevindiniz mi? Neye?

— Sözlerimizin askeri etkilemiş olmasına.

— Cezalandırılabileceğinizi hiç düşünmediniz mi?

— Ceza'nın doğruyu engellediğini ne duyduk, ne işittik...

Burhaneddin sarsıldı... Sanki burda hesap soran Timur ya da kendisi değildi de, Bedreddin'di... Öylesine dik, öylesine kaygısız bakmakta ki... Bir pişmanlık

kapladı içini... Bu bilge... Şimdi ister misin bir söz etsin. Bir söz etsin de, Timur'un öfkesini tümünün üstüne çeviriversin... Nerden esti de, uydu öteki beylerin sözüne... Bir daha mı, tövbe... Kim yakınıyorsa, kendisi gelip söylesin.

Timur, Bedreddin'in yanıtından kıvançlı. Sürdürüyor konuşmayı.

— Askeri azarlayarak, beylerine karşı kışkırtıyorsunuz. Savaş kuralları gereğince, bunun cezasının ağır olduğunu bilmeniz gerekir.

— Biz, doğru bildiğimizi işlemekteyiz. Cezayı vermek de egemen adına hüküm kesenlerin görevidir. Bir kişinin kendi kendine yasak koyup, kendi kendine bunu uygulaması yeryüzünün en büyük yanlışıdır. Meğer ki, kendisi yasakcı ola... Yok, değilse, yasağı koyan uygulasın. Nasılsa uygulamak üzere görevlileri vardır. Bizim görevimiz ise, doğruyu insanlara anlatmaktır. Eğer o asker, beyine bağlı bulunsaydı, o'nunla bile vuruşur, bir başka beyin buyruğuna girmezdi. Yok, bağlı değilse, nice bir iştir ki işlediği, savaş alanında saf değiştirmektedir. Yanlış olan bu eylemi işlemek mi, yanlışlığını söylemek mi?

— Siz genel doğrulardan eyleme geçiyorsunuz. Oysa, savaşın kendine özgü doğruları vardır.

— Hiçbir doğru, askerliğin ve dahi merdliğin doğruluğunu bozamaz.

— Ya o asker savaşa zorla sürülmüşse beylerinin annacında?

— Askerin ödevi, beyinin buyruğunda ölmektir madem, buyruğundakinin annacında ne işi var?

— Bey, zor annacında dayanamayıp kaçtıysa?

— Siz buyurmadınız mı ki, egemenlik verilmez, alınır. Siz buyurmadınız mı ki, alındıktan öte bile, zorla sürdürülür... Bir bey ki, kor kaçar egemenliğini. O

bey, nice hak sahibi olduğunu savunabilir? Ve dahi siz, nice ondan yana olabilirsiniz?

Timur, yanıtlamadı Bedreddin'i. Burhaneddin'e döndü...

— Buyrun... Cevaplayın...

Burhaneddin, işin buraya varacağını hiç hesaplamamıştı. «Sanki suçlu benim. Sanki, askeri ben kışkırtmışım. Davacı gelip, davalı olmak buna denir işte. Ne diyebilirim? Adamın söylediklerinin tümü doğru. Aklım suya ermişti Bedreddin'i çağırtınca. Başedemiyeceğimi bilmekteydim. Kaçayım dedim, olmadı. Hadi bakalım Burhaneddin Kadı, ver cevabını şimdi. Ver ki, yakanı bir temiz kurtarabilesin.»

Doğruldu. Aklına gelmiş gibi, yuvarlamaya başladı kelimeleri.

— Biz efendimize hizmet etmek amacıyla...

Timur, eliyle susturdu Burhaneddin'i...

— Anlaşıldı. Cevap vermiyeceksiniz... Çünkü, söyledikleri doğrudur Bedreddin bilgemizin. Ve dahi söz aramızda birşey diyelim mi, saf değiştiren askeri biz de sevmeyiz bilgemiz kadar. O yüzden, siz söylememiş olun bunları, biz de duymamış olalım...

— Efendimiz nice buyurursa, boynumuz kıldan incedir.

Gerileyerek çıktı Burhaneddin. Timur gülüyordu.

— Size de birşey söyleyelim mi, doğrusu suçlamaları kabulleneceğinizden kuşku duymaktaydık. Yanılttınız bizi...

— Doğruyu savunan, bunu en güç koşullar altında, yaşamının söz konusu olduğu zamanlarda da yapabiliyorsa, inancı tamdır. Ve kim ki, inanmadığı birşeyi savunmaktadır, çıkarına hizmet etmektedir'. Bizse, çıkar sorununu çoktan çözümlemişiz. Yaraşmaz inanmadığımızı söylemek. Ve dahi hiç yakışık almaz doğru

bildiğimizi sizin annacınızda bile savunmaktan vazgelmek... O yüzden, kuşkulanmış olmanız, bizi kırmaktadır.

— Kuşkuyu bize öğreten sizsiniz.

— Hayır... Biz ancak inancı dile getiririz. Kuşku, yanlışlarda dolandığımız zamanın işlevidir. Ve dahi geride bıraktığımızı sanırdık.

— Bağışlayın... Bizim dediğimiz kuşku, söylenenler içindir. İnançlar konusunda değil.

— Bizi tanımış olmanız gerekirdi.

— Tanıdık. Zor anacında da sınadık. Şimdi güvenimiz daha bir artmıştır. İnancımız da...

— Sağolunuz... İzninizle...

Yeni birşey söylemesine kalmadan, geriledi Bedreddin. Otağdan dışarı çıktı...

Ağır ağır yürüyerek, Yıldırım'ın otağına geldi. Askerler hemen sünülerini birbirine çatarak, dikildiler. Bedreddin aldırmadı... Yürüdü. Biranlık ikirciklenmenin ardından, geriledi askerler. Çavuşbaşıları bırakın işaretini yetiştirmişti.

Yıldırım, kendisinden hemen sonra tutsak düşen iki şehzadesiyle oturmaktaydı. Savaş alanında nasılsa öyle... Biri sol yanında, biri sağ yanında.

Bedreddin'i görür görmez ayağa kalktı.

Şehzadeler, saygıyla babalarını izlediler.

Yıldırım acılı acılı izledi Bedreddin'in adımlarını.

— Bizi onurlandıracağınızı hiç ummazdık.

— Halâ uyruğunuz olduğumuzu unutmamışsınızdır umarız.

— Uyruğumuz?.. Gayrı uyruk biziz... Üstelik de tutsağız.

— Bunlar gelip geçici acılardır Hünkârım...

— Öyle mi sanmaktasınız?

— Bilmekteyiz...

— Bir de biz bilebilsek...

— Egemenliğin geçici olduğuna inandınız mı?

— Çoktan...

— Öyleyse, tutsaklık da geçicidir... Yeter ki, kişi kendi içinde tutsaklığı sürdürmesin.

— Kendi içinde mi?

— Tutsakların en kötüsü ve süreklisi budur. Bir başkasına tutsaklık, bir gün gelir son bulur. Ama, kişinin yanlışlara, sapmalara tutsaklığı, yaşamı boyu sürer.

— Bize Kütahya'da bişey demiştiniz anımsıyor musunuz?

— Egemenlik konusunda mı?

— Egemenin yanlışı konusunda... Demiştiniz ki, yoksulun hatasını kendisi öder. Egemenin yanlışını ise tüm uyrukları... Şimdi, biz ne yaptık ki, böylesine bir acıya tutuklandık.

— Siz yaptıklarınızdan ötürü değil, yapmadıklarınızdan ötürü acı çekmektesiniz.

— Yapmadıklarımız?

— Evet...

— Yiğitce vuruşmadık mı? Ölüme göz kırpmaksızın atılmadık mı?

— Hakanım, görürüz ki, yanlışlarınız sürmektedir.

— Yanlışlarımız... Anlatır mısınız?

— Sıkılmazsanız...

— Sizin anlattıklarınızdan sıkılmak mı? Bu olanaksızdır... Neden derseniz, duyduk asker arasındaki konuşmalarınızı. Hatta, bazılarını şehzademiz Musa Çelebi dinlemiş. Kendisi anlattı... Demekteymişsiniz ki, askere kalleşlik yaraşmaz. Hangi safta savaşa katıldıysa, o safta bitirmek, askerliğin gereğidir. Siz ki, kalleşlik ettiniz. Yarın hesap vermeye yüzünüz olmayacaktır... Bunları, Timur'un ordugâhında bulunan bir bilge-

nin söylemesi, bizi mutlu kılmıştır. O yüzden, sıkılmayız söylediklerinizden. Daha da öte, bilisizliğimizden sıyrılır, yanlışımızı görürüz ki, bir dahi işlemeyelim...

Bedreddin, gösterilen postun üstüne yerleşti bir iyice...

— Bize yanlışınızı sormaktasınız. Aklımızın erdiğince anlatalım Hünkârım. İlkin, bir soruyu cevaplayalım izniniz olursa... Siz asker misiniz, Hünkâr mı?

— Hünkâr idik...

— Öyleyse, ödeviniz en ön safta vuruşmak mıdır?

— Bize kavgadan kaçmayı mı öğütlemektesiniz?

— Kavga gerekliyse, yapılmalıdır. Kimseye böyle bir öneride bulunmak hakkımız yoktur. Tam tersine, kavganın kazanılması gerektiği üstünde duruyoruz biz. Babanız Cennetmekân Hüdavendigârı anlattı Satu emmimiz. Kosova savaşı sonrasını. Su isteyen Sırplıyı ...Babanızın bir işaretiyle, kaç kişi su koştururdu yaralıya. Sakalığa özenmek neyin nesidir? Doğru bir iş mi yaptığı?

— Doğru değildi, yaşamıyla ödedi...

— Öyleyse, aynı sonuca geldik demektır... Timur, dedeniz Cennetmekân Ertuğrul Gazi'den bu yana, tüm ceddinizi ve dahi sizinle, şehzadelerinizin yaşam ve noksan yanlarınızı ezbere bilmektedir. Siz Timur hakkında ne biliyorsunuz? Nasılsa devleti ele geçirmiş bir sergerde'den öte? Hiç... Timur, akıncılarınızdan, başbuğlarınıza, kişilerinizden, ordularınıza varıncaya, nasıl vuruştuğunuzu biliyor... Siz Timur ordularının nice vuruştuğu konusunda bir bilgiye sahip misiniz?

— Ne gereği var bunun. Askerlerimin yarıya yakın bölümü saf değiştirmese, yedeklerim şehzademin

komutasında gerilemese, biz otağına girip başını alırdık Timur'un...

— İşte asıl yanlış burda... Siz ordularla vuruşuyorsunuz, ama yeke yek vuruşmanın kurallarını uyguluyorsunuz. Timur öyle değil... Annacındaki orduyu, daha kavga başlamadan nice çökerteceğinin hesabını yapıyor ince ince... Başarısının gizi burda Sultanım... Şimdiye dek durmaksızın yenmesinin ve büyümesinin gizi de...

Yıldırım, direnip karşı çıkacaktı yine... Durakladı... Kısık gözlerini Bedreddin'in gözlerine daldırdı bir süre. Sonra, fısıltıyla direndi yine de...

— Ama bu yiğitlik değil?

— Sizden yiğitlik istenmiyor ki... Başarıdır yiğitliği sağlayan...

— Hayır... Güçtür, vuruşmadır...

Bedreddin, birden «Tutsak bir yiğit... Hiç anlamı yok bunun,» diyecekti. Yutkundu... Kelimeleri güçlükle yuttu... Bayezid, egemen olsaydı hiç sakınmayacağı sözlerdi bunlar. Ama, tutsaktı... Bir tutsağa durumunu anımsatmak, yarasına bıçak sokup çevirmek demektir. Özellikle, kişi olarak böylesine yiğit bir insana söylendiğinde...

Bayezid, Bedreddin'in yutkunduğunu görünce, söyleyeceklerinden vazgeldiğini anladı. Önüne baktı bir süre... Sözüne devam etti bir yanıt almışcasına...

— Ama, söylediğiniz gibi bunda da başarı gereklidir... Kişiye kaç ademle vuruştuğunu sormazlar. Yenip, yenildiğidir önemli olan... Söylemek istediğiniz bu muydu?

— Hayır... Sizin bir egemen olarak, vuruşacak adamlarınızı kavgaya sürüp, annacınızdakini yenme zorunluluğunuzdan söz etmek istiyorduk... Ne yazık ki, çağımızda kavgalar yeke yek vuruşmayla sonuçlanma-

makta... İnsanlar var kavganın içinde. Binler, yüz binler... Ve bunları yönetecek egemenler, başbuğlar... Başbuğ, erleriyle kavga yarışına girdi mi, yedekteki gerileyebilir. Çünkü, ardında tutacak bir demir bilek yok... O yüzden Timur, otağını tüm ordusunun ardına kurduruyor. Tümüne egemen olabilecek bir yüksekliğe çıkıyor.

— Demek sizce, Timur bizden daha güçlü savaşçı?

— Belki güçlü değil... Karşı karşıya gelmediğiniz için bilemeyiz. Ama, daha akıllı ve daha az yanlış yaptığını bilmekteyiz...

— Bizi akılsızlıkla mı suçluyorsunuz?

— Suçlamak bizim işimiz değil Sultanım. Tartışıyoruz. Eğer rahatsız oluyorsanız...

Telâşla atıldı Yıldırım... Acı geliyordu Bedreddin'in söyledikleri. Ama, konuştukca, Timur'un yanındayken öğrenemediği, kabullenemediği pekçok şey, açılıp gelişiveriyordu kafasının içinde. Eski, ta, Kütahya'daki konuşmalarıyla bağdaştırıyor şimdiki tartışmayı...

Ve bağdaştırdıkca, yanlışları kendi gözünde bile açık seçik beliriyor... Bedreddin haklı... Timur, şimdiye görmediği bir savaşçı... Gelen haberlerden, hep arkadan vuran bir küçük çapul çetesi sanmıştı o'nu ve askerini. Enazından, karşısında kendisinin iki katı askeri görünce, irkilmesi, durup düşünmesi gerekirdi. Oysa o, tam tersini yapmış, en güvendiği askerin binlercesini bir gösteri uğruna kırdırmıştı... Timur, sabırla, üstüne atılmasını beklemişti. Kendisi, sabırsızca o ne istiyorsa, ona uygun davranmıştı...

— Yok yok... Aydınlatıyorsunuz. Başımızın gerilerinde bir güneş doğuyor... Dileriz ki, bizi daha da aydınlatınız... Ve bazen çıkışırsak, bağışlayınız. Çünkü, yaramız çok derindedir. Bilisizliğimizi öğrendikce, yitir-

diklerimizin sorumluluğu daha bir güçle yüklenmektedir yenik omuzlarımıza...

Musa, İsa'ya baktı acılı acılı... Mustafa, yaralı olduğundan babasının yanına gelemiyordu daha... Ama, hafif sıyrıklarla atlatmış olan iki kardeş. Yıldırım'ın acısıyla irkildiler... Bedreddin, acılarını yüreğinin kökünde duyarak gözlerini kırpıştırdı.

— Geçmiş olayları sadece değerlendirmemiz gerek Sultanım... Eğer kusurlarımızın üstünde salt yakınmayla durursak, yeni atılımlara hazırlanamayız. Birkez olmuştur olan... Yeter ki insan olarak, biz ders almasını bilelim...

— Ya burda yaptığımız nedir? Enine boyuna tartışarak, en sağlam sonucu çıkarmak değil mi?

— Öyleyse, siz de bizi bağışlayınız. Doğrunun yüzü, kılıçtan keskindir. Bazen, sezinlemeden yaralarınıza dokunursak, istediğimizden değil, doğru böyle gerektirdiği için söylediğimize güveniniz...

— Güvenimiz tamdır size... Her zaman tam olmuştur...

Bedreddin, yeniden konuşacaktı ki, iki şehzadenin ürküntüyle dikildiklerini gördü. Kendisi de, kıpırdanıp dönerken, Timur göründü kapıda. Tümüne işaret ederek, yürüdü.

— Dileriz ve dahi umarız ki, söyleşinizi bozmuyoruz. Hem de yararlanmamıza engel olunmayacaktır...

Daha sözlerini bitirmeden, postun üstüne bağdaş kurup oturdu.

— Yasavullarımızdan duyduk ki, Bedreddin Bilgemiz, Sultan karındaşımızla söyleşiye oturmuştur. Kimbilir, hangi bilgileri kaçırmaktayız, dedik kendimiz kendimize... Hemen davranıp geldik... Eğer bozuyorsak söyleşinizi, bağışlanma dileyip, gideriz.

Bedreddin, Yıldırım'a baktı. Yıldırım, başını dikti hemen.

— Bilgemiz, egemenliğin gerekleri konusunda uyarmakta bizi. Umarız ki, size de yararlı olur. Onurlanırız burda olmanızdan...

— Sağolun...

Bedreddin, bıraktığı yerden aldı sözü...

— Geçmişin olayları, geleceğin kurulması için birer deneyim, birer örnektir. Eğer ordaki yanlışlar gereğince değerlendirilir, aynı kusurlar işlenmezse, gelecek daha bir aydınlık olur. Ne var ki, egemenlikler belirli bir süreçten sonra, yarına dönüklükten vazgelirler. Neden derseniz, yarın egemenliğin daha çok kişiye dağılması demektir. Buna razı gelemez, egemen ya da egemenler... O yüzden, hatalar yinelenip durur. O yüzden, herkezinde yeniden başlanıyormuş gibi gelir kişiye. Ama, aradan binyıllar, yüz yıllar geçende bir de bakılır ki, hiç yeniden başlanmamış. Bir doğal aşama sürüp gelmiştir. İşte bu yüzden, tartışmak çok yararlıdır. Alınmamak, darılmamak tartışanların üstüne düşen görevlerin başta gelenidir. Neden derseniz, siz alınsanız bile, doğal gelişim sürüp gidecektir de ondan...

Timur, Yıldırım'a baktı. Yıldırım Timur'a... Bedreddin konuşurken, kendi yaşamlarının ve yaptıklarının küçüldüğünü seziyorlardı. Koskoca bir tarih ve bin yıllarla ölçülen bir süreç içinde, bir insan yaşamı nedir ki...

Musa ve İsa, gözlerini sevecenlikle, beğeniyle Bedreddin'e dikmişler. Söylediklerini, dinlemiyor, içiyorlar sanki... Ve tartışma, Timur'un da katılmasıyla, daha bir hızlanıyor. Söz saldırısı ve savunma, bir Timur'a dönüyor, bir Yıldırım'a...

Ve güneş, ağır ağır İndağı'na doğru sarkıyor dışarda...

Timur, Yıldırım'ın geldiğini görünce, tahtından posta indi. Karşılıklı oturdular. Söz, daha ilk ağızda Bedreddin'in üstüne getirildi...

— Vaktiyle bize öğütlerde bulunmuştu Bedreddin bilge ...Hiç birini tutmak olanağı olmadı. Tahta geçmek isteği, tümünü engelledi bunların. Sonra da, savaşlardan ve daha da gelişmek düşüncesinden, uygulamaya olanak bulamadık. O yüzden, pişmanlığımız çoktur.

Yıldırım'ın böylesine içten konuşması Timur'u da coşturdu. Kendi düşündüklerini söylemeye başladı...

— Geçende, birkez yokladık ağzını. Diledik ki, Şeyhülislâmlığımızı alsın üstüne. Biz dünya görevlerinden vazgeleli çok oldu, diye sözü ağzımıza tıktı...

— Kendiliklerinden bir istekte bulunmaz gerçek bilgeler. Neden derseniz, kendi ışıkları öylesine görkemlidir ki, bizden bir katkıya gereksinimleri yoktur.

— Biz de öyle düşündük sonunda Sultan karındaşımız. Demekteyiz ki, gönülle yapmaz vereceğimiz işi... Öyleyse, biz zorunlu tutmalıyız... Düşüncemiz odur ki, kendisine kızlarımızdan en küçüğü olan Ayşe sultanı verelim. Ve dahi, göreviniz budur, deyip çıkalım...

— Yapılmış işlerin en doğrusu yerine getirilmiş olur bizce...

— Bizce de öyle... Ayrıca, bir sorun daha var sizinle çözmek istediğimiz. İçtenliğimizi kanıtlamak isteriz gönlünüzde... Deriz ki, Mustafa Sultan oğlumuz, yaralardan kurtulamamış, yazık ki, yitiklere karışmıştır. Eğer izniniz olursa, torunumuz Mirza'ya, dul hatununu nikâhlamak isteriz.

— Mirza sultan'ın yiğitliğini görmedikse de duy-

duk... İsterdik ki, yetişkin kızımız ola... Kendisini damadımız görmek, bizi sevindirirdi.

— Damadınız sayılır. Mustafa Sultan'ın eşi, bir kızınız olduğuna göre...

—Nasıl dilerseniz. Bursa ve Amasya üstünden bir haber var mıdır?

— Öğrendiğimize göre, büyük oğlunuz Süleyman, Bursa'da kurultay toplayıp kendisini Sultan ettirmiş... Çelebi Mehmet oğlunuz da, Amasya'da aynı hazırlığın içindeymiş...

— Bunlar nice bir işlerdir ki, daha biz sağken, tahtımız bölünüp, post kavgası sürdürülmektedir karındaşlar arasında...

— Taht dediğimiz eğreti oturak böyledir karındaşımız... Birkez altımızdan kaymaya görsün, en güvendiklerimiz kapmak için birbirini yer...

— Oğullarımızdan bunu beklemezdik.

— Beklemeliydiniz...

— Umutlarımız gittikce yıkılmaktadır.

— Hiç yıkılmasın... Bugünün yarını vardır karındaşımız... Ve post hiçbirimizin kalıcı malı değildir. Bedreddin bilgemizin dediğince, tarih içinde birer küçük noktayız biz. Ha ışılamışız alabildiğine, ha kararmışız. Onca önemli değil...

— Önemlidir. Yıkımımıza, yıkım eklenmektedir bu haberler geldikce. Dilerdik ki, birkaç zaman için özgür olalım... Dilerdik ki, oğullarımıza gereken dersi verelim...

— Verirsiniz. Günü gelende, insanın yapmayacağı yoktur. Hele sabırlı olun azbiraz...

— Sabır... Tutsağın sabrı, kurtulmak üstünedir...

— Biz, İzmir üstüne varıp, Anadolu'daki tüm Hristiyan bayraklarını indirmek dileriz. Siz, yorgunsunuz.

Akşehir'de dinleniniz azbiraz... Döndüğümüzde konuşur, bir karara varırız...

Çıkıp gitti yanıt vermeden...

Timur'a gelen haberler, hemen Bayezid'e de ulaştırılıyordu. Günlerdir acı içinde kıvranmakta. Musa ve İsa, babalarının yanından ayrılmıyorlar... Bayezid, derdini bir onlara döküyor, bir de uğradığında Bedreddin'e... Uğramazsa, çağırtıyor... İşte, son haberler yine kıvrandırmaya başladı... Gözlerini devirdi Bayezid... Musa'ya işaret etti...

— Sıkılmaktayım şehzadem... Vargit, çağır bilgemizi. Bizim dilimizden iyi anlamaktadır. Acımız panzehir ister, o zehir sunsa bile, sonradan anlamaktayız ki, içimizin bunaltısını hafifletmektedir. Katlanmaktayız...

— Baba, bildiğimce dinlerim ki, Bedreddin, yüce bir bilgindir. Hemen gidip çağıracağım. Ama, gücenmezseniz, birşey sormak dilerim...

— Buyur sor...

— Siz ki, çabuk kızan bir insansınız. Nice dayanıyorsunuz Bedreddin'e?..

— Bedreddin, bundan çok gençken de, bizi azarlamıştır da ondan... Kütahya beyi ve şehzade iken, zorlukla çağırtmıştık yanımıza. O, Mısır yollarına düşmüştü. O zaman da böyleydi... Diyelim ki, biz yeniğiz. Tutsakları azarlamak kolaydır. Oysa, tutsak olmadığımız zaman da daha doğrusu, Bedreddin'in deyimiyle egemen olduğumuz zaman da, bizi haşlamıştır. Kaldı ki, kaçkez Timur'u bile azarladığını görmüşüzdür...

— Anlıyorum baba. Değeri Timur'un beğenisinden değil, kendi bilgisine güveninden gelmektedir. Sizin de, Timur'un da hatta bizim de saygınlığımız boşuna değil...

— Değil şehzadem... Birgün bu utandırıcı yaşam-

dan kurtulur, gerçek gücümüze kavuşursak, ilk işimiz o'nu bulup, devletin en yüce görevine oturtmak olacaktır. Bir dediğini ikiletmeyecek bir yetkiyi ellerine teslim etmeyi, görev sayacağız. Belki ilk ağızda bizim egemenliğimize zararlı gibi gelecektir. Ama, biz güvenliyiz ki, Bedreddin, dilediğini yapanda, ülkemiz, hem daha gelişecek, hem daha mutlu insanların toprağı olacaktır.

— Ben dahi sizin gibi düşünmekteydim...

— Salt biz değil oğlum... Timur da...

— Acaba kalır mı Timur'la...

— Bakalım... Hele bir çağırın, ağzını yoklayalım... Öğreniriz niyeti nedir?

— Buyruğunuz başımız üstüne baba...

Musa seyirterek çıktı otağdan...

*
* *

Gecenin koyu karanlığında bir gölge belirdi çadırların arasında...

İkirciksiz adımlarla, Bedreddin'in çadırına doğru yürüdü... Sessizce girdi... Satu, çoktan derin uykuya dalmıştı. Bir süre bekledi kapının ağzında... Çadırdaki iki kişiden hangisi Bedreddin ayırmak için. Sonra, usullacık sokulup, omuzuna uzandı... Parmakları değerken uyandı Bedreddin. Sanki, uyumuyordu...

Kasım Feyyumi'yi görünce, yüzü aydınlandı... Dikilip oturdu yatağında...

— Feyyumi karındaşımız...

— Şeyhim...

— Bizi mutlandırdınız.

— Mutlanan biziz...

Ağır ağır doğruldu sonra. Satu'yu uyarmamak için, dışarı çıktı...

Gökyüzünde bulanık bir Ay'dan parçalar vardı. Işıkları yeryüzünü aydınlatmaya yetmiyor ama, yine

de belli belirsiz görülüyordu istenen. Feyyumi hemen ardındaydı.

Çadırdan bir iki adım uzaklaştı.

Oturdu sonra...

Basılmaktan iyice yatıp, kurumaya yüz tutmuş çimenlerin üstüne bağdaş kuruverdiler.

— Bize bir haber mi getirmektesin?

— Şeyhimiz buyurmaktalar ki, özleminden gözlerimiz yollarda kalmıştır.

— Oh... Demek gel buyruğu verildi. Durmayalım öyleyse...

— Gelirken bir at daha yedekleyip, hemen şu tepenin ardına bağladım. Tüm gün sizi kolladım, bir pundunu bulup, şeyhimizin buyruğunu iletmek için.

— Hiç beklenir mi karındaşım... Böyle günde hiç beklenir mi?

— Ola ki bir güçlükle karşılaşırız, dedim. İbn-i Haldun ustanın anlattığı güçlükler gözümüzü yıldırdı bir iyice.

— Çok iyi yapmışsınız. Ama, akşam olur olmaz haberleseydiniz.

— Siz sultanlara öğüt vermekten, bu olanağı tanımadınız ki bana şeyhim.

— Haklısınız. Hadi... Hemen yola düşelim.

— Hay hay... Eşyanızı almayacak mısınız?

— Kendimizi alıyoruz, yetmez mi?

— Nice buyurursanız...

— Yol göster bakalım.

Yürüdü bir kaç adım. Durakladı... Feyyumi de onunla birlikte durakladı.

— Hiç birine değil ama, Satu emmimize bir hoşcakal, demek dilerdik.

— Buyrunuz deyiniz.

— Olmaz. Gittiğimizden kimsenin haberi bulunmamalı.

— Nasıl isterseniz...

Yürüdüler... Adımlarını uzun uzun atıyor, kimseye görünmeden hemen tepeyi aşmak amacıyla acele ediyorlardı. Nöbetciler güvenlikten gelen bir aldırmazlıkla, iyice seyrekleştirilmişti...

Tepenin başında, Ayışığında iki gölge belirdi biran. Sonra bayır aşağı kayıp, yitti...

*
* *

Musa ilkin çadıra girdi. Şeyhoğlu Satu, sazını kucaklamış, kendi kendine söyleyip, çalmaktaydı. Çadırın dışında askerler toplanmış, söylediklerini beğeniyle dinliyorlar. Kavgalardan, ölüp öldürmelerden söz ediyor Satu... Kişinin böylesi bir oluşum içindeki geçiciliğini, yumruğun aklı nice yendiğini anlatıyor her kavgada... İhtiyar ama pürüzsüz sesi, ağır ağır yükseliyor. Çadırın kıyılarından taşıp, tüm ovaya yayılmak istercesine güçleniyor giderek. Musa, bir süre bekliyor nefesin bitmesini. Biteceği yok. Satu, Bedreddin'den hız almış gibi, bir destana başlamış ki, sonu belirsiz. Araya girip soramıyor da...

Bakındı... Çadırın içinde yok Bedreddin. «Burda olmadığına göre, Timur'un yanındadır,» düşüncesiyle çadırlar arasından otağa yürüdü. Yasavulbaşı ve gözcüler buyruk almış olmalılar ki, hiç engellemediler Musa'yı. Kapıdan girip, otağ ağasına doğru yürüdüğünde Timur seslendi: - Gel sultan oğulluğumuz. Biz de babanıza bir haber iletecektik. Siz ulaştırırsınız artık.

— Nasıl buyurursanız efendimiz.

— Şimdi ilettiklerine göre, büyük ekeniz Emir Süleyman, Bursa'dan devlet hazinesi ve görevlilerini toplayarak, gemilerle Urumeline geçmiş. İzmir üstüne varmayı kararlaştırmamış olsaydık, hemen bitirirdik işini.

Yine de, Bizans kralına buyruk gönderdik. Bizim adımıza tutuklayıp, bekletsin, diye. Bakalım nice olacak. Oysa biz dilerdik ki, Urumeli ve dahi Anadolu sultanlığı kaçakların değil, merdlerin eline geçsin. Umardık ki, babasından ölümde, dirimde ayrılmayanlar, bu görkeme layık bulunsunlar...

— Babamız sağdır Sultanım! Ve dahi Hakan odur!

— Biz kocalar artık yaşamımızın çoğunu geride bıraktık. Sözümüz bizden sonrasınadır.

— Sonrasına kimin kalacağı bilinmemekte.

— Bilinmemekte haklısınız. Ama, sıra gözetilirse demekteydik.

— Bizim tahtta, görkemde gözümüz yoktur. Dilerdik ki, herkes yerinde egemenliğini sürdürsün.

— Biz de dilerdik ki, Sultanlar sizin gibi aklı başında kişiler olsun.

— Bize olduğumuzdan öte bir değer verirsiniz.

— Hayır, doğruyu söyleriz. Bedreddin Bilgenin söyleşilerinde bulundunuz. Bilirsiniz nice cesur, ama nice bilgili olduğunu. Neden, dünyaya ilişkin isteklerden sıyrılabildiği için. Bir sultan da, sizin gibi düşünende, göreve en layıktır. Neden derseniz, kişi sorumluluğu bilirse, ödevini tam yerine getirir. O yüzden, bizim dileğimiz budur, dedik.

Musa, sesini çıkarmadan döndü...

Ekesinin yaptığını söylerken, kendisini süzmekteydi Timur. O yüzden, duygularını tam belirtemedi. Ama, dışarı çıkar çıkmaz, dişlerini sıktı. Yanaklarında bir tik belirip, yitti...

«Bayezid, bunu kimsenin yanına komaz. Bilirim... Bir kurtulursa, hesabını sorar herkesten bir bir... Kaçak kocalardan da, Emir Süleyman için toplanan kurultaydan da... Yeter ki, kurtulsun burdan. Ama, o kur-

tulamazsa, biz varız. Ve dahi tümünden bunun hesabını sormak, andımız olsun...»

Yürüdü...

Bedreddin yoktu hiç bir yerde...

Üstelik bu yeni haber, büsbütün sıkacaktı babasının canını. Timur, haberleri kendisi vermişti daha önce. Ama, şimdi gelenlerle, durum bir iyice pekişmekte...

Bedreddin'i unuttu...

Son haberleri babasına iletmek amacıyla, otağa ulaştı. Başı yerde, kendisine söylenenleri anlattı, Sultanlık önerisi dışındakileriyle. Sonra dikti gözlerini babasının kısık gözlerine. Bir süre düşündü Yıldırım.

— Anlaşıldı... Mirza, istese yakalardı Süleyman'ı... Timur, bizi bölmek ister. Mehmet bir yanda Süleyman öte yanda Hünkâr olacak. Belki bir de bizi salacak sonradan üstlerine... Biz, Osmanoğulları, baba oğul kavgaya tutuşacağız. Anadolu birliği parçalanacak bir iyice. Ve dahi Timur'un ardında hiçbir güç bulunmayacak. Bedreddin bilge'nin hakkı var. Bu yaman bir adam. Büyük bir savaşçı, ondan da büyük bir yönetici. Alacağımız çok ders var... Var ya ne çare ki, tutsağız... Önceden akıl etmeliydik bunu. Akıl etmeli, uyuşmaya gitmeliydik. Size öğüdüm olsun yiğit şehzadelerim. Eğer annacınızdakini tam tanımıyor kendinize akılca güvenmiyorsanız bir süre için uyuşmaya gidin. Bilin ki o anda barış, savaştan iyidir...

Dikildi birden.

— Hani Bedreddin **Bilgemiz**... Tam o'nunla dertleşecek sıradır...

— Her yere baktım Sultanım. Yok...

***

Feyyumi, önüne düşerek atların yanına getirdi Bedreddin'i... İkisi de, uzunca bırakılmış ipleri nede-

niyle, otlamaktaydılar. İlkin Bedreddin bindi... Ardından Feyyumi... Dağın yöresini dolandılar ay ışığında. Yön tutturarak, Aksaray üstüne sarktılar...

Hiç konuşmuyor, durmaksızın, Timur'un denetim bölgesinden uzaklaşmaya çalışıyorlardı. Bedreddin, «Eğer bir gün kazanırsak, yeniden çağrılaması mümkünsüzleşir. Bir koca günde, Timur atlılarının bile gidemiyeceği ölçüde uzaklaşmış oluruz. Yeter ki, bu gece ve yarın sabahı, sonra da tüm günü uykusuz geçirelim,» diye düşündü.

9

Hankah'ın bahçesine atlarıyla girdiler...

Toz içindeki bedenleri, yüzleriyle, yaban yaban baktı onlara dervişler. Ahlati, kendi hücresinden çıktığında durakladı birden. Sonra atılıp, yere inmek üzere olan Bedreddin'e sarıldı...

— Şeyhim, şeyhim... Özleminiz öylesine büyüdü ki içimizde, dayanamayıp, Kasım karındaşımızı yollamak zorunda kaldık.

— Bizde de öylesine tütmekteydi ki Şeyhim, gecelerle gündüzleri birleştirdik Feyyumi ile. Ve dahi habercilerden daha önce ulaştık buyruğunuza. Sağ esen görmekten mutlandık. Yarından daha bir umutlandık...

— Ya biz... Cazibe kulunuz, son günlerde hücremizden çıkmıyordu. Feyyumi gittiğinden beri, Mariye ile birlikte, düşlerinde sizi görüyorlar. Biz yollarda estik, atınızın ayaklarına sardık düşüncelerimizi...

— Belli Şeyhim... Atımız bu yüzden böylesine yürük çıkıp, yolumuz düşüncelerinizden ötürü böylesine kısa sürdü...

— Biz ki, mucizelere inanmayız...

— Yarattığınızdan ötürü olsa gerek...

— Oh, yüzünüzdeki toza, ayağınızdaki balçığa bile yüz sürüp, gönül düşürmek dilerdik. Ama, bilmekteyiz ki, pek yorgunsunuz. Tez varın hücrenize. Tez dinlenip, kavuşun kulunuza...

— Aman...

— Amanı zamanı yok Bedreddin Şeyh... Sizinle konuşacaklarımız uzun, bizim zamanımız pek azdır. O yüzden, kulunuza, oğlunuza ayırınız zamanınızı. Yarın, sabahtan başlayarak girişiriz özlemimizi gidermeye...

— Nasıl buyurursanız. Biz umardık ki, gelir gelmez eteklerinize kapanmaklığımıza izin vereceksiniz. Hücremizin kokusu burnumuzda tüter. Sizin söyleşileriniz içimizde biter...

— Ya biz... Zamanı dolanda bir ürküntü girdi içimize. Dedik ki, ya gelemezse, ya gelmezse...

— Siz buyurduktan öte, gelmemek de gelememek de mümkün müdür?..

— Öyle bir egemenin yanındasınız, İbn-i Haldun usta öyle şeyler anlattı ki...

— Bilesiniz ki, o ne anlattıysa doğrudur..

— O zaman pek haklıydık korkmaktan...

— Hayır, haksızdınız... Bilmeliydiniz ki, dünya egemeni olsa Timur, oldu da... Pek buyruğuna eğdiremez bizi. Ama, siz çağıranda, durum değişiktir. Çünkü Timur kuldur Şeyhim... Egemen bile olsa... Siz se...- Durakladı... Uzun uzun, özleminin tümünü gidermek amacıyla baktı Ahlati'nin yüzüne. - Sizse, Tanrı'sınız...

— Bizim Tanrımız, sizsiniz Bedreddin Şeyh... Uzatmayınız, dinleniniz. Yoksa, bizi kararımızdan döndüreceksiniz. Özlemimizi gideremeyip, hemen gireceğiz hücreye. Hemen başlayacağız erbain çekmeye... Oysa, dinlenmeniz, ondan öte, tarafımızdan bir güzel de-

netimden geçirilmeniz gerek. Bakalım verdiğimiz ilâçlar, önerdiğimiz dinlenme ne denli yararlı olmuş.

— Biz, hastalığı unuttuk Şeyhim. Siz nice dostsunuz ki, bizi bizden öte düşünmektesiniz.

— Bilmekteyiz sizin değerinizi. Ve kulunuz olmak mutluluğunu ödemeye çabalarız.

Bedreddin, birden diz çöktü. Ahlati'nin davranmasına bırakmadan, kapaklandı. Zıpladı yaşlı adam. Yaşından umulmayan bir çeviklikle, zıplayıp geriledi... Sonra, sarıldı omuzlarından Bedreddin'e... Ağır ağır doğruldular. İkisinin de gözlerinden yaşlar sızıyor, Ahlati'nin ak sakallarını ıslatıp, grileştiriyordu... Bedreddin'in yüzü yol yol... Geçip geldikleri çölün ortasından ırmak akıtırcasına damlıyor gözyaşları... Ahlati, son bir hıçkırıkla, doğruldu... İtekledi Bedreddin'i...

— Biliriz ki, kolay dinmez bizim özlemimiz. Siz akan bir ırmaksızınz. Biz, susuzluktan yanmakta olan bir çöl... Siz bir ağaçsınız, biz gölgeyi unutmuş bir kul... O yüzden, gitmezseniz şimdi. Gidemeyiz biz de... Ummuyorduk böylesine tez yetişeceğinizi. O yüzden, bazı işler kotarmak için söz vermiştik. Şimdi, gelende, öylesi şaşkınlaştık, öyle çok sevindik ki...

Bedreddin, başını eğdi. Boynu kendiliğinden büküldü. Azarlanmış bir çocuk gibi, alt dudağını sarkıtarak baktı Ahlati'ye. Sonra ağır ağır döndü...

Geldikleri hankahın içinde duyulmuş, Cazibe, kapının ardında titreyerek bekliyor Bedreddin'i... Oğlu İsmail ise, ayaklarının dibinde dolanıp, mızıldanmakta. Kaç zamandır yüzünü bile unutmaya başladığı babasını görecek. Ne var ki, gelmiyor bir türlü.

Kızgın güneşin altında, Ahlati ile durmaksızın sarılıp koklaşmaktalar...

Sonunda, Bedreddin, ağır ağır ilerledi kendi hüc-

resine doğru... Ahlati, ardından baktı, kapıdan girinceye. Sonra o da dönüp, dışarı çıktı...

Cazibe, daha kapının önüne geldiğinde, yana çekilip, ardınadek açtı... Bedreddin, duralamadan girdi. İsmail, ayaklarına dolandı hemen... Cazibe, kavrayıp çekti oğlanı. Bedreddin'in yüzüne bakınca, gerekli olanı gördü...

— Efendim, öylesine beklenmedik geldiniz ki, sizin özleminizle tutuşan Cazibeniz ve yavrumuz İsmail bile şaşırdık... Biz, yolları hesaplamaktaydık, insan düşüncesinin hızıyla. Atınızın adımlarını sayıyor, mola ve dahi konak yerlerinde düşünüze girip, güneşi üstünüze doğdurmamak için çabalıyorduk. Ama, tüm hesaplarımız yanıldı. Yel olup estiniz ...

Daha çok konuşamadı. İsmail'i yana alıp, atıldı boynuna... Tozlu yüzünü, dizgin tutmaktan sertleşmiş parmaklarını öptü uzun uzun. Sonra, oğlunu kucağına verdiğinleyin, hankahın ortasına yapılmış şadırvana koştu... Bir tahta kova soğuk su doldurdu ordan. Öteki kovayı kaparak, aşocağının kazanından sıcak su aldı... İkisini birden yüklendiği gibi, hücreye getirdi... Yıkansın Bedreddin... Suyla arıtsın yorgunluğunu diye...

Duvara, yüklükle birlikte bakılınca oyulmuş gibi duran banyonun kapısını açtı... Kovaları, bel yüksekliğindeki çıkıntıya koyarak, bakındı...

Bedreddin, ikiletmedi... Hemen geçti banyoya... Karısının hazırladığı suyu ılıştırarak, kille güzelce ovuna ovuna yıkandı. Hemen çıkarıp uzattığı ipek havluyla kurulandı bir güzelce ...Ardından, Ahlati'nin dönüşünde verilmek üzere bıraktığı aba uzatıldı eline. İlkin şaşırdı. Almak istemedi...

— Bir yedek abamız olduğunu bilmezdik...

— Şeyhimiz bıraktılar. Dönüşünüzde, abanızın es-

kiyeceğini düşündüklerini belirttiler... Ben de sakladım bu güne...

— Bizim abamız bundan daha sevgiliydi gözümüzde.

— Yıkayıp saklamam için bağışlayınız. Dilerseniz, sabahleyin yine onu giyersiniz.

— Dileriz kadınım...

Çıktı banyodan.

Yumuşak mindere bağdaş kurup oturdu bir süre... Oğlunu kucağına alıp, okşadı...

— Eh İsmail'im... Bak gidip döndük... Nice buldun bizi bakalım...

— İyi buldum babam... Çok iyi buldum...

— Eh, demek ki, düzeldik bir iyice. Yaradı Şeyhimizin ilaçları.

Birden gözleri karısına takıldı.

— Birtek özlemimiz vardı içimizde, bizi yakıp kavuran. Şeyhimizden uzaktık. Onun buyruğuyla. Ya niye götürmemiştik kadınımızı giderken... Bu düşünce zaman zaman içimizi eritti. Ne var ki, buyruk gelmeden seyirtmek olmazdı...

Cazibe, gözlerinde parıldayan yaşlarla diz çöktü, dizinin dibinde.

— Birkez bile anımsamış olmanız yeterli efendim.

— Birkez mi? Bizim bağlılıklarımız süreklidir hatunum. Bizim bağlılıklarımız, çözülmeyesiyedir. Düşünmek ödevimiz olduğundan değil, salt içimizi tutuşturan ateş ve dahi özlem yüzünden unutmadık sizi...

— Efendim... Efendim benim...

Kapaklandı kadın. İsmail, bir kolunu babasının bacağına sardı. Öteki kolunu anasının boynuna... Uzun uzun kokladı bir birini, bir ötekini. Sonra, durumdan sıkılmışcasına, kalktı. Kapıyı ardından çekerek, avluya zıpladı...

Bedreddin de, Cazibe de, İsmail'in gittiğini sezinlemediler. Biri boynunda, biri bacağında, kolunun ağırlığını duydular uzunca bir süre. Sonra, ikisi aynı anda açtılar gözlerini. İsmail yok...

Biran, kuşkuyla taradılar odanın içini.

Dışarı çıkmış...

Kollarını açtı o zaman Bedreddin... Sevgiyle sokuldu Cazibe... Abanın kıllarına sürttü burnunu. Kokladı, uzun uzun. Ve kollarının tüm gücüyle sarıldı kocasına...

Bedreddin, karısının ağırlığını taşımaktan yorulmuşcasına uzandı mindere... Mırıltılar dolandı sakallarının arasında... Gözleri kendiliğinden kapandı. Cazibe, yol yorgunluğunun nice bastırdığını birden sezinlemiş gibi doğruldu. İşlemeli, ince yorganı alarak, örttü boylu boyunca. Sonra, gözlerini dikerek, dizçöktü başucunda.

***

Hücrenin yarı karanlığında, başbaşa oturdular... Bedreddin, gezisinden edindiklerini, öğrendiklerini anlattı tüm ayrıntılarıyla. Ahlati, hiç sözünü kesmeden dinledi. Timur, Bayezid ve Bedreddin'in üçlü konuşmasını da belleğine yerleştirdikten sonra;

— Çıkardığınız sonuç nedir şeyhim? Diye sordu...

— Çıkardığımız sonuç... Daha önce çıkardıklarımızdan hiç farklı değil... Kişisel egemenliğin hıncı vuruştu bildiğimizce. Ve dahi, aklı daha iyi işleyen başardı.

— Sizin deneyimleriniz açısından değeri nedir bunun?

— Şudur ki, Timur ya da Bayezid yenseydi, değişecek hiçbir şey yoktu... Bizim bildiğimiz, insanların, kendi egemenlikleri için vuruşmasının bir anlamı oldu-

ğudur. Gerçi, Timur da, Bayezid de kendi egemenlikleri için vuruşmaktadırlar. Ama, onlar adına vuruşan yığınlar, bunun bilincinde değildirler. Sanmaktadırlar ki, biri kazanırsa, egemenlik kendilerine geçecektir. Yanlış... Yığınlar öğrenmeli egemenliğin ne olduğunu. Ve dahi bunun ekonomik bir anlam taşıdığını. Bilmiyorlarsa, el adına değirmene su taşıyorlar, demektir. O bakımdan, görevimiz çok... İnsanlara, emeğin değerini anlatmalıyız. Başarabilirsek bunu, bilinçlendiririz onları. O zaman, başkası adına egemenlik kavgası vereceklerine, kendi adlarına bulaşırlar kavgaya... İşte, bizim vardığımız asıl sonuç budur...

— Anlamaktayız Şeyhim... Anlamakta ve bu gezinin sizin için nice yararlı olduğunu görmekteyiz. O yüzden kutluyoruz kendimizi. Tam zamanında doğuya gönderdik sizi. Şimdi uzanın. Bir güzel denetimden geçirelim. Ciğerlerinizi, barsaklarınızı gözlemliyelim...

Direnmedi Bedreddin. Uzandı şeyhinin buyruğuyla. Ahlati, uzun uzun nefes aldırıp, öksürttü. İnce parmaklarıyla, göğsünü, sırtını yokladı. Barsaklarında gezdirdi elini... Gözleri ışıldayarak doğruldu.

— Umduğumuzdan daha iyisiniz. O yüzden, asıl anlatmak istediklerimizi belirtebiliriz.

— Anlatmak istedikleriniz?

— Elbette... Sizi niye çağırdık acele olarak? Niye böylesine arttı özlemimiz?

Şaşırarak baktı Bedreddin. Ahlati, sanki bir giz açacaktı.

— Yeni bir aşama geçtiniz belledik gelirken. Biran önce, bizi de ulaştığınız yere götüreceksiniz umduk. Ve dahi sevindik. Atımız bu yüzden kanatlanmış gibi seyirtti. Biz yorgunluğumuzu sizden aldığımız düşünce gücüyle duymadık...

— Aşama... Size yetişmek mümkün mü ki, böyle konuşursunuz Şeyhim...

— Bilmektesiniz ki...

Sonunu getirtmedi Ahlati. Hemen kesti sözünü...

— Bırakınız bunları. Bildiğimizce, sözle geçirecek zamanımız yok bizim. O yüzden, söz veriniz bize. Söz veriniz ki, bundan öte söylediklerimiz ve yaptıklarımıza yadsımasız evet diyeceksiniz. Bizim içimizde tutuşan ateş budur. Özlemimize kaynaklık eden ve dahi size kavuşmayı çabuklaştıran, asıl düşüncelerimizdir.

— Siz ki, hep doğruyu işlemişsiniz yaşamınızda. Nice olur ki, biz yadsıyalım.

— Söz değil mi?

— İstediğiniz salt söz mü Şeyhim... Biz canımızı adamışken.

— Sağolun Şeyhim... Sizden bunu beklerdik... Beklediğimiz için de, yanılmaktan çok korkardık.

— Bu sözler kırar bizi. Gücendirir.

— Biz, bize nice gücenirsek, şeyhimiz de o denli gücenir. Korkumuz yoktur bundan.

— Buyruklarınız canbaş ile yerine getirilecektir. Kuşkunuz mu var?

— Başkaları olsa, kuşku duymayız. Ama, siz bizim şeyhimizsiniz. O zaman, direnme hakkına da sahipsiniz demektir. Kuşkumuz bu yüzdendir. Şimdi rahatız. Yaşamımız boyunca aradığımız pınara ulaşmış kadar rahat... Bir de işlevimizi bitirdik mi, gayri artacaktır mutluluğumuz.

Sesini çıkarmadı Bedreddin. Sezinlemekteydi ardından gelecekleri. Sezinlemekle yetindi. Çünkü, Ahlati de, sesini çıkarmıyor, salt sevgen sevgen bakmakla yetiniyordu.

Sonunda ayaklandı.

Elinden tuttu Bedreddin'in. Bir çocuğu yürütürce-

sine dikkatle, sürüklemeye başladı. Hankah'ın tören odasına gelinceye yürüdüler yan yana... Ne Bedreddin bir kelime konuşuyordu, ne Ahlati... Geniş avluyu, yeni şadırvanı geçtiler. Dipteki, bir cami büyüklüğündeki salona ulaştılar. Kapıdan girer girmez irkildi Bedreddin...

Dünyanın dört bir yanına dağılmış Ahlati dervişleri, salonda toplanmışlardı. Tümü, yere diz çökmüş, gözleri duvarlarda, saygıyla bekleşmekteler...

Ahlati, Bedreddin'le birlikte girince, tümü birden saygıyla ayağa dikildiler.

Ahlati, ağır ağır aralarından geçirdi Bedreddin'i... Tam köşede ötekilerden biraz yükseğe konulmuş postun üstüne çıktılar... Diz çöktüler yan yana... Ahlati'nin bir işaretiyle, dervişler de oturdular...

Bir süre, tek tek dervişlerinin gözlerine baktı Ahlati. Sonra, yumuşak sesinin tüm ılımıyla söze başladı...

— Dostlarım... Karındaşlarım... Yaşamımız, elbirliğiyle gerçek dosta ulaşmak için çabalamakla geçti. Sanıyoruz ki, doğruların aranmasında, sezilip öğrenilmesinde, karınca kararınca yardım ettik birbirimize... Siz gücümüzün yetmediği yerde, inancınız ve ödenmesi olanaksız bağlılığınızla, bize destek oldunuz. Biz, düşüncemizin doruklarında esen yelden size serinlikler sunduk... Bugün, burda Hankahımızın tüm dervişleri toplanmış bulunuyoruz. Bizden size söylenecekler vardır... Belki sizin de bize ileteceklerininiz bulunmaktadır. Diledik ki, kararımız birlikte ulaştığımız güzellikler ortamı olsun... Çünkü, biz ne hükümdarız... Ne de insanlar üzerinde egemenlik kurmak kaygısındaki bir sömürgen... Tek dileğimiz olmuştur insanlardan. Bilinçlenmeleri, kendi haklarına razı gelerek, dosta ulaşmaları. Bunun için izledik onları. Bu yüzden, her birine ve-

rebildiğimizi verip, alabildiğimizle yetindik... Diyeceksiniz ki, Hüseyn-i Ahlati, şimdiye böyle konuşmazdı... Nedenini açıklarız tüm sorularınızın. Hüseyn-i Ahlati böyle konuşmaz ise, geniş zamanı olduğunu bildiğindendi... Ama, şimdi yine bilmektedir ki, zamanı yoktur artık... Hankahımız, şimdiye sizin güzel inançlarınızla görkemlendi. Dileriz ki, bundan böyle de, bilginin pınarı olarak yeryüzünün tüm derelerinde aksın... O yüzden, uzak diyarlardan çağırdık her birinizi. Geldiniz... Biz, dosta ulaşmak için nice uğraştıksa, siz de öyle uğraştınız, uğraşmaktasınız. Kendimizi ölçtük, biçtik... Sizleri de... Her birinizin aşamalarını, bilinçlenme ölçünüzü bilmekteyiz, kendi bilincimiz ölçüsünde... Ama, her zaman belirttiğimiz birşey daha var ki, tümünüz bunu bilmektesiniz. Bizim varacağımız son doruk, Bedreddin Şeyhimizin başlangıç noktası oldu... Bizim ulaşacağımız menzilde o, yıllardır mekân tutmuş bulunmaktaydı da, daha ötelere varmak için, bizim ulaşmamızı beklemekteydi. O yüzden, şimdi o menzile ulaşmış bir yoldaşınız olarak belirtiyoruz. Biz, sizin tanıklığınızda, Bedreddin büyüğümüzü, şeyh belledik. Ve dahi yine sizin tanıklığınız gereğince, kendilerinin dervişi olmayı, yaşamımızın en büyük onuru bildik. Dileriz ki, yolumuzda bize dayananlar, bundan öte, asıl şeyhe saygı duysunlar. İsteriz ki, bizi şeyh belleyenler, gerçek bilginin önünde eğilsinler... Bu onuru ilk tadan olmayı bağışlarsınız, umduk. O yüzden, hastalığına, daha doğu havasına gereksinimi olmasına bakmaksızın, Feyyumi yoldaşımızı gönderip, çağrıladık. Sizleri de, post verip dört bir yana gönderdiğimiz halde, işlerinizi bırakıp gelmeye zorladık. Amacımızı bilmiyordunuz. Şimdi öğrendiniz. Bilirsiniz ki, kulun Tanrısına uyması, kulluğunun gereğidir. Ya bunun gerçeğini bulduğundaki davranışı nice olmalı? Bizim yaptığımız gibi

demekteyiz. Yanılmadığımızı göstereceksiniz bize... Tümünüze inancımız tamdır... Bedreddin Şeyhimiz, yeryüzüne yeni bir düzen gerektiğinin kararına varmışlardır. Bu düzen, kendilerinin de anlatacağı üzere, sizin çabalarınızla tohumlanıp, filizlenecek, gerçek sahiplerinin davranışıyla meyve verecektir. Biz, tümünüzden hoşnuduz. Dileriz ki, asıl şeyhimiz de hoşnud kalır... Artık, yolumuzu tükettik yeryüzünde. Dostumuzun bilincinde eridik. Asıl menzilimize ulaşmak dileriz. Orda kime kavuşacağımızı, daha doğrusu kavuştuğumuzdan hiç ayrılmayacağımızı bilerek. Sözümüz burda biter. Şimdiden dileriz ki, gerçek şeyhimize birlikte uyalım.

Daha donmuş kalabalıktan tek nefes hışırtısı gelmeden doğruldu. Bedreddin'in doğrulmasına olanak kalmadan, eğilip kapaklandı önünde. Sonra, yaşlı gövdesi ağır ağır dikildi, rüzgâr önünde eğilmiş bir çınar gibi... Kolları dallaştı, gökyüzüne ulaştı... Büyüdü Ahlati... Bulutlarla, yeryüzünü birleştiren bir masal insanı haline geldi... Uzanan kolları, tüm insanları kapsıyormuşcasına gerildi... Ağır, güneş yöresinde dönen dünyanın eylemine uygun bir dönüşüm başladı...

Dervişler, söylenen sözlerin yağmurundan ıslak, yelinden şaşkın doğruldular ardından. Bedreddin, tümünden önce davranıp kalktı. Ahlati'nin ayaklarına kapandıktan sonra döngüye uydu... İki şeyhin ayaklarından çıkan hışırtı bir an dalgalandı. Sonra giderek müzikleşti... Hiç duyulmadık bir ses bileşimi doldurdu Hankah'ın içini...

Dervişler bir Ahlati'nin, bir Bedreddin'in ayaklarına kapaklanıyor, sonra iki yüce ağaç gibi dönmekte olanlara katılıyorlardı. Müzik giderek yükseldi... Döngü hızını artırdı bir iyice. Kollarının biri gökyüzüne doğru uzanıp, kapsadı onu... Öteki yer yuvarlağını sıktı

parmaklarında. Boyunları gövdelerinde bitti... Gövdeleri uzadı, genişledi...

Gökyüzünde güneş durdu...

Toprak tüm kıpırtısını yitirdi...

Evren Hankah'ta belirdi... Hankah evrenleşti...

Ve Ahlati, giderek azalttı döngüsünü... Hemen uydular...

Ağır ağır durdular... Ağır ağır oturdular... Ahlati, Bedreddin'in ellerine yapıştı.

— Demiştik size şeyhiml.. Demiştik ki, bizim ulaşacağımız menzili siz çoktan aştınız. Biz, düşüncenizde, bir yüzyıl sonrasına gidebildik... Demir'in ve çeliğin kullanılışını gördük bir yüz yıl daha atlayıp... Sonra orda kaldık... Sizin kayan bir yıldız gibi akıp geçtiğinizi gördük... Duraksamasız, ikirciksiz, bilinçli bir akıştı bu... Nereye değin varacağını, nerde yeniden başlayacağını bilen bir gidiş... Yaşamak, sizin dönencelerinizi görmek için bir süre yeryüzünde kalmak isterdik... Ne var ki, biz tükendik... Hankahımız ve dahi dervişlerimiz size emanet... Bize olan hakkınızı bağışlayınız...

— Biz de sizin düşüncenizdeyiz... Bir ara Mansurlaştığımızı gördük...

— S i z çağımızın Mansur'usunuz Bedreddin Şeyh...

Sonra avuçlarını sıkan eller gevşedi. Gözleri kendiliğinden kapandı. Derin bir uykuya dalar gibi uzandı Ahlati... Bir gülümseme belirdi yüzünde. Mutlulukla balkıdı yanakları. Derin bir soluk salıverdi. Ve boynu sağa doğru dönüverdi...

Hiç kimse sezinlemedi Ahlati'nin öldüğünü... Öyle bakındılar. Bedreddin eğildi üzerine Kalbini yokladı... Tıkırtılar kesilmişti. İşaret etti Feyyumi'ye...

— Bir ayna getirin...

Kasım, hızla seyirtti.

Dervişler mırıldanarak dolandılar yöresinde. Kaygılı gözlerle baktılar Bedreddin'e. Sesini çıkarıp bir yanıt vermedi gözlerdeki sorulara. Öyle bakıyordu Ahlati'ye. Şimdi anlıyordu niye acele çağırttığını. Yaşama gücünü yitirmişti demek. Bitirmiş, biran önce hankahını, Bedreddin'e bırakmak istemişti.

Kasım, elinde bir gümüş aynayla döndü.

Burnuna tuttu aynayı Bedreddin. Bekledi kendisi bir kaç nefes alıp verinceye. Sonra, aynaya dikti gözlerini. Küçük bir buğu izi aradı. Yoktu... Kesindi Ahlati'nin öldüğü. Başını kaldırdı ağır ağır...

— Ne mutlu şeyhimize. Varmak istediği yere vardı. Hem de bize törenlerin en değerlisini yaptırıp, geleceğin görkemini seyrettirerek. Böylesi için yas tutulmaz karındaşlarım. Yolunda yürümeye andiçilir... Şimdi sizden dileğimiz, tümümüzün andiçmesi ve yeni şeyhimizin seçilmesidir...

Kasım, bunca zaman yoldaşlık ettiği Bedreddin'in seçim diye ortaya çıkması üzerine, yüzünü buruşturdu. Dikilip bir adım geriledikten sonra, sesinin var gücüyle konuştu.

— Şeyhimiz ölmeden, seçimi yaptırdı. Bir kez uyduk size Şeyh Bedreddin... İşte, ölüsünü tanık tutarak bir kez daha uyuyoruz ki, içinizdeki kuşkular tüm yitsin. Bundan sonra bizim şeyhimiz Bedreddin'dir...

Kasım'ı ötekiler izlediler...

Yeni bir dönüş başlamak üzereydi, durdurdu Bedreddin... Görevleri verdi... Hankah salonundan çıktı... Ağır ağır, Şeyhin odasına doğru yöneldi. Cazibe, Mariye'nin odasında oturmaktaydı. Bedreddin'in geldiğini görünce, dikildi. Kapıya çıktı.

— Bir buyruğunuz mu var efendim?

— Mariye bacımız içerde mi?

— İçerdedirler...

— Söyleyiniz örtünsünler...

Cazibe kapıyı açarak döndü. Mariye, sesini duymuştu Bedreddin'in... Yalnız gelmesinden şaşkın, bakınıyordu. Ahlati ardından mı gelmekte... Bedreddin, anladı bakışlardaki soruyu... Sesini iyice yumuşatarak, tane tane konuştu.

— Anladığımız kadarıyla, şeyhimizi beklemektesiniz. Beklemeyiniz...

— Beklemeyeyim mi şeyhim... Neden?

— Bundan öte gelmeyecekler...

— Neden?

— Kendileri için asıl yurt olan yere göçmüşlerdir de...

Anladı Mariye... İlkin kapaklandı bir. Sonra, akşam konuşmalarını anımsadı... Ahlati, gece boyunca oturtmuştu dizinin dibinde o'nu... «Dinle Mariye,» demişti. «Artık dünyada işimiz bitmek üzere. Bir tek ödevimiz daha kaldı. Onu da yerine getirdik mi, sanırız yolculuk için tüm hazırlıklarımız tamam. Senden dilediğimiz odur ki, bize yaraşır olduğunu isbatla. Ve acı çektirme gittiğimiz yerde. Hakkımız çok geçti sana. Dileriz ki, bağışlarsın. Bundan öte özgür olduğunu yazdık bıraktık... Dilediğince yaşa, gönlünün sevdiğiyle yuva kur...»

Gözleri kendiliğinden, akşam gösterdiği yere gitti Mariye'nin. Bedreddin, yürüdü duvardaki dolaba doğru. Açtı... Şeyhinin el yazısıyla, bir parşömen durmakta. Çözdü bağını, okudu... «Sultan Berkok tarafından, kölemiz olarak bize bağışlanan Mariye kulumuz, biz sağken ve bize bağışlandığı andan başlayarak, özgür bir insan ve eşit bir yoldaşımızdır. Kendisi dilediğince yanımızda kalır, kıydırdığımız nikâh sürer. Dilemediği

anda, özgür bir kişi olarak, dilediği yere gidip, dilediğince yaşama hakkına sahiptir.»

Altında, adı, mührü ve bir de imzası...

Yeniden bağladı. Uzattı Mariye'ye...

— Dilediğinizce yaşama hakkına sahipsiniz.

— Dileğim sizinle olmaktır.

— Bizimlesiniz.

Daha konuşmadılar. Ağlamamış, yırtınmamıştı. İlk andaki dikilişi, bir çöküntü gibi yapıştı omuzlarına Mariye'nin. Cazibe'nin gözlerinde beliren yaşlar, onu, görünce kurudu.

***

Kasım Feyyumi, yanında genç ama, iri bir dervişle hücreden içeri daldı... İkisi de diz çöküp yaklaştılar Bedreddin'e... Kasım, tam karşısına oturdu. Genç derviş ardına...

— Şeyhim, size birşey sunmam gerekmekte...

— Buyur Kasım karındaş. Söyle...

— Dervişler kendi aralarında toplantı yaptılar. Dört bir yana dağılmış olan halifelerinizi de çağırdılar... Sanıyorum bugünlerde toplanacaklar.

— Bilmekteyiz...

— Akıllarını şaşırmış olmalılar bunlar. Sizin için konuşmaktalar...

— Bilmekteyiz...

— Demekteler ki, Ahlati Şeyhimiz, bizi hep öteki dünya için hazırlar, gerçek dosta kavuşmak çabasıyla bilerdi. Oysa, Bedreddin şeyhimiz, tam tersini söylemekte. Kıyamı önererek, asıl işlerin bu dünyada görülmesini istemektedir. Bu yüzden, biz dünya ile ilişiği kesilmiş, salt öte dünyanın ademleri olmuş kişiler, yeryüzü kıyamına davranamayız. Başka bir şeyh dileriz... Ki,

o bize, şeyhimizin yönünü önersin ve dahi öte dünya için hazırlığımızı tamamlasın.

— Budalalar. Bir öte dünya var mı bellemekteler?

İrkildi Kasım... Bir ürperti dolandı bedeninde. Ardındaki genç derviş bedenini dikti bu söz üstüne. Kalın ama, kişinin içine işleyen sesiyle yanıtladı Bedreddin'i...

— Öyle bellemekteler Şeyhim... Neden derseniz, sizi can kulağıyla dinleyip, söylediklerinizi gönül gözüyle görmemekteler de ondan...

Bedreddin, gözlerini genç dervişe dikti... Sonra Kasım'a çevirdi.

— Doğrudur... O yüzden, karşı çıkarlar. Hele toplansınlar, konuşuruz. Bu yiğit derviş kimdir?

— Kullarınızdan...

Atıldı Bedreddin.

— Kaçkez eğiteceğiz... Kul biziz... Kulumuz yoktur...

Sürdürdü Kasım...

— Mustafa Derviştir Şeyhim... Akranları, tülbentli börk giydiğinden, Börklüce demektedirler.

— Evet Şeyhim... Adımız Mustafa'dır... Burda bizi Börklüce bellediler... Hoşumuza gitti bu ün... Her dervişe, kendi adından ayrık bir ad gereklidir madem, dedik. Bizimki de, Börklüce olsun ...Türkelinden buralara, izinizi kovarız... Bilmem anımsayacak mısınız... Siz, Timur otağında Anadolu askerini azarlarken, ben bir kıyıda dinlerdim dediklerinizi. Tutsak bir Yeniçeri olarak, nice su serpilirdi yüreğime anlatamam...

— Demek sonra, askerlikten vazgelip, dervişliğe sıvandınız?

— Hayır efendim... Sizin kayıplara karışmanız üzerine, izinizi sürdüm. Ben de sıyrılıp çıktım ordugâhtan... Ve gele gele, sizi buldum. Kasım büyüğümüzün

dizine vardım. Dervişlerin söyleşilerini beğenmediğimden, size durumu bildirmek gerektiğini düşündük. Ola ki, bir cana gereksiniminiz olur, dedik. İki olsun, yolunuzdaki kurban...

— Cana gereksinimiz olmaz Börklüce karındaşımız. Tartışma üzere götürürüz her bir işimizi. Karar isteriz dervişler kurultayından. Gerisini kendileri bilir.

— Ne olursa olsun, bizcileyin bir kulunuz bulunduğunu unutmayınız.

— Gerekirse, çağrılarız...

Karanlık, hankahın avlusunda koyulaşırken, kendi odasına yürüdü Bedreddin. Cazibe, İsmail'i çoktan uyutmuş, yağ kandilinin başında oturmakta. Elindeki iğne oyasıyla, oğlunun ibrişim gömleğini işlemekteydi.

Kapı açılınca, toplandı hemen.

Elindekileri dikiş sepetinin içine yerleştirip, yüklüğe doğruldu. Kendi yataklarını serip, başında dikildi elleri göbeğinde. Bedreddin, hiç sesini çıkarmadan, geldi, yatağın içine oturdu...

Cazibe, eski alışkanlığıyla, kıl abayı okşayarak çıkardı bedeninden. İlkkez, hastalığından bu yana ilkkez, bedeninin ateş içinde olduğunu görerek, irkildi.

— Efendim, hastasınız...

— Hayır. Bir şeyimiz yok hatunum.

— Bunca ateş...

— Öfkedendir...

İnanmadı Cazibe... Öfkelenen insan böyle olmaz... Saraydan bilir o... Ağaların, hatta Sultan Berkok'un öfkelendiği zamanları bilir. Saray, koskocamanlığından utanmadan titrer... Oysa; gözünde Bedreddin tümünden büyük. Yine de, öfkelendiğini hiç görmedi. Şimdi bile. Öfkelenmiş kişinin sesi, böyle mi olur?

— Siz mi öfkelisiniz?

— Evet biz...

Şaşırdı... İkidir, öfkelendiğini belirtiyordu. Bedenindeki ateşten başka belirtisi olmayan bu öfke, nice birşeydi acaba? İrkildi birden... Nice büyük olmalı ki öfkesi, hiç belli etmemesine karşın, bedeni böylesine tutuşmakta...

— Bana bir buyruğunuz var mı?

— Var... Gel yanımıza.

İkiletmedi...

Yan yana uzandılar yatağın içinde. Çıplak bedenleri, birbirine sürttü... Bedreddin'in ateşi, yaktı Cazibe'nin bedenini... Sessiz, bekledi...

— Hemen yarın, hazırlık görebilir misin?

— Siz buyurduktan öte, yarına bile kalmayız efendim.

— İyi, gün doğmadan yola çıkmak dileriz.

— Nasıl buyurursanız.

— Bir şey sormayacak mısın?

— Siz en doğruyu görür, en doğruyu söyler, en doğruyu yaparsınız efendim...

— Demek ki, bize güvenenler de var...

— O nice bir sözdür ki...

— Çünkü, biz, kimseden güven istememekteyiz. Salt kendimizin kendimize olan güveni yetmektedir. Başkalarından önce, bizden öğrenmeni diledik. Artık bu Hankahın şeyhi değiliz. Dervişler, salt öte dünyayı isterlermiş. Biz, öte dünyanın burda olduğunu anlatmaya çalıştık, olmadı. Yeni bir şeyh seçmek dilediler. Bıraktık kendi başlarına. Nice halleri varsa görsünler. Dileriz ki, Anadolu'ya, ordan Urumeline gidelim. Kendi ülkemizde kuralım hankahımızı... Hazırlığı bunun için isteriz. Dilerse, Mariye bacımız da, bizimle gelebilir.

— Nasıl buyurursanız.

Bedenindeki ateş geçti Bedreddin'in... Gözlerini kapattı. Bir yorgunluğu alırcasına, birkaç kez sesli sesli nefeslendi. Sonra, düzeldi nefesleri. Uyumuştu...

Cazibe, dirseğinin üstünde doğrularak, bir süre baktı. Sonra, kandili söndürdü...

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1

Daha karanlık sürmekte...

Bedreddin, karısına belli etmeden, yerinden doğruldu.

Hankah'ın odaları tıklım tıklım doluydu... Dolanarak, öğleyin yeni şeyh seçecek olanların uyumalarını seyretti biraz. Tümü ikircikliydi besbelli. Uykularında kıpırdanıyor. Durmaksızın dönüyorlardı. Kasım'ın odasını buldu... Kapıyı açtığında, Börklüce doğruldu. Gelenin şeyh olduğunu görende, dikildi yerinde. Saygıyla titreyerek kalktı. Bedreddin elini dudaklarının üstüne bastırarak, «sus» işareti yaptı. Karanlıktan görmedi Mustafa. «Şeyhim,» dedi...

Kasım, Mustafa'nın seslenmesinden uyandı hemen. Bedreddin, işaret etti. Öteki dervişlerin uyanmasına olanak kalmadan, dışarı çıktılar. Bedreddin'i Kasım, Kasım'ı Mustafa izlemekteydiler. Şeyh hücresine girdiler birlikte. Bedreddin, yanmakta olan kandilin ışığında süzdü ikisini birden.

— Biz burdan gitmeye karar kıldık. Hemen azbiraz sonra yola çıkacağız.

Kasım, birden diz çöktü. Kendisine haber verilmiş olmasından mutlu. Ellerini oğuşturarak bakındı yöresine.

— Buyurduğunuz zaman çıkarız Şeyhim.

— Sizin bir süre daha burda kalmanızı isteriz.

— Size karşı çıkanların arasında nice bırakırsınız bizi?

— Hankah'ın hesapları üstümüzdedir. Devir olanağını bulamadık. Olaylar çok üstüste geldi. İşte, Hankah sandığı burda...

Duvara doğru yürüdü. Oyuktaki sandığı gösterdi Kasım'a...

— Görürüm efendimiz.

— Yeni şeyh belli olunca, bunu verirsiniz. Sonra diliyorsanız, biz Kudüs, Şam üstünden Anadolu topraklarına, ordan da Edirne'ye varmak düşüncesindeyiz. Bizi bulursunuz.

Kasım'a bırakmadan, Mustafa atıldı.

— Kasım büyüğümüz buyruğunuzla burda bırakıldı. Yol gitmektesiniz. Tek başına olmaz efendim. Ben de sizinle geleyim.

Mustafa'nın önerisine Kasım da katıldı.

— Yapayalnız olmaz...

— Neden olmayacakmış. Bizim ne haramiden korkumuz vardır, ne de doğa'nın afetlerinden.

— Bilmez miyim Şeyhim ...Demem o değil... Yolda hizmetinizi görecek biri gerekli...

— Hatunumuzu ve dahi Mariye bacımızı yanımıza almaktayız. Hizmet görecekleri, bir İsmail'imiz vardır. İki hatun da o'nun hakkından gelir elbet.

— Hayvanlara bakacak, yollarda dinlenmenizi sağlayacak biri gerekli Şeyhim. Bağışlayınız bu onur benim olsun...

Mustafa'nın direnmesi, boşa gitmedi. Yüzü güldü şeyhin. Başını eğdi...

— Siz dediklerimi unutmayınız. Eğer bize kavuşmak dilerseniz, başka dileyenlerle birlikte, hemen yola

çıkınız. Fazla oyalanmamak niyetindeyiz. Gecikirseniz, buralarda bizim adımıza uyarırsınız insanları.

— Gecikmeyiz efendim. Hiç gecikmeyiz...

Sarıldı Kasım'a... Omuzlarını omuzlarına değdirerek boynundan öptü... Mustafa'yı ardına takarak, kendi odasına doğru yürüdü...

Cazibe, yatağındaki boşlukla uyanmış, hemen hazırlığa girişmişti. Zaten toplayacağı, kendi elinden çıkma, ibrişim gömlek ve çamaşırlardan başka birşey yoktu. Burda, herşey, hankahın malıdır. İnsanlar bile...

Koşup, Mariye'yi uyardı... Anlattı Bedreddin'in kararını. Eğer diliyorsa, burda kalabileceğini, belirtti. Mariye, Cazibe'den ayrılmak istemediğini, söyleyerek bohcasını hazırladı. Bedreddin, kendi odasına geldiğinde, kadınları ve İsmail'i hazır buldu...

Mustafa, elleri göbeğinde beklemekteydi.

Bedreddin, düşünceli baktı.

— Biz hazırlığımızı üç kişi üzerine yapmıştık. Tavlada üç at vardır ki, bizimdir. Biri de, Kasım Feyyumi karındaşımızın.

Mustafa, ardından geleceği anlamış gibi seyirtti. Kasım'ın oturmakta olduğu hücreye daldı. Birlikte tavlaya girdiler. Dört atı çektiler avluya...

— Borcumuzu nice ödeyeceğiz?..

— Sözü olmaz Şeyhim... Mustafa kulunuza da söyledim atın parasını vermek istediğinde. Biz derviş tayfası, yaya da olsak yetişiriz pirimize...

Bedreddin, hiç sesini çıkarmadı. Kendisi binmeden kadınları bindirdi hayvanlara. Sonra Mustafa'nın üzengi tutmasına bırakmayarak, atlandı. Ardından Mustafa sıçradı atına... Kasım, Hankah kapısını açıp, uğurlarken, derinden bir hıçkırığın boğazında yükselmekte olduğunu sezinledi. Yutkundu... Ve hemen kapadı kapıyı...

*
* *

Hankah'ın geniş salonunda, toplandı dervişler... Kendi aralarında bir seçim yapmanın güçlüğünü seziyorlardı ilkkez... Birbirine bakınıyor, ne yapacaklarını şaşırmışların kuşkusuyla, birinin posta çıkmasını bekliyorlardı. Kasım, bir süre süzdü durumu. Sonra, ağır ağır, oturduğu yerden konuşmaya başladı...

— Bu dergâhta, posta bilgi oturur. Ahlati şeyhimiz, bizim için en uygun kişiyi, kendisi uydu olmak yoluyla seçip, bırakmıştı. Azgınlığımız, başımızı ağırttı. Gayri siz şimdi yeniden, Bedreddin Şeyhimizi seçseniz, faydası yoktur. Beni, istenmediğim yerde, hiçbir güç alakoyamaz deyip, Hankahı bırakmıştır. Şeyhimiz tarafından kendisine verildiği halde... Biz, töreyi şaşırdık. Yarın sabah ben de izninizi dileyeceğim. Neden derseniz, bir dergâhta töre unutuldu mu, orda ne yarına, ne de bugüne göre iş düzenlenebilir. Ne var ki, şeyhimiz, Hankah sandığını üstümüze vermiştir. Bunu devralacak birini seçin ilkin. Sonra siz şeyhinizi buluncaya, sönmesin ocağımız. Bulursanız, kutlarım... Bedreddin'in yerini doldurulur sananlarınız varsa, işte post. Buyursun otursun. Ben birkez uyduğum kişiye hıyanet etmem. O yüzden sizi bırakıyorum. Dileyen de benimle gelebilir.

Bekledi bir süre. Ses gelmeyince, yeniden konuştu.

— Anlaşılan siz, sandık görevlisini bile seçemiyeceksiniz. Kayyumi, şeyhimizin güceneceği sözleri ençok bağıranlardan birisiniz. Sandığı size teslim etmek dilerim. Bir sakıncası yoksa, buyrunuz benimle hücreye. Aldığım gibi durmaktadır.

Kayyumi, şaşaladı... Durumun böyle olacağını bilmiyordu. Öteki dervişlerin de, kendisine baktığını görünce, yanıtlamak zorunda kaldı.

— Biz konuştuksa, şeyhimizin bizi bırakması için

konuşmadık. Diledik ki, eski düzenimiz neyse, sürüpgitsin...

— Eski düzenimiz sürüpgidecek olsaydı, Şeyh Ahlati, Şeyh Bedreddin, yepyeni bir düzeni muştulamaktadır. Ona yetişmek dilerdik, der miydi?

— İyi ama, böylesine hızla girişilir mi?

— Siz evrim mi istemektesiniz, devrim mi? Şeyh Bedreddin bir devrimcidir yoldaşlarım. Ve dahi bilmekteyiz ki, devrimciye ayak uydurmak güçtür. O yüzden hızla başladı. Başladı ya, bizim hamlığımızı hesaba vuramadı. Vuramadığından yanıldı. İşte alın Hankahı... Dilediğiniz gibi sürdürün düzeninizi... Bizim için, Hankah, Şeyhimizin bulunduğu yerdir.

Kolundan tuttu Kayyumi'nin. Hemen hemen sürükleyerek, hücreye götürdü. Sandığı gösterdi...

— İşte buyrun... Dilerseniz, bir bir hesaplayın. Ama, oyalamayın bizi...

Çekilip, konuk hücrelerinden birine girdi.

Akşam olmadan, yola çıksam mı, sabahı mı beklesem, diye düşünürken, dervişler girmeye başladı odaya. Oturacak yer kalmayanda, ayakta dikildiler.

— Bir isteğiniz mi vardır?

— Bizi de şeyhimize ulaştır Kasım karındaş...

— Biz de varmak isteriz o pınara biran önce...

— Kalanlar ne halleri varsa görsünler, dedi, madem Şeyhimiz. Bizim adımıza da konuştu...

— Biz o'nsuz duramayız.

— Ve dahi, bellediğimizden geri dönemeyiz.

— Buyurduğunuza katılmaktayız.

— Devrimse, Şeyhimizin buyruğunda olur. Evrimse yine nice isterse...

Kasım, bazen bir ağızdan, bazen tek tek konuşanlara baktı.

— Madem dileğiniz budur, yarın sabahleyin yola çıkarız...

Kudüs kapısına vardıklarında akşam çökmekteydi. Bedreddin, Mustafa'ya döndü...

— Kudüs egemeni İbn-i Kaşmiri'nin çok iyiliklerini gördük Börklüce karındaş. Uğramadan geçmek istemeyiz. Gerek öğrenciliğimizde, gerek öğreticiliğimiz zamanında, hep elini uzatmıştır bize. Varıp söyleyin ki, Kudüs'e geldik. Kendisinde konaklamak isteriz.

İkiletmedi Börklüce... Hemen sürdü atını...

Güneş, Kudüs sokaklarında son gölgeleri karartırken, sarayın kapısına dayandı. Gözcülere emiri görmek istediğini bildirince, haber saldılar. Önüne birini katarak, saraya aldılar Börklüceyi. Gencecik birinin önüne götürdüklerinde şaşaladı. Durakladı Börklüce.

— Ben İbn-i Kaşmiri ile görüşmek dilerdim...

— Babamız öldü. Yerine biz bakarız. Bir isteğiniz mi vardır?

— Şeyh Bedreddin haber saldı...

Gerisini dinlemedi Kaşmir oğlu... Genç, aydınlık yüzünde bir sevinç parıldadı. Hemen saygıyla dikildi tahtının üstünden.

— Bir buyruğu mu vardır Şeyhimizin?

Mustafa dikildi bukez... Egemen, saygıyla doğrulup, bekliyor buyruğunu. «Budalalar,» diye geçirdi içinden. «Böylesi bir insanın dervişi olmak, onurdur.» Sonra, haberi iletti... Egemen daha bir sevinçle yürüdü...

— Demek bizde konaklamak ister. Demek, babamızı unutmamış. Ve dahi Kudüs önüne gelir gelmez, ilk kez bizi anımsamış... Onurlandık efendi... Hemen gidelim. Bekletmek olmaz öylesi konuğu...

Yürüdü...

Mustafa, atının yanına geldiğinde durakladı. Sonra, gözcünün elinde bıraktı dizginleri. Kapıya varıncaya koştular. Egemen kapıları açtırdı hemen. Gün batmış, ortalık kararmıştı. Bedreddin, kapının dışında, kadınlarla beklemekte. Kaşmiroğlu, atının dizginine yapıştı.

— Şeyhim, babamız sizlere ömür... Ama, yerine biz varız. Sizden yararlanmak için, Mısır'a, Hankahınıza varmayı kurardık kaç zamandır. Babamızın öğüdüdür. Duyduklarımız, öğrendiklerimizdir ki, ayaklarınıza yüz sürmemizi gerektirmekteydi. Burda olduğunuzu duyanda, nice şaşırdığımızı anlatamayız. Biz, sizin dostunuz olmakla öğünen, Kaşmiri'nin oğlu, İdris'iz...

— Bildim... Cennetmekân babanız her zaman sözünüzü eder, eğitimimize bırakmak dileğini yinelerdi. Ne var ki, biz yolcuyuz şimdi. Konukluğumuz sürdüğünce, söyleşinizden yoksun kalmamayı dilerdik...

— Şeyhim. Biz de dileriz ki, konukluğunuz yaşamımız boyu sürsün. Size hizmet etmenin tadına doyulmayacağını bilmekteyiz.

Dizginlerinden tutarak çekti atının başını.

Bedreddin, atladı yere...

Birlikte yürümeye başladılar. Börklüce dizginleri kaptı. Ardları sıra ilerlediler Kudüs sokaklarından. Saraya vardıklarında, tüm gözcüler, görevliler kapıda bekleşiyorlardı. Egemenin böylesine sevinçle karşılamaya koştuğu kim ola? Meraklanmışlar, seyre çıkmışlardı. Geldiklerini görende, hemen tümü bir yana dağılıp, gözetlemeye başladılar.

Sonunda içlerinden biri, tanıdı. Kaşmiri ile birlikte Hacca gittiğinde görmüş, efendisi eteğinden ayrılmamıştı Bedreddin'in... O'nun fısıltısı dolanınca, sarayın içinde yeni bir hava esti... Akşama şölen vardı demek... Belki İdris, tümünü toplar, yararlanmalarını isterdi bu bilgeden...

Taht odasının yanındaki salona buyur etti İdris... Kendisi öne düşmüş, görevlilere bırakmadan seyirtiyor, yol gösteriyordu. Bedreddin, ardında kadınlar ve en arkada Mustafa, İdris'in izini sürüyor, geçtiği kapılardan geçerek, ilerliyordu. Sonunda, büyük salona geldiklerinde yer gösterdi İdris. Bedreddin oturmadan oturmadı... Ve işaret etti...

Yetişen cariyeler, hemen kadınlara yol gösterdiler.

Bedreddin, karşılamadan hoşnud kalmıştı.

— Bir dervişiz biz Sultanım. Bir garibiz aslını ararsanız. Öyle bir görkemle karşıladınız ki, bizi, şaşırdık.

— Babamızdan dinledik sizi efendim... Ondan öte, Timur otağındaki öyküleriniz titretti içimizi. Biz, saltanatı, babadan aldık. Ama siz, bilgiyi kendi emeğiniz ve çabanızla edindiniz. Öylesine büyük bir değerin ışıltısıyla yanmakta ki sarayımız. Bizim gözlerimiz kamaşıp, şaşalamamamıza neden olmaktadır.

— Kaşmiri gibi sade ama, yüce bir emirin, İdris gibi bir oğul yetiştireceğinden hiç kuşkumuz yoktu zaten. Şimdi görürüz ki, güvencemiz doğrudur. Bir Sultan ki, bilgiye gerektiğince önem verir, hem kendisi mutlanır yaşamı boyunca, hem uyrukları...

— Biz bilgiye taparız Şeyhim... Babamızdan edindiğimiz en büyük bilgi budur. Dilerdik ki, her zaman ayaklarınıza yüz sürmek, sizin dervişleriniz arasında bulunmak ödevimiz olsun.

— Sizin ödeviniz insanları yönetmektir Sultan İdris...

— Ne yazık ki, başka karındaşımız yoktur. Olsaydı, babamızdan izin alıp, biz Mısır'a, yanınıza varacaktık. Bu olmayanda işlerimizi düzenleyip, geliriz, dedik. Bu da olmadı...

— Zararı yok... Aranana biz varırız bakarsınız.

— Vardınız ki, Şeyhim... Bizi, yarından umutlu kılmacasına...

Yorgundu Şeyh... Olabilirdi... İdris, susuz bir çöl yolcusu gibi, önünde beliren pınardan kanasıya içmek istiyordu.

Gece durmaksızın ilerliyor. Yolculuğun ağırlığı, konukların üstüne çöküyordu. Ama, İdris, gelişip yürüyen açıklamaların ışığından başka bir şey görmüyordu.

Börklüce'nin iki dizi üstünde, giderek kendinden geçtiğini sezince, dikildi birden. Sonra, doğrulup ayağa kalktı.

— Bağışlayınız şeyhim... Yoldan geldiğinizi unuttuk.

— Bilgiye susamışlarla birlikte bulunup, yararlanmak tüm yorgunluğumuzu almaktadır İdris Sultan...

— Nice içten olduğunuzu bilirim efendim. Ama, konuğa saygı töresinin dışına çıkmaktan çekinirim yine de ...Buyrunuz, bu gün dinleniniz. Nasılsa susuzluğumuzu giderme zaman ve olanağını tanırsınız bize...

Sesini çıkarmadı Bedreddin... Sevgiyle dikti gözlerini Sultanın gözlerine.

Kapıya değin geri geri gitti İdris... Sonra yine geri geri dışarı çıktı...

2

Honaz yaylası, hemen yanıbaşlarında akbulutlar içine yücelirken, cayır cayır yanıyor ova... Bakışlarını o yana çevirdiğinde, karlarla serinliyor gözleri... Ama, beyninden, bedenine ince iğnelerini salan güneş, çöl sıcağında gitmelerini anımsatıyor Bedreddin'e...

Köyün kıyısından geçmekteler.

İleride bulacakları ilk gölgelikte, sofralar açılıp, öğle yemeği yiyecekler...

Birden, atının dizginlerine bir yaşlı kadın yapıştı.

— Sen Bedreddin misin?

— Evet, o'yum...

— Madem ki, Bedreddin'sin, benim konuğum olacaksın... Hakanlar, beyler gelip oturmaz benim damımda... Güneş içindedir, yağmur toprağında her daim... Ağa, mültezim takımı hiç uğramaz... Alacaklarını, çoktan alıp sıvışmışlardır... Kadı, Tımarlı, gideceği konağı iyi bilir... Bizde armağan sunacak güç olmadığından güvenlidir... Öğüt vermek için yollara düşmüş, suhte, sofra takımı hepten kesmiştir bizden selâmı ...Çünkü, yanımıza varmakta çıkarları yoktur... Ama, güvenliyim ki, Bedreddin, bize konuk olmaktan sakınmaz... Neden dersen, yoksuldan yana olduğunu iyi bilirim... Bildiğimden, saydıklarım gelse, dört konak öteye kaçırdığım tavuğumu kestim, kızarttım, bekletmekteyim... Ayran yaydım kendi elimle... Dilerim ki, büyüklenip, küçümseme beni... Çiğner geçersen, hakkım kalır, bağışlamam seni...

İrkildi Bedreddin... Çağrının içtenliği, yüreğinde bir alaz yarattı birden... Hemen atladı atından... Yapıştı yaşlı kadının koluna...

— Sen çağıranda bizi, gelmemek mümkün müdür?

Yürüdü. Bir yandan da, düşünmekteydi. «Tek tavuğunu kesti bizim için... Bilmekteyim ki, o tek tavuk, tek dayanağıdır yeryüzünde. Böylesine içten bir davranışı hiçbir bey, hiçbir hakanda raslamak mümkün değil... İyi ki, tembihledim Börklüce'ye... Yolda, hangi yoksuldan ne alırsak, su bile olsa aldığımız, bedelini çokca ödesin... Şimdi, bu kadına hangi bedeli ödersin?»

Dervişleri, kadınları kendisini izlemekteydiler. Kadın, Bedreddin'in çağrısına uymasından sevinçli, önden seyirtiyordu. Börklüce'yi çağırdı yanına...

— Bize Denizli'de armağan ettikleri tavuklar durmakta mı?

— Durmaktadırlar şeyhim...

— Sağ esendirler umarım?

— Bir bölüğünü gönderdim önden, sofra için kesmişlerdir. Ama, bir bölüğü sağ esen durmaktadır,

— Biz bu yaşlı kadının tavuğunu tüketip kalkanda, onları damına salıver...

— Anladım Şeyhim... Buyruğunuz başım üstüne...

Çepeçevre oturdular damın içine.

Kadın hazırladığı tek tavukluk sofraya buyur etti tümünü. Tümü de uzandılar tavuğa... Bedreddin nice koparıp alıyorsa, öyle küçük parçalar alıp, avurtlarını şişirerek uzun uzun çiğniyorardı. Böylelikle, tavuk tümünü doyurmuşcasına bir hava verdiler.

Kalkarlarken, kadının kollarına yapıştı Bedreddin...

— Nice bir emek ve içtenlik koymuşsun ki, tavuğun içine Bacı Kadın... Bunca insanı tıka basa doyurdu... Her zaman demekteyim dervişlerime... Emek girdi mi bir işin içine, ürer o iş, yeniden yaratılmışcasına büyür gelişir...

Kadının başka birşey söylemesine kalmadan, kalktığınleyin atına doğru yürüdü...

Yaşlı kadın, dileğinin gerçekleşmesinden kurumlu, sevecen uğurladı Bedreddin'i.

— Dilerim ki, senin de muradın gerçekleşsin Şeyhim... Dilerim ki, yaptıkların da, sana yapılan da tam yaraşır olsun... Benim gibi yoksulu sevindirmekle, benim gibilerden yana olduğunu gösterdin... Umarım ki,

Tanrı da ödüllendire seni... Ve dahi hiç bir beyzade annacında utandırmaya...

— Sağol kadın bacı... Yemeğinden öte, dileklerinden ve umutlarından ötürü çok sağol... Sizin de ürettiğiniz çok, karınlarınız tok ola...

Ardındakilerle birlikte, sürdü atını...

Yaşlı kadın, onlar yolun gökle birleştiği yer de yitinceye baktı arkalarından...

İzmir ikiye bölünmüştü...

Bir yanda, körfezin tam büklüm yerine gelen ilk İzmir...

Öte yanda, tepelerden surlarla çevrilerek gelişen yeni İzmir...

Timur, yeni İzmir'in teslimini isteyip, Rumların direnmesiyle karşılaşınca, surları yerle bir etmişti... Adalara ve eski İzmir'e sığınan İzmirliler, Timur'un çekilmesinden hemen sonra dönüp, yeniden yerleşmişlerdi kentlerine. Surları onarmaya uğraşıyor. Ve Timur'ca egemen atanan Aydınoğlu Cüneyd beyin kapmasını engellemeye çalışıyorlar...

Rum İzmir'inin egemeni, aynı zamanda Sakız egemeni olan Akamenos...

Komutanları aracılığıyla kenti koruyup, kendisi Sakız'da oturmakta... Ve Türkler, bir yandan yerleşmeye uğraşırlarken, bir yandan surla çevrili asıl İzmir'i Gâvur İzmir adıyla tanımlayıp, yağanmaktalar...

Cüneyd, yerleşmeyi hızlandırmak, askerini çoğaltmak amacıyla, Balçova yöresinde köşkler, evler yaptırarak, damgasını vurma çabasında...

Bedreddin'in İzmir'e gelişi bahara rastladı. Köşklerden biri buyruğuna verildi.

Dervişleriyle birlikte oturuyor, dilediğinde eski İzmir'e de dilediğince girip çıkarak, zaman geçiriyordu...

Bir sabah gün, Nif dağlarından alacalı bulacalı yüzünü göstermeye hazırlanırken, kapısı çalındı köşkün...

Börklüce sıçradı yerinden... Varıp açtı... Dört papazla, yabancı giysili bir çocuk, kapının ağzında dikilip duruyorlar... Şaşkınlıkla buyur etti... Bedreddin'in yanına gelir gelmez, onları dışarda bırakıp, kendi girdi.

— Şeyhim, bir değişik kurul var, sizinle görüşmek dilerler...

— Buyursunlar...

Papazlar ve çocuk, içeri alındılar...

En yaşlıları, birkaç adım attıktan sonra diz çöktü.

— Yanılmıyorsak, Şeyh Bedreddin'in katında bulunmaktayız.

— Yanılmıyorsunuz.

— Biz, Sakız Adası egemeni Akamenos tarafından gönderildik... Bu gördüğünüz genç, oğludur... Egemenimiz, sizi çağrılamaktadır. Ve dönünceye değin, oğlunu rehin bırakmaktadır İzmir Beyinin yanına... İçtenliğinin, size olan güvencesinin belirtisi olsun diye...

— Bizi çağrılamak, içtenliğinin isbatı için yeterlidir. Tutsaklıktan hoşlanmayız... Hele rehineden hiç... Bir de bizim için olursa, büsbütün ürker, sakınırız. O yüzden, çağrıya uyacağız, ama rehinenin gereksiz olduğunu biliniz.

— Uyacak mısınız? Hem de rehinesiz öyle mi?

— Evet... Sakınacak birşey olmadığından güvenimiz tamdır.

— İnsanlara çok fazla güvenmiyor musunuz?

— Kendimize güvendiğimiz ölçüde...

Papaz, dikildi birden. Sonra kapaklandı.

— Ününüzü duymuştuk Şeyhim... Ama, böyle olduğunu bilmemekteydik. Arkadaşlarımız sabırsızlanmaktadırlar. Biran önce onurlandırırsanız, bizi kutlu kılarsınız.

Bedreddin, Börklüce'ye işaret etti. Eli göbeğinde dikildi Mustafa...

— Beye haber iletsinler. Biz Sakız adasına varıp döneceğiz.

Börklüce çıktı...

Cazibe, papazlara şerbet sundu. İsmail, hiç gemiye binmemişti. Çağırdı Bedreddin...

— Gel İsmail... Bak sana bir yoldaş gelir adalardan... Birlikte oynaşırsınız...

— Babam, bizim dilimizi bilmekte midir?

— Belki o bizim dilimizi bilmemektedir, ama, sen o'nun dilini bilmektesin. Öğretmiştik...

İsmail, çocuğun yanına yaklaştı. Babasından öğrendiği düzgün grekce ile konuşmaya başladı. İki çocuk, hemen kaynaştılar...

Papaz, şaşkınlıkla bakıyordu...

— Biz Arapca bilen karındaşlarımızı bir araya toplamak için, nicedir çaba harcarız.

— Bize sorsaydınız, gerek olmadığını bildirirdik. Azbiraz Grekce bilmekteyiz.

— Oğlunuza siz mi öğrettiniz?

— Eh...

— Öyleyse, bizim ölçümüzde bilmektesiniz...

Börklüce, yeniden girdi. Buyruğunun iletildiğini bildirince, doğruldu Bedreddin.

— Özleyeni bekletmek yaraşmaz bize. Biran önce varalım güzel adanıza...

Gemiler, açıkta beklemekteydi. Kayıklara doldular. Bedreddin, dervişlerini de almıştı yanına. Biranda pörsüyüp, boşaldı köşk... Kayıklar, çalakürek, gemilere yöneldiler.

İp merdivenlerden, üç yelkenliye paylaştırılarak tırmandılar...

Yelkenler fora edildi.

Körfezin, okşayıcı meltemi, biranda şişirdi bezleri. Gemiler ağır ağır Batı'ya yöneldiler. Balçova önlerinden, Mordoğan, Karaburun kıyılarını izleyerek, Sakız adasına ulaşmak amacıyla, hızlandılar...

Çeşme açıklarında, Ada'nın göründüğü anda, bir fırtına patladı... Uzunca süre çalkaladı gemileri... Bedreddin, Kızıldeniz yolculuğunu anımsadı o arada. İnsanların korkusuna gülerek bakıyor, Yelin yönünü ölçüp, gücünü araştırıyordu. Sonunda bakışlarını korkuyla kendisine dikmiş olan papazlarla kaptana eğitti...

— Korkacak birşey yok... Şimdi duracak fırtına...

İnanmaz inanmaz baktılar... Onlar ki, Ege denizinin içinde yaşamaktalar. Ve böyle fırtınalarla yoldaşlık etmekteler yaşamları boyunca... Birkez başladı mı, dinmek bilmez... Kurban almaksızın, hızını da gücünü de azatmaz... Oysa, Bedreddin, şimdi duracağını muştulamakta...

Ama, inançsızlıkları uzun sürmedi. Fırtına, önüne bir engel gerilmiş gibi birden duruverdi. Yine, ilk yola çıktıklarındaki okşayıcı meltem esmeye başladı. İndirilmiş yelkenler fora edildi. Ada, giderek yaklaştı gözlerinde...

İskelede büyük bir törenin hazırlandığı daha bir beliriyor yaklaştıkca. Akemenos, askerleri, bayraklarıyla dizelenmiş... İki yandaki mermer kulelerde gündüzün bile beliren alevler uçuşmakta.

Gemiler demir atıp, durduklarında, kayıklar yanaştı çevrelerine. Yüzlerce kayık, böylesine saygın bir konuğu biran önce görmek amacıyla, dönenmekte. Gemilerin sandalları indirildi. Sonra, iplerden sarkarak, yerleştiler...

İlkin Bedreddin çıktı karaya.

Ardından papazlar ve çocuklar...

Akamenos oğlunu görünce, şaşırdı.

— Maksaferos geri mi geldi?

— Şeyh rehineye gerek olmadığında direndi egemenim, diye yanıtladı yaşlı papaz.

Daha bir sevgiyle karşıladı bunun üzerine egemen. Kollarını açıp, kucaklamak istedi Bedreddin'i. Sonra, birden anımsamış gibi, topuklarını birbirine vurup, elini kaptı. Bedreddin hemen kurtardı elini. Selâmladı.

— Hoşgeldiniz şeyhim...

— Hoşgördük...

— Onur verdiniz...

— Kıvanç bulduk...

— Öyle korktuk ki, fırtına patlayınca. Çünkü biliriz, bu fırtına birkaç gemi yutar herkezinde... Tam konuğumuzun geleceği zamanı buldu, diye yüreğimiz ağzımıza geldi.

— Bukez vazgeldi bizi yutmaktan...

Papaz atıldı hemen...

— Yine götürecekti efendimiz... Ancak, Şeyhimiz bir dua ettiler, tümümüz kurtulduk...

— Fırtına bir doğa olayıdır. Dua kâr etmez... Bukezinin gücü, bizi yitirecek ölçüde değildi. Bir hava boşluğundan meydana gelmekteydi. Geçip gitti...

Hiçbirşey anlamamışlardı. Birbirlerine bakıp, gülümsediler... Yarattığı mucizenin ortaya çıkmasından hoşlanmıyordu demek... Ses etmemek gerekti. Etmediler...

Dervişlerin çoğunluğu, Arapca'dan başka dil bilmiyorlardı. O yüzden, tartışmalar başladığında, salt Bedreddin'e bakıyorlar... Börklüce, Yeniçeriliği döneminde, Rumca ve Sırpcayı öğrenmişti. Anadolulu olduğundan, Türkçe'yi de biliyordu. Son yıllar içinde, Arapca'yı da bir iyice söktüğünden, hiç sıkıntı çekmiyordu tartışmaları izlemek için...

Papazlar, Aya Mariya kilisesinin sıralarını karşılıklı düzenlemişlerdi. Bedreddin, yanına Börklüce'yi alarak bunlardan birine oturdu. Annacına dizelendi en bilgeleri... Sakız egemeni, ortalarına gelecek bir biçimde, yanlarına oturmuştu. İsmail'le, Maksaferos, yanyana bir yer seçtiler kendilerine...

Papazlardan biri ayağa kalkarak, Homeros'un İlyas destanından, Zeüs bölümünü ezbere okumaya başladı...

Dinlediler bir süre... Sonunda, çağrılamaya gelen yaşlı papaz, söze girdi...

— Bizce, eski Yunan Tanrılarının yaratıcısı Homeros'tur... Ve insanlık, Tektanrıcılığa, bu yoldan geçerek gelmiştir... İlkin kendinden ayırmamıştır Tanrıları... Bildiğince en yüksek yer olan, Olimpos'u onların yurdu olarak seçmiştir. Sonra, insanoğlu gibi üretmiştir onları da... Ordan, yola çıkan insan, bunca çok Tanrı'nın düzeni bozacağını anlayamamıştır bir türlü. İşte, peygamberler bunun için gereklidir. Eğer, biraz hoşgörülü davranırsak, diyebiliriz ki; ilk peygamber, Homeros'tur... Çünkü, Tanrılardan yazılı olarak ilk sözeden o'dur...

Bedreddin, dinliyordu... Papaz, bir diyeceği var mı diye bakınca, gülümsedi...

— Bizim bildiğimiz, Tektanrı, İbrahim'le başlamaktadır... Ve Homeros'tan daha eskidir İbrahim... Mısır uygarlığından bile eskidir. Oysa Homeros, Grek uygarlığıyla öne geçmektedir. Öyle olanda, Tanrı'nın durumunu saptamak gerekir ilkin... Tanrı nedir? ?

Papazlar, aynı anda haç çıkardılar. Ürküntüyle baktılar yörelerine... Birden böylesine derine dalıverecekIerine inanmamışlardı ...Daha tartışmanın başında, sorunu somut olarak koymuştu Bedreddin... Ve sürdürüyordu onların ürküntüsüne aldırmaksızın.

— Burda, bilimi tartışacaksak, inançlarımızı bir yana bırakmak zorunluğundayız... Öyleyse, coğrafyaya bir göz atmalıyız... Uygarlık, doğudan batıya doğru gelişmekte. Tanrılar da... İlkin Çinliler çok tanrılı dinlere ayrılmışlar. Sonra bir tanrı yöresinde birleşiyorlar. Hintliler öyle... Demek ki, insanoğlu, inanç gereksinimini, ekonomik yapısıyla belirliyor. Eğer bilinç açısından alırsak sorunu, nasıl ki, ekonomik bakımdan şimdi de güçlü olan, bazı tabulardan sıyrılırsa. Toplum olarak da durum aynıdır... Toplum, eğer ekonomik kaynaklarını topraktan sağlıyorsa, toprağa ve gökyüzüne bağımlı kalıyordur. O zaman, Tanrısı da toprak ve gökyüzünde oluşuyor... Yok, ticarete bağımlı ise, buna bir de deniz ekleniyor. Ve denizdeki çeşitli etkenler tanrılaşıyor... Homeros, sitelerin ticarete yeni başladıkları zamanların peygamberi... Doğrudur dedikleriniz. O yüzden de, Deniz, Fırtına, gibi tanrıların ilk sezicisi. İlk ticaret sitelerinin, kendi arasındaki kavgaları döneminin ozanıdır. Savaş ve barış tanrıları o yüzden yer alır yapıtlarında... Onları, yaratan Homeros değildir ama. Yazan o'dur. Neden? Çünkü, Homeros bu inançların toplumunun insanıdır da ondan... Ve bu yüzden, salt ozan denilmiştir Homerosa...

Papazlar, şaşkınlıkla dinliyorlar. Kendi aralarında yıllar boyu tartışıp durdukları soruların derinine nice iniveriyor Bedreddin... Enez'den gelmiş olan ikisi birbirine baktılar... Yuannis, Pelonis'e, Pelonis Yuannis'e daldı bir süre. Sonra, Yuannis sordu.

— Salt ozan mı?

— Evet salt ozan... Neden derseniz, Peygamber, geçmişin bilgilerini süzüp, geleceğe uzatabilen kişidir. Ozan ise, toplumun düzeyini saptayan yapıtlar verir... İşte, Homeros'la, öteki peygamberler arasındaki fark budur. O'nun da kitapları vardır. O da, birtakım bilin-

meyen çözülmeyen güçlerden söz eder. Ne var ki, o'nun sözünü ettiklerini, o zamanın toplumu da bilmektedir. Belki bir iki küçük yenilik getirmektedir. Ama, toplum bunu zaten kabullenmiştir... Öyle olanda, Homeros ozanlıkta kalır... Ama, bizim açımızdan ilkel toplum yapısını anlatan çok iyi bir belge, grek dilinin doruklarında sevgiyi yelleştiren çok güzel bir anlatımdır yazdıkları. O yüzden sever, yararlanırız...

İhtiyar Papaz Kalopis, saygıyla eğildi sırasının üstüne. Gözleri Bedreddin'in gözlerinin derinliklerinde oynaştı bir süre. Sanki, bilincindeki ışıltıdan birşeyler almak istercesine direnerek durdu. Sonra, ağır ağır sordu.

— Şeyhim, buyurdunuz ki, Tanrı'yı insanların ekonomik düzeyi saptar... Homeros'u açıklamanız şaşırttı bizi... Acaba, İsa konusunda ne düşünüyorsunuz?

Bedreddin, Kalopis'in kendini sıkıştırmak istediğini anladı. Belli etmedi anladığını. Ama, hiç beklemediği yerden konuya dalıverdi.

— Roma'ya bir tanrı gerekliydi karındaşımız. Yoksa, biranda dağılıp parçalanırdı. İşte o Tanrı İsa'dır...

İrkildi papaz.

— Anlamadım, nice?

— Şöyle... Roma, sömürü alanlarında sözünü yitirmişti. Lejyonları, kendi silâhlarını kuşanıp savaşa giden efendileri, geri dönmez olmuşlardı. Yenseler bile, öylesine bitik duruma düşüyorlardı ki, gittikleri ülkelerde eriyip yitiyorlardı. Roma buna nice dayanabilir? Hangi egemen dayanabilir? Üstelik, savaştığı topraklar kendinin saydığı topraklardı... O toprakların önde gelen kişileri, aileleri ilk pundunu bulduklarında Roma'ya başkaldırıyorlardı. Bunca ayrı dil ve dahi ırktan olan insanı nice toplayabilirsin bir bayrak altında? Olanağı var mı bunun? Yok... O zaman, bir Tanrı gerekti Ro-

ma'ya... Öyle bir tanrı ki, dünyanın her yerinde aynı adla anılıp, aynı biçimde düşünülsün. Ve bunun ipleri de, Roma'nın elinde olsun. İşte, İsa tam bu dönemlere yakın ortaya çıktı...

— Ama yitirdiler o'nu...

— Yitirecekler elbet... Yoksa İsa egemen olurdu... Roma, egemenliğin elinde olmasını istiyordu. Birine devredilmesini değil ...O'nu yitirdiler, ilk inanmışları da yitirdiler ...Ama, bu ilk inanmışlar kimlerdi? Köleler... Yani, zaten Roma'nın sömürüsüne başkaldırmış olanlar... Sonra baktı ki, Tanrı, asıl kendisi için gereklidir... Hemen kabullenip, kendi çarkına araç etti... Daha sonra, yeni bölünmeleri engellemek için Bergamon kurultayını toplayıp, Doğuluların isteklerini de karşıladı... Ama, hesap kendi çıkarına... Ve İsa, bin yıl daha sürüp gitmesini sağladı Roma sömürüsünün?

Titredi papazlar... Yeniden haç çıkardılar. Bedreddin, gülerek baktı tümüne... Akamenos, kendisinin önde gelen gök bilginlerinden olduğuna inanırdı... Papazların sessizlikle iç geçirip, haç çıkardıklarını görünce, söze girdi.

— Siz yola çıktığınızda, yitireceğini sandığımız fırtına'nın geçici olduğunu söylemişsiniz. Biz, azbiraz anlarız gökbilimden... Ama, yine de yıkıcı olduğunu hesaplamıştık... Siz neye dayanarak hemen duracağını buyurdunuz?

Bedreddin, alışmıştı bu ilk sınavlara. Her kendini bilgili sanan, gelip o'nun mihenk taşında sınanmak isterdi... Kendisi de, bir zamanlar öyle değil miydi? Öğrenme yolunu nice yanlış seçtiğini yıllar sonra anlamamış mıydı? Şimdi bunlar da öyle...

Yine de, sevgiyle baktı Akamenos'un yüzüne.

— Biz hesaplarımızı yaparken, yelin hızını, güneşin durumunu, havanın basıncını saptadık ilkin. Bun-

ları birbiriyle oranlayarak, sürecini bulduk fırtınanın. O zamana dayanır mı teknelerimiz, dedik. Yeniden hesapladık... Tuttu...

— Fakat bunlar birbirinden ayrı şeyler değil midir?

— Gökbilimde, birbirinden ayrı yoktur... Tüm güneşler, yıldızlar ve bunların etkisiyle meydana gelmiş evren, belirli kurallarla, birbirini etkileyerek denge sağlar. Yoksa, düzen bozulur. Fırtına, bir yöredeki ansız hava ısınmasının ya da boşluğunun, başka bir bölgedekini emmesinden meydana gelir. İşte bu ölçüler sağlam saptanırsa, fırtınanın gücü ve süreci de kolaylıkla hesaplanır. Yoksa, fırtınayı Gorgon ya da Hera'nın öfkesi sanıp, kurbana sıvanmak işten değildir...

Akamenos, başını göğsüne yapıştırmış, içercesine dinliyordu Bedreddin'i... Söyledikleri, kendi belleğindekilere uymuyordu. Ama, hız ve süreci çok zaman doğru biçimde kendisi de hesaplayabildiğine göre, demek ki doğruydu Bedreddin'in dedikleri... Her halde o, daha sağlam ve yeni bilgiler edinmiş olmalıydı bu konuda... Yoksa tam bir uzman gibi konuşamazdı.

Saygıyla başını salladı Bedreddin susunca...

*
* *

Gece karanlığının içinden, ayakları çıplak iki gölge yaklaştı sessizce...

Şeyhin odasına giden koridora saptılar...

Börklüce, yere uzanmış yatmaktaydı. Ak abasıyla doğrulunca, gölgeler ilkin korkuyla irkildiler. Sonra, yaşlıca bir ses, ikirciklenerek sordu;

— Kimsin?

— Börklüce... Ya siz kimsiniz?

— Biz, Enezli Pelonis ile Yuannis'iz...

— Ne istersiniz?

— Şeyhi görmek dileriz...

— Şeyhim burda yoktur...

— Ya nerdedir?

— Kilisede okumaktadır...

— Okumakta mı?

— Elbette... Okumadığı birkaç eski kitap bulmuş kilisenin kitaplığında. Onları okuyor...

— Bu zamanda?

— Okumak için zamanı yoktur Şeyhimizin...

— Geceyi aştık, sabaha yaklaştık...

— Uyumaz mı bu?

— Belli olmaz... Eğer değerli birşey bulduysa, uyumayıverir...

— Şimdi gitsek orda mıdır?

— Gelmediğine göre, ordadır...

— Peki sağol karındaşımız...

— Siz de sağolun... Eğer benim yapabileceğim biriş varsa?..

— Yok kendisini dilerdik...

— O'na uydu olmak için mi?

Dikiliverdiler... Bunlar nice bir insanlar ki, karşılarındakinin içinden geçenleri bilmekteler... Korkuyla baktılar Börklüce'nin yüzüne. O aydınlık aydınlık gülüyordu.

— Düşündük ki...

— Peki peki anladım... Dilerseniz, şu annacımızdaki oda boş. Orda bekleyin. Gelir gelmez, yanınıza salarım Şeyhimizi... Dilediğinizce konuşursunuz.

— Gelir mi yakında... Nerdeyse aydınlık gelecek de...

— Azönce yanına vardım, azbiraz daha kaldı, bitireyim, geliyorum, demişti.

Papazlar, ses çıkarmadan girdiler odaya...

Uykusu kaçmıştı Börklüce'nin... Oturdu bağdaş kurarak... Düşüncelere daldı... «Gördün mü Mustafa?

Nice bir değerin yanındasın. Keferenin bile en bilginleri, uydusu olmak için, canbaş koyuyorlar yoluna... Sekiz yüzyıla yaklaşan bir süredir, bunca bilgin gelip geçmiş. Bu inatçı papazlar, bildiklerinden dönmemişler. O bir konuştu, tümü ayağına düşüyor...

Dilediği düzeni kuracak... Hele bir dolanalım Anadolu'yu... Sömürülen insanların arasında, yangınımızı bir iyice tutuşturalım. Ondan ötesi, kendiliğinden gelir...»

Daha sürdürecekti düşüncelerini. Kapı ağır ağır açıldı. Kimseyi incitmemek istercesine ayaklarının ucuna basarak girdi Bedreddin... Börklüce'yi uyanık görende, sokuldu yanına... Sırtını okşadı...

— Börklüce yoldaş, bizi bekleyerek kendinizı hırpalamaktasınız. Size yatın demedik mi?

— Yatmıştık Şeyhim... Buyruğunuza uyup, tam dalmıştık ki, iki papaz sökün etti... Sizi görmek, ayağınıza yüz sürmek dilerlermiş... Annacdaki odaya aldık. Beklemekteler...

— Öyleyse, gel bakalım. Ne dilemektedirler?..

Kalktı Börklüce... Ardarda girdiler odadan içeri. Papazlar hemen ayaklandı. Ve Bedreddin'i görende, ayaklarına kapanmak istediler. Omuzlarından yakaladı.

— Biz İsa değil, kuluz. Ayaklarımız, yürümek için gereklidir. Bize bırakınız.

İkisi birden oturdular dizlerinin üstüne.

— Nice buyurursanız.

— Börklüce yoldaşımız dedi ki, bizden dileğiniz varmış. Buyrunuz...

— Kalabalıkta belirtemezdik Şeyhim, diye söze girdi Yuannis... Biz iki karındaş, düşünüp taşındık. Sizin uydularınızdan olmayı kararlaştırdık... Dileriz ki, düşüncelerinizi bulunduğumuz, dolaştığımız yerlere de

yayalım. Ancak, bunun için sizden izin gerekli. O yüzden...

— O yüzden, diye tamamladı öteki... İlkin dininize girip, sonra izninizi alalım, dedik.

— Biz din ayırmayız inanmak isteyenlerde.

— Ayırmadığınızı biliyoruz. Ama, bir iyice sağlamlamak isteriz kendi inancımızı.

— Bir baskı söz konusu olmasın bizden olmanız için... Dilerseniz Hristiyan olunuz, dilerseniz putatapan... Bizim için, insan olmanız, düşüncelerimizin birleşmesi yeterlidir, bilesiniz...

— Bunu çok iyi bilmekteyiz Şeyhim... Bildiğimizden Müslüman olmak isteriz ilkin.

— Börklüce, tanıklık etmekte misiniz bu iki ademin dediklerine?..

— Etmekteyiz Şeyhim...

— Biz dileklerinin yerine gelmesi için dua edebiliriz ancak. Tanrı ile siz karşı karşıyasınız. Ve dahi ummaktayız ki, kuralları kendiniz bilmektesiniz.

— Bilmekteyiz Şeyhimiz... Siz bize birer ad veriniz. Dileğimiz odur.

Biran düşündü Bedreddin. Sonra, gözlerinde bir parıltı belirdi.

— Şeyhimizin adını duymuşsunuzdur. Hüseyin-i Ahlati, derler idi... Birinizin adı Hüseyin olsun... Bir de, yoldaşımızı yitirdik yol boyunda. Bize bağlılığı sonsuz, güveni ve inancı sınırsızdı... Adı Kasım idi, ötekiniz de böyle çağrılsın bundan öte...

— Siz bağışlayın bize Şeyhim... Hangimiz Hüseyin, hangimiz Kasım olacak?

Bedreddin, ilkin Yuannis'e baktı...

— Siz Şeyhimizin adını alın. Arkadaşınız da yoldaşımızın adıyla çağrılsın...

İkisi de kapaklandılar yere... Bundan öte, Bedred-

din dervişleri arasına katılmışlardı... Hüseyin, başını kaldırdı sonra...

— Biz düşündük ki, inancınızı tam yayabilmek için, eski adlarımız ve ödevlerimiz üstümüzde kalsın. Enez'e dönelim... Yılda birkez yaptığımız yolculukları yine yapalım. Bu arada, sizinle ilişkimizi hiç kesmeyelim...

— İyi düşünmüşsünüz... Birden bizim yanımıza geçerseniz, sessiz kalırız sizin bulunduğunuz yerlerde. Oysa, Yuannis ve Pelonis olarak dolaşırsanız, daha etkili olursunuz.

— Buyruğunuz üzere yapacağız Şeyhim...

— Bundan öte, Börklüce karındaşımızla haberleşir, nerde olduğumuzu öğrenirsiniz. Biz, Edirne'ye sefer eyleyip, azbiraz orda eğlenmek isteriz. Yolculuğa çıksak bile, kısa aralıklarla gidip geleceğiz. Sizin gelişleriniz, bulunduğumuz dönemlere raslarsa, söyleşilerimizi koyulaştırır, bağlılığımızı artırırız...

— Nice buyurursanız efendimiz...

— Efendi yok bizim inancımızda... Yoldaşlık, karındaşlık ve dahi eşitlik vardır.

— Haklısınız Şeyhim... Bağışlayın...

Papazlar, geldikleri gibi, ayaklarının ucuna basarak çıktılar. Bedreddin, kendi odasına gitmek için yekinirken, konuştu.

— İşte böyle Börklüce karındaş... İnsanlar, gerçeklere nice susamış görmektesin... Öyle gelmekte ki bize, herkesi kabullensek, dervişlerimizin sayısı orduları ürkütecek.

— Kabullenmemiz gerek Şeyhim...

— Bizim yolumuz güçtür Börklüce... Kurulmasına çabalıyacağımız düzende, sağlam insan gereklidir. Neden dersen bilmekteyiz ki, birgün kıyama kalkanda, tüm egemenler birleşir... Tümü annacımıza çıkıp, bizi

yitirmeğe uğraşır... O yüzden, derviş olacaklara çok dikkat etmeliyiz... Bir ayak sürçmesi, binlerce insanın kanıyla ödetir bize yanlışımızı. Bu sorumluluğu alamayız üstümüze...

— İnsanlar severek kıyama katıldıklarında da mı?

— Nice olursa olsun, düşüncesiz bir davranışımızdan ötürü, bir kişinin burnu kanayanda, bizim yüreğimiz yarılır. Biz, kendi egemenliğimiz için uğraşmıyoruz Börklüce... İnsanların, toplumların egemenliği için uğraşıyoruz.

— Öyle olanda, yitmek daha bir güzel değil mi?

— Boş boşuna yitmek bir anlam taşımaz... Ölümün güzelliği, akılsız derviş için çekicidir Mustafam... Ölüm, gerektiğinde uygulanırsa bir anlam taşır. Yoksa, istediğimiz düzenin kurulmasını sağlamadıktan öte, hiçbir değeri yoktur.

Börklüce daldı... Dikilen Bedreddin'le birlikte, kendiliğinden dikildi.

— Haklısınız Şeyhim...

— İşte bu yüzden, çok dikkatli olmamız gerekli. İnsanların yanlış haberlerine kuşkuyla bakmasını bilmeliyiz... Birgün çerağımızı yakanda, tümünün birden ayaklanmasını, direnmesini ve dahi kendi hakkına sahiplenmesini sağlayamıyacak isek, hiç boşuna davranmamalıyız... Bunun yerine, bunu sağlayacak yeni kuşaklar yetiştirmenin yollarını aramalıyız...

— Ama, insanlar, nice karşılıyorlar bizi? Nice davranıyorlar?

— Annacımızda güç yok ki Börklüce... Olanda görürüz davranışlarını.

Yürüdü. Koridora çıktığında, durakladı Bedreddin... Börklüce de...

Akamenos'un oğlu, Maksaferos, elleri göbeğinin üstünde dikiliyordu.

Onları görünce bir adım attı. Sonra, dizlerinin üstüne düştü...

— Şeyhim, günlerdir düşünmekteyim... Uyku girmez oldu gözüme... Sizin uydularınızdan biri olmadıkca, yaşamım anlamını yitirmiştir... Dileğimi kabûl buyrun... Beni de kullarınız arasına yazın ne olur?

— Bizim kulumuz yoktur Maksaferos... Karındaşlarımız, yoldaşlarımız vardır...

— Ben bunca onuru isteyemem...

— Siz ki, yarın bu adaların ve dahi İzmir'in egemeni olacaksınız. Bunca insana hükmedeceksiniz. Açıktan din değiştirmekle, bu görkemlerin tümünü yıtireceğinizi bilmemekte misiniz?

— Bilsek de, görkem anlamını yitirmiştir gözümüzde. Bizim için mutlulukların, egemenliklerin en yücesi, sizin yanınızda, inancınızda olmaktır...

— Gidiniz şimdi Maksaferos... Düşünüp, yarın gece yine geliniz. O zaman konuşuruz bunları.

Maksaferos hiç sesini çıkarmadı. Boynunu büktü. Kalktı. Geri geri odadan çıktı.

Börklüce'yle diz dize oturmuş, konuşuyorlardı.

— Demek sen umutsuzsun Maksaferos'un gelmesinden?

— Öyle ya, gece yarıyı buldu Şeyhim... Geldiği geleceği yoktur baksanıza...

— Biz tersine umudumuzu daha bir artırdık...

— Siz iyisini bilirsiniz...

— Yok öyle değil Mustafam... Bir kişinin içine ateşin düşüp düşmediğini bakışlarından anlar olduk. Ve dahi öğrendik ki, birkez istemeye başladı mı insanoğlu, sonunadek gider.

— Öyleyse dün neden geri çevirdiniz?

— Dün helecanlıydı. Akılla değil, coşkuyla gelmişti bize. Oysa istediğimiz bu değildir.

— Coşku değil midir?

— Salt coşku değildir. Akılsız coşkuyu yadsıdık hep bilmez misin? Neden kovulduk Hankahtan. Coşkunun yanına akılı, düşüncenin üstüne eylemi komak istediğimizden, değil mi?

— Bunu herkes her zaman anlayamaz ki Şeyhim...

— Anlayan beri gelsin behey Börklüce... Anlamayanla bizim ne işimiz olabilir?

— Haklısınız efendim.

— Hadi sen var bak bakalım kapıya. Gelmiş olmalı Maksaferos oğlumuz...

Börklüce zıplayıp kalktı. Gerçekten de gelmiş, beklemekteydi. Hemen buyur etti... Birlikte girdiler Şeyhin yanına...

— Duyduk ki, bizi beklemekteymişsiniz. Geciktik bağışlanma dileriz.

— Tam zamanında geldiniz... N.oldu? Bir karara vardınız mı?

— Vardık efendim... Dün ne dedikse, direnmekteyiz...

— Sevindik oğulluğumuz...

— Biz de bunu isterdik Şeyhim... İsmail karındaşımızı çok sevdik. Bize da o adı verirseniz, ayrılmamış oluruz birbirimizden. Adca bile olsa...

— Peki İsmail'imiz... İstediğiniz gibi olsun...

Sevinçle çırpındı delikanlı... Diz çöküp oturdu.

— Buyruklarınız efendim.

— Buyruğumuz yoktur. Ada halkının başına geçinceye bekleyiniz. Sonra, onları aydınlatıp, bizden olmasını sağlayınız. Kimseyi sömürmeyiniz... Tam tersine, her zaman yoksulun yanında olunuz. O zaman, ye-

rine getirirsiniz özlemini duyduklarınızı... Biliniz ki, kötülük, sahibine her zaman kötülük getirmiştir. İyilik de, ilkağızda değeri bilinmese bile, iyilik...

Dinliyordu İsmail... Dinledikce, içinden kaɒaran sevinci belirtmek amacıyla, titriyordu arada bir... Börklüce, durmaksızın anlatan Bedreddin'e baktı bir... Anlattıklarının çoğunu aynı zamanda, kendisi için anlatıyordu. Bilmekte bunu. Bildiğinden, o da içercesine dinliyor... Her zaman yanında olmanın onuruyla bakıyor İsmail'e...

Sonunda, izin verildi delikanlıya...

O gitti...

Bedreddin ağır ağır doğruldu yerinden.

— Bir haftadır burdayız Börklüce... İki üç gün daha kalıp yolumuza devam edelim...

— Nasıl buyurursanız Şeyhim...

— Okuyacağımız bir iki kitap daha kaldı. Nasılsa, yitirilmemiş... Ve sanıyoruz ki, papazlar bile sezinlememiş ellerinin altındaki hazineyi... Onları da bir bitirelim.

— Hay hay efendim...

Kendi odasına yöneldi Bedreddin.

*
* *

İsmail'in uykusu gelende, Mariye alıp, götürmüştü. Onlar ikisi bir odada yatıyorlar... Cazibe, kocasını bekliyor soyunmuş...

Bedreddin, kapıdan girince, ayaklandı.

— Seni de çok üzüyoruz değil mi hatunumuz?

— Ben onurum ve sevincimle öyle doluyum ki efendim.

— Hep yalnız bırakıyoruz. Ya okuyoruz, ya tartışıyoruz insanlarla...

— Onlara durmaksızın yeni değerler kazandırdığınızı bilmiyor muyum? Sizin köleniz olmak mutluluğu

hangi kadında var şimdi? Bunu yudumlayan bir ben değil miyim? ?

— Hani seninle kararlaştırmıştık. Biz eşit iki insandık...

— Bu mümkün mü?.. Ben, Cazibe kulunuzla, siz Şeyh Bedreddin, nice eşit olabilir ki?..

— Ya bizim çabalarımız boşuna mıdır?

— Siz boşa çabalamazsınız efendim.

— Bir kişi ki, yatağını paylaştığı kadınla eşit olmamaktadır, yeryüzünün insanlarını nice eşitliğe çağırsın? Umudumuzu yitirtmektesin bize Cazibe Hatun... Umutsuzluğa salmaktasın ki, kendimizi bir türlü bağışlamamaktayız...

Cazibe, Bedreddin'in keyifli olduğunu, şakalaştığını çoktan anlamıştı. Kadın içgüdüsü, verimli bir gezi yapıldığını hemen sezdi. Ayaklarına atıldı Bedreddin'in. Okşayıp, öperek çıkardı abasını... İki çıplak beden, bir süre, karşılıklı iki alaz yığını gibi dikildiler. Sonra, kolları sarıldı Cazibe'nin. Okşayarak, yatağa uzandı Bedreddin...

— Efendim, efendim benim... Şakalarınıza alıştım artık... Ama, bazen soruyorum kendim kendime... Cazibe, sen basit bir kölesin. Layık mısın dünyanın ve dahi insanların üstüne titrediği, bu yeni düzen yaratıcısına?.. Çekebilir misin yükünü yüklendiğinde?

— Peki sonra ne cevap vermektesin kendin, kendine?

— Demekteyim ki, lâyık değilim... Bir bağ gibi, bir yük gibi ardınca dolaşıp durmaktayım... Ama, bir kadın olarak da, eşyalığa razı gelememenin ikircikliğini duymaktayım... Haksızım bilmekteyim... Bazı geceler, siz olmuyorsunuz yanımda... Bir korku sarıyor içimi... Ben, Bedreddin'siz neylerim? Diyorum... Sonra geliyorsunuz birden. Odamın eşiğinde bir güneş gibi

doğuyorsunuz. Ve mutluluğum, tüm kötü düşünceleri unutturuyor bana...

— Unut kadınım. Kötü düşünceler gelmesin aklına... Bilmektesin ki, biz doğruyu aramaktayız durmadan. Ve bunu insanlar için en yararlı biçimde kullanma yollarını araştırmaktayız... Öyle olanda, kişisel mutluluğumuzu, oğlumuzun anası, bizim tüm yükümüzü çekebilecek tek kadın olan Cazibe Hatun'da bulmaktayız... Sen yine de, darılır, gücenirsen bize, işte o zaman üzüntümüz büyük olur...

Yeniden sarıldı Cazibe...

— Sen üzülme Şeyhim... Sen üzüleceğine, buyur, ben öleyim...

— Kimseden ölmesini istemedik şimdiye... Nice bir söz etmektesin sen... Biz insanları yaşatmak amacındayız. Her gelen, ölmek isteğiyle çıralanıyor. Amacınız, bizi şaşırtmak mı?

— Bu şakaları bazan öyle arıyorum ki... Günler sürüyor kapanıyorsun bir hücreye. Bensiz, aşsız ekmeksiz...

— Gerekli olduğundan. Buncacık sıcaklığı kim bırakıp, yalnızlığa tutuklar kendini.

— Haklısın efendim. Şimdi burdasın... Yanımdasın ...Ve dahi, kaç zamanlık ikirciklenmemi, bir anda mutluluğa çevirmektesin...

— Ada ne güzel değil mi Cazibe... Akşam karanlık çökerken, karşı dağlardaki çoban ateşlerini seyreyliyorsun. Biliyorsun ki, orasıyla aranda bir koca deniz vardır. Ama, düşüncelerin uzanıp gidiyor. Hele, denizin kıyıya senin ellerinin benim bedenimde dolaştığı yumuşaklıkla vurması...

— Ne güzel anlatıyorsun Bedreddin...

— Bunca ozan okuyup, dinledik... Azbiraz bize de bulaşmasın mı?

— Sen zaten ozansın...

— Desene, kusurumuz çok olacak.

— Neden?

— Ozan dediğin, yüreğini kafasında taşıyan kişidir. Oysa biz, aklımızı yüreğimizde taşımak dilerdik...

— Sen nice diliyorsan, öylesin efendim. Aldırma benim sözlerime.

— Olur mu?

Daha çok konuşmadılar...

Bir mırıltı çöreklenmişti ikisinin de dudaklarına...

Geceden, sabaha doğru uzanıp giden bir türkü gibi...

İnce, ipek yorganların altındaki terli bedenler kıpırdandı durmaksızın. Türkünün uyağını müzikleştirircesine...

Kandil, isli isli titreşti...

***

Akamenos ve Papaz Kalapis de gece konukları arasına katılıp, gizlice din değiştirdikten sonra, yola çıkma kararına vardı Bedreddin... Tartışmalar, salt beğeninin sevecenliğine dönmüştü. Artık, tek başına konuşmaları sürdürüyor, bir çavlan gibi, öğrendiklerini akıtıyordu...

Kalapis'le, daha çok Grek ozanları üstünde duruyorlar, her birinin, ülkelerinden söz ederek, Anadolu toprağının verimini tartışıyorlardı. En son o din değiştirdi... Ama, kilisenin baş rahibi olarak, o'nun Bedreddin'li olması, gelecek açısından çok önemliydi...

Artık, işini bitirmişlerin, işsizliği başlamıştı son günlerde. Bedreddin, yanında Ada egemeni olduğu halde, kıyı bucak dolanıyor. Açık havada, Aristo Akademisinin tadını yudumluyordu. Çevresine toplananlara, tıpkı Aristo'nun yaptığı gibi uzun uzun, bulgularını an-

latıyor. Arada bir de, Sokrates'e özenenler çıktıkca, tartışmayı koyulaştırıveriyordu.

Cumhuriyet üstünde durulmuştu sonkez...

Bedreddin, Eflâtun'u ezbere okumalarına ses etmeden dinledi uzun süre. Sonra, karşısında yığınlaşmış genç öğrencilere keyifle baktı...

— Cumhuriyet, belirlediğinize göre, hayranlık verici bir yönetim... Ama, bizi bağışlayınız, sizin görüşlerinize katılmıyoruz... Aslında, sözünü ettiğiniz, efendi gevezeliğinden öte birşey değildir. Ada egemeniniz burda... Siz Cumhuriyeti tartışabiliyorsunuz yanında... Buna Eflâtun Demokrasi derdi... Ama, siz kilisenin adamlarısınız. Bir yerde, egemenliğin ortakları... Eğer, salt efendilere eşitlik sağlayacaksanız biz yokuz... Neden derseniz? Köleler olacak, onlar çalışıp, efendileri için üretecekler. O efendiler de, boş kalmanın çöküntüsünü karşılıklı tartışmakla öldürecekler... Gerçek cumhuriyet, tüm insanların eşit olduğu bir ortamda söz konusu olur... Herkes üretir, herkes çalışır, ve çalışıp ürettiğince pay alır toplumdan... O zaman bir değer taşır yasalar. O zaman, anlamlıdır tartışma... Çünkü çıkarılan her yasa, herkes için geçerlidir ve herkesin payı vardır onda... Hatta denilebilir ki, o zaman yasa bile gerekli değildir. Çünkü, yasaklama gereksinimi yoktur... Her yurtdaş, işini gerektiğinden iyi yapacaktır. Bu yüzden biz, sizin anladığınız gibi almıyoruz cumhuriyeti... Bazılarının, bazılarını sömürmesi sonucu doğacak bir egemenliğe, doğrudan sömürü düzeni deriz biz. Ve bunun adı, görünürdeki şekli ne olursa olsun, bal gibi gerici, tutucu bir yönetimdir... Çünkü, insanları ha bir kişi egemen olarak sömürmüş, ha pekçok kişi. Madem sömürü vardır, orda cumhuriyet olamaz...

Papaz adayları, şaşkınlıkla bakıyorlardı. Eflâtun ki, bunca yıldır geçerli olmuş... Bin yılların ötesinden, in-

sanlığa ışık tutmuş bir bilge... Başka bir bilge gelip, yadsıyıveriyor... Olası değil... Bedreddin, bakışlarındaki anlamı görür görmez, düzeltti...

— Sakın yadsıyorum sanmayın... Eflâtun, durumu bir olgu biçiminde alıyordu. Efendili, köleli toplum sürecek, süregeldiğince diye... Bilmiyordu işin gerçek yanını. O yüzden, binbeşyüz yıl sonrasına yine de ışık taşımaktadır... Oysa biz biliyoruz... Eşitliğin olmadığı yerde, eşitliği varmış gibi göstermek bir anlam taşımaz. Yasalar önünde, insanları birbirine eşit kılsanız bile, o insanlar özel yaşamlarında da eşit değilse, boşuna bir gösteriş olur kurduğunuz düzen...

Son günün anılarını yaşatıyordu çevresinde toplananlara. Ada egemeni, gitmeleri gereğini duyanda, direndi ilkin. Ama, Bedreddin'in birkez aklına koyduğunu hemen uygulamaya geçtiğini de bilmekteydi...

Yeni bir tören, Ada insanlarını kıyıya koşturdu. Acıklı bir uğurlamanın sallantısı vardı tümünde...

Kayıklar, gemilere yanaştılar yeniden.

Bukez Egemen de, birlikte geliyordu...

Yelkenler açıldı...

Börklüce, yanıbaşına çöreklendi...

— Bağışlayınız Şeyhim... Adada songün dediniz ki, yasalar önünde eşit olan kişiler, özel yaşamlarında da eşit değillerse, anlamı yoktur eşitliğin. Nice biriştir bu?

— Anlatalım Börklüce karındaş... İki adem alalım ele... Yasalar demektedir ki, bu ikisi de eşittir...

— Evet...

— Ama, bir de özel yaşamlarına bakalım bunların... Diyelim ki, ikisi de çiftcilik yapmaktadırlar... Ve dahi yine diyelim ki, her ikisi de günde on saat toprakta çalışmaktadırlar.

— Evet efendim...

— Ama, birisi çalışılan toprağın sahibidir. Öteki de ırgatı... Eşitlik var mıdır aralarında?

— Ola mı bilir?

— İşte o zaman, yasanın annacına geçip, bu insanlar eşittir demek, kamuoyuyla eğlenmek değil midir düpedüz?

— Ama, belki biri daha çok çalışıp kazandı o toprağı?

— Demekteyiz ki, ikisi de on saat çalışmaktadır hey Mustafa... Aklı nerde gezdirmektesin?..

— Toprağın sahipliğinde Şeyhim...

— Hah, öyle de... O ayrı bir sorundur... Toprak, zorbalıkla ele geçirilmiştir...

— Ya, babasından, dedesinden geliyorsa?

— Bir zorbalığın sürüpgitmesinden öte nedir bu işlev... Düşün, ilk sahiplenen nice elkoymuştur toprağa? Ötekilerden daha zorba olduğundan değil mi? Öyle olanda, bizim akıncıları al ele... Ne yapmaktadırlar?

— Aldıkları topraklara sahiplenmektedirler çoğunlukla...

— Sonra oğulları, oraların sahibi olmaktadır. Bir zorba gelip, bir ötekini tepelemektedir. Köylüler, çiftciler neden ses etmiyorlar bizimkiler vurup kırarken? Bu yüzden değil mi?

— Üstelik umuyorlar ki, bizim akıncı beyleri kendilerine daha çok pay bırakır.

— Bırakıyorlar da... Avrupa'nın yüzünü değiştiren bu başarılar nice olurdu başka türlü?..

— Demek ki, aslında, insan eşitliği yasa önündeki eşitlik değil... Çalıştığının karşılığını almaktaki eşitlik...

— Elbette ya... Yoksa, istediğince söz hakkı ver aça... Ne kazanır bundan o?

— Hiçbirşey Şeyhim...

— İşte bizim düşündüğümüz düzen bunun tersidir. Herkes ne ki üretmektedir, karşılığını bir tamam alır. O zaman, emek eşitse, pay da eşittir. Ve gerçek eşitlik budur işte.

— Ya toprak, tezgâh kimin olacak?

— Tüm çalışanların... Başka türlüsü olabilemez Börklüce Mustafam... Mümkün değildir...

3

Yıllar önce, Çandaroğluyla birlikte durakladıkları derbentlerde, menzillerde, şimdi Bedreddin'i karşılıyorlar... Urumeli toprağını kokluyor derin derin... Atının dizginlerini kasarak, zaman zaman yolun iki yanındaki ormanlara bakıyor. Sonra birden irkiliyor.

İlk geçişinde, kel gördüğü tepelerde, kocaman çam ağaçları var...

Dimo derbendine geldiklerinde, hemen atladı atından...

Derbendci, orta yaşlı bir adamdı... Ellerini oğuşturup, hafif sağa doğru eğilerek sokuldu. Bedreddin, tepelere bakmaktaydı.

— Derbendci sen misin?

— Benim Şeyh efendimiz...

— Dimo nerde?

— Dimo benim efendimiz...

— Yok sen olamazsın...

— Anladım babamdan söz etmektesiniz... Yirmi yıl var ki ölmüştür efendimiz...

— Yirmi yıl?..

— Ya, yirmi yıl...

Ağır ağır, bir çam ağacının dibine oturdu Bedreddin... Başını arkaya atarak, düşüncelere daldı...

«Yirmi yıl olmuş Dimo öleli... Biz, yaşlandık gerçekten... Kaç yıllık bir ara ile gelmekteyiz yurdumuza? Yıllar nice geçip gitmekte insanoğlunun yaşamında? Bir bakıyorsun, gencecik bir çocuksun buralardan geçerken. Tepelerin keline, ağaç dikseler diyorsun. Sonra dönüyorsun ki, dikilen ağaçların kalınlığı belini geçmiş...

Yüzünde, tüy tümür yokken gittiğin yerlerden, sakallarına ak düşmüş bir biçimde dönüyorsun. Bunca yıl geçtiğini hiç sezinlememiştim... İsmail'in büyüdüğünü, delikanlı olduğunu da... O yüzden şaşıyordum aradabir... İnsanoğlunun tarih içinde gelişmesini, bir su gibi akıp gelmesini incelerken, kendimizdeki değişmeyi hiç görmemek, ne şaşırtıcı...

Dimo'nun oğluymuş...

Dimo da böyleydi... Hafif kambur dururdu saygın bir konuk geldiğinde. Çevresinde dönenirdi... İşte bu da öyle...»

Derbendci Dimo, babasının öldüğünden habersiz yolcunun yöresinde dönüyor. O çam ağacının altına oturanda, hemen seyirtip bir minder getirdi... Bedreddin, sezinlemedi elinde minderle başına dikildiğini... Dervişler, kocaman tahta masanın yöresini almışlar, şeyhlerini beklemekteler... Bir ara başını kaldırdı...

— Zaman ne de çabuk geçmekte değil mi derbendcibaşı?

— Ya efendim... Bir kuş gibi uçup yitiyor... Yıllar var ki, gelip geçenler babamı sormaz oldular... Şimdi siz, soranda şaşırdım ilkin. Sonra anladım ki, siz de yıllardır burdan geçmemişsiniz. Babasını bıraktığınız yerde, oğlunu bulmaktasınız...

— Öyle olmakta... Ve şaşırmakta insan... Yılların akıp gitmesi, pekçok şeylerin değişmesi...

Dimo, minderi koyup, üstüne oturtmak istiyordu Bedreddin'i... Doğruldu...

— Buna oturursanız, daha rahat edersiniz efendimiz.

— Yok, kalkalım Dimo... Varalım yoldaşlarımız arasına. Acıkmışlardır...

— Dilerseniz, sizin yemeğinizi buraya getirsinler...

— Olmaz... Bizde ayrı gayrı yoktur...

— Madem yoktur, masayı buraya kursunlar.

— Değmez... Bir öğünlük geçiştirme için, insanlara eziyet etmek gereksizdir.

— Eziyet mi olurmuş, görevimiz bu bizim.

— Göreviniz bile olsa... Varalım, yerimize oturalım...

Sofra hazırlanmış, sıcakların soğumaması için, Bedreddin beklenmekteydi. Gelir gelmez çorba tasları dolduruldu. Dervişler iştahla, kaşıklamaya başladılar...

*
* *

Edirne medresesi çok değişmiş, alanı, yapılarıyla sarayı aşmıştı... Kocaman bir bahçenin çevresine yayılmış çeşitli yapılar, birbirinden ayrı bilgiler için ayrı okullar biçiminde bölünmüştü... Öğretmenler, birinden birine giderek, ders veriyor, bahçede öğrenciler dolaşıyordu...

Kapıdan girince durakladı...

Kendi okulu, bir eski saraydan bozmaydı. Bu yapıların ortasına sıkışıp kalmış, küçülmüştü sanki... Uzun uzun baktı Bedreddin... Kokladı... Kendi zamanında, ciğerlerine sindirdiği kokuları aradı... Bulamadı...

Ardında dervişleriyle kapının önünde dikilmesi hemen dikkati çekti... Tüm Edirne, beklemekteydi zaten... Günlerdir, yol boylarından ulaşanlar, çalkıyordu

Edirne'yi... Şeyh Bedreddin gelmektedir... Hatta, medrese öğrencileri, hocalarının dervişlerden hiç hoşlanmamasına karşın, bir kurul kurup, bir günlük yoldan karşılamayı kararlaştırmışlardı. Ama, haberler, ancak iki gün sonra Edirne yöresinde olacağını bildiriyordu. Şimdi birden çıkıp gelivermesi, bahçede dolananları şaşırttı...

Birkaç öğrenci, ilgiyle, ama, çekinerek yaklaştılar... Biri, bağrına bastırdığı kitap torbasını sıkarak, sokuldu...

— Şeyh Bedreddin misiniz?

— Öyle demekteler...

— Yeni mi geldiniz?

— Şimdi geldik yurdumuza.

— Beklemekteydik sizi...

— Ya, sevindik...

Sözler, güçlükle çıkıyor ağzından. Bakışları yapılar arasında, çoğalan öğrenci başlarında dolandıkca, bir hıçkırık düğümleniyor... Kelimeleri zorluyor çıksınlar diye... Dervişleri, elleri göbeklerinde dikilmişler ardında. Beyazlardan bir küçük yığın meydana getirmişler... Sonunda, yeni bir yutkunmayla dikildi Bedreddin...

— Başöğretmeninizi görmek isterdik...

Öğrenci gözlerini kırpıştırarak baktı. Bedreddin sormayı istemediği soruyu, kendiliğinden yanıtladı.

— Başöğretmenimiz Kadı İsrail, şu anda ders vermektedir...

— Dershaneye girmek yasak mıdır?

— Yok değildir Şeyhim... Buyrun, birlikte gidelim...

— Size zahmet olacak...

— Hayır, onur verecek... Buyrunuz...

Öne düştü genç adam... Ardısıra ilerledi Bedreddin... Çocukluğunun sevinci doldurmuştu içini. Demek

babası, derslerini sürdürecek ölçüde diri kalabilmişti... Giderken bıraktıklarının çoğunun yokluğu, bir acı saplamıştı içine... Babasının, anasının sağ olduklarını biliyordu. Sanki, dersi kendisi veriyormuş gibi bir sevecenlik fışkırdı yanaklarından... Al al oldu yüzü...

Sınava giren bir öğrenci helecanıyla vardı dersliğin önüne. Elleri titreyerek uzandı büyük, tahta kapıya... Kendiliğinden açılıverdi... Öğrenci, yine önü sıra girdi... Ardından, ayaklarının ucuna basarak, Bedreddin daldı...

Başlar, ilkin biran çevrildi yeni girenlere. Sonra, birden gözler büyüyerek, derviş'in adımlarına takıldı... Gidip, en arkada bir yere sessizce oturması, tüm bakışları arkaya döndürdü... Sessizlik içinde, birşeyler olupbittiğini sezinledi Kadı İsrail...

Bakındı...

Artık, sıraların gerilerini tam seçemiyordu. Bir gölgenin ak ak arkalara geçtiğini gördü. Cümlesini tamamladıktan sonra, tüm gücüyle baktı... Seçemiyordu. Oysa, öndeki öğrencilerin başlarını görüyordu. Tümü dönmüş arkaya bakıyorlardı. Bir öğrenci geç kalmış olsa, böylesine dikkatli bakmazlardı...

Bedreddin, oturur oturmaz, gözlerini babasına dikmişti. Yaşlılığı hiç belli olmuyor... Salt bedenine bakıldığında, genç kalmış bile denilebilir. Ama, tümden ağarmış sakalları, hatta bembeyaz dağınık yün parçalarını andıran kaşlarıyla, nice kocadığı ilk bakışta görünüyor. Gözleri de uzakları seçemiyor olmalı... Dersanenin gerisine yerleşen oğlunu sezinlemedi...

Kadı İsrail, bakışların kıpırtısızlığından kuşkulandı. Arkada birşeyler olmakta. Sonra ak gölgeyi bağdaştırdı aklında. İrkildi birden. Sevinçle zıpladı...

Hemen kalktı öğretmen postundan. Adımlamaya başladı dersanenin sağlam tahtadan tabanını... Bed-

reddin, babasının sezinlediğini anlayınca doğruldu yerinden. Yaklaştı... Yaklaşanda apaydınlık gördü İsrail...

Kollarını açtı...

— Bedreddinim... Oğlum...

— Babam...

İkisi de yaşlanmış koskoca bilginlerin, çocuklar gibi kucaklaşması, gözlerini yaşarttı öğrencilerin. Nice yılların özlemi, iki bilgeyi bile böylesine kendinden geçirdiğine göre...

İsrail, Bedreddin'in yanaklarını, gözlerini öpüyor. Durup durup kokluyordu...

— Çok özlettin oğlum... Dediler ki, dervişliğe sıvandı, üzüntümden yere göğe sığamaz oldum. Biz ki, o'nunla sapık düşüncelerden uzak, bilimin geliştirilmesine uğraşacaktık... Biz ki, gerçek bilimi her türlü duygu ve coşkunun üstüne çıkaracaktık... Gidip, dervişliğe soyunması, bizden önce bilgisine hıyanettir, diye düşündük...

— Sizin düşündüğünüz anlamdaki dervişlik için, biz de öyle düşünmekteyiz babam.

— Bizim düşündüğümüz anlam... Duyduk ki, Şeyh olmuşsun... Dervişlerinle döngüye girdin mi, ayakların yerden kesilmekteymiş. Görenleri dinledik. İnanmadık. Böyle bir iş bilime aykırıdır, dedik... Bizim oğlumuz, bilgindir... Bilginlerin en yücesi... Çünkü, Timur katına varabilenlerden de öykülerini dinledik... Şaşkına döndük anlayacağın. Gelmekte olduğunu duyunca, tüm karanlıkların aydınlanacağından kuşkumuz kalmadı. Ananla ikrar verip, karşıya çıkacaktık. Ama, beklemediğimiz bir anda kollarımızın arasında bulduk seni.

Bedreddin, kollarıyla kucakladığı babasının tüm bedenini yokluyordu... Ahlati, son çağın en büyük hekimlerinden biriydi aynı zamanda. Ve bilgisinin tümünü

Bedreddin'e aktarmaktan çekinmemişti... O yoklamalarla, bedeninin sağlamlığına birkez daha inandı.

— Sizi iyi buldum babam... Bir gözleriniz azbiraz yorulmuş...

— Yorgunluk değil Bedreddinim... Kocamışlığın belirtileri kendini sezinletmeye başladı gayri... Uzakları göremez oldum... Tabipler çaresiz olduğunu söylediler.

— Çaresizlik yoktur dünyada... Yeter ki, arayıp baksınlar...

— Arayıp baktılar... Kocalıktan gelmektedir, dediler...

— Eh, izninizle, bir de biz bakarız...

Ders kaynıyordu.

Kimsenin düşündüğü de yoktu zaten...

Ünü, çok önceleri ülkede çalkanan Bedreddin gelmişti medreseye... Babası ile sarılıp koklaşmış, özlemini gidermek için, birbirlerinden ayrılmak akıllarına bile gelmemişti ikisinin de... Öyle, kucak kucağa sürdürüyorlardı konuşmayı.

Sonunda İsrail öksürerek, ayrıldı oğlundan... Öğrencilerine dönüp, derse son verdiğini bildirdi...

— Hemen eve gidelim... Anan kimbilir nice sevinir?..

— Gidelim babam. Gidelim ya, önce izin verin, yoldaşlarım var benimle. Onları bir yere yerleştirmem gerek...

— Buraya yerleşsinler...

— Medreseye derviş oturtmak olmaz...

— Eve gidelim...

— Kalabalıklar babam... Hemen bir iki dakikalık izindir istediğim...

— Giderken söylersin ne gerekse... Bulduk seni birkez... Bırakmayız...

Dersaneden çıktılar...

— Medresemiz büyümüş, gelişmiş... Her parçasında sizin emeğinizi gördük... Gönlümüz, gözümüz ışıdı... Dedik ki, kendimiz kendimize, bunu ancak Kadı İsrail, babamız, becerirdi...

— Övgüye layık biriş yapmadık Bedreddin'im. Dilerdik ki, yerimize oğlumuz geçip, gerçek yüceliğine kavuştursun...

İsrail'in dönüp dönüp aynı yere gelmesi, Bedreddin'in durumundan nice yaralandığını isbatlıyordu. Hemen yanıtlamadı Bedreddin... Dalgın dalgın yürümeyi yeğledi... Birkez, başlarsa bu tartışma yaşlı bilgini kırabilirdi. Oysa, yeri vardı tartışmaların... Bilginin ne olduğunu, salt kuru kitap sözleriyle kavramanın yetersizliğini göstermeliydi onlara. Belki o zaman rahatlardı Kadı İsrail... Ve Bedreddin'in yanlışta olmadığını anlardı bir iyice...

O yüzden, dediklerini duymamış gibi yapıp, bir öneri attı ortaya.

— Yarın dersiniz var mıdır?

İsrail, kolunu sıktı.

— Yarın yoktur. Ama, yarından sonra İslâm Hukuku üzerine bir dersim var...

— Eğer izniniz olursa, o dersi, sizin gözetiminizde biz yapalım...

— İzin?.. Bedreddin için izin söz konusu olamaz...

— Yok, biz Medrese kurallarına saygılı davrandık her zaman. Başöğretmenden izin almaksızın, söyleşi kurmak dilemeyiz...

Seviniverdi Kadı İsrail... Sarılıverdi oğluna... Buncasını ummuyordu. O'nun medreseyi yadsımasını, öteki dervişler gibi, tekkenin yüceliğini övmesini bekliyordu. Tam tersi çıkınca, şaşkın bir kıvancın devinmesi dolandı damarlarında...

— Sizinle övünmekte haklılığımız böylelikle ortaya çıkacak...

— Yalnız baştan belirtelim babamız... Biz, birşey isbatlamak için söyleşi kurmayız... Geleneğimiz, göreneğimiz değildir bu... Tek düşüncemiz vardır. Yaralı olmak... Ve dahi babamızın gönlünü hoş etmek...

— Bizim gönlümüz senden yana hep hoş olmuştur. Her zaman demişizdir kendimiz, kendimize, bir nedeni olmasa, dervişliğe soyunmazdı Bedreddinimiz...

— Nedenleri anlatacağız sırası gelende...

Kapıya yaklaştıklarında, Börklüce dikildi hemen... Bedreddin, buyruğunu iletti oyalanmadan...

— Biz anamıza gideriz... Siz, yoldaşlarımızı yerleştirin bir iyice... Bizim için de yer ayırın konakladığınız yapıda... Bilmektesiniz ki, burda kalıcıyız...

— Tasanız olmasın Şeyhim... Siz içerdeyken, ben buyruğunuzu yerine getirdim...

— Yoldaşlar hoşnuddur umarız...

— Hoşnudlar...

— Öyleyse, buyrun gidelim...

Kadı İsrail, evini değiştirmişti...

Öne düştü...

*
* *

Avluya girdiklerinde, Melek Hatun sıçrayıp kalktı yerinden. Camdan bir süre baktı. Sonra, ipek başörtüsünü ağarmış saçlarının üstünde uçuşturarak seyirtti merdivenlerden aşağı...

— Amanın, oğlum gelmiş... Bedreddinim gelmiş...

Atıldı boynuna oğlunun... Yüzünü, gözünü öpücüklere boğarak, sarıldı bir iyice...

— Nasılsın ana?

— Seni görende, nice olmak gerekliyse öyleyim oğlum...

— Yıllar boyu özleminiz, burnumuzda tüten bir acı oldu... Şimdi öyle sevinçliyiz ki...

— Ya ben... Mutluluğumdan kocalığımı unutmaktayım...

— Sen hiç kocamıyacaksın ana... Hep benim o Melek anam olarak kalmaktasın...

— Senin anan olarak kalmaktayım doğru... Ama, sen bile kocamaktasın aslan oğlum...

— Bak haklı söze nice yanıt verilir...

Sonra toparlandı Bedreddin... Yanında getirdikleriyle tanıştırmak gerekiyordu...

— Tanıştırayım anam... Bu oğlan, torununuz İsmail'dir... Ekemizin adını verdik... Hemen ardındaki, dert ortağımız, çile yoldaşımız Cazibe kulunuz, yanındaki de Şeyh Hüseyin-i Ahlati'nin hatunu Mariye bacımızdır. Şeyhimizi yitirdikten öte bizden ayrılmadı. İsmail'imize kendisi kendisini ana atayıp, hatunumuza yoldaşlık, bize unutulmaz bacılıklarda bulundu. Şu yanımızdan ayırmadığımız genç dervişe gelince, Börklüce Mustafa'dır ki, bir karındaşımız, canbir yoldaşımızdır...

Melek Hatun, tümüne sarıldı tek tek... Yanaklarından, gözlerinden öptü... Börklüce'nin çekinmesine bırakmadan, o'na da sarıldı...

— Hoş gelmişsiniz yavrularım... Bize safalar getirmişsiniz ki, Bedreddinimizin yoldaşı bizim canbir evlâtlarımızdır. Buyrunuz...

Yol gösterdi. Yine, başörtüsünü uçuşturarak, önden seyirtti.

Kadı İsrail, kadının birden canlanıp, dirilmesinden kıvançlı, ardından baktı...

—Daha sabahleyin, ağrılarından, sızılarından söz etmekteydi hatunumuz. Şimdi görürüz ki, bir gençkız canlılığı ve dahi çevikliğiyle dolanmaktadır.

Melek hatun, sözlerin tamamını duymadığı halde, omuzlarını oynatarak yanıtladı kocasını...

— Ana sevincini bilmektesiniz efendimiz... Siz ki, Medresenizi bırakıp eve seyirtmektesiniz daha öğle olmadan, biz nice sevinsek yine de yetişememekten korkarız...

Yürüdüler ardları sıra.

Geniş salona girdiler birbirini izleyerek.

Kadı İsrail yer gösterdi.

Cazibe, Melek Hatun'un gözlerini üstünde sezinleyince, bir ikirciklenmeyle bakındı yöresine. Sonra, bakışlarını yaşlı kadının gözlerine çiviledi. Durmaksızın açılan, gelişen bir sevginin çiçeklenmesini görerek titredi. Melek, kollarını açanda, yerinden doğruldu hemen. Varıp, yanına oturdu.

— Oğlumuzu mutlu kılmışsın kızım... Bize bir torun kazandırmışsın. Nice sevindik anlatılamaz. Sanmaktaydık ki, durmaksızın dolanmakta, dünyanın gerektirdiği tadlardan hoşlanmamakta. Şimdi bir gelin, bir torunla karşılaşınca, kıvancımız doruğa ulaşmıştır.

— Böyle sevgi dolu, yüce düşünceler içindeki insanlarla karşılaşmak beni kutlu kıldı efendim... Torununuz İsmail de size yakışır bir yiğit olsun istedim... Babasız zamanlarında bile, elimden geldiğince bilgilenmesine çaba harcadım... Ama, bilmekteyim ki, ben hiç bir zaman Melek Hatun anamız gibi bilge olamam. O yüzden, ellerinize teslimdir torununuz. Utandırmadan, yüzünüzü kara çıkarmadan yaraşırlığını gösterecektir.

— Babasından ders aldı mı kızım?

— Babasından ve dahi Ahlati efendimizden ders almıştır.

— Öyleyse, bizi çoktan aşmış bulunmaktadır.

— Aman efendim... Şeyhimiz, sizin bilgeliğinizi ana ana biterememektedir.

— Bizim bilgeliğimizden nice olurmuş kızım. Bir ilk öğrenim için, belki yararlıdır. Ama. ondan öteye, öyle bilginlerin pınarından sulanmıştır ki, biz belleğine acılık veririz.

— Siz ki, yeryüzüne bakışlarını her çevirende güneşler doğuran Bedreddin Şeyhin anasısınız. Yanınızda olmak bile aydınlanmaya yeterlidir...

İrkildi Melek Hatun... Kadı İsrail de... Karısı bu denli bilgili olan Bedreddin, umduklarından çok ötedeydi kuşkusuz... Cariyeler, şerbet bardaklarını önlerinde dolandırırlarken, onurla baktı oğluna... İsrail, tüm öfkesini unutmuş, koluyla sarmıştı Bedreddin'i... Günlerdir, yakınıp durmaktaydı...

«Yaraşır mı bize?.. Bilgin olsun, döndüğünde, medreseyi elimizden alıp, daha yücelere götürsün diye, bilim ufuklarına saldığımız kişi, derviş olup çıkagelsin. Nice bakacağız insanların yüzüne?.. Nice diyeceğiz ki, işte bizim oğlumuzdur?.. Demezler mi? Bire koca İsrail, sen ki sabah akşam dervişleri kötülersin. Kendi oğlunun durumu nicedir? Deyende, ne yanıt bulup vereceğiz?.. Üstelik, ünü sınırların ötesinden, ufukların ötesine ulaşmış bir kişinin bu davranışı, tüm gerçek bilimin sarsıntısına neden olmaz mı?»

Oysa şimdi, durumdan hoşnud görünüyor. Sesi çıkmadığı gibi, kolunu dolayarak, kıvancını belirtiyor. Demek, salt bilgi değil... Babasını bile bir çırpıda böylesine yumuşatacak bir üstünlüğü var oğlunun.

Baba oğul, fısıl fısıl konuşmalarını sürdürüyorlar...

— Gözlerini bir gözetimden geçirelim baba...

— Geçirmenin bir yararı yok oğlum... Giderek, azalıyor ışığım... Ben de bunu kabullendim...

— İzin ver, bir bakalım... Yanımızda, çeşitli ilâçlar getirdik. Eğer onlar olmazsa, yenilerini de yapabiliriz. Hipokrat'tan İbn-i Sina.ya, ve dahi Şeyhimiz Ah-

lati'ye varıncaya tüm tıp bilginlerinin iyileştirme çarelerini öğrendik. İnsanlara yararı olsun için... Şimdi babamızın durumu, bizi üzüntüye salar.

— Üzülecek birşey yok ki oğul... Biz durumumuzdan hoşnuduz...

— Biz değiliz...

Sonunda kandırdı babasını... Bahçeye çıkardı, bakanların şaşkınlığı altında... Gözünü güneşe vererek, inceledi. Uzaktan, yakından bazı şeyler gösterdi... Sonra yeniden inceledi ...Kökleri ince ince kızarmış gözdamarlarını, gölgelenen gözbebeğini süzdü... Başını salladı...

— Tasanız olmasın baba... Çaresini bilmekteyiz... Ve dahi kısa zamanda, sizi eskisinden iyi görecek duruma getirebileceğiz...

— Çaresiz demişlerdi?

— Belki onlar için çaresizdir. Ama, bizim için değil...

— Nice dilersen...

— Dileğimiz odur ki, yapacağımız merhemi, bir hafta süreyle düzenli kullanasınız.

— Anana dedin mi, zaten gereksiz bile olsa, kullanmak zorundayızdır.

— Eh, öyleyse kaygılanmamıza değmez...

Yeniden döndüler. Bedreddin, Börklüce'yi hemen, yerleştikleri yere saldı...

— Var karındaşımız... Bizim ilâç sandığımızı al getir...

— Bir acelemiz yoktur oğul... Hele dinlenin biraz. Karnımızı doyuralım. Söyleşelim...

— Burda yerleşmeye geldik baba... Yemek yemeye de, söyleşmeye de çok zamanımız vardır.

Börklüce, çoktan kapıyı tutmuştu. Dönüp bakmadı bile...

Bedreddin, hemen anasına çevirdi bakışlarını.

— Babamın buyurduğuna göre, senin de sancıların varmış öyle mi?

— Yok canım... İşte arada bir ayaklarıma, kollarıma bir ince sızı girmekte.

— Nice bir sızı?

— Bilmem. Özellikle sabahları, yataktan kalkayım deyende, kollarımın ve dahi bacaklarımın ince ince sızladığını sezinlemekteyim.

— Parmaklarında tutukluk yapmakta mı bu sızı?

— Sabahları azbiraz...

— Sonra bedenin ısınanda geçmekte tümüyle he mi?

— Tam dediğin gibi...

— İyi öyleyse, bunun için de ilacımız vardır...

— Bire oğul, sen gelir gelmez bizi ilâca mı boğmaktasın?

Kadı İsrail'in yakınması yararsızdı. O yüzden, araya söz karıştırmak isteğiyle, değiştirdi cümlenin sonunu...

— Hele dinlenin azbiraz... Bunca uzun yoldan gelmektesiniz.

— Yollarda gereğinden daha çok oyalandık... Bir yolculuk değildi gelişimiz. Tam bir geziydi... Her menzilde, her derbend ve dahi kentte, çok zaman da köylerde zamanımızı öldürüyor, bir iyice dinleniyorduk... O yüzden, yorgunluktan söz etmeye hakkımız yoktur.

— Olsun bire oğlum... Yine de dinlenmek gerek...

Cariyeler sofrayı hazırlamaya başlamışlardı ki, Börklüce, omuzladığı kocaman ilâç sandığıyla döndü... Bedreddin, kavanozlardan birini açtı... İçinden çıkardığı, sarı renkli bir pestili anasına uzattı ...İki parmağıyla tutup, ucundan biraz kopardı.

— Bak anacığım... Günde üç öğün, yemeklerden önce, buncacık kırıp yutacaksın... Bir aya varmaz, sızıların seni boşayıp, bir yeni yavuklu arayacaklardır.

— Başkasına gidecekse oğlum, bende kalmaları yeğdir...

— Yok, başkasına da gidemezler. Çünkü, yitireceğiz onları.

— O zaman iyi... Günde üç öğün dedin değil mi?

Bedreddin, Cazibe'ye baktı. Cazibe atıldı hemen...

— Ben bakarım anama... İlacı bana verin efendim...

— Yemekten sonra mutfağı azbiraz bize bıraksınlar... Babamın ilacını da yapalım. Anamızın güzel ellerine verelim...

Kadı İsrail, kalabalığın büyüklüğünü görende irkildi... Okulun dersanesi yeterli olamazdı bunca insan için. Medresenin cami olarak kullanılan büyük dersanesini açtırdı... Gelen, Bedreddin'in ders vereceğini duymanın aceleciliği ile, çoktan doldurmuştu dersaneyi. Bedreddin'in büyük dersanede konuşacağı anlaşılınca, bir akın başladı o yana doğru... Bahçenin, ak çakmak taşlarıyla parıltılı bir görünüş verilen yollarında birbirini aşmak, biran önce dersanede bir yer kapmak düşüncesindeki insanlar koşuşuyordu.

Eylem halindeki bir kalabalığın dalgalanmasını görüyor belli belirsiz Kadı İsrail... Edirneli, yıllar sonra, Bedreddin'i dinlemeye koşuyor... Medresenin hocaları, dinleyiciler arasına sıkışmak için didinmekteler. Her zaman, çok saygılı olan öğrenciler bile, çoğunu görmezlikten geliyorlar...

Bir şaşkınlık, bir dalgalanma sürüp gitmekte.

Ders zamanı geldiğinde, yerinden doğruldu İsrail... Kolundan tuttu Bedreddin'in...

— İki gündür çalmaktayız merhemi Bedreddin. Ama, görürüz ki, gözlerimiz eskiden sezinlemediklerini bulanık da olsa görebilmektedir. Sağolasın... Demek ki, tıb bilgisinde de, en yücelerden birisin... Anan da demekteydi... Sızılar, eskisince güçlü değil, diye...

— Öğrendiğimizi uyguluyoruz baba. Gönül dilerdi ki, belletenlerden de öteye geçelim...

— Zamanı vardır oğul... Hadi şimdi, dersimize başlayalım...

Baba oğul, büyük dersanenin öğretmen kapısından girdiler... Kalabalık ayağa kalkmak için yekindi. İsrail hemen koluyla işaret vererek, oturttu herkesi... Bedreddin'i kürsüye kadar götürdü. Sonra, kendisi hemen kürsünün yanına bağdaş kurup oturdu.

Bedreddin, kitlenin gözlerini ağzında sezinlemeye öylesine alışmıştı ki, aldırışsız baktı... Medrese öğrencileri, yer değiştirmekten gerilere düşmüşlerdi. Öğretmenler, öğrencilerin arasında sıkışıp kalmışlar. Ama, zaten sıkışmayan yok ki...

— Karındaşlarımız!.. Öğrendik ki, bugünkü söyleşimizin konusu hukuk imiş... Şimdi sizlerle söyleşmemizi, hukuk üstüne kurmak zorundayız... Ancak, izniniz olursa, biz sorunu baştan almak düşüncesindeyiz... Dilerseniz, ve dahi sizi sıkmazsa, bu yöntemi uygulayalım...

Gözlerini gezdirdi kalabalığın üstünde...

Onaylayan bakışların durgunluğunu görünce, sürdürdü konuşmasını.

— Hukuk... Niye gerekmiştir acaba?.. İnsanların davranışlarına yasak koymak zorunluğu nerden doğmuştur? Haklı, haksız sözcükleri neden türetilmiştir? Bizce, asıl yanıtlanması gereken sorunlar bunlardır... Yoksa, bir kutsal kitabın, bazı bölümlerini tanık göstererek, kişisel yorumlara girmek, sorunu çözemez... O

yüzden izin istedik sizden... Bazı alışkanlıklara karşı çıkarsak, size yanlış gelen sözler söylersek, hemen nedenini sorun... Böylelikle, karşılıklı söyleşmiş, ama doğruya giden yolda da ilerlemiş oluruz... Bakınız insanlarl Yasaklardan söz ediyoruz. Hukukun ana kuralı budur. Yasaklar... Ne gereği vardır yasakların? İşte, burdan başlayalım... Kutsal kitapların bildirdiğine, bilimsel gerçeklerin ortaya çıkardığına göre, yeryüzü insanlara ortak olarak verilmiştir... Soruna nerden bakarsanız bakınız, insanlar eşittir... Kutsal kitaplar açısından bakarsanız ilk insan Ademin ve o'nun kürek kemiğinden yaratılmış olan Havva'nın çocuklarıyız tümümüz... Yani, yeryüzü, Ademin sayılırsa, biz, tümümüz o'nun mirascılarıyız... Bir anadan, bir babadan gelen insanların payları da eşit olur... O zaman, herkes yarınından güvenli, ürettiğinden inançlıdır... Bilirsiniz ki, harcadığınız emek, nice olursa olsun sizin öz malınız haline gelmektedir... Dünyanın gerçek düzeni, bu biçimde kurulmuştur. Ama, insanoğlunun zorbası, hayını vardır. Tarihin çok eski dönemlerinde, bir açıkgöz çıkıp, öteki insanların emeklerini sömürerek, kendisinin onlardan daha az çalışıp, daha iyi yaşayacağını düşünmüştür. Düşündükten sonra da bunu uygulama alanına koymuştur. Onlardan önce silâh yapmış, onlardan daha güçlü duruma gelmiştir. Gelende, sömürü başlamıştır ...Ne var ki, sömürünün bir sınırı olmak gerek. Bilmem bilir misiniz, Akşehir'in, Sivrihisarlı olduğu söylenen bir Nasreddin Hoca'sı vardır... Öykülerini anlatırlar... Bu adam, birgün kafasına koymuştur. Merkebini, ağır ağır açlığa alıştırarak, hiç arpa vermeden yük taşıtacaktır. Yani, sömürüyü son kertesine götürecektir. Birgün bakar ki, merkep ölmüş... İşte, o ilk zorba insanlar üzerinde egemenlik kurduğu anda, hukuk doğmuştur. Neden mi? Haksızlığın olmadığı yerde, haklı-

lar da olamaz. O zaman, hukuk'un bir gereği yoktur. Herkes eşit, herkes ürettiğinin tam karşılığını alanda, haksızlık söz konusu olamaz. Olmayanda, haklının, haksızın ayrılması gereği duyulmaz. Böyle sözcükler bile olmaz o dilde... Öyleyse, ilk hukukun başlangıcı, ilk sömürgenin ortaya çıkmasıdır... Şimdi, sorunu daha belirgin bir biçimde yürütebiliriz... - Yeniden bakındı... Kalabalık, nefesini tutmuşcasına o'nu dinlemekte... Tümünün yüzlerinde besbelli bir şaşkınlığın anlamsızlığı perdelenmiş. İlkkez böyle şeyler duymaktalar. Ama, bilginler olsun, öğrenciler ya da öteki dinleyiciler olsun, kendilerinde soru sorma gücünü bulamamaktalar. Sürdürdü konuşmasını... - Demek ki, hukuk, ilk haksızlıkla birlikte kendinin gerekli olduğunu duyurmuştur. Öyleyse gelişmesi nice olmaktadır? Haksızlıkların artması, çeşitlenmesi, çoğalması ve sömürünün durmaksızın işlemesi ile... O zaman, her dalda, sömürünün girdiği her noktada bir haksızlık belirmektedir... Ve dahi hukuk, bu haksızlığı, insanların kabûl edebileceği bir düzeye indirgemek için varolmaktadır. Nice mi? Şöyle anlatalım... Hoca'nın eşeğini alalım ele... Eğer arpayı tümden kesmeseydi Hoca, merkep bir süre daha yaşar, sömürü bir süre daha sürerdi değil mi? - Nefeslendi... Onay mırıltıları yükseldi tavana doğru. - İşte hukuk da, bu akıl ödevini yürütmektedir... Sömürünün, egemen adına işlemesi ve mümkün olduğunca çoğalmasını sağlayan bir kurallar toplamıdır... Açıkca bellidir ki, ilk hukuk, sömürgenin, sömürüsünü daha sağlam sürdürmesini sağlamak için konulmuştur. Çünkü ilk yasaklardan biri, efendinin buyruğuna kayıtsız uyulması gereğini savunur... Kayıtsız uymak, köleliğin kabûl edilmesini zorunlu kılar. Ondan sonraki gelişmeler, yeni yasaklar gerektirmiştir. Köle düzeni kabûl ettirilince, bukez efendi - köle ilişkileri konusunda

yasaklar başlamıştır. Örneğin, tarihin ilk çağlarında, Hititler diye bir kavim yaşamıştır Anadolu'da... Bu kavimde, Heredot'un dediğine göre, kölesiyle evlenen bir kadın toplumdan çıkarılmakta. Efendisiyle evlenen bir cariye ise, köle olarak kalmakta, çocuğun köle olmaması için kralın hazinesine dört at vermek gerekmekteydi... Bu bir hukuk kuralıdır... Demek ki, bir başka örneğe geçiyoruz şimdi... Toplum, önce yapısını kurar, egemenler belirir, hukuk ondan sonra bu egemenlerin haksız isteklerini kurala bağlayarak haklı gösterir. Daha açık söylemek gerekirse, hukuk, egemenin haksızlıklarını haklı göstermek aracıdır. Örneğin, bir insanın ötekini öldürmesi, insanlığa aykırıdır... Ama, egemenin isteğiyle hukuk, iki insandan birini efendi, ötekini köle sayanda, efendinin köleyi öldürmesi hukuka aykırı olmamaktadır. Eski Yunan'da bu bir hukuk kuralıdır... Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ama, örnekler bizi asıl sorundan uzaklaştırabilir. Burda açıklamak istediğimiz, Hukukun yapısıdır. Yapanın durumunu saptayan bir niteliğin, niceliği biçimine dönüşmesidir... Hititlerde, hukuk salt Kralın egemenliğini perçinleyen bir düzenleme içindedir. Eski Yunan'la, Roma'da ise salt efendilerin egemenliğini sağlamlaştıran bir kurallar tümü...

Kitle, gözlerinde beğeninin ışıklarıyla sessiz, soluksuz dinliyordu Bedreddin'i... Öğrenciler hukuk denilince, kutsal kitaptaki kuralların açıklanmasından öte birşey duymamışlardı. Oysa şimdi aralarında, değişik dinlerin inanmışları, önde gelenleri de var... Tümü dinliyorlar... Ve dinledikce, sorunu kavrama çabasının ışığına düşüyorlar...

Durmuyor Bedreddin...

— Şimdi, yine bilimsel bir açıdan, dinsel hukukları inceleyelim... Ama, başından tutturduğumuz yöntemi

hiç şaşırmadan... İlk dinsel Hukuk, Batı bilgelerinin Hammurabi yasaları dedikleri on kutsal buyruk düzenlemesidir... Ve dahi diyebiliriz ki, bu ilk on buyruk, toplumsal hukukun başlangıcı olmuştur. İlkkez, kişisel egemenliği sağlamlaştırmak yerine, kişisel varlığa öncelik tanımıştır. O dönem için, devrimdir bu... Belirlenen toplumsal egemenliği değil, Özlenen düzeni savunduğu için... İşte, dinsel hukukta geçerli olan budur... Yahudi dininin yasakları, sömürü düzeninin sağlamca sürdürülmesi için değil, sömürüden pay alanların çoğalması için yapılmıştır... Öldürmek yasaktır... Daha önce, efendi olmak kaydile özgür olduğu halde... Çalmak yasaktır... Daha önce, başkalarının mallarını çalmak kışkırtıldığı halde... Burda eski Yunan'dan bir örnek verelim yine... Ispartalı çocuklar, usta hırsızlar olarak yetiştirilirlerdi, hem de devlet tarafından. Şimdi bir düşünün... Hırsızlığın hukuk kuralı olması aklınıza yatar mı? Demek ki, düzen bunu gerektirmektedir... Evet, dinsel hukuk, egemenliği biraz daha yaymak, sömürüyü azbiraz daha azaltmak için, ilk dönemin özlemleriyle başlamıştır. Tüm yetkileri, firavunların, kralların elinden alıp, daha çok insana, rahiplere de dağıtarak, egemenliğin, sömürülmüş değerlerin daha çok kişi tarafından paylaştırılmasını getirmiştir. Hristiyan hukuku, bundan bir adım daha ileridir... Köleliği kaldırmaktadır yeryüzünden... İnsanların, ırk, dil, din ayrılmaksızın kardeşliğini kurala bağlamaktadır... Kardeşler arasında kölelik, efendilik olur mu? Demek, hukuk toplumsallık yönünden biraz daha ilerlemiştir... Ama, şurası kesindir ki, kardeşlik içinde bile ilerlemenin gereği olarak, ayrıcalıklı kişiler, zümreler doğmuştur... Örneğin senyörlerle elele veren ruhban sınıfı, toplumun sömürücüsü olmuştur. Ne var ki, bir yoksul çocuğu da ruhban sınıfına girerek, senyörlerle eşit olanaklara sahip

olabilmektedir... Hristiyanlıktan sonraki İslâm Hukuku ise, daha ileri bir toplumun muştusunu getirmektedir... Örneğin, alış - verişte para kullanılmıyor ise senet söz konusu olmaktadır İslâm Hukukunda... Güvenilir Yazman diye adı geçen, tanıklar bulunmaktadır... Bunlar ise, ticaretin gelişmesini sağlayan bir ileriki hukuk düzeninin özlemini dile getirmektedir. Ve egemenliğin daha da çok kişi tarafından paylaşılmasını sağlamaya, yeni bir atılımın güç kaynağı olmaya yönelmektedir... Neden derseniz, bu hukuk araştırmamızı yaparken, bir nokta bilmem belirdi mi gözlerinizde ...İnsanlık belirli aşamalardan geçmektedir. Her hukuksal aşamada, ve dahi dünyanın her yerinde bu aşamaları görmek mümkündür... Ne demiştik konuşmamızın başında, ilk insanlar eşitti. İster kutsal kitaplara bakalım, ister bilimsel verilere, topluluk olmadan önce, herkes ancak kendi çabasının sonucuyla yaşamak olanağına sahipti... Sonra, efendiler belirdi ilk zorbalar olarak. Bu zorbalarla birlikte, insanlar topluluk olmaya, toplum olmaya başladılar. Çünkü zorbanın sömüreceği insan ne denli çok, ne denli bir arada bulunursa, gücü o denli artmaktadır. Dinsel hukukun başladığı dönemde ise, giderek efendilik - kölelik ortadan kalkmaktadır. Ama bukez de, toprak sahiplerinin, ister bir senyör, isterse bir ruhban olsun egemenliği başlamaktadır. Toplumun efendileri onlardır bukez... Hristiyanlık, Yahudilikten bunu devralıp getirmektedir. Sonra İslâm Hukuku, yeni bir egemenlik anlayışını belgelemektedir... Ticaret yapanın, toprak sahibine bile egemenliğinin delillerini görürsünüz bu hukukta... Demek ki, dönem ticaret sahiplerinin egemenliği dönemidir... Kurallar onların kurallarıdır... Borç alıp, veresiye iş görerek sonradan yalanlamayı engellemek için, güvenilir yazmanlar'dan, senetlerden söz edilmektedir... Ya peki, insanlık tarihi

burda kazık kakıp kalacak mıdır? Bin yıllardır sürüp gelen gelişme, duracakmıdır böylelikle?.. Biz sanmıyoruz... Egemenlik durmaksızın el değiştirmektedir. Ve geleceğin egemenliği de, hukuku da bu değişikliklere uygun olacaktır... -Göz gezdirdi yeniden kalabalığa... Dedikleri tam olmasa bile, anlaşılmıştı... Nefeslendi...
- Dilerseniz, bugünlük burda, başlangıç bölümünün tartışmasıyla yetinelim. Sonra sürdürürüz söyleşimizi... Ayrıntılara iner, geleceğin hukukunu konuşuruz.

Sustu...

Kimse kıpırdamıyordu...

Duyduklarından taş kesilmişler gibi, öyle bakıyorlardı...

Ürktüler... İçlerinden, bir titreme belirdi ince ince... Sonra arttı... Topluluğu saran bir nöbet haline geldi...

Bir dalgalandı toplum.

Yeniden duruldu bir süre sonra. Ağızlar açık, gözler duyduklarına inanmaz bir biçimde yuvalarından fırlamış, öyle kaldılar, yeniden.

Bedreddin, bakışlarında sevgi ve hoşgörü, süzüyordu topluluğu... Kolay değil, insanın koşullanmalarının ötesine geçivermesi birden bire... Yutkunuyor insanlar... Güçlükle boğazlarına sığdırdıkları bir lokmayı yutmak ister gibi...

Coşkun bir öğüt fırtınasının rüzgârında dalgalanmaya gelmişlerdi. Dingin bir akıl duruluğunun serinliğinde yıkanınca, irkilmemek elde mi? Bekledi Bedreddin...

Topluluk birdenmiş gibi ayaklandı sonra. Ellerini göbeklerinde birleştirerek, sessiz, ama, saygıların en yücesini bağışlar gibi hafif eğilmiş durarak selâmladılar Bedreddin'i... Evet, bilgiyi böylesine ilk pınarından, tüm açıklığı, tüm çıplaklığı ve güzelliğiyle sunuverecek biri

daha gelmemişti bu kente... Anladıkları kadarıyla gelemezdi de...

Kadı İsrail, bir koca insan yığınının bu değer biçilmez saygısını belli belirsiz görende, yerinden doğruldu... Kürsüden inmekte olan Bedreddin'in eline yapıştı. Ama dudaklarına götürmek üzereyken sıyrıldı Bedreddin...

— Ne yapmaktasın baba?

— Bir gerçek bilgine saygımı sunmaktayım...

— Siz ki, Edirne Medresesinin başöğretmenisiniz. Öğrencilerinize örnek olmanız gerekir. Herkese böyle saygı dağıtırsanız, nice olur bilginin geleceği?

— Herkes bilir ki, Kadı İsrail kendi oğlu bile olsa, kimseye boşuna saygı dağıtmaz... Bu söylediklerinizin ne demek olduğunu biliyor musunuz siz? Bilim adına bugüne değin ne biliniyorsa, tümünü tersine çeviriyor, tümüyle oyuncak gibi oynadıktan öte, yepyeni bir gelişmenin muştusunu sunuyorsunuz. Belli ki, boşuna geçmemiş yıllarınız. Ve belli ki, neyi uyguluyorsanız, en doğrusu odur...

— Bizi utandırıyorsunuz. Biz bir garip derviş, öğrendiğimizi kamunun bilmesini istedik. Tüm özlemimiz buncacıktı...

— Evet, sen bir garip derviş, ama, bilginlerin en yücesi... Sen Bedreddin Mahmud ve bizim küçük oğlumuzsun. Şimdi anlıyoruz dervişliğin yüceliğini. Ve dahi iyi biliyoruz ki, sen bu yola saparak değil, tam tersine doğruya ulaşmak için girdin. Ulaştın da... Hem salt kendin değil ...Bizi de aydınlatıp, ulaştırırcasına...

Bedreddin, başını yere eğmiş, babasını dinlemekteydi. Yaşlı bilginin ak sakallarında, gri gözyaşı damlacıkları yuvarlanıyor. Zaman zaman kuruyup, kısılan sesiyle, içindekileri hiçbir zaman söyleyemiyecekmişcesine bir acelecilik içinde dizeliyordu. Topluluk, kendi

düşüncelerinin Kadı İsrail ağzından kelimeleşmesinden kıvançlı, aynı saygılı duruşunu sürdürüyor, Bedreddin'in sözlerine devam etmesini bekliyordu.

— Biz ne kimseyi bir yere ulaştırabiliriz, ne aydınlık sunmak elimizdedir. Eğer elimizde olsa, gökyüzünden güneşi inidirip, insanların beyinlerindeki tüm karanlıkları parçalamak dileriz. Ama, biliriz ki, kimseye taşıyabileceğinden öte yük yüklenemez... O yüzden, birşey yaptığımızı sanmamaktayız... Edirne Medresesi bizi kendine lâyık görürse, söyleşimizi bıraktığımız yerden sürdürürüz. Yok, bir dervişin bilim otağında yeri yoktur buyrulursa, kendimize göre bir yer bulup, insanlardan bilgi edinmenin yolunu ararız...

— Edirne Medresesi, sizin gibi bir bilginin derslerine otağlık etmekle onurlanır Şeyh Bedreddin... Ne zaman dilerseniz, nice isterseniz dersliklerimiz buyruğunuzdadır... Bize öyle gelmektedir ki, öğrencilerimiz de buyruğunuzdadır...

Dinleyenlerden derin, sevecen nefeslerle Başöğretmeni onaylan sesler geldi. Belliydi ki Bedreddin, tümünün beğenisini kazanmıştı. Belliydi ki, tam anlamasalar bile, yepyeni bir bilgi pınarının fışkırmakta olduğunu sezebilmişlerdi. O yüzden, Kadı İsrail'in önerisini sevinçle karşıladılar.

Medresenin öteki öğretmenleri, öğrencilerin arasından sıyrılarak biran önce Bedreddin'in yanına varmak için çaba harcıyorlardı. Varıp, saygınlıklarını belirteceklerdi. Öğrenciler, öğretmenlerinin bu birbirini itercesine seyirtmesi karşısında, daha bir coşkuyla sarsıldılar...

Dervişler, Şeyhlerine olan güvenle, tıpkı o'nun gibi aldırışsız bakıyorlardı. Sonunda, öğretmenler ilkin Kadı İsrail'in ellerini avuçları içine alıp, sıkarak kutladılar o'nu... «Böyle bir oğul yetiştirmekten ne denli

övünse, azdı...» «Yılların özlemini boşa geçirmemişti...» «Edirne Medresesi, kuşkusuz Doğu'nun ve Batı'nın en yüce bilim ocağı olacaktı bugünden sonra...»

Kadı İsrail, daha önceki utançlarından utanırcasına başını eğiyordu. Az mı kızmıştı Bedreddin'e... Derviş olduğunu duyanda, nasıl kuşkuya kapılıp, adam koşturmuştu bulunduğu yere.

Şahne Musa, dinleyenler arasındaydı. Ağır ağır yürüdü Bedreddin'e doğru... Kadı İsrail'in yanına geldi... İsrail, o'nu görende ellerine sarıldı.

— Söylemiştin yeğenim... Öylesi bir bilginin işine karışmak, siz babasına bile yaraşmaz, ne yaptığını tümümüzden iyi bilmektedir ki, bize boyunbükmek, düşer, demiştin... Şimdi anlıyoruz o kesin sözlerinin nereye vardığını. Biz burda, bir sapmanın hesabını kendimiz kendimize vermeye uğraşırken, oğlumuz, bilgilerin en yücesine tırmanmaktaymış da, haberimiz yokmuş...

Musa, sanki söylenenler kendisine değilmiş gibi ellerine sarıldı Bedreddinin. Şeyh, hemen kucakladı o'nu...

— Burda olduğunuzu bilmiyorduk karındaşımız... Sevindik sizi gördüğümüze...

— Ya biz Şeyhim... Sizi dinlerken nice övündüğümüzü bilemezsiniz.

— Övünmek mi? Biz görevimizi yapmamakta mıydık?

— Görev... Hep böylesiniz Şeyhim... Timur'u azarlarken gördüm sizi ben. Herkes titreşmekteyken, siz dimdik, haşlıyordunuz adamı... Sonra, benimle konuşurken değişmiş, başka biri olmuştunuz... O zaman sezmiştim işin altındakini. Ama, buraya değin, yine de bilmemekteydim tam anlamıyla, bağışlayın. Ne olsa, askerim ben... Bilgiye aklım ermez...

Bedreddin, durmaksızın bakınıyor. Gözleriyle birini arıyordu. Börklüce, kendisinin mi aranmakta olduğunu bilmediğinden sokuldu.

— Buyruğunuz Şeyhim...

— Hiçbir dileğimiz yoktur. Biz başka birini aramaktayız...

Kadı İsrail, hemen anımsadı... Bedreddin'in aradığı Müeyyet olacak... Gözlerini kırpıştırdı. Apak kaşları inip kalktı biriki... Çevresindeki öğretmenlere baktı...

— Müeyyet Molla'yı görmediniz mi?

Öğretmenlerden biri atıldı.

— Bizimle birlikte en arka sıradaydı... Ders bittiğinde dışarı hamle eyledi...

— Bakın bakalım nerdedir,

Kadı İsrail'in bu isteğini Bedreddin engelledi hemen.

— İzniniz olursa, biz kendimiz bakmak dileriz...

— Şey Bedreddin... Sanıyoruz ki...

Daha çok konuşturmadı Bedreddin. Güldü...

— Biz de aynı şeyi sandığımızdan aramaktayız o'nu... Yanlışta olduğunu belirlemek amacıyla boynuna sarılıp, özlemimizi gidermek dileriz. O yüzden bırakınız...

Geriye doğru gitmekte olan öğrenci durdu bu öneri üzerine... Bedreddin ilerledi. Tüm dikilmekte olanlar yol verdiler... Beliren incecik aralıktan bir su gibi akıp geçti... Kapıdan çıktığında, Medresenin avlusunu gün ışığının renklendirdiğini gördü. Derin bir nefes aldı. Bir süre, yollarda gezdirdi bakışlarını. Ağaçların yaprakları, çiçeklerin renkleri oynaştı belleğinde. Sonra, ağır ağır uzaklaşmakta olan Müeyyet'i gördü.

Omuzları düşmüş, başı göğsüne yapışmış besbelli. Bir utancın yüküyle iyice ezilmiş, kamuoyunu bir konuşmasıyla kendisine bağlayan adamdan kaçıyordu.

Seyirtti Bedreddin...

Müeyyet'in sezinlemesine kalmadan, ardından yetişip, dolanıverdi boynuna...

— Müeyyet karındaşımız... Edirne'ye gelir gelmez ayağına varmadığımızdan ötürü küser bize öyle mi?

— Müeyyet yaşlarla ıslak al yanaklarını çevirdi Bedreddin'e doğru...

— Küsmek mi? Utancımızdan yüzünüze bakamayız Şeyhim...

— Utanacak ne vardır ki?

— Daha ne olsun, Mubarekşah'ın kaygısına kanarak Edirne'ye gelip, yaşlı emmimle, Melek analığımı kuşkuya veren kimdir?

— Çok eski bir öyküyü anlatmaktasın bize kalırsa...

— Eski öykü mü?

— Ne sandın ...Üstümüzde bunca hakkı olan bir karındaşımız, bizi elin ortasında bir başımıza bırakmak için, bundan daha güçlü bir neden bulmalıydı?

Müeyyet, o her zaman Bedreddin'i güldüren, ablak, büyümüş balkabağı bakışıyla şaşkın şaşkın baktı yüzüne.

— Bana kızmadın he mi Şeyhim?

— Sana kızmak mümkün mü ki Müeyyet karındaşımız?

— Bağışladın bir temizce öyle mi?

— Bağışlamak haddimiz mi? Bağışlayacak biri varsa o da sensin...

— Daha bir utandırmak için söylemiyorsun bunları he mi?

Daha da üzülmesine kıyamadı Bedreddin. Sarıldı yeniden.

— Bunca bilgiyi sana borçluyuz bire Müeyyet

Molla. Yine annacımıza dikilip, nice ters işler kurmaktasın ki, bizi terkeylemeyi yeğlemektesin...

Müeyyet, Bedreddin'in bu azarını duyuncaya inanmadı bağışlandığına. Sonra vargücüyle sarıldı o'na. Hıçkırarak, yüzünü, gözlerini öptü...

— İnandım Bedreddin Şeyhim... İnandım ki, bağışladın bizi...

İki yoldaş, el ele geriye, bekleyenlerin arasına döndüler...

Onların yol üstünde sarmaş dolaş olması, tüm dinleyenlerin taşmak üzere olan duygularını boşaltmaya bir neden olmuştu... Bir hıçkırık kapladı büyük dersliğin içini. Bir sevinç hıçkırığı...

4

Çelebi Mehmet, annacında dimdik durmaya çalışan Bayezid Paşa'yı oturttu.

— Buyur lala...

— Ankara Ahi'lerinin dersini vermek gerek Sultanım... Hem de tez davranmalıyız. Savaş sonrası, toparlanıncaya ses etmedik. Ama, kurdukları düzen aykırı işlemeye başladı.

— Aykırı mı?

— Evet Sultanım... Her işi danışma üstüne kurup, başlarını seçimle işbaşına getirirler. Hiç bir yere haraç ve dahi baç vermediklerinden kısa zamanda büyük bir zenginlik toplamışlardır. Yasa ve dahi buyruk, hep toplantılar sonucu çıkarılıp, uygulanmakta... Denildiğine göre, Ahi Evren ile Hacı Bayram-ı Veli de aralarında bulunmakta imiş... Öteki kentlerin ahileri gözlerini Ankara'ya diktiler... Tez zaman içinde, yaptıkları

aykırılığın nice kötü bir sonuç verdiği ispatlanmazsa, korkarız güç zaptedile ötekiler...

— Dedem cennetmekân Orhan Gazi, hep söylermiş... Ahiler koca Selçukluyu perişan eylediler. Biz ne denli onlara dayansak da, tez zamanda silâhtan arıtmalıyız. Demek boş değildi sözleri.

— Orhan Gazimiz ne boş bir söz etmiştir, ne de boşa kılıç sallamıştır bir zaman...

— Tezden hazırlık görüp, bir ordu gönderelim öyleyse...

— Biz deriz ki Sultanım, ordunun başına kendiniz geçesiniz. Böylelikle ola ki, vuruşmasız dikeriz sancağınızı Ankara burcuna...

— Bir kenti almak için Hünkâr mı gitmelidir?

— Bir kenti almak için değil Hünkârım... Bir genel denetim gibi çıkarız. Ve dahi Ankara önüne varıp, bildiririz buyruğunuzu...

— Peki... Madem böyle düşünmüşsünüz...

— Urumeli yakasından da olumlu haberler vardır efendimiz.

— Olumlu...

— Karındaşınız Emir Süleyman, iyice işrete dalıp, kendi uyruğunun kızına kızanına da göz diker olmuştur...

— Desene ahali kan ağlamakta...

— Hem de nasıl Sultanım...

— Tedbir nedir sizce? Hemen varıp işini bitirelim mi?

— Henüz erkendir... Üstelik, kişi bunca işrete daldı mı, yaşamının sonu yaklaştı demektir. Buyruğunuz olur ise azbiraz da biz iteleriz...

— Nice?

— Madem sarayında tükenmiştir cariye ve dahi ağzına yaraşık köle, iyi yetişmişlerden armağanlarız.

Hem böylelikle sanır ki, biz saygımızı sürdürmekteyiz.

— Çok bir iyi fikir öne sürersiniz lala... Hemen uygulansın... Çünkü, onun ettikleri yanında, sığıntısı görünen beylerden de bıktık... Üstelik Bizans da aramızda oynayıp, haracını vermezlenir...

— Biz deriz ki efendimiz, bu son çare de fayda göstermezse, büyük karındaşınız Musa Çelebiyi salarız üstüne...

— İyi hoş lala... Ama, ağabeyimizin böylesi bir kavganın üstesinden geleceğini sanmamaktayız. Son zamanlarda iyice bilime vermiştir kendini. Kitaplardan baş kaldırmamakta...

— Hiç mi umudunuz yoktur?

— Ankara kavgasına değin, içimizde en uslumuz, en yırtıcımız idi...

— Yenilgi yıldırmış olmalı efendimiz.

— Yıldırmış... Hem öyle yıldırmış ki, nerdeyse mollalığa kesecek...

— Böylesi daha bir iyi değil mi?

— Nice?..

— Bilime dalan, tahtta hak istemez. Ama, birliğin sağlanması için karındaşınızı oyalayacak bir olay gerekli.

— Oyalayacak mı? İyice yıpratacak mı?

— Yıpratacak demek daha doğrudur Sultanım.

— Evet... Sonra...

— Birlik gerektiğini inandırabilirsek, Musa Çelebi kabullenebilir.

— Böylelikle, Emir Süleyman'ın başına bir dert açar, biz de bundan yararlanırız demektesiniz...

— Elbette öncelikle, Ankara ahilerini giderip, armağanları yola çıkarmak gereklidir.

— Salt Ankara Ahileri mi?

— Tüm Anadolu birliği efendimiz... Eğer ardımız

sağlam olur, ikide bir yön değiştiren beylerden arınırsa, karındaşınız yalnız bırakılır.

— Nice yardım edebiliriz Musa Çelebi'ye?

— Hiç etmememiz gerekir. Ancak bize sorarsanız, bunları cevelandan sonra kararlaştırmak daha yerinde olur.

— Haklısınız. Zaman kazanmış oluruz.

— Nice buyurursanız Hünkârım...

— Bunca iş işledik lala, tümünde sizin aklınıza, bilginize ve dahi gücünüze dayandık. Tanrıya şükürler olsun ki, tümünden de alnımızın akıyla çıktık. Bundan ötesi de öyle olur, sayenizde...

— Biz salt hünkârımızın buyruklarını yerine getirdik... Tek kıvancımız da budur...

— Bizim imaret işi nice gider lala...

— Kullarınız çok hoşnuddur efendimiz. Her cuma, kendi elinizle yiyecek dağıtmanız, onları size daha bir bağlamaktadır.

— Ne zaman yola çıkılmasını önerirsiniz?

— Hazırlıklar biter bitmez...

— Önden Timurtaş Paşa'yı göndermek iyi olur mu?

— Timurtaş'ın Ankara'yı isteyip durduğunu bilmekteyiz. İyi olur sultanım.

— Kendisine haber verilsin... Biz de ardından gideriz.

— Hay hay...

Bayezid, sözün bittiğini anlayarak doğruldu yerinden. Geri geri çıktı Çelebi'nin yanından. Ellerini oğuşturuyor, sevinçle gözlerini kısıyordu...

Börklüce Mustafa, Hankah'ın gereklerini görmek amacıyla pazarda dolanmakta. Çeşitli ahilere uğrayarak, hem söyleşi kurmakta, hem alış-veriş yapmakta...

Çömlekci ahisinin tezgâhındaki posta oturmuş. Anacında ahi, dertleşmekteler.

— Bilmekteyiz derviş Börklüce... Bilmekteyiz ki, Şeyhimizin bu işlere bulaşması gerek artık

— Benim Şeyhim, bulaşmaz devlet işine...

— Bulaşsın dedikse, varıp yönetimi alsın demedik... Dediğimiz o'dur ki, bir Sultanı yola getirecek en güçlü silâh, o'nun elindedir... Camilerde, Medrese dersliğinde doğruları söylemek, hankahındaki törenlerde gerçeği iletmek yeterli değildir... Başımızda bir kasırga vardır ki, bunun tükenmesi gerek... Bunu yapsa yapsa Bedreddin Şeyh yapabilir, denilmektedir Edirne içinde de, Urumeli uclarında da...

— Varıp kendiniz söyleyin bakalım...

— Söylemeyi kurarız. Ama, dileriz ki, bizim söylememize gerek kalmasın. O bilmemekte midir düzenin nice bozuk olduğunu.

— Kaçkez söyleşilerinde bulundun Şeyhimin... Sen bilmemekte misin sömürü olanda düzen bozuktur... Sömürünün ortadan kalkması gerek... Şeyhim, bunun üstünde çalışmaktadır... Çalışmaktadır ya, insanlarda yürek, direnende bilek gereklidir...

— Bir buyruğunu iki ettiğimiz mi var? Biz Ahiler, her zaman Şeyhin buyruğundayız bilmez misin?

— Bu buyruk başka... Şeyhimiz ister ki, kendince aydınlanan, dünyayı tüm insanlar için apaydınlık kılsın. O zaman, insanlar kendi düzenlerini kendileri kuracaklarından...

Çömlekci ahisi, birden irkildi... Börklüce'nin söyledikleri, kendi düşündüklerinden başkaydı. O demekteydi ki, Şeyh varıp Sultana eğitsin ki, böyle böyledir... Oysa Börklüce, bu düzeni kökünden değiştirmek gerektiğini söylemekte... Olası değil...

— Aboovv... - Dedi Ahi...- Sen ne demektesin Börklüce karındaş?

— Demekteyim ki, yürek gereklidir kişinin kendi düzenini kurması için... Tarihin içinde, tüm egemenler, ötekilerden daha akıllı, daha güçlü olduklarında kurmuşlar egemenliklerini. Şimdi de en güçlü olanlar, sizin gibi iş sahipleridir...

— Biz nice düzen tutabilirmişiz ki?

— Ya Çelebi Mehmet devirmeden önce, Ankara Ahilerinin tuttuğu düzen nedir?

— Tuttular da ne oldu?

— Ne olacak, birbaşlarına kalanda, çaresiz kenti teslim eylediler... Oysa, her yerdeki ahiler, ordakiler gibi davransaydı, nice olurdu beylerin hali?

— Yahu sen de Şeyhin gibisin. Bir dert yanalım diyorsun, hemen üstüne geliyorsunuz ademin...

— Peki söylediklerimiz gerçek mi değil mi?

— Gerçek olmasına gerçek, ama, böylesine sert söylemenin bir gereği var mı?

— Gerçeğin kendisi sert değil midir bire Ahi... Düşünsene bir, Süleyman Sultan, yeniden başladı işrete. Herkesin kızı kızanı sokağa çıkamaz olmuş denilmekte... Öyle olanda, bu acı ve dahi sert bir durum değil midir?

— Öyledir...

— Eh, madem öyledir, bunun söylenmesi mi sertliktir, yapılması mı?

— Yapılması elbet...

— İşte şimdi dediğimize geldin ahi... Madem ki, gerçeğin kendisi daha bir serttir, nice söz bulunsa yumuşatmak için, değişmez onun durumu... Sorunu ortaya apaçık koymanın yanındayız biz... Şeyhim de, tüm dervişleri de...

— İyi ama, bir güvendiğimiz, dayandığımız Şeyh

Bedreddin vardır. Sıkışanda başvuracağımız. - İki yanına bakındı kuşkuyla. - Bir sarhoşun öfkesine kurban giderse diye sakınmaktayız...

— Bana kalırsa siz, dinleyen var mı diye iki yana bakınmaktasınız.

Ahi, irkildi Börklüce'nin suçlamasından.

— Bakınmaktayım... Doğrusu bu ya, tezgâhımı yenice düzene kodum ben ...Kalfalarım yetişti... Bu kısa günlerde kelleyi yitirmek istememekteyim...

— Haklısın elbet... İstemektesin ki, azbiraz daha düzene girsin ortalık. Senin keyfin bozulmasın... Ama, başkaları nice olursa olsun... Varsınlar Süleyman Sultana, desinler ki böyle böyle... Düzene gir ve dahi hizaya gel...

— Öyle ya... Birkez Koca Evrenos geldi... Bir süre düzene girdi işler. Süleyman Sultan, sınırlar üstünde dolanıp, işretten uzaklaştı. Hemen belli oldu Sultanın düzene girmesi. Bizim işler gelişti, arttı... Oysa, yeniden kapanınca Hamama...

Börklüce, kızıyordu. Ama, tümünü de uyarmaktan geri kalmıyordu. Ahi, direneceği yerde, kendine başkalarının destek olmasını istemekteydi. Anlatacak çarşıda gördüklerini, duyduklarını bir bir... Bakalım ne diyecek Şeyhi... Bir yanıt bulur. Söyler gerçeği onlara...

— Sizin işler yeniden bozuldu he mi?

— Eh öyle...

— Madem işler bozulmakta, toplanıp kendiniz varsanıza Sultanın ayağına. Desenize ki, durum bozulmakta, ve dahi balık baştan kokmaktadır. Bu kokunun ülkeye yayılmasını engellemek için, ilkin sizin derlenip toparlanmanız gerekmektedir.

— Peki, her işi biz görecek olduktan öte, bilginlerin yeri neresidir Börklüce?

— Bilginler durumun bozukluğunu söylememekte midirler?

— Söylemektedirler ama, camilerde, tekkelerde ve dahi medresede... Eh, egemen bu üçünden de ayağını çekip, elini yuduğuna göre...

— Peki ne istersin, bizim Şeyhimiz de varıp hamama mı girsin?

— Bizim adımıza, bizim için giriversin biryol... Ne çıkar?

Adamların hakkı vardı. Bir Çömlekci Ahisi değildi yakınan. Bugün pazarda kimi gördüyse, dün, önceki gün kiminle karşılaştıysa, hep aynı sorunlardan yakınıyordu. İletmesi gerekti bunları Şeyhe... Gerekti ya, sanki Şeyh bilmemekte miydi?

— Ben varır varmaz yanına, iletirim söylediklerinizi. Ama, Şeyhim de bilmektedir durumun kötüye gittiğini... Bilmektedir de, o yüzden bulaşmak istememektedir. Çünkü, anlaşılmıştır ki, Süleyman Sultanın düzelesi yoktur... Düzelmeyecek bir hastayı zırıncıtmak neye yarar?.

— Peki hiçbir çare göstermemekte midir Şeyhimiz?

— Şeyhimiz, bu düzenlerin iyileştirilmesi, düzeltilmesi için çare göstermemektedir şükürler olsun. O yıllardır, tüm insanlara, yepyeni bir düzenin muştusunu getirmektedir. İnsanlar anlayıp değerlendirdiler ne mutlu... Yok, böyle köstüler mi, yine kendileri bilir...

— Ama, o düzen kurulana, bunun düzgün gitmesi gerekmez mi?

— Tam tersine, bu düzen köhnediğinden kötü gitmektedir işler. Yıkılmak üzere olan bir yapıya payanda vurmak, onu yenileştirir mi?

Kalktı, öteki ahilerle olan işlerini görmeye gitti.

Kime gittiyse, birağızdan yakınmaktalar... Çaresiz, döndüğünde, dizinin dibine oturdu Şeyhinin...

— Şeyhim, çarşıda denilmektedir ki, Sultan çığırından çıktı... Bir çekidüzen vereceğin belirip, kulağını burması gerekir...

— Eh, bulup, burdursunlar kulağını Sultanın.

— Sizden medet beklerler...

— Biz egemenin işine karışmamaktayız bilmemekte misin?

— Bilmekteyim Şeyhim... Bildiğimden, uzun süre oyaladım onları. Buyurduklarınızı aynen söyledim. Toplanıp, gidin, nice düzenlemek isterseniz kendiniz yapın, dedim. Dinlemiyorlar... Şeyhimiz bizim adımıza varıp, söylesin gerekenleri, diyorlar...

— Söylemekten çekinmeyiz Börklüce... Ama, gördüğümüzce, bir süre için düzelse bile Süleyman Sultan, bu çöküşü uzatmak olur. Oysa, bunun yerine ne, ya da kim gelecekse, tutum gelmesini çabuklaştırır...

— Ya ahali gelirse Şeyhim?..

— Ahalinin bu gücü yok daha... Birkaç ahinin direnmesi, kellerinin yitmesi demek olur. Ankara Ahilerinin davranışını unutmamak gerek. Ahali, ilkin güçlenmeli. Kendi bilincine sahiplenmeli ve dahi sonra bunun yararını görmeli. Ancak o zaman dikilip, direnebilir. Yoksa, yaşamı kurtarıcı beklemekle geçer. O yüzden, dileklerini yerine getirmemek yeğdir...

— Siz nice dilerseniz Şeyhim...

— Dilek değil Börklüce... Bilimin gereği budur... Şimdi gidip biri daha kulağını bükecek Sultanın. Bir süre daha düzene girecek. Ama, özleyecek. Bukez daha bir kötü salacak kendini. Şimdi öyle olmaktadır bizim bildiğimizce... Demek ki, yakasını bırakmak daha iyidir. Hem düşüncemize göre; kocalar uslanmazlığına

inandılarsa, başka düzenler tutmaktadırlar. Çelebi Mehmet'in egemenliğini pekiştirmeye çabalamaktadırlar. Bakalım, görelim işler nice olur. Biz ondan öte düşünürüz gereğini...

— Bekleyelim demektesiniz Şeyhim...

— Bekleyelim demekteyim. O arada, dervişlerimizin inancını pekiştirelim. Ahaliyi uyaralım.

— Siz iyisini bilirsiniz.

— Biz iyisini biliriz demedik hiçbir zaman. Söylediklerimizin doğru olup olmadığını tarttık... Sizlerden de, tartılmasını, yanlışının çıkarılmasını istedik dediklerimizin. O yüzden, eğer aklına yatkın gelmiyorsa, yadsımalarını söyle...

— Sizin buyurduklarınız her zaman akla yatkındır Şeyhim... Biz, arada tam bilinçlenmemiş olmanın kaygısıyla çıkışlar yapmaktayız. Herkezinde de düzeltmektesiniz. Sık sık size gelmememin nedeni, birgün sıkılır, üzülürsünüz diyedir.

— Bizim ödevimiz, doğruyu yanlıştan, güzeli çirkinden ayırmaktır bire Mustafamız... Böyle olanda, üzülüp sıkılmak anlamını yitirir. Eğer öyle bir şey yaparsak, o zaman siz uyarın bizi. Ve dahi deyin ki, bize düşünmeyi öğütleyen sen, nice öfkelenebilmektesin?

Börklüce, sevecenliğin doruğundaki bir ılıklıkla baktı Bedreddin'e... Demek, hiç kimseye, sözlerinden ötürü çıkışması doğru değildi... Tam tersine, söylenenlerin doğru olanlarını ayıklayıp, eyleme dönüştürmesi gerekiyordu. Ne güç iş...

Ama, içinden bir dayanağın, bir kavga mayasının kabarmakta olduğunu sezinliyor Börklüce... Böylesine sinirsiz duran Bedreddin'in, egemen annacında ya da Koca Urumeli Beyleri yanında nice sert olduğunu da gözden kaçırmıyor. Demek bilginin ödevi, bilmeyene en

yumuşak biçimde öğretmek bilene, bilmesi gerekene de acımasız yanlışını belirtmek...

İşte, aradığı sorunlardan biri buydu. Şimdi çözümüyle birlikte buldu. Bundan öte, Ahilerle nice konuşacağını bir iyice bilmekte...

5

Çelebi Mehmet, çevik adımlarla ağabeyi Musa Çelebi'nin yanına yaklaştı. Musa, yerinden doğruldu. Tam ayağa kalkacağı sırada, omuzlarından tuttu Mehmet...

— Konuşmamız gerek ağabey...

Çevresine bakındı. Musa, işaret etti... Koyun Musa hemen anladı. Toparlanıp, dışarı çıktı. Kapının önünde bekleyerek, birinin habersiz girmesini engellemek amacıyla dikildi...

Mehmet, bakışlarını ağabeyinin gözlerinin derinliklerine daldırdı.

— Urumelinden kötü haberler gelir Ağabey... Büyük karındaşımız olumsuz işlere sarmış... Babamızın Timur yenilgisi Avrupa içlerine yayılmakta. Birkez daha başını kaldıramaz sandığımız Frenk diyarı, ağır ağır dikilmektedir. Bizim şimdilik, birkaç yıl içinde Urumeline geçip, düzeni sağlamlaştırmamız olanaksız. Anadolu Beylerinden babamızın ve dahi aynı zamanda, bizim kendi öcümüzü almadan, Urumeli ile uğraşmamayı kararlaştırmış bulunuyoruz... Ardımız, böylesine fırıldağa dönmüş kalleşlerle doluyken, yanlış olur zaten. Burdan kıpırdandığımız anda, topraklarımızın tümüne sahiplenmeye kalkarlar. Oysa, Urumeli de çok önemli. Yeni bir haçlı ordusunun hazırlanmakta olduğu haberlerini aldık... Hamamdan çıkmayan bir Sultan bunlarla başedebilemez...

Musa, hiç soluksuz dinlemekteydi kardeşini. Urumelinden kendisine de özel olarak gelen haberler, kardeşinin söylediklerini doğrulamaktaydı. Ve sözün geleceği yeri içinde, derinlerde sezinliyordu Musa... Kendini yokluyordu durmaksızın. Çelebi Mehmet'in sözleri uzadıkca, yıllardır kendini hazırladığı öc saatinin sevincini duyuyordu ...

Çelebi, sözlerinin etkisini anlamak amacıyla, Musa'yı gözaltına almış, yüzünün her kıpırtısında, gözlerinin her bulutlanıp ya da açılmasında bin anlam sezerek, sürdürüyor...

— Çünkü, en önde gelen kocalar bile bıkmışlar... Artık söz dinlemez, laf anlamaz bir duruma gelmiş. Hamama girerken, kapının bir başına haremağasını, öteki başına celladı dikmekteymiş. Ve dahi, bizi kim rahatsız etmek dilerse, nice önemli bile olsa, urun başını demekteymiş. O kocalar ki, devletimizin temel direkleridir. Ve dahi kazara bile olsa birinin yitirilmesi geleceğimiz için en büyük tehlikedir. Bilinçli olarak ölüm korkusu altında tutulmaktadırlar ...O kocalar ki, ecel gelip her birini yitirecek diye bizim içimiz titremektedir. Önemli bir devlet işini sunmak için, ağabeyimizin yanına girememektedirler... İş bu kerteye gelende, Osmanlılığın alnına çalınmak istenen lekeyi temizlemek, bize düşmektedir... Bize derken, sizi kendimizden ayırmamaktayız...

Derin bir nefes aldı. Sonuna gelmek istediği yere gelmişti. Sustu... Bekledi Musa'dan bir söz çıksın, diye... Ama, ses gelmiyordu. Zaten deminden beri, yüzünde de tek tel oynamıyordu. Biran umudunu yitirdi Çelebi... Savaşın yılgınlığı, yıllardır ya Timur'un, ya kendisinin yanında tutsak yaşaması, bir iyice uyuşturmuş olmalıydı o'nu... Öyle olmasa, ayaklarının altına bir olanak serilmekte, özgürlüğü bağışlanmaktaydı.

Hemen sıçrayıp kalkması, karındaşının boynuna sarılıp, sevincini belli etmesi gerekmez miydi?

Musa, Çelebi'nin sabırsızlıkla cevabını beklediğini bildiğinden, ağır ağır gözlerini kaldırdı. Yine hafif zor duyulur bir sesle, konuşmaya başladı.

— Baka karındaşımız. Demek istediklerinizi anlarız... Anlarız ya, bizim düşündüğümüz başkadır. İsteriz ki, Osmanoğullarının yaptıkları taht kavgası sonuçlansın. Dökülen kan yetsin. İsa, Akşehir üstünde kıyama kalktı, hiçbir sonuç almadı... Biz, aynı devletin uyruğu olanların birbirini kırmasına göz yumamayız... İmdi, bir kıyama kalkılsa, binlerce kişi ölecek... Binlerce sakat insan kalacak geriye... Oysa, tümümüz bilmekteyiz ki, Ağabeyimiz çok yaşamaz bu gidişle... Edirne tahtı kendiliğinden boşalır. Boşalanda, ayrıcalıkları ortadan kaldırmak kolaylaşır...

— Bu bir varsayımdır Ağabeyimiz... Ve biz, devlet sahibi olarak varsayımlara göre davranamayız. Ortada bir gerçek vardır. Ağabeyimiz yönetimi elinden kaçırmış, egemenliği salt işret aracı haline getirmiştir. Bizans bundan yararlanmakta, her yıl vermesi gereken haracı, yıllardır yollamamaktadır. Salt Bizans olsa, haydi ses etmeyelim... Anadolu beylikleri de, biz sıkıştırdığımızda, Süleyman Sultan'ın uydusuyuz, gerekli vergiyi o'na gönderdik, demekteler. Herhalde o'na karşı da bizi kullanmaktadırlar. Bunlar da bir yana... Devletimizin varlığı güçlüdür. Ama, Frenkler gerçekten kıyama kalkar da, Urumelinden bizi sürüp atarlarsa, asıl çöküntü o zaman olur...

Musa acılı acılı baktı Çelebi'nin yüzüne. Bir soru çakıldı gözlerinden, gözlerine. Çelebi irkildi... «Sen, ençok da kendi tahtından korkmaktasın öyle mi?» Diyordu sanki... Aceleyle sürdürdü konuşmasını. Soruyu yanıtlar gibi...

— Şimdi kişisel düşüncelerin yeri kalmamıştır. Ya devlet kurtarılacak, Frenklerin annacında güçlü olunacaktır. Ya da yüz yıl önce olduğu gibi herşeye yeniden başlamak gerekecektir. Ama, siz de bilirsiniz ki, birkez küçülme oldu mu büyümüş için, yeniden dirilip, yaşama güçleşir... O yüzden, üstümüze düşen görevleri yerine getirmek gereklidir...

— Dedik ya Çelebi karındaşımız... Gayri bu ülkenin de devletin de taht kavgalarına gücü yetmemektedir. Şimdi diyelim ki, sizin isteğiniz üzerine biz Süleyman ağabeyimizle kapıştık. Ve Tanrı'nın ve dahi alttan alta hıyanette hiçbir sakınca görmeyen kocaların yardımıyla Edirne Sultanlığını kaptık... O arada siz de Anadolu'da birliği sağlayıp, ardınızı bir iyice güvence altına aldınız. Sonra?

Çelebi Mehmet, tüm ustalığını kullanarak, bu sorudan kaçınıyor, sözü buraya getirmemek için, ağabeyinin tüm yiğitlik damarına basmayı kuruyordu. Biran irkildi... Timur'un tutsaklığından döndüğünden beri, sessiz, hiçbir şeye karışmayan, yakarıyla çağrıldığı divan toplantılarında bile sadece dinleyen Musa bu muydu? Yoksa, aklına şöyle bir geliverdiği için mi soruyordu soruyu?.. Kendi içinde cevaplayamadı ...Musa, tümünden akıllı ve dahi kurnaz mı, yoksa sersemlemiş olmanın dobracılığında mı? Bunu bir cevaplasa, bilir yapacağını. Ama, cevaplayamadığı için, güven sağlamak amacıyla kesinledi...

— Bizim Urumelinde gözümüz yoktur. Eğer dediğiniz gibi başarıya ulaşır, Edirne tahtına oturursanız, güvencemiz tamdır ki, Urumelinden bize bir zarar gelmeyecek. O zaman, Anadolu tümüyle bize kalır. Bizansla birlikte uğraşırız siz arkanızı sağlama aldıktan sonra... Ve dilerseniz, Osmanoğlu beyliğini yine birleştirir, dilerseniz iki karındaş bey sürdürüp gideriz ege-

menliği... Bizim için önemli olan devletin varlığıdır. İyi ellerde bulunmasıdır. Bundan ötesi, canımız ya da malımız düşünülebilemez...

Musa anladı... Çelebi hiç olmazsa belirli bir süre için Anadolu'da özgür kalmak istiyordu. Tüm Anadolu Beylerinden güçlü olduğu kesin... Teker teker, hatta birleşseler bile, kısa sürede Anadolu birliğini sağlayabilir. Ondan önce Rumeline dönmesi olanaksız. Ama, kesin kararla anlaşma istiyor. İstediğine göre, gerektiğinde Çelebi'ye karşı kullanmak için, Anadolu beylerinin bir bölümünü tutmak gerekli...

— Ya Anadolu'da gerçekten Edirne'ye bağlı beyler varsa?..

— Gerçekten bağlılarsa, söylenecek bir sözümüz yoktur. Ama, biz gerçekten bağlı olmayanların da, sıkıştıklarında bağımlılık iddiasıyla karşılaşmaktan bıktık... Yeter ki, kimler gerçekten bağlıdır bilelim. O zaman, zaten Edirne ile aramız düzgün olanda, oraya bağlı olanın, bize bağlı olmasının farkı yoktur ki...

Musa, düşünüyordu.

Yıllardır beklediği punt, kendiliğinden ayağına gelmişti... Birkez egemen olursa, birkez tahta çıkarsa, hayınlardan hesabını alabilir, tümünün cezasını verebilirdi. Böylelikle, devlete hıyanet cezasız kalmaz. İkisi de kaçak durumunda kardeşlerinin. İkisi de bu hesabı soramazlar hiç bir biçimde...

Mehmet, gözlerini dikmişti Musa'nın üstüne yeniden. En küçük nefeslenmesini bile kaçırmaksızın bekliyor... Musa, yeniden kıpırdandı...

— Baka karındaşımız, biz bu ağır yükü alırız üstümüze... Sizin direnmeniz sonucu aldığımız hiçbir zaman unutulmamalı...

Mehmet sevindi. Gözlerinde, kurnaz bir ışık yanıp

söndü. Dilediği yere varmıştı sonunda... Sevecenlikle kucakladı ağabeyini...

— Unutkan olmadığımızı bilmektesiniz...

— Bilmekteyiz... Ama, devletimizin sağlamlaşmaya gereksinimi vardır. Kendi aramızda kavgalarla bölünüp, yitirilmeye değil...

— Bunca çabamız, bunca yakarımız niyedir... Salt bunu sağlamak için değil mi ağabeyimiz?

— Öyleyse, yarından tezi yok, işe koyuluruz biz...

— Yalnız bir derdimiz daha vardır...

— Buyur...

— Size gerek paraca, gerek askerce bir yardımda bulunmaklığımız olanaksızdır.

Musa güldü... İçinden geçirdiklerini bukez hiç belli etmedi... Ama, «Kurnaz... İkili oynamaktasın he mi? Hem bir ortaktan kurtulmayı umuyorsun. Hem de o'nu güçsüz bırakıp, sonunda avucuna düşmesini istiyorsun... Olsun bire...» diye düşünmekten de kendini alamadı. Gözlerinde belli belirsiz yanıp sönen ışık, Çelebi'yi umutlandırdı. Musa, azbiraz nazlandı umutlandığını görünce...

— Güç işe sararsınız bizi. Dilerdik ki, köşemizde kalalım... Taht kavgalarına bulaşmadan, başladığımız bilgi yolunda, dilediğimizce ilerleyip, sonuca ulaşalım... Ama, yine görmekteyiz ki, devletimiz bizden ödev ister... Karındaşımız, gelip bunu kendisi iletmektedir... Bir süre ara verelim... Ve dahi, gereği neyse yapmaya davranalım...

— Biz yardım edemiyoruz. Ama, Urumeline çıkanda, yardımcınız çok olacağına da güvenmekteyiz. Yoksa sizi aslanın ağzına atmıyacağımızı bilmektesiniz.

— Elbette karındaşım. Biz hiçbir zaman, zorunlu gereksinimler dışında bir istekte bulunup sıkmadık sizi... Bilgi edinmekten öte bir çabamız olmadı. Güven

duymasanız, böyle ağır bir ödevle yükümlemezsiniz bizi...

— Öyle ağabey... Belirtmek istediğimiz budur...

— Ne edelim... Zor gününüzde, nazlanmak bize yaraşmaz... Cennetmekân ceddimiz, ordulara mı dayanmaktaydı. Madem yeniden başlamak bize düşmektedir. Ödevi yerine getiririz... Getiremezsek, yaşamadığımız için yoksun kalmışızdır bundan. Bilesiniz...

Yeniden sarıldılar...

Çelebi Mehmet, sevinçli, ellerini oğuşturarak kendi sarayına yöneldi... Divanda, ikirciklenerek beklemekte olan Bayezid Paşa'nın yanına sokuldu.

— Oldu lala... Ağabeyimiz, ödevi yükümlendiler...

— Hiç bir koşul ileri sürmeden mi?

— Osmanlılık onuruna nice düşkün olduğunu bilmektesiniz. Biz bunu öne sürdük... Hemen hemen hiçbir koşul öne sürmeden kabullendi. Yarın hazırlığa başlayacağını söyledi...

— Başarabilir mi sizce Sultanım?

— Biz dediklerinizi doğru bulmaktayız. Tutsaklık, yaramamış ağabeyimize... Anamızın en güvendiği şehzade, Timur tutsaklığında sarsılmış olmalı bir iyice... İsteksiz kabullendi. Biz de zorladık...

— Demek öyle... Artık başarırsa, Urumeliye de bizim, gözüyle bakabiliriz...

— Birkez başarsın... Ondan öte, yola getirmek kolaylaşır... Pek yumuşak, pek alçakgönüllü davrandı. Bilgin olmaktan söz etti... Bunlar güçlü bir devlet adamının sözleri değil... Yıllardır yanımızda... Böylesine sessiz, silik duramazdı bizim bildiğimiz ağabeyimiz... Ama, Timur otağında neler oldu bilmemekteyiz... Biran acıdık inan olsun... Vazgeçelim, nice iş görmek gerekliyse kendimiz başaralım, dedim. Sonra öğütleri-

niz geldi aklımıza... Devletin acıması olmaz... Bir taşla iki kuş vurmadan Sultan elini kaldırmaz, demiştiniz. Yeniden yüklendik üstüne... Sonunda kabullendi.

— Sizi kutlarım Sultanım... Musa Çelebi, başarsa bile, zayıf düşecektir. Sonra biz yüklenende, eski durumunu kabullenip, gölgeye çekilecektir yeniden. Siz, sonunda devletin tümünü ellerinize almış olacaksınız.

— Başaramazsa da bir zararımız olmayacaktır. Bu kez büyük ağabeyimiz bir iyice zayıflamış olacak. Durumu iyi izleyelim lala. Zamanı gelende, dalarsak bile siz bizi uyarın...

— Hiç tasanız olmasın Sultanım...

***

Çelebi Mehmet çıktıktan hemen sonra, Koyun Musa içeri girdi... Musa Çelebi, bakışlarında belli belirsiz bir sevinçle karşıladı o'nu...

— Gel bakalım Musa Bey... Sanırız ki, yıllardır özlemini çektiğimiz ortam kendiliğinden doğmaktadır... Yarın için bir av düzenleyin... Ama, yanımıza bizim için canını düşünmeksizin verebilecek olanlardan gayrısını almayın... Neden derseniz, büyük işlere sıvanacağız... Can kavgasına başlıyoruz yeniden. Bunca yıl miskinlik ettiğimiz yetsin...

— Nice buyurursanız, yerine getirmek borcumuzdur Sultanım...

— Buyruğumuz odur ki, bizimle gelecekler hazırlıklı olsun. Urumeline geçip, kavgaya gireceğiz... Güvenmediğin kimseyi alma yanımıza... Yapacağımız işlerden kimsenin haberi olmamalıdır...

— Hay hay efendimiz...

— Hadi varın, hazırlık görün...

— Başüstüne...

Musa gerileyerek çıktı. Musa Çelebi, sırtını yumuşak yastıklara gömüp, düşüncelere daldı... «Tümü-

nüz bizi budala bellediniz... Timur otağından sıyrılanda, kılıcı çekip kimsenin üstüne varmadığımızdan ötürü, sandınız ki, vazgeldik hakkımızdan... Ne var ki, biz karındaşımız İsa Çelebi gibi boşa saldırmaktan hoşlanmayız... Birgün bize gereksinimiz olacağını, yeterli güven duygusuna kavuştuğunuzda avucumuza düşeceğinizi iyi bilmekteydik... İsa, küçüktü... Hemen öc almaya girişti... Biz öyle değiliz. Güçsüzün öcü, kendini yakar... Ama, güçlünün ki, hayını öyle bir kavrar ki... Bekledik Mehmet'im... Bekledik ve işte, senden yana kuşkusuz yola çıkıyoruz... Edirne tahtına oturuncaya kimse bizim öc için davrandığımızı bilemeyecektir... Ama birkez de oturalım, ondan ötesini biz bilmekteyiz...»

Bayezid Paşa, nöbetcileri geçmiş, Musa Çelebi'yi gözlüyordu. O eski puslu, kendi içine gömülmüş dalgınlığı hiç değişmemişti... Kendi karındaşı önüne yepyeni bir olanak açtığı halde, ne kıvançlı görünüyordu, ne üzgün... Yine o, Timur'un yanından gelen Musa idi...

Uzun süre, bir kuşkunun dürtüsüyle inceledi Musa'yı... Kuşkularını doğrulayacak hiç bir belirti göremedi... Kendisini bile aldatacak ölçüde kurnaz olabileceğini sanmamıştı hiçbir zaman. Şimdi de, güvencesi sağlamlaşınca, sokuldu...

Musa, Bayezid'in kendisini incelediğini sezinlemedi. Ama, on yıldır duygularını içine gömmeye öyle alışmıştı ki, sezinlese bile durumunu bozmazdı. Bakışlarıyla izledi adımlarını... Yanına sokuluncaya görmemiş gibi davrandı.

— Sultanım...

— Buyur lala... Otur...

Bayezid Paşa, dikildi biran... Musa direnince oturdu...

— Sultanımız sevinçli bir haber duyurdu...

— Karındaşımızın güçlüklerine yardımcı olmayı istedik her zaman. Ama, biz bilim yolunu seçtiğimizden pek yararımız olmuyordu. Şimdi, Urumelinin durumunu öğrenince, varıp düzeltmeyi kurarız...

— Biz de bunu konuşmaya geldik efendimiz... Deriz ki, siz gizlice yitin ortalıktan... Biz, yittiğinizi, arandığınızı bildirelim...

— Anlarız lala... Devleti bu işe bulaştırmak istemezsiniz...

— Evet Sultanım... Devlet bu işe bulaşmamalı... Ancak, sizinle bir konuşalım, dedik... Yittiğinizin hemen mi bildirilmesini dilersiniz. Bir süre geçsin mi?

— Sizce tedbir nedir?

— Biz deriz ki, bir süre geçmelidir...

— Bunu nice gizleyeceğiz?..

— Siz bilginsiniz aynı zamanda efendimiz... Bir hücreye kapanırsınız. Daha doğrusu öyle bildiririz... Sonra günler geçer. Hücreden çıkmadığınızı yayarız...

Musa dalgınlığından hiçbirşey yitirmeden mırıldandı...

— Çok iyi bir düşünce...

— Dilerseniz buyruk göndeririz Medrese'ye hücrelerden biri ayrılsın sizin için...

— Madem siz öyle karar vermişsiniz...

— Karar sorunu değil Sultanım... Durumu gizlemek isteriz...

— Acaba başka bir yol yok mudur? Dervişler gibi hücreye kapanmaktan sıkılırız... Hem de, bakarsınız bazıları nice olmaktadır ki, bir Sultan hücreye girmektedir diye meraklanabilir. O zaman, güçlük doğmaz mı?

Bayezid yeniden kuşkulandı. İnceledi yüzünü...

Ama, Musa sıkıntısından başka bir yol arıyordu besbelli... Güldü...

— Haklısınız efendimiz. Nice bir yol tutalım, dersiniz?

— Bilmem ki lala... Bizim aklımıza bir yol gelmektedir. Ama, siz bunu düşünmüşsünüzdür diyoruz kendimiz, kendimize...

— Neyi düşünmüşüzdür?

— Bir gezi diyoruz... Urumeli kıyılarına doğru bir gezi düzenlesek...

Bayezid, büsbütün inandı Musa'nın sersemlediğine. Nerdeyse davul çalarak gidecekti Urumeline... Bunun gidişinden birşey çıkmazdı... Çıkmazdı ya, şimdilik başka bir çare bulamamışlardı... Çaresiz, boyun büktü...

— Gezi olabilemez Sultanım... O zaman herkes izleyecek sizi...

— Ya, bak bunu hiç düşünmemiştik...

Birden gözleri parladı Bayezid'in...

— Gezi olamaz ama, sanırsak aklımıza gelen fikir olabilir.

— Nedir? Nedir lala?

Sevinçle doğrulmuştu Musa... Bayezid, daha bir inandı oyun oynamadığına. Musa böyleydi. Zaten, çocukluğunda çok akıllı olanlar, sonraları aptallaşırdı bildiğince. İşte Musa da öyle olmuş. Belki yaralandı savaş alanında. Belki Timur, annacında akıllı istemediğinden, okutup üfledi... Bilinmez. Bilinmez ya, çocuk gibiydi besbelli...

— Düşünmekteyiz ki, Anadolu derinliklerine doğru bir av düzenlene... Yön orası gösterile... Ama siz, doğru batı yönüne giderek, Urumeline geçiveresiniz...

— Tamam lala... Tam buyurduğunuz gibi yapaılm... - Durakladı. Kuşkuyla sordu. - Bu çarenin bir sa-

kıncası yoktur değil mi? Bir düşünün. Sizin aklınız erer...

Bayezid bu değişimleri izlemekten yorulmuştu. Kendince inancı sağlamlananda, artık rahat rahat konuşmaktaydı. Düşündü bir süre...

— Bir sakıncası yoktur Sultanım. Yalnız, yanınıza azbiraz adam almak gerekecektir. Dilerseniz biz seçelim o adamları. Dilerseniz, siz kendi görevlileriniz arasından ayırın...

— Olur, biz ayıralım... Pek kalabalık olmayı istememekteyiz zaten...

— Hay hay... Azbiraz da para gönderdi Sultanımız... Buyrunuz...

Bir kocaman kese çıkarıp uzattı... Musa aldı. Sevinçli görünmeye dikkat ederek, yanına koydu... gözleri yine bulutlandı...

— Acaba yanımıza kaç kişi alsak iyi olur?

— Bir bölük alın efendimiz... Biz, size azbiraz daha para buluşturalım...

— Sağolun lala... Bir işe yarayacağımızdan öyle mutlandık ki...

— Siz devletimizin temel direklerindensiniz Sultanım. Her zaman işe yaradınız...

— Yok yok... Karındaşımızın üstünde bir yük gibi durmaktaydık. Sağolsun, hiç belli etmedi...

— Hoşnud kalmanız bizi sevindirdi Sultanım... Sanırdık ki, sıkılmakta, üzülmektesiniz...

— Üzülüp sıkılmak niye lala? Biz çilemizi doldurmaktaydık... Meğer işimiz bitmemiş... Bir ödev düşeceğini hiç ummamıştık. Şimdi öyle bir ödev yükümlendik ki... Size de sevincimizi bildiririz... Bize iyi bakılmasında sizin de katkınız oldu...

— Biz üstümüze düşeni yapmakla koşuluyuz Sul-

tanım... Hoşnudluğunuzu duymuş olmak, yaşamımıza anlam katar... Varıp, akçenizi yedekleyelim...

— Nice dilerseniz... Biz seçtiklerimizi size bildiririz, gayrı siz de yardımınızı esirgemezsiniz...

— Buyruğunuz başımız üstündedir efendimiz...

Bayezid, sevinç içinde çıkıp gitti... Musa ellerini oğuşturdu o gittikten sonra... «Senin de alacağın olsun Bayezid Paşa... Elbet birgün sana da hesap sormak kısmettir... Nice dolanıp kaçtığınızı görmedik mi sanırsınız? Ama, tutsağın gücü yoktur şimdilik. Olmayanda, kendinizi güçlü sayarsınız... Görün bakalım, Musa Çelebi başınıza ne işler açacaktır sizin... Anlayın o zaman, nice olurmuş küçümsemek. Arada bir selâm vermeyi, bir bağış gibi göstermek.»

***

Koyun Musa, akşam karanlığı çökmekteyken elleri göbeğinin üstünde bağlı girdi... Musa alacağı sonucu beklediğinden, yerinden kıpırdamamıştı...

— Gel hele Musa Bey... Geciktin... Merakta bıraktın bizi.

— Tam güveneceğiniz adamlar bulmak güç iş Sultanım. Herkes midesinden bağlanmış bir yere... En küçük çıkar ilişkisi olanı sildim. Başından beri sizinle bulunmayı kendine onur edinmiş yiğitleri seçtim... Kimi askerlikten ayrılmış. Kimi, Çelebi Mehmet Beyimizin ordusunda, çavuşluk, çavuşbaşılık almış... Ama, kulağına fısıldadığımleyin, dikilip sevindiler... Biz, bilirdik, dediler... Biz bilirdik ki, Şehzademiz bizi unutmamıştır. Birgün ödev yükümleyecek. Bilenip durmaktaydık yerimizde... İşgüç sahibi olanları bile, hiç düşünmesiz kabullendi önerinizi... Gecikmem bu yüzdendir, bağışlayın...

— Pek iyi yapmışsınız. Sana her zaman güvendik bilmektesin... Bundan öte, uzun, yorucu ve dahi yıp-

ratıcı bir yolculuğa çıkacağız... Birkez, kendi başımıza kalalım, açıkca konuşacağız bize destek olanlarla... İstersen sen şimdiden kulaklarını doldur... Bizim yolculuğumuz, tam anlamıyla ya devlet başa, ya kuzgun leşedir... Bunu göze alabiliyorlarsa, düşsünler ardımıza... Yok, içlerinde bir kaygı, bir kuşku beliriyorsa, bizi şimdiden özgür bıraksınlar... İşler güce saranda birkez daha hıyanete ve çöküntüye dayanağımız kalmamıştır...

— Hiç tasanız olmasın Sultanım... Baştan söyledim buyurduklarınızı... Dedim ki, Sultan Musa, sizden kendi buyruğunda ölmenizi istese yeniden, nice davranırsınız?.. Tümünün yanıtı, «Sultanımızın dilediğince,» oldu... Sizin nice savaştığınızı bilmekteler. Bildiklerinden, hiç kaygı duymadan buyruğunuza girmiş bulunmaktalar...

— Yarın sabah yola çıkabilecekler mi?

— Dilerseniz hemen çıkabilecekler...

— Öyleyse vargit, görev almış olanların listesini ilet Bayezid Paşa'ya... Yalnız asker olanları bildir. Bizim buyruğumuza verecekler...

— Nice buyurursanız...

Musa çıktı... Hemen bir liste düzenledi... Yeni saraya yollandı Bayezid Paşayı bulmak amacıyla... Hemen el bağlayıp ulaştı önüne...

— Efendimiz buyurdular ki, bu listede yazılı olanlar buyruğuna verile...

— Sultanımız yolculuğu ne zaman düşünmektedirler?..

— Hemen yarın sabah.

— Peki... Biz onaylayalım bu adları, siz gidip toparlayın...

— Nice buyurursanız efendimiz.

— Ayrıca bunların bir süre için geçimlerini sağla-

yacak ödenek de ayrılmıştır. Size versek olur he mi?

— Öyle istemekteyseniz!..

— Baka Musa Bey, - diye birden sözü değiştirdi Bayezid Paşa. - Sultanımız size emanettir. Devletli Hünkârımız, kılına hata gelmesini istememektedirler... Bir aksilik olur, ölüm sizden önce onu bulursa, sorumlusu sizsiniz.

— Tasanız olmasın koca vezir... Ölüm hiç bir zaman bizden önce efendimizi bulamaz.

— Öyleyse tedbirli olacağınızdan güven duyabiliriz. Neden derseniz, çok güç bir işe sıvanmaktasınız. Ve akıllı yardımcı odur ki, ölümü değil, yengiyi düşüne...

— Güveninizi boşa çıkarmamak amacıyla nice çalışacağımızı görecek ya da duyacaksınız.

— Dileriz, herşey dilediğimiz gibi olsun...

Musa geri geri çıkarken;

— Biz de katılırız dileklerinize koca vezirim, - dedi.

İçinden de; «Hiç de senin istediğin gibi olmayacak koca kurt,» diye geçirmeden duramadı...

*
* *

Daha Amasya yeşilliğinin koyuluğu gitmeden toplandı Musa'nın seçme adamları... Bayezid Paşa sabah namazından hemen sonra, kendi korunma birliklerinin de kalabalıklaştırdığı bir kitle ile uğurladı Musa'yı.

Camilerden çıkanların, dükkân açan ahilerin gözleri önünde, Akdağ yönüne dizgin kırdılar... Bayezid, yolağzına varanadek birlikte geldi. Orda, dizgin kısarak, Musa'nın kulağına fısladı; «Başarılar Sultanım...» Musa'nın yanıtlamasına bırakmadan da, sesinin tüm gücüyle bağırdı;

— Atınız hızlı, okunuz sivri olsun Sultanım... Görkemli bir av dönüşü beklemekteyiz sizden.

— Biz de umarız ki, -diye yanıtladı Musa. -Dağlarımızdaki keklik ve dahi karacalardan azbirazını indirip, Sultan karındaşımıza armağanlayalım...

Bayezid döndü... Ardında askerleriyle, tozu dumana katarak uzaklaştı.

Musa, bir süre daha yürüdü aynı yönde. Akdağ eteklerinin iyice ovayla birleştiği noktadan, ilkin doğuya, sonra batıya doğru at koşturmaya başladı... Güneş, dağın tepesindeki karlarda ak ak yansıyanda durdu Musa...

Yöre aydınlanmış, Amasya ovası tüm yeşilliğiyle gözlerinde balkımıştı. Issız dağ yamacında kendilerinden başka kimse yok... Atını birlikte gelenlerin ortasına çevirdi. Tek tek süzdü tümünü... Koyun Musa, işini iyi görmüştü. Bir tek yabancı yok aralarında. Tümü, denenmiş, sınanmış ve güvenilirliğine kesin kanı edinilmiş yiğitlerdi. Kaçkez ölümle kucaklaştıkları halde, bağlılıklarından bişey yitirmeyen insanlar...

— Baka yiğitlerim, - diye söze girdi. - Musa Bey sizinle konuşup, niyetimizi anlatmıştır. Biz, yeniden belirtmek gereğini duymamaktayız... Amasya'dan pek uzaklaşmış sayılmayız. Güneş, kuşluğa uğrarken varılabilir... Ama, biz atımızı çevirdiğimizde ardımıza düştünüz mü, dönüş yoktur. Bu nedenle, kimsenin gönülsüz kanına girilsin istemeyiz... Tek dileğimiz, yoldaşlarımızın ölümü bile bile kalmasıdır. Birkez daha ardımıza dönüp bakmak istemeyiz. O yüzden, kimseye gücenmeyiz. Bir karanlık yola girmek istemeyen varsa içinizde, çekilip gitsin.

Bir süre bekledi...

Adamları, sessiz, ama kararlı kararlı bakyorlardı. Bedenlerinde belli belirsiz bir kasıntı yeli kıpırdandı. Susku hemen emdi bu yeli... Salt Musa'nın belleğine yerleşti. Nice kararlı oldukları besbelliydi...

Bu belirginlik, sözünü kestirdi Musa'ya... Atını yeniden çevirdi. Ve ardına dönüp bakmaksızın, eşkinden dörtnala artırdı hızını...

Biliyordu ki, bir tek fire vermeksizin yol almakta. Ve biliyordu ki, eğer birgün Edirne tahtına oturursa, bu çekirdekten gelişecektir oraya uzanması...

Ankara vuruşmasındaki saldırı anı belirdi belleğinde. Gözleri ışıladı... Ve o anın coşkusuyla, elinde olmaksızın haykırdı tüm sesiyle;

— Yolunuz açık, kavganız kutlu olsun yoldaşlarım...

Sanki sesi, Akdağ'ın yamaçlarında değişik bir biçimde yankılanırmış gibi gürledi hemen cümlesi bitende...

— Yolumuz açık, kavgamız kutludur Sultanım...

Türnük'ü sağ yanlarına alarak Kuzey'e yöneldiler.

Dağların büklerinden, ormanların patikalarından akıyorlardı dizgin kısmaksızın.

Türnük'ü geride bırakıp, Akdağ ormanlarını bitirirken, durdu Musa...

Öğle geçmiş olmalı. Atları suvarmak, yiğitleri doyurmak gerekli...

Köpük içinde kalmış mekkâre ardlarınca yetişip, hazır komanyalar dağıtıldı herkese... Atlar bakılıp, yemlendi.

Kısa bir moladan sonra, yeniden atlandı Musa...

Yoldaşları izlediler ardınca...

Bu hızla giderlerse, akşam molasını Lâçin - Saraycık arasındaki ıssızlıkta verebilirlerdi.

Bir yandan at koştururken, bir yandan Bizans aracılığıyla boğazı geçmeyi düşünmüştü Musa... Ne var ki, güvenilmezliğini bildiğinden, hemen vazgeldi düşüncelerinden. İnebolu'ya inmeden Kerempe'ye ulaşıp, Ağaçdenizi'ni tutmak en iyisiydi ...

Kararını değiştirmedi bir daha...

***

Börklüce, Satu ile yanyana oturan Bedreddin'e sokuldu.

— Ağaçdenizi yanından haberler vardır Şeyhim.

— Bizi ilgilendirmekte mi?

— Bir ileteyim, dedim.

— Buyur ilet hele...

— Denildiğine göre, Şehzade Musa, eski Ankara gazilerini sancağının altında toplamaktaymış...

Bedreddin Satu'ya baktı, Satu Bedreddin'e...

Börklüce girmeden, halkın yakınmasından söz edip, nerdeyse kıyama kalkacağını belirliyordu, Satu... Bedreddin de, Beyler'le Osmanoğullarının yeni bir davranışta bulunacaklarını umduğunu söylemişti.

Börklüce ,haberi iletir iletmez irkildi Satu...

— İşte, dediğiniz ayan oldu Şeyhim... Şimdı Süleyman'dan yakınanlar, Musa'yı istemezleninceye, eğitimi sürdürmek olanağını kazandınız.

Bedreddin gülerek baktı Satu'ya...

— Belki o zaman anlarlar birinin gidip, ötekinin gelmesinin temelden değişiklik getirmeyeceğini he mi?

— Değişiklik de rahatlık vardır bire Şeyhim... Varsın Süleyman'ın yerine azbiraz da Musa otursun.

— Otursun oturmaya da, bundan halka ne gelecek?

— Belki adalet...

— Adalet, kulun kulu sömürmemesidir... Bu gelebilir mi, kendisi sömürgenin başı olan Sultanlar eliyle?

— Gelmeyeceğini nerden bilecek kamu?

— Ya biz bunca uğraşmakta değil miyiz?

— Uğraşmaktaysak, kıyama kalkacak bilince gel-

miş midir? Gelmediğini azönce kendin buyurmamakta mıydın?

— Doğru... Gelmemiştir. Ama, bu aşamalar da, belki o bilince getirir insanları... Kolay değildir kendi alışkanlıklarından sıyrılıp, kendine sahiplenmek. İlkin kendi gücünün yüceliğini öğrenmelidir insan. Öğrenmeli ve bunun yüceliğinde karar kılmalıdır.

— Elbet birgün kılacaktır Bedreddin Şeyh... Kılacak ve isbatlayacaktır bunu. Yeter ki, eğitmeni, olaylardan sıkılıp, öğretmekten bıkmasın.

— Bizim öyle bir niyetimiz yoktur Ozan koca... Tam tersine, her olay belirttiğimizi isbatlayan yeni bir belge niteliğindedir. Ve bu belgeler çoğaldıkca, insan kendini bulacak, onurunun gerektirdiğini yapacaktır.

— Bekleyeceğiz demektesiniz Şeyhim he mi? - Diye söze girdi Börklüce.

O söze girince, anlattığını yarım bıraktırdığını anlayan Bedreddin, Börklüce'ye döndü hemen.

— Peki, asker toplayabilmekte miymiş Musa Çelebi?

— Derler ki, bu konuda hiç sıkıntı çekmemekte. Üstelik salt bizim Ankara gazileri değil, Sırp ve dahi Ulah mirçeleri de buyruğuna girdiklerini bildirmişler. Urumeli beyleri ve akıncı kocaları da, ne asker toplanmasına, ne kapışmaya karışmayıp, tarafsız kalacaklarını belirtmişler...

— Söylenti mi bunlar, kesin mi?

— Kesinmiş. Asker yazılmak isteyenler sormuşlar, kocalar tarafsızlık yanıtı vermişler.

— Desene Musa'yı destekliyorlar...

— Yok... Tarafsız kalacaklarını belirtiyorlarmış...

— Baka Börklüce... Tarafsızlık öyle bir yutturmacadır ki, güçlünün işine yarar. Diyelim ki, iki adem vuruşmaktadır. Biri adem ejderhası ve savaş ustasıdır.

Öteki ufarak... Sen tarafsız kalanda, kimin işine yarar davranışın? Adem ejderhasının... İşte bizim Beylerin tarafsızlığı da budur... Musa üst gelirse, alplerimizi buyruğuna verdik diyecekler. Süleyman üst gelirse, kardeş kavgasıdır, biz karışmadık, diyecekler. Böylelikle, tam iki yanlı oynayıp, yengiden pay kapacaklar. Biliyorlar ki asker Musa'yı desteklemekte. Babası ölene değin tutsak durmuş, eski askerler Timur otağından kaçmasını sağladıkları halde, bunu kabullenmemiştir, diye yöresinde toplanmaktadırlar. Karşı bile çıksalar söz dinletemezler. Öyleyse vuruşmayı kızıştırmak en kârlısıdır onlar için.

Satu başını salladı;

— Hani bir açıklamada bulunmaktan kaçınmayacağız... Bedreddin Şeyhimiz, sorunu böyle koymasaydı, biz bile derlenip toparlanarak Ağaçdenizi ötelerine varıp, yazılacaktık... Neden derseniz, Musa kaçak değil... Bizim anladığımızca, omuzlarımızda yücelmiş bir devlet, sağlam kurallarla yürümelidir. Bayezid'in hanlığına nice karşı çıktıksa, şimdi Musa'yı da öyle destekleriz... Ama, öğrendik ki, o ya da bu, değişen birşey olmayacaktır. Şimdengeri parmağımızı bile kıpırdatmayız.

— Gördün mü Börklüce?..

— Anlarım bir iyice Şeyhim...

Satu döğündü.

— Bire biz nice usanmaz köşekler olmalıyız ki, biri yeşil ot tuttu mu, boynumuzu uzatıp uçuruma yuvarlanmaktayız... Öyle ya, Bayezid'in oğullarından biri olmamış da, öteki geçmiş tahta... Bu neyi değiştirir? Tümümüzün, yine bir kişi adına kılıç sallayıp, avanakca başını paralamaktan öte... Bedreddin Şeyh, sen azbiraz daha dolan halkın arasında. Anlat onlara egemenliğin ne mene biriş olduğunu. Girsin beyinsiz ka-

facıklarına ki, egemenlik kişinin, toplumun kendi adına davranmasıdır. Yoksa, kuşakların yaşamı sepici köselesi gibi dövülmekle gelip geçecektir...

— Anlatırız... Anlattığımız nedir ki? Dervişlerimiz dolanmakta dörtbir yanda. Medrese öğrencileri, egemenliğin ne mene biriş olduğunu öğrendi, öğrenecekler. Biz durmaksızın, soruları yanıtlamaktayız. Ama, halk dirlik düzenlik istemekte haklıdır... Bunca zamandır, böyle bir kaynaşmaya tanık olmamış... Anadolu'nun ve dahi Urumelinin fokurdadığını görmemiş. Savaşlar olmuşsa bile, kendinden uzakta olup çözümlenmiş... Taht kavgaları, hep başını bile kaldırmadığı yücelerde sonuçlanmış... Şimdi birden kendini herbir şeyin içinde saymakta. Tam bilinçlenmediği için, kendince bilge tanıdıkları ne dedi, o'nun ağzına bakmakta... Herkes bir boy çekmekte Edirne'nin içinde bile... Bizden yana olanlar vardır. Öyle görünmeyi çıkarına uygun sayanlar vardır. Bizim karşıtlarımız giderek yumuşamakta, hak vermektedirler bizlere... Beylerin, beylerbeyilerinin yanını kesinkes tutanlar vardır. Bölük bölük bölünmüştür insancıklar. Bunları bir potaya atıp eriterekten, yepyeni bir toplum çıkarmak kolay iş mi bellersiniz ki, dolanmak bir umar getirsin?

— O zaman uyanırlar Şeyhim...

— Ya, Börklücemizin dediği gibi, uyanıp, bilinçlenirler.

— Bilinçlenme yeterli değildir. Eyleme geçmek gerekir. Ama, egemen bırakır mı? Annacımıza bin türlü engelle çıkar.

— Yıkarız engelleri Şeyhim. Siz dememekte misiniz, üreten ve dahi yaratan yeryüzünün en yüce gücüdür...

— Öyledir Börklüce... Öyledir de, birleştiğinde.

Birer birer aldığında, asker kılıcının önünde kaçan da, o üreten ve dahi yaratandır.

— O zaman örgütleseniz ya... Durmak niye?..

— Biz boş mu durmaktayız?..

— Durmamaktasın Şeyhim... Durmamaktasın ya, daha bir cevelan etmek gerekmez mi?

— Bunca zamandır uğraşımız yarının asıl sahibi olan üreticinin örgütlenmesi, için değil midir? Ama, bizim işlerimiz yavaş yürümekte. Zaman gibi...

— Zaman yavaş mı yürümekte ki...

— Ne sandın ya Börklüce...

— Oysa bize öyle çabuk geçiyor gibi gelmekte ki...

— Satu emmi, kişi kendi yaşamıyla ölçerse durumu dediğiniz haklıdır. Ama, bir de, toplumların yaşamıyla karşılaştırdığında, öylesine yavaş olmaktadır ki değişim, insanlar bunu sezinlememektedirler bile...

— O da doğru ya... Biz Orhan Gazi'nin buyruğunda kılıç sallamaya başladığımızda, İznik yöresinde dolanır, ah bir Urumeline ayak bassak, derdik... Sonra şimdi, Avrupa uclarında yankılanmaktadır naralarımız... Kırım'la kapı komşu olduk Karadeniz kıyılarında... Birkaç kuşağa daha kalmaz, Karadeniz bizim gölümüz olur...

— Bakarsınız Akdeniz de...

— Tüm dünya, bizim inancımıza gelebilir...

— Bu layık davranışla güçtür o... Ama, bir bakıma da iyidir... Hristiyanlık, Osmanlı baskısı annacında İlkin cadı avı bağnaklığına dalıp, sonra ucundan kıyından kendini yenilemeye başladı bile... Bir yer gelecek, Müslümanlık da aynı yönteme girecektir...

— Peki sizin yaptığınız yenileştirme değil mi?

— Değil!.. Yenileştirmeyi, köhne düzenden yana olanlar yapsın... Bizim amacımız değiştirmedir... İn-

sanlara önerdiğimiz, herşeyi değiştirmektir... O zaman, dinlere ancak karşıdan bakarız...

Satu, kaç zaman vardı ki, Bedreddin böyle konuştuğunda ürkmüyordu. Din yolunda bunca uzun adımlar atmış, sonra bilinmez bir nedenden dervişliğe soyunup, kendisi yeni bir din kurmakta olan kişi, bilirdi ne yapmakta olduğunu. Öyle ya, daha onbeş - yirmi yıl önce kim Bedreddin'den daha koyu dindar olabilirdi ki... Şimdi yepyeni bir din ortaya sürüyor. Tüm dinlerin bileşimi olmaktan öte... Tüm dinlerin getirdiğinden daha başka düşünceler getiren bir din. İnsan kardeşliği, eşitliği ve çalışanın katkısı kadar pay aldığı yepyeni bir toplumun dini...

Haklıydı Bedreddin. Yepyeni bir dinin, ama insanların duygularına, inanç gereksinimlerine karşılık veren değil, tam tersine somut isteklerine cevap veren bir inancın başlatıcısı idi... Öyle olanda, dinler karşısında değişik bir tutum alması kaçınılmazdı. Onlara dokunmaksızın, hiçbirini ötekinden ayırmaksızın, kendisine kabûl etmesi, en doğru yoldu...

Çırpınarak dikildi.

— Şimdi anlıyoruz, neden Hristiyan, Yahudi ya da bir başka dinin inanmışı gelip, Müslüman olmak istediğinde, aldırmadan karşılık verdiğinizi... Sizi bağlamıyor dinler... Bağlamaktan öte, inançların duyguları sömürmesinden sakınmıyorsunuz. Çünkü, getirdiğiniz yepyeni inancın birgün tümünün yerini alacağını biliyorsunuz...

— Bilmiyoruz Satu emmi... İnanıyoruz buna... İnandığımız için de, geleceğe güvenle bakıyoruz. Dinler bizim ayağımıza bağ değil, tam tersine çıkış noktamızdır. Ama, nice bir çıkış noktası? İşte önemli olan burasıdır. Biz dinleri, değişimci ve düzeltimci olarak alırız... Getirdikleri düzende insanlara nice mutluluk ve

aşama getirmişlerdir bakarız... Ondan öte, ekonomik değişimlerdeki etkilerini inceleriz. Ve değerlendirmemizi buna göre yaparız... İşte o yüzden, dileyen dilediği inanca sahip olabilir. Yeter ki, bizim bilincimize değer versin. Buna ulaşmaya çabalasın...

Börklüce Mustafa, içercesine dinliyordu... Hergün, her olay karşısındaki Şeyhinin davranışları adım adım bilincinin keskinleşmesini sağlıyordu. Mısır'a Hankah'a vardığında, şimdi bildiklerinin hiçbirinden haberli değildi. Bildiği, Bedreddin'in bilginlerin en yücesi olduğuydu. Ama, aradan geçen yıllar içinde öğrendi ki, düşüncenin dorukları, yepyeni bir muştunun yelleriyle sallanmaktadır...

Bedreddin, yeniden olaylara döndü...

— Satu emmi nice düşünmektesiniz? Musa Çelebi Edirne'ye gelir mi?

— Gelir Şeyhim... Dedim ya azbiraz önce, bizim gibi budala pekçoktur Urumelinde... Neden dersen, bizim öğretimiz salt yiğitlik üzerine kurulmuştur. Eh, başımızdaki köşeklerden en yiğiti de, Musa Çelebi... Babasıyla yaralanıncaya, tutsak oluncaya vuruşmuş. Üstelik, tutsaklığında bile yalnız bırakmamış o'nu...

— Bizce gelirse, babasını bırakıp kaçanlardan öc alacaktır...

— Alır mı dersiniz?

— Buna koşuludur...

— Oh, o zaman bir iyi olur ki... Hıyanetin bedeli ödenir...

— Ama, bu davranışında kesin bir bilgiye ve dahi bilince sahip bulunmadığından, sonuç alabilir mi bilmemekteyiz... Üstelik, kocaları darıltıp, şimdi yanında sezinlediği güçleri elden kaçırması bir an sorunudur...

— Anlamadım?

— Anlamayacak birşey yok... Ne dedi Börklüce?

Kocalar, kendi adamlarının bile Musa'ya katılmasına ses etmemektedirler, demedi mi?

— İyi ama, onlar aynı zamanda Bayezid'in adamlarıdır...

— Bayezid'in adamlarıdır doğru... Ama, bir çatışma çıkarsa, sen ilkin Evrenos'u mu dinlersin, Hünkârı mı?

— Hangisinin yanındaysam o'nu dinlerim...

— Eh, bir kişi tahta geçince, her zaman askeriyle birlik olabilir mi?

— Yani herkes, eski komutanının buyruğuna mı girecek demektesiniz?

— Sanırım Osmanlı askerlik düzeni böyledir...

— Sanmaktan öte haklısın... Biz nerden bileceğiz ki, er olarak, komutanlar arasında ayrılık vardır. Hünkâr böyle buyurdu, dedi mi Evrenos, tümümüz kılıcı çeker, Hünkârın üstüne saldırırız...

— Yok pek o kadar olmasa bile, Evrenos ile eski dostsunuz. Gözünüzde Musa Çelebi dünkü çocuktur. Nice ki, Süleyman da öyle...

— Bak bu da var...

— Emmilerim gelip, Hüdavendigâr Murad'ı azarlamaya gittiklerinden bilirim... Biri ata ben bindirdim, demekteydi. Öteki, ilk çalışmasında amacı ben tutmuştum. Ama her ikisi de, o zaman bile, Evrenos gazinin buyruğundaydılar...

— Anlıyorum... Derin bağlardan söz etmektesin.

— İşte bunlar birleşende, Beylere karşı çıkamaz Musa. Çıkamayanda, kısa zamanda, düzende bir yenilik getirmesi, hatta bir düzelme sağlaması güçtür... Öç alması ise, olanaksızdır bize kalırsa.

— Öyle ya, kişi dayanacağı güçten öc mü alabilirmiş?

— Alamayanda sürdürmeye bakacaktır işi.

Börklüce duyduklarını tamamladı:

— Denilmekte ki, bizim dervişlerimize rastladığında, kendisinin de dervişlerimiz arasında bulunduğunu, size danışmadan hiç bir şey yapmayacağını, sonsuz bir saygı beslemekten öte durmayacağını ve en önemlisi eğittiğiniz düzenin biran önce kurulmasını sağlayacağını yaymaktaymış.

Satu heyecanlanmıştı.

— Bu bir başlangıç için, önemli bir gelişim sağlayabilir bize.

— Hele Musa Çelebi bir başarsın, ondan öte görürüz işler nice gider.

— Ya görev almanızı isterse Şeyhim?

— Biz bu düzen içinde görev almamak kararındayız.

O uzun yolun yorgunluğuna aldırmadı Evrenos.

Doğru hamama yöneldi.

Kapısına geldiğinde, gözcüler, sünülerini birbirine çatıp, kapıyı tuttular.

«Demek söylenenler doğru,» diye düşündü Evrenos. «Kimseyi almamakta yanına. İşrete dalanda, her şeyden uzak, dilediğince boğulmakta yolsuzluğun içinde...»

İşaret etti gözcülere.

Her zaman yaptığı gibi, elinin tersiyle, çekilmelerini buyurdu.

Aldırmadılar...

Sünüleri çatılı, daha bir dikilerek öyle kaldılar.

İkisini de aynı anda şamarladı Evrenos.

Gözcüler şaşırıp, sallandılar.

Korkusuzca yürüdü...

Bir yanda Sultan'ın «kimse girmeyecek,» buyruğu, öte yanda çok iyi tanıdıkları Evrenos Gazi... Kendile-

rini şaplaklamasına karşın, el kaldırılması mümkünsüz biri... Çaresizlikle baktılar ardından... Haber vermek için bile seyirtmelerine zaman bırakmamıştı... Bir masal kahramanı olduğunun bilinciyle, karşısında duranları itekleyip, geçivermişti...

Yapılacak bir şey yok.

Beklediler sünülerine dayanıp.

Evrenos, Hamam'ın buharlı ortamına girinceye ilerledi. Islanmaktan kayganlaşmış Hünkârhamamının kapısını ardınadek açtı. Üstüne saldıran ince bir yazbulutu örneği buharla irkildi biran. Sonra, adımlarını daha da geniş atarak göbektaşına doğru yürüdü.

O irkilme anında, yüzünde acıma ve tiksinti karışımı bir buruşma belirip söndü...

Göbek taşının hemen azbiraz ilerisinde yapılmış mermer havuz, havuzun kıyıları ve geniş taşın yöresi çırılçıplak insanlarla doluydu. İlerde, mermer kaplı yıkanma odalarından birinde olduklarından, sesleri tüm hamamın içini dolduran saz topluluğu görünmüyordu.

Camlı kubbelerden girip, buharla kırılan günışığı, hamamın içine bir akşamüstü aydınlığını yaymakta... Herşey belirli yine de... Azbiraz gölgeli olsa bile, Evrenos'un yaşlı gözleri herşeyi görmekte...

Sultan'ın çevresinde, dudaklarının kızıllığı yenice başlamış, yuvarlacık omuzlu, ince bel ve düz karınlı cariyeler, bedenlerinin ak pembeliği ve ipek yumuşaklığıyla dönenen oğlanlar var. Tam karşıya, havuzun yanıbaşına gelen yerde, çengiler zil vurarak oynamakta. Evrenos, gözlerinin bulanmasına aldırmaksızın yürüdü.

Süleyman'ın başucuna geldiğinde, gerçekten irkildi bukez...

Durdu...

Gelmemiş olmayı yeğliyerek bakındı çevresine. Haremağası, o'nun geldiğini görende, hamamın derin-

liklerinde yitmek amacıyla, gerilemeye başlamıştı. Süleyman, geniş, içkiden iyice yayılıp kocamanlaşmış gövdesinin gölgesinde, kucağına bir çocuk almış. Oğlan mı, kız mı pek kestiremiyor Evrenos. Çocuk, kucağında kıpırdıyor durmaksızın. Süleyman kendinden geçmiş... Şiş gözleri, kapanmış... Hışırtılı bir sessizliğe bürünmüş...

Durakladı hiçbirşey görmeden.

İşaret etti...

İki cariye, koşuşup bedenini okşamaya, kaslarını ovmaya başladılar. Yeni bir işaret, gencecik oğlanları eyleme geçirdi. Aralarından bir kızı tuttuklarınleyin havuz'a attılar. Bir çığlık ve hemen arkasından kahkahalar yükseldi. Sazın sesi daha bir arttı...

Süleyman'a uzandı başlar.

Her birinin dudaklarını, yanaklarını, göğüslerini öpüp dişledi...

Cariyeler, okşayıp, ovmaya devam ettiler...

Dayanamadı Evrenos...

Birkaç adım daha attı. Süleyman'ın kucağındaki çocuğu çektiğinleyin, fırlattı...

Sultan, ilkin şaşkın baktı. Sonra kolları havalandı. Dudaklarından belli belirsiz bir sövgü fırladı. Havalanan kolları, gelenin kim olduğunu bilmeksizin, çıplak, kızarmış bedeninin ön yanını kapattı... Sonra sövgüyü belirli hale getirdi...

— Bire kimdir o köşek?

— Biziz Sultanım...

— Sen kimsin?..

Gittikçe başına sıçrayan öfkeyle, kızıl kızıl baktı... Annacındaki bir hortlak olabilirdi. Evrenos'a benziyordu azbiraz. Ama, Evrenos, Serezin bilmez neresinde, kendince eğlenceler düzenliyordu bildiği... Şaşkın şaşkın bakındı...

Evrenos, ağır, ürkünç sesiyle yeniden konuştu.

— Biz Sultanım... Evrenos kulunuz...

— Evrenos...

Yeniden açtı kollarını. Sonra birden çıplaklığını anımsamış gibi örtündü. Öfkeyle çıkıştı.

— Yıkıl bire...

— Sultanım, toplanın azbiraz...

Büsbütün kızdı Süleyman... Evrenos'un Serez'den gelmesi olanaksızdı. Dikildi ilkin. Yeni bir oyun bulmuşların keyfiyle güldü. Hemen işaret etti çevresindekilere.

Beş - altı oğlanla, cariye saldırdılar Evrenos'a... Boş bulundu Koca Bey... Sarıldı ilkin yöresi. Tam kaldırıp, havuza atacakları sırada, toplanıp direndi. Direnmesiyle birlikte kılıcını çekip, saldıranları doğraması bir oldu...

Biran, korkulu bir kıpırtısızlık sardı hamamın içini...

Evrenos, elinde kılıcı, hiçbirşey olmamış gibi döndü Süleyman'a...

— Sultanım, toparlanın azbiraz...

Süleyman korkuyla zıplamıştı. Çevresine bakınıyor, gözleri görmezleniyordu. Sonunda, can kaygısıyla, göbektaşının ortasınadek ilerleyip bağırdı.

— Cellât!.. Cellât bire hayın kul. Nerdesin?..

Ayak sesleri yetişti. Yetişti ya, Evrenos'un kanlı kılıcıyla duruşu, onları da ürküttü. O masal kahramanı daha bir devleşmiş, büyümüştü çıplak insanların ortasında. Süleyman, birkaçkez daha çırpınıp bağırdı.

— İrişsenize bire... Yitirsenize şu köşeği tezden...

Evrenos'un yıllar önce, kale korunmacılarını korkudan titreten sesi patladı hamamın içinde. Yankılanıp, daha bir ürkünçleşti.

— Yıkılın bire... Sultanını cıbıl görmek hangi kulun harcıdır. Yıkılın...

Ses, kulaklarda öyle bir titreşim yarattı ki, cellatlarla birlik cariyeler, oğlanlar da dağılıverdiler. Müzik sustu... Hamamın içinde salt Süleyman'ın öfkeli nefeslenmeleri kaldı... Bir süre, ses çıkarmadan bakındı. Sonra, dikildi.

— Madem kula Sultanını çıplak görmek yaraşmaz, sen nice girip bizi rahatsız edersin?

Evrenos sessiz, bir peştemal aldı... Uzattı Süleyman'a...

— Toparlanın Sultanım....

— Toparlan, toparlan... Buyruğumuzu beylerimiz dinlemeyip, bize karşı gelende, toparlanmanın anlamı nedir? Nice bir iş işlemektesin ki, keyfimizde bırakmazsın bizi? Senin ödevin, beyliğimizin uclarında, düşmanla vuruşmak değil midir? Kimden izin alıp gelirsin buraya?

— Görürüm ki Sultanım, sözlerimiz anlaşılır durumda... Tez kendnize gelesiz... Konuşacaklarımız çok önemlidir... Birkez dolayın şu peştamalı önünüze... Varalım divanınıza...

— Söyle lala. Diyeceklerini burda de, ve dahi vargit görevinin başına.

— Bizim görevimiz, bu devletin ayakta durması, bir işrete kurban edilmemesidir.

— Devletimiz ayakta değil midir? Bizim işretimizin kime ne zararı vardır?

— Devlet sizinle ayaktadır Sultanım. Ama, görürüz ki siz ayakta değilsiniz. İşretinizin, hem kendinize, hem devlete öyle bir zararı vardır ki, saymakla tükenmez. Karar ve eylem anında siz, oğlanlar ve dahi cariyelerle zaman öldürmektesiniz.

— Neymiş alınacak karar? Eylem gerekliyse, siz ne güne durmaktasınız? Bir tehlike mi var?

— Asıl tehlike bu işret yuvasıdır. Ne yazık ki, salt bununla kalmamakta.

Süleyman iyice ayılmıştı. Bir büyük kaygı söz konusu olmasa, Evrenos, Serez'den buraya taban tepmezdi. Öyleyse, gerçekten toparlanması gerekiyordu.

— Neymiş sözünü ettiğiniz?

— Tez zamanda ordularınızın başına geçmezseniz, uydu umudunu kesecek sizden. Bir Hakan için en kaygı verici durum da, uydunun umudunu kesmesidir.

— Uydumuz hangi hakla bizim yaşamımıza karışabilirmiş?

— Bizi yaşatan uydudur Hünkârım. O birkez homurdanmaya başladı mı, bunca düşmanla çevrelenmiş devlet ayakta kalamaz. Biz Anadolu ve Urumelinde başarılı olduksa, egemenin zulmünden bize sığınan uydular yüzünden olduk.

— Ceddimiz ve dahi sizlerin yiğitliği n'olmaktadır?

— Yiğitlik, zorun annacında geçersizdir. Babanızdan yiğiti güç bulunur. Ama n'oldu sonu?

— Bizi neyle tehdit etmektesin lala? - İyice ayımıştı Süleyman. İrkilerek sordu sorusunu.

— Uydunun umutsuzluğuyla, - diye sürdürdü Evrenos. - Bu tehditlerin en gerçeği, en geçerlisidir. Neden dersen, Musa Çelebi karındaşın Ağaçdenizinde asker toplamaktadır. Sırp ve Ulah mirçeleri buyruğuna girmiş, şimdiden Ankara gazileri çevresini almışlardır.

— Bunu baştan söylesenize. Şimdi hakkından geliriz, - diyerek zıpladı Süleyman. Ellerini çırptı. Yetişen Yasavulbaşına: - Tez varıp, atları hazırlatın. Hemen yola çıkacağız.

***

Börklüce, tasalı tasalı girdi Bedreddin'in yanına.

Ardısıra Satu yetişti. Bedreddin, ikisine de gülerek bakarken, - Yüzünüzden düşen bin parça olmaktadır, - diye söz attı. Börklüce hemen yanıtladı: - Haberler kötü Şeyhim. - Sonra Satu'ya bakarak, - Sen savaş alanından gelirsin. Anlat emmi, - diye kışkırttı...

Satu, kocaman gövdesini üzünçlü üzünçlü salladı. Boşalmak gereksimiyle;

— Bire biz ne utanmaz ademler olmuşuz, - diye anlatmaya başladı. - Canbir yoldaşımız saydığımız kişilerin kalleşliğinden usanç geldi bize Bedreddin Şeyh... Musa'nın yöresinde toplandılar, yem görmüş merkep örneği. Kendi mirçeliklerini sürdürmek isteyen kefere beyleri de içinde olmak üzere, Sırp ve dahi Ulahlı da ordularını sürüyüp, kılıçlarını çekerek, buyruğuna girdi. Tüm Ankara gazileri, sıkılmış yumruklar gibi omuz omuzaydılar. Süleyman, atının üstünde duran bir köşek. Sallantılı titremelerle bir o yana bir bu yana seyirtmekte. Gözleriyle gördükleri halde, birden değişti durum. İki ordu karşı karşıya gelende, bir de baktık ki, ilkin Ulahlar saf değiştirdiler. Ardından Sırplılar, yalnız kalmış gibi atıldılar Süleyman'ın safları arasına. Beyler... O güvenilen kişiler, bir o yana giderler, bir bu yana. Akşamadek süren kavgada, birkaç kez saf değiştirenleri gördük. Nice bir insanlık, nice bir merdlik anlayışıdır ki bu, sanki kavgayı kızıştırmak için iki tülü arasına sokulan dişi deve örneği, yalpalamaktadır beyler? Ve dahi bize öyle gelir ki, bir düzendir bu. Musa'yı güçlü gösterip, ardındakileri kırdırmak. Süleyman'dan yana geçip, kırıma yardım etmek düzenin işaretidir. Ama, Ankara gazileri öyle bir direndiler ki, tüm öfkemiz yitti. Dudaklarımızı kemirmez olduk kalleşliklere. Gözlerimiz yaş içinde kaldı sevecenlikten. Hani, Bayezid Beyin yöresinde niceydiler? Yine öyle... Sultan belledikler korumaktalar ki, kurt sürüsü yanaşabile-

mez... Ne var ki, gücünü tümden yitirmiş olan Musa, savaşı kısa kesti... Kan dökülmesini sürdürmemek için, bıraktı bir yerde... Askerini geri aldı... Yeniden ormanların içinde yitip gitti... Biz arkadan dolanıp, yanına vardık... Acılı gözlerle bakmaktaydı savaş alanına. Eğitti ki, biran önce kazanıp, Şeyhimizin Hankâhına varmak dilerdik, olmadı... Bunlar, alışmışlar çıkar için dönmeye... Dün bizimleydiler. Sabahleyin karşı yana geçtiler. Öğleye doğru yine bize gelip, daha gün tepemizde dikilmeden, yeniden karşıya geçtiler. Başlarında, işretten at üstünde duramaz bir Sultan, altlarında, bilinçsizliğinden ne ettiğini bilemez askerle, Bizans oyunları düzmekteler. Vardığında ilet ki, Şeyhimize, bu düzenin insanları nice yozlaştırdığını bir iyice anlasın. Ve dahi bilsin ki, tümden düzeltilmedikce, insan onurundan yaralanır. Kendimiz için yakınmamaktayız. Yakınmadık hiçbir zaman. Ama, bir o yana, bir bizden yana dolanan bu insanlar hiç mi düşünmezler ki, yiğitlikte yan değiştirmek yazılı değildir. Ve dahi kişi ölesiye vuruşur. Görürüz bunları... Hıncımız daha bir bilenir. Şimdi gitsek bile, yine geleceğiz... Şimdi bizden olmayanlar da, o zaman olacaklar. Ve bu beylerden öcümüzü mutlaka alacağız. Öc komak yaraşmaz bize. Birkez oturalım babamızın tahtına .Birkez buyruk verme hakkını kazanalım, edeceğimizi bilmekteyiz. Şeyhimize iletiniz, o günlere hazırlıklı olsun...

Bedreddin, kaşlarını eğdi... Düşünceli baktı Satu'ya...

— Bizim görev almama kararımız sürmektedir. Ama, bir acıma çakıldı içimize. Bir gencecik insan ki, yaşam boyunca hıyanet görmektedir. Babasına hıyanet edildiğinin üzüntüsü geçmeden, kendisi hıyanete uğramaktadır. Deriz ki yardım edelim.

— Umudu oydu... Bu kokuşmuş düzene bulaş-

mış tüm insanlardan iğrenir gibiydi. Bize kalırsa, kılıç sıyıranları sevmekte yine. Ama, bilmekte ki, onlar ne işlediklerini sezinlemememektedirler. Şimdi pundunu kollayacak...

— Pundu da bulur sanırsak... Süleyman biran aydı... Şimdi yeniden dönecektir işretin başına. Dönende, en başta kocalar, bin pişman olacaklardır... Size deriz ki, önümüzdeki günler gebedir. Ve dahi direncini yitirmezse, Musa kazanacaktır.

***

Çandaroğlu, konağında Hasan Paşa ile, Timurtaşoğlu Karaca toplanmışlardı.

— Baka karındaşlar, işler kötüye gitmektedir. Sultanın yeniden işrete dalması, halkı umutsuzluğa saldı. Ulah kralının topraklarında, bu durumu beklemekte olan Musa, yeniden Ağaçdenizine yürümüş ve dahi bukez eskisinden çok asker toplamış bulunmakta. Denilmekteki son gelen haberlerde, katılanlardan kesin yemin almakta, tümüne de söz vermekteymiş. Bize öyle gelir ki, bukez geçenkezden daha güçlüdür. Evrenos Gaziye, İne Beye haber saldık. Tedbir sorduk. Buraya geleceklerini bildirdiler. Anlaşılmakta ki, onlar da ikircik|idir.

Hasan Paşa söze daldı.

— Haklısınız Vezirim. Bukez, geçenkezden kötüdür durum. Neden derseniz, Yeniçeriler, geçende kazandıkları başarıdan kendilerini suçlu saymakta, Yıldırım Bayezid Hana hıyanet etmiş olduklarını mırıldanmaktadırlar. Aralarında Musa Çelebi'nin yanına sıvışanlar bile var. Asker bu duruma girdi mi, biz kuşku ederiz ve dahi tedbir sorarız sizden...

— Yeni olaylar var anlaşılan... Nedir?

— Bugün ortalar arasında gezinmekteydim, bir toplantının üstüne düştüm. Ne olmaktadır? Diye me-

raklanarak vardım topluluğun kıyısına. Kimseye belli etmeksizin kulak verip, dinledim bir iyice.

Timurtaşoğlu, sessiz bakıyordu. Atıldı.

— Dinlediniz mi?

— Dinledim... Bir ortaya yakın Yeniçeri, toplanmışlar... Sanırsınız ki, kurultay tartışması kurmaktalar. Diyorlar ki, Musa Çelebi, yiğit kişi... Ankara savaşında, babasının yanından bir adım ayrılmadı. Biz, bağışlayın, katınızda söylemek zorundayım, bizim köşeklere uyarak yüzgeri ettik. Şimdi, o savaşta sonuna değin çarpıştıktan başka, uclarda vuruşan karındaşlarımız, yöresini almakta. Biz gidememekteyiz buyruktan çıkıp. Ama, size öneririm ki, yoldaşlar! Bir ikinci kalleşlik yapmayalım yiğitlere... Vuruşmayalım onlarla... Dedikleri hemen hemen böyle. Bir düşündüm, üstlerine varıp, cezalandırayım, tümünü. Bir kaldım olduğum yerde. Cezalandırsam, ötekiler üstünde kötü etki yapacak. Sesimi çıkarmasam, kışkırtma yayılacak... Size danışmaya karar verdim.

— Hangi ortadır bu?

— Hüdavendigâr Ortası...

— Tam da ordunun belkemiği he mi?

— Ne yazık ki öyle...

— Yine de cezalandırmak gerek.

— Nice?

— Ayırıp bir göreve gönderelim. Sonra düşünürüz gereğini.

— Nice buyurursanız...

Karaca, birşey anımsamış gibi dikildi.

— Biz birşey duyduk, doğru mudur, dersiniz?

— Nedir duyduğunuz?

— Musa Çelebi, kendine katılana toprak vereceğini söylermiş.

— Doğru...

— Hani Urumelinde toprak? Küçük büyük, tüm beylere haber salalım tez zamanda. Toprakların kurtulması gerek. Demek ki, elimizden alaçağını, baldırıçıplak savaşçı tayfasına dağıtacak. Bunca beyler dururken, topraklarda, yeni yetmeler egemen olacak. Oysa o beyler, toprağı vuruşarak almışlardır. Vuruşsunlar uclarda, Avrupa içinde toprak tükenmedi ya...

— Bak bu da uygun bir fikir... Hemen yazalım dört bir yana.

— Yazalım ya... Uyumasınlar kış uykusuna yatıp.

Hasan Paşa, başka bir fikir öne sürdü...

— Ya bizim yazımız, uyuyanları da kuşkulandırır, kaptırmamak için Musa Çelebi'den yana geçerlerse?

— Bak bu da var...

— Hiç düşünmemiştik...

— Her yandan sıkışmaktayız ağalar, beyler...

— Durmadan düzen tutmalıyız.

— Hemen Evrenos lalayı çağıralım... O bir çare bulur.

— Ençok yakınanların başında gelmektedir.

— Olsun. O hem yakınır, hem gerekeni önerir bize...

— Madem istiyorsunuz, o gelende tartışalım bunları.

— İstiyoruz elbet.

— Ben de bunu düşündüğümden, haber salmıştım çoktan. Nerdeyse gelir...

— Ya gelmezse?

Derin bir sessizlik kapladı geniş salonu... Kuşkuyla ürperdi üçü birden. Evrenos, çağrılarına uymazsa, Musa Çelebi'yi destekliyor, demektir. Bu bir duyulursa, çevrelerinde asker kalmaz. Kendini bağışlatmak için, herkesten önce davranmış olabilir. Evrenos, eski kurttur ...Bilir çıkarının nerde olduğunu. Bildiğinden, he-

men öteki beylerin tümü, o'nu izler. Üstelik, İne Bey'den de bir haber yok...

Birbirlerinin yüzüne bakarak susuyorlar. Suskunluk, elle tutulacak ölçüde yoğunlaşmış. Birkez çözülme başlarsa aralarında, tutunmaları olanaksızlaşır... Süleyman, olupbitenden habersiz... Bursa, o'nun işreti yüzünden kaptırıldı. Şimdi Edirnede giderse, kendilerine sığınacak yer yok...

Çandaroğlu, kıpırtısız bakıyor. Bakıyor ya, kendi içinden hesaplamakta. «Musa, geldiğinde bizi sadrazam bulacak... Hiç durdurmaz, yitirir... Babamızın dedesine, bizim babasına ve ağabeyine, ettiğimiz hizmetler hiçe sayılacak... Tek başımıza dikilip kalacağız annacında. Siz tutsaktınız, devletin sürekliliğini sağladık, desek, dinlemez. Savaşta dökülen kanın hesabını sorar, soracak olduktan öte... Devlet için bunca emeklerimiz, birer suç olup dolanır boynumuza. Toprak vereceğim diyormuş... İşte, pekçok kişiyi gönendirecek toprağı, bizi yitirerek elde eder... Ya Hasan Paşa...»

Hasan Paşa, kendi durumuna dalmıştı.

«Biz asker başıyız. Ve dahi, doğrudan bağlılığımız Sultana'dır... Sultanadır ya, hangisine. Ankara'da askerimiz dövüşürken, bize yüzgeri etmek yaraşır mıydı? Ama, sultan bizi, büyük oğlunun buyruğuna vermişti. O gerileyelim, deyende, biz buyruğa uymadık mı? Uyduk... Öyleyse, yasayı çiğnemişliğimiz yok. Şimdi de, Yeniçerileri azbiraz geri tutarız. Sanır ki, bizden oldu... Yeniçerilerin savaşacağı yok zaten. Biz iteklesek, onlar gerileyecekler... Boşuna adam kırdırmanın anlamı ne? Cezalandırmak gerekmiş... Ne iyi etmişim, kimseye el vurmadığıma... Yarın, yeni bir hesap kapısı açmış olurduk Musa Çelebi'ye... Bundan öte de, kimse cezalandıramaz bizim askerimizi. Sultana iletseler de, buyruk verse, saklarım. Neyimize gerek...»

Karaca Bey'in düşünceleri daha başka yerlere sapmıştı...

«Süleyman'ı başa biz getirdik. Çandaroğlunun önerisine uyup, hakan ettik... Sorumluluk payımız aynıdır. Biri çıkıp, yanına üçbeş asker topladı diye, şimdiden teslim olmak doğru değil... Verdiğimiz sözü, sonunadek yerine getirmek zorundayız... Eğer, Ankara'da yüzgeri etmeseydik, bunların hiçbiri başımıza gelmezdi... Bayezid'i koyup kaçtık birkez. Koyup kaçmasak da yenilirdik. Ama, o zaman, devletin sürekliliğini düşünmek, gerçek görev sahiplerinin üstüne olurdu. Yiğitce vuruşsaydık, başımıza bu korkular gelmeyecekti. O zaman yapamadığımızı, şimdi yapmak gerek... Gerek ya, bunların sırtında yumurta küfesi yok... O yana olmadı, bu yana eğiliverirler. Bizim beylik onurumuza yaraşmaz, uyruğu olduğumuz hakanı bırakıp kaçmak... Birkez sürdükse bu lekeyi, cümlenin davranışına uyarak yaptık. Bari bundan öte yapmayalım...»

Kendince karara varmış olmanın aydınlığıyla baktı ötekilere. Evrenos'u bekleyip, karar almamayı yeğliyorlardı. Bir neden yakalamışlardı şimdi... Kararsız durmak, düşmana yapılacak yardımların en büyüğüdür. Bunu bilmiyor m'ola bu kocalar?..

Bilmemeleri olanaksız. Bildiklerinden böyle duruyorlar demek ki... Ah bire Sultan, bir toparlansan. Kendine geliversen de, Musa Çelebiyi kaçırsan Urumelinden. O zaman, bunlar senin en bağımlı kulların olarak çevrende dönenirler yine.

Ne var ki, şimdi tümü beklemekte... Pusuya yatmış kurtlar gibi. «Haykırıversem bunu yüzlerine. Tümünün ne hayın olduğunu söylesem bağıra bağıra... Söylendi de ne oldu? Bedreddin, ağız dolusu suçlamadı mı tümünü. Gidip, kendinden tedbir sorduklarında, koyu-

vermedi mi gerçeği? Koyuverdi ki, öfkeden tabanı yanmış it gibi dolandılar uzunca bir süre...

Şimdi yine öfkelendirmenin ne anlamı olacak. Hiç... Yarar mı bunların Süleyman'dan yana davranmalarına... Bedreddin haklı. Düzen çürümüş bir iyice. Egemenler bile kendi aralarında uyuşup, sağlam bir düzen tutamamaktalar.

Böylesi çürümüşlükte, soyumun onurunu kurtarmam gerek. Ne olursa olsun, kendi isteğimle başa geçirdiğim kişinin ardından gitmeliyim sonuna değin... Gitmeli ve dahi, bunca hıyanetin ortasından kendimi sıyırmalıyım, hiç olmazsa...»

***

Karaçavuş, Abdal Öğrek'in koluna yapıştı...

— Bire koca köşek, seni buralarda mı görecektik?

— Vay Karaçavuşum...

— Görmeden geçmektesin he mi?

— Görmedik gerçekten. Nicesin? Nerelerdesin?

— Herkesin gittiği yola uyduk... Musa Çelebi'nin ordusuna yazıldık.

— Biz de öyle...

— Dedik ki, yıllardır aylaklık ettiğimiz yetsin. Bir işe yarayalım ve dahi yiğidin yanında bulunalım. Görürüz ki, hep bizim kandan olanlar, toplanmaktadır.

— Salt bizim gibi dövüş erleri değil Çavuşum... Ahi takımı da silâhlanıp yetmekte.

— Bire nice bunalmışız biz?

— Sorulası değil... Sultan Süleyman burnumuzdan getirmiş yaşamı.

— Salt Sultan mı?

— O da var ya... Beyi paşası, tepemize binmiş bir iyice.

— Şimdi demekteler ki, Musa Çelebi, kendine katılana toprak verecekmiş.

— Biz toprağı neyleyelim. Dileriz ki, başımızda yiğit bir adem bulunsun.

— Yine savuşup gidelim Avrupa uclarına, vuruşalım he mi?

— Başka bir dileğimiz olabilemez şükürler olsun. Neden dersen, yaramaz bize toprak...

— Neden yaramasın bire?

— Şundan ki, toprak işleyenin olmalıdır. Ancak o zaman bir değer üretir... Bizim ne ağzımıza toprak? İşlemesini bilmeyiz, ekmesini, biçmesini tümden unutmuşuz. Oysa, o'na sahiplenmek için, herşeyden önce sevmesini bilmek gerek. Mayalandırıp, havalandırdıktan öte, kulağını yüreğinin üstüne koyup, sezinlemelisin çıtırtısında yazanı...

— Dur bire... Dur hele... Sen topraktan mı söz etmektesin, Nemçe içlerinde kaldığı söylenen dilber yarinden mi?

— Biri ötekinden farklı değildir ki yiğitbaşıların en bir başı Karaçavuşum... İkisini de iyi tohumlayıp, güzel bakanda, filizlenip meyvelenir ki, kıvancından gönenesin... Yok, ikisi de kötü bakılanda, içini karartır kişinin... Hem de bir karartır ki, Karaçavuşun, kara suratı hiç kalsın yanında.

— Höst aptal oğlan. Çarparım ağzının üstüne şamarı.

— N'oldu bire?

— Daha n'olsun... Durduk yerde suratımıza sıvanmaktasın...

Öğrek'le Çavuş'un tutuşmak üzere olduğunu bören eskiler, hemen çevrelerini aldılar... Yıllar öncesinin anıları canlandı tümünün gözlerinde. Yeniçeri ortalarının iki kıvanç kaynağıydı ki bunlar, bir araya geldiklerinde hem sevişirler tatlı tatlı, hem de dövüşürlerdi.

İşte yine kapışmak üzereydiler...

— Hoppala... Gördünüz değil mi yaran... Kişi durduk yerde nice haksız suçlanmaktadır.

— Haksız suçlama mı?

Karaçavuş, şaşkınlıkla yöresine bakmıştı. O eski ortanın tüm neferleri ve dahi yenilgi üstüne Yeniçerilikten ayrılmış döğüşcüleri, bir araya toplanmışlardı.

— Haksız ki, günahtan öte... Biz senin suratına ne zaman sıvanmışız ki, böylesine biçimsizleştirmişiz. Bizim geçtiğimiz yerden aydınlık balkır bire Çavuş... Oysa, senin suratından geçse geçse, haremağasının pamuk elleri geçmiştir.

— Höst dedik azbiraz önce değil mi?

— Höstlemek, söz dinler katırın harcıdır Karaçavuş... Sen ne zamandır mekkareciliğe soyundun, bilmemekteyiz...

— Seni görende beri bire Öğrek köşeği...

— Anladık... Bizim açlığımız hemen bildirildi demek.

— Ohoho... Senin açlığını bilmeyen mi kaldı yeryüzünde?

— Gördünüz mü yoldaşlar... Kişi dost diye böylesine der ...Açlığımızı öğrenende, mekkâreye soyunmakta ki, yükün en ağırını yüklenip, bize seyirtmekte. Ve dahi, erzakımızı artırıp, kendi yeminden vazgelerekten...

Karaçavuş dayanamadı... Zıplayıp, yapıştı ensesinden Öğrek'in... Bir iki elense çekip, sarsaladı... Abdal, hemen çemrenip, kabağıyla curasını yere saldı. çıplak bedeninde, ince bir ürpertiyle dikildi.

Bir süre, birbirine elense çalıp, iteleşerek dolandılar alanda. O arada, gelişlerinden sakınamayan birkaç kişiyi yere devirdiler. Karaçavuş bir naralandı...

— Hayda bire... Yiğit gelen, yiğit gidermiş bu

dünyadan. Bakarım ki, bunca yıl sonra Öğrek yoldaşımız, yine o eski pehlivandır...

— Gördük bire gördük... Karaçavuşumuz, ürkütücü gücüyle unutmadığımız ihvandır.

— Bire özlemişiz sizleri... Bakarım yöremiz eski yoldaşlar, orta erleriyle dolmuştur...

Oturdular. Nefeslendiler. Karaçavuş, geniş bedeninin her soluklanmasında dikilerek, bakındı yöresine. Öğrek, coşkuyla vurdu curasına...

— Sanırım ki, yola düşmüşüz yeniden... Urumeli ötelerinde, Hüdavendigâr buyruğuna vuruştuğumuz günler aklıma gelir. Bir araya toplananda, Rum Bacılarını da aramıza alıp, ne oyunlar çeker, ne horonlar teperdik... Bilirdik ki, attığımız her adımda, yeni bir sınır çizmekteyiz Söğüt Beyliğine... Şimdi n'oldu birden bire bize be Karaçavuş... N'oldu ki, biz bize sıvanırız durduk yerde?

— Biz bize sıvanırız gerekirse Öğrek ozan... Sıvanır ve dahi kırarız... Ama, zamansız bir iş yapmamayı kellemizin enbir derin yerine koymuşuzdur. Biz, Yeniçerilikten sıyrılmıştık yıllar var ki... Unutalım dedik ilkin. Kılıç oyunlarını, kalkan tıngırtılarını ve dahi ok, sünü çiziklerini... Az bir zaman dayanabildik. Sonra, toparlandık, akıncılığa soyunduk... Beylerin türküsünden midir? Yüreğimizin ürküntüsünden mi, bilinmez... Biz alışmışız avanakcasına kavgaya... Çektik kılıcımızı, vardık uclara. Baktık ki, yenilmişliğin ezikliği yüreğimizi bunaltmakta, doğru dürüst savaşamamaktayız. Sırtımızda ağır bir yükün ağırlığını taşımaktayız. Ne için, kimin için soruları dönenmekte ki aklımızda, yanıtını bulmak mümkünsüz. Biz, buraya Türkmen beyliğinin görkemini sağlamak amacıyla gelmekteyiz. Ama bir de görmekteyiz ki, Türkmen beyi, Bizans tekfurundan bin beter dalmış işretin içine. O zaman kılıç salla-

mak anlamını yitirmekte. Kişinin savaş gücü kendiliğinden tükenmekte...

Çevresini alanlar, azbiraz daha sıkıştılar. Tümünün düşündüklerini Karaçavuş'un söyleyivermesi, ferahlatıyordu sanki. Bir neden, bir gerekce arar gibiydiler vuruşmalarına.

, — Yakınıyorsun, sesini duyan yok, - diye söze girip, gerisini tamamlamaya başladı Öğrek. - Neden dersen, Hakandan örnek alan eski köşekler, kendileri de işrete dalmakta yarışa girmişler. Bire, toplanın azbiraz, diyorsun. Siz, size gelin bunca insandan sıkılıp, dinleyen yok... Bir kurtarıcı aramaya başlıyorsun. Biz ki, yeri geldiğinde, kılıcının parıltısı Frenk diyarında günışığı gibi yankılanmış hakanlara başkaldırıp, kurultay kararı istemişiz. Yine toplanıp, denetleyelim, diyorsun. Kimseden ses gelmemekte. Diyorlar ki, siz gidip vuruşmanıza ve dahi curanızın sağlam telinde nefes denemeye bakın. Olası mı? Bir topal Timur'un gelip vurması, bizi böylesine yıkabilsin, durulası mı? Demektesin, anlayan bulunmamakta. O zaman bir umutsuzluk kaplamakta içini. Derken, bakıyorsun, yeni bir umut kapısı belirmekte. Yiğitliğinden hiç kaygı, kuşku duymadığın Musa Çelebi, çıkagelmekte. Ağaçdenizinden haberler salmakta dört bir yana ki, dedemize ve dahi babamıza bağlılıkla hizmet görmüş herkes, bizimle bile olmalıdır. Tutsaklık yoldaşlarım, yiğitlik candaşlarım, sancağımın altında toplana. Söğüt Beyliğine eski görkemini ancak biz verebiliriz. Dikilmektesin... Yitirecek neyimiz kalmış bizim, kellelerimizden öte... Varalım seyirtelim, gerekse biz bize kılıç üşürelim, demektesin. Ve dahi yetmektesin böyle.

*
* *

Börklüce, gelişiyle anlatırdı içindekini. Bedreddin, konuşmasını işaret edince oturdu.

— Gelen son haberlere göre Şeyhim, Musa Çelebi üste geçmiştir, - diye başladı anlatmaya. - Denildiğine göre, yollanan Yeniçeriler, biz yoldaşlarımıza kılıç çekmeziz, deyip dikilmişler. Bunun üzerine, yarıp geçmiş Musa Çelebi... Ve dahi bununla yetinmeyip, Yeniçerileri de ardına takaraktan doludizgin gelmekteymiş. Edirne önüne vardı, varacak deniliyor.

— Edirneli ne düşünüyor bu konuda?

— Ahiler; hele bir kapıya dayansın, açması bizdendir, demekteler.

— Anlaşıldı. Edirne tahtı, Musa Çelebinin olacaktır.

— Çandaroğlu, Timurtaşoğlu ve dahi Yeniçeri Ağası Hasan Paşa'nın Sultan Süleyman'ı desteklemekte sürüpgittikleri söyleniyor.

— Askersiz komutan nice destekleyebilirmiş Sultanı?

— Orası da var ya... Desenize gitti gider Sultan Süleyman?

— O çoktan gitmişti de, kocaların yön değiştirmesinden kaldı azbiraz daha... Sen vargit, ne ki olupbitmekte Edirne içinde, öğren...

— Başüstüne, - diyerek fırladı Börklüce. Geri geri çıktı...

*
* *

Çandaroğlu, geniş kaftanının içinde bedeninin titrediğini belli etmiyor. Kollarını alabildiğine açarak, çaresizlikle bakınıyor, Hasan Paşayla Timurtaşoğluna...

— Karındaşlar durum kötü. Kentli kapıları açmaktan söz eder. Asker vuruşmaktan kaçınır. Hünkâr kapanmış hamama, biz yanına ulaşamamaktayız...

Daha sözünü bitiremeden, yasavullardan biri kopup geldi;

— Ahali Meriç Kapısını açmak üzere efendimiz.

Korunmacılarla boğuşmaktalar. Komutan, tedbir sormakta. Neden derseniz, dışarısı daha bir kalabalık.

— Vargit... Direnstn azbiraz, - dedi sertce Çandaroğlu.

Yasavul fırlayıp gidince, bakındı yöresine. Hasan Paşa, birden Evrenos'un geçenkezki davranışını anımsadı. Hamam kapısında bekleyen cellatların üstüne varıp, buyurdu; «Yıkılın!»

Cellatlar şaşkın bakınırken, içeri girdi Yeniçeri ağası. Ardından hamle eden Çandaroğluyla, Karaca Bey, göğüslerini dürten kılıç engeliyle, dikilip kaldılar kapının önünde.

Hasan Paşa, kendinden geçmiş Süleyman'ın yanına değin yürüdü aynı diklikle... Alabildiğine yumuşak ve yakarıcı bir sesle konuşmaya başladı;

— Sultanım, karındaşınız Musa Çelebi, sur kapılarına dayandı. Asker sizi başında görmek diler. Ahali kapıları açmaya uğraşırmış. Yaşamınız tehlike içindedir. Tez davranıp, geçin askerinizin başına... Ve defedin üstümüze çöken acıyı kutlu ellerinizle...

Süleyman yeni bir eğlence gibi almıştı ilkin. Sonunda sıkıldı kulağının dibindeki vızıltıdan. Gürledi birden;

— Sen ne demektesin bire koca köşek... Yıkıl annacımdan...

— Hünkârım, yakarırım... Dinleyin azbiraz... Biz ki...

Konuşturmadı Süleyman. Çevresindekilere işaret ederek, buyruğunu bildirdi.

— Yolun şunu da, bizi eğlentimizde rahatsız etmek neymiş anlasın...

İkiletmediler buyruğunu. Çoklaştılar Hasan Paşa'nın başına... Saçını, sakalını hatta kaşlarını bile bir gü-

zel traşlayıp, cavlak köçeği gibi tekmeleyiverdiler kapının önüne.

Hasan paşa, bir yandan doğrulmaya çabalarken, bir yandan ağlıyordu. Çandaroğluyla, Karaca, ilkin tanımadılar Ağa giysili cavlağı... Sonra, gülmekle, üzülmek arasında sallandılar bir süre. Hemen yardıma koştu Çandaroğlu...

Yeni bir yasavul, kapıların açıldığını bildirince, elinden tuttu Hasan Paşa'nın

— Biz görevimizi yaptık karındaşım. Varıp Musa Sultan'a bağlılığımızı bildirelim.

— Bu halimle mi?

— Elbette. En doğrusu budur. Görsün, karındaşının ettiklerini.

Karaca, gidenlerin ardından baktı bir süre. Sonra irkildi birden. Kılıcını çektiğinleyin hörledi cellatların üstüne. Onlar kaçışırken, hamama daldı... Ordakileri de dağıttı ilk ağızda. Doğru Süleyman'ın yanına varıp, kolundan yapıştı. Sultan görmeyen gözlerle bakındı yöresine;

— Ne olmaktadır? Kimdir bizi rahatsız eden?

— Biz, Timurtaş torunu Karaca kulunuz Hünkârım. Tez davranasınız.

— Bizi rahat bırakın.

— Bırakılacak sıra değildir efendimiz. Bağımlılığımız bizi zorlamaktadır. Hemen saraya geçip, tedbir düşünmek gerektir.

— İstemeziz... Bizim keyfimiz iyidir.

Söz uzayabilirdi... Tuttuğu gibi kolundan çekti Süleyman'ı. Öfkeyle çıkıştı Hünkâr.

— Baka Karaca, seni sevmekte ve dahi saymaktayız. Yoksa çoktan celladı çağırmıştık...

Karaca dinlemiyordu. Bir peştemalla örttüğünleyin, yüklendi Süleyman'ı...

Ağır yükün altında, ıkınarak hızlı hızlı yürüdü. Sonra ayrılmasını sağlamak amacıyla söylenmeye başladı:

— Cellat kullarınız bile korkudan sıvıştılar Sultanım... Bir biz kaldık yanınızda, bir de teslim olmadılarsa, sarayınızın korunmacıları. Tez davranmaz isek, onlar da sökün edip, varakorlar da Musa Çelebi'nin yanına, kalakalırız.

Kapıya dayandıkları halde, kendine gelememişti Süleyman. Aldırmadı Karaca...

Açtırıp, girdikten sonra, Sultanı Harem Ağalarına bırakıp, giydirmelerini buyurdu. Kendisi de, hemen at düzülmesini ve bir bölük korunmacının ayrılmasını sağlamak için dönenmeye başladı. Asker narası, kılıç sesleri, sarayın duvarlarını aşmaya başlamıştı. Akşam karanlığı da, perde perde inmekte. Bir akşam olsa, Musa yarına bırakır saraya girmeyi. Ya bırakmazsa...

Tam ikircikleniyordu ki, Süleyman, ayılmış, giyinmiş göründü binek taşınır, yanında.

— Tez toparlanmak mümkün değil mi Karaca Bey?

— Hünkârım ilkin kuşca canımızı atalım güvenliğe... Elbet toparlanırız.

— Ne önermektesin?

— Bizansa varıp, sığınalım şimdilik. Sonra, düzenleriz gerisini.

— Demek herşey bitti öyle mi?

— Ya da yeni başlıyor efendimiz. Siz sağsınız ya..

— Yeter mi sağ olmak...

Bir hıçkırık tıkadı boğazını Süleyman'ın. Biran direndi... Sonra başı yerde, atlandı. Karaca'nın işareti üzerine, arka kapıyı açtılar belli etmeksizin. Sarayın ardındaki ormandan, sessizce sıyrılarak, Bizans yönünde at koşturmaya başladılar...

BİRİNCİ CİLDİN SONU

Bu roman; toplumsal bunalımların temeline eğilen bütünlüğüyle; Timur - Yıldırım çatışmasından sonra parçalanma tehlikesine düşen bir imparatorluğu ve insanlarının umutsuzluğunu... Kardeş kavgalarının acıklı sonuçlarını... Bu kavgaların hangi fikirlere tohumluk ettiğini... O fikirlerin eyleme dönüşmesini ve eylemin karşısında egemenlerin direniş ve davranışlarını anlatmaktadır.

Simavnakadızade Şeyh Bedrettin'i eksen alarak, doğuşunu, fikirlerine mayalık eden ortamı, eyleme dönüşen koşulları, eylemini ve eylemcilerin tutumlarını, olayların sosyal ve psikolojik konumunu belirginleştirerek, bütün bir toplumun öyküsüne dönüştürmektedir.

555 yıl öncesini, olaylarını, kişilerini okurken, dünün soluğunda, bugünü yaşayacağınızdan hiç kuşkumuz yok...

Yirmibeş lira